EX LIBRIS LUDOVICI RAJNER. EPISCOPI TIT. CIDYESSEN. E. M. STRIGONIEN. CANT. ET CANONICI
NEC TEMERE
ET VIRTUTE
NEC TIMIDE SED CONSILIO
1907

ACTA

SANCTAE SEDIS

IN COMPENDIUM OPPORTUNE REDACTA

ET ILLUSTRATA

STUDIO ET CURA

PETRI AVANZINI ROMANI PRESBYTERI

PHILOSOPHIAE, THEOLOGIAE ET IURIS UTRIUSQUE DOCTORIS

SEU

Acta iuridica et solemniora ex Supremo Romano Pontifice immediate dimanantia: acta inter ea quae publici fieri possunt iuris, sive sint Decreta, sive Instructiones, sive Responsa, et alia huiusmodi; praesertim vero Causarum expositiones et resolutiones ex variis EE. Cardinalium Sacris Congregationibus, ad ecclesiastici iuris accuratam intelligentiam et observantiam conferentes, in compendium diligenti studio redactae: alia denique iuridica, quibus opportune illustrantur quae in expositis actis vel difficultatem parere possint, vel ad vigentis iuris notitiam ulterius conducant: in utilitatem eorum qui in Ecclesiae legibus studiose dignoscendis, et in regimine christiani gregis, vel in colenda Domini vinea sedulo adlaborant.

Volumen VI.

1870

ALMA COLLEGE
P
LIBRARY
ABS
Alma, California

ROMAE

TYPIS POLYGLOTTAE OFFICINAE S. C. DE PROPAGANDA FIDE

EQ. PETRO MARIETTI EIUSDEM S. C. SOCIO ADMINISTRO

MDCCCLXX

Ius proprietatis vindicabitur.

9826

BX
850
A3
V.6
1870

Animadversio. Nostra ephemerides, ideo ab initio edidimus sub ea circumlocutione, *Acta ex iis decerpta, quae apud Sanctam Sedem geruntur,* ne Lectores, si simplici uteremur titulo *Acta Sanctae Sedis,* officiales, ut aiunt, ephemerides esse existimarent.

Sed quum Lectores quinque annorum experientia noscant, quid in his ephemeridibus contineatur, idest, praecipua Sanctae Sedis Acta, quae publici iuris commode fieri possint; quumque pluries viderimus easdem ephemerides ab aliis allegari simplici titulo, *Acta Sanctae Sedis;* ideo initio huius sexti voluminis, omissa ea incommoda circumlocutione, utemur deinceps breviori titulo, idem significante, *Acta Sanctae Sedis.*

EX ACTIS OECUMENICI VATICANI CONCILII.

Auspicantes Volumen sextum nostrarum ephemeridum a percelebri Sessione IV Vaticani Concilii (cuius causa quasi diceres Concilium ipsum, tanta Episcoporum frequentia, fuisse convocatum) fas est nobis faustissima ominari, quamquam infausta quaedam illico in rebus publicis successisse videantur.

Novum enim splendorem illum externum, quo, ex singulari divina dispositione, Romani Pontificis auctoritas munita est, atque per universum terrarum orbem tanta solemnitate patefacta ex orta contentione, non sterilem et inanem, sed immo validissimum, ex ope divina quae sic disposuit, fidenter existimamus.

Ea enim erit lucidissima pharus portum salutis indicans, in quam fluctus quoque agitatissimi maris frangi necesse sit.

Vae autem illi, qui Angelo Vaticani sancienti resistat!

EA QUAE A TERTIA SESSIONE PRAECESSERUNT SESSIONI QUARTAE.

In his omnibus, quae intra aulam Concilii contigisse narraturi sumus, plenam fidem Lectoribus nostris damus, ea sic contigisse prout narramus: atque historicum procedendi ordinem ideo plenius exponemus, ut tot tantaeque calumniae de hac praecipua Vaticana Sessione licentiose evulgatae evanescere videantur.

Acta enim Sanctae Sedis defensione aliunde petita ab impactis calumniarum telis plerumque non indigent; sed eorum potentissima defensio est ipsa rerum genuina expositio.

Post publicam Sessionem III habitam die 24 Aprilis Dominica in Albis, ad Patres missum est Schema reformatum de Parvo Ca-

techismo, *de quo loquuti iam erant Patres iuxta primam methodum: atque simul intimata est Congregatio per Monitum quod sequitur.*

MONITUM

« Mittitur una cum hoc folio schema reformatum de parvo catechismo; de quo in proxima Congregatione generali, quae habebitur Feria VI huius hebdomadae, die 29 curr. mensis Aprilis, discussio fiet iuxta num. 7 Decreti diei 20 Februarii. Itaque Reverendissimi Patres, qui de reformato schemate loqui voluerint, iuxta num. 8 eiusdem Decreti, suum disserendi propositum antea significabunt.

» E Secretaria Concilii Vaticani die 25 Aprilis 1870.»

Iosephus Ep. S. Hippolyti
Secretar. Concilii.

Die 29 Aprilis, Feria VI, habita est Congregatio generalis 47: distributa sunt singulis Patribus duo exemplaria Constitutionis dogmaticae de Fide Catholica, *quae in Sessione III adprobata et confirmata est.*

Post relationem nomine Deputationis pro rebus disciplinae ecclesiasticae factam a Rmo D. Fran. Xav. Wierzchleyski Arch. Leopolitano rit. lat., coepta est discussio schematis reformati de Parvo Catechismo, *et locuti sunt de schemate generatim spectato, Emus Card. Franc. Donnet Archiepisc. Burdigalensis, qui locutionem de schemate clausit animi sui votum vehementer exprimens (quod erat quoque plurimorum Patrum per enixas preces pluries Pontifici significatum), ut per quam citissime Synodo proponeretur schema de infallibilitate Romani Pontificis.*

Lectores enim meminerint, formulam iam esse Patribus distributam ex Monito diei 6 Mart. 1870, *quod exposuimus* in Vol. V p. 405 et seq. *eamque esse inserendam post caput XI schematis* de Ecclesia Christi, *quod de Primatu Romani Pontificis agebat; meminerint, eodem in Monito Praesides hortatos esse Patres ut animadversiones suas scripto traderent intra decem dies super dicto capite XI et super concinnata formula de infallibilitate Romani Pontificis: quod tempus ad instantiam Patrum scimus prorogatum quoque fuisse.*

Inde locutus est Emus Card. Ios. Rauscher Arch. Vindobonensis per Rmum D. Ios. Hefele Episc. Rottemburgensem qui eius scriptum legit.

Lectum deinde est quod sequitur

MONITUM

Emi ac Rmi Patres

« Plurimi Concilii Patres iterum atque iterum enixe postularunt, ut ante reliqua schemata, fidem aut disciplinam respicientia, de infallibilitate Romani Pontificis tractaretur, ea praesertim de causa, quod recenti tempore circa hoc gravissimum doctrinae caput non leves anxietates in fidelium animis ubique excitatae sint, unde eorum conscientiae anguntur et religiosae societatis pax ac tranquillitas perturbatur. Quapropter necessarium visum est Patrum examini quamprimum subiicere schema de Romano Pontifice continens doctrinam de eius Primatu et infallibilitate. Itaque nunc distribuuntur animadversiones, quae scripto traditae fuerunt a Rmis Patribus super caput de Romani Pontificis Primatu, quibus in Congregatione generali cras habenda adiungentur animadversiones a Patribus in scripto traditae super schema de infallibilitate Romani Pontificis, ut eas sedulo expendant, donec suo tempore schema a Deputatione pro rebus Fidei reformatum proponatur (1). »

(1) Fertur, plurimos Concilii Patres, hoc habito nuntio, quadam animi laetitia illico gestivisse; neque defuit, qui elata voce conclamaverit: *Deo gratias!*

Extra synodum, ut omnibus notum est, libertas licentiose scribendi de hoc catholicae doctrinae capite eo pervenerat, ut cordatis viris stomachum moveret, et imperitis scandalum crearet: ratio autem et studium quorundam agendi, ut suffragia in proprium sensum captarent eo quoque pervenerat, ut dictitaretur, eos vario obtentu civilem auctoritatem concitare, qua S. Sedes forte deterrita, quod et scribere piget, impediret, quominus hoc doctrinae caput definiretur. Quare etiam extra synodum eorum omnium animi, qui catholice sentirent, non poterant, hoc cognito synodali nuntio, non erigi, ut veritas catholica tanto ludibrio exposita in suam lucem quantocius restitueretur. Eo magis quod diuturna prorogatione periculum immineret, ne, rebus publicis, iugiter oscitantibus, graviter tandem perturbatis, synodus protrahi non posset. Quod, dum erat periculum bene saneque sentientibus, spes et ultimum effugium e converso erat illis, qui secus sibi aliisque persuadere studebant.

Distributae sunt animadversiones super caput de R. Pontificis Primatu.

Prosecuti sunt Patrum sermones de Parvo Catechismo *et loquuti sunt, Petrus Rota Guastallensis – Augustus Verot S. Augustini (a die* 21 *Martii, antea Ep. Savannensis) Laur. Gastaldi Salutiarum.*

Die 30 *Aprilis Sab. habita est Congregatio* 48; *distributae sunt animadversiones, quas super schemate* de Infallibilitate R. Pontificis *Patres in scripto tradiderant.*

Prosecuti sunt Patrum sermones de Parvo Catechismo, *et loquuti sunt Lud. Debreuil Arch. Avenionensis – Iac. Bailles iam Luconensis – Petrus Cantimorri Parmensis.*

Declarata est clausa discussio de schemate in genere. Tum locuti sunt de partibus schematis Frid. Margueryc Augustodunensis – Guill. De Ketteler Moguntinus – Guill. Vaughan Plymutensis – Guill. Clifford Cliftoniensis – Matthias Eberhard Trevirensis – Io. Bapt. Zwerger Secoviensis.

Multi Patres ex synodali nuntio ut initio dixi gestientes, eadem die 29 Aprilis, communi conscripta epistola, sic SSmo Patri gratias egerunt.

Beatissime Pater

« Quanta fuit vis doloris, quo affecti ad Tuam Sanctitatem supplices accedere nuper coacti sumus, tanto nunc gaudio impellimur ad gratias Ipsi humillime agendas. Nuper scilicet, violenti instar turbinis, opinionum venti mentes agitabant; Sanctae Sedis infallibilitas in signum contradictionis posita erat; et ita haec eius praerogativa a plurimis oppugnabatur, ut eorum argumentis ipse Petri et successorum eius primatus, petra nimirum Ecclesiae fundamentalis, impeteretur.

» Inter haec Ecclesiae hostes exultabant; debiles in fide, scriptorum sive arte, sive auctoritate, commoti, dubii haerebant; pii vero fideles omnes haud levi sollicitudine et moerore premebantur.

» Malo demum nimis cheu! ingravescenti efficax remedium attulisti, Beatissime Pater, dum Decretum illud Concilio proponi permisisti, quo solo tanta procella sedari potest. Hac enim sola propositione moesti eriguntur animi, impugnatorum Sanctae Sedis audacia frangitur, et concordiae tam desideratae spes certa oboritur. Hoc igitur Tuum verbum, Beatissime Pater, id in procellosa hac nostra aetate efficiet, quod olim in mari factum est, quando navis, dormiente Christo, tempestate quassabatur; ipso vero surgente et ventis imperante, magna tranquillitas facta est.

» Id ut quam citissime experiamur, Tua Sanctitas precibus coram Eo, cuius Vicarius es, fusis impetrabit; nos vero cum Tuis nostras preces iungemus, ut, quorum communis est causa, communis sit laetitia, et ut, Tuis praerogativis in tuto positis, nostram quoque in populos auctoritatem confirmatam esse gaudeamus.

» Romae, in festo Sancti Petri Martyris 1870.»

Unus e RR. PP. Deputationis pro rebus disciplinae ecclesiasticae respondit aliquibus difficultatibus; et declarata est absoluta discussio reformati schematis de Parvo Catechismo.

Die 4 Maii, Feria IV, Congregatio 49 habita est, atque lecta est sequens relatio a Iudicibus Excusationum exhibita:

« Aliquot Concilii Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi absque obligatione redeundi petierunt, scilicet: Anselmus Llorente Ep. S. Iosephi de Costarica, ob graviorem infirmitatem in dies crescentem - Iac. Brown Ep. Salopiensis, pariter ob adversam valetudinem - Io. Brady Ep. Perthensis in Australia, ob graviorem infirmitatem continuo auctam - Ios. Salas Ep. SSmae Conceptionis de Chile, ob gravem infirmitatem podagrae, qua valde laborat - Io. Langevin Ep. S. Germani de Rimouski ob gravissimas necessitates tam spirituales quam temporales dioecesis - Colinus Mac Kinnon Ep. Arichatensis, ob infirmitatem continuo auctam - Petrus Mac Intyre Ep. Carolinopolitanus, ob eandem causam - Petrus Severini Episc. Sappensis, ob notissimam gravem infirmitatem - Ferdinandus Arguelles y Miranda Ep. Asturicensis, pariter ob gravem infirmitatem - Ios. Gelabert Ep. Paranensis, propter diuturnam gravem infirmitatem.

» Iudices Excusationum allegatas discedendi causas satis fundatas atque probatas agnoverunt, atque praedictorum Episcoporum petitionem exaudiendam suaserunt.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Io. Zwerger Episc. Secoviensis nomine Deputationis pro rebus disciplinae ecclesiasticae exposuit, quid ipsa sentiret primum de emendationibus in Congr. gen. propositis, et postea typis editis (quae Patribus domum missae fuerant), tum de aliis alia via Deputationi propositis.

Tum lata sunt suffragia de emendationibus, eaque iuxta sententiam Deputationis, paucis tantum Patribus dissentientibus.

Lectum est quod sequitur

MONITUM

« Cum in hoc schemate, utpote admodum brevi et plano, discussio specialis a Praesidibus non fuerit proposita per partes, sed istiusmodi discussio facta fuerit de toto simul schemate; id-

circo etiam suffragia non super singularum partium textu, sed super integro schemate simul exquirentur. Quoniam vero et Rm̃is Patribus satis incommodum foret, ob hunc solum actum suffragia ferendi de isto schemate, crastina die rursus huc accedere, et emendationes, hodie acceptatae, paucae levesque sint suis locis facillime inserendae, ideo nunc statim procedemus ad exquirenda suffragia de integro schemate, sicut §. 14 Decreti die 20 Februarii praescribitur. Haec autem suffragia oretenus edentur per verba, *Placet*, aut *non Placet*, vel ut alias factum est, per verba *Placet iuxta modum*, tradendo simul in scripto *modum*, sive conditionem, quam singuli forte desiderant. Si quis vero hunc *modum* non statim exprimere, et scripto tradere potest; quoniam non praevidit hunc actum suffragia ferendi de integro schemate in hodierna Congregatione locum habere, is cum de suffragio interrogabitur interim dicere poterit, *placet iuxta modum*, ipsum autem *modum* in folio scriptum intra proximum biduum Secretario mittere debet. Itaque nunc exquirentur suffragia singulorum Patrum more solito, et qui approbant integrum schema de Parvo Catechismo cum emendationibus hodie admissis id significabunt per verbum *placet*.»

Appellatis ex ambone per R. D. Subsecretarium nominibus Cardinalium, et Patribus per suos titulos, latisque ab iis suffragiis, horum computatio facta est, atque inde relatio quae sequitur lecta est.

« Notum vobis facimus, quod e 591 praesentibus Patribus, suffragia dederunt per verbum *placet* 491, deinde per verba, *non placet* 56, et per verba *placet iuxta modum* 44, quorum proinde conveniens ratio habebitur.»

Nunciatus est obitus Rm̃i D. Ioannis Devoucoux Ep. Ebroicensis, iam ab aliquo tempore ob infirmitatem reversi in suam dioecesim, eiusque anima Patrum suffragiis commendata.

Monitum inde lectum est de proxima Congr. gen. indicenda per folium typis impressum, in quo pariter indicaretur, quid in ea agendum. Est autem huius tenoris:

MONITUM

« Mittitur huic folio adiectum schema Constitutionis dogmaticae primae *de Ecclesia Christi* reformatum iuxta observatio-

nes Patrum in scripto missas, una cum Relatione ad ipsum pertinente.

» Proxima Congregatio generalis habebitur Feria VI huius hebdomadae, die 13 currentis mensis Maii, in qua fient duae relationes. Prior versabitur circa conditiones a nonnullis Rm̃is Patribus nuper in actu ferendi suffragia super schema *de Parvo Catechismo* adlectas suffragio suo, quae typis impressae una cum schemate *de Parvo Catechismo* iuxta emendationes a Patribus admissas novissime adaptato quamprimum distribuentur. Altera autem pertractabit Constitutionem dogmaticam primam *de Ecclesia Christi,* quae nunc distribuitur.

» In prima dein Congregatione generali, quae hanc sequetur, fiet discussio generalis de schemate huius Constitutionis dogmaticae primae *de Ecclesia Christi;* et Rm̃i Patres, qui de hoc schemate loqui voluerint, poterunt interim suum disserendi propositum modo solito significare, qua tamen in re denuo monentur, ut rationem agendi, *n.* 7 *et* 8 *Decreti diei* 20 *Februarii huius anni,* praescriptam accurate sequantur.

» E Secretaria Concilii Vaticani die 9 Maii 1870.»

Iosephus Ep. S. Hippolyti
Secretar. Concilii.

Die 13 *Maii, Feria VI, habita est Congregatio* 50, *atque lecta est relatio quae sequitur a Iudicibus Excusationum exhibita:*

« Aliquot Concilii Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt: Petrus Flavianus Matah Ep. Iezirensis rit. syr. ob continuam infirmitatem. – Ioannes Boset Epis. Emeritensis ob necessitatem gravem suae dioecesis et assiduam infirmitatem – Thomas Furlong Episc. Fernensis in Hibernia, ob graviorem infirmitatem e multo tempore contractam – Io. Huerta Ep. Puniensis in Peruvia, ob adversam valetudinem et gravissimam ecclesiae suae necessitatem nuper exortam – Guill. Lanigan Ep. Gulbornensis in Australia, propter gravissimas dioecesis suae recenter erectae necessitates – Petrus Apelian Arch. Marascensis – Melchior Nasarian Arch. Mardensis – Io. Ghiureghian Ep. Trapezuntinus Armenorum, propter periculum animarum et spirituales necessitates fidelium in suis dioecesibus – Silvester Guevara Arch. S. Iacobi de Benezuela, ob graviorem infirmitatem.

» Iudices Excusationum allegatas discedendi causas satis fundatas atque probatas agnoverunt, atque praedictorum Episcoporum petitionem exaudiendam suaserunt.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Emus primus Praeses haec edixit:

« Audienda est nunc relatio de conditionibus a nonnullis Rmis PP. in ferendis suffragiis super schemate *de Parvo Catechismo* adiectis, quae typis impressae iam distributae sunt. *(Missae namque fuerant domum una cum schemate de Parvo Catechismo iuxta emendationes admissas a Cong. gen. reformato).* Hanc autem relationem nomine Deputationis pro rebus disciplinae ecclesiasticae faciet Rmus D. Stephanus Marilley Ep. Lausanensis et Genevensis.»

Facta relatione, statim Emus primus Praeses subdidit:

« Absoluta hac materia, procedamus ad tractandum schema Constitutionis Dogmaticae Primae *de Ecclesia Christi* Rmorum PP. examini propositae *(missum namque fuerat domum una cum Relatione de Observationibus super hac re iam scripto propositis)*, initio huius rei praemissa relatione, quam de hoc schemate nomine Deputationis pro rebus fidei viva voce faciet Rmus D. Lud. Pie Ep. Pictaviensis.»

Facta est relatio per integram fere horam.

Die 14 Maii, Sabbato, habita est Congregatio gen. 51; *lectum est quod sequitur*

MONITUM

« Antequam discussionis initium fiat in memoriam revocare iuvabit Monitum iam alias datum, ne scilicet, signa vel approbationis vel improbationis in locis vel actionibus profanis usitata, ullo modo edantur, utpote quae huic sacro loco et coetui minime conveniunt.»

Inchoata est discussio generalis super integro schemate Constitutionis dogmaticae primae de Ecclesia Christi, *et locuti sunt: Emus Card. Constantinus Patrizi Ep. Portuensis et S. Rufinae – Ios. Sant' Alemany Arch. S. Francisci – Al. Natoli Arch. Messanensis – Ios. Dusmet Arch. Catanensis – Fran. Victor Rivel Divio-*

nensis – Io. Ranolder Vesprimiensis – Bernardus Condè y Corral Zamorensis in Hispania – Petrus Celesia Pactensis.

Nuntiatum est, Summum Pontificem, proxima Feria II hora 10 matutina, facturum distributionem praemiorum pro Expositione romana in ecclesia S. Mariae Angelorum, et moniti sunt Rmi PP. ut qui voluerint illuc accederent in habitu Praelatitio et ingrederentur per portam monasterii.

Die 17 Maii, Feria III, habita est Congregatio gen. 52; distributus est catalogus omnium RR. PP., quibus ius aut privilegium est sedendi in concilio oecumenico Vaticano (1). Lecta sunt nomina triginta quinque Patrum, qui de schemate generatim spectato adhuc veniam loquendi petierunt.

Locuti autem sunt: Victor Dechamps Arch. Mechliniensis Primas Belgii, unus ex PP. Deputationis pro rebus fidei, ut responderet Oratorum praecedentium difficultatibus et animadversionibus – Aug. David Ep. Briocensis – Io. Bapt. Greith S. Galli – Ios. Hefele Rottemburgensis.

Nuntiatus est obitus Rmi P. Francisci de Cardoso Ep. Olindensis in Brasilia, eiusque anima Patrum suffragiis commendata.

Die 18 Maii, Feria IV, habita est Congregatio gen. 53, atque lecta sunt nomina unius et viginti Patrum qui de schemate generatim spectato adhuc veniam loquendi petierunt.

Locuti sunt: Emmanuel Garcia Gil Arch. Caesaraugustanus, unus e Deputatione, ut responderet propositis difficultatibus et animadversionibus praecedentium oratorum – Emus Card. Frid. Schwarzerberg Arch. Pragensis – Emus Card. Fr. Donnet Arch. Burdigalensis – Emus Card. Ios. Othm. Rauscher Arch. Vindobonensis per Ep. Rottemburgensem, qui eius orationem legit.

Die 19 Maii, Feria V, habita est Congregatio gener. 54, lecta sunt nomina sex Patrum, qui de schemate generatim spectato adhuc veniam loquendi petierunt.

(1) Dedimus eiusmodi catalogum Lectoribus nostris in *Vol. V p. 513 et seqq.* Est catalogus, ut ibi diximus, prae ceteris emendatior. Nonnullos minoris momenti errores vel nonnullas variationes quae contigerunt antequam illum evulgaremus, quoad valuimus, correximus. Est dispositus iuxta ordinem dignitatis et promotionis cum numeris, qui respondent sedi unicuique Patrum adsignatae in aula Concilii. Unaquaeque enim sedes in aula Concilii inscriptum habet proprium numerum, qui non variat; sedes numerata vacua manet, si Pater Romam non convenerit, vel discesserit.

Locuti sunt: Emus Card. Paulus Cullen, Arch. Dublinensis, qui etiam difficultatibus in duabus praecedentibus Congregationibus propositis respondit – Emus Card. Io. Ign. Moreno Arch. Vallisoletanus – Greg. Iusseſ Patriarc. Antiochenus rit. gr. melchit.

Die 20 Maii, Feria VI, habita est Congregatio gen. 55; lecta sunt decem nomina Patrum, qui de schemate generatim spectato adhuc veniam loquendi petierunt.

Loquuti sunt: Io. Simor Arch. Strigôniensis, Primas Hungariae – Ioa. Mac Hale Arch. Tuamensis – Patritius Leahy Arch. Casseliensis, qui ad loquendum vocatus, abstinuit – Spiridion Maddalena Arch. Corcyrensis – Georgius Darboy Arch. Parisiensis.

Die 21 Maii, Sabbato, habita est Congregatio gen. 56: lecta sunt nomina septem Patrum, qui de schemate in genere adhuc veniam loquendi petierunt.

Locuti sunt: Patritius Leahy Arch. Casseliensis, e Deputatione ut responderet aliquibus animadversionibus – Andreas Raess Argentinensis – Petrus Trucchi Foroliviensis – Fr. Petagna Castri Maris.

Die 23 Maii, Feria II, habita est Congregatio gen. 57; lecta sunt octo nomina Patrum, qui de schemate in genere adhuc loquendi veniam petierunt.

Locuti sunt: Ant. Hassun Patriarc. Ciliciensis Armenorum, e Deputatione, ut responderet quibusdam animadversionibus – Guill. de Ketteler Moguntinus – Ant. Cousseau Engolismensis per Carolum Fillion Cenomanensem, qui eius scriptum legit – Iac. Ginoulhiac Gratianopolitanus.

Die 24 Maii, Feria III, habita est Congregatio gen. 58; lecta est relatio, quae sequitur, a Iudicibus Excusationum exhibita.

« Aliquot Concilii Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt, scilicet: Ios. Laroque, Ep. S. Hyacinthi in stat. foed. Americae septentrionalis, propter graves necessitates suae dioecesis recenter erectae – Dionysius Scelhot Archiep. Aleppensis rit. syr. ob suam infirmitatem et gravem ecclesiae suae necessitatem – Petrus Tilchian Ep. Brusensis rit. arm. ob grave periculum animarum in sua dioecesi nuper exortum – Lud. Le Flèche, Ep. Anthedonensis, ob mortem Episcopi Trifluvianensis, cuius Dioecesi ipse tamquam Coadiutor providere debet – Ioa. Pinchon Ep. Polemoniensis, ob gravissimas necessitutes et persecutiones in Vicariatu sibi commisso (in Sinis) exortas –

Laur. Shiel Ep. Adelaidopolitanus, ob diuturnam infirmitatem – Ioa. Doney Ep. Montis Albani, ob crescentem infirmitatem, qua iam diutius laborat.

» Iudices Excusationum allegatas discedendi causas satis fundatas etc.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Lecta sunt nomina quatuor Patrum qui de schemate in genere adhuc veniam loquendi petierunt.

Locuti sunt: Petrus De Preux Ep. Sedunensis, e Deputatione, ut responderet aliquibus animadversionibus – Ios. Caixal y Estrade Urgellensis – Ios. Salas SS. Conceptionis de Chile – Petrus Rota Guastallensis.

Die 25 *Maii, Feria IV, habita est Congregatio gen.* 59; *lecta sunt tria nomina Patrum, qui de schemate in genere adhuc veniam loquendi petierunt.*

Locuti sunt: Eduardus Manning Arch. Westmonasteriensis, e Deputatione, ut responderet aliquibus difficultatibus – Io. Mac Evilly Galviensis - Guill. Clifford Cliftoniensis.

Die 28 *Maii, Sabbato, habita est Congregatio gen.* 60; *de schemate in genere adhuc unus veniam loquendi petiit.*

Locuti sunt: Ignatius De Senestrey Ep. Ratisbonensis, e Deputatione, ut responderet aliquibus animadversionibus - (Petrus Geraud de Langalerie Bellicensis, et Armandus Maupoint S. Dionysii Reunionis, qui iam veniam loquendi obtinuerant, renuntiarunt, ut hac ratione, quantum ex se desideratae brevitati discussionis consulerent) – Aug. Verot S. Augustini - Alexander Bonnaz Csanadiensis et Temesvariensis - Io. Bravard Constantiensis - Ios. Papp - Szilàgyi Magno Varadiensis rit. rum.

Moniti sunt Patres ab Em̃o primo Praeside: « Congregationes generales, quae hactenus inceperant hora nona matutina, deinceps incepturas esse hora octava cum dimidio.»

Die 30 *Maii, Feria II, habita est Congregatio gen.* 61; *locuti sunt Patres: Io. Spalding Arch. Baltimorensis e Deputatione, ut responderet aliquibus difficultatibus - Petrus Le Breton Aniciensis - Eug. Lachat Basileensis - Iulius Lenti Nepesinus et Sutrinus - Laur. Gastaldi Salutiarum - Felix De las Cases Constantinianus et Hipponensis - Ephraem Garrelon Nemesinus.*

Die 31 *Maii, Feria III, habita est Congregatio gen.* 62, *lecta est relatio, quae sequitur, exhibita a Iudicibus excusationum:*

« Rmus D. Iosephus Petrus Baltes Episc. Altonensis in stat. foed. Americae Septentrionalis mense Septembri anni transacti ad Episcopatum promotus in dioecesi recenter erecta preces exhibuit, ut sibi remittatur obligatio Concilium Vaticanum adeundi, quoniam ipse novus Episcopus in dioecesi recentissime constituta plurimis huius dioecesis necessitatibus atque negotiis gravissimis impeditus est ab hoc longinquo itinere. Iudices vero Excusationum eas absentiae suae causas sufficientes et satis probatas censuerunt.»

Patres surgendo assensum manifestant. Tum lecta est haec alia relatio.

« Aliquot Concilii huius Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt absque obligatione redeundi, scilicet Rmi Domini: Modestus Demers Ep. Vancouveriensis in stat. foed. Am. Sept., qui iam in itinere ad hoc Concilium gravi morbo correptus per plures menses decubuit in terra peregrina et nunc denuo morbo affectus est - Edmundus Guierry Ep. Danabensis, qui nuperrime nominatus Vicarius Apostolicus in Chinabro, missione iam fere a duobus annis orbata, eidem tanto magis providere debet, quod nunc etiam persecutiones infidelium contra novos christianos insurgunt - Io. Kennessy Ep. Dubuquensis in stat. foed. Am. Sept. propter summam Sacerdotum penuriam in amplissima dioecesi, cui quam citissime occurrendum, quum, ipso mense Iunio, fundata spes adsit operarios omnino necessarios inveniendi.

» Iudices Excusationum, officio suo functi, re diligenter examinata ac mature perpensa, satis fundatas atque probatas causas agnoverunt etc.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Locuti deinde sunt: Andreas Schaepman Arch. Ultraiectensis, e Deputatione, ut responderet aliquibus difficultatibus - Leopoldus Zelli, O. S. B. Abbas Nullius *S. Pauli de Urbe (qui veniae loquendi obtentae renunciavit) - Ios. Valerga Patriarc. Hierosolymitanus rit. lat. - Ant. Claret y Clara Arch. Traianopolitanus - Io. Bapt. Purcell Arch. Cincinnatensis - Thomas Connolly Arch. Alifaxiensis.*

Nuntiatus est obitus Ioa. Odin Arch. Novae Aureliae, qui post

morbum diuturnum in patria sua, die festo Ascensionis Domini decessit, eiusque anima precibus Patrum commendata.

Die 2 Iunii, Feria V, habita est Congregatio gen. 63; *Emus primus Praeses legit nomina duorum Patrum, qui de schemate in genere veniam loquendi adhuc petierunt.*

Locuti sunt: Io. Vancsa Arch. Fogariensis et Albaiuliensis - Petrus de Dreux Brézé Moulinensis - Ios. Georgius Strossmayer Bosniensis et Sirmiensis - Lud. Regnault Carnutensis - Thomas Salzano Tanensis.

Nunciatus est obitus Rmi D. Thomae Grant Ep. Suthwarcensis in Anglia, qui obiit in hac alma Urbe in Collegio Anglico die 31 Maii (quique fertur, e sua dioecesi iam morbo confectus ideo demigrasse, ut Romae potiusquam in haeretica terra animam Deo redderet), eius anima Patrum precibus commendata est.

Die 3 Iunii, Feria VI, habita est Congregatio gen. 64; *lecta est relatio quae sequitur Iudicum excusationum.*

« Aliquot Concilii Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt, scilicet Rmi Domini: Ignatius Harcus Patriarcha Antiochenus Syrorum ob diuturnum gravissimumque morbum nunc aliquantisper relaxatum, ita ut nunc proficisci valeat - Elias Caselme Ep. Syncellus Patriarchae Syrorum, qui in aetate iam provecta aestivos calores ferre non valet - Ios. Matar Arch. Aleppensis Maronitarum ob gravissimas controversias et inimicitias internationales durante eius absentia in dioecesi sua exortas, et res gravissimi momenti cum Gubernio Ottomanico proxime ab ipso tractandas - Franc. Kerril Ep. Northamtoniensis in Anglia, propter calorem ingravescentem, qui ei semper debilitatem maximam et aegritudinem gravem affert - Ioa. Zwysen Arch. Ep. Buscoducensis in Hollandia - Michael Deinlein Arch. Bambergensis in Bavaria - Iac. Icancard Ep. Ceramensis: hi tres ob graviores eorundem infirmitates in provecta eorum aetate et aestu insueto magis periculosas.

» Iudices excusationum etc.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Locuti sunt: Laur. Gilooly Elphinensis - Paucr. Dinkel Augustae Vindelicorum - Michael Domenec Pittsburgensis - Henricus Maret Surensis.

Horum sermonibus absolutis, lectum est ab Emo primo Praeside et deinde a R. D. Subsecretario monitum quod sequitur.

MONITUM.

Reverendissimi Patres

« Exhibita fuit nobis in scripto postulatio plus quam centum quinquaginta Concilii Patrum, qui persuasum habentes, discussionem super schemate primae Constitutionis de Ecclesia Christi generatim spectatam, esse omni ex parte exhaustam, ac propterea amplius fieri non posse, quin inutilibus repetitionibus tempus perdatur, efflagitarunt, ut iuxta numerum 11 Decreti diei 20 Februarii de fine eidem discussioni imponendo Congregatio Generalis interrogetur. Qua re permoti interrogandos censuimus Rmos Patres, an velint discussionem generalem propositi schematis diutius adhuc continuari nec ne.

» Itaque Rmi Patres, qui desiderant, ut discussioni generali propositi schematis finis imponatur, surgant. »

Surgentibus Patribus, Emus De Angelis subdidit:

« Longe maior pars surrexit (1). Proinde potestate a SSmo

(1) Quando Congregatio generalis invitatur ad surgendum in signum propositionis adprobandae vel reprobandae non computantur singillatim Patres, qui surgant, si evidenter appareat, longe maiorem partem eorum surrexisse. In actu, de quo agimus, traditur fere quinquaginta Patres sedentes mansisse, reliquis omnibus magno numero surgentibus. Nec mirum; namque scimus, plurimos Patres non levi molestia fuisse affectos in audiendis in unaquaque Congregatione per plures horas sermonibus sive pro opportunitate sive contra opportunitatem huius definitionis et similia generalia sive pro sive contra infallibilitatem. Scimus pariter tot tantasque factas esse animadversiones tum scriptis tum sermonibus pro una alteraque parte, ut putandum sit, nihil, quod dici posset, non fuisse sub aliqua forma non dictum aut scriptum; atque ita, ut sermones in ea quae scripta et dicta iam erant reciderent.

Perperam autem nonnulli conquesti sunt de hoc Decreto; quasi vero libertas discussionis laesa esset. Hi enim non animadvertebant, tum libertatem synodi laesam fuisse, et quidem gravissime, si contra eiusdem synodi voluntatem, iudicantis cessationem discussionis, ipsi loqui potuissent.

Ceterum non est novum, et in ipso Concilio Tridentino exempla habemus, ut post sufficientem disputationem de aliquo doctrinae capite, Patres, intercepta disputatione, iudicarent, an res de qua ageretur satis esset discussa, ita ut deveniri posset ad ferenda suffragia. Sic ex. gr. refert in suis memoriis Bartholomaeus a Martyribus, Arch. Bracarensis

Domino Nostro, per Decretum diei 20 Februarii nobis facta, utentes, generali discussioni propositi schematis finem imponimus.»

Reliqui Patres, qui de schemate generatim spectato veniam loquendi obtinuerant, hi sunt: Iac. Stepischnegg Lavantinus – Thomas Nulty Midensis – Michael Fogarasy Transylvaniensis – Ioan. Huerta Puniensis – Ant. Fania Potentinus et Marsicensis - Theod. Gravez Namurcensis - Steph. Lipovnizki Magno Varadiensis rit. lat. - Car. Freppel Andegavensis - Franc. Pedicini Arch. Barensis - Cyrillus Behnam Benni Arch. Mussuliensis rit. syr. - Lud. Haynald Arch. Colocensis et Bacsiensis - Franc. La Croix Baionensis - Richardus Whelan Weelingensis - Henr. Bindi Pistoriensis et Pratensis - Petrus Kenrik Arch. S. Ludovici - Fr. Xav. Apuzzo Arch. Surrentinus - Alexander Franchi Arch. Thessalonicensis - Ioan. Losanna Bugellensis - Emman. Del Valle Huanucensis - Ioannes Marangò Tenensis et Miconensis - Vincentius Iekelfalusy Albae Regalensis - Philip. Krementz Varmiensis - Michael Heiss Crossensis - Sigism. Covacs Quinque Ecclesiensis - Georgius Errington Archiepiscopus Trapezuntinus - David. Moriarty Kerriensis - Ant. Peitler Vaciensis - Patritius Dorrian Dunensis et Connorensis - Stephanus Ramandié Elnensis - Ios. Aggarbati Senogalliensis - Henric. Schmid Abbas Monasterii S. Mariae Einsiedeln in Helvetia - Petrus Doimus Maupas Arch. Iadrensis – Ioan. Bapt. Berteaud Tutelensis – Iac. Bailles olim Lucionensis – Georgius Butler Limericensis – Car. Colet Lucionensis - Nic. Adames Halicarnassensis - Steph. Pankovics Munkacsiensis rit. ruth. - Fran. Gros Tarantasiensis - Petrus La Carriere iam Guadalupensis - Thomas Grimley Antigonensis - Hyac. M. Martinez S. Christophori de Havana - Iulius De Ruggero Abbas Ordinarius SS. Trinitatis Cavensis - Lud. Delalle Ruthenensis - Georgius Smiciklas Crisiensis rit. ruthen. - Michael Paya y Rico Conchensis in Hisp. - Ioan. Landriot Arch. Rhemensis – Emus Card. Caesarius Mathieu Arch. Bisuntinus – Felix Dupanloup Aurelianensis.

et Hispaniae Primas, qui Concilio Tridentino intererat: « Sexta Sessio celebrata est die 17 Septembris, in qua de altissimo Missae sacrificio dictum est. Displicuit tamen nonnullis Patribus, quod poneretur secundus canon de institutione Sacerdotum per illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem etc.*, quae esto res esset, videreturque probabilis, non tamen videbatur sufficienter discussa. Quia tamen hi paucissimi erant 50 aut 52 citer, et aliis videbatur sufficienter discussa res et examinata, ideo et defi-nita est.» *Summa Conc. per Fr. Barth. a Martyr. edit. Marietti 1869 p. 397.*

Lectum est ab Emo Card. De Angelis hoc aliud monitum:

« Rmi Patres. Notum vobis est, quod SSmus D. N. ad implorandam Spiritus Sancti gratiam uberrimam praesenti Concilio et misericordiam caelestem universo mundo hoc Pentecostes tempore solemnem in Basilicis et Ecclesiis Urbis expositionem SSmi Sacramenti cum supplicationibus fieri iusserit. Idem SSmus D. N. vobis, Rmi Patres, significari voluit, quod ipse, comitante sacro Cardinalium Collegio, Feria II post Pentecostem hora VI cum dimidio post meridiem ad Basilicam Vaticanam descensurus est, ut solemnibus precibus et Benedictioni SSmi Sacramenti intersit. Rmi Concilii Patres, qui voluerint huic solemnitati adesse suasque preces cum precibus SSmi D. N. iungere, praedicta hora Basilicam Vaticanam accedentes, occupabunt loca in Capellis Pontificiis ipsis assignari solita, induti habitu Praelatitio, id est, cum Rocchetto et Mantelletta.»

Denique ab eodem Emo Card. lectum est hoc aliud quod sequitur

MONITUM

« Proxima Congregatio gener. habebitur Feria II, sequentis hebdomadae hora VIII cum dimidio, in qua fiet discussio specialis de prooemio schematis primae Constitutionis de Ecclesia; et deinceps procedetur ad discussionem specialem primi capitis. Rmi Patres, qui de prooemio vel de singulis capitibus loqui volent, poterunt interim suum nomen dare, ita tamen, ut in petitione sua clare exprimant de qua parte schematis in discussione speciali loqui voluerint, et qui loquetur de altera dicti schematis parte habeat in promptu emendationes, quae, iuxta numerum 7 Decreti diei 20 Februarii, Praesidibus post habitum sermonem scripto exhibendae sunt. Praeterea monemus Rmos Patres, ut loquentes omnes, iuxta normam discussioni praescriptam in citato Decreto numero 10, sedulo inter fines propositi argumenti tam in prooemio, quam in singulis capitibus se cohibeant.»

Die 6 Iunii, Feria II, habita est Congregatio gen. 65, lecta sunt nomina quinque Patrum, qui de prooemio in specie veniam loquendi petierunt, et statim subiectum est hoc quod sequitur.

« Ceterum monentur Rmi Patres ut loquentes omnes iuxta normam discussioni praescriptam in Decreto diei 20 Februarii

n. 10 sedulo intra fines propositi argumenti tam in prooemio, quam in singulis capitibus sese cohibeant.»

Inde Emus Praeses Antoninus De Luca subdidit:

« Cum Emus ac Rmus D. Caesarius Mathieu Arch. Bisuntinus *(qui primus erat inter eos, quorum nomina hodie lecta fuerant)* sibi reservaverit facultatem lequendi, cum ventum fuerit ad specialem discussionem capitis quarti, ascendat nunc ambonem Rmus D. Thaddaeus Amat Montereyensis.»

Post eum locuti sunt: Aug. Verot S. Augustini – Valentinus Wiery Gurcensis - Benedictus Thomas Rupellensis. Quibus successive accesserunt: Hyac. M. Martinez S. Christophori de Havana - Richardus Whelan Weelingensis - Salvator Magnasco Bolinensis.

Declaratum est ab Emo Praeside: clausam esse discussionem prooemii, cum nemo alius veniam loquendi petierit. Nuntiatum item est, emendationes propositas, quamprimum typis impressas distribuendas esse, ut postea de iis suffragia ferrentur; interim in proxima Congregatione gen. habenda die sequente faciendam esse discussionem de cap. primo, de quo unus veniam loquendi petierat, et de capite secundo, de quo veniam loquendi petierant duo Rmi Patres, et tum incipiendam discussionem capitis tertii.

Die 7 Iunii, Feria III habita est Congregatio gen. 66, et locuti sunt de primo capite, Emus Card. Frid. Schwarzenberg Arch. Pragensis – Al. Moreno Ipporegiensis – Victor Dechamps Arch. Mechliniensis, ut responderet difficultatibus a duobus praecedentibus oratoribus propositis - Petrus M. Ferré Casalensis - Salvat. Magnasco Bolinensis.

Declarata est ab Emo Card. De Luca clausa discussio primi Capitis. Et tum locuti sunt de secundo capite Beneventus Monzon y Martins Arch. Granatensis - Al. Filippi Aquilanus - Theod. Amat Montereyensis et Angelorum.

Declarata est clausa discussio secundi capitis, et indicta est discussio capitis tertii pro Feria V sequente.

Die 9 Iunii, Feria V, habita est Congregatio gen. 67; locuti sunt de capite tertio Emus Card. Ios. Othm. Rauscher Arch. Vindobonensis - Victor Aug. Dechamps Arch. Mechliniensis - Iulianus Desprez Arch. Tolosanus - Cyrillus Behnam Benni Arch. Mussuliensis Syrorum.

*

Distributae sunt emendationes propositae super prooemio schematis primae Constitutionis dogmaticae de Ecclesia.

Prosecuti sunt Patrum sermones et locuti sunt: Ioan. Franc. Landriot Arch. Rhemensis - (Felix Dupanloup Aurelianensis, qui veniam loquendi petierat, non aderat) - Thaddaeus Amat Montereyensis et Angelorum.

Die 10 *Iunii, Feria VI, habita est Congregatio gen.* 68, *sex alii Patres nomen ad loquendum dederunt.*

Locuti sunt: Felix Dupanloup Aurelianensis - Ios. Hipp. Salas SSm̃ae Conceptionis de Chile - (Nic. Pace Amerinus abstinuit) - Ioa. Petrus Sola Nicensis - Aug. Verot S. Augustini.

Distributae sunt emendationes propositae super capite primo et secundo.

Locuti deinde sunt: Aug. David Briocensis – Panthaleon Monserrat y Navarro Barcinonensis.

Die 11 *Iunii, Sabbato, habita est Congregatio gen.* 69; *lecta est relatio, quae sequitur, a Iudicibus Excusationum exhibita:*

« Aliquot Concilii Patres ex gravissimis causis veniam a Concilio discedendi petierunt, scilicet Rm̃i DD. Ioan. Marcellus Touvier Ep. Olenensis - Franc. Raynaud Epis. Aegensis; uterque ob praesentissima animarum eorum curae commissarum pericula extraordinaria novissime plurimum aucta.

» Iudices Excusationum etc.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Alter Pater nomen ad loquendum dedit; atque locuti sunt Ios. Papp-Szilagyi Magno Varadiensis rit. rum. - Carolus Place Massiliensis - Laur. Gastaldi Salutiarum - Io. Bapt. Callot Oranensis - Amatus Guilbert Vapincensis - Sal. Magnasco Bolinensis - Leop. Zelli Abbas S. Pauli de Urbe.

Die 13 *Iunii, Feria II, habita est Congregatio gen.* 70, *facta est nomine deputationis relatio de emendationibus propositis circa prooemium, et exposita est sententia Deputationis quoad illas emendationes. Hanc relationem et expositionem fecit Rm̃us D. Patritius Leahy Arch. Casseliensis.*

Tum Em̃us Card. De Angelis, postquam nuntiaverit, progrediendum esse ad suffragia ferenda, monitum quod sequitur legit.

« Monentur autem Rm̃i Patres, quo melius et securius ea res peragatur, ut singuli, quamdiu actus suffragia ferendi durat, lo-

cum sibi assignatum in aula Concilii occupent, atque insuper, ut qui assensum vel dissensum suum surgendo manifestare voluerint, stantes maneant, donec satis de maiori vel minori suffragiorum numero constet.»

Iam ad propriam habitationem missum fuerat Patribus folium typis impressum continens emendationem propositam a Deputatione ex duabus primis emendationibus in Congregatione generali propositis: lata sunt suffragia, eaque saepe ab omnibus vel fere omnibus Patribus, semper a longe maiori parte, iuxta sensum a Deputatione expressum.

Lecta sunt nomina quinque Patrum qui de tertio capite adhuc veniam loquendi petierunt.

Locuti sunt: (Raphael Ricca Gen. Minimorum vocatus, abstinuit) - Emus Card. Io. Bapt. Pitra - Lud. Regnault Ep. Carnutensis - Car. Colet Ep. Lucionensis - (Henr. Maret Surensis abstinuit) - Ferd. Ramirez y Vasquez Pacensis - (Ios. Foulon Nanceyensis et Tullensis abstinuit) - (Ludov. Haynald Arch. Colocensis abstinuit) - (Greg. Iussef Patr. Antioch. Melch. non aderat) - Petrus Dreux Bréxé Moulinensis - (Io. P. Bravard Constantiensis) - (Salv. Aug. De Martis Galtellinensis et Norensis) - (Phil. Krementz Varmiensis).

Quum praeter reliquos etiam isti postremi Oratores vel non adessent, vel non essent parati, Emus Praeses veniam loquendi dedit Ios. Caixal y Estrade Urgellensi.

Die 14 Iunii, Feria III, habita est Congregatio gen. 71, duo alii accesserunt oratores.

Locuti sunt: Lud. Haynald Archiep. Colocensis et Bacsiensis - Greg. Iussef Patriarc. Antiochenus Melchitarum - Io. Petrus Bravard Constantiensis - Salv. Ang. De Martis Galtellinensis et Norensis - Philip. Krementz Varmiensis - Hi omnes die praecedente loqui debuissent. Tum locuti sunt alii Patres: Ioan. Vancsa Arch. Fogarasiensis et Albae Iuliensis rit. gr. rum. - Car. Freppel Andegavensis.

Declarata est ab Emo Praeside clausa discussio de tertio capite, et indicatum, quid agendum in proxima Congregatione gen. ac denique lectum est monitum quod sequitur.

« Cum in hesterna Congregatione plures e Rmis Patribus, qui veniam loquendi obtinuerant, quum in suo ordine vocarentur ad loquendum non essent praesentes, quod et per se parum con-

veniens est et bonum ordinem perturbat; idcirco monentur Rm̃i Patres, quod si quis deinceps, impetrata loquendi venia, in suo ordine vocatus praesens non fuerit, is ipso facto veniae obtentae renuntiasse censebitur.»

Die 15 *Iunii, Feria IV, habita est Congregatio generalis* 72, *Rm̃us D. Bartholomaeus D'Avanzo Epis. Calvensis et Theanensis nomine Deputationis retulit de emendationibus propositis super primo et secundo capite, exponens quid ipsa Deputatio de his sentiret.*

Postea revocatum est in Patrum memoriam monitum alias factum de occupando loco unicuique assignato et de stando donec satis constet de suffragiorum numero; et deinde processum est ad suffragia ferenda; eaque lata sunt fere semper ab omnibus Patribus iuxta id quod Deputatio sentiret.

Lecta sunt Patrum nomina, qui de capite quarto veniam loquendi petierunt. Hi autem fuerunt septuaginta quinque, ex quibus quum unus praetermissus fuisset, Rm̃us D. Secretarius post absolutam a Subsecretario nominum lectionem, ipsi hoc monitum tradidit legendum.

« Archiepiscopus Iadrensis reclamavit, durante ipsa nominum lectione, quod ipse nomen dederit suo tempore: quod verum est. Cum ex errore eius nomen fuit praetermissum, in suo ordine inseretur.»

Locuti sunt de quarto capite Em̃us Card. Caesareus Mathieu Arch. Bisuntinus – Em̃us Card. Ios. O. Rauscher Archiep. Vindobonensis.

Die 18 *Iunii, Sabbato, habita est Congregatio gen.* 73, *atque lecta sunt nomina duorum et triginta Patrum, qui de capite quarto adhuc veniam loquendi petierunt.*

Locuti sunt Em̃us Card. Io. Bapt. Pitra per Petrum Geraud de Langalerie Epis. Bellicensem, qui eius sermonem legit – Em̃us Card. Philippus M. Guidi Arch. Bononiensis – Em̃us Card. Henr. M. de Bonnechose Arch. Rothomagensis - Em̃us Card. Paulus Cullen Arch. Dublinensis.

Die 20 *Iunii, Feria II, habita est Congregatio gen.* 74, *lecta sunt nomina septem Patrum, qui de quarto capite adhuc veniam loquendi petierunt.*

Locuti sunt Barth. D'Avanzo Epis. Calvensis et Theanensis, e Deputatione, ut responderet aliquibus observationibus ac praecipue

ut conceptum infallibilitatis pontificiae explicaret – Paulus Ballerini Patriarcha Alexandrinus rit. lat. – Ios. Valerga Patriarcha Hierosolymitanus rit. lat. - Ioannes Mac Hale Arch. Tuamensis - Ios. Alemany Arch. S. Francisci. Lectum est hoc quod sequitur

MONITUM

« Necessarium visum est, Rm̃os Patres, qui in speciali discussione capitis quarti veniam loquendi petierunt, monere, ne redeant ad generalem discussionem loquendo iterum de opportunitate vel necessitate huius definitionis, sive de iis quae ad capita priora huius schematis pertinent. Praeterea sedulo curent, ut argumento huius capitis quarti presse inhaereant, caventes, ne ullo modo extra rem vagentur, omnesque brevitati, adeo ab omnibus desideratae, studeant.»

Die 22 Iunii, Feria IV, habita est Congregatio gen. 75, lecta sunt nomina duorum Patrum, qui de capite quarto adhuc veniam loquendi petierunt, et lectum est hoc quod sequitur monitum:

« Repetitur monitum iam lectum in fine ultimae Congregationis generalis, eo quod plures Patres ex eadem iam discesserant. *(Lectum est monitum modo allatum).*

» Renovamus quoque monitum alias factum, ut Rm̃i Patres abstineant a quibusvis signis vel adprobationis vel improbationis eorum, quae a singulis oratoribus proferuntur.»

Locuti sunt Patres Franc. Apuzzo Archiep. Surrentinus - Vinc. Spaccapietra Arch. Smyrnensis – Georgius Errington Arch. Trapezuntinus - Salv. Nobili Vitelleschi Arch. Ep. Auximanus et Cingulanus - Th. Connoly Arch. Alifaxiensis - Car. De la Tour d'Auvergne Arch. Bituricensis - Benventus Monzon y Martins Archiep. Granatensis.

Die 23 Iunii, Feria V, habita est Congregatio gen. 76, novus orator nuntiatus est.

Locuti sunt Petrus Domnius Maupas Archiep. Iadrensis - Ioa. Franc. Landriot Arch. Rhemensis - Anast. Rodrigo Yusto Archiep. Burgensis - Ioa. Lynch Arch. Torontinus - Ioannes Losanna Episc. Bugellensis.

Die 25 *Iunii, Sabbato, habita est Congregatio gen.* 77, *duo novi oratores accesserunt, quorum nomina lecta sunt ab Eminentissimo Card. De Luca.*

Locuti sunt: (Fr. Lacroix Baiocensis abstinuit) - Rich. Whelan Weelingensis - (Guill. Ullathorne Birmingamiensis abstinuit) - Barth. Legat Tergestinus - Fel. Cantimorri Parmensis - Guill. Keane Cloynensis - Guill. de Ketteler Magutinus - Petrus La Carrière olim Guadalupensis.

Die 28 *Iunii, Feria III, habita est Congregatio gen.* 78, *locuti sunt: (Barth. D'Avanzo Calvensis et Theanensis abstinuit) - Iesualdus Vitali Ferentinus - Iac. Ginoulhiac Arch. Lugdunensis (promotus in hesterno Consistorio ab Episcopatu Gratianopolitano) - Ios. Caixal y Estrade Urgellensis.*

Lectum est ab Emo Card. De Angelis et deinde a Subsecretario monitum quod sequitur.

« Distribuuntur nunc Rmis Patribus exemplaria prooemii nec non capitis primi et secundi Constitutionis Primae dogmaticae de Ecclesia Christi a Deputatione pro rebus fidei adaptati iuxta emendationes ab ipsa Congregatione gen. admissas.

» Porro de hoc textu prooemi, nec non de textu capitis primi et secundi suffragia Patrum exquirentur in Congregatione generali Sabbati huius hebdomadae, ita quidem ut primum suffragia sint ferenda de textu prooemii, tum vero de textu capitis primi ac denique de textu capitis secundi. »

Facta distributione, Patres ab Emo Praeside moniti sunt, sequente Feria V non haberi Capellam papalem apud S. Paulum. Et prosecuti sunt sermones.

Locuti autem sunt: Thaddaeus Amat Montereyensis et Angelorum - David Moriarty Kerriensis et Aghadoniensis.

Die 30 *Iunii, Feria V, habita est Congregatio gen.* 79, *lecta est relatio quae sequitur a Iudicibus Excusationum exhibita.*

« Aliquot Concilii Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt, scilicet: Tobias Aun Arch. Berytensis Maron., ob habitualem graviorem infirmitatem senio auctam - Basilius Nasser Ep. Heliopolitanus Melchitarum, ob gravem infirmitatem iam a multo tempore contractam - Petrus Wilmer Ep. Harlemensis ob continuam infirmitatem - Ioa. Purcell Arch. Cincinnatensis, propter plurimas suae dioecesis necessitates nuper-

rime valde auctas, et malam valetudinem, qua Romae continuo laboravit – Raph. Popow Episc. Bulgarorum, ob grave periculum animarum ex conatibus assiduis schismaticorum imminens – Ioa. Conroy Ep. Albanensis in stat. foed. Amer. Septentr. ob gravissimas necessitates, quae eius praesentiam in dioecesi quam instantissime requirunt.

» Iudices Excusationum etc.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Locuti sunt: Renatus Sergent Epis. Corisopitensis - Dom. Zelo Aversanus – (Petrus Rota Guastallensis renuntiavit) - Conr. Martin Paderbornensis.

Distributae sunt emendationes propositae ad caput tertium. Deinde locuti sunt: Petrus M. Ferrè Casalensis – Armandus Maupoint S. Dionysii Reunionis – (Bernandus Conde y Corral Zamorensis renuntiavit) - Aug. Verot S. Augustini.

Nuntiatum est Patribus, obiisse in sua dioecesi Io. Derry Ep. Clonfertensem in Hibernia, qui iamdiu veniam a Concilio discedendi obtinuerat.

Die 1 Iulii, Feria VI, habita est Congregatio gen. 80, locuti sunt: Michael Paya y Rico Conchensis – (Ioach. Lluch Salmanticensis renuntiavit) – Car. Colet Lucionensis – Henricus Maret Surensis - Aug. David Briocensis - Nic. Adames Luxemburgensis (translatus in Consistorio diei 27 Iunii, antea Ep. Halicarnassensis, Vic. Apostol. Luxemburgi) - (Ios. Papp Szilagyi Magno Varadiensis rit. rum. renuntiavit) - Car. Ioa. Greith Ep. S. Galli.

Nuntiatum est, quid agendum in proxima Congregatione gen.

Significatum est, initium Congregationum generalium die sequente et deinceps fore hora octava.

Die 2 Iulii, Sabbato, habita est Congregatio gen. 81: rogata et lata sunt suffragia de integro textu reformato, primum prooemii, quod admissum est ab omnibus fere Patribus; tum primi capitis, quod admissum est ab omnibus, paucissimis (sex vel septem) dissentientibus.

Locuti sunt: Thomas Nulty Midensis – (Ioa. Ios. Faiet Brugensis renuntiavit) – Gaspar Mermillod Hebronensis - (Mich. Fogarasy Transylvaniensis renuntiavit) – Guill. Meignan Catalaunensis – Steph. Ramadié Elnensis – Hyac. M. Martinez S. Christophori de Havana - Fr. Moreyra Ayacuguensis - Ios. Aggarbati Senogalliensis – (Fr. Zun-

nui Casula Uxellensis et Terralbensis - Ant. M. Fania Potentinus et Marsicensis renuntiaverunt) - Laur. Gastaldi Salutiarum – (Eug. Galletti Albae Pompeiensis - Ant. Colli Alexandrinus, renuntiaverunt) - (Fel. De las Cases Constantinianus aegrotabat) – (Corn. Mac Cabe Ardagadensis – Raph. Corradi Balneoregiensis renuntiarunt) – (Phil. Krementz Varmiensis non aderat) - (Ephraem Garrelon Nemesinus - Car. Hefele Rottemburgensis renuntiarunt) - Car. Frappel Andegavensis - (Iul. de Ruggero Ab. Ord. SS. Trin. Cavensis - Vinc. Iandel Magister Gen. O. P. renuntiarunt).

Moniti sunt Rm̃i Patres ab Em̃o Card. De Luca proxima Feria III post relationem exquirenda esse suffragia de emendationibus tertii capitis et canonis a Rm̃is Patribus propositis.

Die 4 Iulii, Feria II, habita est Congregatio gen. 82, lecta est relatio quae sequitur a Iudicibus Excusationum exhibita:

« Aliquot Concilii Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt, nimirum: Ignatius Persico Ep. Savanensis ob adversam valetudinem et gravissimas suae dioecesis necessitates.

» Iudices Excusationum etc.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Em̃us Praeses De Luca nuntiavit, veniae obtentae loquendi renuntiasse Rm̃os Patres, qui sequuntur:

Em̃us Card. Frid. Schwarzenberg Arch. Pragensis - Ioa. Simor Arch. Strigoniensis Primas Hungariae - Fr. Blanchet Arch. Oregonopolitanus - Marianus Ricciardi Arch. Reginensis - Al. Franchi Arch. Thessalonicensis - Ioachim Limberti Archiep. Florentinus - Fr. Pedicini Arch. Barensis.»

Tum ad ambonem vocavit Georgium Darboy rch. Parisiensem: sed iste non aderat. Tum Em̃us Praeses nuntiavit, veniae obtentae renunciasse Ioannem Ghilardi Montis Regalis. Inde vocatus ad ambonem locutus est Fran. Gandolfi Cornetanus et Centumcellensis.

Postea Em̃us Praeses significavit veniae obtentae renuntiasse Rm̃os Patres, qui sequuntur: Felix Dupanloup Aurelianensis - Ioa. Ranolder Vesprimiensis - Petrus Dreux Bréxé Moulinensis - Franc. Roullet de la Boullerie Carcassonensis - Ios. Formisano Nolanus.

Vocatus est ad ambonem Guill. Clifford Cliftoniensis, sed renuntiavit.

Nuntiatum est, renuntiasse quoque Patres, qui sequuntur: Petrus Sola Niciensis - Lud. Delalle Ruthenensis - Mich. Milella Aprutinus - Ant. Peitler Vaciensis - Patritius Dorian Dunensis et Connorensis - Ioan. Bapt. Ormaechea de Tulancigo - Nic. Dabert Petrocoricensis.

Vocatus est ad ambonem Carolus Place Massiliensis: sed renuntiavit. Renuntiaverat etiam Ans. Fauli Grossetanus - Vocatus est ad ambonem Henricus Bindi Pistoriensis et Pratensis: sed renuntiavit. Renuntiaverat et Leo Meurin Ascalonensis.

Vocatus ad ambonem locutus est Ioan. Fr. Callot Oranensis.

Significatum est, quod renuntiaverant: Salv. Magnasco Bolinensis - Albertus Passeri Ab. gen. Canonicorum Reg. Lateranensium - Germ. Gai Ab. gen. Congregationis Vallis Umbrosae - Aug. Savini Gen. Ord. Carmelitani Vet. Observ. - Lud. Haynald Arch. Colocensis et Bacsiensis - Fran. Victor Rivet Divionensis - Ioan. P. Bravard Constantiensis - Vinc. Iekelfalusy Albae Regalensis - Franc. Gros Tarantasiensis - Amatus Guilbert Vapincensis - Theob. Cesari Ab. Gen. Ord. Cisterciensium - Ioan. Mac Evilly Galviensis - Th. Grimley Antigonensis - Ios. Bovieri Faliscodunensis.

Vocatus ad ambonem Al. Moreno Ipporegiensis, renunciavit. Item vocatus ad ambonem Ios. Georgius Strossmayer Bosniensis et Sirmiensis, renunciavit.

Quum nemo alius veniam loquendi petierit, declaratum est ab Emo Praeside Antonino De Luca, clausam esse discussionem specialem capitis quarti; et ita Congregatio generalis soluta est paulo post horam nonam ante meridiem.

Die 5 Iulii, Feria III, habita est Congregatio gener. 83; *atque, nomine Deputationis, relatio de emendationibus propositis ad caput tertium facta est a Rmo D. Friderico M. Zinelli Epis. Tarvisino per duas fere horas.*

Tum suffragia lata sunt circa singulas emendationes, eaque saepe ab omnibus vel fere omnibus, saepe a longe maiori Patrum numero, iuxta emendationes quas Deputatio acceptabat, et iuxta sensum quem acceptabat lata sunt.

Sed quum emendatio ultima quoad canonem III admitteretur iuxta modum *a Deputatione, quae formam canonis paullo a se immutatam proposuit, Arch. Colocensis et Bacsiensis primum, deinde Arch. Parisiensis latiori voce e suo loco adnotare fecit:* hanc

novam formam canonis non satis notam esse nec fuisse discussioni subiectam.

Tum Emorum Praesidum iussu nuntiatum est a Subsecretario Rmis Patribus: actum suffragia ferendi de hac emendatione differri, et novum canonem typis impressum singulis Patribus missum iri. *Tum vero suffragia lata sunt de duabus proxime praecedentibus emendationibus, quae ex se exclusae fuissent si haec ultima, de qua diximus, emendatio acceptata esset.*

Nuntiatum est ab Emo Card. De Angelis diem proximae Congregationis generalis significatum iri singulis Patribus: quod postea factum est per hoc quod sequitur

MONITUM

« Proxima Congregatio generalis habebitur Feria II die 11 cur. mensis, hora octava. In ea primum fiet brevis relatio de emendatione 72 capitis tertii, de qua postmodum suffragia Patrum exquirentur. Dein fiet Relatio de emendationibus quarti capitis schematis primae Constitutionis de Ecclesia iam distributis, et exquirentur suffragia Patrum de iisdem emendationibus.

» E Secretaria Concilii Vaticani die 8 Iulii 1870.»

Iosephus Episc. S. Hippolyti
Secretar. Concil.

Die 11 Iulii, Feria II, habita est Congregatio gen. 84; *atque. Emus primus Praeses legit monitum his verbis:* « Superest ex ultima Congregatione emendatio 72 in caput tertium proposita, de qua, sicut etiam de canone III ad caput tertium pertinente, iuxta mentem emendationum in Congregationibus generalibus propositarum reformato, typis impresso, Patribusque distributo *(domi Feria V)* primum audiendus est relator, nempe Rmus D. Fridericus M. Zinelli Ep. Tarvisinus, ac postea ferenda erunt suffragia Patrum.»

Facta relatione, revocatoque ab Emo Praeside in memoriam Patrum consueto monito de occupando loco unicuique in aula assignato et de standō donec satis constet de suffragiorum numero, lata sunt suffragia de emendatione septuagesima secunda admissa

a Deputatione iuxta modum, *eaque admissa etiam est a Congregatione generali paucis dissentientibus.*

Postea facta est a Rmo D. Vincentio Gasser Ep. Brixinensi relatio generalis de capite quarto per duas horas et amplius; itemque relatio specialis de primis viginti emendationibus per mediam fere horam. (Emendationes de capite quarto typis traditae missae fuerant domum Feria V, atque Sabbato domum pariter missae fuerant nonnullae emendationes a Deputatione propositae).

Tum revocato in mentem saepe dicto monito, lata sunt suffragia de primis his viginti emendationibus, eaque iuxta sensum a Deputatione expressum, paucis solummodo aliquoties dissentientibus.

Rmus relator Ep. Brixinensis relationem fecit de aliis emendationibus per horam et amplius.

Demum lata sunt suffragia de his aliis emendationibus iuxta sensum a Deputatione significatum, paucis dissentientibus in nonnullis admittendis vel adiiciendis. Formula definitionis proposita est.

Monitum lectum est ab Emo Praeside et postea a Subsecretario de ferendis proxima Feria IV suffragiis circa textum capitis tertii die sequente distribuendum, et dein capitis quarti, ac demum canonum: quibus latis, suffragia ferrentur de integro schemate reformato per verba, placet, *aut* non placet, *aut* iuxta modum.

Die 13 *Iulii, Feria IV, habita est Congregatio gen.* 85, *atque lecta est relatio quae sequitur a Iudicibus excusationum exhibita.*

« Aliquot Concilii Patres ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt, scilicet: Iac. Gibbons Ep. Adramystensis, Vic. Apost. in Carolina Septentrionali, ob gravissimas sui Vicariatus indigentias et maximam Sacerdotum penuriam – Venceslaus Achaval Ep. S. Ioannis de Cuyo in Republica Argentina, pariter ob gravissimas suae dioecesis necessitates et graviorem infirmitatem - Eduardus Fitzgerald Episc. Petriculanus, propter dioecesis suae gravissimas necessitates, praecipue ob Sacerdotum penuriam - Michael Domenec Ep. Pittsburgensis in Stat. foed. Am. Sept. propter graves necessitates suae dioecesis - Ioan. Farrel Ep. Hamiltonensis in Canadà - Claudius Dubuis Ep. Galvestoniensis in Texas – Al. Dos Santos Ep. Fortalexiensis in Brasilia, ob varias et gravissimas necessitates suarum dioecesium, quae omnes tres recentissimo tempore erectae fuerunt - Steph. Fennelly Ep. Thermopylensis Vic. Ap. in Madras, propter gravissimas necessitates

sui Vicariatus, quae ipsius praesentiam omnino necessariam reddunt - Patritius Moran Ep. Dunedinensis in Nova Zelandia, pariter propter gravissimas suae dioecesis nuper erectae indigentias - Ferdinandus Dupont Ep. Azotensis, Vic. Apost. in Siam, propter graves tribulationes, quibus fideles suae curae commissi ex parte Gubernii obnoxii sunt - Thomas Power Ep. S. Ioannis in Insula Terrae Novae - Henricus Carfagnini Ep. Portus Gratiae in eadem insula, uterque ob gravissimas necessitates suarum dioecesium, quae recentissimo tempore erectae fuerunt - Christophorus Bonjean Ep. Medensis Vic. Ap. Iafnensis in India, propter varias sui Vicariatus necessitates - Th. Grimley Ep. Antigonensis Vic. Ap. Promontorii Bonae Spei, similiter ob graves necessitates sui Vicariatus - Petrus Dufal Ep. Delconensis Vic. Ap. Bengalae Orientalis, tum ob graves necessitates sui Vicariatus, quam ob aegritudinem qua laborat - Car. Poirier Ep. Rosensis in insula Dominica, quia dioecesis ipsi concredita recentissimo tempore erecta Pastore plurimum indiget - Et ex eadem causa etiam Eug. Guigues Ep. Owtawiensis in Canadà - Theod. Koiungi Ep. Sydoniensis Melchitarum ob varias suae dioecesis necessitates.

» Iudices Excusationum etc.»

Patres surgendo assensum manifestant.

Lectum est ab Emo Praeside quod sequitur

MONITUM

« In hodierna Congregatione generali primum exquirentur suffragia Patrum de integro textu capitis tertii schematis propositi, qui iuxta emendationes a Congregatione generali admissas adaptatus, atque Patribus distributus est, cum canone eidem subiuncto; postea autem de integro textu capitis quarti pariter adaptato et distributo itidem cum canone eidem subiuncto. Quoniam vero de canone I et II, qui ad caput primum et secundum nostri schematis pertinent suffragia Patrum nondum lata fuere, idcirco praemittendus est actus ferendi suffragia de hisce duobus canonibus, qui nullam subiere mutationem et leguntur imprompti in folio distributo, quod continet caput tertium et quartum.

(Missum fuerat domum cum alio folio continente integram Constitutionem reformatam).

» Itaque Rm̃i Patres qui assentiuntur hisce duobus canonibus, surgant.

Fere omnes surrexerunt.

» Iamvero qui hisce contradicunt, surgant.»

Nemo surrexit.

Hic ab Em̃o Praeside, facta prius declaratione, hos duos canones a Congregatione generali fuisse admissos, propositus est suffragiis Patrum integer textus capitis tertii novissime adaptati et canon eidem subiunctus.

Admissus est a Congregatione generali, quinquaginta circiter Patribus dissentientibus.

Tum suffragiis subiectus est textus capitis quarti novissime adaptatus cum canone eidem subiuncto.

Admissus est a Congregatione generali, quinquaginta vel paulo pluribus Patribus dissentientibus.

Lectum est ab Em̃o Praeside hoc quod sequitur

MONITUM

« Postquam tum super emendationibus, tum super singularum partium textu suffragia Patrum per actum surgendi lata fuerint, superest, ut iuxta numerum 14 Decreti diei 20 Februarii de toto schemate Patrum sententiae rogentur. Haec autem suffragia oretenus edentur per verba *placet* aut *non placet,* vel, ut alias factum est, per verba, *placet iuxta modum,* tradendo simul in scripto *modum* seu conditionem quam singuli forte desiderant.

» Itaque nunc R. D. Subsecretarius ad exquirenda suffragia singulorum Patrum ex ambone leget nomina et rogabit singulos suo nomine, et singuli voce clara et intelligibili suffragium suum edent.»

Latis suffragiis factaque computatione lecta est relatio quae sequitur.

Rm̃i Patres

« Notum vobis facimus, quod iuxta computationem suffragiorum, suffragia dederunt Patres 601. Ex his 451 dederunt suffra-

gium per verbum *placet*, alii 88 per verba *non placet*, et 62 per verba, *placet iuxta modum*.»

Inde et hoc alterum monitum lectum est: « Suffragia quae data fuerunt *iuxta modum* in scripto, typis imprimentur ac Patribus distribuentur, ut in proxima Congregatione generali congrua eorum ratio haberi possit.

» Dies proximae Congregationis significabitur Rm̃is Patribus.»

Demum nunciatum est, obiisse duos e Concilii Patribus, Rm̃um D. Georgium Sthal Episc. Herbipolensem et R. D. Dominicum a S. Iosepho Praepositum generalem Ordinis Carmelitarum Discalceatòrum, eorumque animae suffragiis Rm̃orum Patrum commendatae sunt; atque clausa est Congregatio.

Significata est dies subsequentis Congregationis per monitum domum missum, hisce verbis:

MONITUM.

« Proxima Congregatio generalis habebitur Sabbato, die 16 huius mensis, hora octava. In ea fiet brevis Relatio de exceptionibus, quae suffragiis super integro schemate primae Constitutionis de Ecclesia Christi in ultima Congregatione latis a quibusdam Patribus additae fuerunt, et quae typis impressae huic folio adiectae Reverendissimis Patribus mittuntur.

» E Secretaria Concilii Vaticani die 14 Iulii 1870.»

Iosephus Ep. S. Hippolyti
Secretar. Concil.

Die 16 *Iulii, Sabbato, festo B. M. V. de Monte Carmelo, habita est Congregatio gen.* 86; *facta est relatio de exceptionibus scripto exhibitis ab illis Rm̃is Patribus, qui suffragia dederant* iuxta modum, *quae typis impressae domum ad singulos Patres missae fuerant.*

A Rm̃o D. Bartholomaeo D'Avanzo Ep. Calvensi et Theanensi facta est relatio de exceptionibus ad prooemium et ad caput primum et secundum.

A Rm̃o D. Vincentio Gasser Ep. Brixinensi facta est relatio de exceptionibus ad caput quartum, seu potius de quatuor propositionibus, idest de textu S. Augustini; de verbo definit; *de defi-*

nienda extensione infallibilitatis, et de explicite excludenda in fine definitionis necessitate *assensus Episcoporum.*

Emus Praeses inde ait:

Rmi Patres

« Iuxta hanc expositionem, nomine Deputationis pro rebus fidei factam, de duobus articulis exquirenda erunt suffragia Patrum, idque per actum surgendi fiet modo solito. R. D. Subsecretarius praeleget articulos de quibus ferenda erunt suffragia.»

R. D. Subsecretarius relecto primo ex his articulis ab Emo Praeside prolatis, subdidit:

« Rogantur itaque Rmi Patres ut unusquisque suum occupet locum.

» Proponitur suffragiis Patrum emendatio, quae venit sub num. 76, quae sic se habet: Optatur ut paragraphus secunda quarti capitis terminaretur per verba evangelica: *Ego rogavi pro te etc.* omissis quae sequuntur: *Neque ignorantes ad Romanam Ecclesiam etc.*

» Deputatio de fide hanc emendationem admittit.»

Pro hac admittenda longe maior pars surrexit: pro ea excludenda paucissimi surrexerunt, idest decem vel duodecim.

Declaratum est ab Emo Praeside hanc emendationem fuisse admissam.

R. D. Subsecretarius prosecutus est.

« Proponitur emendatio, quae est sub numero 152 *(lecta est).* Haec emendatio admittitur a Deputatione de fide *iuxta modum.* Modus autem est, ut haec ultima verba sic legantur: *Ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles esse.»*

Ad hanc emendationem acceptandam longe maior pars surrexit: ad eam excludendam longe minor pars surrexit, idest triginta circiter.

Declaratum est ab Emo Praeside, hanc emendationem fuisse admissam a Congregatione generali. Tum idem Praeses subdidit:

« Emendationes admissae suis locis inserentur schemati, quod accuratissime revisum iuxta omnes emendationes admissas singulis RR. Patribus ante sessionem publicam ad propriam habitationem mittetur.»

Inde perrexit.

Rm̃i Patres

« Distribuuntur nunc folia cuiusdam protestationis publice a nobis faciendae pro tuendo honore sacrosancti huius Concilii. »

Distributa sunt: durante distributione, Subsecretarius elata voce ita Rm̃os Patres monuit:

« Sciant RR. Patres Congregationem non esse absolutam. »

Post distributionem ait ex ambone.

« Nomine Em̃orum Praesidum legitur praesens Protestatio. »

Eam statim legit, quae erat tenoris qui sequitur:

Reverendissimi Patres

« Ex quo Sacrosancta Synodus Vaticana, opitulante Deo, congregata est, acerrimum statim contra eam bellum exarsit; atque ad venerandam eius auctoritatem penes fidelem populum imminuendam, ac si fieri posset, penitus labefactandam, contumeliose de illa detrahere, eamque putidissimis calumniis oppetere plures scriptores certatim aggressi sunt non modo inter heterodoxos et apertos Crucis Christi inimicos, sed etiam inter eos qui Catholicae Ecclesiae filios sese dictitant, et quod maxime dolendum est, inter ipsos eius sacros ministros.

» Quae in publicis cuiusque idiomatis ephemeridibus, quaeque in libellis, absque auctoris nomine passim editis et furtive distributis, congesta hac de re fuerint probrosa mendacia, omnes apprime norunt, quin nobis necesse sit illa singillatim edicere. Verum inter anonymos istiusmodi libellos duo praesertim extant, gallice conscripti sub titulis: « *Ce qui se passe au Concile* et *La dernière heure du Concile*, » qui ob suam calumniandi artem, obtrectandique licentiam ceteris palmam praeripuisse videntur. In his enim nedum huius Concilii dignitas ac plena libertas turpissimis oppugnantur mendaciis, iuraque Apostolicae Sedis evertuntur; sed ipsa quoque SS̃mi Dñi Nostri augusta persona gravibus lacessitur iniuriis. Iam vero Nos officii nostri memores, ne silentium nostrum, si diutius protraheretur, sinistre a malevolis hominibus interpretari valeat, contra tot tantasque obtrectationes vocem extollere cogimur, atque in conspectu omnium vestrum, Rm̃i Patres, protestari ac declarare: falsa omnino esse et calu-

mniosa quaecumque in praedictis ephemeridibus et libellis effutiuntur, sive in spretum et contumeliam SSm̃i Dn̄i Nostri et Apostolicae Sedis, sive in dedecus huius Sacrosanctae Synodi, et contra assertum defectum in illa legitimae libertatis.»

Datum ex Aula Concilii Vaticanii, die 16 Iulii 1870.

Philippus Card. De Angelis *Praeses*
Antoninus Card. De Luca *Praeses*
Andreas Card. Bizzarri *Praeses*
Aloisius Card. Bilio *Praeses*
Hannibal Card. Capalti *Praeses*

Iosephus Ep. S. Hippolyti
Secretar. Concilii.

Absoluta lectione Em̃us primus Praeses ait:

« Rogamus modo RR. Patres, ut quot huic nostrae protestationi ac declarationi tamquam testes veritatis adhaerere intendunt, assensum suum surgendo manifestent.»

Surgentibus Patribus idem Praeses ait: « Longe maior pars surrexit.» *Plures Patres illico subiunxerunt:* omnes, omnes.

Tum lectum est ab Em̃o primo Praeside et deinde a R. D. Subsecretario hoc monitum.

« Rogamus vos modo, Rm̃i Patres, ut in testimonium adhaesionis vestrae alterum ex duobus exemplaribus huius protestationis ac declarationis nostrae distributis appositione vestri nominis munire velitis (*plures Patres dixerunt,* libentissime!), illumque Rm̃o D. Secretario tradere, ut in actis huius Concilii ad perpetuam rei memoriam asservari possit.»

Plures Patres subiunxerunt illico: « Libentissime » « ex toto corde » « etiam cum sanguine » etc.

Lecta inde sunt a R. D. Subsecretario quae sequuntur:

« SSm̃us Dominus Noster, quamvis hoc Vaticanum Concilium post Sessionem IV continuari velit absque ulla suspensione vel prorogatione, benignissime tamen Rm̃is Patribus, qui vel ratione negotiorum in sua dioecesi peragendorum, ad tempus ex hac alma Urbe discedere volunt, veniam abeundi generaliter concedit, ita tamen ut discessum suum pro notitia significent in scripto ad Se-

cretarium Concilii misso, nec absentia haec protrahatur ultra Festum S. Martini diei 11 Novembris huius anni.

» Simul etiam omnibus intra hoc temporis spatium pro una vice tantum facultatem elargitus est habendi ordinationem generalem *extra tempus* si id pro sua dioecesi necessarium vel opportunum in Domino iudicaverint.

» Praeterea sunt aliqui Patres, qui ex gravibus causis veniam a Concilio discedendi petierunt absque obligatione redeundi, de quibus Iudices excusationum suo munere functi iuxta Litteras Apostolicas *Multiplices inter,* relationem aliquam exhibuerunt.

» Itaque hanc veniam a Concilio discedendi petierunt: Lud. D'Herbomez Ep. Miletopolitanus Vic. Apost. Columbiae Britannicae, ob gravissimas necessitates Vicariatus suae curae commissi - Thomas Croke Ep. Auckopolitanus in Nova Zelandia, propter innumeras necessitates suae afflictissimae missionis - Thomas Connolly Arch. Alifaxiensis, propter varias et gravissimas suae dioecesis necessitates - Ambrosius Abdu Ep. Mariamnensis Melchitarum, ex eadem causa – Al. De la Place Ep. Hadrianopolitanus, Vic. Ap. Pekini, propter graves persecutiones in suo Vicariatu nuper exortas – Car. Bermundez Ep. Popayanensis in Nova Granata – Armandus Maupoint Ep. S. Dionysii Reunionis – Ignatius Bourget Ep. Marianopolitanus in America, ob graves suarum dioecesium necessitates - Emmanuel Da Silveira Arch. S. Salvatoris in Brasilia et Primas, ob graviorem infirmitatem, qua iam ante accessum ad Concilium laborabat - Bern. Mac Quaid Ep. Reffensis in America, ob plurimas necessitates suae dioecesis - Eugenius Des Fleches Ep. Sinitensis Vic. Ap. in China – Ivo Croc Ep. Laradensis Vic. Apost. in Tunkino - Alexius Canoz Ep. Tamassensis Vic. Ap. in Maduré - Felix Ridel Ep. Philippolitanus, Vic. Ap. in Corea - Aloisius Elloy Ep. Tipasitanus Coad. Vicarii Ap. Oceaniae centralis - Bern. Petitican Ep. Myriophitensis, Vic. Ap. in Iaponia. Hi omnes propter gravissimas Vicariatus suae curae commissi necessitates.

» Iudices Excusationum etc.»

Patres surgendo assensum manifestant. Demum R. D. Subsecretarius legit quod sequitur

MONITUM

« SS̃mus Dominus Noster statuit ut IV Sessio sacri oecumenici Concilii Vaticani celebretur Feria II hebdomadae sequentis quae est dies 18 Iulii, hora per schedam designanda.

» In hac sessione suffragia Patrum super prima Constitutione dogmatica *de Ecclesia Christi* exquirentur eodem plane modo, qui nuper in Congregatione generali adhibitus est, ita nempe, ut nomina singulorum Concilii Patrum iuxta ordinem dignitatis et promotionis alta voce recitentur, iique, quorum nomina fuerint recitata, elata ac intelligibili voce suffragium edant respondendo *placet* vel *non placet*.

» Animavertendum quippe est, quod in publica sessione iuxta litteras Apostolicas, *Multiplices inter*, non liceat suffragium aliter dare, nisi per ista verba *placet* aut *non placet*.

» Praeterea rogantur R̃mi Patres, ut in hac sessione singuli occupent eum locum, qui iuxta numerum in catalogo Patrum mense Maio distributo assignatus est.»

Congregatio soluta est paulo ante meridiem.

DE QUARTA PUBLICA SESSIONE

Intimatio per Cursores facienda, domi quoque dimisso exemplari.

« Die decima octava Iulii anni 1870 Feria II hora nona antimeridiana in patriarchali Basilica S. Petri in Vaticano habebitur sessio IV sacri Concilii Oecumenici.

» E̅mi et R̃mi DD. Cardinales *vestibus rubris* induti cum *calceis nigris* accedent ad memoratam basilicam ubi adorato SS. Sacramento, paramenta *coloris rubri* cuique ordini propria assument et petent subsellia in aula conciliari.

» R̃mi DD. Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, Episcopi et Abbates locum in Concilio habentes, adorato ut supra SS. Sacramento, in parato sacello S. Sebastiani vestes sacras *coloris rubri* sibi debitas induent et in aulam praedictam convenient.

» Missa votiva de Spiritu Sancto celebrabitur sine cantu ab Emo et Rmo D. Card. Barili.

» Expleta Missa statutae preces iuxta Ordinem persolventur, quibus absolutis suffragium dabitur a Patribus ea forma, quae praescripta fuit a Rmo Episcopo S. Hippolyti Concilii Secretario die 18 mensis Aprilis proxime elapsi evulgato.

» Intimentur itaque omnes et singuli Emi et Rmi DD. Cardinales, Episcopi, Abbates et supremi Moderatores Congregationum et Ordinum regularium ex Apostolica concessione locum in Concilio Vaticano habentes.

» Intimentur quoque Vice-Camerarius, Princeps solii, Concilii Custos, R. C. A. Auditor, Antistes Pontificiae domui praepositus, Senator et Conservatores Urbis, Magister S. Hospitii, Protonotarii de numero Participantium quinque, Auditores Rotae quatuor, Clerici Camerae Apostolicae duo, Votantes Signaturae quatuor, Abbreviatores de parco maiori duo, Officiales Concilii.»

De mandato Sanctissimi D. N. Papae

Aloisius Ferrari Protonot. Apost. Caerem. Praefectus.

Haec sessio, si ad extrinsecum apparatum respicias, paullo minus splendida visa est quam praecedens. Namque dies erat ferialis, nec Missa solemniter celebrata est.

Latera fictitia, quibus inhaerent ianuae maiores aulae, submota non fuerant, sed aula patuit tantum adstanti populo quantum ipsae maiores ianuae patebant: ideoque neque ex aula conspici poterat omnis multitudo populi, neque maxima populi pars introspicere poterat conciliarem aulam.

Si ad aerem animadvertisses, levis pluvia fere cum sessione coepta est, quae, pedetentim aucta, eo usque devenit, ut quum prope esset actus Pontificis confirmandi sanciendique Decreta, densitas nubium super ipsum Vaticanum (ut fuit Romae animadversum) tota visa sit coadunari atque fulgura et tonitrua comitarentur voces postremorum Patrum dicentium, placet: *atque ita ut intra aulam Concilii non deessent qui amice dicerent:* sumus in monte Sinai suscipientes a Deo legem per Moysem: *vel:* Daemon agitatur,

signum est hoc sibi haud placere (1). *Densitas autem nubium paullo ante Apostolicam confirmationem dissipari coepta est.*

Adspectus Patrum, quamquam tranquillus esset, non tamen eiusdem hilaritatis visus est, prout in praecedentibus sessionibus. Huius rei causa fuerat cogitatio, quod plerique Patres, qui ab initio definitioni obstiterant, in sua opinione denique permansissent, uti constabat ex praecedente et ultima Congregatione generali. In ea namque Congregatione moerorem quendam plurimis Patribus ingesserat ea obstinatio in opinione quam erroneam ipsa Congregatio post tot tantasque disceptationes iudicaverat; et non defuerunt in illa Congregatione Patres, qui fraterna charitate, iunctis quoque manibus, exorarent suos amicos, ut opinionem illam tandem derelinquerent ceterisque omnibus assentirentur.

Uno verbo, Patrum adspectus in hac publica sessione significare videbatur aliquid sibi deesse, quod optarent, quod in eorum fronte fere legisses: Petre confirma fratres tuos!

Quod autem externus apparatus non praestitit, praestitit Deus mirabili exitu statim ac Pontifex auctoritate sua Decreta Canonesque confirmavit atque sancivit ut infra enarrabimus.

Itaque hora nona, adstantibus Patribus pluviali rubri coloris indutis, Missa de Spiritu Sancto celebrata est sine cantu ab Emo Card. Barili.

Post Missam descendit in aulam Summus Pontifex et facta ad altare brevi oratione solium petiit atque conscendit.

Consuetis effusis precibus, Emus Card. Diaconus Capalti Evangelium cantavit ex Matthaeo c. 16.

Cantato hymno Veni Creator, *Episcopus S. Hippolyti Secretarius Concilii et Episcopus Fabrianensis accesserunt ad solium Pontificis, qui accepto a Secretario textu Constitutionis dogmaticae primae* de Ecclesia Christi, *illum legendum tradidit Ep. Fabrianensi.*

Hic textus accuratissime revisus et denuo emendatus, iuxta

(1) Tonitrua in ipsa maiestate templi vix reboare audiebantur: fulmina, quae Iupiter Paganorum paraverat, nullum Urbi damnum inferre valuerunt, eaque a romana terra absorpta nullum reliquerunt vestigium: pluvia quae irruenter cecidit, quo irruentior erat, eo velocior per cloacas excessit, secum vehementia sua pertrahens, quae adhuc publicas dehonestarent vias: superfuit cito quaedam levis pluvia ex sereno fere coelo terrae salutaris.

quae diximus de ultima Congregatione generali, singulorum Patrum domum missus iam fuerat.

Episcopus itaque Fabrianensis ambonem conscendens elata voce Constitutionem legit, quam Patres prae manibus etiam habebant, quaeque tenoris est qui sequitur.

PIUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

SACRO APPROBANTE CONCILIO

Ad perpetuam rei memoriam.

« Pastor aeternus et episcopus animarum nostrarum, ut salutiferum redemptionis opus perenne redderet, sanctam aedificare Ecclesiam decrevit, in qua veluti in domo Dei viventis fideles omnes unius fidei et charitatis vinculo continerentur. Quapropter, priusquam clarificaretur, rogavit Patrem non pro Apostolis tantum, sed et pro eis, qui credituri erant per verbum eorum in ipsum, ut omnes unum essent, sicut ipse Filius et Pater unum sunt. Quemadmodum igitur Apostolos, quos sibi de mundo elegerat, misit, sicut ipse missus erat a Patre: ita in Ecclesia sua Pastores et Doctores usque ad consummationem saeculi esse voluit. Ut vero episcopatus ipse unus et indivisus esset, et per cohaerentes sibi invicem sacerdotes credentium multitudo universa in fidei et communionis unitate conservaretur, beatum Petrum ceteris Apostolis praeponens in ipso instituit perpetuum utriusque unitatis principium ac visibile fundamentum, super cuius fortitudinem aeternum exstrueretur templum, et Ecclesiae coelo inferenda sublimitas in huius fidei firmitate consurgeret (1). Et quoniam portae inferi ad evertendam, si fieri posset, Ecclesiam contra eius fundamentum divinitus positum maiori in dies odio undique insurgunt; Nos ad catholici gregis custodiam, incolumitatem, augmentum, necessarium esse iudicamus, sacro appro-

(1) S. Leo M. serm. IV (al. III) cap. 2 in diem Natalis sui.

bante Concilio, doctrinam de institutione, perpetuitate, ac natura sacri Apostolici primatus, in quo totius Ecclesiae vis ac soliditas consistit, cunctis fidelibus credendam et tenendam, secundum antiquam atque constantem universalis Ecclesiae fidem, proponere, atque contrarios, dominico gregi adeo perniciosos errores proscribere et condemnare.

CAPUT I.

DE APOSTOLICI PRIMATUS IN BEATO PETRO INSTITUTIONE.

» Docemus itaque et declaramus, iuxta Evangelii testimonia primatum iurisdictionis in universam Dei Ecclesiam immediate et directe beato Petro Apostolo promissum atque collatum a Christo Domino fuisse. Unum enim Simonem, cui iam pridem dixerat: Tu vocaberis Cephas (1), postquam ille suam edidit confessionem inquiens Tu es Christus, Filius Dei vivi, solemnibus his verbis allocutus est Dominus: Beatus es Simon Bar-Iona; quia caro, et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est: et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam: et tibi dabo claves regni coelorum: et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in coelis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis (2). Atque uni Simoni Petro contulit Iesus post suam resurrectionem summi pastoris et rectoris iurisdictionem in totum suum ovile, dicens: Pasce agnos meos: Pasce oves meas (3). Huic tam manifestae sacrarum Scripturarum doctrinae, ut ab Ecclesia catholica semper intellecta est, aperte opponuntur pravae eorum sententiae, qui constitutam a Christo Domino in sua Ecclesia regiminis formam pervertentes negant, solum Petrum prae ceteris Apostolis, sive seorsum singulis sive omnibus simul, vero proprioque iurisdictionis primatu fuisse a Christo instructum; aut qui affirmant, eundem primatum non immediate, directeque ipsi beato Petro, sed Ecclesiae, et per hanc illi ut ipsius Ecclesiae ministro delatum fuisse.

(1) Ioan. I, 42. — (2) Matth. XVI, 16-19. — (3) Ioan. XXI, 15-17.

» Si quis igitur dixerit, beatum Petrum Apostolum non esse a Christo Domino constitutum Apostolorum omnium principem et totius Ecclesiae militantis visibile caput; vel eundem honoris tantum, non autem verae propriaeque iurisdictionis primatum ab eodem Domino nostro Iesu Christo directe et immediate accepisse; anathema sit.

CAPUT II.

DE PERPETUITATE PRIMATUS BEATI PETRI IN ROMANIS PONTIFICIBUS.

» Quod autem in beato Apostolo Petro princeps pastorum et pastor magnus ovium Dominus Christus Iesus in perpetuam salutem ac perenne bonum Ecclesiae instituit, id eodem auctore in Ecclesia, quae fundata super petram ad finem saeculorum usque firma stabit, iugiter durare necesse est. Nulli sane dubium, imo saeculis omnibus notum est, quod sanctus beatissimusque Petrus, Apostolorum princeps et caput, fideique columna et Ecclesiae catholicae fundamentum, a Domino nostro Iesu Christo, Salvatore humani generis ac Redemptore, claves regni accepit: qui ad hoc usque tempus et semper in suis successoribus, episcopis sanctae Romanae Sedis, ab ipso fundatae, eiusque consecratae sanguine, vivit et praesidet et iudicium exercet (1). Unde quicumque in hac Cathedra Petro succedit, is secundum Christi ipsius institutionem primatum Petri in universam Ecclesiam obtinet. Manet ergo dispositio veritatis, et beatus Petrus in accepta fortitudine petrae perseverans suscepta Ecclesiae gubernacula non reliquit (2). Hac de causa ad Romanam Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse semper fuit omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles, ut in ea Sede, e qua venerandae communionis iura in omnes dimanant, tamquam membra in capite consociata, in unam corporis compagem coalesceret (3).

» Si quis ergo dixerit, non esse ex ipsius Christi Domini institutione seu iure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores; aut Roma-

(1) Cf. Ephesini Concilii Act. III. — (2) S. Leo M. Serm. III (al. II) cap. 3. — (3) S. Iren. Adv. haer. l. III c. 3, et Conc. Aquilei. a. 381 inter opp. S. Ambr. ep. XI.

num Pontificem non esse beati Petri in eodem primatu successorem; anathema sit.

CAPUT III.

DE VI ET RATIONE PRIMATUS ROMANI PONTIFICIS.

» Quapropter apertis innixi sacrarum litterarum testimoniis, et inhaerentes tum Praedecessorum Nostrorum, Romanorum Pontificum, tum Conciliorum generalium disertis, perspicuisque decretis, innovamus oecumenici Concilii Florentini definitionem, qua credendum ab omnibus Christi fidelibus est, sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum patrem ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum Conciliorum et in sacris canonibus continetur.

»Docemus proinde et declaramus, Ecclesiam Romanam, disponente Domino, super omnes alias ordinariae potestatis obtinere principatum, et hanc Romani Pontificis iurisdictionis potestatem, quae vere episcopalis est, immediatam esse: erga quam cuiuscumque ritus et dignitatis pastores atque fideles, tam seorsum singuli quam simul omnes, officio hierarchicae subordinationis, veraeque obedientiae obstringuntur, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et regimen ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent; ita ut custodita cum Romano Pontifice tam communionis, quam eiusdem fidei professionis unitate, Ecclesia Christi sit unus grex sub uno summo pastore. Haec est catholicae veritatis doctrina, a qua deviare salva fide atque salute nemo potest.

» Tantum autem abest, ut haec Summi Pontificis potestas officiat ordinariae ac immediatae illi episcopalis iurisdictionis potestati, qua Episcopi, qui positi a Spiritu Sancto in Apostolorum locum successerunt, tamquam veri pastores assignatos sibi greges,

singuli singulos, pascunt et regunt, ut eadem a supremo et universali Pastore asseratur, roboretur ac vindicetur, secundum illud sancti Gregorii Magni: meus honor est honor universalis Ecclesiae. Meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tum ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur (1).

» Porro ex suprema illa Romani Pontificis potestate gubernandi universam Ecclesiam ius eidem esse consequitur, in huius sui muneris exercitio libere communicandi cum pastoribus et gregibus totius Ecclesiae, ut iidem ab ipso in via salutis doceri ac regi possint. Quare damnamus ac reprobamus illorum sententias, qui hanc supremi capitis cum pastoribus et gregibus communicationem licite impediri posse dicunt, aut eandem reddunt saeculari potestati obnoxiam, ita ut contendant, quae ab Apostolica Sede vel eius auctoritate ad regimen Ecclesiae constituuntur, vim ac valorem non habere, nisi potestatis saecularis placito confirmentur.

» Et quoniam divino Apostolici primatus iure Romanus Pontifex universae Ecclesiae praeest, docemus etiam et declaramus, eum esse iudicem supremum fidelium (2), et in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus ad ipsius posse iudicium recurri (3); Sedis vero Apostolicae, cuius auctoritate maior non est, iudicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius licere iudicare iudicio (4). Quare a recto veritatis tramite aberrant, qui affirmant, licere ab iudiciis Romanorum Pontificum ad oecumenicum Concilium tamquam ad auctoritatem Romano Pontifice superiorem appellare.

» Si quis itaque dixerit, Romanum Pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent; aut eum habere tantum potiores partes, non vero totam plenitudinem huius supremae potestatis; aut hanc eius potestatem non esse ordinariam et immediatam sive in omnes ac

(1) Ep. ad Eulog. Alexandrin. l. VIII ep. XXX. — (2) Pii PP. VI Breve, *Super soliditate* d. 28 Nov. 1786. — (3) Concil. Oecum. Lugdun. II. — (4) Ep. Nicolai I ad Michaelem Imperatorem.

singulas ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles; anathema sit.

CAPUT IV.

DE ROMANI PONTIFICIS INFALLIBILI MAGISTERIO.

»Ipso autem Apostolico primatu, quem Romanus Pontifex tamquam Petri principis Apostolorum successor in universam Ecclesiam obtinet, supremam quoque magisterii potestatem comprehendi, haec Sancta Sedes semper tenuit, perpetuus Ecclesiae usus comprobat, ipsaque oecumenica Concilia, ea imprimis, in quibus Oriens cum Occidente in fidei charitatisque unionem conveniebat, declaraverunt. Patres enim Concilii Constantinopolitani quarti, maiorum vestigiis inhaerentes, hanc solemnem ediderunt professionem: prima salus est, rectae fidei regulam custodire. Et quia non potest Domini nostri Iesu Christi praetermitti sententia dicentis: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, haec, quae dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede Apostolica immaculata est semper catholica reservata religio, et sancta celebrata doctrina. Ab huius ergo fide et doctrina separari minime cupientes, speramus, ut in una communione, quam Sedes Apostolica praedicat, esse mereamur, in qua est integra et vera Christianae religionis soliditas (1). Approbante vero Lugdunensi Concilio secundo, Graeci professi sunt: Sanctam Romanam Ecclesiam summum et plenum primatum et principatum super universam Ecclesiam catholicam obtinere, quem se ab ipso Domino in beato Petro Apostolorum principe sive vertice, cuius Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit; et sicut prae ceteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et, si quae de fide subortae fuerint quaestiones, suo debent iudicio definiri. Florentinum denique Concilium definivit: Pontificem Romanum, verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput et omnium Christianorum patrem ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse.

(1) Ex formula S. Hormisdae Papae prout ab Hadriano II Patribus Concili oecumenici Constantinopolitani IV proposita et ab iisdem subscripta est.

»Huic pastorali muneri ut satisfacerent, Praedecessores Nostri indefessam semper operam dederunt, ut salutaris Christi doctrina apud omnes terrae populos propagaretur, parique cura vigilarunt, ut, ubi recepta esset, sincera et pura conservaretur. Quocirca totius orbis Antistites nunc singuli, nunc in Synodis congregati, longam ecclesiarum consuetudinem et antiquae regulae formam sequentes, ea praesertim pericula, quae in negotiis fidei emergebant, ad hanc Sedem Apostolicam retulerunt, ut ibi potissimum resarcirentur damna fidei, ubi fides non potest sentire defectum (1). Romani autem Pontifices, prout temporum et rerum conditio suadebat, nunc convocatis oecumenicis Conciliis aut explorata Ecclesiae per orbem dispersae sententia, nunc per Synodos particulares, nunc aliis, quae divina suppeditabat providentia, adhibitis auxiliis, ea tenenda definiverunt, quae sacris Scripturis et apostolicis Traditionibus consentanea Deo adiutore cognoverant. Neque enim Petri successoribus Spiritus Sanctus promissus est, ut eo revelante novam doctrinam patefacerent, sed ut eo assistente traditam per Apostolos revelationem seu fidei depositum sancte custodirent et fideliter exponerent. Quorum quidem apostolicam doctrinam omnes venerabiles Patres amplexi et sancti Doctores orthodoxi venerati atque secuti sunt; plenissime scientes, hanc sancti Petri Sedem ab omni semper errore illibatam permanere, secundum Domini Salvatoris nostri divinam pollicitationem discipulorum suorum principi factam: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

» Hoc igitur veritatis et fidei numquam deficientis charisma Petro eiusque in hac Cathedra successoribus divinitus collatum est, ut excelso suo munere in omnium salutem fungerentur, ut universus Christi grex per eos ab erroris venenosa esca aversus, coelestis doctrinae pabulo nutriretur, ut sublata schismatis occasione Ecclesia tota una conservaretur, atque suo fundamento innixa firma adversus inferi portas consisteret.

» At vero cum hac ipsa aetate, qua salutifera Apostolici muneris efficacia vel maxime requiritur, non pauci inveniantur, qui illius auctoritati obtrectant; necessarium omnino esse censemus, praerogativam, quam unigenitus Dei Filius cum summo pastorali officio coniungere dignatus est, solemniter asserere.

(1) Cf. S. Bern. Epist. CXC.

»Itaque Nos traditioni a fidei Christianae exordio perceptae fideliter inhaerendo, ad Dei Salvatoris nostri gloriam, religionis Catholicae exaltationem et Christianorum populorum salutem, sacro approbante Concilio, docemus et divinitus revelatum dogma esse definimus: Romanum Pontificem, cum ex Cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam, ipsi in beato Petro promissam, ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles esse.

»Si quis autem huic Nostrae definitioni contradicere, quod Deus avertat, praesumpserit; anathema sit.«

Absoluta lectione idem Fabrianensis Episcopus surgens ita subiunxit: « Rm̃i Patres, placentne vobis Decreta et Canones, qui in Constitutione continentur? »

Tum ille descendens, ambonem conscendit R. D. Subsecretarius, et appellatio coepta est omnium Patrum, qui, nisi per accidens impediti essent, synodo adesse potuissent.

Putamus heic dare pretiosum historicum documentum, si indicemus quinam ex Patribus sessioni interfuerint; quinam autem abfuerint iuxta appellationem hac die coram Pontifice in aula conciliari factam. Quamquam autem ex appellatis aliqui absentes fuerint ratione accidentalis impedimenti; plerique tamen illi erant, qui in Congregatione generali praecedente suffragium suum positivum denegaverant. Nescio profecto qua de causa abfuerint; namque, quidquid dixerint, scripserint, aut cogitaverint in praecedentibus Congregationibus generalibus, erant actus, ut aiunt, privati, erant propriae opiniones, erant eruditae disputationes, ipsaeque generales Congregationes erant actus praeparatorii, atque praeterea nihil. In publica enim sessione coram Pontifice, qui adest tamquam supremum Ecclesiae caput, animo adprobandi aut reprobandi, repraesentatur universa catholica Ecclesia docens in actu docendi. Hic est synodi oecumenicae legitime congregatae actus, qui ex promissione divina erroneus esse nequit, sive intersint omnes Episcopi sive pauci: ubi enim Petrus ibi Ecclesia. *Quare Episcopi, qui ali-*

ter sentirent, quam senserat maxima pars Congregationis generalis, per suam absentiam ab hac sessione, non aliud effecerunt, quam permittere, ut verissimo sensu dici posset, sententiam maximae partis Congregationis esse sententiam omnium Patrum Synodi oecumenicae duobus tantum exceptis, quos infra indicabo.

Patres autem qui appellati fuerunt in hac publica sessione, quique aderant, vel non aderant, sunt qui sequuntur.

Ex Emis Cadinalibus

Appellati sunt omnes Emi Cardinales quos in catalago (1) enumeravimus, praeter eos qui asterisco * ibidem sunt notati. Aberant autem ex appellatis Card. Mattei – Schwarzenberg – Mathieu – Raucher – Orfei – D'Hohenlohe. Idest, ex octo et quadraginta appellatis abfuerunt sex.

Ex Rmis Patriarchis

Appellati fuerunt, Constantinopolitanus rit. lat. – Alexandrinus rit. lat. – Antiochenus rit. graec. melch. qui abfuit – Hierosolymitanus rit. lat. - Babilonensis rit. chald. qui abfuit – Indiarum Occidentalium rit. lat. – Ciliciensis rit. arm. – Antiochenus iam rit. graec. melc.

Ex Rmis Primatibus

Omnes fuerunt appellati qui hisce numeris in catalogo a nobis dato Vol. V pag. 513 et seqq. notantur: 1, 2, 4, qui abfuit, 5, 6, 8, qui abfuit, 9, 10, 11 (idest Lugdunensis, in catalogo dato inter Primates omissus), qui abfuit.

Ex Rmis Archiepiscopis

Appellati fuerunt, qui hisce numeris in catalogo notantur: 13, 15, qui abfuit, 17, qui abfuit, 20, 24, 26, 28, 30, 31, 32, 34, 35, qui abfuit, 36, qui abfuit, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48,

(1) Lectores, qui conspicere velint Patrum nomina quae sumus indicaturi, necesse est ut prae oculis habeant catalogum, quem dedimus in *Vol. V pag. 513 et seqq.*

50, 52, qui abfuit, 58, qui abfuit, 59, 61, 62, 63, 64, qui abfuit, 65, 66, 68, 69, 70, qui abfuit, 71, 72, 75, 76, qui abfuit, 77, 78, 80, 81, qui abfuit, 85, 86, 88, 92, 93, 94, 95, qui abfuit, 96, qui abfuit, 97, 98, qui abfuit, 101, 103, qui abfuit, 104, 105, 106, 108, 111, 113, 115, 116, 118, 119, 120, 122, 123, qui abfuit, 124, 126, 127, 130, 131, 132, 135, qui abfuit, 138, 141, 142, qui abfuit, 145, qui abfuit, 146, 148, 150, 151, 152, 153, qui abfuit, 154, 156, 157, qui abfuit, 158, 160, 161, 163, 164, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 176, 177, qui abfuit, 178.

Ex Rmis Episcopis

179, qui abfuit, 190, 192, 193, 195, 197, 198, 199, 200, qui abfuit 201, 202, qui abfuit, 203, qui abfuit, 204, qui abfuit, 205, 213, qui abfuit, 215, 220, 225, 226, 227, 231, 233, 236, 237, 238, qui abfuit, 241, qui abfuit, 243, 245, 246, 248, 251, qui abfuit, 252, qui abfuit, 253, 254, 256, qui abfuit, 257, 258, 260, 261, 263, 266, 267, 268, 269, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 281, qui abfuit, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 294, 295, 298, 303, 304, 306, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 320, 321, 323, 324, qui abfuit, 325, 329, 330, qui abfuit, 331, 335, 336, 337, qui abfuit, 338, qui abfuit, 339, 344, 346, 347, 349, 352, 353, 354, 355, 356, 363, 364, 365, qui abfuit, 368, qui abfuit, 369, 370, qui abfuit, 371, 372, 373, 374, 375, qui abfuit, 376, 378, 381, 382, 383, 388, 390, 391, 393, 399, 400, 401, 403, 404, 405, qui abfuit, 408, 409, qui abfuit, 411, 414, 417, 418, qui abfuit, 419, 420, 421, 424, qui abfuit, 428, 430, 431, 432, 433, 434, 436, qui abfuit, 437, qui abfuit, 438, 439, 440, 442, 444, 445, 446, 447, 449, 451, 452, 453, 454, 455, 457, 459, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 473, 477, 478, 479, 480, 483, 484, 485, qui abfuit, 486. 487, 488, 489, 490, 492, 493, 494, 495, 500, 502, 504, 506, 507, qui abfuit, 508, qui abfuit, 509, qui abfuit, 510, qui abfuit, 511, 512, 514, 516, 517, 519, qui abfuit, 522, 524, 526, 532, qui abfuit, 533, 542, qui abfuit, 543, 544, 550, qui abfuit, 552, 553, 554, 555, 556, qui abfuit, 564, qui abfuit, 566, 567, 568, 571, 573, 574 (1), 575, 576, 577, 578,

(1) Hoc numero 574 indicatur Episcopus Caiacensis, qui appellatus respondit *non placet;* sed quum suffragiorum Repetitor, id non recte audiens, decla-

581, 582, 583, 584, 586, 588, 589, 590, 591, 593, 594, 596, 598, qui abfuit, 599, 600, 601, 602, 603, 604, qui abfuit, 605, 606, 607, qui abfuit, 608, 609, 611, 612, 613, 614, 616, 617, qui abfuit, 622, qui abfuit, 623, 624, 625, 626, 628, 630, qui abfuit, 631, 632, 633, 635, qui abfuit, 636, 641, 643, 644, qui abfuit, 649, 650, qui abfuit, 652, 658, 659, 660, 661, 663, 664, 666, 668, 669, 670, 672, 674, 679, 680, 681, 682, qui abfuit, 685, 686, 687, qui abfuit, 690, 691, 692, 693, 695, 696, 697, 698, 701, 703, 705, qui abfuit, 706, qui abfuit, 707, qui abfuit, 708, qui abfuit, 709, 711, 712, 714, qui abfuit, 715, 716, 720, qui abfuit, 723, 727, 728, 730, 731, 732, 733, 735, 738, 741, 743, 744, 748, 749, 752, 754 (1), 755, 756, 757, qui abfuit, 758, 760, qui abfuit, 761, qui abfuit, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 772, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 785, 787, 788, qui abfuit, 789, qui abfuit, 790, 791, qui abfuit, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, qui abfuit, 805, qui abfuit, 806, qui abfuit, 808, qui abfuit, 809, 810, 811, 813, qui abfuit, 816, qui abfuit, 819, 820, 822, 823, qui abfuit, 824, 825, qui abfuit, 828, 829, 830, 832, 833, 835, 837, qui abfuit, 838, 840, qui abfuit, 841, 842, 845, qui abfuit, 846, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 859, 865, qui abfuit, 866, 867, 869, 871, 872, 874, qui abfuit, 877, 878, 879, 880, 881, 882, qui abfuit, 883, 885, qui abfuit, 889, 893, 894, 895, 897, qui abfuit, 900, qui abfuit, 901, 903, 906, 909, 911, qui abfuit, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918.

Ex RR. Abbatibus nullius Dioecesis.

920, 921, 922, 923.

Ex RR. Abbatibus Generalibus Ordinum Monasticorum.

924, 925, 928, 929, qui abfuit, 930, 931, 932, 934, 935, 936, 937, qui abfuit, 942, qui abfuit, 943, 944, 945.

masset *placet,* ille suo iure libere utens e-latiore voce iterum dixit *non placet;* quod fuit recte repetitum ab eodem officiali.

(1) Episcopus hoc numero 754 designatus idest Petriculanus, non fuerat appellatus, propterea quod a Secretario petierat, ut in appellatione praetermitteretur, quamquam synodo interesse vellet: at postea in ipsa aula Concilii, passus non est eiusmodi praeteritionem, petiitque, ut appellaretur: quare appellatus fuit post expletam Episcoporum appellationem, idest post numerum 918, atque respondit: *non placet.*

Ex RR. Generalibus et Vicariis Generalibus Congregationum Clericorum Regularium.

947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954.

Ordinum Monasticorum.

956, 957.

Ordinum Mendicantium.

960, 962, 963, 964, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975.

Adfuerunt itaque hac in Sessione Patres numero 535, *ex quibus* 533 *responderunt,* placet; *duo autem, idest Episcopus Caiacensis, et Episcopus Petriculanus responderunt,* non placet. *Ex numero Patrum qui appellati fuerunt, aberant* 112. *Haec actio synodalis appellandi ferendique suffragia absoluta est prope meridiem; deerant enim octo horae momenta.*

Inde relatio de latis suffragiis coram Romano Pontifice in Solio sedente deducta est a Rmo D. Secretario comitantibus Scrutatoribus.

Tum Pontifex, relatione audita, surgens, Constitutionem Auctoritate Apostolica his verbis confirmavit:

« Decreta et Canones, qui in Constitutione modo » lecta continentur, placuerunt Patribus omnibus, duo» bus exceptis: Nosque, sacro adprobante Concilio, » illa et illos, prout in Constitutione modo lecta conti» nentur, definimus et Apostolica Auctoritate confir» mamus. »

His prolatis, talis facta est rerum mutatio, ut describi vix possit: describi enim deberet intimum animorum omnium excitatissimum gaudium. Illico Patres effusi sunt in plausus. Populus, nec

*

infimi subsellii (1), *qui, neglecta molestia pluviae ad S. Petri frequentissimus cucurrerat, vix ac eiusmodi plausus audivit, suos adeo coniunxit, ut ex inopinata rei novitate nescires eo temporis momento ubi esses: templum enim ipsum Principum Apostolorum, posthabita quavis consuetudinis ratione, ex universo plausu reboans gestire videbatur. Ea enim veneranda consuetudo Romae viget, ut eiusmodi plausus in sacro templo scandalum crearent.*

Non erant illi plausus, qui studio aut furore ciuntur, quos hisce ultimis horis, dum haec scribimus, perpeti iterum Romae debuimus, a desperatis perditisque hominibus, pacatissimam Urbem pervadentibus, concitatos: sed plausus erant ex gaudio sponte effluentes, quo fruuntur, non quidem filii hominum, qui servi sunt, sed filii Dei in veram libertatem vocati, quam illi nec intelligere valent.

Illi duo Episcopi, qui responderant, non placet, *ambo se nunc credere Patribus prope considentibus professi sunt; atque adeo, ut verba illis deesse viderentur ad exprimendam ex animo firmam adhaesionem suam, postquam Petrus est locutus.*

Quod quidem pari modo, haud dubitamus, contigisset ceteris Episcopis a sententia Congregationis generalis discrepantibus, si sessioni interfuissent. Re quidem vera, si id iam praestiterunt plerique omnes extra synodum per praeclaras fidei professiones, sive apud Pontificem, sive apud populos sibi concreditos; quid, confirmante Petro, non fecissent in synodo?

Itaque, gestientibus ex gaudio Patribus et fidelibus, Pontifex perstitit; atque manu silentium pacatissime indicens in has sententias synodum est allocutus.

(1) Non erat popellus, qui accurrerat, quum dies esset ferialis: non comptae mulieres, quum eas pluvia impediret: maxima populi pars non erant alienigenae, quum hi, tempore vehementis aestatis, nec Romam conveniant, nec Romae maneant: non erant exteri vel vicini, qui forte accurrerint habita notitia sessionis, quum haec notitia primo data fuerit in aula post Congregationem generalem diei 16 pro sessione habenda die proxima 18: neque sessionis celebratio tam proxima praevideri poterat, quum notum esset quot Patres veniam loquendi petierint. Et veluti prodigio adscribendum est id quod contigit (dum prosequebantur solemnia Principum Apostolorum) in Congregatione generali 81 et 82, in quibus multi Patres veniae loquendi obtentae praeter communem expectationem sponte sua renuntiarunt: si id enim non contigisset, haec sessio adhuc expectaretur.

Maxima itaque populi pars erant ex nostratibus, qui plane intelligerent, rem ea in sessione agi maximi momenti pro universa christiana republica.

« Summa ista Romani Pontificis auctoritas, Venerabiles Fratres, non opprimit sed adiuvat, non destruit sed aedificat, et saepissime confirmat in dignitate, unit in charitate, et Fratrum, scilicet Episcoporum, iura firmat atque tuetur. Ideoque illi, qui nunc iudicant in commotione, sciant non esse in commotione Dominum. Meminerint, quod paucis abhinc annis, oppositam tenentes sententiam abundaverunt in sensu Nostro et in sensu maioris partis huius amplissimi Consessus (1); sed tunc iudicaverunt in spiritu aurae lenis. Numquid in eodem iudicio iudicando duae oppositae possunt existere conscientiae? Absit. Illuminet ergo Deus sensus et corda; et quoniam Ipse facit mirabilia magna solus, illuminet sensus et corda, ut omnes accedere possint ad sinum Patris, Christi Iesu in terris indigni Vicarii, qui eos amat, eos diligit, et exoptat unum esse cum illis. Et ita simul in vinculo charitatis coniuncti proeliare possimus proelia Domini, ut non solum non irrideant nos inimici nostri, sed timeant potius, et aliquando arma malitiae cedant in conspectu veritatis, sicque omnes cum D. Augustino dicere valeant: *Tu vocasti me in admirabile lumen tuum et ecce video.* Deus vos benedicat.»

Hinc novi plausus illico editi sunt. Accedentibus inde ad Pontificis solium Protonotariis et Concilii Promotoribus, hi illos rogarunt, ut Instrumenta conficerent ex omnibus in sessione gestis; illique, testibus nuncupatis, facturos spoponderunt.

(1) Romanus Pontifex alludere hic videtur ad doctrinam alias palam significatam et traditam ab Episcopis iisdem sive in innumeris realis obsequii protestationibus ad eundem missis, sive in solemnibus litteris communi Episcoporum suffragio subscriptis, sive in propositionibus ex animo prolatis quum definiendum erat Dogma de Immaculata Conceptione, sive in doctrina in synodis provincialibus tradita, sive in pastoralibus epistolis. Haec omnia, quae tradebantur pacato animo, continere solebant catholicam doctrinam de infallibilitate Romani Pontificis, ita ut iure merito credi debebat, eiusmodi doctrinam, si in synodo oecumenica definienda proponeretur ad solemniorem eiusdem promulgationem in fidelium utilitatem, nullam prorsus ex parte Episcoporum excitaturam esse difficultatem: erat enim communis Ecclesiae catholicae doctrina per Episcopatum hac aetate nostra palam expressa. Inde apparet, quam immerito nonnulli acriter redarguerint catholicos scriptores, qui hanc doctrinam et definitionem promoverunt; quasi vero id effecissent animo contradicendi Episcopis. Vix enim id in mentem venire poterat, quum ex publicis documentis abunde constaret, non esse aetate nostra ecclesiarum Angelos, qui adversam erroneam doctrinam animo nutrirent.

Inde Pontifex hymnum, Te Deum, *cantu incepit: quo tempore meridies septem circiter horae momentis transactus erat, adeo ut et Apostolica confirmatio contigerit instante meridie (qui est initium secundae partis diei, quo ad vesperas declinamus); et gratiarum actio, brevissimo interiecto temporis intervallo, post meridiem successerit.*

Modus autem, quo haec gratiarum actio per angelicum hymnum processerit, praeter omnium expectationem, fuit pariter singularis. Cantores enim pontificii prosecuti sunt de more versiculum a Pontifice inceptum. Nescio quomodo contigerit, omnis populus Cantoribus praevaluit, adeo ut, id, quod cecinere debuissent soli Cantores, cecinebat populus cum Cantoribus, quorum voces victae ipsum populum sequi coactae sunt; et sic populo respondebat synodus: quamquam populus synodo respondere putaret, et synodus in cantu primas partes habere videretur (1).

Ita alternatim hymnus maiestate summa prosecutus est usque ad exitum, cui, tamquam communis gaudii corona, solemnis Apostolica Benedictio successit: atque sessio soluta est. Exeuntibus Episcopis, fideles certatim annulum sacrasque eorum vestes deosculati sunt gratias simul agentes.

Haec enucleate describere curavi, propterea quod de actu Ecclesiae catholicae solemnissimo agatur, atque maximi momenti pro universa christiana republica.

In comperto iam omnibus est quae inde in rebus publicis praecipitanter contigerint. Namque sequente die 19 *Iulii notitia vulgatur Gubernium Gallicum bellum Borussico Gubernio indicere: brevi*

(1) Quod meo sensu puto ita in universa Ecclesia esse eventurum, statim ac meridies pulsaverit, quo omnes populi iterum ad nuptias Agni invitentur non tantum rore, sed pluvia gratiae Dei. Hi enim populi sibi trahent Ecclesiae Praesules et Gubernia et Reges, quamquam in externa forma videantur iidem populi a Praesulibus, Guberniis et Regibus duci. Harum rerum quaedam initia iam conspicere nobis videmur, de quibus nonnulla scripsimus, in *Vol. IV pag. 510,* dum dies 11 Aprilis 1869 in universo orbe et sine sufficiente humana causa praeter hominum memoriam solemnissime celebraretur. Ineptiae sunt, quae cor hominis non alunt, ea, quae insani huius saeculi homines agunt suis sophismatibus innixi, quibus incautos populos alliciunt, unitatem nationum sub uno gubernio cupientes, iura populorum extollentes, illimitatam libertatem verbis profundentes. Faciet, faciet quidem Deus veram nationum unitatem in fide sub uno universali Pastore: vera populorum iura ipse excitabit, ut eam consequantur libertatem in quam filii Dei sunt vocati.

dierum intervallo atrocissimis proeliis factis, atque Gallicis copiis superatis, Galliarum Imperator captivus die 2 Septembris comprehenditur, atque in manu eius hostium adhuc detinetur.

Dum illud bellum in Galliis perseverat, Gubernium Italicum, eiusmodi occasionem nactum, magno strepitu Romam cum reliqua tenui pontificia ditione vehementer concupiscit. Denique misso suo egeno exercitu Romam vi capit die 20 Septembris. Undique Romam confluentibus factiosis flagitiosisque hominum gregibus, latrocinali plebiscito patrato, Apostolica Sedes cum universalis Ecclesiae Pontifice in manu est Italici Gubernii.

In alienis itaque manibus in praesentia sunt tum iniquitatis publicae Moderator, tum publicae honestatis Magister. Quid inde operabitur Deus perquam citissime videbimus.

Ceterum, in statu quo nunc humana societas reperitur, duae magnae Potestates necessariae esse videntur, quae simul consilia conferant, et unaquaeque pro sua ratione agat: quarum una, quae iamdiu exstitit novo splendore per quartam sessionem Vaticani Concilii munita est; altera in consiliis divinis delitescit.

EX AEDIBUS VATICANIS

LITTERAE PROTESTATIONIS DATAE DIE IPSA INVASIONIS URBIS XX SEPTEMBRIS ANNO MDCCCLXX AD DIPLOMATICUM GUBERNIORUM COETUM LITTERIS PATENTIBUS APUD S. SEDEM INSTRUCTUM.

Dalle stanze del Vaticano, 20 Sett. 1870.

« Sono ben note a V. S. le violente usurpazioni della maggior parte degli Stati della Chiesa commesse nel giugno del 1859 e nel settembre del successivo anno 1860 dal Governo stabilitosi in Firenze, e sono altresì note le solenni reclamazioni e proteste contro il sacrilego spoglio, fatte da Sua Santità, sia con Allocuzioni pronunciate in Concistoro e quindi pubblicate, sia con note dirette dal sottoscritto Cardinale segretario di Stato al Corpo diplomatico accreditato presso la Santa Sede.

» Il Governo invasore non avrebbe certamente lasciato di compiere lo spoglio sacrilego se il Governo francese, conscio degli

---

Ex Aedibus Vaticanis die 20 Septemb. 1870.

Versio. *Probe comperta est tibi, Illme Domine, violenta direptio maximae partis civilis ecclesiasticae ditionis a Gubernio Florentiae constituto peracta mense Iunio an.* 1859 *et mense Septembri* 1860, *prout etiam cuivis innotescunt reclamationes et protestationes adversus sacrilegam spoliationem a Bmo Patre editae sive in Allocutionibus in Consistorio prolatis, ac dein publica luce donatis, sive diplomaticis Notis per infrascriptum Cardinalem exteris pontificiae ditionis negotiis praepositum directis ad coetum diplomaticum patentibus litteris apud S. Sedem instructum.*

Non defuisset certe mens raptori Gubernio sacrilegae usurpationis consummandae, si Gubernium Gallicum ambitiosa molimina ani-

ambiziosi di lui propositi, non lo avesse arrestato con prendere sotto la sua protezione Roma e il suo ristretto territorio, mantenendovi una guarnigione.

» Ma in seguito di accordi pattuiti fra il Governo francese e quello di Firenze, coi quali si credeva di assicurare la conservazione e la tranquillità degli stati rimasti alla Santa Sede, le truppe francesi si ritirarono. Gli accordi però non furono rispettati; e nel settembre dell'anno 1867 alcune orde, spinte da mani occulte, si gettarono nel territorio pontificio col perverso intendimento di sorprendere ed occupare Roma. Tornarono allora le truppe francesi, e queste, coadiuvando i nostri fedeli soldati, che già vittoriosamente combattevano l'invasione, terminarono nei campi di Mentana di fiaccare l'audacia degli invasori, e ne sventarono completamente gli iniqui disegni.

» Avendo però il Governo francese, in seguito della guerra dichiarata alla Prussia, richiamato le sue truppe, non omise di rammentare al Governo di Firenze gli impegni da esso contratti coi summentovati accordi e di ottenere dal medesimo le più for-

---

madvertens, non ea cohibuisset, Urbemque, eiusque exiguam territorii partem, dato praesidio, in suam fidem ac tutelam recepisset.

Postea vero pactis initis inter Gallicum et Florentinum Gubernium, vi quorum conservatio, et tranquillitas residuae ditionis ad S. Sedem pertinentis in tuto ponere credebantur, agmina Gallica recesserunt. At mense Septembri an. 1867 *quidam facinorosorum greges occultis manibus impulsi, spreta solemnitate pactorum, in Pontificium territorium irruerunt, perverso ducti consilio Romam ex improviso adoriendi, atque occupandi. Tum Gallicae copiae reversae sunt, opemque ferentes fidelibus nostris militibus, qui, iam secundo marte invasioni obnitebantur, Nomentano demum proelio, praedonum audaciam plenius fregerunt, eorumque pravas machinationes dissiparunt.*

Cum autem Gubernium Gallicum, indicto Borussiae bello, Romanum praesidium ad se revocasset, minime destitit Florentinum Gubernium commonere de obligationibus per initam pactionem contractis, ab eodemque exigere solemnissimas promissiones de certa earundem obligationum observatione. Sed adversam belli fortu-

mali assicurazioni sulla loro osservanza. Ma essendo state sfavorevoli alla Francia le sorti della guerra, il Governo di Firenze, approfittando di questi rovesci, in onta agli accordi medesimi, prese la sleale risoluzione d'inviare una forte armata, e con questa consumare lo spoglio dei dominii della Santa Sede, mentre dapertutto regnava, non ostante i pressanti eccitamenti che venivano di fuori, la più perfetta quiete, e si facevano ovunque, e particolarmente qui in Roma, spontanee e continue dimostrazioni di fedeltà, di attaccamento e di filiale amore all'augusta persona del S. Padre.

» Prima di compiere quest' ultimo atto di tanto atroce ingiustizia, si spedì a Roma il Conte Ponza di S. Martino, latore di una lettera scritta al Santo Padre dal Re Vittorio Emmanuele, nella quale si dichiarava, che, non potendo il Governo di Firenze contenere l'ardore delle aspirazioni nazionali e l'agitazione del partito, detto di *azione*, era costretto ad occupare Roma ed il rimanente del suo territorio. Può V. E. agevolmente immaginare il profondo dolore e la viva indignazione onde fu compreso l'ani-

---

nam cum Gallia experta fuerit, Gubernium Florentinum occasionem calamitatis arripiens, pactorum sanctitate posthabita, in improbam deliberationem venit copiosum exercitum immittendi, quo reliqua S. Sedis dominia penitus auferrentur, dum interea, irritis externorum sollicitationibus, perfectissima quies ubique regnaret, et undique sese proderent, Romae praesertim, numquam interruptae significationes fidelitatis, observantiae, ac prorsus filialis dilectionis erga Augustam Personam Bmi Patris.

Antequam hic postremus tam immanis iniquitatis actus compleretur, missus fuerat Romam comes Pontia a S. Martino cum litteris Regis Victorii Emmanuelis ad Summum Pontificem, quibus declarabatur, nationalia vota adeo exardescere, tantoque aestu factionem, quae actionis *dicitur, agitari, ut Florentinum Gubernium, cum ea compescere nequiret, cogeretur Romam, reliquamque territorii partem invadere. Qua acerbitate doloris, quove intimae indignationis sensu Beatissimus Pater inauditam illam declarationem exceperit, Excellentissime Domine, facile intelliges. Ipse tamen executioni sacrorum suorum munerum stabiliter inhaerens, totumque*

mo del Santo Padre per sì inaudita dichiarazione. Fermo però nello adempimento de' suoi sacri doveri, e, confidando pienamente nella divina Provvidenza, respinse recisamente ogni proposta, dovendo esso conservare intatta la sua sovranità come gli è stata trasmessa da' suoi predecessori.

» In presenza di questo fatto, che conculca i sacrosanti principii di ogni diritto, e specialmente quello delle genti, consumato sotto gli occhi di tutta l'Europa, Sua Santità ha ordinato al sottoscritto Cardinale Segretario di Stato di reclamare e protestare altamente, siccome nell'augusto suo nome reclama e protesta contro l'indegno e sacrilego spoglio che si è ora commesso dei dominii della Santa Sede, chiamando responsabile il Re ed il suo Governo di tutti i danni che derivano alla Santa Sede ed ai sudditi pontificii da sì violenta e sacrilega usurpazione.

» Ha inoltre ordinato Sua Santità, che si dichiari, come il sottoscritto nell'augusto suo nome dichiara, essere tale usurpazione irrita, nulla e di niun valore, nè verun pregiudizio poter mai irrogare ai diritti incontrovertibili e legittimi di dominio e

---

se Divinae providentiae committens, cuivis propositae sententiae fortiter obstitit, suum esse cogitans, eundem Principatum sibi a praedecessoribus transmissum sartum tectum custodire.

Cum itaque hic habeatur factum, quod omnia conculcat cuiuscumque iuris, ac maxime gentium, sanctissima principia, et quidem universa spectante Europa patratum, SS̃mus Pater in mandatis dedit infrascripto Cardinali, ut vehementer reclamaret, ac protestaretur, quemadmodum et augusto eius nomine reclamat, ac protestatur adversus indignam et sacrilegam usurpationem dominiorum ad S. Sedem spectantium, rationem exigens a Rege eiusque Gubernio omnium damnorum ex hac adeo violenta ac sacrilega direptione S. Sedi populisque Pontifici subiectis obvenientium.

Iubet praeterea SS̃mus Pater, ut declaretur, quemadmodum infrascriptus in augusto eius nomine declarat, huiusmodi latrocinalem actum nullum esse, irritum, nulliusque valoris, nullumque exinde detrimentum capere posse legitima, extraque omnem controversiam posita, iura dominationis ac possessionis, tum sua, tum etiam suorum successorum in perpetuum, et si modo ab eorundem exercitio

di possesso, come suoi, così anche de' suoi successori in perpetuo, e se la forza le ne impedisce l'esercizio, intende e vuole la Santità Sua conservarlo intatto per ripigliarne a suo tempo il reale possesso.

» Il sottoscritto Card. Segretario di stato, nel rendere informata V. E. per ordine espresso di sua Santità dell'inqualificabile avvenimento e delle conseguenti proteste e reclami, affinchè possa dedurre tutto ciò a notizia del suo Governo, nutre fiducia che il medesimo vorrà prendere il dovuto interesse in favore del Capo supremo della Chiesa cattolica, posto in condizione di non poter esercitare la sua spirituale autorità con quella piena libertà e indipendenza che le sono indispensabili.

» Adempiuto per tal guisa il sovrano volere, non resta al sottoscritto che profittare del nuovo incontro per confermare all'E. V. i sensi della sua più distinta stima.»

G. Card. Antonelli.

---

illata vi prohibetur, intendit nihilominus ac vult SSmus Pater, eius integram conservationem, realem eius possessionem suo tempore resumpturus.

Infrascriptus Cardinalis dum de expressa iussione SSmi Patris tam infandi flagitii, necnon reclamationum, ac protestationum te E. D. certiorem facit, ut haec omnia Gubernio tuo patefacias, in spem erigitur fore, ut tuum Gubernium debito studio prosequatur Supremum Ecclesiae Catholicae Caput in ea rerum angustia collocatum, ut spiritualem suam auctoritatem exercere nequeat ea et expedita libertate et independentia, queis pro sui ministerii ratione carere numquam potest.

Supremi Pontificis voluntate ad hunc modum adimpleta, infrascriptus nil reliqui habet, quam ut occasionem novo eventu oblatam nanciscens peculiaris aestimationis sensus erga te Excellentissime Domine profiteatur.

I. Card. Antonelli.

EX VATICANO

LITTERAE SANCTISSIMI PATRIS AD EMINENTISSIMOS S. R. E. CARDINALES DATAS DIE XXIX SEPTEMB. MDCCCLXX DE SACRILEGA URBIS INVASIONE.

PIUS PP. IX

Dilecti Filii, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Dominus Noster Iesus Christus qui humiliat et sublevat, mortificat et vivificat (1), flagellat et salvat (2), permisit nuper ut haec romana urbs Supremi Pontificatus Sedes in hostiles manus incideret una cum reliqua illa parte ecclesiasticae ditionis, quam inimici ipsi aliquandiu ab usurpatione immunem relinquendam censuerant. Paternae Nos caritatis affectu adducti erga dilectos Filios Nostros S. R. E. Cardinales, ac in Ipsis cooperatores huius supremi Nostri Apostolatus respicientes, constituimus hodie in luctu et moerore Nostro Eisdem declarare, uti officii Nostri ratio postulat, et ipsa Nos conscientiae vox urget, intimos animi Nostri sensus, queis palam et aperte hunc praesentem rerum statum detestamur ac reprobamus. Nos enim qui licet indigni et immerentes vicaria Christi Domini in terris potestate fungimur, et qui Pastor sumus in universa domo Israel, nunc libertate illa carere reipsa experimur, quae ad regendam Ecclesiam Dei, eiusque rationes curandas omnino Nobis necessaria est, atque hanc protestationem a Nobis emittendam esse ex officii Nostri debito sentimus, eam publicis etiam consignare litteris in animo habentes, ut universo catholico orbi veluti par est, innotescat. Nec vero cum ereptam ademptamque Nobis huiusmodi libertatem testamur, illud potest ab adversariiis Nostris reponi, huiusmodi querelam et declarationem fundamento carere: nemo enim est sanae mentis quin videat et fateatur, quod erepta Nobis suprema illa ac libera potestate, qua in publici cursus usu proindeque in publico epistolarum commercio civilis Nostri Principatus iure frue-

(1) Reg. 2, 6. — (2) Tob. 13, 2.

bamur, et cum fidere non possimus Gubernio ipsi quod eam sibi potestatem arrogavit, necessaria expeditaque via ac libera facultate prorsus destituamur negotia agendi, quae Iesu Christi Vicarius et communis Fidelium Pater ad quem Filii ex omni orbe confugiunt, omnino pertractare ac expedire debet. Quae sane observatio recenti etiam facto luculentius confirmatur, quod superioribus diebus accidit, quibus scilicet ii qui e Vaticani Nostri domicilii limine egrediebantur, perquisitioni subiecti fuere, explorantibus novi Gubernii militibus, si quae illi sub vestimentis occulerent. Contra huiusmodi rem reclamatum est eique reclamationi erroris obtentu et excusatione responsum. At quis nesciat quam facili negotio huiusmodi allucinationes iterari ac aliae ex aliis suboriri possint?

» Gravissimum praeterea malum in hac alma urbe institutionis publicae rationi impendet: non enim longe est ut in Lyceo magno Urbis annuus disciplinarum cursus instauretur, atque ille locus qui, maxima licet fere mille ac ducentorum iuvenum frequentia celebratus, hactenus tranquillitatis ac ordinis exemplo fuit, unicumque perfugium tot christianis honestisque parentibus, quo filios suos erudiendos absque hauriendae corruptionis periculo mitterent, ille quidem sive ob falsas erroneasque quae tradentur doctrinas, sive ob eorum ingenium qui ad eas tradendas eligentur, in eam conditionem prolapsurus esse intelligitur, quae a veteri longe discrepabit. Significatum porro fuit vigentes in Urbe leges, eas ipsas occupata urbe integras inviolatasque permansuras, et tamen, hisce declarationibus irritis, tabularia ipsa Paroeciarum Urbis per vim excutiuntur et indagantur; nec obscurum est id fieri ad illas cognitiones petendas, quae tabulis fortasse militarium conscriptionum conficiendis inserviant, atque aliis finibus, qui facile perspici possunt. Hisce accedit, quod insectationes et iniuriae ab ultionis cupiditate et partium studio profectae impunitae relinquantur, eademque impunitas servata est quoad foedas et indignas contumelias, quibus fideles Nostrorum militum cohortes de societate ac religione optime meritae, honestis viris dolentibus, fuerunt affectae. Ordinationes demum et decreta nuper edita quoad Ecclesiae bona, quo spectent usurpatorum consilia, iam satis aperte declararunt. Iamvero contra haec omnia, quae iam gesta sunt, ac ea etiam quae deteriora imminent, su-

prema Nostra auctoritate protestari intendimus, quemadmodum hisce Nostris litteris in praesentia protestamur queis, Tibi dilecte Fili noster, ac singillatim unicuique ex S. E. R. Cardinalibus, notam facimus peculiarium rerum quas breviter attigimus expositionem, id Nobis praeterea sumentes, ut alias uberiorem sermonem instituamus. Interea Omnipotentem Deum fervidis ac non intermissis precibus obsecremus, ut inimicorum Nostrorum mentes illuminet, quo desinant animas suas ecclesiasticarum censurarum laqueis in die magis obstringere, et terribilem Dei viventis ac videntis iram, cuius non est qui effugiat manum, in se concitare. Pro parte autem Nostra constanti animo ac humilitate divinam Maiestatem exoremus, Immaculata Deipara et Beatissimis Apostolis Petro ac Paulo deprecatoribus adhibitis, idque agamus sancta innixi fiducia ea quae petimus impetrandi, quoniam iuxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, ac prope est omnibus invocantibus eum in veritate. Tibi interim dilecte Fili Noster pacem et gaudium a Domino Nostro Iesu Christo adprecantes, Apostolicam Benedictionem ex intimo corde profectam peramanter impertimus.

» Datum Romae apud S. Petrum die 29 Septembris S. Michaeli Archangelo sacra. Pontificatus Nostri Anno vicesimoquinto.

PIUS PP. IX.

EPISTOLA SANCTISSIMI PATRIS.

Reiectis petitionibus de Urbe danda reiectisque promissionibus nomine Regis Victorii Emmanuelis factis per legatum Romam missum, hanc epistolam eidem Regi dedit Pontifex.

Maestà!

« Il Conte Ponza di S. Martino mi ha consegnato una lettera che a V. M. piacque dirigermi; ma essa non è degna di un figlio affettuoso che si vanta di professare la fede cattolica, e si gloria di regia lealtà. Io non entrerò ne' particolari della lettera, per non rinnovellare il dolore che una prima scorsa mi ha cagionato. Io benedico Iddio, il quale ha permesso che V. M. empia di amarezza l'ultimo periodo della mia vita. Quanto al resto, io non posso ammettere le domande espresse nella sua lettera, nè aderire a' principii ch'essa contiene. Faccio di nuovo ricorso a Dio, e pongo nelle mani di Lui la mia causa, che è intieramente la Sua. Lo prego a concedere abbondanti grazie a V. M. per liberarla da ogni pericolo, e renderla partecipe delle misericordie ond'Ella ha bisogno.

» Dal Vaticano, 11 Settembre 1870. « Pius PP. IX. »

Maiestas!

Versio. *Redditae mihi sunt per Comitem Pontiam a S. Martino litterae, quas Maiestati Tuae ad me mittere placuit, sed eas minime dignas esse perspexi Filio benevolo, qui decori sibi ducit fidem catholicam profiteri, regiaque fidelitate gloriatur. Haud equidem epistolam singillatim expendam, ne recrudescere sentiam dolorem, quem primo eius obtutu percepi. Benedictus Deus, qui dedit Maiestati Tuae, ut ultimam vitae meae periodum amaritudine compleret! Ceterum, petitionibus in epistola expressis annuere non possum, nec adstipulari principiis in ea contentis. Rursus ad Deum confugio, atque Eius manibus causam meam committo, causam alioquin omnino Suam. Ipsum adprecor, ut affatim Maiestati Tuae gratiarum dona concedat, quae eam ab omni periculo custodiant, atque misericordiarum quibus indiget participem efficiat.*

Ex Vaticano die 11 *Septembris* 1870.

LITTERAE APOSTOLICAE

QUIBUS AD ALIUD OPPORTUNIUS ET COMMODIUS TEMPUS
CONCILIUM VATICANUM SUSPENDITUR.

PIUS PP. IX.

Ad futuram rei memoriam.

« Postquam Dei munere oecumenici Vaticani Concilii celebrationem inire anno proxime superiori Nobis datum est, vidimus sapientia, virtute ac sollicitudine Patrum, qui ex omnibus orbis terrarum partibus frequentissimi convenerant, maxime adnitente, ita res gravissimi huius et sanctissimi operis procedere, ut spes certa Nobis affulgeret eos fructus, quos vehementer optabamus, in religionis bonum et Ecclesiae Dei humanaeque societatis utilitatem ex illo fore feliciter profecturos. Et sane, iam quatuor publicis ac solemnibus sessionibus habitis, salutares atque opportunae in causa fidei Constitutiones a Nobis eodem sacro approbante Concilio editae ac promulgatae fuerunt, aliaque, tum causam fidei tum ecclesiasticae disciplinae spectantia, ad examen a Patribus revocata, quae suprema docentis Ecclesiae auctoritate brevi sanciri ac promulgari possent. Confidebamus istiusmodi labores communi fraternitatis studio ac zelo suos progressus habere, et ad optatum exitum facili prosperoque cursu perduci posse; sed sacrilega repente invasio huius almae Urbis, Sedis Nostrae, et reliquarum temporalis Nostrae ditionis regionum, qua contra omne fas civilis Nostri et Apostolicae Sedis Principatus inconcussa iura incredibili perfidia et audacia violata sunt, in eam Nos rerum conditionem coniecit, ut sub hostili dominatione et potestate, Deo sic permittente ob imperscrutabilia iudicia sua, penitus constituti simus.

» In hac luctuosa rerum conditione, cum Nos a libero expeditoque usu supremae auctoritatis Nobis divinitus collatae multis

modis impediamur, cumque probe intelligamus minime ipsis Vaticani Concilii Patribus in hac alma urbe, praedicto rerum statu manente, necessariam libertatem, securitatem, tranquillitatem suppetere et constare posse ad res Ecclesiae Nobiscum rite pertractandas; cumque praeterea necessitates fidelium, in tantis iisque notissimis Europae calamitatibus et motibus, tot Pastores a suis Ecclesiis abesse haud patiantur; idcirco Nos, eo res adductas magno cum animi Nostri moerore perspicientes, ut Vaticanum Concilium tali in tempore cursum suum omnino tenere non possit, praevia matura deliberatione, motu proprio, eiusdem Vaticani oecumenici Concilii celebrationem usque ad aliud opportunius et commodius tempus per hanc Sanctam Sedem declarandum, Apostolica Auctoritate tenore praesentium suspendimus, et suspensam esse nunciamus, Deum adprecantes auctorem et vindicem Ecclesiae suae, ut submotis tandem impedimentis omnibus, sponsae suae fidelissimae ocius restituat libertatem ac pacem.

» Quoniam vero, quo pluribus et gravioribus periculis malisque vexatur Ecclesia, eo magis instandum est obsecrationibus et orationibus nocte ac die apud Deum et Patrem Domini Nostri Iesu Christi, Patrem misericordiarum et Deum totius consolationis, volumus ac mandamus, ut ea quae in Apostolicis Litteris die 11 Aprilis anno proxime superiori datis, quibus indulgentiam plenariam in forma Iubilaei occasione oecumenici Concilii omnibus Christifidelibus concessimus, a Nobis disposita ac statuta sunt, iuxta modum et rationem iisdem litteris praescriptam in sua vi, firmitate et vigore permaneant, perinde ac si ipsius Concilii celebratio procederet. Haec statuimus, nunciamus, volumus, mandamus, contrariis non obstantibus quibuscumque; irritum et inane decernentes si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

» Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostrorum suspensionis nunciationis voluntatis mandati ac decreti infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri ac Pauli Apostolorum Eius se noverit incursurum. Ut autem eaedem praesentes litterae omnibus quorum interest innotescant, volumus illas seu earum exempla ad valvas Ecclesiae Lateranensis et Basilicae Apostolorum nec non S. Mariae Maioris

de Urbe affigi et publicari, sicque publicatas et affixas omnes et singulos quos illae concernunt perinde arctare, ac si unicuique eorum nominatim et personaliter intimatae fuissent.

» Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 20 Octobris anno 1870. Pontificatus Nostri anno vicesimoquinto. »

N. Card. Paracciani Clarelli.

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

BERGOMEN.

DE CONTROVERSIA EXCITATA DE SANCTIS MARTYRIBUS BERGOMATIBUS DOMNO, DOMNIONE ET EUSEBIA.

Die 20 Augusti 1870.

Compendium facti. Bergomi in Italia exstat templum S. Apostolo Andreae dicatum, quod iamdiu existebat extra Castri Bergomatis muros, anno Christi Domini 785. Sub medio altari recondita quiescunt corpora Sanctorum martyrum Domni, Domnionis et Eusebiae, qui martyrium subiisse Bergomi traduntur initio saeculi IV in persecutione Diocletiani et Maximiani. Bergomates eos uti martyres venerati sunt atque venerantur: eorum nomina Romano Martyrologio sunt inscripta: eorundemque martyrum officium S. Sedes adprobavit sub Pontificibus Sixto V et Pio VII.

Dubia modo excitata sunt de genuitate huius longaevae traditionis. Namque in Tomo duodecimo eruditissimi operis quod a percelebri scriptore Bollandio incepit, cui titulus *Acta Sanctorum,* commentarius continetur, ad diem vicesimam nonam Octobris, qui hunc titulum praesefert: *De S. Eusebia Virgine, culta ut mar-*

*

tyre Bergomi in Italia. Huius commentarii Auctor sibi persuasisse visus est, Sanctos Domnum, Domnionem et Eusebiam martyres haud esse, dubia saltem movens de traditionis martyrii genuitate; quamquam definitivum hac de re iudicium S. Congregationi SS. Rituum remittat.

Quum huius rei notitia pervenisset ad Episcopum Bergomensem, omnem Antistes curam adhibuit, ut quae in dubium posita fuerant adversus Bergomensis ecclesiae traditionem in suam lucem restituerentur: idque duplici de causa fecit, tum ne honore martyrii defraudarentur Sancti illi, cuius possessio a S. Sede esset quoque admissa; tum etiam, ne scandala in populum derivarent si notitia commentarii illius vulgaretur.

Quare rem prius examinandam commisit Antistes Sacerdoti Bergomensi Petro Uccelli, viro in re archeologica perito, qui de his martyribus iam duo opuscula Bergomi ediderat anno 1850, et 1851, *Dell'autenticità dei corpi e degli atti dei Santi Martiri Domneone, Domno ed Eusebia:* postea vero documentis scriptisque collectis rem definiendam proposuit S. Congregationi.

De more S. Congregatio votum Consultoris in re archeologica periti exquisivit, qui scripturas, a dicto Presbytero Bergomensi in defensionem genuitatis traditionis martyrii deductas, laudans, opinionem suam pro genuinitate traditionis patefecit.

Hac occasione, in causa proponenda, ex officio significatum quoque est S. Congregationi, nonnulla alia, facilitate nimia nimisque fidenter, edita esse a nonnullis aetatis nostrae eruditis, quae adversantur historicis traditionibus in Romano Martyrologio admissis; quod constat quantum ad illud caute emendandum adlaboraverint viri doctissimi Cardinalis Baronius et Benedictus XIV, et quam caute in hisce emendationibus sit procedendum, cuius definitivum iudicium ad S. Congregationem pertinet.

His significatis, quaestio de qua agimus S. Congregationi dirimenda proposita est. De more argumenta utrimque adducta perstringimus.

Disceptatio synoptica.

Argumenta ab Auctore commentarii scripta adversus genuinitatem traditionis. Auctor Bollandianus in suo commentario initio ani-

madvertit, in more positum fuisse iuxta Romanas leges, ut cadavera extra moenia sepellirentur, eandemque legem innovasse Theodosium adversus gliscentem contrariam consuetudinem: amantibus autem fidelibus prope martyrum tumulos quiescere aut non procul altaribus eucharisticis, quam primum licuit, extructas fuisse circum oppida aedes sacras, Basilicas communiter dictas, quae omnes aut pene omnes coemeteriales essent. Hoc aedificiorum genere carere haud potuisse Castrum antiquissimum, cuiusmodi erat Bergomum, angusto murorum ambitu conclusum: atque inter eiusmodi sacras aedes, Basilicas appallatas, illam S. Andreae reperiri: eandemque sacram aedem, furentibus licet temporis vicissitudinibus, anno 1401 adhuc incolumem mansisse: eoque anno novam celebritatem Basilicae illi accessisse, ex facto quod sic narratur ab oculari teste Castello de Castello, qui erat Notarius Bergomensis: « Anno 1401 die dominico 24 Iulii, in mane » apertum fuit unum lavellum, existens in ecclesia S. Andreae » sub altari magno dictae ecclesiae, per totum Clerum Bergomi; » in quo lavello reperta fuerunt tria corpora martyrum, scilicet » Dominonis et Domnonis et Eusebiae, amborum nepotum dicti » Domnonis de Bergomo, ut apparebat per scripturam super uno » lapide quadrato, reperto in dicto lavello; et quae corpora ego » Castellus vidi, et legi dictam scripturam: et quod lavellum fuit » apertum ut plueret, eo quia tum erat maximum siccum, ita » quod arbores, vites et fructus siccabant, et post paucos dies » pluit. Et die 1 Augusti dicti anni clausum fuit dictum lavellum.

» Et die 27 dicti mensis Iulii duo lavella fuerunt inventa sub » duobus altaribus, existentibus in corporibus sanctis Divi Ale» xandri; sub uno dictorum altarium inventum fuit corpus do» mini sancti Narni Episcopi et de crapa ipsius S. Orcebati scatu» riebat de aqua clarissima; et quasi omnes Bergomenses faciebant » accipere aliquantulum de ipsa aqua cum summa solemnitate; » quod altare est a mane parte dictae ecclesiae; et sub alio altare » inventum est corpus S. Viatoris Episcopi, et quod est a sero » parte dictae ecclesiae in corporibus sanctis.

» Et facta fuit maxima solemnitas per totum Clerum Bergomi » et per maximam partem populi Bergomi. Et die dominico ul» timo Iulii celebrata fuit una solemnis Missa iuxta portam S. Ale» xandri intus sub Ulmo, et praedicatum fuit de inventione di-

» ctorum corporum; et terminatum fuit, quod dicta lavella (quae » tunc rupta fuerunt faciendo unum foramen in dictis lavellis » tam magnum, ut unus homo potuisset ponere duo pugna cum » brachiis) deberent bene claudi dicta duo foramina, quod nullus » deberet dimittere aliquid de dictis corporibus.

» Et hoc fuit factum propter maximam siccitatem aquarum » et ut Dominus Deus faceret pluere. Et die sequenti post dictam » inventionem pluit in civitate et alibi in districtu eiusdem, et » modicum tempestavit, et die ultimo mensis pluit et tempestavit.»

Lapis autem quadratus, de quo mentionem facit in hac narratione Castellus, sic est inscriptus

HIC REQVIESCVNT
IN PA' B' M' DOMNIO
CVM NEPOTIBVS SVIS
EVSEBIA ET DOMNONE
DEP' DOMNO AVVS XVII
K' AVGVS' EVSEBIA IIII
NOVEMB' DOMNIO
NON' IAN'

Quamvis autem haec non indiligenter scripta tradantur, corrigenda tamen esse notabat Commentarii Auctor, iuxta alia exemplaria ita, ut in quinta linea legendum sit *Domnio* non autem *Domno* et septimae lineae praemittendam esse litteram K'.

His positis authenticis documentis, aiebat, inter ipsos Bergomates videri plures dubitare, an initio saeculi XV recte patres sui statuerint vera martyrum corpora a se inventa fuisse, ut colligi posset ex scriptione Finactii, qui omnium ultimus de his rebus commentarium edidit.

Quaenam autem sint dubitandi argumenta facile posse divinari. Eaque ita coniecit Auctor commentarii de quo agimus: primum argumentum esse, ante illam inventionem plane ignotos fuisse illos sanctos martyres: eorum nomina non reperiri in Martyrologio Hieronymiano; neque in Romano parvo, Adonis, Rabani, Wandelberti, Notheri et Usuardi aut in aliis eorundem actuariis: similiter eorum nomina non legi in Kalendariis Bergomensibus saeculi XI et XII olim a Mario Lupo descriptis, *Codex diplom. ci-*

vitat. et eccles. Bergomatis: nullam earundem passionem, quae inventione illa antiquior sit, umquam Bergomi repertam esse aut alibi.

Quod si respondeatur, Bergomates et alios quatuor uti martyres venerari quorum corpora reperta anno 1291, quique inscripti pariter non sint in iisdem Kalendariis: notandum esse, negasse tum Muratorium tum Zannetium eos fuisse martyres: quibus, si Marius Lupus copiose et erudite respondit, afferre tamen argumenta antiquiora anno 1291 non valuerit.

Secundum argumentum est, Domnonis et Domnionis nomina vix aut ne vix quidem in usu fuisse initio saeculi IV.

In his autem nominibus plura consideranda esse, videlicet, in libera republica odiosam fuisse domini appellationem; sed sub Imperatorum principatu paullatim vulgarem evasisse, ita ut amici se inter salutandum domini vocabulo appellarent, atque intra ipsos domesticos parietes, uxor maritum, frater fratrem, parentes filios, et vicissim, venerationis aut amoris causa dominos dicerent: huius consuetudinis vestigia in lapidibus superesse (1).

Interea crescente accentus potestate, primam vocabuli syllabam quasi longam factam esse, et proxime sequentem vicissim tanto breviorem, atque mox suppressam: unde vocem *Domnus* loco *Dominus* ortam esse.

Initio hanc appellationem fuisse communem, ut quae Gallica nunc in usu est, *monsieur;* sed paullatim in nomen proprium inter christianos esse conversam, adeo ut, ad finem saeculi III et initio sequentis, inter martyres et Patres Nicaenos, potissime orientales, iam pauci aliquot reperiantur proprio nomine dicti Domni et mulier nuncupata Domna.

Proximum esse, ut hinc nomen *Domnio* efformaretur; florentibus enim latinis litteris, iam ad imitationem Graecorum irrepsisse diminutivam seu potius ὑποκοριστικα formam *io* non solum in nominibus communibus, sed et in nominibus propriis (2); ve-

(1) Cf. de Phialis rubricatis pag. 28 et 29; Edm. Le Blant, Inscriptions Chretiennes de Gaules, n. 202 t. 1 pag. 279 et seqq.

(2) In nominibus communibus, ut, pusio, homuncio senecio; in nominibus propriis ut, Tyrannio, Dorio, Olympio, Acanthio, Glabrio, Turpio, Assellio, Ephestio, Felicio, Publio, Rufio, Secundio, Communio, Ofellio, Ursio, Quartio etc. Marini, gli Atti e monumenti de' fratelli Arvali, pag. 249 et seqq.

rumtamen *Domnio* rarum nomen, nullumque esse Episcopum, qui Conciliis adfuisse legatur, qui hoc nomine appellaretur, neque reperiri in veterum inscriptionum collectionibus.

Quod si quidam Episcopus et alter Cubicularius inter martyres colantur, die 11 Aprilis Solonae in Dalmatia, qui hoc nomine *Domnio* appellentur; quum tamen eorundem passio a fabulositate vacua non sit, *Acta Sanctorum, tom.* 2 *pag.* 5, eorum aetatem constitui certo non posse: hoc quidem nomen occurrere in scriptione quadam Veronensi hisce verbis concepta: DOMNIONI. BENEMERENTI – QUI VIXIT AN. XL MEN. VIII – V IDUS OCT. IULIANO III ET SALUSTIO – COSS. Maffei, *Museum Veronense pag.* 310 *n.* 5, sed eandem scriptionem antiquiorem non esse anno 353.

At vero in nomine *Domnone* certius novitatis indicium; quum hoc nomen aliud non sit quam *Dominus;* ut de S. Fulco; quem appellatum esse constat et Fulcum et Fulconem. At eiusmodi formas valde differre, neque vocem *Domno* induci potuisse, nisi quum latina lingua plurimum esset corrupta.

Re quidem vera priscis Romanis tum nomen *pavum* notum fuisse tum *pavonem* et pauca aliquot alia nomina id genus. Sed nomen *Domno,* aliam causam habere. Coniiciebat videlicet Commentarii Auctor nomen *Domno* ex corruptione linguae provenire ab accusativo *Domnum,* vel ab ablativo *Domno;* quorum quidem corruptorum nominum vestigia ad initium saeculi IV referri non possent.

Tertium argumentum coniiciebat idem Auctor ex epitaphii verbis: HIC QUIESCUNT IN PA. B. M. DOMNIO CUM NEPOTIBUS etc. quae sine controversia explanari deberent hac ratione: *Hic quiescunt in pace bonae memoriae, Domnio etc.* non autem: *Hic quiescunt in pace beati Martyres Domnio etc.* Adnotabat autem eam integram formulam, Edmundum Le Blant, *Inscriptions Chretiennes des Gaules pref. p.* 9, in Galliis non reperisse inscriptam ante annum 488; sed dein saeculo VI multum fuisse in usu. Antiquissimum titulum Romanum: *Hic requiescit,* scriptum fuisse anno 396: verba, *bonae memoriae,* in Romanis titulis non reperiri ante annum 342, De Rossi, *Inscriptiones christianae pag.* 59. Dictionem, *in pace,* antiquissimam esse, sed, *requiescit in pace,* Romae non inveniri ante annum 401, Le Blant, *loc. cit. p.* 215 *n.* 501. Quare

difficile Archeologo suaderi posse has omnes dictiones vario tempore inductas, simul prima vice occurrere in Bergomensi epitaphio.

Eo magis, quod simile exemplar Bergomi superesset dicti epitaphii Bergomatis, in quo et certus adscriptus esset annus, his verbis: Hic requiescit in pace B. M. Ioannes. – Eps' qui vixit ann. I M. xxii – Dp. sv. (alias xii) K. D. Ind. iiii Imper. – Iustiniano. Hunc enim esse ipsissimum titulum ex quo Bergomates S. Ioannem Episcopum martyrem effinxerint, qui, testimonio Pauli Diaconi aliorumque, floruit ad finem saeculi VII, de quo conferendus Muratori *Annales Italiae, t. 4 p.* 117, Ronchetti, *Memorie, t.* 1 *p.* 63, Ughelli, *Italia sacr. t. 4 coll.* 413 *edit. venet.* Imperante autem Iustiniano II, Indictionem IV Constantinopolinam mense Novembri aut Decembri cucurrisse cum anno 690; adeo ut ex similitudine scriptionis reliquisque expositis, omnia vergere viderentur ad concludendum, ss. Domnionem, Domnonem et Eusebiam, non sub Maximiano Herculeo martyrium fecisse, sed vixisse multo post, saeculo forte VII.

Quartum denique argumentum coniiciebat idem Auctor, quod alii simili errore illusi fuissent. Enarrabat enim, ineunte saeculo XVII, quum Sardiniae incolae incidissent in titulos, quorum magna pars siglas B. M. idest: *bonae memoriae,* aut *beatae memoriae* haberet, sibi persuasisse, penes se esse beatorum martyrum coemeterium: inde trecenta corpora extulisse, quorum vigintiquinque dederint Placentinis cum nonaginta aliis Reliquiis: errorem autem Sardorum ab omnibus fuisse agnitum, *Acta Sanctor. t.* 5 *p.* 219, Muratori *Antiq. Ital. t.* 5 *col.* 17.

Similia contigisse Nolanis, qui, repertis nonnullis lapidibus, et perperam lectis, existimaverint, Sanc. M. Sanctum Martyrem significasse, Remondinius, *Della Nolana eccl. Storia t.* 1 *p.* 510, *et t.* 3 *p.* 74; Ughelli *loc. cit. col.* 253 etc.

Haec quidem argumenta coniecit Auctor commentarii, pro illis Bergamotibus qui de genuinitate traditionis dubitarent; at praeterea duo argumenta expendit, quae potissimum in contrarium afferri solerent, eaque disiicere curavit.

Animadvertit, praeter Castellum, qui testis ocularis fuerat, cuius testimonium supra recitavi, alios afferri, videlicet, testimonium Michaelis A. Carrariensis, qui quasi coaevus inventioni, haec scripta reliquit: « Anno redemptionis nostrae 1401 inventa fuerunt

» corpora Sanctorum nostrorum Domneonis, Domnonis et Euse-
» biae virginis, Bergomi civium, in aede divi Andreae.» Item te-
stimonium Marci Antonii Benalii in haec verba: « Anno Christi
» nativitatis 1401, die 24 Iulii, qui erat dominicus dies, quum
» praecessisset perseveraretque maxima aeris siccitas... animi
» angustia premebantur Bergomates: namque non solum terrae
» fructus, cibo aptos, arescere cernebatur, sed etiam arbores et
» vites. Quum igitur divinum invocandum esse auxilium arbitra-
» retur, *itum est ad urbis Bergomi Episcopum, Franciscum nomine,*
» *noviter electum; a quo supplicationis modo postulantes, respondit*
» *ipse, legisse se in quadam antiqua schedula sepulta esse antiqui-*
» *tus tria martyrum corpora in aede sacra divi Andreae.* Rati vero,
» si haec invenirentur, futurum esse ut plueret, statuerunt con-
» gesseruntque processionis seriem, quibus se ducem praebuit
» Episcopus... quum illic devotissime applicuissent, aperuerunt
» monumentum quoddam, sub altari magno existens praedictae
» ecclesiae, ibique reperta sunt tria illa beatorum martyrum cor-
» pora. Paucis post diebus pluvia abundanter e caelo cecidit; et
» primo die Augusti anni eiusdem clausere dictum monumen-
» tum... Haec habuimus ex memoriali codice Castelli Bergoma-
» tis et ex LC et ultimo libro Annalium Italiae Michaelis Car-
» rariensis.»

His autem recitatis testimoniis tum Michaelis Carrariensis tum Benalii, inter cetera animadvertit commentarii Auctor, Benalium floruisse circa annum 1530, et neque Castellum neque Carrariensem, ex quibus narrationem Benalius desumpsit, verba facere de Episcopo Francisco et de lecta ab eo antiqua schedula: ideoque dicendum haec potius Benalium divinasse, et quidem pessime.

Quod perperam divinaverit Benalius ex hoc deprehendi, quod Episcopus Fr. de Lantis tum non esset Bergomi Episcopus. Namque animadvertit commentarii Auctor, Ludovicum Bonettum constitutum esse Episcopum Bergomensem anno 1399: anno autem 1401 hanc episcopalem cathedram dimisisse, quum Archiepiscopus Pisanus creatus esset: vacasse deinde eam sedem, quando anno 1401 die dominico 24 Iulii inventio eorum corporum facta esset: namque historia tradit, die 24 Septembris anno 1401 quendam Mordinum de Bottanuco, electum vicarium Capitularem, concessisse Blaxio de Cluxiano, Episcopo Berytensi, Pontificalium

exercitium: postea nonnisi die dominico 26 Novembris eiusdem anni 1401, ut Castellus testis ocularis tradit, Franciscum de Landis de Pisis (Episcopum designatum per litteras Apostolicas die 4 Augusti) *honorifice intrasse Bergomum pro Episcopo, scilicet, cum vestimentis ornatis et debitis ad faciendam intratam.*

Ex qua rerum historia concludebat idem commentarii Auctor, Clericos, non Episcopum universum hoc perfecisse negotium; ideoque perperam Benalium divinasse.

Alterum argumentum, quod pro genuitate traditionis Bergomensis afferri posset, petebat idem Auctor ex Ecclesiae consuetudine ponendi sub altari sanctorum martyrum corpora. Ostendit namque a primis Ecclesiae saeculis hanc fuisse Ecclesiae consuetudinem, sic S. Ioannes *Apoc.* 6, 9 « *Vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei;* » sic in Libro Pontificali (edit. Bianchini t. 1 p. 27) traditur S. Felix Papa I, qui anno 284 martyrium fecit, constituisse supra sepulcra martyrum Missas celebrari; sic S. Optatus Milevitanus (adversus Parmen. opp. edit. Migne col. 1605) appellavit altaria, structa super martyrum sepulcra, sedem Corporis et Sanguinis Christi; idem cecinit S. Prudentius in Peristephano de Altari sepulcrali S. Hippolyti, et passim.

Attamen coniiciebat, si corpora martyrum non haberentur, non propterea amissas fuisse Altarium constructiones: hanc fuisse semper christianorum curam, ut sanctissimis locis post mortem ipsi conderentur, ut sociarentur sanctorum martyrum sepulcris aut in Oratoriis et Basilicis eorum componerentur; eiusmodi fidelium desiderium vicisse quoque leges tum civiles tum ecclesiasticas: ecclesiarum autem fundatoribus permissum fuisse quod aliis esset negatum: hinc in lapide quodam fracto, olim Arelate eruto legi: . . . EXTRUCTOR. TEMPLI. QUO CORPORIS. ARTOS ORNA. SEPULCRALIS RETINET. CUM PACE PERENNI. QUIQUE. . . Le Blant, *loc. cit. tom.* 2 *pag.* 273.

Propterea s. Ambrosium, quum Basilicam Ambrosianam extruxisset, locum sibi sub altari elegisse, quem postea cessit ss. Gervasio et Protasio, *Epist.* 22 *n.* 13 *Opp. t.* 3 *col.* 1023. Et in testamento s. Ephraemi haec legi: « Si quis fallacibus rationibus » ausus fuerit, sub altari me collocare, supremum ac coeleste » altare talis nunquam videat. Non enim decet vermem putredine » scatentem in templo et Sanctuario Domini reponi; sed neque

» alio in loco templi permittatis me poni. » At vero, quamvis haec s. Ephraem scripta de se reliquerit, non tamen haec omnium fuisse sensa; ideoque neque tantum defunctos Episcopos collocari potuisse sub altari, sed etiam alios; praesertim vero templi extructores, quibus permitteretur facilius quod aliis esset denegatum: neque absurdam esse coniecturam Marii Mutii, qui in scribenda Bergomensi historia, Sanctis de quibus agimus, adscripsit templi s. Andreae aedificationem.

Haec Auctor commentarii de quaestione praesenti: omittimus quae adversus genuinitatem actorum horum martyrum adiecit, quae eadem fere ratione in dubium posuit.

Ea, quae deduxit in contrarium Episcopus Bergomensis. E converso praefracte Episcopus initio negavit, templum s. Andreae fuisse *coemeteriale*, prout ex adverso supponebatur; atque ostendit, unam fuisse Bergomi coemeterialem ecclesiam, eamque fuisse vetustissimam cathedralem s. Alexandri, de qua re consulendus quoque Lupus, praeclarissimum ecclesiae Bergomensis ornamentum, qui suis historicis investigationibus tantum lumen rei archeologicae et canonicae affuderit, *Cod. dipl. n.* 1 *l.* 2 *animadv.* 27, *et diss.* 6 *col.* 354 *de Alexandrino polyandro.* Quod si etiam admitteretur contra factum historicum, templum s. Andreae fuisse coemeteriale, contrarium esse coniiciendum; idest propterea fideles ibidem sepeliri exoptasse, ut penes martyrum corpora quiescerent: atque ita corporum martyrum existentiam arguendam.

Ad documentum Castelli, quod supra recitavi; animadvertit, Auctorem commentarii illud desumpsisse ex Chronica a Muratori edita, quam repetiit Finetti: sed mendosam esse, ita ut ex verbo quoque male lecto alium Sanctum Muratorius creaverit, idest, *s. Ocerbatum,* quum in codice vetustissimo membranaceo in Bibliotheca Bergomensi asservato, ibi legatur, *ipsius sancti oriebatur;* et in adducto ab Auctore commentarii documento, cum dicto codice collato, se reperisse viginti tres saltem errores.

Adnotavit praeterea epitaphium propositum sic forte accuratius corrigendum: in secunda linea scribendum quoque esse *Domno* loco *Domnio:* in tertia linea *Domnione* loco *Domnone:* et ponendam esse literam *K* ante *Novemb.*'

Fassus praeterea est Episcopus nullum esse, inter notos scriptores, qui de his martyribus dubitaverit: omnia acta SS. Visita-

tionum eorum cultum testari: nonnulla levia dubia fuisse tantum recens excitata a Presbytero Ioanne Suardi, eademque diluisse Presbyterum Uccelli in epistola Bergomi edita anno 1851.

His praemissis, singula persequens quae in contrarium supra exposui, animadvertit: non posse admitti, ante inventionem factam anno 1401, plane ignotos fuisse sanctos illos. Duas enim fieri posse de rebus ignotis inveniendis hypotheses, vel quod casu inventio contingat; vel inspiratione divina fiat: neutrum autem in themate contigisse, sed data opera inventionem factam esse per omnem clerum, magna solemnitate, ex publica causa ad obtinendum quadam animi securitate divinum auxilium.

Sed praeter eiusmodi animadversionem, quae iam ex sese sufficiens esset ad retundendam eam coniecturam contra possessionem traditionis, duo documenta adduxit, quae ostenderent, ante illam inventionem eos sanctos martyres iam Bergomi notos fuisse: idest quandam vetustam chartam in archivio Capitulari asservatam, qua describuntur omnes Reliquiae positae in Concathedrali S. Vincentii ab Episcopo quodam Ambrosio, qui floruit ab anno 1023 ad 1057; inter has Reliquias connumerari Reliquiam *S. Domnini civis Bergomi.* Domnini videlicet loco Domnionis, prout ea aetate scribi quoque soleret; cuius rei exemplum exstaret in ipso documento a Castello conscripto, et asservato in Borgomensi Bibliotheca.

Item in alia simili charta, in archivio monasterii S. Gratae Bergomi asserata, legi, quod Carolus Magnus « *instauravit ecclesiam S. Andreae Apostoli extra muros urbis, ubi tria corpora Martyrum et civium Bergomensium iacent videlicet Domni, Domnini et Eusebiae.* »

Quod horum martyrum nomina desiderentur in allegatis ex adverso Kalendariis ex eo posse oriri, quod in ecclesia Bergomensi non alia haberentur Kalendaria praeter ea, quae Sanctos recenserent ad cathedralem spectantes, quorum officia in cathedrali celebrabantur: at vero repertum esse Kalendarium ab Angelo Mazzoleni viro in criticis investigationibus versato et fide dignissimo, qui haec sua manu notavit ex Kalendario, quod asservatur in archivio a Misericordia dicto: *S. Domnone, Domneone ed Eusebia - Ignoti nel Martirologio ms. di S. Grata,* 1491 *c.* 113, *e nel Messale di Misericordia c.* 123. *S. Domneone è scritto Dom-*

leonis, c. 123. *S. Domneone nel ms. messale di Misericordia è in Gennaio - S. Domnone in Luglio, nel Breviario ms. di Misericordia si trova* 17 *Kal. Aug. c.* 127.

Quaestionem vero a Muratorio, motam non de quatuor martyribus sed de uno martyre, aliam habere causam, quae nihil commune haberet cum praesente quaestione: eamque copiose sapienterque more suo expendisse et diluisse Marium Lupum.

Ad coniecturas depromptas ex usu radice et inflexione eorum nominum, animadvertit, usum plura docere: et quod attinet ad nomen *Domnionem,* admittendum iam esse ex adducto superius Veronensi epitaphio ab anno 363; alium quoque *Domnionem* venerari in Dalmatia, quidquid in contrarium dici velit: immo adiungendum quoque, Romae venerari in Patriarchali Basilica Lateranensi cum officio *de communi martyrum* unum ex *Domnionibus:* ad quendam *Domnionem* S. Hieronymum suos commentarios in libros Paralipomenon direxisse.

At vero nomen *Domnonis,* quod tamquam certum novitatis indicium ex adverso tradebatur, claris notis legi in hoc epitaphio: D. M. - Vivio. Domnoni - qui. vix. anis xxx - aure. ceralis - frum. leg. Adr. II. - B. M. F. Quod quidem epitaphium anno 1867 casu vidit Romae Pres. Uccelli in effossionibus factis ad Thermas Caracallae ab eq. Ioanne Bapt. Guidi: illudque epitaphium (quod in loco repertum fuerat, ubi erant horti Cincinnati, ut putatur, et in publicos hortos conversi a G. Cesano) ita Archeologos legere adnotavit: *Vivio Domnoni, qui vixit annos XXX, Aurelius Cerealis Frumentariae legionis Adrianae secundae bene merenti fecit.* Unde concludebat, si *Domnones* Romae extiterint Adriani tempore, potuisse quoque esse tempore Maximiani, quo tempore traditur martyres, de quibus agimus, fecisse martyrium: atque ita omnes linguisticas coniecturas ex adverso prolatas eo ipso concidere: eo magis, quod Bergomates essent colonia Romana ex Tribu Voltinia.

Similia animadvertit Episcopus quoad integrum epitaphium, quasi vero incredibile esset, ut omnia classica lapidaria dicta, pedetentim inducta, simul reperirentur in epitaphio de quo agimus initio saeculi IV. Animadvertit scilicet inter cetera, Auctorem commentarii regulas hac in re desumere praesertim ab Archeologo Le Blant, qui de inscriptionibus gallicis opus confecit: easdemque regulas facile exceptiones admittere, quum de rebus

Italiae agitur: atque non sine contradictione, epitaphium illud referri ad saeculum forte VII, quum hoc saeculo iamdiu cessaverit forma graeca diminutiva in *io*, ceu Auctor commentarii innuerat, atque ideo loco *Domnonis* et *Domnionis* inveniri debuisse nomen *Domni* et *Domnini*.

Ceterum non deesse inquiebat coniecturas suadentes lapidem illum fuisse insculptum saeculo quarto labente, quando pace Ecclesiae data, martyrum corpora forte recondita fuerint in una eademque arca, accurate designato cuilibet depositionis die, iuxta S. Cypriani praeceptum *epist.* 37 *ad Clerum*, « Denique et dies » eorum, quibus excedunt adnotate, ut commemorationes eorum » inter memorias martyrum celebrare possimus. » Id temporis lapidem fuisse inscriptum suadere quoque pulchram literarum romanarum formam, cuius exemplum dabat: neque admitti posse nostram inscriptionem desumptam esse ab inscriptione allata S. Ioannis; quum haec inscriptio numquam extiterit, nisi in cerebro cuiusdam fr. Caelestini.

Inania esse pariter, quae e contrario adducebantur, saec. XVII simili errore deceptos esse incolas Sardiniae et Nolanos; satis namque esse legere harum rerum allegatas historias, ut illico appareat, eiusmodi exempla cum nostro themate nihil commune habere.

Inani quoque studio ex adverso infirmari testimonium Benalii referentis scripta tum Castelli tum Carrariensis; animadvertit enim, in praesentia non amplius existere historiam a Carrariensi descriptam; ideoque affirmari non posse; *neque Carrariensem de Episcopo Francisco et de lecta ab eo antiqua schedula verba facere.*

Quod Benalius divinaverit, affirmari non posse: quamvis enim, historia docente, sedes Bergomensis die 24 Iulii 1401 vacaverit, eadem docente historia, die 4 Augusti eodem anno Franciscum de Lantis per litteras apostolicas designatum fuisse Episcopum: eiusmodi authenticam designationem non posse affirmari inopinato factam, quin idem Franciscus, qui iam Episcopus erat vicinae dioecesis, negotium quod gereretur de sua translatione nesciret: neque posse affirmari, id pariter nescivisse Bergomense Capitulum et Clerum; praesertim ratione habita eorum temporum, quibus canonica electio vel postulatio a Capitulis canonice facienda, non adhuc esset penitus abrogata.

His positis, quae verisimilia saltem sunt, vide, an verba Benalii historice pugnent: *Cum igitur divinum invocandum esse auxilium arbitraretur, itum est ad urbis Episcopum Franciscum nomine,* NOVITER ELECTUM, *a quo supplicationis modo postulantes, respondit ipse, legisse se in quadam antiqua schedula sepulta esse antiquitus tria martyrum corpora in aede sacra divi Andreae. . . quibus se ducem praebuit Episcopus.* Cui rei sese ingerere poterat Episcopus electus, Capitulo consentiente, quum non esset administrationis dioecesanae actus. Quare neque affirmari posse, Benalium divinasse; multoque minus pessime divinasse: sed e converso eius scripturam indicia continere historicae veritatis.

Sed adnotatis aliis erroribus Bergomensis historiae, quum ab Auctore commentarii confunderetur templum S. Alexandri cum templo S. Andreae, animadvertit, simile factum eodem fere tempore contigisse Brixiae, quod sic narrat Biragus in *Chronica Datiana pag.* 17 *not.* 4. « *Cum Anatolo obiusset Brixiae inter persecutionis Neronianae terrores, ita occulte conditus est, ut incerta apud plerosque sepulchri remaneret memoria. Attamen non defuerunt certa monumenta, praecipue catalogi veteres, quae illum prope Basilicam iacere in monte S. Floriani docerent: quibus innixus demum Dominicus Episcopus Brixianus anno* 1472 *reperit, ossaque ad cathedralem transtulit.*»

Perperam autem e contrario affirmari, potuisse recondi sub altari Sanctos de quibus agimus, per abusum vel tamquam templi S. Andreae extructores: eiusmodi enim esse simplices assertiones nulli fundamento innixas: constantem enim fuisse ecclesiae consuetudinem nonnisi martyres sub altari recondere; et rarissima habenda esse, si quae sint exempla (quorum nullum in contrarium afferebatur) sub altari reconditum esse aliquod corpus ecclesiastici viri sanctitate insignis: nostros autem sanctos esse omnes laicos, imo et feminam: eo magis, quod ea corpora recondita essent intra ipsum altare duabus marmoreis arcis recondita.

Processit inde Episcopus ad confutanda, quae e contrario asserta fuerant adversus genuinitatem actorum martyrii, a quibus ne longiores simus abstinemus.

VOTUM CONSULTORIS. Consultor plane admittens quae hactenus pro genuinitate traditionis disputavimus, eandem ex eo praesertim

genuinam putabat, quod extarent acta Martyrii, quae a scriptore saeculi quinti vel sexti repetenda esse arbitrabatur; et omnia haberent historicae veritatis indicia, si nonnulla, ex pietate potius adiecta, exciperentur.

His autem positis, atque documentis per summa capita indicatis quae traditionem et cultum usque ad nostra tempora perseverasse significarent, concludebat, non posse eiusmodi traditionem aetate nostra destrui per coniecturas carptim expiscatas.

His aliisque copiose eruditeque utrimque deductis, disputatum est in S. Congregatione

Dubium

« An argumenta allata a Patre de Buck probent in casu.»

Resolutio. S. Congregatio SS. Rituum, causa discussa in comitiis habitis die 20 Augusti 1870, respondere censuit: *Argumenta allata a Patre De Buck adversus traditionem, quae respicit Sanctos Martyres de quibus agitur, nihil probant.*

Facta autem relatione ad SS̃mum Patrem; quoniam et alii Cultores ecclesiasticae historiae aut sacrae archeologiae facilitate nimia adversus eiusmodi traditiones historicas coniiciendo et divinando scribere viderentur, SS̃mus Pater hac occasione iussit evulgari Decretum quod inferius referam.

Ex quibus colliges:

I. Historicas ecclesiarum traditiones cultum Sanctorum respicientes, maxime si aliqua recognitione S. Sedis admissae fuerint, frustra impugnari aut in dubitationem adduci per genericas coniecturas ex archeologicis disquisitionibus deductas.

II. Praesumptio enim genuitatis veteris traditionis tam valida iure meritoque existimari debet, ut destructa non censeatur, nisi argumenta afferantur quorum vis declinari non possit.

III. Immo, legibus logices praelucentibus, neque peremptoria contraria argumenta destruere possent omnem impugnatae traditionis extensionem et amplitudinem; sed tantum destruere, quantum falsum aut corrigendum esse ostenderent.

IV. In huiusmodi enim criticis disquisitionibus eaedem sapientes leges valere dicendae sunt, quas in iuridicis disquisitionibus

de bonorum iuriumque possessione Romanae leges tradiderunt; ex quibus principium derivavit: *melior est conditio possidentis.*

V. Quare in themate neque opus fuisset pro genuitate traditionis Bergomensium martyrum nova argumenta conquirere; sed satis superque fuisset argumenta opposita declinare vel per simplicem negationem vel per probabiles hypotheses.

VI. Immo argumenta contra traditionis genuitatem in themate allata, rite expensa, quamquam erudite exposita, adeo levia visa sunt, ut neque hypothesibus opus esset, ut diluerentur (1).

(1) Non difficile contingit eruditis viris, ut iuxta propriam cogitandi rationem aliquid sibi suadeant: qui, ob magnam eruditionem, in qua iugiter versantur, facile cumulant argumenta, quibus, quod suaserint, sibi ostendi posse videatur. Nihilominus, quando argumenta allata in facto et in iure ad tramites logicarum legum expendi debeant, saepe deficere reperiuntur. Non enim eruditio, quae est opus memoriae et diligentiae, pari gradu procedere solet cum aequo iudicio et recta rerum aestimatione, quae est opus intellectus.

Porro argumenta in themate allata adversus genuitatem traditionis, ni fallor, neque indigent hypothesibus probabilibus in contrarium faciendis ut diluantur; sed simplici negatione repelli posse videntur.

Sane primum argumentum erat negativum: id est, quod nomina martyrum de quibus agimus, non reperirentur in illis Kalendariis, quae clarus P. De Buck indicare potuit. Illud argumentum negativum, si logice exponeretur, his propositionibus constaret: Sancti illi martyres, si tales essent, reperiri debuissent inscripti illis Kalendariis: atqui illis Kalendariis inscripti non sunt: ergo illi non fuerunt martyres, vel non cogniti saeculo XI et XII uti martyres.

In hoc argumento satis est negare propositionem maiorem, atque proinde consequens et consequentiam, quin suppetat spes probandi contrarium.

Secundum argumentum, quod nomina Domnonis et Domnionis vix et ne vix quidem in usu essent initio saeculi IV, quod est minus speciosum quam prius, in has propositiones logice exponeretur. Dicta nomina, si quae in usu erant initio saeculi IV, erant certe rarissima: atqui haec nomina rarissima non poterant Bergomi reperiri: ergo Domno et Domnio Bergomenses sunt ficta nomina.

In hoc secundo argumento satis est negare minorem, atque proinde consequens et consequentiam, quin spes ulla adsit contrariae probationis.

Tertium argumentum, quod lapis ille sepulcralis inscriptus esset classicis dictionibus, quae initio saeculi IV non omnes essent in usu, sic logice exponeretur. Dictiones illae simul iunctae non reperiuntur in usu initio saeculi IV: atqui, quod in usu non erat id temporis, non poterat esse in lapide Bergomensi: ergo lapis ille est posterior; ergo mendax.

Negatur saltem secundum consequens et eius consequentia, sine spe contrariae probationis.

Quartum argumentum, quod initiales litterae B et M significent *Bonae Memoriae* non autem *Beati Martyres*, ita logice exponeretur. Litterae B et M inscriptae lapidibus sepulcralibus signi-

BERGOMEN.

DECRETUM GENERALE

PRO CULTORIBUS HISTORIAE ECCLESIASTICAE ET SACRAE ARCHEOLOGIAE AGENTIBUS DE SANCTIS, QUI IN POSSESSIONE SUNT PUBLICI CULTUS A SANCTA SEDE RECOGNITA ET ADPROBATA.

« R. Pater Victor De Buck e Societate Iesu commentarium quoddam de Sancta Eusebia Cive Bergomate Virgine et Martyre in lucem edidit in volumine duodecimo Actorum Sanctorum Bollandianae Collectionis ad diem 29 Octobris, quo in commentario plura congessit argumenta, quibus ipse martyrium inficiari conatus est, non solum Sanctae ipsius Eusebiae, sed et Sanctorum Domni et Domnionis ac aliorum martyrum Bergomensium. Quum autem praefati Sancti Eusebia Domnus et Domnio inter Patronos minus principales Civitatis recenseantur ac insigni devotionis ac pietatis sensu a concivibus suis honorentur, ad avertendum scandalum, quod praefata opinio inter fideles praesertim Civitatis Bergomen. erit allatura, Rm̃us D. Petrus Aloisius Speranza Episcopus Bergomen., supplici dato libello, Sacrorum Rituum Congregationem

ficare solent *Bonae* vel *Beatae Memoriae:* atqui in lapide de quo agimus hae litterae inscriptae sunt: ergo in eo significant *Bonae* vel *Beatae Memoriae:* ergo ex illis litteris non ostenduntur martyres.

Negatur consequentia et primum consequens; et impossibile erit contradicenti probare contrarium, nisi probet inductione perfecta, eas litteras initiales in lapidibus sepulcralibus semper significasse *Bonae* vel *Beatae Memoriae*. Concedi potest secundum consequens in abstracto consideratum.

Atque ita simplici negatione argumenta evanescerent.

Ceterum, si eruditissimus P. De Buck non sibi proposuisset coadiuvare in dubitatione eos, si qui sunt, qui de genuitate traditionis dubitaverint, sed e converso defensionem traditionis sibi proposuisset, certus mihi sum, eum id tam splendide facere potuisse, ut quamvis dubitationis umbram eliminasset.

Mihi autem, qui archeologicis disquisitionibus delector quidem, quamquam in his non sim versatus, magni ponderis sunt, omissis ceteris, dua illa facta quae pro genuitate traditionis militant: idest primum, quod ea beata corpora ab immemorabili tempore sancte fuerint custodita sancteque recondita sub altari eucharistico. Secundum, acta Martyrii, quae, saltem quoad substantiam, a viro, qui in re archeologica aliquantulum sit versatus, negari serio non possent esse conscripta multis saeculis ante beatorum corporum inventionem.

*

adiit enixe deprecans, ut huius negotii examen ipsa susciperet, ac decerneret quid sentiendum esset de huius Bollandiani Scriptoris commentario. Instante itaque praefato Rmo Episcopo, Emus et Rmus D. Cardinalis Carolus Sacconi huius Causae Ponens designatus in ordinariis Comitiis hodierna die ad Vaticanum habitis sequens dubium discutiendum proposuit, nimirum « *An argumenta allata a Patre de Buck probent in casu ?* »

» Emi porro ac Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, licet prae oculis habuerint summam utilitatem quam Ecclesiae Catholicae attulit magna Bollandiana Collectio adversus heterodoxorum de Cultu Sanctorum commenta; tamen, accuratissime perpensis omnibus Documentis ad Causae huius elucidationem copiose adductis, hanc edixere sententiam, videlicet « *Argumenta allata a patre De Buck adversus traditionem, quae respicit Sanctos Martyres de quibus agitur, nihil probant.*» Die 20 Augusti 1870.

» Facta autem de praedictis per infrascriptum Sacrae eiusdem Congregationis Secretarium SSmo Domino Nostro Pio Papae IX fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habere ac confirmare dignata est. Mandavit insuper ut admoneantur omnes Cultores studiorum Historiae Ecclesiasticae et Sacrae Archeologiae, *ut quandocumque agitur de Sanctis vel Beatis, qui, approbante Sancta Sede, sunt in possessione publici Cultus Ecclesiastici, caute se gerant, ac prae oculis habeant regulas hac de re traditas a Benedicto XIV in Litteris Apostolicis de nova Martyrologii Romani Editione n.* 2 *et* 18: *De Servorum Dei Beatificatione et Canonizatione Lib. IV Par. II Cap. XVII n.* 9 *et* 10. *Ibidem Lib. IV Part. II Cap. XIII n.* 7 *et* 8, *ubi agitur de Breviario Romano* (1). Die 1 Septembris anni eiusdem.»

C. Episcopus Portuen. et S. Rufinae
Card. Patrizi S. R. C. Praefectus

Loco ✠ Sigilli

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) Videsis Appendicem I.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII TRIDENT. INTERPRETUM.

ORDINIS. SUBDIACONATUS ET DISPENSATIONIS.

Die 13 Augusti 1870.

Factorum expositio. Ioachim Lusitanus e patre divite natus, publicoque munere quo fungebatur insignis, ab ineunte aetate longe a paterna domo in urbem A studiorum causa missus fuit a parentibus. Pubertatem attingens vexationes patris matrisque experiri coepit, qui in mentem habebant eum, vellet nollet per fas et per nefas ecclesiasticae militiae nomen dare debere, quique eo molestias perduxerunt, ut nonnisi coactus et patre adstante, in quem oculos nec convertere audebat quin contremisceret, Ioachim minores ordines susceperit.

Maior sed factus et tempore properante quo ad Subdiaconatum conscendere debebat, parentum saevitiae in dies auctae sunt, iisque ita premebatur, ut aegro animo et terrore comprehensus, feriis advenientibus, in patriam remearet. Reluctantem enim et protestantem, se nunquam maiores ordines suscepturum, pater materque minis suspensionis alimentorum verberibusque mulctaverunt, ut voluntas illius tam firmiter obsistens tandem aliquando in eorum vota concederet.

Ad incitas redactus, laicum etiam gubernium adivit, ut inter milites saltem recenseri valeret; sed frustra: deficiente enim parentum consensu miles fieri nequivit. Itaque, sacrae ordinationis die properante, publicationes locum habuerunt non quo pater commorabatur, quia eo in loco vexationes parentum erga filium hunc omnibus innotuerant, sed in urbe B ubi fortuito natus erat Ioachim: qui tandem invitus et reluctans, vi metuque compulsus urbem C una cum aliis Ordinandis petere debuit, eum comitante patris famulo fidelissimo, cuius praesentia aeque ac illa patris premebatur. In itinere pluries et coram pluribus aperte professus

est se nolle Subdiaconatus ordinem suscipere protestatusque etiam fuit se Sacerdotem nunquam futurum. In urbe vero C titulum falsum ordinationis carpere pertentavit, ut patrem eludere suamque libertatem simul servare posset. Sed rebus omnibus ei male cessis, et omni spe deiectus, hora ordinationis adveniente, sacras vestes pluries suscipiens deponensque signa non dubia dedit adstantibus, eius adversionis sacris ministeriis se addicendi. Tandem ictu ad altare compulsus, absque ulla reverentia ordinem Subdiaconatus suscepit quem nunquam in posterum exercuit, immo reclutantiam suam actis posterioribus confirmare sategit, numquam in Theologiae studia incumbens, nec clericorum vestibus incedens, nec sacrum ministerium exercens.

Post huiusmodi ordinationem, patre satisfacto, in urbem D se contulit paternis sumptibus, iurisprudentiae studiis operam daturus: hisque ita alacriter manum admovit, ut iurisconsulti egregii fama in praesens auctus merito fuerit, opesque plures cumulaverit.

Porrecto itaque episcopali Curiae urbis A supplici libello, petiit, ad tramites Benedictinae constitutionis, *Si datam,* processum fieri super nullitate ordinis Subdiaconatus, articulos exhibens super quibus testes rogari debebant, testesque inducens. Obstitit reconventionali libello ordinis Defensor, contra quem repetitionem Actor illico exhibuit, atque hinc examen formale coeptum est in Curia episcopali adstantibus etiam Actore et ordinis Defensore. Sed Curia episcopalis nullam sententiam edidit. Tunc processus exemplar misit Ioachim ad S. C. C. petens ut ordo Subdiaconatus sibi collatus irritus declararetur, sin minus dispensatio ei concederetur a castitatis voto, aliisque oneribus Subdiaconatus ordinis. Episcopo scripsit S. C. pro informatione et voto, quod eius Delegatus dioeceseos regimini Ioachimo favorabile emisit. Quum autem sententia lata non esset, S. C. iterum Episcopum rogavit ut hac super re sententiam proderet. Tunc Vicarius Generalis quaestionem dirimendam censuit hisce verbis. « Proinde haud du-
» bium videtur Actorem, quamvis invitum, non autem omnino
» ac simpliciter invitum dici posse, sed tantum secundum quid,
» quomodo invitus et coactus dicitur mercator, qui merces suas
» in mare saeviente tempestate proiicit, ut nempe vitae suae

» consulat. Si autem ordo Actori non omnino ac plene invito » collatus fuit, pro valido habendus est (1).»

Hac accepta sententia, assueto Decreto, *Ponatur in folio,* causa disputata est sub dubiis infrascriptis, cum Allegatione ex parte Ioachim, et animadversionibus Defensoris ex officio.

Disceptatio synoptica.

Actoris argumenta. Ex his quae ab Actoris Defensore fuse allata sunt, quaedam et praecipua tantum delibamus. Antequam nullitatis suscepti ordinis quaestionem propius aggrederetur, nonnulla praenotabat ipse circa processus regularitatem. Inquiebat initio non praesumi Actorem bonis moribus imbutum processum irregularem Romam mittere voluisse, ubi facile fuisset nullitatem, si quae adfuisset, detegere. Multoque minus praesumi Sacram Congregationem decretum, *Ponatur in folio,* edidisse, quoties processus regularitas in dubium revocari potuisset.

Intrinsecus autem processum nihil habere de quo redargui posset, cum omnes ad unguem adhibitae essent Benedictinae Constitutionis, *Si datam,* praescriptiones: quae quidem Constitutio pro causis nullitatis professionis religiosae unice prolata, nonnisi ad abundantiam casibus nullitatis ordinis applicari posset. In casu, Actoris instantiam praecessisse quae testes proponebat articulosque ipsis deferebat: testes omni exceptione maiores sive propter aetatem sive propter conditionem iudicialiter vocatos fuisse, et interposito iuramento interrogatoriis suppositos coram Vi-

(1) Haec sententia a Vicario Generali edita, iuridice considerata, erat valde informis: erat potius quaedam erudita dissertatio, in qua allegabantur textus S. Scripturae, habebantur nonnullae psycologicae notitiae, et indicabantur quaedam vetusta historica facta de Sanctis Patribus, qui invitos et reformidantes sacro ordine initiaverint. Sed non perstringebantur in facto et in iure motiva ex ipso processu accuratissime desumenda, quae ad sententiam sic et non aliter concludendam ducerent. Ideoque sententia erat potius vaga quaedam opinio Vicarii Generalis, quam formalis sententia suis stipata motivis.

Processus tamen in hac causa erat valde regularis: desiderabatur nihilominus examen parentum Ioachimi. Praeterea idem processus non fuerat a Curia transmissus ad S. C. C. in forma authentica: idest neque subscriptus neque sigillis munitus; ita ut quaestio inde orta sit, an processus esset necne authenticus et a Curia episcopali transmissus.

cario Generali et Defensore ex officio, qui et ipse iuratus examini adfuit prout a Benedictina Constitutione praescribitur, rationesque suas contra nullitatem exposuit.

Nec referre, quod Defensor ordinis interrogatoria non dederit, vel quod Actor examini interfuerit: nihil enim esse in ea Constitutione quae primum ita praescribat ut, interrogationibus deficientibus Defensoris ex officio, processus vitietur; cum id ostendat, nihil ipsum habuisse, quod rogationibus ab Actore delatis adiiceret. Praesentiam deinde Actoris in examine, nunquam nec ullo modo vetitam esse. Parentum examen ideo posthabitum fuisse, quia nullitatis probationes superabundarent. Ad S. Congregationem Concilii tamquam in primo gradu non in gradu appellationis causam traxisse, propterea quod Curia B nunquam sententiam ferre voluisset, eaque de causa ipsum, non Curiam Episcopalem, acta ad S. Congregationem misisse.

Post haec, bipartitam orationem proponens, quoad primum dubium, in priori capite theologiae quaestionem aggrediens, ostendebat, ex defectu voluntatis neque gratiam consequi Ordinandum, neque characterem in eo imprimi. Atque hoc loco apprime monebat in omnibus voluntatem esse spectandam, et praesertim in nonnullis sacramentis, quorum fundamentum et basis est voluntas dantis et accipientis, licet gratiam conferant ex opere operato. In sacris ordinibus praeter signum sensibile, idest materiam et formam, Ordinantis Ordinandique intentionem requiri, ut ita gratia invisibilis per signum visibile communicetur, *D. Thomas Summa part.* 3 *quaest.* 68 *art.* 3 *Concil. Florentin. in Decret. Eugenii IV ad Armen.* Hoc principium confirmari in *Decret. lib.* 3 *tit.* 42 *cap.* 2 *de Baptismo in fine* ubi legitur: *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem contrariae voluntatis non inveniat obsistentem.*

Actualem vel saltem *virtualem* voluntatem ad validitatem suscepti ordinis necessariam esse. In themate omnes testium depositiones in id concurrere, ut actualem et virtualem voluntatem excluderent. Neque his obicem parare iter ab urbe ad urbem peractum ut ordinem susciperet, quasi ex hoc itinere voluntas aliqua ordinem habendi erumperet. Contrariam namque voluntatem extra dubium ponere, omissionem studiorum Sacrae Theologiae, tentamen ingressus in militiam ut ordinationi se subtraheret,

tentatum titulum falsum suscepti ordinis obtinendi, eius sermones, itinere durante, quibus (ex illorum testimonio omni exceptione maiori, qui cum eo iter fecerunt urbemque C petierunt, ut et ipsi ordines susciperent) aversionem suam ab ordinatione constanter exprimeret, ipsumque iter sub pressione gravis metus inceptum perfectumque, comitante famulo patris fidelissimo et terribili. Constare ipsum pluries vestes sumpsisse ac reposuisse cum iam Ordinandi coram Episcopo accederent, nulla reverentia ordines suscepisse, nunquam in posterum ordinem exercuisse, vel sacris vestibus incessisse. Has concomitantes et subsequentes circumstantias culmen probationibus imponere, defectum actualis virtualisque voluntatis demonstrantibus: qua deficiente voluntate, neque gratiam neque characterem Ioachimum consecutum fuisse (1).

At vero, omissa quaestione de validitate ordinationis in se consideratae, an videlicet ille, qui metu coactus sacro ordine initietur, gratiam et characterem suscipiat: hac quaestione inquam omissa, alteram Defensor est aggressus, id est, an Subdiaconus ex vi metuque gravi ordinatus, quidquid de ordinis validitate dici velit, teneatur ad onera Subdiaconatui adnexa ex ecclesiastica lege.

Atque iterum recolebat Orator, quae Auctores tradunt de gravi metu deque coactione quam appellant *causativam*, animadvertens in casu nefas esse dubitare de gravis metus existentia: omnes namque testes uno ore deposuisse de minis, indignatione patris, saevitiis, comminatione eiectionis e domo privationisque alimentorum, verberibus, pressione famuli, qui patrem repraesentaret etiam in actu ordinationis: hisque accessisse protestationes susce-

(1) Animadvertant Lectores, ne accuratam theologicam doctrinam apud Canonistas, multoque minus apud Causidicos, quaerant: sed eam quaerant apud doctos theologos. Sic ex. gr. de Subdiaconatu, immo etiam de ordinibus minoribus, Canonistae loqui solent tamquam de sacramentis, quae gratiam conferant ex opere operato et imprimant characterem. Sic ex. gr. Card. De Luca, in iurisprudentia canonica celebris, quando agit de quaestionibus de ordinibus minoribus saepe mentionem facit de charactere. Canonistae solliciti plerumque sunt de sacrorum ordinum analogia, ut iura deducant: et cum Sacra Ordinatio imprimat characterem et conferat gratiam ex opere operato, quidquid sub nomine Sacrae Ordinationis iuxta Ecclesiae ritum aliquo sensu comprehendi potest, facile eodem in censu habent, et eodem modo considerant.

ptionem antecedentes, sacrae ordinationi proximae, de quibus similiter testes loquerentur. Cum vero metus gravis violentiae aequiparetur in iure, cumque vis actum gestum nullitate afficiat, dubitari non posse Subdiaconatus ordinem, tali metu susceptum, nullum esse saltem quoad onera ordini adnexa.

Verum, dato etiam, quod metus gravis non probaretur satis, timorem reverentialem saltem intercessisse extra dubium esse ex toto processu. Nec metum reverentialem extingui in casu, ex eo quod valuisset Ioachim metus effectus avertere. Omnia enim, quae tentari poterant, Ioachimum adhibuisse constare, eumque adeo timidum fuisse, ut nec in patrem oculos convertere auderet, quin contremisceret.

His autem positis, animadvertebat Orator, in canonica iurisprudentia satis esse exploratum, onera Subdiaconatui adnexa non contrahi, si Subdiaconus, coactione causativa seu gravi metu coactus, ordinatus fuerit: eiusmodi enim onera, praesertim continentiam, sive ex voto implicite praescripto, servandam, sive ex constitutione ecclesiastica, esse aliquid ordini Subdiaconatus extrinsecum: et eiusmodi causas in iure aequiparari solere causis similibus de Matrimonio et Professione religiosa, Barbosa *Vot. decis.* 77; Pitonius *discept. eccl.* 177, in qua n. 1, multas allegans auctoritates, haec scripsit: « Supposita ordinatione per vim et me» tum, nulla cadit dubitatio, quominus, data etiam impressione » characteris, nunquam tamen sic ordinatus tenetur ad votum » continentiae tamquam coactum et nullum. Sola igitur ratio du» bitandi consistit in circumstantia facti. . . »

Huic doctrinae consonare, adnotavit Orator, tum S. Rotam *in Valentina Ordinis Subdiaconatus coram Caesare de Grassi,* relata inter *decis. divers.* 561 *p.* 1, in qua fuit conclusum « Ordinatum » ex coactione causativa, ad continentiam ex iure non teneri, ita » ut opus non sit Summum deprecari Pontificem pro dispensa» tione. » Item in Causa *Leodien. Ordinis Subdiaconatus, coram Emerix iuniore decis.* 870.

Pariter penes S. C. C. eandem doctrinam esse confirmatam in *Namurcen. Dispensationis,* quae, prius proposita die 16 Decembris 1724, negativo responso fuit dimissa: propositis enim dubiis: « I. An Orator teneatur ad votum continentiae in casu: et qua» tenus affirmative: II. An sit locus dispensationi in casu: » re-

sponsum prodiit: ad I. *Affirmative:* ad II. *Negative.* Non enim gravis metus demonstratus fuerat.

Eadem causa reproposita est die 19 Novembris 1729, nonnullis extraiudicialibus testibus adductis, et proposita dubitandi formula: « An et in qua parte sit standum vel recedendum a de» cisis in casu: » responsum prodiit: *Dilata, et examinentur testes formiter, et scribatur tam Ordinario Leodien., quam Namurcen. iuxta instructionem* (1).

Denique causa proposita 10 Martii 1731 responsum prodiit: *Praevio recessu a decisis, non teneri ad votum continentiae.*

Pariter in causa *Gratianopolitana* coram S. C. C. proposita die 3 Iulii 1762; in ea propositum tantum fuerat dubium super dispensatione his verbis: « An sit locus dispensationi a voto con» tinentiae in casu: » quum autem constaret de gravi coactione paterna ob quam orator Subdiaconatum susceperat, S. Congregatio respondit: *constare de nullitate voti continentiae.*

Haec quoad primum dubium super nullitate. Ad aliud gradum faciens subdebat, quoties nullitas suscepti ordinis reiiceretur ex utroque capite proposito, gratiam dispensationis negari non posse Icachimo, 1° quia religione et bonis moribus praestaret: 2° quia in iuvenili adhuc aetate versaretur, qua cupiditates fervent: 3° quia Deo voluntaria sacrificia arrideant, non coacta: 4° quia illegiti-

(1) Instructio, quae scripta fuerat Episcopo Namurcensi haec continebat: « Quod testium depositiones, in eius re» latione enunciatas, praevio formali ex» amine, ac servatis servandis recipi » mandaret, illasque transmittendo refer» ret, de quo tempore dictus orator de » Canonicatu provisus fuerat, an eidem » Canonicatui ordo sacer sit adnexus, et » an a die suscepti ordinis usque ad » praesentem diem in dicto Subdiacona» tus ordine ministraverit.»

Instructio vero directa Episcopo Leodiensi haec continebat: « Ut audito Epi» scopo Thermopolensi Suffraganeo, qui » ordinem Subdiaconatus contulerat ei» dem Oratori, referret super praetensis » violentiis in susceptione dicti Ordinis » ei illatis, an scilicet super hoc puncto » aliquid sciret, aut ad eius aures perve» nerit, tam de eo tempore, quam de prae» senti; ac demum, an toto tempore, » quo idem Orator permansit in dioece» si Leodiensi, unquam in suscepto Sub» diaconatus ordine ministraverit.»

Relationes habitae ab utroque Ordinario continebant, oratorem illum anno 1718 Canonicatum obtinuisse per alterius resignationem, nec satis compertum esse, an eidem Canonicatui ordo sacer esset adnexus. Examen duorum testium superstitum afferebatur; ac denuo iidem Episcopi S. Congregationi supplicabant, ut Orator ab eiusmodi continentiae vinculo liberaretur.

mae fuerint publicationes extra urbem habitae, in qua patris domicilium constans erat, et in loco ubi fortuito ipse natus erat: 5° quia dubium esset, docente ipso Benedicto XIV *de Synodo Dioecesana,* utrum Subdiaconatus sacramenti rationem, virtutem et excellentiam habeat: 6° quia tantum saeculo XI volvente Subdiaconatus inter maiores ordines inceperit numerari: 7° quia continentiae onus neque esset de substantia ordinis neque ex iure divino descenderet, sed tantum ex voto implicito in Ordinationis actu emisso vel ab Ecclesiae consuetudine.

Iustissimam vero et rationabilem causam consulendi SS̃mum pro dispensatione, in eo positam esse, quod dubia saltem esset validitas suscepti ordinis et voti vel legis continentiae.

Defensoris ex officio animadversiones. Praemonebat ipse primo loco, agi de re gravissima, et valde necessarium esse, ut vis metusque ad tramites iuris probentur. In casu etiam de processus existentia et authenticitate valde esse dubitandum, quia lato a S. C. rescripto, *Episcopo pro informatione et voto, qui referat de antecedentibus, concomitantibus et subsequentibus ordinis susceptionem,* loco Episcopi, dioecesis Gubernator informationem dederit, in eaque nihil de processu obmussitaverit. Exhibitionem documentorum a iudice *a quo,* ad iudicem *ad quem* desiderari; et non productis actis processualibus a iudice *a quo*, nequire Iudicem *ad quem* sententiam vel revocare vel confirmare. Insuper testium examen locum habuisse coram Actore, defensorem sacri ordinis interrogatoria non dedisse, nec processui subscriptionem apposuisse.

Ad causae meritum procedens affirmabat, testium dicta inter se pugnare: punitionum genera, quae pater minabatur non explicari: minas aut nullimode exstitisse aut leves fuisse: eum licet a famulo comitatum, ob indolem fervidam qua polleret, potuisse, si voluisset, ordinationem fugere: eius irreverentiam in actu susceptionis ipsi adversari; namque, si hisce non obstantibus, ordinem susceperit, ideo suscepit quia voluit.

Non obstare Ioachimum protestatum fuisse, ob parentum minas se Subdiaconum esse, nunquam autem uti Subdiaconum ministrasse; haec enim reiiciebat inquiens, durioribus in casibus S. C. validitatem admisisse et praesertim in *Pennen. Ordinis Sub-*

diaconatus et dispensationis 28 Iulii 1866 (1). In hac vero causa S. Congregationem pro validitate stetisse, licet antecedentia, concomitantia et subsequentia voluntatem abfuisse ostenderent, ob gravem metum iniuste Ordinato incussum. Eo magis in casu validitatem esse tenendam quod tam gravis metus non evinceretur.

Adnotabat enim, tria concurrere debere ut metus gravis iudicetur, 1° ut malum quod timetur sit revera grave: 2° quod sit praesens: 3° quod sit inevitabile. Altero ex hisce extremis deficiente metum gravem dici non posse. In casu nullum ex hisce extremis inveniri: solere enim parentes alimentorum privationem filiis comminari, ut statum perfectiorem eligant, easque comminationes tandem resolvi in paternas exhortationes. In facto vero alimenta nunquam denegata fuisse post Subdiaconatus susceptionem, idque magni ponderis esse, quum ex ipsius Actoris confessione, omnia in ipsum adhibita essent, non ut Subdiaconus tantum, sed ut Presbyter fieret.

Demum Ioachimo semper ad Episcopum diffugium apertum mansisse, quo potuisset parentum persecutiones compescere. Quo non adhibito, ipsum in Ordinis susceptionem consensisse esse retinendum.

Primo dubio hisce argumentis absoluto, acriter contendebat, dispensationem non esse indulgendam: in eo praesertim insistebat, quod hoc disciplinae caput non debeat relaxari nisi ob bonum publicum publicasque causas.

Hisce aliisque copiose deductis, proposita sunt resolvenda

Dubia

I. « An constet de nullitate ordinis, ita ut Ioachim non te-
» neatur ad votum continentiae et ad alia onera ordini Subdia-
» conatus adnexa in casu.

» Et quatenus negative

» II. An sit consulendum SS̃mo pro dispensatione in casu.»

Resolutio. S. Congregatio Concilii, causa discussa in comitiis habitis die 13 Augusti 1870, respondere censuit:

Ad I. *Providebitur in secundo.*

Ad II. *Affirmative.*

(1) Hanc causam exposui in *Vol. II pag. 443.*

Ex quibus colliges:

I. Causas, quae moventur de nullitate sacrorum ordinum susceptorum ob vim et metum, considerari posse et solere sub duplici respectu: *a*) sub respectu validitatis ordinis in se considerati; *b*) sub respectu onerum, quae ex ecclesiastica lege sunt cuique adnexa.

II. Multo difficilius probari posse in foro externo nullitatem ordinis in se considerati; quum ostendi debeat voluntas positive contradicens in actu sacrae ordinationis.

III. Facilius posse demonstrari nullitatem onerum, quae ex ecclesiastica lege ordini sint adnexa.

IV. Eiusmodi tamen demonstrationem eiusdem generis esse, ac illa, quae exigitur in causis matrimonialibus vel professionis religiosae vi metuque emissae.

V. Probata coactione, quae in constantem virum vel in constantem iuvenem cadere possit, quaeque directe fuerit illata ad ordinem suscipiendum, onera sacro ordini adnexa ipso iure censeri nulla absque dispensationis ope.

VI. In themate, licet vis metusve Ioachimo illatus gravis videretur, atque proinde ipso iure ab oneribus Subdiaconatus solutus; attamen S. Congregationem magis expedire iudicavisse, ut Apostolica Dispensatio impertiretur (1).

(1) Confer causam huius generis, quam exposui in *Vol. II pag. 443*, nec non alteram in *Vol. I pag. 328*, in quibus plenius doctrina forensis de hac materia exponitur.

Die 26 Iunii 1869, et 13 Augusti 1870.

Compendium facti. Contra Antonium, iamdiu viduum, ne ad alia vota transiret, impedimentum quod vocant *nihil transeat* posuit puella Assumpta in Episcopali Curia, promissionem matrimonii et stuprum causata ab eodem Antonio sibi illatum, ex quo prolem suscepit. Instructo iudicio, feminas quatuor testes ad id probandum produxit, quibus formali examini subiectis, altera deposuit, « se novisse amores inter Antonium et Assumptam, et » pluries virum mulieris domum adeuntem vidisse, seque etiam » saepe eam, viro instante, vocasse ut huius habitationem pete- » ret. Addidit, ex conscientia sibi notum esse, mulierem seductam » fuisse sub promissione matrimonii.» Altera ex testibus ait: « se » novisse seductiones et artes ab Antonio adhibitas, ut Assumpta » in eius vota concederet; illumque postea in huius domo vidisse, » qui Assumptae flenti ob eius rariores visitationes respondit – *ne* » *timeas futura hebdomada Ecclesiam adibimus votum sollicitaturi* – » (a spronare il voto). Tertia se nihil aliud scire protestata est, » quam quod puella, ex Assumpta nata, filia esset Antonii.» Quarta denique adiecit: « se olim Assumptae domum petentem, invenisse » ibi Antonium quem videns ita alloquta est – *Euge Antoni* – (bravo » Antonio!) qui respondit – *utique eam uxorem ducam* – (sì che » la voglio sposare), quo accepto, ad mulierem conversa, ait: – *ita* » *ne Assumpta* – (è vero Assunta?), et illa respondit: – *utique* – (sì » signora). »

Vir autem testes, qui contradicerent, non deduxit, forte putans ex testimoniis allatis sponsalium existentiam inferri non posse.

His acceptis testium depositionibus, sententiam episcopalis Curia edidit, habita quoque ratione honestatis mulieris, quam nonnisi sub futuri matrimonii promissione seductam censuit: edixit itaque: « plene constare liberam et voluntariam promissionem » et repromissionem de futuro matrimonio contrahendo inter An- » tonium et Assumptam, idest vera et legitima sponsalia, ac

» proinde ipsum Antonium in hac Episcopali Curia impeditum » remanere.»

Hac lata sententia, per interpositam ab Antonio appellationem, causa ad S. C. C. conscendit, ad quam transmissis omnibus actis processus a Curia, disputatum est, die 13 Augusti 1870: « An » sententia Curiae episcopalis sit confirmanda vel infirmanda in » casu: » et S. Congregatio respondere censuit: *Sententiam esse confirmandam.*

Novam audientiam inde postulavit Antonius, atque quaestio, Causidico sibi advocato, iterum disceptanda proposita est.

Disceptatio synoptica.

Argumenta pro sponsalium nullitate. Antonii Defensor praemittebat in genere, contractum sponsalium liberam in matrimonio hominis voluntatem coarctare; ideoque non quolibet indicio aut populari rumore sponsalium existentiam demonstrari posse, sed concludentissima argumenta requiri, quae voluntatem viri et mulieris patefaciant, ceu passim apud S. C. C. nominatim vero in *Melphicten. Sponsal.* 27 Iunii 1863, *in Venetiarum Sponsalium* 5 Decembris 1863, et *Neritonen. Sponsalium* 1 Aprilis 1865. Sponsalia enim consistere in mentione et repromissione nuptiarum futurarum, *l.* 1 *ff. de Sponsal.* et bilateralem contractum continere, cuius duo sint elementa, idest promissio, et repromissio deliberata ac firma de futuro matrimonio, quorum unum si deficiat, contractus sponsalium concidat necesse sit.

In specie autem contendebat, nec verum nec praesumptum sponsalium contractum consistere. Nam ad verum huiusmodi contractum promissionem viri tantum non sufficere, sed una simul mulieris repromissionem uno eodemque contextu editam requiri: et testium depositiones expendens, ostendebat, nec viri promissionem, nec repromissionem mulieris in casu subsistere. Testes enim omnes nonnisi de relationibus amatoriis minus honestis esse loquutos, et diversos sermones diversaque facta retulisse. Facta autem hypothesi, unam aut alteram Antonii expressionem, a testibus relatam, promissionem secumferre, cuiusmodi essent illae: « *futura hebdomada Ecclesiam adibimus votum sollicitaturi:* nun-

quam tamen mulieris repromissionem ex toto actorum processu adstrui posse.

Nec pro mulieris repromissione sufficere notabat, quod, Antonio adserente coram una ex testibus: « *utique eam uxorem ducam* » eidem testi Assumptam roganti « *ita ne?* » haec responderit: « *utique.* » Id namque ad summum acceptationem continere, quae cum formali repromissione nullo modo esset confundenda.

Concludebat, 1° quatuor allatos testes esse omnino singulares, quia non omnes unum idemque factum referrent, sed particulares circumstantias et distincta colloquia cum Antonio: 2° nullam ex feminis in examine excussis factum sponsalium formaliter contractorum retulisse, ideoque non constare de existentia legitimi contractus sponsalitii ex quo canonicum exurgeret impedimentum.

Ad praesumptum contractum removendum gradum faciens, statuebat in iure, tria esse huiusce praesumptionis elementa, 1° promissionem veram et liberam futuri matrimonii: 2° copulam carnalem subsecutam: 3° honestatem notoriam mulieris. Atque haec tria elementa simul consistere debere, ut praesumptus contractus sustineatur, propterea quod factum copulae ex se contractum sponsalitium non constituat, *Reiff. lib. 4 t. 1 n. 67.* Quibus in iure praemissis, animadvertebat, in facto quatuor testes evidentis suspicionis labe infectos apparere, tum quia feminae et viciniae Assumptae, tum quia singulare studium ad huius matrimonii conciliationem manifestarent. Sed ad argumentum propius rediens, observabat: promissionem viri, si qua existeret, copulam fuisse subsecutam: deficiente vero promissione ante copulam, primum praesumpti contractus elementum exulare. Secundum autem elementum silentio praeteriens, tertium abesse demonstrare curabat ex quodam extraiudiciali testimonio accolarum, quod Antonius sibi comparaverat in hac reproponenda causa: quo quidem testimonio tota familia Assumptae tamquam pravis moribus dedita traducebatur.

At vero, quum periculum adesse posset, si S. C. a decisis recederet, ut Antonium cogeret ad dotandam mulierem et ad prolem ex stupro susceptam educandam, ultimo loco innuebat, actionem ex stupro in praesenti iudicio venire non posse. Agi enim de sponsalium validitate, non de damnis ex stupro mulieri illatis: et diversae omnino naturae obligationes a sponsalibus dimanare, et

a stupro. Priores enim obligationes oriri ex contractu et dirigi ad matrimonium ineundum. Alias vero ex stupro dimanantes, poenae naturam induere, tamquam ex crimine natas. Hinc diversas esse in iure actiones, quarum una instruitur ad normam *Cap.* 2 *de spons. et Matrim.* altera vero iuxta *Cap.* 1 *et* 2 *de adult. et stupro:* eiusmodi autem actiones simul commiscendas haud esse, atque in quaestionibus prae oculis esse habendum quaenam fuerit actio instituta, *Card. De Luca de Iudiciis disc.* 8 ubi scripsit: « subsistit etiam antiqua regula, quod sententia conformis esse » debeat libello, adeo ut extra petita condemnatio sequi non va- » leat; » et hanc regulam S. C. C. secutam fuisse, ut in *Asculana sponsal.* 6 Martii 1863; in *Melphicten. sponsal.* 8 Iulii 1863.

Argumenta pro validitate sponsalium. Ex officio favore Assumptae inter cetera observabatur, in iure sponsalia non in specifica verborum formula, sed in reciproca voluntatis significatione subsistere. *Gloss. in cap. tuae fraternitatis de spons.; Rota in Maioricen. sponsal.* 25 *Aprilis* 1795, *coram Bussio et passim.* In facto autem reciprocam hanc animi significationem non deficere, quae si non verbis, factis tamen, quae verbis potentiora sunt, comprobaretur. Testes enim omnes uno ore de arctissima et diuturna familiaritate inter Antonium et Assumptam deponere; quod factum sine viri promissione explicari non posset, admissa Assumptae honestate quam nemo in discrimen revocaret.

His accedere mulieris deflorationem cum subsecuta praegnantia et prole: mulierem enim ceteroquin honestam, qualem omnes Assumptam praedicarent, tantam honoris iacturam passam non fuisse absque spe et fide oblati matrimonii iuxta ea quae tradit Reiffenst. *l.* 4 *Decret. de spons. et matr.* §. 5 *n.* 68; *S. Rota in Romana sponsal.* 26 *Ianuarii* 1738 *coram Nunen.* Auctorem vero stupri Antonium fuisse in dubium revocari non posse.

Praesumptiones firmari ex testium depositionibus, quae promissionem viri copulae praeivisse satis significarent. Quo posito factum deflorationis perpessae in muliere, tacitae repromissionis loco haberi, *Sanchez de Matrim. lib.* 1 *disp.* 5 *n.* 7 S. C. C. *in Veliterna sponsalium* 9 Iunii 1855. Testes autem omnes deponere Antonium dixisse, se in animo habere Assumptam uxorem ducere ut suam cum ea familiaritatem excusaret. Quod si aliis haec

dixerat, multo magis tenendum mulieri dictum ab Antonio fuisse ut finem suum turpem assequeretur.

Demum promissionem viri, et mulieris repromissionem aperte existere in depositione unius ex testibus: quo praesente Antonius ait « *utique eam uxorem ducam* » cui Assumpta respondit « *utique.* » Quibus sane verbis promissionem viri, et mulieris repromissionem locum habuisse videri. His autem positis, naturalem obligationem consurgere et datam praestandi fidem, et illata damna emendandi.

His aliisque animadversis, proposita denuo causa est sub consueta dubitandi formula.

Dubium

« An sit standum vel recedendum a decisis in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Concilii, causa iterum cognita die 13 Augusti 1870 respondere censuit: *in decisis.*

Ex exposita doctrina colliges:

I. Contractum sponsalium, quae in mutua ac deliberata promissione futuri matrimonii consistit, concludenter (seu validis argumentis quae dubitationem excludant) esse probandum.

II. Repromissionem ex parte mulieris posse identidem praesumi, si constiterit de deliberata promissione ex parte viri, quando mulier, ceteroquin honesta, in tantum sui dedecus devenerit, ut stuprum post dictam viri promissionem passa fuerit.

III. Eiusmodi praesumptionem stuprum ex se non inducere, si de deliberata promissione ex parte viri vel non constiterit, vel stuprum promissio non praecesserit.

IV. Vagam viri promissionem ob quam mulier, spe allecta matrimonii ineundi, copiam sui corporis fecerit, causam esse, si mulier fuerit ceteroquin honesta, ad virum seducentem cogendum ad damna reparanda sive per matrimonium sive alia congrua ratione.

V. Obligationes ex contractu sponsalium et obligationes ex seductione ortas in se differre; quum primae oriantur ex data fide a qua sponsus altero invito resilire non potest: secundae vero

ex generali obligatione reparandi damna illata, quae variis modis reparari possunt (1).

VI. In themate ex omnibus adiunctis perpensis, quorum ul-

(1) Quod Causidicus in themate secundo loco contendebat (timens ne vir cogeretur ad reparanda damna, si forte S. Congregatio recessisset a decisis) sententiam conformem esse debere libello quo quaestio introducitur, ita ut Iudex sententiam ferre debeat iuxta petita, non autem extra id quod petitum fuerit et in quaestionem non venerit; verum generatim est; praesertim quando, iuris ordine servato, quaestio agitetur in inferioribus tribunalibus. Id quoque servari solet penes SS. Congregationes; at non semper, quum SS. Congregationes fungantur quidem munere iudicandi, sed simul sint ampliori sensu administratrices iustitiae nomine Summi Pontificis: ideoque si iustitia exigat, ut extra petita iudicium quoque protendatur, nihil impedit quominus protendere possint, et non raro protendunt. In themate autem, si forte S. Congregatio a decisis recessisset, summa probabilitate adiecisset conditionem reparandi damna, comprehensa educatione prolis; habita praesertim ratione paupertatis mulieris, quae difficile aliud iudicium in inferiori tribunali sustinere potuisset super damnorum reparatione. Harum rerum neque exempla desunt in his ephemeridibus relata.

Dixi superius obligationes ex contractu sponsalium et obligationes ex seductione ortas in se differre. Quaeri facile potest: quid iuris, si vir, violans obligationem sponsalium, contraheret matrimonium, ut aiunt civile, cum alia muliere; atque deinde postulet idem matrimonium celebrare coram Ecclesia, reclamante prima sponsa? Posset ne Ordinarius facultatem facere, ut matrimonium coram Ecclesia contrahatur? Ad rigorem iustitiae certe non posset: impedimentum enim canonicum non cessat per illegitimum factum, quod falso nomine matrimonium appellant: unde ad iustitiae rigorem, si vir crimine concubinatus infici nollet, ad summum manere posset cum secunda muliere ut frater cum sorore.

At vero, quum vir in ea conditione se posuerit, quamquam ex iniquo facto, secundum quam non potest implere fidem datam primae mulieri, obligationes ex sponsalibus ortae convertuntur (non ex iustitiae rigore, sed ex canonica aequitate) in obligationes illas quae ex generali obligatione derivant reparandi damna illata: ita ut nec videatur Ordinarius posse facultatem facere contrahendi matrimonium coram Ecclesia nisi prius vir damna illata reparaverit; congrue videlicet dotando primam sponsam si opus sit, et prolis educationi prospiciendo.

Quod si vir pauper esset, ita ut nihil haberet quo dotare posset primam sponsam et educationi prolis prospicere; subintrarent regulae moralis prudentiae, quas tradunt Auctores moralis theologiae: id-est, emissa obligatione reparandi omnia damna, facultas contrahendi coram Ecclesia permittitur. Item eaedem regulae subintrare possent, si ex. gr. causa de sponsalibus iudicata forte non fuerit, et in ea iudicanda difficultates occurrerent, quae iudicium nimis protraherent: tum nihilominus, si eaedem regulae locum haberent, obligationi reparandi damna adiicienda esset clausula *prout et quatenus de iure*.

Confer quoque quae scripsi in *Vol. II pag. 258*, nec non causam sponsalium in *V. III p. 502* ubi tutior praxis indicatur.

timum illud non erat, quod vir (iam viduus, qui puellam certo allexerat, atque stupraverat) a deducendis sui favore testibus abstinuerit, sponsalium existentiam S. Congregationem iudicasse videri.

MATRIMONII.

Die 13 Augusti 1870.

Compendium facti. Anno 1855 inter Titium, qui vix decimum quartum aetatis annum expleverat, et Caiam novemdecim annos natam, utrumque ruricolam et rudem, denunciationibus praemissis, matrimonium celebratum est. Expleta coniugii celebratione coram Parocho, sponsa de more viri domum adducta est, vir ad pascendas oves rediit. Post septem menses ab inito matrimonio, ob soceri molestias Caia maternos lares repetiit insalutato viro, quem ait a nuptiarum celebratione se numquam amplius vidisse.

Tandem solutionem a vinculo matrimonii quaerens, apud Summum Pontificem institit, exponens « se male suasam a parentibus » (a matre vidua et a fratre) matrimonium contraxisse cum Titio » in quarto consanguinitatis gradu sibi coniuncto, qui, initi ma» trimonii tempore, quatuordecim vix annos expleverat: sed » consummationem numquam locum habuisse: et tantum odium » inter se et virum exarsisse, ut nulla prorsus conciliatio possibi» lis evaserit: hisque de causis matrimonii solutionem implorare.»

Huiusmodi preces a Pontifice benigne exceptae, ad Episcopalem Curiam fuerunt remissae, ut, processu confecto iuxta Constit. *Dei miseratione,* editaque sententia in prima instantia, causa denique deferretur ad S. C. C.

Vicarius Generalis, processu rite absoluto, definitiva sententia declaravit: « Caiam et Titium in quarto gradu in linea aequali » consanguineos esse et fuisse: ideoque matrimonium ab ipsis

» absque Apostolica dispensatione celebratum nullum fore et esse, » atque fuisse.»

Ab hac sententia ad eiusdem Benedictinae normam provocavit vinculi defensor ad S. C. C. habitaque ratione coniugum paupertatis, causa oeconomice pertractata est sub dubio in calce relato; cum voto scilicet Canonistae et Theologi, atque animadversionibus Defensoris ex officio.

Disceptatio synoptica.

Votum Canonistae. Factis expositis, Canonista ex duplici capite nullum matrimonium contendebat, 1° ex defectu consensus, 2° ex consanguinitatis impedimento. Quoad *primum* praemittebat, omnibus in contractibus, et in matrimoniis prae aliis, consensum ita esse praecipuum contractus fundamentum, ut nullo modo suppleri valeat, Sanchez *de matr. lib.* 2 *disp.* 25 *nn.* 1 et 5, et hoc principium, iuris constitutivum, tum canonicas tum civiles leges prae oculis habere, *l.* 30 *ff. de reg. iuris.* « *Nuptias non concubitus sed consensus facit.*» Ius canon. *in caus.* 27 *q.* 2 *c.* 2, ubi legitur: *sufficiat secundum leges solus eorum consensus de quorum quarumque consensu et coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus forte defuerit, cetera, etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.*

Porro non qualemcumque consensum sufficere in matrimoniis, sed eum, qui a quavis violentiae metusve specie sit immunis, *Cap.* 14 *de sponsal.* « *Cum locum non habeat consensus ubi metus vel coactio intercedit, necesse est ut, ubi assensus requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur et, ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate gaudere, cuius est animus indagandus, ne per timorem dicat, sibi placere quod odit, et sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire.*»

His positis iuris principiis, matrimonium in casu ex defectu consensus nullum esse contendebat, quia consensus ex metu vitiatus esset. Ex ore enim testium, qui omnes in unum conveniebant, et ipsius Parochi, qui tunc temporis matrimonio benedixit, erui: hoc matrimonium locum habuisse propter curas et sollicitationes patris Titii, qui et ipse artes una cum Caiae matre ad coniugii conciliationem adhibitas confessus esset. Sollicitationes vero, artes et preces a persona procedentes, cui reverentia debeatur, etsi

minis destitutas, metum incutere et vim coactionis habere, Sanchez, *de matrim. lib. 4 disp. 7 n. 7.* « Cum ex una parte impor-» tunitas, cuiuscumque sit, valde urgeat, ne dicam vexet et op-» primat, et ex altera parte reverentia personae petenti debita, » pusillanimem ac timidum nec audentem contradicere rogatum » reddat, meritò ac iure optimo utraque metuendi causa coniun-» cta, prudentem ac constantem coget, ipsiusque consensum ex-» torquebit.» Sollicitationes autem et suasiones a parentibus erga filios adhibitas ad consensum in matrimoniis extorquendum, consensum ipsum vitiare, Rota *in Nicien. Matr. 6 Martii* 1857 *coram Seraphino:* S. C. C. in *Lunen. Sarzanen. Matrimonii,* 22 Iunii 1833.

In themate autem, quamvis non apparerent excruciationes usque ad importunitatem; attamen eo usque sollicitationes processisse inquiebat, ut coactionem revera constituerent. Ait enim Titii pater: « una simul cum Caiae matre *operam dedimus,* ut hoc » matrimonium locum haberet.» Ait Parochus: « quamvis ego con-» trariam huic matrimonio opinionem pandidissem, tamen Titii » pater pluries ad illud conciliandum institit: ex quibus eius sol-» licitationibus fui in suspicionem inductus: » aiunt una voce parentes: « huiusmodi matrimonium fuisse celebratum, quin ullus » eorum rei notitiam habuisset.» Ex hisce omnibus Titium libere in matrimonium non consensisse deprehendi, et eius patrem quid mali fuisse molitum. Ad haec concludenda inducere etiam silentium matrimonii erga parentes adhibitum, quum consanguineorum remotio violentam metus praesumptionem pariat, Alciat. *cons.* 33 *num.* 22 *lib.* 2 Serret *cons.* 296 *tom.* 11 *post Menoch. praesumpt. 4 sub num.* 14.

Praesumptionibus allatis culmen imponere ipsorum coniugum confessionem iuxta Sanchez, *de matr. lib. 2 disput. 45 num.* 15. Iamvero Caiam deposuisse: « se ad insinuationem patris Titii et » matris suae matrimonium contraxisse, seque et Titium numquam » consensum praestitisse, et coram Parocho ivisse, ut genitoribus » obedirent, eidemque responsa dedisse iuxta iam habitas ab illis » instructiones.» Titium autem addidisse: « tamquam somnium » meminisse se olim in ecclesiam parochialem fuisse adductum, ut » Missam audiret, sed non bene recordari de inventa ibi Caia, » quam postea audivit se in uxorem duxisse.»

Huic patulae coniugum confessioni novum robur ex eo venire,

quod omnes aeque testes deponerent, « Titium semper ruri com- » moratum fuisse, in casa obdormiisse, numquam cum uxore cu- » basse.» Coniugum autem non unionem, protestationes matrimonii celebrationem immediate sequentes, abstentionem a matrimonii consummatione, indicia esse coniugii sine consensu initi, Sanchez *de matr. lib.* 2 *disp.* 45 *n.* 6 *apud Mantic. Rot. decis.* 24 *n.* 12 *cum alleg. per Sperell. decis.* 5 *num.* 59 *et* 60, *apud* Buratt. *decis.* 861. Deficientiam consensus in matrimoniis ex factis praecedentibus, concomitantibus et subsequentibus desumi, Rota *coram Ludovisio decis.* 326, et alibi passim. Indicia demum et vehementes iuris praesumptiones ad matrimonii nullitatem ex hoc capite sufficere *Decis. cit. coram Ludovisio.*

In capite secundo voti agebat Canonista de nullitate ex consanguinitate in quarto gradu in linea collaterali, quo Titius et Caia simul iungerentur; doctrina posita *capitis* 8 *de consanguinitat. et affinit.* ubi statutum legitur: « *Cum ergo usque ad quartum gradum* (consanguinitatis vel affinitatis) *prohibitio coniugalis copulae sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam non obstantibus constitutionibus sub hoc dudum editis vel ab aliis, vel a nobis, ut si quis contra prohibitionem huiusmodi praesumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporis non minuit peccatum sed auget: tantoque sunt graviora crimina, quanto diuturnius infelicem animam detinent alligatam.*» Item in *Cap.* 1 *eod. tit.* « *Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione maiores inveneris, quod primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, non differas divortii sententiam promulgare: aeque enim (ut canones dicunt) abstinendum est a consanguineis uxoris et a propriis.* Concinit *Clement. unic. dict. tit.* Conc. Trid. *sess.* 24 *Cap.* 5 *de ref.*

In facto autem satis ostendebat Canonista, ex arbore genealogica, unum fuisse Caiae et Titii abavum, et eorum proavos, Angelum et Xistum, fratres fuisse: ex illoque Caiam genitam, ex hoc Titium. Hoc erui ex Libris Parochialibus, quorum magna in huiusmodi casibus auctoritas fidemque instrumenti publici obtineat, Reiff. *lib.* 2 *tit.* 22 *n.* 127, « Libri parochiales de quorun- » dam baptismo, matrimonio vel morte attestantes, et contenta » in ipsis ad Parochi officium pertinentia plane probant. Ratio » est quia liber parochialis licet non sit publicus, idest manu

» notarii cum debitis solemnitatibus conscriptus, nihilominus au-
» ctoritate Sac. Concil. Tridentini industria et fides Parochi est
» electa ad conscribendum talem librum; ergo indubitanter tali
» fides est adhibenda. Alioquin frustra a generali Concilio fuisset
» Parocho impositum onus registrandi talia in suo libro, nisi fidem
» apud omnes publice faceret et plene probaret. » Item *Devoti instit. canon. tom.* 3 *tit. de probat.* §. 20, et alii.

Hoc argumentum ex libris Parochialibus erumpens, confirmari demonstravit ex propinquorum et viciniae fide magni ponderis in huiusmodi controversiis, ut eruitur ex *caus.* 35 *q.* 6 *c.* 1, « Con-
» sanguineos extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem
» in synodo computet, sed propinqui ad quorum notitiam perti-
» net; idest pater, mater, soror et frater, patruus, avunculus,
» amita, matertera et eorum procreatio. Si autem progenies tota
» defecerit, ab antiquioribus et veracioribus, quibus eadem pro-
» pinquitas nota sit, Episcopus canonice requirat, et si inventa
» fuerit propinquitas, separentur.» Cui concinit textus in *cap.* 3 *Qui matr. accusare poss.* ubi legitur: « *Videtur nobis... quod parentes, fratres et cognati utriusque sexus in testificatione suorum, ad matrimonium coniungendum vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine, quam legibus adprobatur. Maxime parentes, et si defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam unusquisque cum testibus et chartis, tum etiam ex recitatione maiorum scire laborat.*» In themate parentes et propinquos ex loci antiquioribus testari, Angelum, Caiae proavum, Titii proavo fratrem fuisse: atque ita omne dubium super consanguinitate, quo coniuges iungerentur, removeri.

Neque oggeri posse, adductos testes cadere sub censura *cap.* 6 *qui matr. accusare pos.* quo capite illorum testimonium suspectum habetur, qui denunciationis tempore tacuerunt: namque in facto quodlibet collusionis indicium deesse et, usque ad diem celebrationis, Titii patrem silentium altissimum servasse, atque satis constare testes denunciationum notitiam non habuisse: hisque in rerum circumstantiis eorum depositionem valere ex eodem *cap.* 6 *qui matr. accus. poss.* ubi legitur: « *Quod si tempore denuntiationis praemissae is, qui iam coniunctos impetit, extra dioecesim existebat, vel alias denuntiatio non potuit ad eius notitiam pervenire...., seu alia causa legitima fuerit impeditus, eius accusatio debet audiri.*»

Votum Theologi. Concinebat plenissime cum voto Canonistae Theologi votum, in quo etiam ex duplici capite matrimonium nullum ostendere curavit: idest ex defectu consensus, et ex impedimento consanguinitatis.

Animadversiones defensoris ex officio. Negabat primo loco Defensor, defectum consensus posse in medium proferri: adserebat immo, ex eiusdem Caiae confessione liquido constare, eam matrimonium contraxisse, matre eius ad id consiliis inducente: eam, post matrimonium, septem mensium spatium soceri domo commoratam fuisse: atque ita tum quae matrimonium praecesserant, tum quae concomitata fuerant et subsequuta, ostendere Caiam libere ac sponte matrimonium cum Titio contraxisse.

Multo minus in Titio dissensum verificari: ex eius namque depositione erui, nulli Titium metui subiectum fuisse matrimonii iniri tempore: eiusque studium, ut matrimonii celebrationem somnium fuisse suaderet, consensum firmare: et impossibile esse, iuvenem, qui decimumquartum iam annum expleverat, quando matrimonium contraxit, eius celebrationis memoriam penitus amisisse. Mendacium ergo manifestum Titii depositionem vitiare, et eius consensum e converso revera intercessisse ostendere.

Absurdum esse in themate contrarium retinere, tum quod Parochus et pater Titium de matrimonio contrahendo cum Caia certe monuerint, tum etiam quod rei naturae repugnaret, per septem menses, quibus labentibus Caia Titii domum habitavit, numquam matrimonii consummationi operam dedisse. E contrario ex corporis Caiae inspectione per obstetrices de eius defloratione constitisse: explicationes, quas de hac re Caia dedit, contradictiones apertissimas continere, et inter fabellas esse relegandas.

Posita consensus existentia, consanguinitatis impedimentum exulare, quod meridiana luce clarius probari deberet. Impedimenti huius demonstrationem claudicare; retinendum namque esse Parochum, qui matrimonii celebrationi obstitit, libros parochiales diligenter inspexisse quando de matrimonio celebrando ageretur, et impedimentum huiusmodi, si quod extitisset, silentio non praeteriisse. Id confirmari a parentum propinquorumque consensu, qui depositionibus agnitis impedimentum nullum protulerunt.

Recentioris Parochi testimonium non esse attendendum, quod

pugnaret cum illo alterius Parochi, qui matrimonium celebravit: Curiamque Episcopalem errasse in sententia edenda, eo quod debuisset peritos deputare, qui libros parochiales inspicerent deque eorum statu deponerent. Rationem nullam suadere, recentioris Parochi dictum, illi antiquioris esse praeferendum: tanti enim huius valere adsertionem, quanti illius valeret negatio.

Dubium

« An constet de nullitate matrimonii in casu.»

Resolutio. S. Congregatio Concilii causa cognita die 13 Augusti 1870 respondere censuit: *affirmative*.

Ex quibus colliges:

I. Matrimonialis contractus substantiam in libero contrahentium consensu consistere.

II. Quare gravi interveniente vi et metu vel coactione reverentiali, quae reluctantes ad actum contractus omnimode cogat, matrimonium invalide celebrari.

III. Contrahentes in quarto consanguinitatis gradu constituti, qui per Apostolicam dispensationem a lege irritante non fuerint exempti, nullum matrimonium contrahere.

IV. Nec tale matrimonium convalescere per temporis spatium neque causa ignorati impedimenti validum censeri: leges enim irritantes actum, ex quibus impedimenta quae dirimentia appellantur derivant, in eo statu contrahentes constituunt, in quo inhabiles sunt ad matrimonium inter se contrahendum (1).

(1) Adsunt Auctores, praesertim theologiae moralis. qui ab impedimentis dirimentibus excipiunt impedimentum criminis, contendentes hoc criminis impedimentum non contrahi ab illis, qui impedimentum ignorent. Hanc sententiam tradunt saltem tamquam probabilem: non diffitentur tamen contrariam sententiam esse communem.

Ita hi Auctores solent arguere: impedimentum criminis habet rationem poenae: poenas autem ignorantes non incurrunt. Sic ex. gr. qui peccat in legem prohibentem, quae simul sit puniens, puta per censuras, si eiusmodi punitionem ignoret, in censuras a lege inflictas non incurrit.

Sed mihi videtur, hoc principium (quod verum est, quando agitur de hisce legibus prohibentibus et de hoc poenarum genere, in foro interno; in foro enim externo ignorantia legum excusare non solet) non posse saltem indiscriminatim applicari quando agitur de *lege irritante actum*, quamvis legislator moveatur ad irritandum actum, ut crimen vindicet. Hisce enim in casibus militat regula iuris 64 in 6: *Quae contra ius fiunt debent utique pro infectis haberi.* Praesertim vero quando vindicta criminis non sit

V. Colliges praeterea libros parochiales ex praescripto Tridentini Concilii a Parocho scribendos, in iudicio plenam facere fidem de Baptismo et matrimoniis, si nihil in contrarium obstet.

VI. In themate, quamquam non satis constaret de matrimonii nullitate ex defectu consensus, plenissime tamen constitisse de impedimento consanguinitatis in quarto gradu (1).

ratio unica, quae legislatorem moveat ad actum irritandum, sed et aliae possint haberi, ut in nostro themate de impedimento criminis, puta, ut mentes avertantur ab eiusmodi criminibus patrandis quum finem, quem sibi delinquentes proponunt in patrando crimine, consequi certo non possint; vel ob honestatem publicam, quae non patitur, ut aliquis emolumentum consequatur ex propria iniquitate; et ob alia id genus.

Ex legibus irritantibus matrimonium orta est ea generalis ratio concipiendi contrahentes tamquam inhabiles ad contrahendum, quae verissima est. Obiectiva enim impossibilitas contractus ex lege irritante, bene exprimitur per subiectivam carentiam facultatis ad contrahendum. Ideoque quando Auctores, qui communem sequuntur sententiam, eam probant hoc argumento: impedimentum criminis non est poena sed inhabilitas, aut si poena dici debeat, simul tamen et praecipue est inhabilitas ad contrahendum; non aliud dicunt, quam, impedimentum hoc irritare matrimonium, quae irritatio possit in se continere vel contineat quoque rationem poenae: quum autem sit irritatio actus, ignorantiam huius irritationis non posse reddere actum validum.

Fallax autem esset ratio, qua aliquis responderet hoc modo ad eludendum illud argumentum: inhabilitas ipsa iure constituta est in poenam criminis; atque ideo quod requiritur ad incurrendam poenam requiritur etiam ad inhabilitatem incurrendam: et quod eximit a poena, ab ea quoque inhabilitate eximet.

Haec verba enim convertuntur in haec alia: irritatio ipsa contractus iure constituta est in poenam criminis: atque ideo cognitio poenae, quae requiritur ad incurrendam poenam, requiritur etiam ut contractus sit irritus; et ignorantia quae eximit a poena faciet quoque ut contractus sit validus. Cui autem haec suaderi poterunt? Principium enim *subiective excusans* ab incurrenda poena ob ignorantiam, convertitur in principium *obiective efficax* ad vincendas quoque eas leges, quae ideo actum irritare solent, ut nullus habeatur obtentus, quo peccans in legem excusari valeat.

Ceterum, praetermissis eiusmodi intellectus argutiis, in hoc themate agitur de universali lege irritante, quae stabilem ordinem figit in matrimoniali disciplina: quaeque praeterea communi sententia, quae sensum legum determinat, ita intellecta est. Satis mihi esset legere titulum Decretalium *de eo qui duxit in matr.* ut mihi suadeam quanti facienda sit huius impedimenti ignorantia: in casibus enim quos Summi Pontifices ibi solvunt, non habent prae oculis nisi casus propositos et praeexistentem legem irritantem: et quamquam casus propositi, varii et implexi, supponere saepe faciant, criminum auctores impedimenti legem ignorasse: attamen neque apex neque vola reperitur ex parte solventis de ignorantia, quae contra eam legem irritantem validum redderet matrimonium.

(1) Uterque Consultor, tum Canonista tum Theologus, in prima parte voti disceptabant quidem de matrimonii nullitate

EX S. CONGREGATIONE EPISCOPORUM ET REGULARIUM.

IURIUM PAROCHIALIUM.

Die 2 Septembris 1870.

Compendium facti. Intra limites paroeciae N exstat ecclesia seu Oratorium Sancti Erasmi, in quo canonice erectum reperitur Sodalitium sub invocatione S. Rochi.

Anno 1867 Parochus querelas movit apud Generalem dioecesis Vicarium, quod Capellanus Sodalitii eum prohiberet, quominus paroecialem iurisdictionem in eo templo exerceret sacrasque functiones perageret: quae iura sibi esse inquiebat, tum quod ecclesia illa S. Erasmi esset filialis et succursalis ecclesiae paroecialis, tum quod consuetudo, confirmata quoque Curiae Decretis ita ferret.

Vicarius Generalis, eiusmodi querelas excipiens, Sodalitio commendavit, ut Capellani nullimode impedirent Parochum in sua iurisdictione iuxta consuetudinem; secus Episcopus cogeretur ad suspensiones quoque devenire.

At vero eiusmodi admonitio haud efficax fuit; namque Sodalitium per suum Capellanum omnes sacras functiones agere perrexit; et Parochus studuit quoque in ea functiones peragere quamquam Capellanus obsisteret: inde protestationes, accusationes etc.

Ut eiusmodi perturbationes cessarent, Vicarius Generalis invitavit partes ad deducenda iura sua. Gubernator Sodalitii sua iura deducens allegabat celebre Decretum S. Congregationis Rituum, Urbis et Orbis, editum anno 1703: nullam inquiebat existere peculiarem conventionem, quae iura in dicto Decreto exposita limitaret, neque consuetudinem aliquam viguisse et vigere.

Res tamen ita mansit, nihilque Curia constituit; ideoque dissidia non cessarunt.

ex defectu consensus: attamen uterque confugiebat ad secundam partem voti, in quo de impedimento consanguinitatis agebant, ut dubium quodvis removerent.

Denique Sodalitium S. Congregationi Episc. et Reg. preces admovit; quod et Parochus postea fecit. Servatis de more servandis, causa proposita est cum dubitandi formula quae in calce prostat.

Disceptatio synoptica.

Iura Sodalitii. Sodalitium deducebat Decretum Urbis et Orbis a S. Congregatione SS. Rituum emissum die 10 Decembris 1703. Adnotabat autem Decretum illud emissum fuisse « *Ad debitum imponendum finem controversiis, quae inter Parochos et Confraternitates saeculares, earumque Capellanos et Officiales super iuribus parochialibus et functionibus ecclesiasticis, nonnullisque praeeminentiis seu praerogativis frequenter exoriri solent.*»

Porro in hoc Decreto contineri resoluta ea omnia, quae Parochus sibi pertinere contenderet. Hinc fere omnes quaestiones in hoc Decreto solutas Sodalitium exponebat, quas Lectores nostri legere poterunt in eodem Decreto quod integrum adduximus in *Vol. I pag.* 591.

Neque posse a Parocho invocari contrariam immemorabilem consuetudinem, subsumebat Sodalitium: eam enim pacificam et constantem esse debere, ut vim suam possit exserere: e converso in facto constare, ab anno 1817, bis Curiam ecclesiasticam ad Parochorum reclamationes edixisse, *ut Parochus in suis iuribus non exturbaretur:* et nihilominus Sodalitium perrexisse independenter a Parocho omnes suas functiones peragere: eiusmodi autem Decreta edita fuisse ad Parochorum instantiam, quin Sodalitium audiretur: nullumque produxisse effectum.

Neque Parochum argumenta adducere ad probandam, prouti debuisset, immemorabilem consuetudinem. Adducebat enim Parochus octo vel novem testes aetate graves, qui testabantur, se vidisse Parochum functiones modo unam modo alteram peragere: qui saepe adiungebant ad id Parochum invitatum a Sodalibus fuisse.

Iura Parochi. Ex documentis a Parocho deductis animadversum est ex officio, pro Parocho consuetudinem militare videri. Sane anno 1817 Parochus Vicario Generali exponebat, paroeciae Rectorem in eo Oratorio *sacras functiones semper peragere, quando Benedictio impertitur cum SSmo Sacramento:* aegritudinis causa se misisse suum Capellanum, ut sacras functiones perageret in

Defunctorum Octavario, eumque Capellanum fuisse prohibitum a Capellano Sodalitii. Inde quaerebat, ut posset in posterum prosequi *consuetas functiones in dicto Oratorio*. Vicarius Generalis rescripsit mense Novembri eodem anno in haec verba: « Cum » ius Parochi sit functiones, de quibus in precibus agitur, per» agendi in Oratorio S. Erasmi sive per se sive per alium Pre» sbyterum a se delegatum, prohibemus, ne quisquis turbet aut » pervertat dictum ius sub poenis etc.»

Die 9 Novembris 1858 Vicarius Generalis a Parocho postulatus rescripsit, ut « se contineret ad normam iuris et consue» tudinis inductae quoad celebrationem Missae et Exequiarum » praesente cadavere in dicta ecclesia S. Erasmi.»

Anno 1867 cum Capellanus Sodalitii Parochum prohiberet ne functiones perageret die festo S. Rochi, iterum ad Parochi reclamationes Vicarius Generalis Sodalitio commendavit, ut Capellani Sodalitii nullimode impedirent Parochum in sua iurisdictione iuxta consuetudinem, ne Episcopus ad suspensiones devenire cogeretur.

His autem positis documentis apparere, tribus distinctis epochis consuetudinem fuisse a Curia admissam atque tribus Decretis firmatam contra oppositionem Sodalitii: ideoque maiorem quoque vim ex ipsa oppositione Sodalitii, eam dicendum esse obtinuisse, quum Decreta Curiae neque fuerint revocata, neque, contraria iudiciali sententia, victa.

Quod si interea Sodalitium alios sponte invitaverit ad sacras functiones peragendas, silente Parocho, non possent haec facta constituere praescriptionem adversus Parochi ius ex consuetudine habitum: ius enim Parochi esse facultativum, quod per simplicem non usum laedi non possit, nisi habeantur contrarii actus iuxta ea quae Doctores communiter tradunt; sic ex. gr. Engel in *tit. de Praescrip.* §. 2 *n.* 9: « In rebus et actibus *merae facultatis* non procedit praescriptio, nisi prohibitioni interpositae » is, qui meram facultatem habeat, cum patientia acquieverit, » et hunc prohibentem in quasi possessione, et se in putativa » obligatione constituerit.»

Quod si non satis valide probatam dicas consuetudinem pro Parocho, plures adesse testes, qui aetate graves a Parocho rogati scripto suo eam testati essent; sane Presbyter Iosephus, qui ab

anno 1834 opem tulerat Parocho in sacris functionibus in ecclesia S. Erasmi, fassus est, Sodalitium consuevisse duos ad Parochum mittere, qui significarent eidem Parocho diem quo aliqua functio esset peragenda, et vigentibus licet quaestionibus inter Sodalitium et Parochum, hunc perseverasse in suorum iurium exercitio, nominatim vero canendo per se vel per alium, quamvis Missam praesente cadavere: item Religiosus Carmelita affirmabat, se a pluribus Sodalibus accepisse, Parochos N ius habere sacras peragendi functiones in ea ecclesia: alii quinque quorum nonnulli erant Sodales, affirmabant, se a suis praedecessoribus audivisse, seque recordari, ex consuetudine Parochos celebrare sacras functiones pro Sodalitio, quod per duos delegatos illos invitaret. Et similia alii testati sunt.

Quin immo, ne eiusmodi actus invitationis a Sodalitio gesti existimentur mere facultativi, alios quoque testes Parochus adducebat, qui scripto suo fatebantur, Parochum pro suo lubito eas celebrasse functiones vel permisisse, ut Capellani Sodalitii eas peragerent: aliquando eosdem Capellanos prohibuisse: Orationem Viae Crucis constituere prohibuisse, quamquam Sodalitium obtinuisset Episcopi consensum: comminatum esse aliqua vice Parochum se Oratorium esse clausurum, quod Sodales eum non admonuerint de quodam festo S. Philumenae; et Sodales veniam a Parocho petiisse etc.

Eo magis autem consuetudinem esse aestimandam, quod, historia docente, ecclesia S. Erasmi multo recentior esset ecclesia Parochiali; eamque ideo praesumendam ecclesiam filialem ad Paroeciam pertinentem.

His aliisque deductis propositum est resolvendum

Dubium.

« An constet favore Parochi (N) de iure celebrandi sacras » functiones quod in ecclesia S. Erasmi peraguntur in casu.»

Resolutio. S. Congregatio Episcop. et Regul., causa cognita die 2 Septembris 1870, respondere censuit: *Negative in omnibus.*

Ex quibus colliges:

I. Decretum S. Congregationis SS. Rituum, editum anno 1703 ad obtruncandas et eliminandas controversias inter Parochos et

Sodalitates, non vinci per contrariam consuetudinem, nisi rite probetur consuetudo immemorabilis vel saltem centenaria (1).

II. Iuridicam consuetudinem, quamquam saepissime a contendentibus invocetur, difficilis tamen esse probationis.

III. In themate neque immemorabilem neque centenariam consuetudinem fuisse ostensam.

IV. Immo nullam fuisse rite ostensam consuetudinem, quae aliquem habere posset iuridicum valorem: acta enim Curiae Parocho conniventis neque quaestionem diremisse neque consuetudinem tamquam certam admisisse.

V. Attestationes varias extraiudiciales a Parocho adductas ostendisse potius locum habere debere in themate Decretum S. C. SS. Rituum anni 1703.

LEGATI PII.

Die 2 Septembris 1870.

Compendium facti. Pia mulier vidua suo testamento iussit eius cadaver deferri in templum S. Bonaventurae, quod pertinet ad Regularem familiam Minorum Observantium, in eoque templo tumulari iuxta cineres praedefuncti viri sui. Legatum inde his verbis costituit: « Relinquo scut. 400 RR. Patribus S. Bonaven- » turae, ita ut hi erogare debeant scutata decem singulis annis » die meae mortis in funere peragendo in suffragium animae meae, » et ex reliquis redditibus Missas quinquaginta. » Hoc legatum testatrix auxit aliis scutatis 250 quum alter legatarius moreretur.

(1) Decretum indicatum has clausulas secumfert: « Salvis tamen conventio- » nibus et pactis in erectione Confrater- » nitatum forsan factis, Concordiis inter » Partes initis et a S. Sede adprobatis, » Indultis, Constitutionibus synodalibus » et provincialibus et *Consuetudinibus im- » memorabilibus vel saltem centenariis.*»

Pia testatrice mortua, contigit, ut ex vigentibus legibus sepeliri non potuerit iuxta cineres viri sui, atque eius cadaver in publicum coemeterium delatum sit. Testamentarius Exsecutor legatum nihilominus obtulit Religiosae familiae, sed Superior eiusdem familiae, quem Guardianum appellant, protestatus est « se » incapaces esse cuiusvis iuris ad dictum legatum habendum: » quod si tamen heredes dare legatum vellent, se illud recepturos » tantum eleemosynae titulo, promittentes adnexis oneribus satis» facturos.» Post eiusmodi declarationem nepos testatricis preces admovit S. Congregationi Episc. et Reg. exponens, testatricem in testamento non rationem habuisse quinque pronepotum, uno excepto; atque proinde supplicabat, ut SSmus Pater, paupertatis ratione, commutaret piae testatricis voluntatem, constituendo ex pio legato capellaniam, reservato iurepatronatus tum activi tum passivi pro supplicante suisque descendentibus in infinitum.

Remissis de more his precibus ad partes quarum id intererat, auditoque Ordinario, res in disceptationem posita est.

Disceptatio synoptica.

Ea quae sibi deducebat orator. Quum heres aliique in preces oratoris quoad substantiam convenirent, ut capellania dicta institueretur, quae onera secumferret a testatrice Regularibus imposita, animadvertebat idem orator, legatum non posse exsecutioni mandari iuxta praescriptum testatricis: commutationem autem propositam tum substantiam tum scopum legati conservare; quum, maiori parte pecuniae investita, singulis annis et funus celebrari posset, et quinquaginta Missae, reliqua distributa pecunia in descendentes testatricis, qui saltem relativa paupertate premerentur.

Quin immo, quum defuncta testatrix sepulta non fuerit in dicto templo, nec videri eas Missas et funera amplius in eodem templo esse celebranda.

Ea quae ex officio sunt animadversa. Extra quaestionem erat pium legatum esse exsecutioni mandandum quoad substantiam; quum causa finalis legati esset suffragium testatricis, qua causa finali vigente, legatum non cessabat: tota controversia consistebat in modo legatum exsequendi, id est, 1° an in ecclesia S. Bo-

naventurae Missae essent celebrandae; dubitatio enim oriebatur, ex eo quod testatrix, prouti heredes iusserat, non potuerit in ea ecclesia sepeliri: 2° quatenus autem legatum in ea ecclesia exsecutioni mandari deberet, altera oriebatur quaestio, an Regulares minores de Observantia, qui neque in communi possunt possidere, legatum illud acceptare valerent, idest illud pecuniae compendium ex cuius administratione redditus annuos perciperent cum circumscripto Missarum onere. Si hoc enim legatum aliqua ratione non potuissent illi acceptare, tunc subintrabat tertia quaestio quomodo legatum illud esset exsecutioni mandandum.

Itaque, ad primam quaestionem quod attinet, animadversum est ex officio, falsam causam legato non obesse, iuxta *l.* 72 §. 6 *ff. de Condit. et demonst.* in qua legitur: « *Falsam causam legato non obesse verius est, quia ratio legandi legato non cohaeret; sed plerumque doli exceptio locum habebit, si probetur alias legaturum non fuisse.*» Item in *l.* 17 §. *ff. eod. tit.* Quare si legatum ita intelligatur, quasi his verbis conceptum: do lego scutata 600 Regularibus S. Francisci in templo s. Bonaventurae, ut funus et Missas pro anima mea quotannis celebrent, quia in ea ecclesia sepeliar, legatum utile manere Regularibus, quamquam sepeliri in ea post mortem non potuerit: tum enim legatum utile illis Regularibus non esse, si heredes probarent, testatricem non fuisse ita legaturam, si cognovisset in coemeterio publico sepeliri debere.

Haec eo magis confirmabantur, quod translatio cadaveris in publicum coemeterium ex vigentibus legibus neque iura defunctorum neque ecclesiarum quoad funera laedat, quum sit quaedam materialis loci translatio ratione publicae sanitatis facta (1).

Ad alteram quod attinet quaestionem, an Regulares illi possent acceptare legatum de quo agimus, animadversum est primum generatim cum Pitonio (qui hanc quaestionem ex professo pertractat in *discept. eccl.* 2.) Fratres Minores non esse totaliter incapaces et per quemcumque modum recipiendi huiusmodi legata Missarum; quum eorum incapacitas consistat in eo, quod non possint habere annua legata per modum assignationis perpetuae, idest tamquam sibi debita in perpetuum per civilem actionem seu vigoris actionis ex testamento: posse tamen recipere legata per mo-

(1) Videsis quae scripsi in *Vol. V pag. 222* et alibi.

dum simplicis et purae eleemosynae in stipendium celebrationis Missarum, facta prius protestatione, quod non intendant aliquod consequi ius vigore legati.

Ex qua recepta doctrina consequi, heredes obligatione teneri ad adimplendum legatum: quod si adimplere detrectent, non posse quidem cogi ab eiusmodi Regularibus, quatenus tales Regulares sunt, qui ius ad legatum habere non possunt: attamen non prohiberi Syndicum Conventus, non quatenus Regularis est, sed *quatenus unus est de christiano populo,* vel *nomine Romanae Ecclesiae,* quae piarum voluntatum suprema tutrix est, vel ex officio iudicis cogere heredes, ut suae obligationi faciant satis, Ferraris *Biblioth. can. verbo Legatum n.* 95 *et seq.*

Verum in themate difficultatem ex eo oriri animadversum est, quod non ageretur de perpetuo onere heredis celebrare faciendi quotannis funus et Missas atque eleemosynam rependendi; sed ageretur de pecuniae compendio a Regularibus recipiendo et administrando ex quo excedentem etiam redditum perciperent: horum autem legatorum non videri eos Regulares capaces.

Sane refert Fagnanus in *Cap. Nimis parva, de Excess. Prael. n.* 46, quandam dubiorum seriem, quae ex mandato Urbani VIII in particulari Congregatione soluta sunt, atque inter cetera hoc dubium reperitur: « An Fratres Minores tam de Familia, quam » Reformati sint capaces legatorum annuorum, quae fiunt adiecto » onere celebrationis Missarum? » Cui responsum est: *Fratres Minores tam de Familia, quam ex Reformatione nullatenus esse capaces legatorum annuorum, quae fiunt adiecto onere celebrationis Missarum.*

Eo magis quod fructus ex legata pecunia onera excederet; de qua re resolutum quoque fuisse prout *loc. cit.* refert Fagnanus: *valere legatum annui redditus factum Sacristiae vel Fabricae ecclesiae vel Conventus Fratrum Minorum tam de Familia, quam de Reformatione nisi adsit excessus in quantitate.*

Verum pluribus in casibus similes testamentarias depositiones exsecutioni fuisse mandatas per S. C. aliqua modificatione adiecta, de quibus Fagnanus *loc. cit. n.* 21, S. Rota *Decis.* 1325 *coram Emerix iunior.* Nominatim vero S. C. C. in quadam causa *Firmana Legatorum:* in ea enim agebatur de quodam legato quod anno 1614 quidam Tancredi Conventui reliquerat in scut. 90 cum onere duo-

rum officiorum quotannis, demandata Syndico Apostolico administratione non solum sortis, sed etiam fructuum, et anno 1618 hoc pecuniae compendium fuit erogatum in emptionem cuiusdam partis Terrae, quae est in Clausuram redacta: quaestio itaque proposita est: « An liceat dictis Religiosis retinere partem Terrae » emptam cùm pecuniis legatis. . . et ad quae onera ipsi teneantur: » atque responsum prodiit die 31 Maii 1721: *Affirmative iniuncto onere duarum Missarum cantatarum quolibet anno, facto tamen verbo cum SSmo.*

Animadversum praeterea est, quatenus legatum accipere non possent Regulares, non videri tamen heredes exaudiendos in proposita substantiali voluntatis testatricis immutatione, quum neque necessitas appareret, neque ea commutatio consona videretur menti testatricis.

Dubium

« An et quomodo annuendum sit precibus Oratoris in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Episc. et Reg. causa cognita die 2 Septembris 1870 respondere censuit: *Negative in omnibus et ad mentem.*

Mens S. Congregationis fuit, ut legatum administraretur a Syndico Conventus et redditus, qui superessent celebrationi Missarum et anniversario funeri, erogarentur in Sacristiam et Fabricam ecclesiae.

Ex quibus colliges:

I. Legata Missarum quae in templo relinquuntur, in quo testator iubeat sepeliri, sepultura impedita ex lege publici coemeterii, eadem legata eidem templo utilia manere.

II. Ex iuris enim fictione considerari testatorem tamquam in eo templo sepultum, in quo sepeliri iusserat et legata Missarum reliquerat.

III. Regulares Seraphici Ordinis ius non habere ad perpetua Missarum legata recipienda ob incapacitatem iuris possidendi: eadem tamen recipere posse per modum eleemosynae.

IV. Non tamen cessare in herede obligationem faciendi satis legato relicto; quum haec obligatio non oriatur ex iure legatarii, sed ex voluntate testatoris.

V. Nec posse heredem obiicere incapacitatem legatarii, quum legatarius, si incapax est iuris, non incapax sit eleemosynae, qua in facto voluntas testatoris pari modo adimpletur.

VI. Quare, si facere satis legato heres detrectet, per officium iudicis eum esse cogendum ad legatum implendum.

VII. Idem iudicis officium posse invocare etiam Syndicum Conventus, non tamquam Regularem nomine Conventus, sed tamquam communem fidelem, vel nomine Apostolicae Sedis; non ut legatum sibi praestetur, sed ut heres suae obligationi faciat satis, ne voluntates morientium frustrentur.

VIII. Haec quoque extendi ad Missarum legatum, cuius proprietas Regularibus relinquatur, ita tamen ut Syndicus eleemosynae titulo legatum recipiat, et nomine Sanctae Sedis illud administret, et tenues fructus, qui forte supersint; in Sacristiam vel ecclesiae Fabricam eroget.

APPENDIX I.

DE NORMA, QUAM PRAE OCULIS HABERE DEBENT CULTORES STUDIORUM HISTORIAE ECCLESIASTICAE ET SACRAE ARCHEOLOGIAE, QUANDO AGITUR DE SANCTIS VEL BEATIS, QUI, APPROBANTE SANCTA SEDE, SUNT IN POSSESSIONE CULTUS ECCLESIASTICI.

Occasione superioris causae Bergomens's de Sanctis martyribus Domno, Domnione et Eusebia generale Decretum editum est, ex mandato SS̃mi Patris, ut admonerentur omnes Cultores studiorum historiae ecclesiasticae et sacrae archeologiae, *ut quandocumque agitur de Sanctis vel Beatis, qui, approbante Sancta Sede, sunt in possessione publici cultus ecclesiastici, caute se gerant, ac prae oculis habeant regulas hac de re traditas a Benedicto XIV in Litteris Apostolicis, De Nova Martyrologii Romani editione n. 2 et 18 – De Servorum Dei Beatificatione et Canoni-*

zatione lib. IV par. II c. XVII n. 9 et 10 - Ibidem, lib. IV par. II c. XIII n. 7 et 8, ubi agitur de Breviario Romano.

Porro in litteris Apostolicis allegatis quarum initium est, *Postquam intellexímus*, die 1 Iulii 1748 ad Ioannem V Portugalliae Regem datis, in num. 2 haec ad rem nostram leguntur: « Minime Nos fugiunt multae gravesque controversiae, quae circa Romanum Martyrologium agitantur: ab aliis quidem, quos scientia inflat, inexplicabili quadam dubitandi prurigine; ab aliis vero, qui ad sobrietatem sapiunt, eo consilio, ut quae suboscura sunt vel incerta, nova quadam veritatis luce donentur. Ab hisce tamen quaestionibus duximus omnino abstinendum; quandoquidem hac in re illud nobis proposuimus, ut ab accuratis Martyrologii correctionibus, quarum prima Gregorio XIII praedecessore nostro Ecclesiam gubernante; altera vero sub Urbano VIII nostro item praedecessore peracta est, de quibus verba fecimus in nostro opere *de Canoniz. Sanct. l. 4 p. 2 c. 17 editionis Patavinae,* qua una in locorum allegationibus hic utimur, nullo pacto recedamus. Quocirca, si quae infra dicturi sumus, rite expendantur, Maiestati Vestrae perspectum erit, nostras hasce in Martyrologium curas eo tandem contendere, ut, quae post evulgatas correctiones supervacanea occurrunt, resecentur, quae vero deficiunt, superadduntur. Hoc autem semel posito, et anteactis emendationibus nihil detrimenti, et novae huic editioni utilitatis multum accedit.»

In *num. 18....* « Fas aliquando, ut in nostro opere *de Canon. Sanct. l. 4 p. 2 c. 17 n. 9 et 10* animadvertimus, Sedem Apostolicam adire, atque illi, ea qua decet animi dimissione, proponere errati alicuius, quod in Martyrologium irrepsit, emendationem. Hinc non defuere, qui huiusce libertatis praetextu, leviorem quandam Romani Martyrologii recensionem obtineri posse putarint. Non enim, ut ipsi aiebant, aut Nostro consilio, aut Nostro id repugnat instituto de servandis correctionibus pridem habitis; siquidem unius, vel alterius loci immutatio usque adeo levis est, ut nullo, aut fere nullo habeatur in pretio.» Atque exemplum adducit eorum, qui vellent inscribendum Clementem Alexandrinum: eorundemque rationes erudite expendit atque refellit.

In opere *de Canoniz. Sanct. l. 4 p. 2 c. 17 n. 9 editionis Romanae anni 1790* haec ad rem nostram continentur. Mentionem facit operis Auctor de nonnullis excitatis controversiis circa quaedam Sanctorum nomina Martyrologio inserta sive retinenda sive expungenda; atque recensionem eorundem vindicat: inde prosequitur: « Quid vero de hac et aliis pluribus consimilibus controversiis Martyrologium Romanum respicientibus dicendum sit, nolu-

» mus in praesenti iudicium ferre. » Illud tantum dicimus, per haec » non minui auctoritatem Martyro- » logii Romani, opera tot illustrium » virorum emendati, uti late ostendit » Theophilus Raynaudus in sua *Ana- » gnoste* etc. Illud quoque cum Flo- » rentinio animadvertimus, etsi ali- » qua in Martyrologio occurrant cor- » rectione digna, non esse cuiusque » agere censorem, sed Ecclesiae iu- » dicium esse expectandum. En verba » Florentinii in *Admonit. 11 ad suum » Martyrologium pag. 51 – Ceterum, » etsi aliqua videantur animadver- » sione digna, non cuiusque iuris est » censorem agere, sed expectandum » quousque, re mature discussa, emen- » dationem, si opus est, Ecclesia ipsa » decernat.* Postremo asserimus, Apo- » stolicam Sedem non iudicare, in- » concussa esse et certissimae veri- » tatis quaecumque in Martyrolo- » gium Romanum inserta sunt, ut » animadvertitur in *cit. dissert...*»

« Nec urgent (sic prosequitur » num. 10) Apostolicae litterae Gre- » gorii XIII Martyrologio Romano » praefixae, in quibus dicitur, emen- » datum fuisse Romanum Martyro- » logium, idque esse legendum in » Choro, nec aliud ulla in re mi- » nutum aut mutatum esse eden- » dum. Ex hoc enim recte non in- » fertur, omnes et singulos errores » fuisse a Martyrologio sublatos, nec » viris in ecclesiastica historia peritis » prohibitum dici potest confugere » ad Sanctam Sedem si novae cor- » rectionis fundamenta suppetant.»

In eodem opere *lib. 4 par. 2 cap. 13*, de Breviario Romano sic legitur ad rem nostram in num. 7: « ... At, loquendo de Breviario Ro- » mano, prout nunc est, memoratus » Gavantus.... exponens correctio- » nem secundarum lectionum Bre- » viarii, in quibus Sanctorum histo- » riae referuntur, factam a Cardinali- » bus Baronio et Bellarmino tempore » Clementis VIII, testatur, eis per- » difficile visum fuisse *ad Historiae » veritatem bona fide restituere San- » ctorum lectiones, idque minima » quae fieri potuit mutatione; immo, » quae controversa erant, alicuius ta- » men gravis Auctoris testimonio suf- » fulta aliquam haberent probabili- » tatem, retenta sunt eo modo, quo » erant, cum falsitatis argui non pos- » sint, quamvis fortasse altera senten- » tia sit a pluribus recepta.* Ex hac » ingenua confessione nonnulli an- » sam arripuerunt acriter obloquendi » Breviario Romano; item asserendi, » id fabulis esse repletum, eiusque » auctoritatem in factis historicis esse » omnino spernendam: aliis contra, » adversum Ecclesiae Romanae sen- » sum sustinentibus, impium esse et » quasi haereticum de factis histori- » cis in Breviario Romano relatis » dubitare, et multo magis iis re- » fragari.»

« Sed (ita prosequitur num. 8), » quatenus per mediam viam, quae » tutior est, incedendum sit, videtur » quidem tuto asseri posse, non mo- » dicum auctoritatis pondus factis » historicis accedere, quae relata sunt

» et adprobata in Breviario Romano » (ecquis enim de hac assumptione » poterit dubitare, postquam certum » est, Breviarium Romanum pluries » fuisse recognitum atque emenda- » tum, habito tot virorum pietate et » doctrina illustrium consilio?) atta- » men ita, ut vetitum existimari non » possit, debita cum modestia, et » gravi fundamento, quae occurrunt » in factis historicis, difficultates ex- » ponere, easque iudicio Sedis Apo- » stolicae supponere, ut eorum ve- » ritatem et robur perpendat, si » quando manus iterum admovean- » tur ad Breviarii Romani corre- » ctionem.»

APPENDIX II.

EXEMPLUM SUPER MODO CONSTRUENDI PROCESSUALES TABULAS IUXTA CANONICAM PRAXIM IN ECCLESIASTICIS CURIIS, QUAE VICISSITUDINE TEMPORUM NON AMISERUNT VETEREM METHODUM EAS RITE CONSTRUENDI.

Non unus tantum alterve nobis suggessit, ut, quando in causis referendis occurrerent processuales tabulae rite constructae, eas exhiberemus, ut possent inservire tamquam norma pro illis Curiis ecclesiasticis, quae vicissitudine temporum veterem methodum amiserunt eas tabulas construendi: atque significarunt magnum commodum hoc pacto eisdem Curiis nos esse allaturos.

Ad commoditatem itaque earum Curiarum, quae, uti constat, paucae numero non sunt, id praestabimus, si nimia processus prolixitas id non impediat.

In causa Sponsalium quam supra retulimus *pag. 95* processus, a Curia S. Congregationi exhibitus, visus nobis est rite confectus, qui cum brevis sit, eius methodum referimus; eritque primum exemplum (1).

Coram Episcopali Curia N libellum obtulit Caia, quo promissionem repromissionemque de futuro matrimonio cum Titio causata, cum sub-

(1) Heic iuvabit indicare, quae iam sparsim in his nostris ephemeridibus vel scripsimus vel adduximus processus respicientia. Vid. de iudiciis summariis *Vol. V pag. 37* §. *Altera quaestio, et seqq.* Vid. *Vol. III pag. 505,* in quo refertur methodus denunciationes rite suscipiendi. Vid. Instructionem datam a S. C. C. in conficiendo processu in causis matrimonialibus in *Vol. I pag. 439,* nec non Constitutionem Benedicti XIV *Dei miseratione* in *Vol. IV pag. 346,* et in *Vol. I pag. 412 in Adnot.*

sequenti stupro et prolis susceptione, instabat, ut impedimentum *nihil transeat* contra Titium apponeretur ad eius matrimonium cum Sempronia obtruncandum. Obstitit acriter Titius eius instantiae, et Episcopalis Curia decrevit, ut intra quinque dies, ab intimationis die, Caia probaret et argumentis fulciret petitionem suam. Se stitit in Curia infra praescriptum terminum Actrix, et iuxta receptam intimationem quatuor testes proposuit, quos Curiam rogavit, ut vocarentur ad deponendum pro impedimenti existentia.

Hac accepta nova petitione, Decretum editum fuit, cuius hic tenor: « Praesentata fuit instantia hodie » die 30 mensis Iunii in hac Epi» scopali Curia tenoris etc. per ipsam » petentem etc. Visa etiam nostra » decretatione die 27 Iunii emissa » in causa impedimenti impedientis » matrimonium propter sponsalia in» ter Caiam et Titium, ambos de hac » civitate N, qua praecipiebatur, ut » ipsa Caia ad probationem sui as» serti impedimenti testimonia vel » titulos afferret. Et quoniam ab ipsa » Caia pro testibus deducti fuere Li» via, Berta, Lucia et Anastasia, o» mnes de hac N civitate, nos Epi» scopus N ius facientes, decernimus, » ut testes ab ipsa impediente atque » instante ut supra, iam deducti, ad » omnem eius instantiam et requi» sitionem citentur moneantur et » requirantur, quatenus praecise et » peremptorie compareant in hac no» stra Episcopali Curia die quarta » currentis mensis Iulii hora vero » vicesima, ut examinentur, delegan» tes ad examen hunc nostrum Can» cellarium. Intimetur parti adversae, » ut si habeat aliquid recusandum » adversus eas alleget ad Episcopa» lem Curiam antequam examinen» tur, et habeatur ratio in examine, » et hoc faciat in termino dierum » assignato (1). Aliter dicto die elapso » ad ulteriora procedetur prout iuris, » absentia vel contumacia non ob» stantibus. Ita etc. Datum ex Epi» scopali Curia die 1 mensis Iulii » anno .... A Episcop. N. B Canc. »

« Eadem die 1 mensis Iulii Cur» sor huius Curiae X retulit mihi » se intimasse, copiamque relati De» creti reliquisse testibus etiam et par» tibus ipsis. In quorum fidem etc. » B Cancellarius. »

Ad tramites huius Decreti examen testium locum habuit sequenti modo coeptum expletumque.

« Anno . . . die 4 mensis Iulii » in Episcopali Curia N. In execu» tionem Decreti editi ab hac Reve» rendissima Curia die 1 currentis » mensis Iulii dicta die a Cursore » notificata partibus non solum, sed » etiam testibus a Caia inductis eius » instantia diei 30 Iunii proxime » praeteriti quo probare intendit, se » vera sponsalia contraxisse cum Ti» tio eiusdem Civitatis cum promis» sione et repromissione de futuris

(1) Quosnam testes Reus possit recusare, tradunt prolixe Auctores sub titulis de *Probationibus et Testibus*.

» nuptiis contrahendis. Nos itaque » ab Episcopo specialiter delegati ut » huic examini praesideremus hodie » die 4 mensis Iulii anni . . . . ad- » stante Procancellario nostro C, et » praecise hora dicti diei vicesima, » testium examen incepimus lectis » coram ipsis et partibus litigantibus » instantia et nostro relativo Decreto, » quo testes excepti fuere a praedi- » cta Caia oblati: et quoniam reiectio » nulla locum habuit ex parte Titii, » ante omnes ipsum Titium vocavi- » mus, quo absente, introducta fuit » prima ex testibus Livia nomine, » quondam Lucii, et emisso iure- » iurando, eidem delato, se verita- » tem dicturam, et veritatem solam » illis in omnibus quae ei nota essent » circa impedimentum canonicum de » quo quaestio est, eam tali modo » rogavimus. *(Sequentes rogationes et responsiones latine vertimus.)*

» *Rogatio.* An esset Sanguine » coniuncta vel affinis uni aut alteri » ex partibus contendentibus: qualis » sit eius aetas et conditio: an pe- » cuniam vel donum aliquod iam » receperit vel ei fuerit promissum » ut talem ederet depositionem: et » an libere et sponte vel coactione » intercedente deponeret? *Responsio:* » Nec consanguinea sum ego nec » affinis Caiae aut Titio: aetatem ha- » beo annorum circiter quadraginta, » et nupta sum: nihil recepi ut de- » ponerem et libenti animo respon- » deo (1).

» *Rogatio:* An sciret contractum » sponsalium, hoc est promissionem » repromissionemque de futuro ma- » trimonio inter viduum Titium et » Caiam, vel factum quoddam, ex quo » id omne deduci valeat? *Responsio:* » Domus mea tum Caiae tum Titio » proxima est: et hac de causa oc- » casionem habui noscendi amores in- » ter unum et alteram, pluriesque » Titius penes me institit, ut Caiam » vocarem eamque inducerem ad pe- » tendam eiusdem Titii domum; plu- » ries autem, idque saepius, dictum » Titium vidi domum Caiae introuen- » tem. Novi etiam ex conscientia, ex » propria Titii confessione, ipsum » omnia tentasse, ut illa in eius tur- » pia vota concederet, promissione » matrimonii data. Addidit: Caiae » praegnantiam doctus Antonius coe- » pit rarius Caiam videre, quae quum » haec animadverteret, tota die lu- » gebat; deque hac re certior factus » a me Titius respondit, Caiam flere » non debere *bene enim coscientiam* » *suam noscebat.*

» *Rogatio:* An quidquam ultro » cognoscat. *Responsio:* Novi quatuor » vix abhinc diebus Caiam peperisse » puellam, quam secum retinet.

» *Rogatio:* An esset famula vel » quidquam Caiae praestaret? *Re-* » *sponsio:* Nequaquam, sed tantum

(1) Hic iudex potuisset et alia quaerere, ex. gr. utrum numquam testis in carcerem esset coniecta; utrum praecepto paschali satisfecerit, et alia, prout locorum ratio et rei de qua agitur ferat, ad melius cognoscendam testis qualitatem.

» utriusque contendentis vicinia, ceu » superius exposui, nihilque ultro.

» *Rogatio:* An velit indemnis fie- » ri? *Responsio:* utique (et ei obolos » decem tradidimus).

» *Rogatio:* An noverit scribere? » *Responsio:* se ignorare; et lectione » audita relatae depositionis, confir- » mavit eam veram esse. Et nos sub- » scripsimus, et Noster Procancella- » rius B.

» Delegatus specialis Episcopi C » Procancellarius B.»

Huic unius testis examini similia quoad formam sunt alia tria, nempe illa Bertae, Luciae, et Anastasiae eadem die expleta: ideoque nobis unum tantum retulisse sufficiat. Examen vero secutae sunt partium deductiones ab utriusque Procuratoribus in contradictorio tum voce tum scriptis expositae. Quibus etiam utrimque expletis, hanc dedit Episcopus definitivam sententiam.

« In Dei nomine Amen. A. Sa- » crae Theologiae Doctor (1). Dei et » Apostolicae Sedis gratia Episco- » pus N, ac eidem S. Sedi immediate » subiectus. In causa impedimenti » matrimonium impedientis propter » sponsalia in hac N civitate inter » Caiam et Titium ambos de hac » Nostra Civitate, Nos Episcopus N, » Visis libello Actricis, termino ad » probandum utrique parti dato. Vi- » sis causis allegatis, et bene auditis » et consideratis testium depositio- » nibus formiter examinatorum, pro » parte impedientis Caiae deducto- » rum, et cum iuramento recepto- » rum, citatione seu monitione ad » dicendum et ad sententiam omni- » busque rite et recte in antecessum » expletis, ita ut partes praedictae » nullum adversus proceduram du- » bium, vel exceptionem elevaverint. » Auditis in publico contradictorio » earundem partium Advocatis seu » Procuratoribus in iure et in facto » oretenus et in scriptis. Audito et- » iam huius Curiae Promotoris Fi- » scalis explicito voto pro existentia » et validitate praedictorum spon- » salium emisso: Considerantes in » praesenti causa matrimoniali ob » contracta sponsalia, stricte secun- » dum acta et probata nos iudicare » teneri. Considerantes insuper ad » sponsalia adstruenda, quae nudo » consensu contrahuntur, unice ne- » cessarium censeri, ut constet de » voluntate, ad cuius manifestatio- » nem nulla peculiaris verborum con- » ceptio requiritur, nec aliquid imo » refert utrum verbis vel aliis signis » consensus exprimatur *cap. 21 et 23* » *de sponsal.* Considerantes ex depo- » sitione testium pro parte mulieris » deductorum concludenter probari » viduum Titium explendae libidinis » causa honestam puellam seduxisse, » carnaliter cognovisse, matremque » illam effecisse. De contractis vero » eorum sponsalibus duo testes Ber- » tam et Luciam seorsim sic depo- » suerunt: *Se semel stantes in domo*

(1) In Neapolitanis regionibus viget usus, ut Episcopi indicent titulos Doctorales.

» *Puellae Caiae audivisse Titium ad-*
» *stanti etiam et praegnanti puellae*
» *promisisse se velle in uxorem ducere*
» *Caiam,* ambae adiungentes *et huic*
» *promissioni dicta puella, accepta-*
» *tione facta; acquievit.* Considerantes
» quod in praesenti facto, etiamsi non
» luculenter appareat explicita re-
» promissio ex parte mulieris emissa,
» adest tamen acceptatio eiusdem ho-
» nestas et defloratio. Idque iure qui-
» dem et merito, tum quia puella
» honesta copiam sui facere alteri
» non censetur, nisi sub fide futuri
» matrimonii, tum quia copula quae
» ad libidinem simpliciter explendam
» patratur, praeter reatum huiusce
» peccati proprium, continet etiam
» reatum iniustitiae, sive respectu
» mulieris defloratae, sive respectu
» prolis enasciturae. Cum igitur in
» facto nihil occurrat, quo dubitari
» debeat de eiusdem Caiae honestate,
» praesumendum ac inferendum esse
» videtur, eandem illicitis Titii vo-
» tis indulxisse, non meretrici animo
» sed sponsalitio, et copulam sine di-
» ctae iniustitiae qualitate inter spon-
» sos obtinuisse. Ex quibus dictis
» clare et manifeste constat, inter
» litigantes adfuisse promissionem et
» repromissionem de futuro matri-
» monio contrahendo, idest vera et
» legitima sponsalia obligationem in-
» ducentia contrahendi, ad quod ma-
» trimonium contrahendum, totis vi-
» ribus Titium hortati sumus et hor-
» tamur. Visis idcirco videndis, et con-
» sideratis considerandis, Dei nomine
» invocato, et pro Tribunali seden-
» tes. Nos A... Episcopus N dicimus,
» decernimus, et definitive senten-
» tiando declaramus, plene constare
» de libera et voluntaria promissione
» et repromissione de futuro matri-
» monio contrahendo inter Titium
» et Caiam, idest de veris et legiti-
» mis sponsalibus, ac proinde ipsum
» Titium in hac Episcopali Curia
» impeditum remanere, ipsumque
» utpote succumbentem ad expen-
» sas omnes in praesenti causa ero-
» gatas, et erogandas condemna-
» mus; quarum taxationem nostro
» Cancellario et cui de iure in po-
» sterum condemnamus et definitive
» sententiamus, non solum praemis-
» so, sed alio meliori modo. Datum
» N ex Residentia Episcopali hodie
» die quarta mensis Augusti anni...
» Ita nos pronuntiavimus. A Episco-
» pus N.»

« Lecta fuit et lata praesens de-
» finitiva sententia per Illm̃um et
» Rm̃um Dominum Episcopum N Iu-
» dicem in loco Audientiae Episcopa-
» lis Curiae N sedentem pro Tribuna-
» li, hodie die 4 mensis Augusti anni
» ..... hora vero vicesima secunda,
» adstantibus pro testibus etc. (no-
» minantur duo testes). Et in fidem B
» Cancellarius.»

APPENDIX III.

OFFICIUM ET MISSA BEATI URBANI V, ET DECRETUM S. CONGREGATIONIS SS. RR. QUO INDULGETUR CELEBRATIO DIEI FESTI CLERO ROMANO ET IIS OMNIBUS, QUI CALENDARIUM ROMANUM SEQUUNTUR (1).

Die xix Decembris

In festo

BEATI URBANI PAPAE V

Duplex

Omnia de communi Confessoris Pont. praeter sequentia.

Oratio.

« Deus qui ad tuenda fortiter Sedis Apostolicae iura fidemque catholicam late propagandam Beatum Urbanum Confessorem tuum atque Pontificem constantia roborasti, fac nos, ipsius praesidiis adiutos, ita militanti Ecclesiae servire, ut triumphanti consociari mereamur. Per Dominum etc. »

In I. Nocturno

Lectiones de Scriptura occurrente.

In II. Nocturno

Lectio IV.

« Urbanus Quintus, Pontifex Maximus, nobili Grimoardorum gente natus, in Castro Grisaco Dioecesis Mimatensis, quum innocenti adolescentia floreret, monasticum habitum sub regula Sancti Benedicti induit, ac in Massiliense coenobium Sancti Victoris cooptandus, vota nuncupavit. In Theologiae ac Iuris disciplinis ita excelluit, ut per plures annos Tolosae, Parisiis, Avenione, in Monte Pessulano, Decreta, summa cum laude, interpretaretur. Abbas dein Sancti Germani Antissiodorensis a Clemente Sexto, postmodum ab Innocentio Sexto Sancti Victoris Massiliensis praeses renuntiatus, tam imperio, quam obedientia summus et eximius, ad maiora iam paratus, dum arduis negotiis et legationibus pro Ecclesia fungeretur, in Petri Sedem assumptus, Avenione ritu solemni coronatus est.

Lectio V.

» Vix inito Pontificatu, animum admovit ad Sedem Apostolicam in Urbem reducendam, ad mores Fidelium emendandos, ad Clericorum restaurandam disciplinam, ad Claustra reformanda, ad Catholicam fidem propagandam. Apostolicas enim Missiones, Fratribus Minoribus commissas promovit usque ad Tartaros et ultimos Orientales; multosque Haereticos ex Albania, Valachia et

(1) Hoc Officium et Missa typis edita sunt S. Congreg. de Propaganda Fide, bique venalia prostant.

Bulgaria ad Ecclesiam Catholicam reduxit. Nihil etiam omisit, ut Graecorum contumaciam vinceret, recepta semel et iterum ab Imperatore Ioanne Fidei professione. Sacrum bellum contra Infideles indixit ac, Rege Cypri copiis praefecto, Alexandriam Aegypti feliciter expugnavit.

Lectio VI.

» Interim civilem Sedis Apostolicae Principatum pene eversum, Aegidio Cardinale Albornotio egregiam opem conferente, ita restituit, ut sibi et successoribus suis, necessaria tandem libertate parta, lubens et ovans, in almam Urbem, cum ingenti Romanorum gaudio, redierit. Basilicas Petri et Pauli instauravit ac sacrosanctam Lateranensem Ecclesiam incendio penitus absumptam magnis sumptibus restituit. In qua capita Principum Apostolorum, retroactis temporibus in sacellum Sancti Laurentii translata, recognovit; eaque solemniter Populo Romano ostensa et in Thecas inserta auro et gemmis distincta fidelibus colenda proposuit. Monasterium in Monte Pessulano instituit; praeterea Montis Cassini Coenobium in priscum decus, alter quasi conditor, redintegravit. Demum ab Urbe cum animo iterum revertendi, ob Ecclesiae negotia discessit, et Avenionem pervenit, ubi letali morbo correptus, pretiosam mortem oppetiit anno millesimo tercentesimo septuagesimo. Miraculis post obitum clarus, depositus est in Sancti Victoris Ecclesia, ubi adhuc vivens sepulchrum sibi statuerat. Cultum, ab immemorabili tempore eidem exhibitum, post quintum ab obitu revolutum saeculum Pius Nonus Pontifex Maximus, praevio Sacrorum Rituum Congregationis consilio, approbavit et confirmavit; eiusque Officium et Missam sub ritu duplici a Clero Romano et a pluribus dioecesibus recitari celebrarique benigne indulsit.»

In III. Nocturno.

Lectiones de Homilia in Evangelium *Vigilate* ut in Communi secundo loco.

Missa.

Sacerdotes tui, de communi Confess. Pont. cum Orationibus propriis: quarum prima est superius relata; reliquae vero sunt quae sequuntur.

Secreta.

«Respice, Domine, munera, quae in Beati Urbani Confessoris tui et Pontificis commemoratione deferimus, ut eiusdem meritis et medelam nobis operentur et gloriam. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum.»

Postcommunio.

« Sacramenta quae sumpsimus Domine Deus noster illam nobis fidem innutriant: quam et Apostolica docuit praedicatio et Beati Urbani Confessoris tui atque Pontificis sollicitudo custodivit. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum.»

ROMANA

« Approbato a Sancta Sede cultu publico ecclesiastico, quo ab immemorabili Massiliae et alibi fruebatur B. Urbanus PP. V (1), nec non in illius honorem concessis Officio et Missa de Communi Confessoris Pontificis cum Orationibus propriis et Lectionibus historicis secundi Nocturni; subscriptus Cardinalis, Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX in Urbe Vicarius, sui muneris esse duxit Eundem Sanctissimum Dominum Nostrum humiliter rogare, quatenus Romano Clero iisque omnibus, qui Sacras Laudes persolvunt iuxta Calendarium Romanum, concedere dignaretur Indultum agendi Festum Beati Urbani Papae V die XIX Decembris sub ritu duplici minori et cum Officio et Missa supradictis. Sanctitas porro Sua, haec vota ab eodem Cardinale relata clementer excipiens, benigne precibus annuere dignata est: servatis Rubricis. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 12 Octobris 1870.»

Loco ✠ Sigilli

C. Ep. Ostien. et Veliternen. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius

(1) Tum Decretum confirmationis Cultus, tum Causae synopsim retuli in *Vol. V pag. 426 et 438.*

EX SECRETARIA BREVIUM.

LITTERAE APOSTOLICAE

QUIBUS INDULGENTIIS AUGENTUR INFRASCRIPTAE PIAE PRECES PRAESENTI RERUM STATU DURANTE

PIUS PAPA NONUS.

« Universis Christifidelibus praesentes Litteras inspecturis Salutem et Apostolicam Benedictionem.

» In tot tantisque rerum asperitatibus atque angustiis temporum, quibus Nos Ecclesiamque suam Deus versari permittit, ut tentatione probati vitae coronam promereri valeamus, quidam ex Fidelibus memores, quod, dum Petrus servaretur in carcere, oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, deferendam Nobis quandam precationum formulam curaverunt, cuius initium: *O divino amorosissimo Cuore del Signor Nostro Gesù Cristo dal quale ebbe vita la Chiesa Cattolica:* ut ea utentes ipsi aliique, quibus adhibendam proposuerint, a Patre misericordiarum, qui neminem in se sperantem nimium affligi sinit, Nobis et christiano populo indulgentiam, libertatem veram ac stabilem pacem impetrare contendant; iidemque humiliter expetiverunt, ut omnibus, qui memoratas precationes ex allata Nobis formula recitarent, spirituales gratias largiri dignaremur. Nos ad augendam Fidelium religionem et animarum salutem coelestibus Ecclesiae thesauris pia charitate intenti, huiusmodi votis lubenti animo annuendum censuimus. Itaque de Omnipotentis Dei misericordia ac BB. Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus, qui corde saltem contriti precationes supradictas ex formula Nobis exhibita, cuius exemplar in Tabulario Secretariae Nostrae Brevium asservari iussimus, quolibet die devote recitaverint, centum dies de iniunctis eis, seu alias quomodolibet debitis poenitentiis in forma Ecclesiae consueta relaxamus. Quae omnes et singulae In-

dulgentiae, peccatorum remissiones ac poenitentiarum relaxationes ut etiam Animabus Christifidelibus, quae Deo in charitate coniunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari possint, misericorditer in Domino impertimur. Praesentibus, hoc rerum statu durante, valituris.

» Volumus autem ut praesentium Litterarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicuius Notarii publici subscriptis et sigillo Personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus si forent exhibitae vel ostensae. Praecipimus autem, ut praesentium Litterarum (quod nisi fiat, nullas easdem esse volumus) exemplar ad Secretariam Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae deferatur, iuxta Decretum ab eadem Congregatione sub die 19 Ianuarii 1756 latum et a S. M. Benedicto Papa XIV Praedecessore Nostro die 28 dicti mensis adprobatum (1). Datum Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 29 Novembris 1870. Pontificatus Nostri Anno Vicesimoquinto.»

Loco ✠ Signi

N. Card. Paracciani Clarelli.

Praesentes Litterae Apostolicae in forma Brevis sub datam 29 Novemb. 1870 exhibitae sunt in Secretaria S. Congregationis Indulgentiarum die 3 Decembris 1870 ad formam Decretorum etc. In quorum fidem etc.

Dominicus Sarra S. I. C. Substitutus.

(1) Decretum heic indicatum et iterum confirmatam retuli in *Vol. III p. 107*. Ordinaria praxis quae servatur ad petendas Indulgentias haec est: primo piae precationes, quae ditari indulgentiis cupiantur, deferendae sunt ad Assessorem Congregationis SS. RR., qui eas examinet, ne aliquid forte in eisdem reperiatur quod minus cum fide vel catholica doctrina cohaerere videatur; atque precationibus examinatis, vel etiam si opus sit correctis, Assessor apponit Decretum: *Nihil obstat*. Deinde admoventur preces SSmo Patri per Secretariam Brevium ut dignetur pias precationes indulgentiis ditare. Si Sanctissimus gratiam concedat, sive per Litteras in forma Brevis sive etiam alia ratione, quoties indulgentiae sint generales, idest non ad aliquam tantum communitatem vel ad aliquem locum coercitae, exhiberi debent authentica documenta Secretariae S. Congregationis indulgentiarum, ut ibi documentorum quoque exemplaria asserventur: idque faciendum est sub poena nullitatis Indulgentiarum obtentarum. Haec indicavi ut intelligantur variae subscriptiones factae tum praesentibus Litteris Apostolicis tum piis precationibus adnexis quas infra expono.

DE PRECIBUS PRAESENTI RERUM STATU DEO FUNDENDIS.

Dum divina iustitia, orbem terrarum perambulans, in furore irae suae Nationes conterit, fidelibus non supersunt nisi preces, quibus irae gladium, ut minus feriat, in manu Dei detorqueant. Hisce enim luctuosis diebus videtur Auctor et Rector humanae societatis Deus sua vindicare suprema iura in Nationes, quasi dicens, *per me Reges regnant* non per populum: vexillum enim prodere incepit in vestimento et in femore suo scriptum, *Rex regum et Dominus dominantium*, a quo omnis est potestas non a populo.

Atque patrati divortii fomitem in conspicua catholica Natione existentem percussit primum Deus; quae quidem percussio eo durior evasit, quo in eo divortio obstinatiores percussos reperit: ita tamen, ut si victi humanam humiliationem patiantur, non habeant victores unde plurimum glorientur. Omnes enim sauciati et languentes divinae iustitiae furorem sive per victoriam sive per humiliationem persentiunt: illi felicior exitus relinqui videtur, qui minus suprema illa iura Dei in societatem denegavit.

Utinam Gallia haud humanae victoriae armorumque gloriam in praesentia quaereret, sed Regem a Deo imploraret, qui auctoritate divina uti par est Galliam administraret, illico nobilissimum robur vigoremque suum esset consequutura!

Interim arca Dei capta iisdem divortii legibus gubernatur ab ea filiorum manu, qui in hostes iampridem conversi sunt ea praesertim de causa, quod tamquam intimiores magistros ducesque habuerint, qui catholicam Galliam in praesentem duxerunt ruinam. Ex quibus argui potest quid Italiae immineat, nisi ipsa sponte deleat (quod tamen impossibile videtur) praecipuam contritionis causam, quam postremo facinore auxit complevitque.

Romanus Pontifex, a cuius dignitate et exaltatione pendet dignitas et exaltatio catholicae Ecclesiae, in alienis manibus depressus vivere cogitur et cum eo universa deprimitur Ecclesia, quae non Dominae, sed Servae figuram gerit. Videtur Deus erga Ecclesiam suam in praesentia facere sicut paterfamilias, qui, dum ad altiora est intentus in bonum filiorum, neque de ipsis filiis cogitare vi-

detur, quamquam eos audiat supplicantes et gementes: quasi vero silentio suo dicat: cito ad vos convertar posteaquam haec primum conterenda contriverim; interim qua potestis ratione manete.

Inter plurima pietatis opera et preces, quas in universo terrarum orbe pro Romani Pontificis et Ecclesiae exaltatione Deo fundunt fideles, hae quoque, quas hic exponimus, erunt connumerandae, indulgentiis ditatae, uti ex relato Brevi Apostolico.

Iam alias adnotavimus, indulgentias precibus adnexas lucrifieri posse quavis lingua preces recitentur, dummodo versiones originalibus precibus respondeant. Scimus has preces iam gallice verti Bruxellis in Belgio a typographo H. Goemaere; item germanice Ratisbonae in Bavaria a typographo Fr. Pustet; item anglice Baltimorae in Statibus Foederatis in America a typographis Kelly et Piet, et alibi; nos etiam multa exemplarium millia italice edidimus.

PREGHIERE PEL SANTO PADRE

DA RECITARSI NELLE FAMIGLIE

Petrus quidem servabatur in carcere, oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo (Act. Ap.)

I. O divino amorosissimo Cuore del Signor Nostro Gesù Cristo dal quale ebbe vita la Cattolica Chiesa, ecco umiliati e confidenti innanzi a Voi tanti figli che col più vivo affetto dell'animo vi pregano per l'augusto suo Capo e loro Padre, il Sommo Pontefice. Deh per pietà vogliate consolarlo colle vostre consolazioni,

PRECES PRO ROMANO PONTIFICE

IN FAMILIIS RECITANDAE.

Versio. *I. O Divinum atque amantissimum Cor Domini Nostri Iesu Christi, unde Catholica Ecclesia vitam traxit, en coram Te humiles ac fidentes filios qui, vehementiori quo possunt animi affectu, pro augusto eius Capite suoque Patre, Summo Pontifice, tibi preces fundunt. Quaesumus Domine pro tua clementia ut cum tua dulcedi-*

aiutarlo colla vostra onnipotenza e sostenerlo finchè riporti piena vittoria de' suoi nemici che sono pur quelli della giustizia e della verità. *Pater Ave e Gloria.*

II. O Vergine Immacolata, Maria Madre di Dio, ascoltate le umili e confidenti preghiere che v'indirizziamo per la persona del Vicario di Gesù Cristo. Voi per quel serto di splendidissima gloria di cui vi cinse il capo colla dogmatica definizione del vostro immacolato concepimento, consolatelo nelle amarezze che gli cagionano gl' ingrati suoi figli, sostenetelo nei giorni del dolore e della prova ed ottenetegli dal vostro Unigenito di vedere anche qui in terra il pieno trionfo della sua Chiesa. *Regina sine labe originali concepta ora pro nobis.* Tre *Ave.*

III. Invitto condottiere delle milizie celesti, Arcangelo S. Michele, Voi o purissimo S. Giuseppe Sposo di Maria Vergine e padre putativo di Gesù Cristo (1) e Voi ancora o gloriosi Principi della

---

ne recrees, tua virtute confirmes ac tuearis, quo plenum referat de hostibus suis triumphum, qui iustitiae pariter ac veritati adversantur. Pater Ave et Gloria.

II. Virgo immaculata, Maria Dei Genitrix, audi preces humilitate ac fiducia subnixas, quas tibi pro Summo Pontifice Iesu Christi Vicario deferimus. Eia Mater per illud splendidissimum gloriae decus, quo coronam capitis Tui cumulavit, quum Te in conceptu primigeniae labis expertem solemniter definivit, Tu ei esto solatium inter amaritudines quas ab ingratis filiis patitur, in diebus doloris ac tentationis eum protege, eique impetra ab Unigenito Filio Tuo, ut plenam Ecclesiae suae victoriam adhuc viator in terris laetus aspiciat. Regina sine labe originali concepta, ora pro nobis. *Dicitur ter* Ave.

III. Sancte Michael Archangele, invicte dux militiae coelestis, Tuque Ioseph, purissime sponse Mariae Virginis, ac Pater putative Iesu Christi, Vosque etiam gloriosi Principes terrae SS. Apostoli

(1) Hic interseri impune possunt haec alia verba, *Patrono della Chiesa Cattolica:* non enim haec verba fuissent omissa si preces concinnatae essent post Decretum editum die 8 Decembris huius anni 1870, quo S. Ioseph declaratus est catholicae Ecclesiae Patronus: ideoque bene facerent, qui has preces excribunt aut vertunt, si dictum titulum intersererent.

terra Santi Apostoli Pietro e Paolo intercedete presso Dio, perchè a gloria sua e della Chiesa ed a consolazione dei Fedeli sparsi per l'Orbe Cattolico, mandi dal Cielo un'altra volta il suo Angelo a togliere dalle mani dei suoi nemici il Vicario di Gesù Cristo, sicchè egli sia veramente libero nell'esercizio del supremo infallibile suo magistero. *Pater Ave e Gloria.*

Ut inimicos Sanctae Ecclesiae humiliare digneris
Te rogamus audi nos. *Pater Ave e Gloria.*

Ut Ecclesiam Tuam Sanctam regere et gubernare digneris
Te rogamus audi nos. *Pater Ave e Gloria.*

Ut Domnum Apostolicum et omnes ecclesiasticos ordines in sancta religione conservare digneris
Te rogamus audi nos. *Pater Ave e Gloria.*

℣. Oremus pro Pontifice Nostro Pio.

℟. Dominus conservet eum et vivificet eum et beatum faciat eum in terra et non tradat eum in manu inimicorum eius.

℣. Oremus. – Omnipotens Sempiterne Deus miserere famulo tuo Pontifici nostro Pio et dirige eum secundum tuam clementiam in viam salutis aeternae, ut te donante tibi placita cupiat et tota virtute perficiat: per Christum Dominum nostrum. Amen.

Nihil obstat. Augustinus Adv. Caprara S. R. C. Adsessor Coadiutor.

La presente Copia è conforme all' Originale che esiste nell'Archivio della Segreteria de' Brevi. In fede ecc. Roma 7 Decembre 1870.

Dalla Segreteria de' Brevi, Felice Profili Sostituto della Segreteria de' Brevi.

Petre ac Paule, intercedite pro nobis ad Dominum, ut ad gloriam suam et Ecclesiae et ad consolationem fidelium toto orbe catholico diffusorum emittat e coelis iterum Angelum suum, qui Iesu Christi Vicarium eripiat e manibus inimicorum suorum, ut munus supremi atque infallibilis magisterii vera exerceat libertate. Pater Ave et Gloria.

Ut inimicos Sanctae etc. uti supra in originali.

ALIA DEVOTA PRECATIO INDULGENTIIS DITATA

ORATIO

« Clementissime Iesu, salus, vita, resurrectio nostra Tu solus es: Te ergo quaesumus, ne derelinquas nos in angustiis et perturbationibus nostris, sed per agoniam Cordis Tui Sanctissimi et per dolores Matris Tuae Immaculatae, Tuis famulis subveni, quos pretioso Sanguine redemisti. »

Decretum. SSmus Dominus Noster Pius PP. IX in audientia habita ab infrascripto Card. Praefecto S. Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae die 6 Octobris 1870 benigne indulsit; ut omnes utriusque sexus Christifideles, qui corde saltem contrito suprascriptam Orationem devote recitaverint *Indulgentiam centum dierum semel in die lucrentur*. Praesenti in perpetuum valituro absque ulla Brevis expeditione. Contrariis quibuscumque non obstantibus. Datum Romae ex Secretaria eiusdem S. Congregationis die 6 Octobris 1870.

A. Card. Bizzarri Praefectus
Dominicus Sarra Substitutus.

EX VATICANO.

EPISTOLA ENCYCLICA

QUA RERUM ENARRATIONE PRAEMISSA DE IIS QUAE VIOLENTAM CAPTIONEM URBIS PRAECESSERUNT ET SUBSEQUUTA SUNT, CENSURAE IAM LATAE CONFIRMANTUR.

Sanctissimi Domini Nostri Pii *Divina providentia* Papae IX *Epistola encyclica ad omnes Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos aliosque locorum Ordinarios gratiam et communionem cum Apostolica Sede habentes.*

PIUS PP. IX.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Respicientes ea omnia, quae Subalpinum Gubernium pluribus ab annis non intermissis molitionibus gerit ad evertendum civilem Principatum singulari Dei providentia huic Apostolicae Sedi concessum, ut Beati Petri successores in exercitio spiritualis suae iurisdictionis necessaria ac plena libertate et securitate uterentur; fieri non potest, VV. FF., ut in tanta contra Ecclesiam Dei et Sanctam hanc Sedem conspiratione intimo cordis Nostri dolore non moveamur: atque hoc tam luctuoso tempore, quo idem Gubernium sectarum perditionis consilia sequens, sacrilegam almae Urbis Nostrae et reliquarum civitatum, quarum Nobis imperium ex superiori usurpatione supererat, invasionem quam iamdiu meditabatur, contra omne fas, vi armisque complevit, dum Nos arcana Dei consilia coram Ipso prostrati humiliter veneramur, illam Prophetae vocem usurpare cogimur « ego plorans et oculus meus deducens aquas, quia longe factus est a me consolator convertens animam meam; facti sunt filii mei perditi quoniam invaluit inimicus (1).

(1) Ierem. thr. I, 16.

» Satis quidem VV. FF., a Nobis exposita et catholico orbi iamdiu patefacta est nefarii huius belli historia, idque fecimus pluribus Allocutionibus Nostris, Encyclicis, Brevibusque litteris diverso tempore habitis aut datis, nempe diebus 1 Novembris an. 1850, 22 Ian. et 26 Iulii 1855, 18 et 28 Iunii et 26 Sept. 1859, 19 Ian. 1860, ac Apostolicis Litteris 26 Martii 1860, Allocutionibus deinde 28 Sept. 1860, 18 Martii et 30 Sept. 1861 et 20 Septembris 17 Octob. et 14 Nov. 1867 (1). Horum documentorum serie, perspectae atque exploratae fiunt gravissimae iniuriae a Subalpino Gubernio, iam ante ipsam Ecclesiasticae ditionis superioribus annis inceptam occupationem, Supremae Nostrae et huius Sanctae Sedis auctoritati illatae, tum legibus contra naturale, divinum et ecclesiasticum ius rogatis, tum sacris ministris, religiosis familiis et Episcopis ipsis indignae vexationi subiectis; tum obligatam solemnibus conventionibus cum eadem Apostolica Sede initis fidem infringendo, atque earum inviolabile ius praefracte denegando vel eo ipso tempore, quo novas Nobiscum tractationes inire velle significabat. Ex iisdem documentis plane liquet, VV. FF., totaque videbit posteritas, quibus artibus et quam callidis ac indignis molitionibus idem Gubernium ad iustitiam et sanctitatem iurium huius Apostolicae Sedis opprimendam pervenerit, ac simul cognoscet quae curae Nostrae fuerint in illius audacia, quae augebatur in dies, quantum in Nobis erat compescenda atque in Ecclesiae causa vindicanda. Probe nostis anno 1859 ab ipsa Subalpina potestate praecipuas Aemiliae civitates submissis scriptis, conspiratoribus, armis, pecunia ad perduellionem fuisse excitatas; nec multo post, comitiis populi indictis, captatisque suffragiis plebiscitum confictum esse, eoque fuco et nomine provincias Nostras in ea regione positas a paterno Nostro imperio, bonis frustra refragantibus, avulsas. Perspectum quoque est, anno deinde consequuto, idem Gubernium ut alias huius S. Sedis provincias in Piceno, Umbria et Patrimonio sitas in praedam suam converteret, dolosis praetextibus adductis, improviso impetu milites Nostros et voluntariam Catholicae iuventutis manum, quae religionis spiritu et pietate erga communem Pa-

(1) Haec omnia documenta referimus in Appendice IV, ea videlicet quae hactenus in nostris ephemeridibus inserta non sunt. (Redactoris ephemeridum adnotatio.)

rentem adducta ex omni orbe ad defensionem Nostram convolaverat, magno circumvenisse exercitu, eosque tam subitam irruptionem minime suspicantes, impavide tamen pro religione certantes cruento proelio oppressisse. Neminem latet insignis eiusdem Gubernii impudentia et hypocrisis, qua ad minuendam sacrilegae huius usurpationis invidiam iactare non dubitavit se illas invasisse provincias ut principia moralis ordinis ibi restitueret, dum tamen reipsa ubique falsae cuiusque doctrinae diffusionem cultumque promovit, ubique cupiditatibus et impietati habenas laxavit, immeritas etiam poenas sumens de Sacris Antistibus, de Ecclesiasticis cuiusque gradus viris, quos in custodiam abripuit et publicis contumeliis vexari permisit, cum interea insectatoribus et iis, qui ne Supremi quidem Pontificatus dignitati in persona humilitatis Nostrae parcebant, impune esse pateretur. Constat praeterea, Nos debito officii Nostri munere non solum iteratis semper obstitisse consiliis et postulationibus Nobis oblatis, quibus agebatur ut officium Nostrum turpiter proderemus, vel scilicet iuribus et possessionibus Ecclesiae dimissis ac traditis, vel nefaria cum usurpatoribus conciliatione inita; verum etiam Nos iniquis hisce ausibus et facinoribus contra omne humanum et divinum ius perpetratis solemnes protestationes coram Deo et hominibus opposuisse, illorumque auctores et fautores Ecclesiasticis censuris obstrictos declarasse et quatenus opus esset iisdem censuris in illos denuo animadvertisse. Denique exploratum est, praedictum Gubernium in sua contumacia suisque machinationibus nihilominus perstitisse, rebellionemque in reliquis Nostris provinciis et in Urbe praesertim promovere immissis perturbatoribus ac omnis generis artibus sine intermissione curavisse.

» Hisce autem conatibus minime ex sententia procedentibus propter inconcussam Nostrorum militum fidem, Nostrorumque populorum amorem ac studium insigniter et constanter Nobis declaratum, turbulentam demum illam tempestatem in Nos erupisse anno 1867, quum Autumni tempore conversae in Nostros fines et hanc Urbem fuerunt perditissimorum hominum cohortes scelere et furore inflammatae et subsidiis Gubernii eiusdem adiutae, quorum ex numero occulti plures in ipsa hac Urbe pridem consederant; atque ab earum vi, crudelitate et armis omnia Nobis Nostrisque dilectissimis subditis acerba et cruenta timenda

erant, uti liquido apparuit, nisi Deus misericors earumdem impetus et strenuitate Nostrarum copiarum et valido legionum auxilio ab inclyta natione Gallica Nobis submisso irritos reddidisset.

» In tot vero dimicationibus, in tanta periculorum, sollicitudinum, acerbitatum serie maximum Nobis interim Divina Providentia solatium conferebat ex praeclara vestra, VV. FF., vestrorumque Fidelium erga Nos et hanc Apostolicam Sedem pietate ac studio, quod et insignibus significationibus editis et catholicae charitatis operibus iugiter demonstrastis. Et quamquam gravissima in quibus versabamur discrimina vix aliquas Nobis inducias relinquerent, nihil tamen unquam, Deo Nos confortante, curarum remisimus, quae ad temporalem subditorum Nostrorum prosperitatem tuendam pertinebant; ac quae esset apud Nos tranquillitatis et securitatis publicae ratio, quae optimarum quarumcumque disciplinarum et artium conditio, quae populorum Nostrorum erga Nos fides et voluntas, omnibus nationibus facile innotuit, ex quibus advenae frequentissimi in hanc Urbem, occasione praesertim plurium celebritatum, quas peregimus, sacrorumque solemnium certatim omni tempore confluxerunt.

» Iamvero cum res ita se haberent nostrique populi tranquilla pace fruerentur, Rex Subalpinus eiusque Gubernium, capta occasione ingentis inter duas potentissimas Europae nationes flagrantis belli, quarum cum altera pepigerant se inviolatum servaturos praesentem ecclesiasticae ditionis statum, nec a factiosis violari passuros, protinus reliquas dominationis Nostrae terras sedemque ipsam Nostram invadere et in suam potestatem redigere decreverunt. At quorsum haec hostilis invasio, quaenam causae praeferebantur? Notissima profecto cuique sunt ea quae in Epistola Regis die 8 proxime elapsi Septembris ad Nos data et per ipsius Oratorem ad Nos destinatum Nobis tradita disseruntur, in qua longo fallacique verborum et sententiarum ambitu, ostentatis amantis filii et catholici hominis nominibus causaque obtenta publici ordinis, Pontificatus ipsius et personae Nostrae servandae, illud poscebatur, ne temporalis nostrae potestatis eversionem velut hostile facinus vellemus accipere, atque ultro eadem potestate cederemus futilibus confisi sponsionibus ab ipso oblatis, quibus vota, ut aiebat, populorum Italiae cum supremo spiritualis Romani Pontificis auctoritatis iure et libertate conciliarentur. Nos

equidem non potuimus non vehementer mirari, videntes qua ratione vis, quae Nobis brevi inferenda erat, obtegi et dissimulari vellet, nec potuimus non dolere intimo animo vicem Regis eiusdem qui iniquis consiliis adactus, nova in dies Ecclesiae vulnera infligit et hominum magis quam Dei respectu habito, non cogitat esse in caelis Regem regum et Dominum dominantium, qui « non subtrahet personam cuiusquam, nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum et magnum ipse fecit, fortioribus autem fortior instat cruciatio (1).» Quod autem attinet ad propositas Nobis postulationes, cunctandum Nobis non esse censuimus, quin officii et conscientiae legibus parentes, Praedecessorum Nostrorum exempla sequeremur, ac praesertim fel. rec. Pii VII, cuius invicti animi sensa ab eo prolata in simili prorsus causa, ac Nostra est, hic uti Nobis communia exprimere ac usurpare iuvat. « Memineramus cum S. Ambrosio (2) *Naboth Sanctum* » *virum possessorem vineae suae interpellatum petitione regia, ut* » *vineam suam daret, ubi rex succisis vitibus olus vile sereret, eum-* » *dem respondisse: absit ut ego patrum meorum tradam heredi-* » *tatem.* Multo hinc minus fas esse Nobis iudicavimus tam an- » tiquam ac sacram hereditatem (temporale scilicet Sanctae huius » Sedis Dominium non sine evidenti providentiae divinae consilio » a Romanis Pontificibus praedecessoribus Nostris tam longa sae- » culorum serie possessum) tradere, aut vel tacite assentiri, ut » quis Urbe principe Orbis Catholici potiretur, ubi perturbata » destructaque sanctissima regiminis forma, quae a Iesu Christo » Ecclesiae Sanctae Suae relicta fuit atque a Sacris canonibus » Spiritu Dei conditis ordinata, in eius locum sufficeret Codicem » non modo sacris Canonibus, sed Evangelicis etiam praeceptis » contrarium atque repugnantem, inveheretque, ut assolet, novum » huiusmodi rerum ordinem qui ad consociandas confundendasque » sectas superstitionesque omnes cum ecclesia Catholica mani- » festissime tendit.

» *Naboth vites suas vel proprio cruore defendit* (3). Num po- » teramus Nos, quidquid tandem eventurum esset Nobis, non iura » possessionesque Sanctae Romanae Ecclesiae defendere, quibus » servandis, quantum in Nobis est, solemnis iurisiurandi Nos ob-

(1) Sap. VI, 8 et 9. — (2) De Basil. trad. n. 17. — (3) S. Ambros. ibid.

» strinximus religione? Vel non libertatem Apostolicae Sedis cum » libertate atque utilitate Ecclesiae universae adeo coniunctam » vindicare?

» Ac quam magna revera sit temporalis huius Principatus » congruentia atque necessitas ad asserendum Supremo Ecclesiae » Capiti tutum ac liberum exercitium spiritualis illius, quae di- » vinitus Illi toto orbe tradita est, potestatis, ea ipsa, quae nunc » eveniunt (etiamsi alia deessent argumenta) nimis iam multa » demonstrant (1).»

» His igitur inhaerentes sensibus quos in pluribus Allocutionibus Nostris constanter professi sumus, responsione Nostra ad Regem data, iniustas eius postulationes reprobavimus, ita tamen ut acerbum dolorem Nostrum paternae charitati coniunctum ostenderemus, quae vel ipsos filios, rebellem Absalon imitantes, nescit a sua sollicitudine removere. Hisce autem litteris nondum ad Regem perlatis, ab eius interea exercitu pontificiae Nostrae ditionis intactae hactenus et pacificae urbes occupatae fuerunt, praesidiariis militibus, ubi resistere conati fuerant, facile disiectis; ac brevi deinde infaustus ille dies proxime elapsi Septembris vicesimus illuxit, quo hanc Urbem Apostolorum Principis Sedem, catholicae religionis centrum omniumque gentium perfugium multis armatorum millibus obsessam vidimus, factaque murorum labe et excussorum missilium terrore intra ipsam illato, vi et armis expugnatam deplorare debuimus eius iussu qui paulo ante filiali in Nos affectu et fideli in religionem animo esse tam insigniter professus fuerat.

» Quidnam Nobis ac bonis omnibus illo die luctuosius esse potuit? in quo copiis Urbem ingressis, magna factiosorum adventitia multitudine repleta Urbe, vidimus statim publici ordinis rationem perturbatam et eversam, vidimus in Nostrae humilitatis persona Supremi ipsius Pontificatus dignitatem et sanctitatem impiis vocibus impetitam, vidimus fidelissimas Nostrorum militum cohortes omni contumeliarum genere affectas, atque effrenem late licentiam ac petulantiam dominari, ubi paulo ante filiorum affectus, communis Parentis moerorem relevare cupientium, eminebat. Ab eo deinde die ea sub oculis nostris consequuta sunt,

(1) Litt. Apost. 10 Iun. 1809.

quae non sine iusta bonorum omnium indignatione commemorari possunt: nefarii libri mendaciis, turpitudine, impietate referti ad facilem emptionem proponi coepti et passim disseminari; multiplices ephemerides in dies vulgari ad corruptelam mentium et honesti moris, ad contemptum et calumniam religionis, ad inflammandam contra Nos et hanc Apostolicam Sedem publicam opinionem spectantes; foedae indignaeque imagines publicari, aliaque huius generis opera, quibus res personaeque sacrae ludibrio habentur et irrisioni publicae exponuntur; decreti honores et monumenta iis qui iudicio et legibus poenas gravissimorum criminum dederunt; Ecclesiae ministri in quos omnis conflatur invidia, plures iniuriis lacessiti, ac aliqui etiam proditoriis percussionibus sauciati; nonnullae religiosae domus iniustis conquisitionibus subiectae; violatae Nostrae Quirinales domus, atque ex iis ubi Sedem habebat unus e S. R. E. Cardinalibus violento iussu raptim abire coactus, aliique Ecclesiastici viri e familiarium Nostrorum numero ab illarum usu exclusi et molestiis affecti; leges et decreta edita, quae libertatem, immunitatem, proprietates et iura Ecclesiae Dei manifeste laedunt ac pessumdant; quae mala gravissima latius etiam, nisi Deus propitius avertat, progressura esse dolemus, dum Nos interim ab ullo aliquo remedio afferendo conditionis Nostrae ratione praepediti vehementius in dies admonemur de ea captivitate, in qua sumus, ac de defectu plenae illius libertatis, quam Nobis relictam esse in Apostolici Nostri ministerii exercitio Orbi mendacibus verbis ostenditur, et necessariis quas appellant, cautionibus firmari velle ab intruso Gubernio iactatur.

» Neque hic praeterire possumus immane facinus quod vobis profecto innotuit VV. FF. Perinde enim ac Sedis Apostolicae possessiones et iura tot titulis sacra atque inviolabilia, ac tot per saecula semper explorata et inconcussa habita in controversiam ac disceptationem revocari possent, et quasi censurae gravissimae quibus ipso facto et absque ulla nova declaratione violatores praedictorum iurium et possessionum innodantur, populari rebellione atque audacia vim suam amittere possent, ad sacrilegam quam passi sumus expoliationem honestandam, communi naturae ac gentium iure despecto, quaesitus est ille apparatus ac ludicra plebisciti species alias in provinciis Nobis ademptis usurpata; et qui exultare solent in rebus pessimis, hac occasione rebellionem

et ecclesiasticarum censurarum contemptum, veluti triumphali pompa, per Italicas urbes praeferre non erubuerunt, contra germana sensa longe maximae Italorum partis, quorum religio, devotio ac fides erga Nos et Ecclesiam Sanctam multis modis compressa, quominus libere manare possit, impeditur.

» Nos interim qui a Deo universae domui Israel regendae et gubernandae praepositi et supremi religionis ac iustitiae vindices et Ecclesiae iurium defensores constituti sumus, ne coram Deo et Ecclesia tacuisse ac silentio Nostro tam iniquae rerum perturbationi assensum praestitisse redarguamur, renovantes et confirmantes, quae in superius citatis Allocutionibus, Encyclicis ac Brevibus litteris alias solemniter declaravimus ac novissime in protestatione, quam iussu ac nomine Nostro Cardinalis publicis negotiis praepositus ipso vicesimo Septembris die, ad Oratores, Ministros et Negotiorum gestores exterarum nationum apud Nos et hanc S. Sedem commorantes dedit, solemniori quo possumus modo iterum coram Vobis, VV. FF., declaramus, Nostram mentem, propositum et voluntatem esse omnia huius S. Sedis dominia eiusdemque iura integra, intacta, inviolata retinere atque ad successores Nostros transmittere; quamcumque eorum usurpationem, tam modo quam antea factam, iniustam, violentam, nullam irritamque esse, omniaque perduellium et invasorum acta, sive quae hactenus gesta sunt, sive quae forsitan in posterum gerentur ad praedictam usurpationem quoquo modo confirmandam, a Nobis etiam nunc pro tunc damnari, rescindi, cassari et abrogari.

» Declaramus praeterea et protestamur coram Deo et universo Orbe Catholico Nos in eiusmodi captivitate versari, ut supremam Nostram pastoralem auctoritatem tuto, expedite ac libere minime exercere possimus. Tandem monito illi S. Pauli obtemperantes: « Quae participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christi ad Belial (1),» palam aperteque edicimus ac declaramus, Nos memores officii Nostri et solemnis iurisiurandi quo tenemur, nulli unquam conciliationi assentiri vel assensum praestituros, quae ullo modo iura Nostra atque adeo Dei et Sanctae Sedis destruat vel imminuat: itidemque profitemur Nos paratos quidem divinae gratiae auxilio

(1) II. Cor. VI, 14 et 15.

gravi Nostra aetate, usque ad fecem pro Christi Ecclesia calicem bibere quem Ipse prior bibere pro eadem dignatus est, nunquam commissuros ut iniquis postulationibus quae Nobis offeruntur adhaereamus atque obsecundemus. Uti enim praedecessor Noster Pius VII aiebat: « Vim huic summo Sedis Apostolicae imperio » afferre, temporalem ipsius potestatem a spirituali discerpere, » Pastoris et Principis munia dissociare, divellere, excindere, » nihil aliud est nisi opus Dei pessumdare ac perdere velle, nihil » nisi dare operam ut Religio maximum detrimentum capiat, » nihil nisi eam efficacissimo spoliare praesidio, ne summus ipsius » Rector, Pastor Deique Vicarius in Catholicos quoquo terrarum » sparsos atque inde auxilium et opem flagitantes, conferre sub- » sidia possit, quae a spirituali Ipsius, per neminem impedienda, » petuntur potestate (1).» Quoniam vero Nostra monita, expostulationes et protestationes in irritum cesserunt, idcirco auctoritate omnipotentis Dei, SS. Apostolorum Petri et Pauli ac Nostra Vobis, VV. FF., ac per Vos universae Ecclesiae declaramus, eos omnes, qualibet dignitate etiam specialissima mentione digna, fulgentes, qui quarumcumque provinciarum Nostrae ditionis atque almae huius Urbis invasionem, usurpationem, occupationem vel eorum aliqua perpetrarunt, itemque ipsorum mandantes, fautores, adiutores, consiliarios, adhaerentes vel alios quoscumque praedictarum rerum exequutionem quolibet praetextu et quovis modo procurantes vel per seipsos exequentes, maiorem excommunicationem aliasque censuras et poenas ecclesiasticas a sacris Canonibus, Apostolicis Constitutionibus et generalium Conciliorum, Tridentini praesertim (sess. 22, c. 11 de Reform.) decretis inflictas incurrisse iuxta formam et tenorem expressum in superius commemoratis Apostolicis litteris Nostris die 26 Mart. an. 1860 datis.

» Memores vero Nos eius locum tenere in terris qui venit quaerere et salvum facere quod perierat, nihil magis optamus quam devios filios ad Nos revertentes paterna charitate complecti; quare levantes manus Nostras in caelum in humilitate cordis Nostri dum Deo, cuius est potius quam Nostra, iustissimam causam remittimus et commendamus, Eum per viscera misericordiae suae

(1) Alloc. 16 Martii 1808.

obsecramus obtestamurque, ut adsit praesenti auxilio Nobis, adsit Ecclesiae suae, ac misericors et propitius efficiat ut hostes Ecclesiae aeternam perniciem, quam sibi moliuntur cogitantes, formidandam eius iustitiam ante diem vindictae placare contendant, et mutatis consíliis Sanctae Matris Ecclesiae gemitus Nostrumque moerorem consolentur.

» Quo vero huiusmodi tam insignia beneficia a divina clementia assequamur, Vos enixe ac summopere hortamur, VV. FF., ut una cum Fidelibus cuiusque Vestrum curae concreditis, vestras fervidas preces Nostris votis coniungatis, atque omnes simul ad thronum gratiae et misericordiae adeuntes Immaculatam Deiparam Virginem Mariam et Beatos Apostolos Petrum et Paulum deprecatores adhibeamus. « Ecclesia Dei ab exortu sui usque ad haec tempora pluries tribulata et pluries liberata est. Ipsius vox est: *Saepe expugnaverunt me a iuventate mea, etenim non potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.* Nec nunc quoque relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum. Non est abbreviata manus Domini nec facta est impotens ad salvandum. Liberabit et hoc tempore absque dubio sponsam suam qui suo sanguine redemit eam, suo spiritu dotavit, donis coelestibus exornavit, ditavit nihilominus et terrenis (1).»

» Interim uberrima coelestium gratiarum munera Vobis VV.FF., cunctisque Clericis Laicisque Fidelibus cuiusque Vestrum vigilantiae commissis a Deo ex animo adprecantes, praecipuae Nostrae erga vos charitatis pignus Apostolicam Benedictionem Vobis Ipsis eisdemque Dilectis Filiis ex intimo corde depromptam peramanter impertimus.

» Datum Romae apud S. Petrum die 1 Novembris an. 1870. Pontificatus Nostri Vicesimoquinto.»

PIUS PP. IX.

(1) S. Bern. Ep. 244 ad Conradum Reg.

APPENDIX IV.

DOCUMENTA ALLEGATA IN ENCYCLICIS APOSTOLICIS LITTERIS DIE I NOVEMBRIS ANNO MDCCCLXX DATIS, QUIBUS DOCUMENTIS OSTENDITUR QUA RATIONE SUBALPINUM GUBERNIUM IN ECCLESIAM ET S. SEDEM PLURIBUS ABHINC ANNIS SE GESSIT, ET VICISSIM.

ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO DIE 1 NOVEMBRIS 1850.

Venerabiles Fratres

« In Consistoriali Oratione, qua Vos alloquuti fuimus XIII Kalendas Iunii huius anni, haud praetermisimus, Venerabiles Fratres, commemorare paucis verbis ac dolere Vobiscum, quae in Carissimi in Christo Filii Nostri Sardiniae Regis Ditione contra Ecclesiae ius gesta nuper statutaque fuerant, atque una significavimus consilium Nobis esse, ut super his accuratiorem in Consessu Vestro sermonem opportuno alio tempore institueremus. Ea vero spe sustentabamur fore, ut iniuriis illic Ecclesiae illatis aliquod interea remedium afferretur, quod annuntiare Vobis possemus. Sed quoniam longe admodum abfuit ut res ex sententia succederet, nostri tandem officii esse duximus, ut, ratione in hoc negotio a Nobis adhibita ab ipsis eius rei exordiis brevissime repetita, queramur et graviori oratione reclamemus contra ea omnia, quae tum in continentibus, tum etiam in transmarinis supradictae Ditionis regionibus decreta in Ecclesiae iniuriam aut facta sunt.

» Nostis, Venerabiles Fratres, solemnem Conventionem, quae die 27 Martii anni 1841 inter Pontificium et Regium Legatum inita fuit, et quam sine mora tum Gregorius XVI recol. mem. Decessor Noster, tum Carolus Albertus fel. rec. Sardiniae Rex ratam habuerunt et confirmarunt; nostis scilicet hanc Conventionem eo prorsus spectasse, ut Ecclesiasticae immunitates, quae in Ditione illa ex sanctione Sacrorum Canonum diuturno multorum saeculorum decursu viguerant, quaeque recentiori tempore pactis conventis, et Romanorum Pontificum benignitate, aliqua ex parte relaxatae fuerunt, novis adhuc ac multo arctioribus limitibus continerentur. Atque hinc non defuere in Subalpinis provinciis qui de indulgentia Decessoris Nostri ea in re, quasi de nimis ampla concessione mirarentur; et Regium quoque Gubernium nonnullos annos abstinuit ab eiusdem Conventionis legibus in transmarinum suum Sardiniae Regnum inducendis. Iam vero idem Gubernium anno 1848 novam a Nobis Conventionem postulavit, et

die 14 Septembris eius anni Regius Legatus Legato a Nobis deputato Literas tradidit eiusmodi Conventionis formulam proponentes, paucis distinctam articulis, quos prooemium quoddam haud levis sane momenti praecederet. Pervidit facile Legatus Noster postulationem ea, qua explicabatur amplitudine ac verbis admitti prorsus non posse; immo nec agi in postulatione ipsa de mutua aliqua concessione paciscenda; quandoquidem nihil in ea proponebatur, in quo Gubernium ullam, ne levissimam quidem, obligationem erga Ecclesiam contrahere videretur. Itaque Noster idem Legatus novos proposuit articulos Gubernii votis meliori, qua fieri posse censuit, ratione consentaneos, quibus et alios adiunxit in id spectantes, ut Ecclesia omni paene civilis immunitatis usu caritura hanc saltem iacturam liberiore in reliquis suae auctoritatis exercitio compensaret. Declaravit tum Regius Legatus, postulaturum se novas a suo Gubernio instructiones, ut plene ad proposita respondere posset. Ignoramus equidem an istructiones illae Romam umquam advenerint; sed coniicere licet Regium Gubernium rem distulisse propter notissimas calamitates, quae Italiam paene universam subinde afflixerunt, quaeque Nos ipsos a tota Nostra civili Ditione discedere coegerunt. Postea, tranquillatis rebus, dum prope Neapolim tempus praestolaremur, quo in Urbem redire opportunum foret, novus illuc ad Nos missus est Extraordinarius Legatus, cui mandatum inter alia erat, ut intermissam de conventione tractationem repeteret. Attamen postquam de aliis negotiis egisset, revocatum se declaravit a Regio Gubernio, ac re necdum inchoata discessit. Itaque sperare licuit, Regiis Ministris opportunius visum fuisse, ut tractatio illa in tempus magis idoneum, post Nostrum scilicet in Urbem reditum, remitteretur.

» Attamen paucos post menses accepimus, Regium ipsum Ministerium detulisse ad Regni Comitia novam Legem de Clericorum et Ecclesiarum immunitate penitus abolenda, de iudicio etiam super Patronorum nominationibus ad Beneficia Ecclesiastica Tribunalibus Laicis attribuendo, necnon de aliis nonnullis, sive eodem sive posteriori tempore, contra Ecclesiae ius, aut non sine Religionis periculo statuendis.

» Ut primum de huiusmodi Legis propositione significatum Nobis est, reclamari contra illam iussimus tum a Cardinali Nostro Pro-Secretario Status, tum etiam a Nostro Apostolico Nuntio tunc Augustae Taurinorum degente. Sed utraque reclamatione cadente in irritum, expostulare paulo post oportuit contra ipsas, quas memoravimus, novitates ab utroque legibus ferendis Consilio approbatas, et Regia statim auctoritate sancitas. In quo eius rei progressu atque exitu non illud modo dolendum, quod Sanctissima Ecclesiae iura, quae ex Canonum sanctionibus in tot saeculorum diutur-

nitate viguerant, facto ipso violata et proculcata fuerint, sed etiam quod plures ex Deputatis ac Senatoribus Regni, qui in publica utriusque Consilii deliberatione verba fecerunt, et quorum sententia vicit, eam sibimet-ipsis seu Laicae Potestati auctoritatem asserere non dubitaverint, ut solemnes Conventiones super usu illorum eorundem iurium cum Sede Apostolica initas, sine huius consensu, immo et ea reclamante, rescindere, et declarare ac facere irritas valeant.

» Videtis qualia et quam gravis momenti haec sint, Venerabiles Fratres: perspicitis cuiusmodi futura esset sacrarum rerum conditio, si suus Ecclesiae iuribus honor non sit, si despiciantur illius Canones, si nulla diuturnae possessionis ratio habeatur, si tandem neque sua stet fides pactis inter Sanctam hanc Sedem et Civilem Potestatem rite conventis. Nec porro ignoratis non solum Religionis, sed etiam Civilis Ordinis, ac publicae privataeque rei omnino interesse, ut Ecclesiasticae eaedem Conventiones sanctae atque intemeratae habeantur; quandoquidem earum vi ac iure contempto et labefactato, aliorum quoque publicorum privatorumque pactorum ratio concideret.

» Iniuriis per memoratas novas sanctiones Ecclesiae et Sanctae huic Sedi illatis aliae insuper brevi intervallo additae sunt, cum scilicet Regii Administri et Iudices Laici duos praesertim sacros Antistites Nostros Venerabiles Fratres Archiepiscopum Turritanum et Archiepiscopum Taurinensem in ius vocaverunt; et illum quidem domi suae carceris loco detinuerunt, hunc vero deduxerunt militari manu in Castrum Regiae Urbis, ac tandem utrumque eorum civili poena multarunt; non alia quidem ob causam, nisi quod pro suo pastorali munere instructiones ad Parochos dederant de ratione, qua in novae Legis conspectu suae et suarum ovium Deum timentium conscientiae consulere valerent. Ita igitur id sibi arrogavit Civilis Auctoritas ut de instructionibus iudicaret, quas Ecclesiae Pastores ad coscientiarum normam pro suo munere ediderant.

» Postmodum alia his eademque gravior accessit iniuria, postquam Nobilis quidam Vir, quem inter praecipuos supradictae iniustissimae Legis suasores extitisse omnes noverant, quique abnuebat a facto illo suo palam improbando, indignus, Archiepiscopi Taurinensis auctoritate, iudicatus est, cui extrema morientium Sacramenta administrari possent. Hac scilicet occasione et Archiepiscopus idem militari manu a sua Ecclesia avulsus atque in severioris custodiae Castrum detrusus est, et Parochus e Religiosa Familia Servorum B.M.V., qui ei pro officio paruerat, una cum Religiosis Sodalibus suis e Taurinensi Coenobio per vim expulsi, atque in alia asportati sunt: quasi vero ad Laicam Potestatem pertinere possit, ut de divinorum Sacramentorum ad-

ministratione et dispositionibus ad ea suscipienda necessariis decernat.

» Nec satis, Ipsa haec de Sacramentorum ministerio causa, et alia insuper de novis pro conscientiarum regula instructionibus antea iam a memorato Archiepiscopo, ex mandato etiam Nostro datis, delatae sunt ad Taurinense Appellationis Tribunal; a quo statim die 25 mensis Septembris decretum est, ut Archiepiscopus amandaretur extra fines Regiae Ditionis, atque ut omnia Archiepiscopatus bona sequestro retinerentur. Eodem fere tempore, die videlicet 21 eiusdem mensis, Tribunal Appellationum Regni Sardiniae similia decrevit contra Venerabilem Fratrem Archiepiscopum Calaritanum; cui crimini datum est, quod generalibus verbis (nullius scilicet expresso nomine) declaraverat Censuras Ecclesiasticas ab iis facto ipso contractas, qui, Episcopalium Aedium immunitatem violando, partem quandam Episcopalis Tabularii intrare per vim ausi fuerant. Horum igitur Decretorum vi iidem Antistites a possessione ac procuratione deiecti sunt temporalium bonorum reddituumque ad Sacerdotia sua pertinentium, et alter quidem in Gallias, alter vero in Nostram hanc Almam Urbem venire coactus.

» Verum alia quoque sunt, ac non levia illa quidem, quae Subalpinum Gubernium contra Ecclesiae iura, vel in Religionis detrimentum, statuit ac gessit. Inter quae non possumus non lamentari vehementer de funestissima Lege, quam inde a die 4 Octobris 1848 super publica institutione, et publicis privatisque seu maiorum seu minorum disciplinarum scholis editam fuisse cognovimus. Totum illarum regimen, Episcopalibus Seminariis aliqua ratione exceptis, attributum ea in Lege habetur Regio Ministro, atque auctoritatibus eidem subditis; et ita quidem attributum ut in Articulo 58 Legis eiusdem statuatur ac declaretur, nullum alii cuicumque auctoritati fore ius immiscendi se in disciplina scholarum in regimine studiorum, in graduum collatione, in delectu aut approbatione Magistrorum. Hinc in catholica illa Ditione scholae cuiusque generis, atque adeo cathedrae etiam sacrarum disciplinarum, quarum ea in Lege mentio fit, necnon puerorum institutio ad elementa christianae Fidei, quam eadem lex inter minorum Ludimagistrorum officia adnumerat, ab Episcoporum auctoritate subtrahuntur. Ac ne quis ea de re dubitare valeat, in memorato Articulo ipsi etiam Directores spiritus inter eos recensentur, qui a Regio Ministerio sive ab auctoritatibus ei subditis, absque ullo alterius cuiuscumque auctoritatis interventu, deligi atque approbari possunt. Igitur sacri Pastores nedum privati iniustissime sunt praecipua illa auctoritate, quam a multis retro saeculis in plurima saltem studiorum instituta ex Pontificiis Regiisque Constitutionibus, atque ex primaevae fundationis lege potiebantur, sed nec liberum ipsis est in ea advigilare,

quae in scholarum regimine doctrinam Fidei, christianos mores, aut divini cultus causam attingunt.

» Equidem sperare iuvat fore, ut saltem in executione illius Legis, aliqua Episcopalis Auctoritatis ratio habeatur. Ipsam tamen perniciosos fructus iam peperisse dignoscitur ex pestiferis opinionibus, et placitis irreformabili Ecclesiae doctrinae contrariis, quae non in liberioris tantum editionis libellis pagellisque spargunter quotidie in vulgus, sed ab aliquo etiam in publicis scholis Doctore instillantur in mentes adolescentium, et publice propugnantur. Verba desunt, Venerabiles Fratres, quibus dolorem explicemus longe acerbissimum, quem ex notitia huius rei, haud ita pridem ad Nos perlata, concepimus. Nulla quidem interposita mora providimus, ut eadem de re accuratius cognosceremus; et nihil porro a Nobis desiderari patiemur, quod ad officium pertineat custodiendae Fidei, et confirmandi in illa fratres infirmitati Nostrae divinitus attributum.

» Novissime, ut scitis, missus a Subalpino Gubernio ad nos fuerat unus ex Primoribus spectatus Vir, ut tractationes instauraret Ecclesiasticis rebus cum Sancta hac Sede componendis. Illum tamen haudquaquam admittere potuimus ad literas Legationis suae testes consueto solemni more Nobis reddendas. Ipse enim sive cum privatim ad Nos adiit, sive in sermonibus cum Cardinali Nostro Pro-Secretario Status iterum iterumque habitis, de supradicta de Immunitatibus Lege ita loquutus est, ut Laicam Potestatem in ea contra sanctiones Canonum, et contra initarum cum Sede Apostolica Conventionum fidem promulganda suo prorsus iure usam fuisse contenderet. Hinc eorum, quae deinde contigerant, culpam transferebat in Clerum Sacrosque Antistites, maxime autem in Venerabilem Fratrem Archiepiscopum Taurinensem, ob suam in pastoralibus officiis constantiam in severiori tunc custodia retentum. De hoc scilicet praestantissimo Praesule gravius querebatur, quasi de homine quietis ac tranquillitatis populi parum studioso; atque idcirco id se a Regio Gubernio in praecipuis mandatis habuisse declarabat, ut Nos induceret ad eundem Antistitem in aliud extra Regiam Ditionem munus transferendum. Post haec opus non est ut alia explicemus, quae deinceps inter illum et Cardinalem praedictum mutuo sermone incassum tentata sunt ad aliquam rerum componendarum viam reperiendam. Interim vero tantum abfuit, ut Gubernium a sua agendi ratione cessaret; quin potius illo ipso tempore prodierint, atque ad effectum perductae fuerint supradictae Tribunalium saecularium in ecclesiasticis causis novissimae Sententiae tum contra memoratum Archiepiscopum, tum contra Archiepiscopum Calaritanum.

» Ceterum de supradictis Ecclesiarum Clericorumque immunitatibus notum omnibus esse volumus, Nos,

qui tractationes alterum ante annum a Subalpino Gubernio propositas minime recusavimus, hodie pariter non abhorrere a Canonum sanctionibus circa immunitates ipsas pro loco ac tempore moderandis, prout scilicet opportunum in Domino visum fuerit, ac dummodo Ecclesia aliis in rebus liberiori suorum iurium exercitio potiatur. Non enim defecit in Nobis studium paternae benevolentiae, quo Romanos Pontifices Decessores Nostros inclytam Sabaudiae Domum prosequutos fuisse compertum est: dolemus insuper calamitates et aerumnas, quibus in eius ditione Fratres Filiique Nostri in his rerum adiunctis haud leviter anguntur; ideoque et prompti sumus ad opportuna in eorum levamen adhibenda remedia; ex constanti nimirum instituto Sanctae huius Romanae Ecclesiae, quae veluti amantissima mater filiis succurrere in angustia ac tribulatione positis, et Apostolica Auctoritate sua ad sanandas contritiones Israel uti iugiter consuevit. Hac tamen Auctoritate, quae Nobis in aedificationem non in destructionem data est, haudquaquam uti possumus, ubi non de alio agatur, nisi ut quae in Ecclesiae iniuriam; quae in contemptum Sacrorum Canonum; quae contra solemnes Conventiones, immo et ad ipsam quarumcumque Conventionum rationem labefactandam; quae tandem contra Sacerdotes et praecipuos ipsos Ecclesiae Praesules pastorali suo munere circa conscientiarum moderationem, Sacramentorumque administrationem fungentes deliberata, decreta, aut facta illic doluimus, patientia, conniventia et concessionibus Nostris approbare quodammodo videamur.

» Absit, Venerabiles Fratres, ut Auctoritate Nostra in Ecclesiae et catholicae rei detrimentum abuti umquam velimus. Immo divino praesidio nixi omnem industriam atque operam in id constanti animo collocabimus, ut Religionis utilitati prospiciamus, et sanctissima Ecclesiae iura sarta tecta habeamus. Iuxta haec igitur attollentes hodie in solemni hoc Conventu Nostram apostolicam vocem, reclamamus maiorem in modum contra ea, quae superius enarravimus, et contra alia omnia, quae sive in Continente sive in Transmarinis regionibus Summo Taurinensi Principi subditis contra Ecclesiae ius, aut in Religionis damnum gesta quomodolibet aut tentata sunt; et ab omnibus, ad quos pertinet, gravissime exposcimus, ut desistant a vexandis Ecclesiae Pastoribus sacrorumque Ministris, et illata illic Sacrae Rei damna reparare festinent.

» Interea ne intermittamus, Venerabiles Fratres, Deo misericordiarum Patri humiles orationes et obsecrationes offerre, et, invocato etiam piissimo interventu Immaculatae Deiparae Virginis, et SS. Apostolorum Petri et Pauli, ab Eo suppliciter poscere, ut dilectam illam Dominicae Vineae partem dextera sua tegat, et brachio sancto suo defendat.»

ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO DIE 22 IANUARII 1855, CUI ADIECTA FUIT EXPOSITIO ITALICA AD COMPROBANDAS PONTIFICIS CURAS PRO TUENDA ECCLESIAE CAUSA IN SUBALPINO REGNO.

Venerabiles Fratres

« Probe memineritis, Venerabiles Fratres, quanto animi Nostri moerore ex hoc ipso loco Vobiscum saepe lamentati fuerimus maxima sane damna, quibus plures abhinc annos catholica Ecclesia in Subalpino Regno miserandum in modum affligitur ac divexatur. Nullam certe quidem sollicitudinis, studii, et longanimitatis partem praetermisimus, ut pro Apostolici Nostri ministerii officio tot malis mederi possemus, summopere optantes aliquid tandem Vobis nuntiare, quod Nostrum, Vestrumque dolorem aliqua saltem ex parte leniret. Irritae tamen fuere Nostrae omnes sollicitudines, nihilque valuerunt tum iteratae expostulationes per Nostrum Cardinalem a publicis negotiis, tum curae per alium Cardinalem Nostrum Plenipotentiarium adhibitae, tum familiares Nostrae Epistolae ad Carissimum in Christo Filium Nostrum Sardiniae Regem Illustrem datae. Namque omnes norunt plurima facta, atque decreta, quibus illud Gubernium cum summo bonorum omnium luctu et indignatione, solemnes cum hac Apostolica Sede initas Conventiones plane contemnens, non dubitavit quotidie magis et Sacros Ministros, et Episcopos, Religiosasque Familias exagitare, et Ecclesiae immunitatem, libertatem, eiusque veneranda iura laedere, violare, ac bona usurpare, et gravissimas eidem Ecclesiae ac Supremae Nostrae, et huius Sanctae Sedis auctoritati iniurias inferre, eamque plane despicere. Nuper vero, ut scitis, alia in medio posita lex est vel ipsi naturali, divino, et sociali iuri omnino repugnans, et humanae societatis bono vel maxime adversa, ac perniciosissimis funestissimisque *Socialismi,* et *Communismi* erroribus plane favens, qua inter alia proponitur, ut omnes fere Monasticae, Religiosaeque utriusque sexus Familiae, et Collegiatae Ecclesiae, ac Beneficia simplicia etiam iuris patronatus penitus extinguantur, atque illorum bona, et redditus civilis potestatis administrationi et arbitrio subiiciantur, et vindicentur. Insuper eadem proposita lege attribuitur laicae potestati auctoritas praescribendi conditiones, quibus reliquae Religiosae Familiae, quae de medio minime fuerint sublatae, subiacere debeant.

» Equidem Nobis verba desunt ad explicandam amaritudinem, qua intime conficimur, cum videamus tot vix credibilia, planeque teterrima fuisse patrata, atque in dies patrari contra Ecclesiam, eiusque veneranda iura, contra supremam et inviolabilem huius Sanctae Sedis auctoritatem in illo Regno, ubi quamplurimi egregii existunt catholici, et ubi Regum praesertim pietas, religio,

atque in hanc Beati Petri Cathedram, eiusque Successores observantia in exemplum olim vigebant, atque florebant. Cum autem res eo fuerint deductae, ut satis non sit illata Ecclesiae damna deplorare, nisi curam omnem et operam ad illa tollenda adhibeamus, idcirco muneris Nostri partes implentes, in hoc amplissimo Vestro consessu Nostram iterum vocem apostolica libertate attollimus, ac non solum omnia et singula decreta ab illo Gubernio in Religionis, Ecclesiae, et huius Sanctae Sedis iurium, et auctoritatis detrimentum iam prolata; verum etiam legem recens propositam reprobamus, et damnamus, illaque omnia irrita prorsus ac nulla declaramus. Praeterea tum eos omnes, quorum nomine, opera et iussu ipsa decreta iam edita sunt, tum illos, qui legi nuper propositae quovis modo favere, vel illam probare, aut sancire non formidaverint, gravissime monemus, ut etiam atque etiam animo menteque reputent poenas, et censuras, quae ab Apostolicis Constitutionibus, sacrorumque Conciliorum Canonibus, maxime Tridentini (Sess. 22 Cap. 11) adversus rerum sacrarum praedatores, et profanatores, ecclesiasticae potestatis, ac libertatis, violatores, et Ecclesiae, Sanctaeque Sedis iurium usurpatores constitutae sunt. Utinam tantorum malorum auctores Nostris hisce vocibus, monitisque permoti atque excitati tandem aliquando cessent a tot ausis contra ecclesiasticam immunitatem, et libertatem, ac properent reparare innumera damna Ecclesiae illata, atque ita paterno Nostro animo durissima avertatur necessitas animadvertendi in ipsos illis armis, quae sacro Nostro ministerio divinitus fuere attributa!

» Ut autem catholicus orbis perspiciat curas a Nobis pro Ecclesiae causa in Subalpino Regno tuenda susceptas, ac simul cognoscat agendi rationem, quae ab illo Gubernio adhibita fuit, peculiarem rerum Expositionem typis edi, et cuique Vestrum tradi iussimus (1).

» Antequam vero loquendi finem faciamus, haud possumus, quin summis meritisque laudibus efferamus Venerabiles Fratres eiusdem Subalpini Regni Archiepiscopos, et Epi-

(1) In hac italica Expositione octo et sexaginta documentis munita indicantur tractationes habitae inter Gubernium Subalpinum et S. Sedem ab anno 1848: namque Gubernium illud ab eo anno tum Concordatum tum praecipua Ecclesiae catholicae iura subvertere iam inceperat, atque ea ratione publice se ostendebat erga Apostolicam Sedem, ut significaret se velle iugiter tractationes inire, nova componere Concordata: interea Ecclesiae iura gravissime violabat et abolebat. Missi sunt pluries Legati absurda a S. Sede petentes, et Concordatis non initis, immo nec inceptis S. Sedes per Diplomaticas Notas et per solemniores quoque actus protestari et reclamare passim cogebatur. Hoc tractationum velamine iniqua facta manebant et tractationes in auras abibant. Haec prolixe demonstrantur ex Documentis, quibus Expositio indicata innititur.

scopos, qui propriae dignitatis, et officii memores, Nostrisque votis quam cumulatissime respondentes, numquam destiterunt singulari virtute, et constantia qua voce, qua scriptis opponere murum pro Domo Israel, ac Dei eiusque sanctae Ecclesiae causam strenue propugnare. Atque hic gratulamur quoque ex animo tot spectatissimis laicis Viris, qui in illo Regno morantes, et catholicis sensibus egregie animati, ac Nobis et huic Apostolicae Sedi firmiter adhaerentes gloriati sunt sacra Ecclesiae iura tum voce, tum scriptis palam publiceque defendere.

» Interim a Vobis, Venerabiles Fratres, qui in partem sollicitudinis Nostrae vocati estis, exposcimus, ut una Nobiscum potentissimo Immaculatae Virginis Mariae patrocinio suffulti assiduas, fervidasque preces Deo adhibere numquam desinatis, ut caelesti sua ope Nostris curis, et conatibus adesse, atque omnipotenti sua virtute Ecclesiae suae sanctae causam tueri, et errantes ad veritatis, et iustitiae semitam reducere velit.»

Allocutio habita in Consistorio secreto die 26 Iulii 1855.

Venerabiles Fratres

« Cum saepe in hoc vestro consessu, veluti optime nostis, Venerabiles Fratres, non sine maximo animi Nostri dolore afflictas in Subalpino Regno sanctissimae religionis res lamentati simus, tum praesertim in Allocutione die vicesimo secundo Ianuarii huius anni ad Vos habita, typisque edita denuo conquesti sumus acerbissima sane vulnera, quae plures abhinc annos Subalpinum Gubernium catholicae Ecclesiae, eiusque potestati, iuribus, sacrisque Ministris, Episcopis, ac supremae Nostrae et huius Sanctae Sedis potestati et dignitati in dies imponere non desinit. Qua quidem Allocutione Apostolicam Nostram iterum extollentes vocem reprobavimus, damnavimus, et irrita prorsus ac nulla declaravimus tum omnia et singula decreta ab eodem Gubernio in religionis, Ecclesiae, et huius Sanctae Sedis iurium detrimentum edita, tum iniustissimam, funestissimamque legem tunc in medio positam, qua inter alia proponebatur, omnes fere Monasticas ac Religiosas utriusque sexus Familias, et Collegiales Ecclesias, ac simplicia Beneficia, iuris quoque patronatus, penitus esse extinguenda, illorumque redditus et bona civilis potestatis administrationi et arbitrio subiicienda. Neque omisimus tantorum malorum auctores, fautoresque eadem Allocutione monere, ut etiam atque etiam animo reputarent censuras, poenasque spirituales, quas Apostolicae Constitutiones, et Oecumenicorum Conciliorum decreta contra iurium, bonorumque Ecclesiae invasores facto ipso incurrendas infligunt. Ea porro spe sustentabamur fore, ut ipsi, qui catholico nomine gloriantur, et in eo morantur Regno,

in quo vel ipsum Statutum decernit, catholicam religionem esse debere solam ipsius Regni religionem, ac simul praescribit omnes proprietates sine ulla exceptione inviolabiles esse tuendas, tandem aliquando iustissimis Venerabilium Fratrum ipsius Regni praestantium Antistitum expostulationibus, ac nostris iteratis reclamationibus, querelis, paternisque monitis commoti suas mentes, voluntatesque ad saniora consilia revocarent, atque a divexanda Ecclesia desisterent, et gravissima damna eidem allata reparare properarent. Quam spem ostendebant nonnulla potissimum promissa iisdem Episcopis facta, quibus fidem haberi posse arbitrabamur.

» At, dolentes dicimus, non solum Subalpinum Gubernium nec suorum Episcoporum postulationibus, nec Nostris vocibus auditum praebuit, verum etiam graviores semper Ecclesiae, ac Nostrae et huius Apostolicae Sedis auctoritati inferens iniurias, ac plures Nostras protestationes et paterna etiam monita plane contemnens haud reformidavit commemoratam quoque legem, verbis licet, et specie quadam immutatam, sed re tamen, fine ac spiritu prorsus eandem approbare, sancire, et promulgare. Equidem gravissimum, molestissimumque Nobis est, Venerabiles Fratres, debere ab ea mansuetudine ac lenitate, quam a natura ipsa hausimus, expressimus, atque ab aeterno Pastorum Principe didicimus, et quam idcirco constanti voluntate semper libentissime exercuimus, deflectere, ac severitatis partes, a quibus paternus Noster animus vel maxime abhorret, suscipere. Attamen cum videamus, omnem curam, sollicitudinem, longanimitatem et patientiam pro reparandis illic Ecclesiae ruinis a Nobis sex et amplius abhinc annos adhibitam nihil valuisse, nullamque affulgere spem fore, ut tantorum ausuum auctores velint hortationibus dociles praebere aures, quandoquidem ipsi, Nostris monitis omnino despectis, non cessant iniurias iniuriis cumulare, et omnia conari, ut in Subalpino Regno Ecclesiam eiusque potestatem, iura, libertatem opprimant, ac funditus evertant, cogimur in illos ecclesiastica severitate uti, ne officio Nostro deesse, et Ecclesiae causam deserere videamur. Atque hac agendi ratione, veluti probe scitis, illustribus inhaeremus exemplis tot Romanorum Pontificum Decessorum Nostrorum, qui sanctitate ac doctrina insignes non dubitarunt degeneres, contumacesque Ecclesiae filios, eiusque iurium pertinaces violatores et usurpatores iis poenis plectere, quae a Sacris Canonibus contra eiusmodi criminum reos sunt constitutae.

» Quamobrem in hoc amplissimo vestro conventu Apostolicam Nostram iterum efferimus vocem, ac tam enunciatam legem, quam alia omnia et singula facta et decreta a Subalpino Gubernio in religionis, Ecclesiae, ac Nostrae et huius Sanctae Sedis auctoritatis et iurium detrimen-

tum edita, de quibus tum in Nostra Allocutione die vicesimo secundo Ianuarii vertentis anni habita, tum in hac praesenti dolentes loquuti sumus, denuo reprobamus, condemnamus, ac nulla prorsus et irrita decernimus. Propterea cum incredibili animi Nostri moerore cogimur declarare, eos omnes, qui in Subalpino Regno praedicta decreta et legem contra Ecclesiae et huius Sanctae Sedis iura proponere, probare, sancire non extimuerunt, nec non illorum mandantes, fautores, consultores, adhaerentes, exsecutores maiorem excommunicationem, aliasque censuras et poenas ecclesiasticas a Sacris Canonibus, Apostolicis Constitutionibus, et generalium Conciliorum, Tridentini praesertim (sess. 22 cap. 11) decretis inflictas incurrisse. Etsi vero inevitabili muneris Nostri implendi necessitate compulsi Apostolicam adhibeamus severitatem; tamen probe noscimus, atque meminimus, Illius vicariam hic in terris Nos licet immeritos gerere operam, qui cum iratus fuerit, misericordiae recordatur. Quocirca levantes oculos Nostros ad Dominum Deum nostrum, ab Ipso humiliter enixeque exposcere non desistimus, ut degeneres Ecclesiae suae sanctae filios cuiusque ordinis, gradus, et conditionis tum laicos, tum Clericos sacro etiam charactere insignitos, quorum errata numquam satis lugeri possunt, caelestis suae gratiae lumine illustrare, illosque ad saniorem mentem reducere velit, cum nihil cordi Nostro gratius, nihil optabilius, nihil iucundius esse possit, quam ut errantes resipiscant, ac redeant ad cor. Neque omittimus in omni oratione, et obsecratione cum gratiarum actione ipsum divitem in misericordia Deum exorare, ut uberrimis quibusque divinae suae gratiae donis omnes Venerabiles Fratres Subalpini Regni Archiepiscopos, et Episcopos in tot angustiis ac tribulationibus constitutos adiuvare, et consolari numquam desinat, quo ipsi, veluti adhuc tanta cum sui nominis laude egerunt, pergant egregia sua episcopali virtute, constantia et prudentia religionis et Ecclesiae causam strenue defendere, ac proprii gregis saluti et incolumitati studiosissime advigilare. Atque humillimas quoque, fervidasque clementissimo miserationum Domino sine intermissione offerimus preces, ut caelesti sua ope confortare dignetur non modo fidelem illius Regni Clerum, qui maxima ex parte suorum Antistitum exempla sequens proprio munere praeclare fungitur, verum etiam tot spectatissimos ipsius Regni laicos viros, qui catholicis sensibus egregie animati, ac Nobis, et huic Petri Cathedrae ex animo addicti eorum operam in Ecclesiae iuribus tuendis impendere vehementer gloriantur.»

Epistola encyclica data die 18 Iunii 1859.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum ordinariis gratiam et communionem cum Apostolica Sede habentibus.

PIUS PAPA IX.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Qui nuper per Italiam erupit contra legitimos Principes seditionis motus in regionibus etiam Pontificiae ditionis finitimis, nonnullas ex Provinciis Nostris, quaedam veluti incendii flamma, pervasit; quae quidem et funesto illo permotae exemplo, et externis actae incitamentis a paterno Nostro regimine sese subduxerunt, et vero etiam paucis adnitentibus id quaerunt, ut italico illi subiiciantur Gubernio, quod per annos hosce postremos Ecclesiae, ac legitimis illius iuribus, sacrisque administris se gessit adversum. Dum Nos rebellionis huiusmodi actus et reprobamus, et dolemus, quibus quaedam tantum populi pars turbatis in iisdem provinciis iniuste adeo respondet paternis studiis, curisque Nostris, ac dum necessarium esse palam edicimus Sanctae huic Sedi civilem Principatum, ut in bonum religionis sacram potestatem sine ullo impedimento exercere possit, quem quidem civilem Principatum extorquere eidem connituntur vaferrimi hostes Ecclesiae Christi, Vobis, in tanto rerum turbine praesentes damus litteras, Venerabiles fratres, ut aliquod dolori Nostro solatium quaeramus. Atque hac occasione Vos etiam hortamur, ut pro explorata pietate vestra, pro eximio erga Apostolicam Sedem, eiusque libertatem studio id praestandum curetis, quod olim Aaroni supremo Hebraeorum Pontifici praescripsisse legimus Moysem (Num. cap. XVI) *tolle thuribulum, et hausto igne de altari mitte incensum desuper pergens cito ad populum, ut roges pro eis; iam enim egressa est ira a Domino, et plaga desaevit.* » Itemque Vos hortamur, ut preces fundatis quemadmodum sancti illi fratres, Moyses nimirum atque Aaron, qui « *proni in faciem dixerunt: fortissime Deus spirituum universae carnis, num aliquibus peccantibus contra omnes ira tua desaeviet?* (Num. cap. XVI). Ad hoc scilicet, Venerabiles Fratres, praesentes Vobis mittimus litteras, ex quibus non parum solatii percipimus, quippe confidimus, desideriis Vos, curisque Nostris cumulate responsuros. Ceterum palam hoc profitemur, indutos Nos virtute ex alto, quam infirmitati Nostrae immittet fidelium precibus exoratus Deus, quidvis discriminis, quidvis acerbitatis antea perpessuros quam Apostolicum ulla ex parte deseramus officium, ac quidquam admittamus contra iuramenti sanctitatem, quo Nos obstrinximus, cum licet imme-

rentes Supremam hanc Apostolorum Principis Sedem, arcem, et propugnaculum Catholicae fidei, Deo sic volente, conscendimus. In pastorali vestro tuendo munere omnia laeta, ac felicia, Venerabiles Fratres, Vobis adprecantes, caelestis auspicem beatitatis Apostolicam Benedictionem, Vobis, gregique vestro peramanter impertimur.

» Datum Romae apud Sanctum Petrum die 18 Iunii Anno 1859. Pontificatus Nostri Anno Decimoquarto.»

ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO DIE 20 IUNII 1859.

Venerabiles Fratres

« Ad gravissimum, quo cum bonis omnibus propter bellum inter catholicas nationes excitatum premimur, dolorem maximus accessit moeror ob luctuosam rerum conversionem ac perturbationem, quae in nonnullis Pontificiae Nostrae ditionis Provinciis nefaria impiorum hominum opera ac sacrilego prorsus ausu nuper evenit. Probe intelligitis, Venerabiles Fratres, Nos dolenter loqui de scelesta sane perduellium contra sacrum legitimumque Nostrum, et huius Sanctae Sedis civilem Principatum coniuratione et rebellione, quam vaferrimi homines in eisdem Nostris provinciis commorantes, tum clandestinis pravisque coetibus, tum turpissimis consiliis cum finitimarum regionum hominibus initis, tum fraudulentis calumniosisque editis libellis, tum exteris armis comparatis et invectis, tum perversis quibusque aliis fraudibus et artibus moliri, fovere et efficere minime reformidarunt. Nec possumus non vehementer dolere, infestam huiusmodi coniurationem primum erupisse in civitate Nostra Bononiensi, quae paternae Nostrae benevolentiae ac liberalitatis ornata beneficiis duos fere abhinc annos, cum ibi diversati sumus, suam erga Nos et hanc Apostolicam Sedem venerationem ostendere, ac testari haud omiserat. Bononiae enim die duodecima huius mensis, postquam Austriacae inopinato discesserunt copiae, nulla interposita mora coniurati homines audacia insignes, omnibus divinis, humanisque proculcatis iuribus, laxatisque improbitatis habenis, haud exhorruerunt tumultuari, atque urbanam cohortem, aliosque armare, cogere, educere, atque Cardinalis Nostri Legati aedes adire, ibique ablatis Pontificiis Insignibus eorum loco rebellionis vexillum attollere et collocare cum summa honestiorum civium indignatione ac fremitu, qui tantum facinus improbare, ac Nobis et Pontificio Nostro Gubernio plaudere haud extimescebant. Hinc ab ipsis perduellibus eidem Cardinali Nostro Legato profectio fuit denunciata, qui pro sui muneris officio tot scelestis ausibus obsistere, ac Nostram, et huius Sanctae Sedis dignitatem et iura asserere ac tueri minime praetermittebat. Atque eo sce-

leris et impudentiae rebelles devenerunt, ut minime veriti sint gubernium immutare, et Sardiniae Regis Dictaturam petere, et ob hanc causam suos ad eundem Regem deputatos mittere. Cum igitur Noster Legatus haud posset tantas impedire improbitates, easque diutius ferre et intueri, solemnem tum voce tum scripto edidit protestationem contra omnia quae a factiosis hominibus adversus Nostra et huius Sanctae Sedis iura fuerunt patrata, ac Bononia decedere coactus Ferrariam se contulit.

»Quae Bononiae tam nefariae peracta sunt, eadem similibus criminosis modis Ravennae, Perusiae, et alibi flagitiosi homines communi bonorum omnium luctu agere minime dubitarunt, haud timentes posse suos impetus a Pontificiis Nostris copiis reprimi ac refringi, cum illae numero paucae eorum furori et audaciae resistere minime possent. Quocirca in eisdem civitatibus a perduellibus omnium divinarum, humanarumque legum conculcata auctoritas, et suprema civilis Nostra atque huius Sanctae Sedis oppugnata potestas, et defectionis erecta vexilla, et legitimum Pontificium Gubernium de medio sublatum, et Sardiniae Regis Dictatura petita, et Nostri Delegati publica emissa protestatione ad profectionem vel impulsi, vel coacti, et alia multa rebellionis admissa facinŏra.

»Nemo vero ignorat quo isti civilis Apostolicae Sedis principatus osores semper potissimum spectent, et quid ipsi velint, quid cupiant, quid exoptent. Omnes quidem norunt singulari Divinae Providentiae consilio factum esse, ut in tanta temporalium Principum multitudine et varietate Romana quoque Ecclesia temporalem dominationem nemini prorsus obnoxiam haberet, quo Romanus Pontifex summus totius Ecclesiae Pastor nulli umquam Principi subiectus supremam universi Dominici gregis pascendi, regendique potestatem auctoritatemque ab ipso Christo Domino acceptam per universum, qua late patet, orbem plenissima libertate exercere, ac simul facilius divinam religionem magis in dies propagare, et variis fidelium indigentiis occurrere, et opportuna flagitantibus auxilia ferre, et alia omnia bona peragere posset, quae pro re ac tempore ad maiorem totius christianae reipublicae utilitatem pertinere ipse cognosceret. Infestissimi igitur Romanae Ecclesiae temporalis dominii hostes civilem eiusdem Ecclesiae, Romanique Pontificis Principatum caelesti quadam rerum dispensatione, et vetusta per tot iam continentia saecula possessione, ac iustissimo quovis alio optimoque iure comparatum, et communi omnium populorum et Principum vel acatholicorum consensione uti sacrum inviolatumque Beati Petri patrimonium semper habitum ac defensum invadere, labefactare, ac destruere connituntur, ut, Romana Ecclesia suo spoliata patrimonio,

Apostolicae Sedis, Romanique Pontificis dignitatem maiestatemque deprimant, pessumdent, et liberius sanctissimae religioni maxima quaeque damna, ac teterrimum bellum inferant, ipsamque religionem, si fieri umquam posset, funditus evertant. Huc sane semper spectarunt ac spectant nequissima illorum hominum consilia, molitiones et fraudes, qui temporalem Romanae Ecclesiae dominationem convellere exoptant, veluti diuturna ac tristissima experientia omnibus clare aperteque demonstrat.

» Quamobrem cum Nos Apostolici Nostri muneris officio, solemnique iuramento adstricti debeamus religionis incolumitati summa vigilantia prospicere, ac iura et possessiones Romanae Ecclesiae omnino integras inviolatasque tueri, et huius Sanctae Sedis libertatem, quae cum universae Ecclesiae utilitate est plane coniuncta, asserere et vindicare, ac proinde ipsius Principatum defendere, quo ad liberam rei sacrae in toto terrarum orbe procurationem exercendam Divina Providentia Romanos Pontifices donavit, illumque integrum et inviolatum Nostris Successoribus transmittere, idcirco non possumus non vehementer damnare, detestari impios nefariosque perduellium subditorum ausus, conatus, illisque fortiter obsistere.

» Itaque postquam per reclamationem Nostri Cardinalis Secretarii Status missam ad omnes Oratores, Ministros et negotiorum Gestores exterarum nationum apud Nos et hanc S. Sedem nefarios huiusmodi rebellium ausus reprobavimus ac detestati sumus, nunc in amplissimo hoc Vestro Consessu, Venerabiles Fratres, Nostram attollentes vocem, maiori qua possumus animi Nostri contentione, protestamur contra ea omnia, quae perduelles in commemoratis locis agere ausi sunt, et suprema Nostra auctoritate damnamus, reprobamus, rescindimus, abolemus omnes et singulos actus tum Bononiae, tum Ravennae, tum Perusiae, tum alibi ab ipsis perduellibus contra sacrum legitimumque Nostrum, et huius S. Sedis Principatum quovis modo factos et appellatos, et eosdem actus irritos omnino, illegitimos, et sacrilegos esse declaramus, atque decernimus. Insuper in omnium memoriam revocamus maiorem excommunicationem, aliasque ecclesiasticas poenas et censuras a sacris Canonibus, Apostolicis Constitutionibus, et Generalium Conciliorum, Tridentini praesertim (Sess. 22 cap. 11, de Reform.) decretis inflictas, et absque ulla declaratione incurrendas ab iis omnibus, qui quovis modo temporalem Romani Pontificis potestatem impetere audeant: in quas proinde eos omnes misere incidisse declaramus, qui Bononiae, Ravennae, Perusiae, et alibi civilem Nostram, et huius Sanctae Sedis potestatem, et iurisdictionem, ac Beati Petri patrimonium, opera, consilio, assensu et alia quacumque ratione, violare, perturbare, et usurpare ausi sunt.

» Dum vero officii Nostri ratione compulsi haec non levi certe animi Nostri dolore declarare, et edicere cogimur, miserrimam tot filiorum caecitatem illacrimantes a clementissimo misericordiarum Patre humiliter enixeque exposcere non desistimus, ut omnipotenti sua virtute efficiat, ut quamprimum optatissimus illucescat dies, quo et ipsos filios resipiscentes, atque ad officium reductos iterum paterno sinu cum gaudio excipere, et omni perturbatione sublata ordinem tranquillitatemque in tota Pontificia Nostra ditione restitutam videre possimus. Hac autem in Deo fiducia suffulti ea quoque spe sustentamur fore, ut Europae Principes, uti antea, ita hoc etiam tempore suam omnem operam in temporali Nostro, Sanctaeque huius Sedis Principatu tuendo, et integre servando consociatis studiis consiliisque impendant, cum eorum cuiusque vel maxime intersit, Romanum Pontificem plenissima frui libertate, quo Catholicorum conscientiae in eorundem Principum ditionibus commorantium tranquillitati rite consultum sit. Quae quidem spes augetur, propterea quod Gallicae copiae in Italia degentes, iuxta ea quae Carissimus in Christo Filius Noster Gallorum Imperator declaravit, non modo nihil contra temporalem Nostram et huius Sanctae Sedis dominationem agent, immo vero eandem tuebuntur atque servabunt. »

Epistola encyclica data die 19 Ianuarii 1860.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum ordinariis gratiam et communionem cum Apostolica Sede habentibus.

PIUS PAPA IX.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Nullis certe verbis explicare possumus, Venerabiles Fratres, quanto solatio, quantaeque laetitiae Nobis fuerit inter maximas Nostras amaritudines singularis ac mira vestra, et fidelium, qui Vobis commissi sunt, erga Nos et hanc Apostolicam Sedem fides, pietas et observantia, atque egregius sane in eiusdem Sedis iuribus tuendis, et iustitiae causa defendenda consensus, alacritas, studium et constantia. Etenim ubi primum ex Nostris Encyclicis Litteris die 18 Iunii superiori anno ad Vos datis, ac deinde ex binis Nostris Consistorialibus Allocutionibus cum summo animi vestri dolore cognovistis gravissima damna, quibus sacrae civilesque res in Italia affligebantur, atque intellexistis nefarios rebellionis motus et ausus contra legitimos eiusdem Italiae Principes, ac sacrum legitimumque Nostrum et huius S. Sedis Principatum, Vos Nostris votis curisque statim obsecundantes, nulla interiecta mora, publicas in vestris Dioecesibus preces omni studio indicere properastis.

Hinc non solum obsequentissimis aeque ac amantissimis vestris Litteris ad Nos datis, verum etiam tum pastoralibus Epistolis, tum aliis religiosis doctisque scriptis in vulgus editis episcopalem vestram vocem cum insigni vestri ordinis ac nominis laude attollentes, ac sanctissimae nostrae religionis iustitiaeque causam strenue propugnantes, vehementer detestati estis sacrilega ausa contra civilem Romanae Ecclesiae Principatum admissa. Atque ipsum Principatum constanter tuentes, profiteri, et docere gloriati estis, eundem singulari divinae illius omnia regentis ac moderantis providentiae consilio datum fuisse Romano Pontifici, ut ipse nulli civili potestati unquam subiectus supremum Apostolici ministerii munus sibi ab ipso Christo Domino divinitus commissum plenissima libertate, ac sine ullo impedimento in universum orbem exerceat. Atque Nobis carissimi catholicae Ecclesiae filii vestris imbuti doctrinis, vestroque eximio exemplo excitati eosdem sensus Nobis testari summopere certarunt et certant. Namque ex omnibus totius catholici orbis regionibus innumerabiles paene accepimus tum ecclesiasticorum tum laicorum hominum cuiusque dignitatis, ordinis, gradus et conditionis Litteras etiam a centenis catholicorum millibus subscriptas, quibus ipsi filialem suam erga Nos, et hanc Petri Cathedram devotionem ac venerationem luculenter confirmant, et rebellionem, aususque in nonnullis Nostris Provinciis admissos vehementer detestantes, Beati Petri patrimonium omnino integrum inviolatumque servandum, atque ab omni iniuria defendendum esse contendunt; ex quibus insuper non pauci id ipsum, vulgatis apposite scriptis, docte sapienterque asseruere. Quae praeclarae vestrae, ac fidelium significationes, omni certe laude ac praedicatione decorandae, et aureis notis in catholicae Ecclesiae fastis inscribendae ita Nos commoverunt, ut non potuerimus non laete exclamare « *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur Nos in omni tribulatione nostra.* » Nihil enim Nobis inter gravissimas, quibus premimur, angustias gratius, nihil iucundius, nihilque optatius esse poterat, quam intueri quo concordissimo atque admirabili studio Vos omnes, Venerabiles Fratres, ad huius S. Sedis iura tutanda animati et incensi estis, et qua egregia voluntate fideles curae vestrae traditi in idipsum conspirant. Ac per Vos ipsi vel facile cogitatione assequi potestis quam vehementer paterna Nostra in vos, atque in ipsos catholicos benevolentia merito atque optimo iure in dies augeatur.

» Dum vero tam mirificum vestrum, et fidelium erga Nos et hanc Sanctam Sedem studium et amor Nostrum lenibat dolorem, nova aliunde tristitiae accessit causa. Itaque has Vobis scribimus Litteras, ut in tanti momenti re animi Nostri sen-

sus Vobis in primis denuo notissimi sint. Nuper quemadmodum plures ex Vobis iam noverint, per Parisienses ephemerides, quibus titulus « Moniteur » vulgata fuit Gallorum Imperatoris Epistola, qua Nostris respondit Litteris, quibus Imperialem Maiestatem suam omni studio rogavimus, ut validissimo suo patrocinio in Parisiensi Congressu integram et inviolabilem temporalem Nostram et huius Sanctae Sedis ditionem tueri, illamque a nefaria rebellione vindicare vellet. Hac sua Epistola summus Imperator commemorans quoddam suum consilium paulo ante Nobis propositum de rebellibus Pontificiae Nostrae ditionis provinciis Nobis suadet, ut earundem provinciarum possessioni renuntiare velimus, cum ei videatur hoc tantum modo praesenti rerum perturbationi posse mederi.

» Quisque vestrum, Venerabiles Fratres, optime intelligit, Nos gravissimi officii Nostri memores haud potuisse silere cum huiusmodi epistolam accepimus. Hinc, nulla interposita mora, eidem Imperatori rescribere properavimus, Apostolica animi Nostri libertate clare aperteque declarantes, nullo plane modo Nos posse eius annuere consilio, propterea quod *insuperabiles praeseferat difficultates, ratione habita Nostrae et huius Sanctae Sedis dignitatis, Nostrique sacri characteris, atque eiusdem Sedis iurium, quae non ad alicuius regalis familiae successionem, sed ad omnes catholicos pertinent*, ac simul professi sumus, *non posse per Nos cedi quod Nostrum non est, ac plane a Nobis intelligi, victoriam, quae Aemiliae perduellibus concedi vellet, stimulo futuram indigenis, exterisque aliarum provinciarum perturbatoribus ad eadem patranda, cum cernerent prosperam fortunam quae rebellibus contingeret.* Atque inter alia eidem Imperatori manifestavimus, *non posse Nos commemoratas Pontificiae Nostrae ditionis in Aemilia provincias abdicare, quin solemnia, quibus obstricti sumus, iuramenta violemus, quin querelas motusque in reliquis Nostris provinciis excitemus, quin catholicis omnibus iniuriam inferamus, quin denique infirmemus iura non solum Italiae Principum, qui suis dominiis iniuste spoliati fuerunt, verum etiam omnium totius christiani orbis Principum, qui indifferenter videre nequirent perniciosissima quaedam induci principia.* Neque praetermisimus animadvertere, *Maiestatem Suam haud ignorare per quos homines, quibusque pecuniis, ac praesidiis recentes rebellionis ausus Bononiae, Ravennae et in aliis civitatibus excitati ac peracti fuerint, dum longe maxima populorum pars motibus illis, quos minime opinabatur, veluti attonita maneret, et ad illos sequendos se nullo modo propensam ostendit.* Et quoniam Serenissimus Imperator illas Provincias a Nobis abdicandas esse censebat ob rebellionis motus ibi identidem excitatos, opportune respondimus, huiusmodi argumentum, utpote ni-

*

mis probans, nihil valere: quandoquidem non dissimiles motus tum in Europae regionibus, tum alibi persaepe evenerunt; et nemo non videt legitimum exinde capi non posse argumentum ad civiles ditiones imminuendas. Atque haud omisimus eidem Imperatori exponere, diversam plane fuisse a postremis suis Litteris primam suam Epistolam ante Italicum bellum ad Nos datam, quae Nobis consolationem, non afflictionem attulit. Cum autem ex quibusdam imperialis epistolae per commemoratas ephemerides editae verbis timendum Nobis esse censuerimus, ne praedictae Nostrae in Aemilia provinciae iam essent considerandae veluti a Pontificia Nostra ditione distractae, idcirco Maiestatem Suam Ecclesiae nomine rogavimus, ut etiam proprii ipsius Maiestatis Suae boni utilitatisque intuitu efficeret, ut huiusmodi Noster timor plane evanesceret. Ac paterna illa caritate, qua sempiternae omnium saluti prospicere debemus, in Ipsius mentem revocavimus, ab omnibus districtam aliquando rationem ante tribunal Christi esse reddendam, et severissimum iudicium subeundum, ac propterea cuique enixe curandum, ut misericordiae potius quam iustitiae effectus experiatur.

» Haec praesertim inter alia summo Gallorum Imperatori respondimus, quae Vobis, Venerabiles Fratres, significanda esse omnino existimavimus, ut Vos in primis, et universus catholicus orbis magis magisque agnoscat, Nos, Deo auxiliante, pro gravissimi officii Nostri debito omnia impavide conari, nihilque intentatum relinquere, ut religionis ac iustitiae causam fortiter propugnemus, et civilem Romanae Ecclesiae Principatum, eiusque temporales possessiones ac iura, quae ad universum catholicum orbem pertinent, integra, et inviolata constanter tueamur et servemus, nec non iustae aliorum Pincipum causae prospiciamus. Ac divino Illius auxilio freti, qui dixit: *in mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum* (Ioan. c. 16 v. 33), *et beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam* (Matth. c. 5 v. 10), parati sumus illustria Praedecessorum Nostrorum vestigia persequi, exempla aemulari, et aspera quaeque et acerba perpeti, ac vel ipsam animam ponere, antequam Dei, Ecclesiae, ac iustitiae causam ullo modo deseramus. Sed vel facile coniicere potestis, Venerabiles Fratres, quam acerbo conficiamur dolore videntes quo teterrimo sane bello sanctissima nostra religio, maximo cum animarum detrimento, vexetur, quibusque maximis turbinibus Ecclesia, et haec Sancta Sedes iactentur. Atque etiam facile intelligitis quam vehementer angamur, probe noscentes quantum sit animarum discrimen in illis perturbatis Nostris provinciis, ubi pestiferis praesertim scriptis in vulgus editis pietas, religio, fides, morumque honestas in dies miserrime labefactatur. Vos igitur, Venerabiles

Fratres, qui in sollicitudinis Nostrae partem vocati estis, quique tanta fide, constantia, ac virtute ad religionis, Ecclesiae et huius Apostolicae Sedis causam propugnandam exarsistis, pergite maiore animo studioque eandem causam defendere, ac fideles curae vestrae concreditos quotidie magis inflammate, ut sub vestro ductu omnem eorum operam, studia, consilia in catholicae Ecclesiae, et huius Sanctae Sedis defensione, atque in tuendo civili eiusdem Sedis Principatu, Beatique Petri patrimonio, cuius tutela ad omnes catholicos pertinet, impendere nunquam desinant. Atque illud praesertim a Vobis etiam atque etiam exposcimus, Venerabiles Fratres, ut una Nobiscum fervidissimas Deo Optimo Maximo preces sine intermissione cum fidelibus curae vestrae commissis adhibere velitis, ut imperet ventis et mari, ac praesentissimo suo auxilio adsit Nobis, adsit Ecclesiae suae, atque exurgat et iudicet causam suam, utque caelesti sua gratia omnes Ecclesiae et huius Apostolicae Sedis hostes propitius illustrare, eosque omnipotenti sua virtute ad veritatis, iustitiae, salutisque semitas reducere dignetur. Et quo facilius Deus exoratus inclinet aurem suam ad Nostras, Vestras, omniumque fidelium preces, petamus in primis, Venerabiles Fratres, suffragia Immaculatae Sanctissimaeque Dei Genitricis Virginis Mariae, quae amantissima nostrum omnium est mater et spes fidissima, ac praesens Ecclesiae tutela et columen, et cuius patrocinio nihil apud Deum validius. Imploremus quoque suffragia tum Beatissimi Apostolorum Principis, quem Christus Dominus Ecclesiae suae petram constituit, adversus quam portae inferi praevalere nunquam poterunt, tum coapostoli eius Pauli, omniumque Sanctorum Caelitum, qui cum Christo regnant in caelis. Nihil dubitamus, Venerabiles Fratres, quin pro eximia vestra religione ac sacerdotali zelo, quo summopere praestatis, Nostris hisce votis postulationibusque studiosissime obsequi velitis. Atque interim flagrantissimae Nostrae in Vos caritatis pignus Apostolicam Benedictionem ex intimo corde profectam et cum omnis verae felicitatis voto coniunctam Vobis ipsis, Venerabiles Fratres, cunctisque Clericis, Laicisque fidelibus cuiusque Vestrum vigilantiae commissis peramanter impertimur.

» Datum Romae apud Sanctum Petrum die 19 Ianuarii Anno 1860.

» Pontificatus Nostri Anno Decimoquarto.»

LITTERAE APOSTOLICAE PROMULGATAE DIE 26 MARTII 1860, QUIBUS INVASORES ET USURPATORES PONTIFICIAE DITIONIS EXCOMMUNICATI DECLARANTUR, ET QUATENUS OPUS ESSET DE NOVO EXCOMMUNICANTUR.

PIUS PAPA IX.

Ad perpetuam rei memoriam.

« Cum catholica Ecclesia a Christo Domino fundata et instituta, ad sempiternam hominum salutem curandam, perfectae societatis formam vi divinae suae institutionis obtinuerit, ea proinde libertate pollere debet, ut in sacro suo ministerio obeundo nulli civili potestati subiaceat. Et quoniam ad libere, ut par erat, agendum iis indigebat praesidiis quae temporum conditioni ac necessitati congruerent, idcirco singulari prorsus divinae providentiae consilio factum est, ut cum Romanum corruit Imperium et in plura fuit regna divisum, Romanus Pontifex, quem Christus totius Ecclesiae suae caput centrumque constituit, civilem assequeretur Principatum. Quo sane a Deo ipso sapientissime consultum est, ut in tanta temporalium Principum multitudine ac varietate summus Pontifex illa frueretur politica libertate, quae tantopere necessaria est ad spiritualem suam potestatem, auctoritatem et iurisdictionem toto orbe absque ullo impedimento exercendum. Atque ita plane decebat, ne catholico orbi ulla oriretur occasio dubitandi, impulsu fortasse civilium potestatum, vel partium studio duci quandoque posse in universali procuratione gerenda Sedem illam, ad quam *propter potiorem principalitatem necesse est omnem Ecclesiam convenire.*

» Facile autem intelligitur quemadmodum eiusmodi Romanae Ecclesiae Principatus, licet suapte natura temporalem rem sapiat, spiritualem tamen induat indolem vi sacrae, quam habet, destinationis, et arctissimi illius vinculi quo cum maximis Rei Christianae rationibus coniungitur. Quod tamen nil impedit quominus ea omnia, quae ad temporalem quoque populorum felicitatem conducunt, perfici queant, quemadmodum gesti a Romanis Pontificibus per tot saecula civilis regiminis historia luculentissime testatur.

» Cum porro ad Ecclesiae bonum et utilitatem respiciat Principatus de quo loquimur, mirum non est quod Ecclesiae ipsius hostes persaepe illum convellere et labefactare multiplici insidiarum et conatuum genere contenderint: in quo tamen nefaria illorum molimina, Deo Ecclesiam suam iugiter adiuvante, in irritum serius ocius ceciderunt. Iam vero novit universus orbis quomodo luctuosis hisce temporibus infestissimi Catholicae Ecclesiae et huius Apostolicae Sedis osores *abominabiles facti in studiis suis, ac loquentes in hypocrisi mendacium* hanc ipsam Sedem proculcatis divinis humanisque iuribus, civili, quo potitur, Principatu spoliare nequiter adnitantur, idque assequi studeant non manifesta

quidem, uti alias, aggressione, armorumque vi, sed falsis aeque ac perniciosis principiis callide inductis, ac popularibus motibus malitiose excitatis. Neque enim erubescunt nefandam populis suadere rebellionem contra legitimos Principes, quae ab Apostolo clare aperteque damnatur ita docente: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt* (1). Dum vero pessimi istiusmodi veteratores temporalem Ecclesiae dominationem aggrediuntur, eiusque venerandam auctoritatem despiciunt, eo impudentiae deveniunt, ut suam in Ecclesiam ipsam reverentiam et obsequium palam iactare non desinant. Atque illud vel maxime dolendum, quod tam prava agendi ratione sese polluerit non nemo etiam ex iis, qui, uti Catholicae Ecclesiae filii, in ipsius tutelam atque praesidium impendere debent auctoritatem, qua in subiectos sibi populos potiuntur.

» In subdolis ac perversis, quas lamentamur, machinationibus praecipuam habet partem Subalpinum Gubernium, a quo pridem omnes norunt quanta et quam deploranda eo in Regno damna ac detrimenta Ecclesiae eiusque iuribus, sacrisque Ministris fuerint inlata, de quibus in Consistoriali potissimum Allocutione die XXII Ianuarii MDCCCLV habita vehementer doluimus. Post despectas hactenus Nostras ea de re iustissimas reclamationes Gubernium ipsum eo temeritatis modo progressum est, ut ab irroganda universali Ecclesiae iniuria minime abstinuerit, civilem impetens Principatum, quo Deus hanc B. Petri Sedem instructam voluit ad Apostolici Ministerii libertatem, uti animadvertimus, tuendam atque servandam. Primum sane ex manifestis aggressionis indiciis prodiit quum in Parisiensi Conventu, anno 1856 acto, ex parte eiusdem Subalpini Gubernii inter hostiles nonnullas expositiones speciosa quaedam ratio proposita fuit ad civile Romani Pontificis dominium infirmandum, et ad Ipsius Sanctaeque huius Sedis auctoritatem imminuendam. Ubi vero superiore anno Italicum exarsit bellum inter Austriae Imperatorem, et foederatores invicem Imperatorem Galliarum ac Sardiniae Regem, nihil fraudis, nihil sceleris praetermissum est, ut Pontificiae Nostrae Ditionis populi ad nefariam defectionem modis omnibus impellerentur. Hinc instigatores missi, pecunia largiter effusa, arma suppeditata, incitamenta pravis scriptis et ephemeridibus admota, et omne fraudum genus adhibitum vel ab illis, qui eiusdem Gubernii legatione Romae fungentes, nulla habita gentium iuris honestatisque ratione, proprio munere perperam abutebantur

(1) S. Paul. Ep. ad Rom. c. XIII v. 1 et seq.

ad tenebricosas molitiones in Pontificii Nostri Gubernii perniciem agendas.

» Oborta deinde in nonnullis Ditionis Nostrae Provinciis, quae dudum occulte comparata fuerat, seditione, illico per fautores Regia Dictatura proclamata est, statimque a Subalpino Gubernio Commissarii adlecti, qui, alio etiam nomine postea appellati, provincias illas regendas sumerent. Dum haec agerentur, Nos gravissimi officii Nostri memores non praetermisimus binis Nostris Allocutionibus die xx Iunii et xxvi Septembris superiore anno habitis de violato civili huiusce S. Sedis Principatu altissime conqueri, simulque violatores serio monere de censuris ac poenis per canonicas sanctiones inflictis, in quas ipsi proinde misere inciderant. Existimandum porro erat, patratae violationis auctores per iteratas Nostras monitiones ac querelas ab iniquo proposito destituros; praesertim cum universi Catholici Orbis sacrorum Antistites, et fideles cuiusque ordinis, dignitatis, et conditionis eorum curae commissi suas nostris expostulationibus adiungentes unanimi alacritate Nobiscum huius Apostolicae Sedis, et universalis Ecclesiae iustitiaeque causam propugnandam susceperint, cum optime intelligerent, quantopere civilis, de quo agitur, Principatus ad liberam supremi Pontificatus iurisdictionem intersit. Verum (horrescentes dicimus!) Subalpinum Gubernium non solum Nostra monita, querelas, et ecclesiasticas poenas contempsit, sed etiam in sua persistens improbitate, populari suffragio, pecuniis, minis, terrore aliisque callidis artibus contra omne ius extorto, minime dubitavit commemoratas Nostras Provincias invadere, occupare, et in suam potestatem dominationemque redigere. Verba quidem desunt ad tantum improbandum facinus, in quo plura et maxima habentur facinora. Grave namque admittitur sacrilegium, quo una simul aliena iura contra naturalem divinamque legem usurpantur, omnis iustitiae ratio subvertitur, et cuiusque civilis Principatus ac totius humanae Societatis fundamenta penitus evertuntur.

» Cum igitur ex una parte non sine maximo animi Nostri dolore intelligamus, irritas futuras novas expostulationes apud eos qui *velut aspides surdae obturantes aures suas* nihil hucusque monitis ac questubus Nostris commoti sunt; ex altera vero parte intime sentiamus quid a Nobis in tanta rerum iniquitate omnino postulet Ecclesiae huiusque Apostolicae Sedis ac totius Catholici Orbis causa, improborum hominum opera tam vehementer oppugnata, idcirco cavendum Nobis est ne diutius cunctando gravissimi officii Nostri muneri deesse videamur. Eo nempe adducta res est ut illustribus Praedecessorum Nostrorum vestigiis inhaerentes suprema illa auctoritate utamur, qua cum solvere, tum etiam ligare Nobis divinitus datum est; ut nimirum debita in sontes adhibeatur

severitas, eaque salutari ceteris exemplo sit.

» Itaque post Divini Spiritus lumen privatis publicisque precibus imploratum, post adhibitum selectae VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium Congregationis consilium, auctoritate Omnipotentis Dei et SS. Apostolorum Petri et Pauli ac Nostra denuo declaramus, eos omnes, qui nefariam in praedictis Pontificiae Nostrae Ditionis Provinciis rebellionem et earum usurpationem, occupationem, invasionem, et alia huiusmodi, de quibus in memoratis Nostris Allocutionibus die xx Iunii et xxvi Septembris superioris anni conquesti sumus, vel eorum aliqua perpetrarunt, itemque ipsorum mandantes, fautores, adiutores, consiliarios, adhaerentes, vel alios quoscumque praedictarum rerum exequutionem quolibet praetextu et quovis modo procurantes, vel per se ipsos exequentes, Maiorem Excommunicationem, aliasque censuras ac poenas ecclesiasticas a ss. Canonibus, Apostolicis Constitutionibus, et Generalium Conciliorum, Tridentini praesertim (Session. XX Cap. XI de reform.) Decretis inflictas incurrisse; et si opus est, de novo excommunicamus, et anathematizamus, item declarantes, ipsos omnium et quorumcumque privilegiorum, gratiarum, et indultorum sibi a Nobis, seu Romanis Pontificibus Praedecessoribus Nostris, quomodolibet concessorum amissionis poenas eo ipso pariter incurrisse; nec a censuris huiusmodi a quoquam, nisi a Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente (praeterquam in mortis articulo, et tunc cum reincidentia in easdem censuras eo ipso quo convaluerint) absolvi ac liberari posse; ac insuper inhabiles et incapaces esse qui absolutionis beneficium consequantur, donec omnia quomodolibet attentata publice retractaverint, revocaverint, cassaverint, et aboleverint, ac omnia in pristinum statum plenarie et cum effectu redintegraverint, vel alias debitam et condignam Ecclesiae, ac Nobis, et huic Sanctae Sedi satisfactionem in praemissis praestiterint. Idcirco illos omnes, etiam specialissima mentione dignos, nec non illorum successores in officiis a retractatione, revocatione, cassatione et abolitione omnium ut supra attentatorum per se ipsos facienda, vel alias debita et condigna Ecclesiae, ac Nobis, et dictae S. Sedi satisfactione realiter et cum effectu in eisdem praemissis exhibenda, praesentium Litterarum, seu alio quocumque praetextu, minime liberos et exemptos, sed semper ad haec obligatos fore et esse, ut absolutionis beneficium obtinere valeant, earundem tenore praesentium decernimus et pariter declaramus.

» Dum autem hanc muneris Nostri partem, tristi Nos urgente necessitate, moerentes implemus, minime obliviscimur, Nosmetipsos Illius hic in terris vicariam operam agere, qui *non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat,* quique in

mundum *venit quaerere, et salvum facere quod perierat.* Quapropter in humilitate cordis Nostri ferventissimis precibus Ipsius misericordiam sine intermissione imploramus et exposcimus, ut eos omnes, in quos ecclesiasticarum poenarum severitatem adhibere coacti sumus, divinae suae gratiae lumine propitius illustret, atque omnipotenti sua virtute de perditionis via ad salutis tramitem reducat.

»Decernentes etc. *(sequuntur clausulae amplissimae derogatoriae etc.).*

» Cum autem eaedem praesentes Litterae ubique, ac praesertim in locis, in quibus maxime opus esset, nequeant tute publicari, uti notorie constat, volumus illas, seu earum exempla ad valvas Ecclesiae Lateranensis, et Basilicae Principis Apostolorum, nec non Cancellariae Apostolicae, Curiaeque Generalis in Monte Citatorio, et in Acie Campi Florae de Urbe, ut moris est, affigi et publicari, sicque publicatas et affixas omnes et singulos, quos illae concernunt, perinde arctare, ac si unicuique eorum nominatim et personaliter intimatae fuissent.

» Volumus autem ut earundem Litterarum transumtis, seu Exemplis, etiam impressis etc.

» Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XXVI Martii Anno MDCCCLX.

» Pontificatus Nostri Anno Decimo Quarto.»

Loco ✠ sigilli

PIUS PP. IX.

« *Anno a Nativ. Dñi MDCCCLX Indict. III die vero 29 Martii Pontificatus SSmi in Christo Patris et Domini Nostri Domini* PII *divina providentia* PAPAE NONI *Anno XVI praesentes Litterae Apostolicae affixae et publicatae fuerunt ad valvas Basilicarum Lateranensis et Vaticanae, Cancellariae Apostolicae, ac Magnae Curiae Innocentianae atque in Acie Campi Florae per me Aloisium Serafini Apost. Curs.*»

Philippus Ossani *Magist. Curs.*

ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO DIE 28 SEPTEMBRIS 1860.

Venerabiles Fratres

« Novos, et ante hunc diem inauditos ausus a Subalpino Gubernio contra Nos, hanc Apostolicam Sedem, et Catholicam Ecclesiam admissos denuo cum incredibili animi Nostri dolore vel moerore potius deplorare ac detestari cogimur, Venerabiles Fratres. Ipsum, uti nostis, Gubernium victoria abutens, quam bellicosae magnaeque nationis opibus adiutum ex funestissimo bello reportavit, suum per Italiam regnum contra omnia divina et humana iura extendens, populis ad rebellionem excitatis, legitimisque Principibus ex propria dominatione per summam iniustitiam expulsis, aliquot Pontificiae Nostrae in Aemilia ditionis provincias iniustissimo ac prorsus sacrilego ausu invasit et usurpavit. Dum autem universus Catholicus Orbis iustissimis gravissimisque Nostris re-

spondens querelis contra hanc impiam usurpationem vehementer clamare non desinit, idem Gubernium alias huius Sanctae Sedis provincias in Piceno, Umbria, et Patrimonio sitas sibi vindicare constituit. At cum videret, earum provinciarum populos omni perfrui tranquillitate, eosque Nobis fideliter adhaerere, nec posse pecuniis largiter profusis, aliisque improbis adhibitis dolis a legitimo Nostro, et huius Sanctae Sedis civili imperio alienari ac divelli, idcirco in ipsas provincias immisit tum perditorum hominum manum, qui turbas seditionemque ibi excitarent, tum ingentem suum exercitum, qui easdem provincias hostili impetu armorumque vi subiiceret.

» Optime nostis, Venerabiles Fratres, impudentes litteras a Subalpino Gubernio ad suum tuendum latrocinium Nostro Cardinali a publicis negotiis scriptas, quibus haud erubuit nuntiare, se suis copiis in mandatis dedisse, ut commemoratas Nostras provincias occuparent, nisi dimitterentur exteri homines adscripti parvo Nostro exercitui, qui ceteroquin ad Pontificiae ditionis, eiusque populorum tranquillitatem servandam fuerat instructus. Nec ignoratis, a Subalpinis copiis easdem provincias ipso fere tempore fuisse occupatas, quo illae litterae accipiebantur. Equidem nemo non potest non magnopere commoveri, et summa affici indignatione reputans mendaces criminationes, variasque calumnias et contumelias, quibus idem Gubernium haud pudet huiusmodi suam hostilem impiamque contra civilem Romanae Ecclesiae Principatum aggressionem tegere, Nostrumque Gubernium impetere. Ecquis enim non summopere miretur audiens, Nostrum reprehendi Gubernium, propterea quod Nostro exercitui externi homines fuerint adscripti, cum omnes noscant nulli legitimo Gubernio denegari umquam posse ius cooptandi in suas copias exteros homines? Quod quidem ius potiori quadam ratione ad Nostrum et huius Sanctae Sedis Gubernium pertinet, cum Romanus Pontifex, veluti communis omnium catholicorum pater, non posset non libentissime eos omnes catholicos excipere, qui religionis studio impulsi velint in Pontificiis copiis militare, et ad Ecclesiae defensionem concurrere. Atque hic animadvertendum existimamus, huiusmodi catholicorum exterorum concursum fuisse praesertim excitatum illorum improbitate, qui civilem huius Sanctae Sedis Principatum aggressi sunt. Nemo enim ignorat qua indignatione, et quo luctu universus catholicus orbis fuerit commotus ubi novit tam impiam, tamque iniustam civili huius Apostolicae Sedis dominio aggressionem fuisse illatam. Ex quo porro factum est, ut quamplurimi ex variis christiani orbis regionibus fideles sua sponte et summa alacritate ad Pontificiam Nostram ditionem convolaverint, suumque nomen Nostrae militiae dederint, quo Nostra, huius Sanctae Sedis, et

Ecclesiae iura strenue defenderent. Singulari autem malignitate Subalpinum Gubernium Nostris militibus mercenarii notam per summam calumniam inurere minime veretur, cum non pauci ex indigenis exterisque Nostris militibus nobili genere nati, et illustrium familiarum nomine conspicui, ac religionis amore unice excitati, sine ullo emolumento in Nostris copiis militare voluerint. Neque latet Subalpinum Gubernium qua fide et integritate Noster exercitus praestet, cum eidem Gubernio perspectum sit, irritas fuisse omnes dolosas artes adhibitas ut Nostri milites corrumperentur. Nihil vero est cur immoremur in refellenda feritatis accusatione Nostris copiis improbe illata, cum nullum plane argumentum obtrectatores valeant adducere; quin potius huiusmodi criminatio in ipsos iure converti possit, quemadmodum vulgatae Subalpini exercitus Ducum truculentae proclamationes manifestissime ostendunt.

» Hic autem animadvertere praestat, Nostro Gubernio minime suspicandum fuisse de huiusmodi hostili invasione, cum ipsi asseveratum esset Subalpinas copias prope territorium Nostrum accessisse, non quidem invadendi animo, immo vero ut inde perturbatorum turmas arcerent. Hinc summus Nostrarum copiarum Dux ne cogitare quidem poterat, sibi cum Subalpino exercitu esse pugnandum. Verum ubi, rebus praeter omnem expectationem perperam immutatis, agnovit hostilem irruptionem ab illo exercitu factam, qui sane pugnantium numero armorumque vi maxime praevalebat, providum suscepit consilium se Anconam utpote arce munitam recipiendi, ne Nostri milites tam facili mortis periculo exponerentur. Cum autem ingruentibus hostium copiis in itinere interciperetur, manus conserere coactus est, ut sibi militibusque suis viam aperiret.

» Ceterum dum meritas debitasque laudes tribuimus commemorato Nostrarum copiarum Duci, ac illarum ductoribus et militibus, qui inexpectata hostili irruptione lacessiti pro Dei, Ecclesiae, huius Apostolicae Sedis, ac iustitiae causa fortiter, viribus licet longe imparibus, dimicarunt, vix lacrimas continere possumus noscentes quot strenui milites, ac lectissimi praesertim iuvenes in hac iniusta et crudeli invasione occubuerint, qui religioso sane nobilique animo ad civilem Romanae Ecclesiae Principatum tuendum advolarunt. Nos insuper summopere commovet luctus, qui in illorum familias redundat. Utinam eisdem familiis fletum Nostris verbis abstergere possemus! Confidimus vero non levi ipsis solatio et consolationi futuram honorificentissimam mentionem, quam de extinctis suis liberis et propinquis merito facimus ob splendidum sane eximiae eorum erga Nos, et hanc Sanctam Sedem fidei, pietatis et amoris exemplum, quod christiano orbi cum immortali eorum nominis laude exhibuerunt. Atque

in eam profecto spem erigimur fore, ut ii omnes, qui gloriosam pro Ecclesiae causa mortem obierunt, illam sempiternam assequantur pacem et beatitatem, quam a Deo Optimo Maximo adprecati sumus, et adprecari nunquam omittemus. Quo loco debitis quoque laudibus prosequimur dilectos Filios Praesides provinciarum, praesertim Urbino–Pisaurensis, et Spoletanae, qui in hac tristissima temporum vicissitudine suo munere sedulo constanterque perfuncti sunt.

» Iam vero, Venerabiles Fratres, quis ferre unquam poterit insignem impudentiam et hypocrisim, qua nequissimi invasores in suis programmatibus asserere non dubitant, se Nostras aliasque Italiae adire provincias, ut ibi moralis ordinis principia restituant? Atque id ab iis temere affirmatur, qui acerrimum Catholicae Ecclesiae, eiusque Ministris, ac rebus iamdiu bellum inferentes, et ecclesiasticas leges censurasque plane despicientes ausi sunt spectatissimos tum S. R. E. Cardinales, tum Episcopos, tum probatissimos utriusque cleri Viros in vincula coniicere, Religiosas Familias e propriis Coenobiis expellere, Ecclesiae bona diripere, et civilem huius Sanctae Sedis Principatum vastare. Scilicet moralis ordinis principia ab iis restituentur, qui publicas cuiusque falsae doctrinae scholas, et meretricias etiam domos constituunt, quique abominandis scriptis et scenicis spectaculis pudorem, pudicitiam, honestatem, virtutem offendere, eliminare, et sacrosancta divinae nostrae religionis mysteria, praecepta, et instituta, sacrosque ministros, ritus, caeremonias irridere, contemnere, omnemque iustitiae rationem de medio tollere, ac tum religionis tum civilis societatis fundamenta labefactare et evertere connituntur!

» In hac igitur tam iniusta, tam hostili et horrenda civilis Nostri et huius Sanctae Sedis Principatus aggressione et occupatione a Subalpino Rege eiusque Gubernio contra omnes iustitiae leges et universale gentium ius peracta, Nostri officii probe memores in hoc amplissimo Vestro consessu, et coram universo Catholico Orbe Nostram vocem denuo vehementer attollimus, ac omnes nefarios sacrilegosque eiusdem Regis et Gubernii ausus reprobamus, penitusque damnamus, omnesque actus plane nullos et irritos declaramus, decernimus, ac civilis, quo Romana pollet Ecclesia, Principatus integritatem, eiusque iura, quae ad omnes catholicos pertinent, etiam atque etiam reclamamus, et reclamare nunquam desistemus.

» Verum dissimulare non possumus, Venerabiles Fratres, summa Nos opprimi amaritudine, cum in tam scelesta et nunquam satis exsecranda aggressione alieni auxilii opem, variis exortis difficultatibus, adhuc desideremus. Equidem notissimae Vobis sunt iteratae declarationes Nobis factae ab uno ex potentissimis Europae Principibus. At-

tamen dum illarum iamdiu expectamus effectum, non possumus non vehementer angi ac perturbari cum inspiciamus nefandae usurpationis auctores fautoresque audacter insolenterque in nefario suo proposito persistere ac progredi, tamquam certo confidentes neminem sibi reapse adversari.

» Haec autem perversitas eo devenit, ut hostilibus Subalpini exercitus copiis ad moenia fere huius almae Nostrae urbis immissis, quaecumque fuerit implicata communicatio, publicae privataeque rationes in discrimen adductae, commeatus intercepti, et, quod gravissimum est, Summus totius Ecclesiae Pontifex in molestam redactus difficultatem Ecclesiae ipsius negotiis, prout res postulat, consulendi, propterea quod maxime coarctetur via cum variis orbis partibus communicandi. Quamobrem in tantis Nostris angustiis, tantoque rerum discrimine, vel facile intelligitis, Venerabiles Fratres, Nos tristi necessitate eo iam ferme impelli, ut vel inviti cogitare debeamus de opportuno suscipiendo consilio ad Nostram dignitatem tuendam.

» Interim abstinere non possumus, quin praeter alia deploremus funestum ac perniciosum principium, quod vocant de *non Interventu,* a quibusdam Guberniis haud ita pridem, ceteris tolerantibus, proclamatum, et adhibitum etiam cum de iniusta alicuius Gubernii contra aliud aggressione agatur: ita ut quaedam veluti impunitas ac licentia impetendi ac diripiendi aliena iura, proprietates, ac ditiones ipsas contra divinas humanasque leges sanciri videatur; quemadmodum luctuosa hac tempestate cernimus evenire. Et mirandum profecto, quod uni Subalpino Gubernio impune liceat eiusmodi principium despicere ac violare, cum videamus ipsum hostilibus suis copiis, universa Europa inspectante, in alienas ditiones irrumpere, legitimosque ex illis Principes exturbare: ex quo perniciosa consequitur absurditas, alienum nempe interventum dumtaxat admitti ad rebellionem suscitandam atque fovendam.

» Hinc autem opportuna Nobis oritur occasio excitandi omnes Europae Principes, ut pro spectata ipsorum consilii gravitate et sapientia serio perpendant quae quantaque mala in detestabili, quem lamentamur, eventu cumulentur. Agitur enim de immani violatione, quae contra universale gentium ius nequiter est patrata, quaeque nisi omnino coerceatur, nulla deinceps legitimi cuiusque iuris firmitas ac securitas poterit consistere. Agitur de rebellionis principio, cui Subalpinum Gubernium turpiter inservit, et ex quo pronum est intelligere, quantum cuicumque Gubernio discrimen in dies comparetur, et quanta in universam civilem societatem redundet pernicies, cum ita fatali *Communismo* aditus aperiatur. Agitur de violatis solemnibus Conventionibus, quae, uti aliorum in Europa Prin-

cipatuum, ita etiam civilis Pontificiae Ditionis integritatem sartam tectamque servari omnino postulant. Agitur de violenta direptione illius Principatus, qui singulari divinae providentiae consilio Romano Pontifici datus est ad Apostolicum suum Ministerium in universam Ecclesiam plenissima libertate exercendum. Quae profecto libertas summae omnibus Principibus curae esse debet, ut Pontifex ipse nullius civilis potestatis impulsui subiaceat, atque ita spirituali pariter catholicorum in eorumdem Principum dominiis degentium tranquillitati cautum sit.

» Itaque omnibus Supremis Principibus persuasum esse debet, Nostram cum Ipsorum causa plane esse coniunctam, eosque suum Nobis auxilium afferentes Nostrorum aeque ac suorum iurium incolumitati esse prospecturos. Maxima proinde cum fiducia ipsos hortamur et obsecramus, ut opem Nobis, pro sua quisque conditione et opportunitate, velint impendere. Non dubitamus autem, quin catholici praesertim Principes ac Populi omnem eorum curam et operam studiosissime conferant, ut pro communi eorum officio universi Dominici Gregis Patrem, et Pastorem parricidialibus degeneris filii armis oppugnatum modis omnibus adiuvare, tueri, et defendere properent atque festinent.

» Cum autem apprime sciatis, Venerabiles Fratres, omnem spem Nostram in Deo esse collocandam; qui adiutor et refugium est nostrum in tribulationibus nostris, quique vulnerat et medetur, percutit et sanat, mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit; idcirco in omni fide, et humilitate cordis nostri assiduas ferventissimasque ad Ipsum, adhibito in primis efficacissimo Immaculatae Sanctissimaeque Deiparae Mariae patrocinio, ac suffragio Beatorum Petri et Pauli, preces effundere non intermittamus, ut faciens potentiam in brachio suo inimicorum suorum superbiam elidat, et expugnet impugnantes nos, omnesque Ecclesiae suae sanctae hostes humiliet et conterat; atque omnipotenti suae gratiae virtute efficiat, ut omnium praevaricantium corda resipiscant, deque optatissima illorum conversione sancta mater Ecclesia quam primum laetetur.»

ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO DIE 18 MARTII 1861.

Venerabiles Fratres

« Iamdudum cernimus, Venerabiles Fratres, quo misero sane conflictu ob invicem pugnantia inter veritatem et errorem, inter virtutem et vitium, inter lucem et tenebras principia, hac miserrima nostra praesertim aetate civilis exagitetur societas. Namque alii ex una parte tuentur quaedam modernae, uti appellant, civilitatis placita, alii ex altera iustitiae sanctissimaeque nostrae religionis iura propugnant. Ac primi postulant, ut Romanus Pontifex cum *Progressu,* cum *Liberalismo,* uti vo-

cant, ac recenti civilitate se reconciliet et componat. Alteri vero merito efflagitant, ut immobilia et inconcussa aeternae iustitiae principia integra et inviolata custodiantur, et saluberrima divinae nostrae religionis vis omnino servetur, quae et Dei gloriam amplificat, et opportuna tot malis, quibus humanum genus affligitur, affert remedia, quae est unica veraque norma, qua filii hominum in hac mortali vita omni virtute instituti ad beatae aeternitatis portum perducuntur. Sed hodiernae civilitatis patroni huiusmodi discrimini haud acquiescunt, quandoquidem sese veros et sinceros religionis amicos affirmant. Ac Nos fidem eis adhibere vellemus, nisi tristissima sane facta, quae ante omnium oculos quotidie versantur, contrarium prorsus ostenderent. Et quidem una est vera ac sancta super terram religio ab ipso Christo Domino fundata et instituta, quae virtutum omnium fecunda parens et altrix, ac vitiorum expultrix, et animorum liberatrix, veraeque felicitatis index, appellatur Catholica, Apostolica, Romana. Quid autem sentiendum de iis, qui extra hanc salutis arcam vivunt, iam alias declaravimus in Consistoriali Nostra Allocutione diei 9 Decembris anni millesimi octingentesimi quinquagesimi quarti, atque hic eamdem doctrinam confirmamus. Iam vero ab iis, qui pro religionis bono Nos ad hodiernae civilitati dexteram porrigendam invitant, quaerimus utrum facta talia sint, quae Christi hic in terris Vicarium ab Ipso ad caelestis suae doctrinae puritatem tuendam, atque ad agnos ovesque eadem doctrina pascendas et confirmandas divinitus constitutum possint inducere, ut sine gravissimo conscientiae piaculo, et maximo omnium scandalo se cum hodierna civilitate consocient, cuius opera tot nunquam satis deploranda eveniunt mala, tot teterrimae opiniones, errores et principia promulgantur, quae catholicae religioni eiusque doctrinae omnino adversantur. Atque inter haec facta nemo ignorat, quomodo vel ipsae solemnes Conventiones inter hanc Apostolicam Sedem et regios Principes rite initae penitus destruantur, veluti nuper Neapolim accidit. Qua quidem de re in hoc amplissimo vestro consessu etiam atque etiam querimur, Venerabiles Fratres, et summopere reclamamus eo prorsus modo, quo contra similes ausus et violationes alias protestati sumus.

» Haec autem moderna civilitas dum cuique acatholico cultui favet, ipsosque infideles a publicis muneribus obeundis minime prohibet, et catholicas scholas illorum filiis recludit, irascitur adversus Religiosas Familias, adversus Instituta catholicis scholis moderandis fundata, adversus quamplurimos cuiusque gradus ecclesiasticos Viros amplissima etiam dignitate insignitos, quorum non pauci vitam in exilii incerto aut in vinculis misere agunt, et adversus etiam spectatos laicos viros, qui Nobis et huic Sanctae Sedi addicti religio-

nis iustitiaeque causam alacriter defendunt. Haec civilitas dum acatholicis institutis ac personis subsidia largitur, catholicam Ecclesiam iustissimis suis possessionibus spoliat, et omnia adhibet consilia ac studia ad salutarem ipsius Ecclesiae efficaciam imminuendam. Insuper dum omnem tribuit libertatem quibusque verbis et scriptis, quae Ecclesiam omnesque ipsi ex corde devotos adversantur, ac dum licentiam animat, alit et fovet, eodem tempore se omnino cautam moderatamque exhibet in reprehendenda violenta et immiti interdum agendi ratione contra eos adhibita, qui optima vulgant scripta; et omnem in puniendo exercet severitatem, si ab his moderationis fines vel leviter praeteriri arbitretur.

» Huiusmodi igitur civilitati posset ne unquam Romanus Pontifex amicam protendere dexteram, et cum ea foedus concordiamque ex animo inire? Vera rebus vocabula restituantur, et haec Sancta Sedes sibi semper constabit. Siquidem ipsa verae civilitatis continenter fuit patrona et altrix; atque historiae monumenta eloquentissime testantur ac probant, omnibus ab eadem Sancta Sede in disiunctissimas quasque et barbaras terrarum orbis regiones veram rectamque fuisse invectam morum humanitatem, disciplinam, sapientiam. At cum civilitatis nomine velit intelligi systema apposite comparatum ad debilitandam ac fortasse etiam delendam Christi Ecclesiam, nunquam certe quidem haec Sancta Sedes et Romanus Pontifex poterunt cum huiusmodi civilitate convenire. *Quae enim,* uti sapientissime clamat Apostolus, *participatio iustitiae cum iniquitate, aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christi ad Belial?* (1)

» Qua igitur probitate perturbatores, et seditionis patroni suam vocem attollunt ad exaggerandos conatus frustra ab ipsis adhibitos, ut se cum Romano Pontifice componant? Hic enim, qui suam omnem vim haurit ex aeternae iustitiae principiis, quonam pacto posset illa unquam deserere, ut sanctissima debilitetur fides, atque adeo Italia in discrimen adducatur amittendi maximum suum splendorem et gloriam, qua undeviginti abhinc saeculis refulget ob centrum et sedem, qua praestat, catholicae veritatis? Neque obiici potest, hanc Apostolicam Sedem in rebus civilis Principatus clausas habuisse aures illorum postulationibus, qui liberiorem administrationem exoptare significarunt. Ut vetera omittamus exempla, de hac nostra infelici aetate loquemur. Ubi enim Italia a legitimis suis Principibus liberiores institutiones obtinuit, Nos, paternum animum gerentes, filiorum partem Pontificiae Nostrae ditionis in civilem administrationem cooptavimus, et opportunas dedimus concessiones, propriis tamen pru-

(1) Epist. II ad Corinth. c. VI v. 14, 15.

dentiae modis ordinatas, ne munus paterno animo concessum per malorum hominum operam veneno inficeretur. At vero quid inde factum est? Effrena licentia innocua Nostra largitate potita est, et Aulae, quo publici Ministri ac Deputati convenerant, limina sanguine respersa, et impia manus in eum sacrilege conversa qui beneficium concesserat. Quod si recentissimis hisce temporibus consilia circa civilem procurationem Nobis data fuerunt, haud ignoratis, Venerabiles Fratres, illa a Nobis admissa fuisse, eo tamen excepto ac reiecto, quod non ad civilem administrationem respiciebat, sed eo spectabat, ut spoliationis parti iam patratae assentiremur. Nihil vero est cur de consiliis bene acceptis, deque Nostris sinceris ad illa exsequenda promissis loquamur, cum usurpationum moderatores alta voce profiterentur, se non quidem reformationes, sed absolutam rebellionem, omnemque a legitimo Principe seiunctionem omnino velle. Atque ipsi erant gravissimi facinoris auctores et antesignani, qui suis clamoribus omnia replebant, non vero populus, ut de illis merito dici possit quod Venerabilis Beda de Pharisaeis et Scribis Christi inimicis aiebat (1): « *Non haec aliqui de turba, sed Pharisaei calumniabantur et Scribae, sicut Evangelistae testantur.* »

» Sed Romani Pontificatus oppugnatio non solum eo spectat, ut haec Sancta Sedes et Romanus Pontifex legitimo suo civili Principatu omnino privetur, sed eo etiam tendit, ut infirmetur, et, si fieri umquam posset, plane tollatur salutaris catholicae religionis virtus: ac propterea impetit Dei ipsius opus, redemptionis fructum, et sanctissimam illam fidem, quae pretiosissima est hereditas in nos derivata ex ineffabili sacrificio, quod in Golgotha consummatum est. Atque ita se rem habere satis superque demonstrant tum commemorata iam facta, tum ea quae in dies evenire videmus. Quot enim in Italia Dioeceses ob illata impedimenta suis Episcopis orbatae, plaudentibus modernae civilitatis patronis, qui tot christianos populos sine pastoribus derelinquunt, et illorum bonis potiuntur, ut ea in pravos etiam usus convertant! Quot sacrorum Antistites in exilio versantur! Quot (cum incredibili animi Nostri dolore dicimus) Apostatae, qui non Dei sed Satanae nomine loquentes, ac impunitate ipsis a fatali regiminis systemate concessa fidentes, et conscientias exagitant, et infirmos ad praevaricandum impellunt, et misere lapsos in turpissimis quibusque doctrinis obfirmant, et Christi vestem lacerare contendunt, cum minime reformident Nationales, uti dicunt, Ecclesias, aliasque id genus impietates proponere ac suadere. Postquam vero ita religioni insultaverint, quam per hypocrisim invitant ut cum ho-

(1) Lib. I, c. 48 in c. 11 Lucae.

dierna civilitate conveniat, non dubitant pari cum hypocrisi Nos excitare ut cum Italia reconciliemur. Scilicet, cum omni fere civili Nostro Principatu spoliati gravissima Pontificis et Principis onera sustineamus piis catholicae Ecclesiae filiorum largitionibus quotidie amantissime ad Nos missis, cumque gratis invidiae et odii signum facti simus eorum ipsorum opera, qui conciliationem a Nobis postulant; id vellent praeterea, ut palam declararemus, usurpatas Pontificiae Nostrae ditionis Provincias in liberam usurpatorum proprietatem cedere. Qua sane audaci et hactenus inaudita postulatione quaererent, ut ab hac Apostolica Sede, quae semper fuit et erit veritatis iustitiaeque propugnaculum, sanciretur, rem iniuste violenterque direptam posse tranquille honesteque possideri ab iniquo aggressore; utque ita falsum constitueretur principium, fortunatam nempe facti iniustitiam nullum iuris sanctitati detrimentum afferre. Quae postulatio iis etiam repugnat solemnibus verbis, quibus in magno et illustri Senatu nuperrimis hisce diebus declaratum est: *Romanum Pontificem esse Repraesentatorem praecipuae vis moralis in humana societate.* Ex quo illud consequitur, eum nullo modo posse vandalicae spoliationi consentire, quin fundamentum violet illius moralis disciplinae, cuius ipse veluti prima forma et imago dignoscitur.

» Iam vero quicumque vel errore deceptus vel timore perculsus praebere velit consilia iniustis perturbatorum civilis societatis votis consentanea, necesse est ut hisce potissimum temporibus sibi omnino persuadeat, illos numquam contentos fore, nisi viderint omne auctoritatis principium, omne religionis frenum, omnemque iuris iustitiaeque regulam de medio tolli. Atque huiusmodi subversores in civilis societatis calamitatem illud iam tum voce tum scriptis assequuti sunt, ut humanas mentes perverterint, moralem sensum debilitaverint, et iniustitiae horrorem eripuerint; atque omnia conantur ut cunctis persuadeant, ius ab honestis gentibus invocatum nihil aliud esse, nisi iniustam voluntatem quae debeat omnino contemni. Heu! vere *luxit et defluxit terra et infirmata est, defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terrae. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt ius, dissipaverunt foedus sempiternum* (1).

» Verum in tanta tenebrarum obscuritate, qua Deus inscrutabili suo iudicio gentes sinit offundi, Nos omnem Nostram spem fiduciamque plane collocamus in ipso clementissimo misericordiarum Patre et Deo totius consolationis, qui Nos consolatur in omni tribulatione nostra. Ipse namque est, qui Vobis, Venerabiles Fratres, concordiae et una-

(1) Is. cap. 24, v. 4, 5.

nimitatis inter Vos spiritum ingerit, et quotidie magis ingeret, ut Nobiscum arctissime aeque ac concordissime coniuncti parati sitis una Nobiscum sortem illam subire, quae arcano divinae suae providentiae consilio cuique nostrum reservata sit. Ipse est, qui charitatis vinculo inter se, et cum hoc catholicae veritatis et unitatis centro coniungit sacrorum christiani orbis Antistites, qui fideles sibi commissos evangelicae veritatis doctrina instituunt, eisque iter in tanta caligine tuto sequendum monstrant, nuntiantes virtute prudentiae populis sanctissima verba. Ipse super omnes catholicas gentes effundit spiritum precum, et acatholicis aequitatis sensum inspirat, ut rectum de hodiernis eventibus ferant iudicium. Haec autem tam mira in universo catholico orbe precum consensio, tamque unanimes erga Nos amoris significationes, tot sane variisque modis expressae (quod in anteactis aetatibus haud facile queat inveniri) manifestissime ostendunt, quemadmodum hominibus recte animatis opus omnino sit tendere ad hanc Beatissimi Principis Apostolorum Cathedram, lucem terrarum orbis, quae magistra veritatis et nuntia salutis semper docuit, et usque ad consummationem saeculi immutabiles aeternae iustitiae leges docere numquam desinet. Tantum vero abest, ut Italiae populi ab hisce luculentissimis filialis erga Apostolicam hanc Sedem amoris et observantiae testimoniis abstinuerint, ut immo quamplura centena ipsorum millia Nos amantissimis litteris adiverint non eo quidem consilio ut conclamatam a veteratoribus reconciliationem peterent, sed ut Nostras molestias, poenas, angores summopere dolerent, suumque erga Nos affectum omnimode confirmarent, et nefariam sacrilegamque civilis Nostri eiusdemque Sedis Principatus spoliationem etiam atque etiam detestarentur.

» Cum porro ita se res habeant, antequam loquendi finem faciamus, coram Deo et hominibus clare aperteque declaramus, nullam prorsus adesse causam quare cum quopiam Nos reconciliari debeamus. Quoniam vero, licet immerentes, Illius hic in terris vice fungimur, qui pro transgressoribus rogavit veniamque petiit, probe sentimus a Nobis parcendum iis qui Nos oderunt, ac pro ipsis orandum ut divinae gratiae auxilio resipiscant, atque ita illius, qui Christi hic in terris vicariam gerit operam, benedictionem promereantur. Libenter utique pro illis oramus, iisque, statim ac resipuerint, ignoscere ac benedicere parati sumus. Interim tamen non possumus inertes haerere, veluti qui nullam de humanis calamitatibus curam capiunt; non possumus non vehementer commoveri et angi, ac uti Nostra non reputare maxima damna et mala iis nequiter illata qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Quocirca dum intimo moerore conficimur, Deumque obsecramus,

gravissimum supremi Nostri Apostolatus munus implemus loquendi, docendi et damnandi quaecumque Deus Eiusque Ecclesia docet et damnat, ut ita cursum Nostrum consummemus, et ministerium verbi, quod accepimus a Domino Iesu, testificari Evangelium gratiae Dei.

» Itaque si iniusta a Nobis petantur, praestare non possumus: si vero postuletur venia, illam ultro libenterque, uti nuper declaravimus, impertiemur. Ut autem huiusce veniae verbum eo proferamus modo, qui Pontificiae Nostrae dignitatis sanctitatem omnino decet, flectimus ante Deum genua, et triumphale nostrae redemptionis amplectentes vexillum, Christum Iesum humillime deprecamur, ut Nos eadem sua repleat charitate, ut eo prorsus modo ignoscamus, quo Ipse suis pepercit inimicis, antequam sanctissimum suum spiritum in aeterni Patris Sui traderet manus. Atque ab Ipso impensissime exposcimus, ut quemadmodum post veniam ab Eo tributam, inter densas tenebras, quibus universa terra fuit obducta, inimicorum suorum mentes illustravit, qui horrendi facinoris poenitentes revertebantur percutientes pectora sua, ita in hac tanta nostrae aetatis caligine velit ex inexhaustis infinitae suae misericordiae thesauris caelestis ac triumphatricis suae gratiae effundere dona, quibus omnes errantes ad unicum suum ovile redeant. Quaecumque autem futura sint investigabilia divinae suae providentiae consilia, ipsum Christum Iesum Ecclesiae suae nomine rogamus, ut Vicarii sui causam, quae Ecclesiae suae causa est, iudicet, eamque contra hostium suorum conatus defendat, ac gloriosa victoria exornet et augeat. Ipsum item exoramus, ut perturbatae societati ordinem tranquillitatemque restituat, et optatissimam pacem tribuat ad iustitiae triumphum, quem ab Eo unice exspectamus. In tanta enim trepidatione Europae totiusque terrarum orbis, et eorum, qui arduo funguntur munere moderandi populorum sortes, Deus unus est, qui Nobiscum et pro Nobis pugnare possit: *Iudica nos Deus, et discerne causam nostram de gente non sancta: da pacem Domine in diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus Noster.*

Allocutio habita in Consistorio secreto die 30 Sept. 1861.

Venerabiles Fratres

« Meminit unusquisque vestrum, Venerabiles Fratres, quanto animi Nostri dolore in hoc amplissimo vestro consessu saepissime lamentati simus gravissima et nunquam satis deploranda damna catholicae Ecclesiae, huic Apostolicae Sedi, Nobisque cum maximo ipsius civilis societatis detrimento illata a Subalpino Gubernio, atque a funestissimae rebellionis auctoribus et fautoribus in

miseris praesertim Italiae regionibus, quas idem Gubernium iniuste aeque ac violenter usurpavit. Nunc vero inter alia innumera et semper graviora vulnera sanctissimae nostrae religioni ab ipso Gubernio, et nefariae conspirationis hominibus indesinenter inflicta dolere cogimur, Dilectum Filium Nostrum clarissimum vestrum Collegam, ac vigilantissimum Neapolitanae Ecclesiae Archiepiscopum pietate ac virtute conspicuum, quem hic praesentem intuemini, militari manu fuisse comprehensum, et a proprio grege cum ingenti bonorum omnium luctu avulsum. Omnes autem norunt quomodo eiusdem Gubernii et rebellionis satellites omni dolo et fallacia pleni, atque abominabiles facti in viis suis veterum haereticorum molitiones et furores renovantes, et contra sacra omnia debacchantes, Dei Ecclesiam, si fieri unquam posset, funditus evertere, et catholicam religionem, eiusque salutarem doctrinam ex omnium animis radicitus exstirpare, et pravas quasque cupiditates excitare et inflammare connitantur. Hinc, omnibus divinis humanisque proculcatis iuribus, et ecclesiasticis censuris omnino spretis, Sacrorum Antistites audacius in dies a propriis Dioecesibus expulsi, atque etiam in carcerem missi, et quamplurimis fideles populi suis orbati Pastoribus, et utriusque Cleri viri miserandum in modum divexati, omnibusque iniuriis exagitati, et Religiosae Familiae extinctae, earumque Sodales e suis Coenobiis eiecti, ad rerum omnium inopiam redacti, et Virgines Deo Sacrae panem emendicare coactae, et religiosissima Dei templa spoliata, polluta, et in latronum speluncas conversa, et sacra bona direpta, et ecclesiastica potestas, ac iurisdictio violata, usurpata, et Ecclesiae leges despectae et conculcatae. Hinc publicae depravatarum doctrinarum scholae constitutae, et pestiferi libelli et ephemerides e tenebris emissae, ac late per omnia loca immanibus huius scelestae coniurationis sumptibus dissipatae. Quibus perniciosissimis et abominandis scriptis sanctissima fides, religio, pietas, honestas, pudicitia, pudor, omnisque virtus oppugnatur, ac vera et inconcussa aeternae naturalisque legis, ac publici, privatique iuris principia, praecepta evertuntur, et legitima cuiusque libertas, proprietas impetitur, ac domesticae cuiusque familiae et civilis societatis fundamenta labefactantur, omniumque bonorum fama falsis criminationibus, maximisque laceratur conviciis, et effrenis vivendi, et quidlibet audendi licentia, omniumque vitiorum et errorum impunitas maiorem in modum fovetur, propagatur, ac promovetur. Nemo vero non videt quam luctuosa omnium calamitatum, scelerum, et exitiorum series ex hoc tanto impiae rebellionis incendio in miseram praesertim Italiam redundaverit. Etenim, ut Prophetae verbis utamur, « *Maledictum, et mendacium, et ho-* » *micidium, et furtum, et adulterium,*

» *inundaverunt, et sanguis sanguinem* » *tetegit* » (1). Horret quidem refugitque dolore animus, et commemorare reformidat, plura in Neapolitano Regno oppida incensa et solo aequata, et innumerabiles prope, integerrimosque Sacerdotes Religiososque viros, et cuiusque aetatis, sexus et conditionis cives, ac vel ipsos aegrotantes indignissimis contumeliis affectos, et, indicta etiam causa, aut in carcerem detrusos, aut crudelissime necatos. Ecquis nec acerbissimo conficietur moerore videns, a furentibus rebellionis hominibus nullam sacris Ministris, nullam Episcopali, et Cardinalitiae dignitati, nullam Nobis, et huic Apostolicae Sedi, nullam sacris templis et rebus, nullam iustitiae, nullam humanitati reverentiam haberi, sed omnia excidiis et vastationibus compleri? Haec autem ab iis patrantur, qui minime erubescunt summa impudentia asserere, se velle Ecclesiae libertatem dare, et moralem sensum Italiae restituere. Neque illos pudet a Romano Pontifice postulare, ut iniustis eorum desideriis annuere velit, ne maiora in Ecclesiam damna redundent.

» Atque illud quoque vel maxime dolendum, Venerabiles Fratres, quod nonnulli ex utroque Clero in Italia viri ecclesiastica etiam dignitate ornati tam funesto aberrationis et rebellionis spiritu misere abrepti, ac propriae vocationis et officii omnino obliti a veritatis tramite declinaverint, et pravis impiorum hominum consiliis faventes cum incredibili bonorum omnium luctu facti sint lapis offensionis et petra scandali.

» Ad haec autem quae deploramus mala illud etiam permolestum accedit, quod haud ita pridem in Mexicana ditione eiusdem generis homines simili contra catholicam Ecclesiam odio incensi non extimuerunt iniquissimas leges eiusdem Ecclesiae potestati, iuribus, doctrinae plane adversas promulgare, ecclesiastica bona praedari, sacras aedes spoliare, in ecclesiasticos religiososque viros saevire, Virgines Deo devotas divexare, Episcopos variis oppressos iniuriis a suis gregibus distrahere, et in exilium pellere, qui fere omnes in hanc almam urbem Nostram venerunt, et non levi Nobis solatio fuere propter egregias virtutes, quibus tantopere praestant.

» Neque id satis, nam in alia Americae parte, scilicet in Neogranatensi ditione recentissimis hisce diebus rerum civilium perturbatores suprema auctoritate potiti infandum protulere Decretum, quo ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere prohibetur absque civilis gubernii venia et assensu, et inclytae Societatis Iesu Sodales de re christiana et civili optime meritos exturbarunt, atque insuper Nostrum, Sanctaeque huius Sedis Delegatum a ditionis finibus triduo abire coegerunt.

(1) Oseas cap. 4 v. 2.

» Enimvero in hac tanta tamque tristi omnium divinarum humanarumque rerum perturbatione vel facile intelligitis, Venerabiles Fratres, quanta afflictemur amaritudine. In maximis vero curis, et angustiis, quas sine peculiari Dei auxilio ferre nullo modo possemus, summae certe consolationi Nobis est eximia Venerabilium Fratrum tum Italiae, tum universi catholici orbis Sacrorum Antistitum religio, virtus ac fortitudo. Namque iidem Venerabiles Fratres arctissimo fidei, charitatis et observantiae vinculo Nobis, et huic Petri Cathedrae mirifice obstricti, nullisque periculis deterriti, cum immortali sui nominis et ordinis laude proprium ministerium implentes non desinunt tum voce, tum sapientissimis scriptis Dei, Eiusque Sanctae Ecclesiae, et huius Apostolicae Sedis causam, iura, doctrinam, et iustitiae atque humanitatis rationes impavide defendere, propriique gregis incolumitati diligenter consulere, ac falsas et erroneas inimicorum hominum doctrinas refellere, et impiis illorum conatibus viriliter constanterque obsistere. Nec minori quidem iucunditate perfundimur, cum videamus quot splendidis sane modis ecclesiastici tum cuiusque Italicae regionis, tum totius christiani orbis viri, et fideles populi illustria suorum Antistitum vestigia sectantes singularem suum erga Nos, et hanc Apostolicam Sedem amorem, venerationemque, et egregium in sanctissima nostra religione profitenda ac tutanda studium magis in dies ostendere ac declarare glorientur. Cum autem iidem Venerabiles Fratres, eorumque Clerus et fideles populi summopere doleant, Nos fere omni civili Nostra, et huius Sanctae Sedis Principatu spoliatos in angustis rebus versari, idcirco nihil sibi gratius, nihil gloriosius esse existimant, quam ut piis, ac spontaneis suis largitionibus gravissimas Nostras, et huius Sanctae Sedis omni studio amantissime sublevent angustias. Quocirca dum in humilitate cordis Nostri maximas Deo totius consolationis agimus gratias, qui tam insigni Episcoporum et populorum fidelium pietate ac largitate acerbissimas Nostras molestias, et aerumnas lenire, solari ac sustentare dignatur, gratissimi animi Nostri sensus eisdem Episcopis populisque fidelibus iterum palam publiceque testari et confirmare laetamur, quandoquidem eorum dumtaxat ope auxilioque maximis et in dies crescentibus Nostris et huius Sanctae Sedis indigentiis occurrere possumus.

» Atque hic, Venerabiles Fratres, silentio praeterire non possumus assiduas impensi amoris, firmissimae fidelitatis, devotissimi obsequii, et munificae liberalitatis significationes, quibus Romanus hic Populus ostendere et probare studet ac gestit, nihil sibi potius esse quam ut Nobis et huic Apostolicae Sedi, ac legitimo Nostro, eiusdemque Sedis civili imperio constantissime adhaereat, omnesque nefarios perturbatorum et insidiantium hominum motus cona-

tusque repellat, et ex animo adversetur ac detestetur. Vos ipsi, Venerabiles Fratres, locupletissimi testes estis, quibus sinceris, publicis ac luculentissimis declarationibus idem Romanus Populus Nobis carissimus huiusmodi egregios avitae suae fidei sensus, amplissimis laudibus omnino dignos, profiteri et in medium proferre non intermittat.

» Iam vero cum divinum promissum habeamus, Christum Dominum usque ad consummationem saeculi cum Ecclesia sua futurum, et inferi portas contra eam nunquam esse praevalituras, certi sumus, divinis suis promissis non defuturum Eum, qui faciens mirabilia ostendet aliquando tantam tempestatem non ad Ecclesiae navem demergendam, sed ad eam altius attollendam fuisse excitatam. Interim non desistamus, Venerabiles Fratres, potentissimum Immaculatae, sanctissimaeque Dei Genitricis Virginis Mariae patrocinium enixe et assidue implorare, ac ferventissimis precibus dies noctesque ipsum clementissimum Deum, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus misericordia est, orare et obtestari, ut velit cito abbreviare dies tentationis, et christianae civilique reipublicae tam vehementer afflictae auxiliarem suam porrigere dexteram, utque divinae suae gratiae et misericordiae divitias super omnes propitius effundens, omnes Ecclesiae, et huius Sanctae Sedis hostes convertat, et ad iustitiae semitas reducat, atque omnipotenti sua virtute efficiat, ut, omnibus depulsis erroribus, omnibusque de medio sublatis impietatibus, sanctissima sua religio, qua temporalis quoque populorum felicitas et tranquillitas vel maxime continetur, ubique terrarum magis in dies vigeat, floreat ac dominetur.»

Allocutio habita in Consistorio secreto die 18 Martii 1867.

Hanc allocutionem retulimus in *Vol. III pag. 113 et seqq.* in ea SSmus Pater reprobavit et damnavit legem a Gubernio Subalpino latam, Ecclesiam bonis exspoliantem, ac mentionem fecit de infelicissimo Maximiliano, et inter cetera laudibus extulit memoriam Ludovici Card. Altieri numquam perituram.

Epistola Encyclica data Die 17 Octobris 1867.

Eam Epistolam adduximus in *Vol. III pag. 167:* in ea SSmus Pater abominationes pessimas quibus funestatur Italia descripsit, angustias, quibus Apostolica cathedra novorum vandalorum vi premebatur, ac mala quibus Ecclesia in Russico Imperio iactabatur.

LITTERAE APOSTOLICAE IN FORMA BREVIS DATAE DIE 14 NOVEMB. 1867.

PIUS PP. IX.

Ad perpetuam rei memoriam.

« Ex quo infensissimi hostes catholici nominis ad illud, si fieri posset, plane delendum, labefactare ausi sunt civilem Sanctae Sedis Principatum, subtractisque ab eo florentissimis provinciis, vix aliquas Nobis reliquerunt ad civile imperium angustis sane finibus, nec sine aerarii difficultatibus exercendum, nunquam a proposito discesserunt perfidiosi homines reliquas provincias Nostras occupandi, atque adeo invadendi hanc almam Urbem, in qua divino consilio constituta est Apostolica Sedes, fundamentum religionis, magistra fidei, arx et propugnaculum catholicae veritatis. Hinc machinationes et fraudes, hinc aperta vis nuper adhibita; quum scilicet ex ima etiam plebe conflatae subitariae cohortes et ad omne nefas paratissimae nostras in provincias immissae sunt ad rebellionis signum extollendum, et pagos, oppida, civitates terrore, rapinis et sacrilego quovis scelere funestarunt, quin tamen populos a debita fide et obsequio erga Nos, et Apostolicam Sedem potuerint dimovere. Atqui in tanto rerum discrimine singularis Nostrorum militum virtus enituit; quippe suos sequuti duces non viarum asperitate deterriti, non longitudine itineris defatigati, non fracti laboribus alacres convolarunt ad comprimendum hostium impetum, commissoque cum iis, ac redintegrato pluribus in locis certamine sic animose ac fortiter dimicarunt, ut efferatas illas turmas ceciderint, dissipaverint, et oppidanis ac civibus quietem securitatemque restituerint. Neque ita multo post, quum armata phalanx Urbis succedere moenibus fuisset ausa ad irruptionem tentandam, ut nimirum cum sui sceleris sociis, qui iam irrepserant, novaque excidii instrumenta paraverant, dato coniurationis signo, incendiis, expilatione domorum, templorum direptione, bonorum civium sanguine conceptum furorem satiarent, suo non defuerunt officio milites nostri; detectis namque insidiis, perfidiam coniuratorum praeverterunt, eisque partim debellatis ac perditis, partim in vincula coniectis, sedem hanc religionis et bonarum artium domicilium ab impendenti exitio vindicarunt. Sed enim nova oblata est militiae Nostrae exerendae virtutis occasio.

» Scilicet undique collecta armatorum colluvies in proxima Sabinensi provincia Eretum occupaverat; ibique quum multa indigna perpetrasset, effrenique inflammata cupiditate novam Urbis aggressionem meditaretur, tum Nostrae, tum auxiliares Gallorum copiae missae contra hostem fuere, ut illum adorirentur; initoque apud Nomentum certamine tantam prae se tulerunt in pugnando vim, ardorem, firmitatem, ut praedonum illam multitudi-

nem, licet numero superiorem, domuerint, profligaverint, multisque vulneratis, caesis, plurimis in captivitatem abductis, reliquis cum audacissimo duce in fugam conversis, insignem prorsus victoriam reportaverint. Victrices porro copiae regressae in Urbem triumphi in morem exceptae fuerunt, cum effusa obviam civitas clamore, plausu strenuissimis viris rem bene gestam gratularetur. Iamvero huius memoria victoriae, quae non sine auxilio Numinis parta est, et nuspiam non celebrata laudibus ut ad omnes aetates propagetur, argenteum signum cudi iussimus in formam crucis octogonae, cuius in extremitatibus inscriptum sit. – PIVS PP. IX. An. MDCCCLVII. – in medio vero parvum numisma extet in adversa parte referens Pontificiae dignitatis insignia cum inscriptione – FIDEI ET VIRTUTI – in aversa autem parvam crucem exhibens cum inscriptione – HINC VICTORIA – Huiusmodi vero argenteum signum omnibus et singulis praesentibus exercitus Nostri militibus genere concedimus sinistro pectoris latere appensum ex taenia serica quinque lineis caerulei, et albi coloris distincta; atque ad maiorem laboris mercedem eisdem concedimus, ut unus annus a tempore eximatur, quod est constitutum ad emerenda stipendia, aliaque beneficia iuxta militarem disciplinam consequenda. Praeterea idem argenteum signum sinistro pectoris latere pariter gerendum donamus omnibus, et singulis Gallici exercitus militibus, qui apud Nomentum cum Nostris copiis contra hostiles turmas decertarunt. Denique, ut viri fortissimi, qui Nostris tuendis iuribus, propulsandoque ab Urbe impiorum furori sanguinem suum, vitamque devoverunt, solemne per Nos praeconium obtineant virtutis et laudis, hisce Litteris palam edicimus, ac declaramus, de Nobis, de Apostolica Sede, deque Catholica re optime illos fuisse meritos; quo sane praeconio nihil honorificentius, nihil gloriosius, nihil ad immortalitatem nominis dicit possit illustrius.

» Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XIV Novembris Anno MDCCCLXVII. Pontificatus Nostri XXII.

N. Card. Paracciani Clarelli

EX QUIBUS DOCUMENTIS SEQUENTES PROPOSITIONES COLLIGIMUS

PROPOSITIONES IURIS PUBLICI ECCLESIASTICI REPROBATAE ATQUE DAMNATAE.

I. Clericorum et Ecclesiarum immunitas abolenda est, *pag.* 147 *et seqq.*

II. Laica auctoritas potest ex se sola rescindere conventiones initas cum Apostolica Sede, *pag.* 148 *et seqq.*

III. Laica auctoritas iudicare potest de munere episcopali, quod decernat, qua ratione pro sua conscientia se gerere debent fideles coram civili lege, quae ss. canonibus adversetur, *pag.* 148 *et seqq.*

IV. Episcopus non potest declarare in censuras incidere, qui ex mandato Gubernii audeant per vim aedes episcopales ingredi, *pag.* 148 *et seqq.*

V. Regimen publicae privataeque instructionis ad laicam auctoritatem exclusive pertinet, *pag.* 149 *et seqq.*

VI. Directores quoque spiritus in publicis gymnasiis a laica auctoritate sine ullo interventu ecclesiasticae auctoritatis deligi adprobarique possunt, *ibid.*

VII. Laica auctoritas potest abolere Monasticas Religiosasque utriusque sexus familias, Collegiatas ecclesias, Beneficia simplicia etiam iurispatronatus, et eorum bona et redditus civilis potestatis administrationi et arbitrio subiicere, *pag.* 152.

VIII. Laica auctoritas potest praescribere conditiones, quibus Religiosae familiae subiacere debeant, nisi velint abrogari, *p.* 152.

PROPOSITIONES TENENDAE DE ECCLESIA ET DE CIVILI R. PONTIFICIS PRINCIPATU.

I. « Una est vera ac sancta super terram religio ab ipso Chri» sto Domino fundata et instituta, quae, virtutum omnium fecunda » parens et altrix ac vitiorum expultrix et animorum liberatrix » veraeque felicitatis index, appellatur Catholica, Apostolica, Ro» mana, » *pag.* 176.

II. Neque se potest componere cum principiis et factis modernae societatis, *pag.* 177 *et seq.*

III. « Ecclesia catholica perfectae societatis formam vi di- » vinae suae institutionis obtinuit, ac proinde libertate pollere » debet, ut in sacro suo ministerio obeundo nulli civili potestati » subiaceat, » *pag.* 166.

IV. « Necessarium esse palam edicimus Sanctae huic Sedi ci- » vilem Principatum, ut in bonum religionis sacram potestatem » sine ullo impedimento exercere possit, » *pag.* 157 *et* 166.

V. « Singulari Divinae Providentiae consilio factum esse, ut » in tanta temporalium Principum multitudine et varietate, Ro- » mana quoque Ecclesia temporalem dominationem nemini pror- » sus obnoxiam haberet, quo Romanus Pontifex, summus totius » Ecclesiae Pastor, nulli umquam Principi subiectus, supremam » universi Dominici gregis pascendi regendique potestatem aucto- » ritatemque ab ipso Christo Domino acceptam per universum, » qua late patet, orbem plenissima libertate exercere, ac simul » facilius divinam religionem magis in dies propagare, variis fi- » delium indigentiis occurrere, et opportuna flagitantibus auxilia » ferre, et alia omnia bona peragere posset, quae pro re ac tem- » pore ad maiorem totius christianae reipublicae utilitatem per- » tinere ipse cognosceret, » *pag.* 159, *item* 162 *et* 166.

VI. Plane decet, ut Romanus Pontifex habeat civilem Principatum, ne catholico orbi ulla oriatur occasio dubitandi, impulsu fortasse civilium potestatum vel partium studio duci quandoque posse in universali procuratione gerenda Sanctam Sedem, ad quam *propter potiorem principalitatem necesse est omnem ecclesiam convenire, pag.* 166.

VII. Civilis Principatus Romanae Ecclesiae licet suapte natura temporalem rem sapiat, spiritualem tamen induit indolem vi sacrae quam habet destinationis et arctissimi illius vinculi, quo cum maximis rei christianae rationibus coniungitur, *pag.* 166.

VIII. Per usurpationem ditionis Pontificiae grave quoque admittitur sacrilegium *pag.* 168.

IX. Falsa aeque ac perniciosa sunt principia quibus populo suadetur rebellio contra legitimos Principes, *pag.* 147, 167, quaeque totius humanae societatis fundamenta evertunt, *pag.* 168.

IX. Ditiones S. Sedis non ad alicuius regalis familiae successionem, sed ad omnes catholicos pertinent, *pag* 163 *et* 164, et earundem tutela pariter ad omnes pertinet catholicos, *pag.* 165, et Ecclesiae filii suam impendere debent auctoritatem, *pag.* 167, ceterique Principes, *pag.* 175.

X. Cuiusque Europae Principum vel maxime interest, Romanum Pontificem plenissima frui libertate, qua Catholicorum conscientiae in eorundem Principum ditionibus commorantium tranquillitati rite consultum sit, *pag.* 161.

XI. Nulli civili Gubernio denegari potest ius cooptandi in suas copias exteros homines: maxime vero Pontificio Gubernio ad Ecclesiae defensionem, quum Pontifex sit fidelium omnium Pater, *pag.* 171.

XII. Principium de Non interventu funestum ac perniciosum, *pag.* 174.

PROPOSITIONES HISTORICAE DE CIVILI R. PONTIFICIS PRINCIPATU.

I. Civilis Principatus Romanae Ecclesiae Romanique Pontificis caelesti quadam rerum dispensatione et vetusta per tot iam continentia saecula possessione ac iustissimo quovis alio optimoque iure comparatus est, et communi omnium populorum et Principum vel acatholicorum consensione uti sacrum inviolatumque Beati Petri patrimonium semper est habitus ac defensus, *pag.* 159.

II. Historia luculentissime testatur, civile regimen per Romanos Pontifices gestum, nihil impedire, quominus ea omnia perfici queant, quae ad temporalem quoque populorum felicitatem conducunt, *pag.* 166.

III. Consilia, molitiones et fraudes eorum, qui temporalem Romanae Ecclesiae dominationem convellere exoptant, eo tendunt, ut Romana Ecclesia suo spoliata patrimonio, Apostolicae Sedis, Romanique Pontificis dignitatem maiestatemque deprimant, pessundent, et liberius sanctissimae Religioni maxima quaeque damna ac teterrimum bellum inferant, ipsamque, si fieri umquam posset, funditus evertant, *pag.* 160.

IV. Conatus multiplicis generis ad convellendum civilem Principatum, Deo Ecclesiam suam adiuvante, in irritum serius ocius semper ceciderunt, *pag.* 166.

PROPOSITIONES DE OFFICIO R. PONTIF. AD CIVILEM PRINCIPATUM SARTUM TECTUMQUE SERVANDUM.

I. Officium Apostolici muneris est, solemnique etiam iuramento urgente, prospicere summa vigilantia incolumitati Religionis, ac iura et possessiones Romanae Ecclesiae omnino integras inviolatasque tueri, et Sanctae Sedis libertatem, quae cum universae Ecclesiae utilitate est plane coniuncta, asserere et vindicare, ac proinde ipsius Principatum defendere, quo ad liberam rei sacrae in toto terrarum orbe procurationem exercendam Divina Providentia Romanos Pontifices donavit, illumque integrum et inviolatum Pontificibus successoribus transmittere, *pag.* 160.

II. Romanus Pontifex non potest aliis cedere Pontificias ditiones, quin aliena cedat, quin iuramentum violet, et in praesenti rerum conditione, quin infirmet aliorum Principum iura, et quin perniciosissima quaedam principia admittat, *pag.* 163.

III. SSmus D. N. declaravit, Eius mentem, propositum, voluntatem esse, omnia S. Sedis dominia eiusdemque iura integra, intacta, inviolata retinere atque ad Eius Successores transmittere, *pag.* 143.

IV. Item quamcumque eorum usurpationem tam modo quam antea factam, iniustam, violentam, nullam irritamque esse declaravit, omniaque perduellium et invasorum acta, sive quae hactenus gesta sunt, sive quae forsitan in posterum gerentur ad praedictam usurpationem quoquo modo confirmandam, ab Eo nunc pro tunc damnantur, rescinduntur, cassantur, et abrogantur, *pag.* 143, 160.

V. Item declaravit, usurpatores et invasores quarumcumque S. Sedis Provinciarum et quoscumque cooperatores in maiorem excommunicationem incidisse aliasque canonicas poenas, *pag.* 144, 160, *et expressius p.* 169.

VI. Item declaravit ac protestatus est coram Deo et universo Orbe catholico, se in eiusmodi captivitate versari, ut su-

premam pastoralem auctoritatem tuto, expedite ac libere minime exercere possit, *pag.* 143.

VII. Item declaravit, se paratum esse aspera quaeque et acerba perpeti, ac vel ipsam animam ponere, antequam Dei, Ecclesiae ac iustitiae causam ullo modo deserat, *pag.* 164, 157.

VIII. Iterum palam aperteque edixit ac declaravit « Nos me- » mores officii Nostri et solemnis iurisiurandi quo tenemur, » nulli umquam conciliationi assentiri vel assensum praestitu- » ros, quae ullo modo iura nostra atque adeo Dei et Sanctae » Sedis destruat vel imminuat: itidemque profitemur Nos pa- » ratos quidem divinae gratiae auxilio, gravi Nostra aetate, » usque ad faecem pro Christi Ecclesia calicem bibere, quem » Ipse prior bibere pro eadem dignatus est, numquam commis- » suros, ut iniquis postulationibus, quae Nobis offeruntur, adhae- » reamus atque obsecundemus, » *pag.* 143 *et* 144.

PROPOSITIONES CATHOLICAE SPEI

I. « Certi sumus, divinis suis promissis non defuturum Eum, » qui, faciens mirabilia, ostendet aliquando, tantam tempestatem » non ad Ecclesiae navem demergendam, sed ad eam altius at- » tollendam fuisse excitatam, » *pag.* 185.

II. « Ipse *(Deus)* est, qui charitatis vinculo inter se, et cum » hoc catholicae veritatis et unitatis centro coniungit Sacrorum » christiani orbis Antistites. . . Ipse super omnes catholicas gen- » tes effundit spiritum precum, et acatholicis aequitatis sensum » inspirat, ut rectum de hodiernis eventibus ferant iudicium. » Haec autem tam mira in universo catholico orbe precum con- » sensio, tamque unanimes erga Nos amoris significationes, tot » sane variisque modis expressae (quod in anteactis aetatibus » haud facile queat inveniri) manifestissime ostendunt, quemad- » modum hominibus recte animatis opus omnino sit tendere ad » hanc Beatissimi Principis Apostolorum cathedram, lucem ter- » rarum orbis, » *pag.* 180.

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

DECRETUM PUBLICATUM DIE 8 DECEMBRIS 1870
IN PATRIARCHALIBUS URBIS BASILICIS INTER MISSARUM SOLEMNIA,
QUO SANCTUS IOSEPHUS CATHOLICAE ECCLESIAE
PATRONUS DECLARATUR.

DECRETUM URBIS ET ORBIS.

« Quemadmodum Deus Iosephum illum, a Iacob Patriarcha progenitum, praepositum constituerat universae terrae Aegypti ut populo frumenta servaret, ita, temporum plenitudine adventante, cum Filium suum Unigenitum mundi Salvatorem in terram missurus esset, alium selegit Iosephum, cuius ille primus typum gesserat, quemque fecit Dominum et Principem domus ac possessionis suae, principaliumque thesaurorum suorum custodem elegit. Siquidem desponsatam sibi habuit Immaculatam Virginem Mariam, ex qua de Spiritu Sancto natus est Dominus Noster Iesus Christus, qui apud homines putari dignatus est filius Ioseph, illique subditus fuit. Et quem tot reges ac prophetae videre exoptaverant, iste Ioseph non tantum vidit, sed cum eo conversatus, eumque paterno affectu complexus deosculatusque est; necnon solertissime nutrivit, quem populus fidelis uti panem de coelo descensum sumeret ad vitam aeternam consequendam. Ob sublimem hanc dignitatem, quam Deus fidelissimo huic servo suo contulit, semper Beatissimum Iosephum, post Deiparam Virginem eius Sponsam, Ecclesia summo honore ac laudibus prosequuta est eiusdemque interventum in rebus anxiis imploravit. Verum, cum tristissimis hisce temporibus Ecclesia ipsa ab hostibus undique insectata, adeo gravioribus opprimatur calamitatibus, ut impii homines portas inferi adversus eam tandem praevalere autumarent, ideo Venerabiles universi Orbis Catholici Sacrorum Antistites suas ac Christifidelium eorum curae concreditorum preces Summo Pontifici porrexerunt, quibus petebant, ut Sanctum Iosephum Catho-

licae Ecclesiae Patronum constituere dignaretur. Deinde, cum in Sacra Oecumenica Synodo Vaticana easdem postulationes et vota enixius renovassent, Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX nuperrima ac luctuosa rerum conditione commotus, ut potentissimo Sancti Patriarchae Iosephi patrocinio Se ac Fideles omnes committeret, Sacrorum Antistitum votis satisfacere voluit, eumque Catholicae Ecclesiae Patronum solemniter declaravit; illiusque festum die decimanona Martii occurrens, in posterum sub ritu duplici primae classis, attamen sine octava ratione Quadragesimae, celebrari mandavit. Disposuit insuper ut, hac die Deiparae Virgini Immaculatae ac castissimi Iosephi Sponsae sacra, huiusmodi declaratio per praesens Sacrorum Rituum Congregationis Decretum publici iuris fieret. Contrariis non obstantibus quibuscumque.»

Die viii Decembris mdccclxx.

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

EPISTOLA CIRCULARIS

AD SACRORUM ANTISTITES EADEM DIE DATA, QUA PUBLICO CULTUI PROSPICITUR, QUI CONGRUE RESPONDEAT NOVO TITULO EIDEM PATRIARCHAE IOSEPHO TRIBUTO.

Rm̃e Domine

« Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX, satisfacere volens postulationibus omnium ferme Sacrorum Antistitum in Oecumenica etiam Vaticana Synodo manifestatis, Sanctum Patriarcham Iosephum Deiparae Virginis Sponsum declaravit Ecclesiae Catholicae Patronum, ut ipsa, in miserrima hac temporum angustia plurimis exagitata calamitatibus, illius patrocinio, destructis tandem adversitatibus ac erroribus universis, secura Deo serviat libertate. Etsi autem Sanctissimus idem Dominus praefati Sancti Iosephi natale Festum die xix Martii occurrens sub ritu duplici primae classis in posterum celebrari mandaverit, tamen a

redintegrando in eodem Festo duplici praecepto sese abstinuit (1), voluitque, ut, per praesentes Sacrorum Rituum Congregationis Litteras, significaretur Locorum Ordinariis, Se libenter eorum vo-

(1) Expedit hèic recolere universalem Constitutionem Urbani VIII editam die 13 Septembris 1642, quae incipit, *Universa per Orbem:* in ea Constitutione ille Pontifex ad confusionem exortam in multis dioecesibus ex multiplicitate festorum abolendam haec constituit: « *Apostolica Auctoritate decernimus et declaramus, infrascriptos dumtaxat dies pro festis ex praecepto colendos esse, quos nempe vel ab initio veneranda sacravit antiquitas, vel universalis Ecclesiae probavit consuetudo, vel omnium gentium unanimis pietas veneratur; Dominicos scilicet dies totius anni, Nativitatis D. N. Iesu Christi, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis cum duabus sequentibus feriis, Ascensionis, Pentecostes cum duabus pariter sequentibus feriis, Sanctissimae Trinitatis, solemnitatis Corporis Christi et Inventionis Sanctae Crucis, necnon festivitatum Purificationis, Annunciationis, Assumptionis et Nativitatis Deiparae Virginis, Dedicationis S. Michaelis Archangeli, Nativitatis S. Ioannis Baptistae, Ss. Petri et Pauli, S. Andreae, S. Iacobi, S. Ioannis, S. Thomae, Ss. Philippi et Iacobi, S. Bartholomaei, S. Matthaei, Ss. Simonis et Iudae et S. Mathiae Christi Domini Apostolorum, item S. Stephani protomartyris, Ss. Innocentium, S. Laurentii martyris, S. Silvestri Papae et Confessoris, S. Iosephi etiam Confessoris et S. Annae Deiparae respective sponsi ac genitricis, solemnitatis Omnium Sanctorum atque unius ex principalioribus patronis in quocumque regno, si provincia et alterius pariter principalioris in quacumque civitate oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit.*

» *Ad reliquorum vero dierum observantiam, quos hactenus sive in universa Ecclesia, sive in quavis natione aut regno, provincia, dioecesi aut loco, quomodocumque, sive ex consuetudine, sive ex devotione christifideles tamquam festivos celebrarunt, nequaquam ex praecepto ipsos teneri, dicta auctoritate, tenore praesentium, perpetuo etiam decernimus et declaramus. Ne autem dies festos a locorum Ordinariis nimia aliquorum facultate aut populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, eosdem Ordinarios in Domino monemus, ut ad ecclesiasticam ubique servandam aequalitatem de caetero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub praecepto novorum festorum studeant abstinere. Ut vero ea, quae superius expressa sunt ferventiori qua decet veneratione ac devotione colantur, eisdem Ordinariis antiquiorum canonum observantiam ad memoriam revocamus in concedendis licentiis laborandi diebus festis; quae quidem licentiae non aliter quam ad formam praedictorum canonum, ut praemittitur, concedendae, nonnisi gratis, libere et sine ullo prorsus pretio aut pacto, directe vel indirecte, concedantur, sub poenis etiam gravioribus nostro successorumque nostrorum arbitrio infligendis. Non intendimus tamen per hanc nostram Constitutionem dies feriatos circa iudicialia in aliquo immutare, quos ad hunc effectum relinquimus in eisdem statu et terminis, in quibus erant ante eiusdem promulgationem.*»

At vero Festo S. Iosephi, quod ex adducta Constitutione universale erat de praecepto, contigit, quod et aliis similibus festis. Namque sive per petitiones vel ordinationes ut populus conformaretur cum novis civilibus Regnorum

tis esse satisfacturum si Ordinarii ipsi, inspectis Locorum ac Temporum nec non respectivi Gubernii voluntate, ita in Domino expedire iudicantes, supplicia vota sua huic Sanctae Sedi Apostolicae porrexerint ad redintegrationem in huiusmodi Festo utriusque praecepti.

» Interim ut amplitudo Tua diu felix et incolumis evadat ex animo adprecor.

» Ex Secretaria Sacrorum Rituum Congregationis hac die 8 Decembris 1870.»

Uti Frater

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

legibus, cum lege Ecclesiae non congruentibus; sive per importunas petitiones eorum, qui respublicas administrantes torvis oculis publicum Dei cultum conspicerent, eundemque tamquam in populorum damnum traducerent; sive ob alias causas, Sancta Sedes ultimis hisce saeculis, auctoritate sua emissa, indulgere coacta est variis in regionibus vel etiam in toto orbe cessationem praecepti pro aliquibus universalibus festis.

Expedit quoque generale Decretum afferre C. SS. RR. de Patronis caelestibus eligendis, quod adhuc in vigore est, quodque latum est tempore Urbani VIII, quo tempore S. Sedes non cogebatur indulgere cessationem praecepti, sed e converso refraenare eorundem festorum multiplicitatem. Decretum ita se habet: « S. R. Congregatio, annuente SSmo » *(Urbano VIII)*, quoad Patronos loco» rum in posterum eligendos hunc or» dinem servari mandavit:

» 1° Quod eligi possint in Patronos » ii solum, qui ab Ecclesia universali » titulo Sanctorum coluntur, non autem » Beatificati dumtaxat.

» 2° Quod de Patrono civitatis electio » fieri debeat a populo mediante consi» lio generali illius civitatis vel loci, » non autem ab Officialibus solum; et » quod accedere debeat consensus ex» pressus Episcopi et Cleri illius civita» tis. Idemque servari debeat in Patrono » Regni, qui pariter eligi debeat a po» pulo singularum civitatum provinciae, » non autem a repraesentantibus Re» gnum, nisi ad hoc habeant speciale » mandatum et pariter cum consensu » Episcopi et Cleri dictarum civitatum.

» 3° Quod causae electionis novorum » Patronorum debeant in S. R. C. deduci » ac examinari; ac demum, causa co» gnita, ab eadem Congregatione appro» bari et confirmari.

» Et ne praemissorum ignorantia ullo » unquam tempore possit allegari, eadem » S. Congregatio praedictum Decretum » imprimi mandavit. Die 23 Martii 1630.»

Haec est methodus et ordo servandus (saltem quoad substantiam) pro eligendis novis caelestibus Patronis, firma nihilominus posteriori Constitutione Urbani VIII, quam exposui. Puto autem, quod si eadem methodus et ordo potuisset quoque servari, quando de indulgenda reductione dierum festorum his postremis saeculis actum est, forte pauci dies festi de praecepto fuissent inter christianos populos abrogati.

EX S. CONGREGATIONE INDULGENTIARUM.

DECRETUM URBIS ET ORBIS.

Ex audientia Sanctissimi die 6 Octobris 1870.

« Inter ceteras conditiones, quae in adimplendis operibus iunctis pro acquisitione Indulgentiarum servari debent, ea est ut eadem fiant intra tempus in concessionibus praefinitum. Ut vero Christifideles facilius ad eas lucrandas excitarentur, pluries haec Sac. Congregatio Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praeposita, approbantibus Summis Pontificibus, quoad praescriptam Confessionem et Communionem, vel benigna interpretatione vel indultis hac in re providendum existimavit.

» Hinc per Decretum diei 19 Maii 1759 statuit: *Confessionem suffragari si expleatur etiam in pervigilio festivitatis pro qua concessa est Indulgentia;* et item per Decretum diei 12 Iunii 1822 declaravit: *Communionem peragi posse in vigilia festivitatis.*

» Etsi vero haec indulta nullum dubitandi locum relinquerent circa eas Indulgentias, quae pro festivitatibus proprie dictis conceduntur, incipientibus nempe a primis vesperis usque ad occasum solis eiusdem diei festi; ita ut liberum sit Fideli vel in ipso die festo confiteri, et sacra Synaxi refici, plures tamen exinde dubitationes obortae fuerunt, an idem dicendum foret de aliis Indulgentiis spatio unius diei lucrandis, et ab initio diei naturalis incipientibus, quae videlicet concederentur non ratione festivitatis occurrentis, sed alia qualibet ex causa; quemadmodum usuvenire solet pro sextis feriis mensis Martii, diebus dominicis festum S. Aloisii praecedentibus, oratione quadraginta horarum aliisque casibus similibus quibuscumque.

» Itaque SS̃mus Dominus Noster Pius PP. IX in audientia habita ab infrascripto Cardinali Praefecto eiusdem Sac. Congregationis die 6 Octobris 1870 ad removendam omnem dubitandi rationem et ad commodius reddendum Confessionis et Communionis adim-

plementum benigne declarari et decerni mandavit, prout hoc Decreto declaratur atque decernitur: *tum Confessionem dumtaxat, tum Confessionem et Communionem peragi posse die, qui immediate praecedit sequentem pro quo concessa fuerit Indulgentia quaelibet, non solum ratione festivitatis occurrentis iuxta allata Decreta, verum etiam quacumque alia ex causa, vel devotionis, vel pii exercitii, aut solemnitatis, uti esset pro memoratis et ceteris huiusmodi diebus, pro quibus Indulgentia cum conditione Confessionis et Communionis concessa iam fuerit, vel in posterum concedatur, licet tempus ad eam adquirendam ab initio diei naturalis et non a primis vesperis sit computandum; servata tamen in adimplendis aliis operibus iniunctis regula generali circa modum et tempus in concessionibus praescriptum.*

» Voluitque Sanctitas Sua nihil innovatum censeri quoad Decretum diei 9 Decembris 1763 favore Christifidelium, qui laudabili consuetudine utuntur confitendi semel saltem in hebdomada cum privilegiis, conditionibus et restrictivis ibidem recensitis (1). Contrariis quibuscumque non obstantibus.

» Datum Romae ex Secretaria eiusdem Sacrae Congregationis die 6 Octobris 1870.»

A. Card. Bizzarri Praefectus
A. Colombo Secretarius.

(1) In allegato Decreto continetur privilegium illis omnibus concessum, qui semel saltem in hebdomada, si legitime non impediantur, peccata sacramentaliter confitentur: non est enim his necessarium ad consequendas indulgentias de quibus agimus, ut confiteantur peccata sua sive in pervigilio sive die ipsa festivitatis. Decretum est sequentis tenoris.

« Quum S. Congregatio indulgentiis » et s. Reliquiis praeposita die 31 men- » sis Martii anno 1759 fuerit in voto, » Confessionem Sacramentalem, quando » in Brevibus apponitur pro indulgentiae » consecutione, peragi omnino debere » etiam ab iis, qui sibi letalis peccati » conscii non sunt, nec non praefatam » Confessionem suffragari etiam posse, » si in Vigilia Festivitatis expleatur, Vo- » tumque S. Congregationis SS^{mus} D. N. » Clemens PP. XIII benigne approbave- » rit, illudque typis publicari sub datum » 19 Maii praedicti anni mandaverit; » quamplures supplices libelli tum Re- » gularium Communitatum et praesertim » Monialium, tum etiam Parochorum et » nonnullorum Episcoporum pro suis » dioecesibus porrecti sunt, quibus ma- » xima exponebatur difficultas, quae in- » terdum, immo persaepe accidit pro » Sacramentali Confessione sive in Festo » vel ad minus in Vigilia peragenda. » Quamobrem, ut adeo proficuus Indul- » gentiarum thesaurus reddatur fidelibus » accommode comparandus, enixis preci- » bus supplicabant, ut opportuno aliquo

EX S. CONGREGATIONE INDICIS.

DECRETUM. — Feria III. die 6 Septembris 1870.

Sacra Congregatio Eminentissimorum ac Reverendissimorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium a SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO PIO PAPA IX *sanctaque Sede Apostolica Indici Librorum pravae doctrinae, eorumdemque proscriptioni, expurgationi, ac permissioni in universa christiana Republica praepositorum et delegatorum, habita in Palatio Apostolico Vaticano, die 6 Septembris 1870, damnavit et damnat, proscripsit, proscribitque, vel alias damnata atque proscripta in Indicem librorum prohibitorum referri mandavit et mandat Opera quae sequuntur:*

La figlia di Maria, Bozzetto Sociale di Tito Strocchi; Lucca, tipografia Bertini condotta da G. Maionchi, 1869.

Cenni Biografici del Dottore Ferdinando Boccalari; Bologna, Società tipografica de' Compositori, 1869. (*Miscell.* in 8° di p. 60.)

» remedio de Apostolica benignitate pro» videre dignaretur: quibus precibus ad » praedictam S. Congregationem remis» sis, propositum in ea fuit dubium:

» An et quomodo sit consulendum » SSmo super praefati Decreti exsecu» tione vel declaratione in casu.» Et responsum fuit:

« *Consulendum SSmo D. N. ut con» cedere dignetur Indultum omnibus Chri» stifidelibus, qui frequenti peccatorum » confessione animum studentes expiare, » semel saltem in hebdomada ad Sacra» mentum Poenitentiae accedere, nisi le» gitime impediantur, consueverunt, et » nullius letalis culpae a se post prae» dictam ultimam Confessionem commis» sae sibi conscii sunt, ut omnes et quas» cumque Indulgentias consequi possint, » etiam sine actuali Confessione, quae » caeteroquin iuxta praefati Decreti de» finitionem ad eas lucrandas necessaria » esset. Nihil tamen innovando circa* » *Indulgentias Iubilaei, tam ordinarii, » quam extraordinarii aliasque ad instar » Iubilaei concessas, pro quibus assequen» dis, sicut et alia opera iniuncta, ita » et sacramentalis Confessio tempore in » earum concessione praescripto per» aguntur.*

» Et facta per me infrascriptum eius» dem S. C. Secretarium de praemissis » omnibus SSmo D. N. relatione, Sancti» tas Sua piis bonorum desideriis ac vo» tis satisfacere, et Indulgentiarum gra» tias iis potissimum, qui pie sancteque » vivendo, donis Divinae Misericordiae » digniores efficiuntur, elargiri quam » maxime cupiens, benigne annuit, et » praefatum Indultum in forma supra» scripta expediri et publicari mandavit; » quibuscumque in contrarium facienti» bus non obstantibus.

» Datum ex Secretaria S. Congrega» tionis Indulgentiarum die 9 Decem» bris 1763.»

Saggi filosofici di Antonio Lonigo, 2ª ediz. – e *Poesie varie inedite* dello stesso Autore; Firenze, co' tipi de' successori Le Monnier 1869.

Itinerario di Dante Alighieri per Enrico Croce, 1869, dalle stampe de' Sodalizi Pitagorici « *La Scuola Italica* » in Livorno.

La Scienza della Ragione per Stefanoni Luigi, Milano, Francesco Pagnoni, tipografo editore, 1862. *Decreto S. Officii, Feria IV die* 12 *Ianuarii* 1870.

La Rivelazione della Ragione, Trattato fisiologico popolare di Padre Pietro da Milano o Pedra Pietro; Milano, tipog. del libero pensiero di Gareffi Francesco – et: a Ginevra, tipog. Razionalista di Ducommun e Como, 1866. – *Decreto S. Officii, Feria V die* 17 *Februarii* 1870.

Le Psicopatie contagiose, Saggio nosologico del Dott. Bianco Giuseppe di Fossano, Torino, 1869, Stamperia della Gazzetta del Popolo. – *Decreto S. Officii, Feria IV die* 15 *Iunii* 1870.

Alleanza Monteistica Universale (cum appendice seorsum edita, p. 14); Firenze, Società editrice fiorentina, 1870 – et: Livorno, Tipografia « *La Scuola Italica.* »

Annuaire de l'Institut Canadien pour 1869, Montréal, Louis Perraut, 1870. – *Decreto S. Officii, Feria IV die* 31 *Augusti* 1870.

O Papa-Rei e o Concilio por Manuel Numes Giraldes etc. – id est, *il Papa-Re e il Concilio* per Emanuele Nunes Giraldes, Professore sostituto ordinario delle cattedre di diritto politico e di diritto ecclesiastico nell' Università di Coimbra; Lisbona, Tipografia Universale 1870.

Die Theologie des Leibnitz aus sämmtlichen gedrukten und vielen noch ungerdruckten Quellen, mit besonderer Rücksicht auf die kirchlichen Zustände der Gegenwart, zum ersten Male vollständing dargestellt von Dr. A. Pichler Oberbibliothecar etc. Zweiter Theil. Latine vero: *Theologia Leibnitii ex universis editis, multisque nondum editis fontibus, cum speciali respectu ad ecclesiastica huius temporis adiuncta, nunc primum integra exposita* a Dre A. Pichler, Praefecto Bibliothecae publicae imperialis Petropoli ac socio correspondente Monacensis Scientiarum Academiae. Pars Secunda, 1870, Monachii.

Die wahren Hindernisse unde die Grundbedingungen einer durchgreifenden Reform der katholischen Kirche, zunachst in Deut-

schland von Dr. A. Pichler etc.– Latine vero; *Vera impedimenta et conditiones fundamentales integrae reformationis ecclesiae catholicae, in primis in Germania,* expensa a Dre A. Pichler Praefecto Bibliothecae publicae imperialis Petropoli, et Socio Academiae Scientiarum Monacensis, Lipsiae 1870.

Auctor operis prohibiti Decreto S. Officii, Feria IV die 17 Ianuarii 1866, cui titulus: *Problemi fondamentali di Teologia Cristiana* per Mariano Maresca, *ipsum plene reprobavit, et humiliter se subiecit.*

Itaque nemo cuiuscumque gradus et conditionis praedicta Opera damnata atque proscripta, quocumque loco, et quocumque idiomate, aut in posterum edere, aut edita legere, vel retinere audeat, sed locorum Ordinariis, aut haereticae pravitatis Inquisitoribus ea tradere teneatur, sub poenis in Indice librorum vetitorum indictis (1).

Quibus Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX. *per infrascriptum S. I. C. a Secretis relatis,* Sanctitas Sua *Decretum probavit, et promulgari praecepit. In quorum fidem etc.*

Datum Romae die 6 Septembris 1870.

Antoninus Card. De Luca Praefectus

Loco ✝ Sigilli.

Fr. Vincentius Maria Gatti Ord. Praed.
S. Ind. Congr. a Secretis.

EX S. CONGREGATIONE S. R. U. INQUISITIONIS.

Aliquot abhinc annis agitata fuit in celebri Universitate catholica Lovaniensi, non mediocri animorum contentione, quaestio de vi nativa humanae rationis, propugnantibus nonnullis Professoribus necessitatem *absolutam* aliqualis institutionis externae, ea de causa ut ratio, per hanc ipsam externam institutionem tamquam per *conditionem, sine qua non,* sufficienter evoluta, ad

(1) De hac clausula commodius loquemur in aliqua Appendice.

cognitionem veritatum ordinis moralis pervenire possit: item aliae similes quaestiones quae affinitatem simul habent cum Traditionalismo et Ontologismo.

Iudicium de hac doctrina Sanctae Sedi fuit delatum, atque documentorum seriem Lectoribus nostris dedimus in *Vol. III pag.* 206 *et seqq.* item *pag.* 283 *et seqq.* Responsa, quae iterum iterumque prodierunt, fuisse, eiusmodi similesque doctrinas esse a scholis catholicis amandandas et sine periculo tradi non posse, ut ibidem videre est.

Verum, occasione promulgationis secundae Constitutionis Apostolicae Sacri Concilii Oecumenici Vaticani, quae incipit *Dei Filius,* in qua licet Traditionalistarum error damnetur, doctrina tamen de necessitate aliqualis institutionis pro rationis humanae evolutione directe vel explicite non videtur attingi, quaesitum est, num iam haec doctrina libere inter Doctores catholicos controverti possit. Quod quum aliqui Lovanienses Professores tuerentur, res iterum ad S. Sedem delata est, causaque cognita per S. R. E. Cardinales Inquisitores Generales, Em̃us Card. Patrizi de mandato SS̃mi D. N. ad puritatem catholicae doctrinae servandam, datis litteris ad singulos in Belgio Sacrorum Antistites die 7 Augusti 1870, his verbis rescripsit:

« Per memoratam Constitutionem synodalem, praesertim per » monitum ad eiusdem calcem relatum (1), nedum haud infirmari » vel moderari, quin imo novo adiecto robore confirmari Decreta » omnia utriusque S. Congregationis S. Officii et Indicis hac de » re edita, illudque potissimum, quod litteris meis ad singulos » in Belgio Episcopos die 2 Martii 1866 datis continetur (2). »

(1) Constitutionem Vaticanam tertiae Sessionis habes in *Vol. V pag. 460:* monitum autem quo haec Constitutio clauditur his verbis est expressum: « Quo- » niam vero satis non est, haereticam » pravitatem devitare, nisi ii quoque er- » rores diligenter fugiantur, qui ad illam » plus minusve accedunt; omnes officii » monemus, servandi etiam Constitutio- » nes et Decreta, quibus pravae eiusmodi » opiniones, quae istic diserte non enu- » merantur, ab hac Sancta Sede proscri- » ptae et prohibitae sunt.»

(2) Has literas habes in *Vol. III p. 215 et seqq.*

EX AEDIBUS VATICANIS.

DOCUMENTA DIPLOMATICA

PUBLICI IURIS FACTA DE REBUS QUAE VIOLENTAE URBIS CAPTIONI DIE XX SEPTEMB. AN. MDCCCLXX PATRATAE SUPERVENERUNT.

Hoc documento, ad Nuntios Pontificios apud exteras Nationes dato die 18 Octobris 1870, inter cetera deteguntur fraudes, quibus Italicum Gubernium insinuare studuit ceteris Guberniis, inceptas iampridem esse amicas tractationes inter se et Apostolicam Sedem de cessatione civilis Status eiusdem Sedis, plena Catholicae Ecclesiae libertate servata.

Illmo e Rmo Signore

Documentum. « Una circolare dei 29 Agosto scorso, diretta dal Governo Italiano ai suoi rappresentanti all'estero, portava annesso uno stampato, che mi fu confidenzialmente comunicato, e di cui una copia manoscrittta è rimasta fra le mie mani in seguito ad una circostanza affatto accidentale. In questo documento si fa la storia delle trattative che si pretende fossero aperte tra il Governo di Firenze e quello di Francia da una parte, e fra il Governo di Firenze e la Santa Sede dall'altra, relativamente a ciò che si è convenuto di chiamare la *questione romana*.

Illme et Rme Domine

Versio. *Litteris ab Italico Gubernio die vicesimanona mensis Augusti datis negotiorum Gestoribus apud exteras Nationes, adnexum conspiciebatur certum quoddam Scriptum typis excusum, quod peramice mihi exhibitum est, et cuius manuscriptum exemplar penes me exstat ob fortuitum prorsus eventum. In hoc documento historia texitur eorum, quae ex una parte Florentinum inter et Gallicum Gubernium, ex altera vero inter Florentinum regnum et Sanctam Sedem acta praesumuntur quoad* Romanam, *quam vocant,* quaestionem.

» Sprovvisto di ogni dato preciso e formale rispetto ai pretesi negoziati aperti colla Francia, non saprei stabilire ciò che può essere accaduto, sotto questo riguardo, ai due Gabinetti di Parigi e di Firenze, nè quale fiducia possano meritare le diverse asserzioni dello stampato di cui si tratta, nè quale ordine d'idee abbia presieduto alle proposizioni scambiate tra i due Governi. Tuttavia io non potrei risolvermi a credere che S. M. l'Imperatore dei Francesi e il suo Governo abbiano tenuto la condotta che loro è attribuita. In quella che il loro esercito proteggeva i diritti della Santa Sede e impediva la spogliazione completa del Santo Padre, mentre che essi protestavano la loro sollecitudine per la causa del Sovrano Pontefice e dichiaravano altamente alla Francia e al mondo cattolico che erano fermamente decisi a difendere soli, verso e contro tutti, il potere temporale della Santa Sede, si pretende che essi avrebbero nello stesso tempo fatto sapere a Torino che approfitterebbero della vacanza della Santa Sede o di altre eventualità prossime ed imprevedute per richiamare, senza inconvenienti, le loro truppe dai dominii pontificii; che in-

---

Certo quovis ac formali argumento de suppositis hisce negotiis cum Gallia initis destitutus, haud equidem valerem constituere, quid hinc accidere potuerit binis illis Guberniis Gallico ac Florentino, nec quam mereantur fidem multiplices eiusdem Scripti, quo de agitur, affirmationes, nec quo idearum ordine confectae sint bina inter Gubernia agitatae propositiones. Verum enimvero inducere in animum nequirem, Francorum Imperatorem eiusque Gubernium eam agendi rationem sequutos fuisse, quae ipsis tribuitur. Dum ipsorum exercitus iura Sanctae Sedis tuebatur, ac reliquam Sanctissimi Patris exspoliationem praepediebat; dum suam ipsi sollicitudinem pro Summi Pontificis causa profitebantur, Galliaeque atque adeo universo catholico orbi palam declarabant, paratos se certosque esse, temporale Sanctae Sedis dominium solos adversus omnes propugnare; praesumitur, ipsos eodem tempore Subalpinum Regem certiorem reddidisse, nacturos se vacationis Sanctae Sedis, aut alterius cuiuslibet proximi ac inopinati eventus occasionem, ut e Pontificiis ditionibus sine ulla difficultatis specie exercitum revocarent: debere interim Italiam suas cum Roma relationes servare,

tanto l'Italia doveva tenere aperte le sue pratiche con Roma, affine di far cadere tutti i torti sul Santo Padre; che si doveva assicurare la tranquillità nel reame di Napoli, ed agire sull'opinione pubblica, e che il Governo francese non cesserebbe di preoccuparsi della questione di Roma in un senso affatto benevolo ed amico per l'Italia.

» Quand'anche mancasse ogni altro argomento estrinseco, basterebbe, per confermarmi in questa opinione, un fatto che è di notorietà pubblica; ed è che il Governo Imperiale rifiutò risolutamente di sottomettere all'approvazione della Santa Sede il famoso progetto elaborato dal barone Ricasoli. Un altro fatto egualmente significante è che il Governo imperiale si oppose, colla nuova spedizione del 1867, all'invasione garibaldina, che era provocata, favorita e sostenuta dal Governo di Firenze; esso dichiarò persino solennemente dall'alto della tribuna, per ordine del signor Rouher, che *giammai* l'Italia avrebbe ad impadronirsi di Roma e dei dominii lasciati al Santo Padre sotto la protezione della bandiera della Francia. Io credo adunque che il primo e

---

ut omnis in Beatissimum Patrem culpa derivaretur: firmandam esse in Neapolitano regno tranquillitatem, ac publicam opinionem captandam; Gallicum autem Gubernium animo ac studio erga Italiam perquam benevolo semper esse de Romana quaestione in posterum acturum.

Porro, quovis alio extrinseco deficiente argumento, satis mihi abunde foret pervulgatum omnibus factum, quo firmius in mea hac opinione persisterem. Imperiale siquidem Gubernium omnino recusavit, percelebrem illam rogationem a Barone Ricasoli factam approbationi Sanctae Sedis subiicere. Ipsum insuper Gubernium novissima anni 1867 *expeditione restitit hominum perditissimorum aggressioni, quam quidem aggressionem Florentinum Gubernium excitabat, adiuvabat ac sustentabat. Ipsum tandem solemniter e suggesto per dominum Rouher declaravit, posse* numquam *Italiam sub Gallici vexilli praesidio Roma reliquisque Sanctissimi Patris ditionibus potiri. Puto itaque primum, ac forsan unicum bonae fidei actum, quem postremis hisce decem annis iactare possit Italia, illum fuisse, quo suum clare animum patefecit, arripiendi nempe, ut re-*

forse il solo atto di buona fede di cui l'Italia si possa vantare durante questi dieci anni, fu di confessare francamente l'intenzione di approfittare, come realmente ha fatto, della guerra tra la Francia e la Prussia per consumare l'iniqua spogliazione del Sovrano Pontefice. Così è, del resto, che essa si era prevalsa del principio di non-intervento per intraprendere le sue usurpazioni in tutta la Penisola.

» Lasciando adunque da un canto questa parte storica del documento precitato, voglio qui occuparmi dell'altra parte, relativa ai colloquii fra l'Italia e la Santa Sede. Anzitutto domanderò quali furono i negoziatori di cui si parla, in qual tempo sono arrivati a Roma, quali proposte hanno essi fatto, con chi hanno essi trattato? E siccome il principale appoggio che si dà a questi pretesi colloquii consiste in un abboccamento che avrebbe avuto luogo tra il fu Cardinale Santucci e l'abbate Passaglia, io posso assicurare, coi documenti originali in mano, che il Cardinale Santucci non ha mai visto nell'abbate Passaglia un negoziatore officiale od officioso per trattare a nome del conte di Cavour, e

---

apse praestitit, occasionem belli Galliam inter ac Borussiam flagrantis, ut iniquissimam omnium Supremi Pontificis exspoliationem consummaret. Atque hac quidem ratione usa erat principio illo (ut aiunt) de Non-interventu, ad suas in tota Peninsula usurpationes peragendas.

Ut itaque historicam hanc praedicti documenti partem omittam, in altera hic, quae colloquia Italiam inter et Sanctam Sedem respicit, potius insistam. Haec autem imprimis sciscitabor: ecquinam fuerunt negotiorum gestores, de quibus fit sermo? quonam tempore Romam pervenerunt? quasnam proposuere conditiones? quibuscum egerunt? Et quoniam praecipuum, cui praetensa haec colloquia innitantur, fundamentum in colloquio quodam a defuncto Cardinali Santucci cum Presbytero Passaglia habito consistit, authenticis ego documentis possum comprobare, Cardinalem Santucci numquam Presbyterum Passaglia tamquam officialem vel officiosum negotiorum gestorem a Comite Cavour missum respexisse, nec se talem Presbyterum ipsum gessisse; sed in iis sermonis limitibus utrumque sese continuisse, qui homines decent ad invicem colloquentes. Cete-

che l'abbate Passaglia non s'è mai dato come tale; ma sì l'uno come l'altro si sono limitati ad uno scambio di idee quale può aver luogo fra due persone che si conoscono. È falso del resto che il Cardinale siasi impegnato a sottomettere o che abbia sottomesso al Santo Padre un progetto di conciliazione sulla base della piena libertà della Chiesa e della completa cessazione del potere temporale. È ancor più falso che Sua Santità sia stata colpita e convinta della saviezza di queste proposte, considerandole ancora come una concessione ed un benefizio per parte del Governo di Torino. In seguito a questa esposizione di fatti, il Santo Padre avrebbe dunque riguardata come migliore e più accettabile questa spogliazione completa de'suoi dominii, che il progetto già prima respinto di confidare al Re Vittorio Emmanuele il Vicariato delle Romagne, sulle quali sarebbesi riservato al Santo Padre un simulacro di sovranità.

» È dunque una pretta invenzione quanto si aggiunge relativamente allo scioglimento del giuramento imposto ai Cardinali, e da cui il Santucci ed io saremmo stati sciolti da Sua Santità,

---

rum falsum est, Cardinalem subiicere spopondisse, vel reapse subiecisse Summo Pontifici conditiones quasdam conciliationis, quae quidem omnimodae Ecclesiae libertati, ac perfectae potestatis temporalis abolitioni innitebantur. Falsum quoque illud est, Beatissimum Patrem earum conditionum sapientia perculsum convictumque exstitisse, immo eas tamquam Subalpini Gubernii largitionem indulgentiamque recepisse. Ex hac itaque rerum expositione Pontifex Summus absolutam hanc propriarum ditionum exspoliationem meliorem atque acceptabiliorem existimasset, quam consilium iam antea reiectum, Aemiliae Vicariatum regi Victorio Emmanueli tradendi, in quam tamen potestatis simulacrum Pontifex ipse retinuisset.

Merum igitur mendacium est, quod de absolutione a sacramento Cardinalibus imposito additur, et cuius vinculo SS̃mus Pater Cardinalem Santucci meque liberasset, ut de temporalis potestatis exstinctione ex praeiactis fundamentis agere possemus. Istiusmodi facta tantum exponere nihil est aliud, quam illorum impossibilitatem evincere. Neque officialis huius Scripti auctorem sequar in even-

affine di poter intraprendere, sulle basi indicate, negoziati per la cessazione del potere temporale. Enunziare questi fatti è dimostrarne l'impossibilità. Così pure non seguirò l'autore di questo racconto uffiziale nell'esposizione delle fasi per cui fa passare questi negoziati tra me e gli intermediarii italiani. Tutta questa storia sembra non avere altro fondamento che un opuscolo pubblicato tempo fa da un certo abbate Isaia, che era in relazione col fu Cardinale D'Andrea, e da un certo Aguglia, avvocato siciliano, che erasi recato in Roma per aggiustare alcune difficoltà insorte nel Regno di Napoli circa l'Ordine Costantiniano.

» Se tuttavia si vuole apprezzare la veracità di questi personaggi e la natura dei colloquii che io ebbi con loro, non si ha che a consultare l'articolo del *Giornale di Roma*, dal quale furono categoricamente smentite le loro impudenti calunnie. Oggi io m'appello semplicemente alle parole stesse del documento di cui mi occupo. Ora questo dice che il 5 Aprile 1861 io dichiarai che la Santa Sede, sempre rassegnata a subire la violenza, non consentirebbe mai a trattare coll'Italia; che la questione del po-

---

tuum expositione, quos negotiis hisce inter me et italicos sequestres gestis attribuit. Tota haec historia nullam aliam videtur basim praeseferre, quam opusculum haud ita pridem a quodam Isaia presbytero editum, qui cum defuncto Cardinali d'Andrea commercium habebat, et a quodam Aguglia, advocato Siculo, qui Romam petierat ad nonnullas in Neapolitano regno exortas difficultates circa Ordinem Constantinianum componendas.

Quod si de hominum istorum veritate, deque colloquiorum natura, quae cum iis habui, sententia ferri velit, Romanarum Ephemeridum *articulus consulatur, in quo impudentes illorum calumniae mendacii nota singillatim inustae sunt. Verba tantum documenti, de quo agimus, impraesentiarum proferam. Iamvero in eo legitur, me die 5 Aprilis anni* 1861 *declarasse, Sanctam Sedem, violentiam perpeti semper paratam, numquam cum Italia pactiones toleraturam; temporalis potestatis quaestionem ad totius catholici orbis utilitatem suapte natura pertinere; et Sanctam Sedem ex rerum eventu solutionem iuribus ac desideriis suis congruentem exspectaturam. Quod si, his non obstantibus, documentum aliquod publicum*

tere temporale si riferiva di sua natura agli interessi di tutta la cattolicità, e che la Santa Sede aspetterebbe dagli avvenimenti una soluzione conforme a' suoi diritti ed a' suoi desiderii. — Se cionondimeno si desidera un documento pubblico e solenne, il quale attesti in quale maniera la Santa Sede abbia considerata tale questione, e qual giudizio ha portato sui fatti compiuti e su quelli che minacciavasi di compire ancora a suo detrimento, come pure sui principii professati e gli atti del Governo d'Italia, citerò l'Allocuzione pronunziata dal Santo Padre nel Concistoro del 18 Marzo 1861 (1).

» Ma a che serve produrre documenti e prove incontestabili? Poichè è pubblicamente noto, che il Governo di Firenze stesso, per procurare di giustificare i suoi iniqui procedimenti, ha sempre allegata la tenacità del Santo Padre nel rifiutare d'entrare in negoziati e il *non possumus* opposto da Sua Santità a qualsivoglia trattativa che non tendesse a reintegrare pienamente i suoi diritti sovrani. Per altra parte non volendo che gli interessi della Chiesa avessero a soffrirne, Sua Santità non esitò punto ad espri-

---

ac solemne quis cupiat, quod testetur, quanam ratione Sancta Sedes quaestionem istam consideraverit, quodque tulerit iudicium de iis, quae gesta sunt, quaeque etiam in eius detrimentum timebantur ne fierent, deque principiis et actis Italici Gubernii, Allocutionem in Consistorio diei 18 *Martii anni* 1861 *a Sanctissimo Patre habitam adducam.*

Sed ad quid documenta ac probationes minime controversae? Nemo quippe unus ignorat, Florentinum ipsum Gubernium ad iniquam suam agendi rationem aliquatenus excusandam, protulisse semper Beatissimi Patris tenacitatem in conditionibus reiiciendis, et Non possumus *ab ipso oppositum cuilibet tractationi, quae plenam regalium eius iurium reintegrationem non respiceret. Ceterum, ne quid Ecclesiasticae res caperent detrimenti, Pontifex Summus minime cunctatus est declarare, velle se pactiones inire, ut nonnullis e pluribus in Italia Sedibus suo Pastore viduatis prospiceret, eodemque tempore res alias religiosas componeret.*

(1) Hanc Allocutionem expositam habes in hoc *Vol. pag. 175 et seqq.*

mere il suo vivo desiderio d'aprire negoziati per provvedere di titolari alcune delle numerose sedi vescovili vacanti in Italia, e di regolare nello stesso tempo altri affari religiosi.

» I signori commendatore Vegezzi e avvocato Tonello possono far testimonianza della buona accoglienza che ricevettero qui, come della nostra sollecitudine per far quanto era possibile per raggiungere lo scopo desiderato, sicchè la loro missione riuscisse a nostra soddisfazione comune. Inoltre il Santo Padre non rifiutò di permettere alle diverse Amministrazioni pontificie d'intendersi colle Amministrazioni corrispondenti di Firenze, affinchè, con vicendevoli accordi, gli interessi degli abitanti dei due paesi limitrofi fossero favoriti quanto alle dogane, alla posta ed al telegrafo; spinse la condiscendenza fino a ribassare la tariffa doganale per l'ingresso e l'uscita dei diversi oggetti, facendo così profittare l'Italia dei vantaggi di cui godeva la Francia in virtù d'un trattato speciale di commercio.

» Ricorderò inoltre che il Governo pontificio mostrò sempre la più grande premura nel prestarsi ai servigi continui e pres-

---

Commendator Vegezzi et causidicus Tonello testes esse possunt tum comitatis, qua hic excepti sunt, tum nostrae sollicitudinis, quantum per nos licuit, ad optatum finem assequendum, ut ipsorum legatio communi nostra satisfactione absolveretur. Summus praeterea Pontifex minime detrectavit, variis Pontificiis Administrationibus cum Florentinis invicem communicandi facultatem largiri, ut, mutuis pactionibus conflatis, confinium regionum incolarum commoda quoad vectigalia, publicum epistolarum cursum ac telegraphum augerentur: eo tandem est Ipsius indulgentia progressa, ut portoria quoque de mercibus vel inferendis vel exportandis deminuerit, Italiae quoque sic impertiens emolumenta, quibus ob specialem commercii tractatum Gallia fruebatur.

Illud insuper commemorabo, Pontificium Gubernium maxima semper sollicitudine incubuisse in iis praestandis, quae Italiae nomine paene quotidie efflagitabantur primo per Galliarum oratorem, dein per Lusitanicam legationem, tum ut comprehenderet atque abduceret scelestos illos homines, qui in Pontificium territorium confugissent; tum ut civilium vel criminalium tribunalium actorum

sochè quotidiani che gli erano domandati a nome dell'Italia, dapprima per mezzo dell'ambasciatore di Francia, di poi per la Legazione del Portogallo, sia per procedere all'arresto ed all'estradizione dei malfattori rifugiati sul territorio pontificio, sia per ricevere comunicazioni degli atti dei tribunali civili o criminali, sia per sollecitare la soluzione degli affari pendenti nell'interesse della giustizia, sia finalmente per rendere quei servigi numerosi e variati che esigevano la posizione e la condizione rispettiva dei due paesi.

» Tutto ciò che precede, prova ad evidenza che, se il Santo Padre, per non tradire la sua coscienza, violare i suoi giuramenti e sancire in qualche modo i principii ingiusti proclamati dal Governo di Vittorio Emmanuele, rifiutò costantemente e assolutamente di venire ad accordi conformi alle viste di questo; d'altro canto però non lasciò di fare buona accoglienza e dar seguito alle proposte e alle riforme che erano tali da migliorare le relazioni de'suoi sudditi con quelli del Regno vicino o a proteggere gli interessi della Chiesa. Queste disposizioni mostrano evidentemente che le difficoltà incontrate a Roma dal Gabinetto Italiano,

---

particeps fieret; tum ut rerum ad iustitiam pertinentium solutionem urgeret; tum denique ut plurima illa et varia impenderet officia, quae et situs, et mutua regionis utriusque conditio postulabant.

Quae hactenus dicta sunt, evidentissime probant, Pontificem Summum, si pactionem quamlibet ad mentem regis Victorii Emmanuelis exhibitam constanter atque omnino respuit, ne conscientiae suae fucum faceret, iusiurandum violaret, atque iniusta principia ab eodem rege sancita ullatenus iuvaret; ex altera tamen parte numquam omisisse, consilia illa atque innovationes comiter excipere et exsecutioni mandare, quae subditorum relationes cum proximi regni civibus meliores efficerent, aut Ecclesiae utilitatem tuerentur. Istiusmodi agendi rationes luculenter ostendunt, difficultates, in quas Italici Ministri Romae incurrerunt, quaeque Summo Pontifici culpae et crimini vertuntur, ex superiori quodam idearum ordine originem ducere, non autem ex mera illa ac perridicula aemulatione, quae bina inter finitima Gubernia quandoque solet effervere, quae tamen in praesenti casu ex inexcusabilibus antece-

e di cui si fa un motivo di rimprovero e di accusa contro il Santo Padre, traevano la loro origine da un ordine di idee superiore, ma non da quell'antagonismo stretto e meschino che anima talvolta due Governi limitrofi, e che, nel caso presente, sarebbe stato pienamente giustificato da inqualificabili precedenti. Quindi ci resta confermata la convinzione che, visto lo stato di cose esistente tra i due paesi; viste le relazioni dei due Governi e l'assenza d'ogni ragione reale od anche apparente che giustifichi una invasione, ognuno deve persuadersi che le usurpazioni commesse a danno del Santo Padre e la prigionia che gli si fa subire, dopo avere bombardato la capitale stessa de' suoi Stati, rivestono un carattare particolarmente odioso, di cui non trovasi alcun esempio nella storia del mondo incivilito. La data medesima ed il contenuto del documento a cui io rispondo mostrano quale buona fede e quali intenzioni avesse il Governo di Firenze riguardo ai dominii della Santa Sede. Questa data fa vedere che fin dal mese d'Agosto aveva già preparato ciò che doveva compiersi il 20 Settembre sotto colore di un altro pretesto.

---

dentibus omni prorsus culpae specie fuisset liberata. Quamobrem eo firmius in nostra persistimus sententia, rerum statu binas inter regiones exsistente inspecto, perpensis utriusque Gubernii relationibus, et reali qualibet, vel saltem umbratili ratione, quae aggressionem comprobet, deficiente, pro certo habendum, exspoliationes in Summi Pontificis detrimentum perpetratas, captivitatemque quam ferre cogitur, postquam Urbs ipsa excussis missilibus est oppugnata, exsecrabilem adeo notam praeseferre, cuius in civili historia non exstat exemplum. Dies ipsa Documento, de quo ago, adscripta, eiusque summa patefaciunt, qua fide, quoque animo Florentinum Gubernium erga dominia Sanctae Sedis ferebatur. Dies haec ostendit, Gubernium hoc iam ab elapso mense Augusto paravisse, quae die vicesima Septembris sub alia specie erant consummanda.

Quum autem putandum mihi sit, litteras ac Documentum de quo loquor, Excellentissimo Domino. . . . . ab exteris negotiis ministro exhibitum fuisse, hinc mihi parum accuratas ideas, quas illius lectio in eius mentem fortasse posset inducere, corrigere cordi est. Quamobrem auctoritatem tibi, Illustrissime Domine, tribuo, ex-

» Siccome io debbo supporre che la circolare e il documento suddetti siano stati comunicati al signor ministro degli affari esteri di....., così mi sta a cuore di rettificare le idee inesatte che potrebbero restargliene; in conseguenza, autorizzo Vostra Signoria Illustrissima ad approfittare delle riflessioni precedenti, non solo per combattere tante false allegazioni, ma anche per far vedere che la cura che si mostra di trarre in errore la altrui buona fede, è un indizio certo della convinzione che si ha dell'ingiustizia della propria causa.

» Gradisca, ecc.

» Roma, 17 Ottobre 1870.

« G. Card. Antonelli »

---

pensis hactenus rationibus utendi, non modo ad falsas tot propositiones repellendas, verum etiam ad ostendendum, ipsam quoque sollicitudinem, quae in aliorum bona fide decipienda insumitur, signum esse evidens de propriae causae iniustitia certitudinis.

Sensus tandem, et cett.

Romae, die 17 *Octobris* 1870.

I. Card. Antonelli.

Hoc documento, ad Nuntios Pontificios apud exteras Nationes dato die 8 Novembris 1870, Eminentissimus Card. Antonelli respondit ad officialem Notam italici Ministri, qui verbis extulit factum illud in sinu populi Romani studiose concitatum, quod ideo Romanum *Plebiscitum appellant, quo cohonestare nisus est violentam Urbis captionem: atque insuper Minister ille adpromittebat, nova hac rerum ordinatione sub securo Italici Gubernii tutamine rem catholicam prosperam futuram.*

Illmo e Rmo Signore,

Documentum. « Non sarà certamente sfuggita all'attenzione di V. S. Illma una circolare del signor Visconti Venosta del diciotto Ottobre, con la quale pretende di giustificare la usurpazione de' dominii della Santa Sede e l'accettazione fatta dal Re Vittorio Emmanuele del così detto plebiscito romano. Le solite frasi prive di senso, e fatti in opposizione alla realtà delle cose, abbenchè cadute sotto gli occhi di tutti, formano la base e l'essenza di questo documento diplomatico.

» Comincia il signor ministro dal magnificare la libertà e la spontaneità del voto di adesione alla italiana monarchia, pronunciato dal popolo di Roma il giorno 2 Ottobre, quasichè l'Europa,

---

Illme et Rme Domine

Versio. *Haud equidem ignorare Te arbitror, Illustrissime Domine, litteras circulares a Comite Visconti Venosta datas die decima octava mensis Octobris, quibus Ditionum Sanctae Sedis direptionem, Romanique, ut vocant, Plebisciti acceptationem, a Rege Victorio Emmanuele peractam, iustificare sibi ipse praefidit. Diplomatici huius documenti basim atque essentiam constituunt sexcenties repetitae illae loquutionum formulae omni sensu vacuae, et facta, cum ipsa rerum, quae quidem sub omnium oculis evenerunt, pugnantia veritate.*

Exordium ducit Minister ille spontaneam praedicans libertatem suffragii (quo populus Romanus italicae adhaesit monarchiae) die 2

la quale vide rovesciato il trono di un potente monarca scorsi appena quattro mesi da una consimile e più solenne manifestazione, oramai non sappia qual peso convenga dare a dimostrazioni di tal genere, e qual forza si abbia un argomento cosiffatto: e reca tanto più sorpresa che il signor ministro vi abbia avuto ricorso, in quantochè niuno meglio di lui dovrebb'essere intimamente convinto che questa stessa Europa, la quale è consapevole di quanto accadde in Italia pel lasso di un decennio, che non ignora di quali mezzi morali ed artificii soglia far uso il governo italiano allorquando vuol raggiungere uno scopo, e portò adequato giudizio sulla passata sua condotta, più difficilmente s'indurrà ad ammettere il valore di quest'argomento e men correntemente vorrà persuadersi che le cose siansi passate nel modo da lui rappresentato. Ed ammesso peranco che non si volesse aver ragione degli avvenimenti anteriori al 1867, e di quelli che in detta epoca si verificarono, basterebbe far presente che i Romani diedero del vero loro spirito e delle reali loro intenzioni ben più luminosa e sicura testimonianza quando, circondato or ora il territorio Pon-

---

Octobris pronunciati, ac si Europa, quae potentissimi Imperatoris thronum eversum conspexit, quatuor vix a simili ac solemniori manifestatione mensibus elapsis, iam probe non noverit, quonam in pretio significationes istae sint habendae, quidque insit ponderis huiusce generis argumento. Ad haec porro laudatum Ministrum confugisse eo vel magis mirum est, quod nemini prae illo magis persuasum esse deberet, hanc ipsam Europam, quae quidquid per decem annorum lapsum accidit in Italia, penitus noscit; quae minime ignorat, quibus mediis moralibus et artificiis uti soleat Italicum Gubernium ad praestitutum sibi scopum attingendum; quaeque adaequatum tulit iudicium de praeterita eiusdem Gubernii agendi ratione; hanc, inquam, Europam difficilius inductum iri ad huius argumenti vim admittendam, minusque praecipitanter suasum iri, res eo prorsus modo, ac ipse exponit, sese habuisse. Sed quamvis haberi haud velit ratio eorum, quae annum 1867 *praecesserunt, quaeque eo ipso tempore evenerunt; satis tamen abunde foret animadvertere, Romanos verae voluntatis suae suarumque propriarum intentionum luculentius ac tutius testimonium edidisse, quum, septo nuper a*

tificio da oltre sessanta mila italiani; eccitati con denaro, con emissarii, con somministrazione d'armi a commuoversi; spinti da promesse, manifesti ed articoli giornalistici a ribellarsi contro il legittimo governo, i romani non solo si tennero impassibili, ma riunendosi anzi in grandissimo numero offerirono spontanei la vita e presero le armi per difendere da ogni attacco il loro amato Sovrano. Pel che si ha ben diritto di dimandare allo stesso signor ministro se creda egli che eguale attitudine sarebbesi riscontrata negli abitanti di ogni altra parte d'Italia dominata dal governo di Firenze, quante volte un'armata straniera si fosse posta al confine con un determinato intendimento, e di colà avesse esercitata quella pressione che necessariamente esercitar dovea su' romani e sugli altri delle provincie del Santo Padre la presenza delle truppe italiane lungo il confine Pontificio ed in prossimità della stessa Capitale.

» E mentre è pur vero che un movimento ebbe luogo, entrate le regie truppe, ognuno però sa che fu desso conseguenza immancabile del contegno assunto allora, non dal nostro popolo,

---

sexaginta et amplius armatorum millibus Pontificio territorio; pecunia, emissariis, armorum suppeditatione ad defectionem excitati; pollicitationibus, programmatis, notisque ephemeridum instigati ad desciscendum a legitimo imperio, Romani non modo in officio perstiterunt, sed magno quoque numero collecti vitam ultro obtulerunt, armaque ceperunt, ut a qualibet aggressione Principem amatissimum tuerentur. Iure igitur meritoque fas est sciscitari ex eodem Ministro, num ipse putet, parem agendi rationem sequuturos fuisse incolas ceterarum Italiae regionum Florentino gubernio subiectarum, si quis exterus exercitus certo consilio in finibus constitisset, indeque eam coactionem exercuisset, quam in Romanos atque in alios provinciarum Sanctissimi Patris incolas exercere natura sua debuisset Italicorum agminum iuxta fines Pontificios, ac sub ipsam Urbem praesentia.

Verum est, motum quendam sequutum fuisse copiarum Regis ingressionem: ast unusquisque scit, profluxisse illum necessario ex agendi ratione, quam tum iniit, non populus noster Romanus, sed unice agmen illud innumerum emigratorum *(ut aiunt), omniumque*

ma unicamente da quello stuolo immenso di così detti emigrati, e di gente d'ogni specie e paese, che accompagnava le milizie stesse. Del qual movimento è da desiderare che si cancelli perfino la memoria, affinchè la storia imparziale non abbia a registrare nelle sue pagine quale scopo esso si ebbe, gli insulti fatti a' più ragguardevoli signori della città ed agli onesti cittadini, le sanguinose vendette onde furono vittime i soldati del Santo Padre sbanditi per le vie, ed il saccheggio dato alle caserme e ad alcuni stabilimenti pubblici per ben due giorni sotto gli occhi di un'armata impassibilmente spettatrice. Rapporto poi alle guarentigie di sincerità e di pubblicità, dalle quali pretende il signor Ministro venisse circondata tale votazione, io mi appellerò volentieri alla buona fede di quanti trovaronsi presenti in Roma nel giorno due Ottobre, e soprattutto alla testimonianza onorevolissima de' signori Rappresentanti Esteri presso la Santa Sede. Essi che furono testimoni del modo onde furono condotte le cose; che poterono presenziare la votazione; ch'ebbero campo di vedere co'loro propri occhi la classe e condizione sociale della maggior

---

generum ac regionum hominum, qui exercitum comitabantur. Cuius quidem motus utinam ipsa deleatur memoria, ne a studio partium aliena historia in paginas referre cogatur scopum, quem ille habuit; contumelias praestantioribus urbis viris honestisque civibus factas; cruentas ultiones, quarum victimae fuerunt Sanctissimi Patris milites per vias dispersi; depopulationem per binos integros dies tum militaribus stationibus, tum publicis quibusdam aedificiis illatam sub ipsis oculis exercitus indifferenter spectantis. Quod vero pertinet ad sinceritatis ac publicitatis cautiones, quibus ipse intendit Minister suffragiorum illam lationem fuisse fulcitam, libenter ego testes advocabo quotquot die secunda Octobris Romae adfuerunt, ac prae ceteris testimonium honorabilissimum Exterorum apud Sanctam Sedem Legatorum. Ipsi, qui quo modo res gestae sunt, conspexerunt; quibus suffragiorum lationi interesse datum est; qui suis ipsi oculis intueri potuerunt tum classem, tum socialem conditionem plerorumque omnium, qui suffragia ferebant; quique praeclarae fidei suae memores minime omiserint nonnulla facta investigare, quae omnibus innotuerunt; ipsi, inquam, religioni

parte de' votanti, e che nella loro specchiata lealtà non avranno omesso d'indagare alcuni fatti addivenuti di notorietà pubblica, essi si saranno certamente fatto scrupoloso carico di riferire ai rispettivi Governi ciò che in quel giorno accadde, ponendo così in rilievo quanto fallace sarebbe un giudizio, che si basasse sul risultato di una votazione di tal genere. Rendesi perciò superfluo che io m'intrattenga su tal proposito, dovendo a ragione ritenere che codesto Gabinetto, alla pari di ogni altro, abbia già tali e tante notizie quante bastano a formarsi un adequato e giusto criterio su questo fatto.

» Mi farò piuttosto ad esaminare se le conseguenze di questo gran fatto, come lo chiama il signor Visconti-Venosta, anzichè esser favorevoli al Cattolicismo, siccome egli pur pretende, non ne debbano e possano essere la rovina in questa povera Italia. E per non oltrepassare i confini della Penisola, io farò qui appello a quanti per passione politica non abbiano perduto ogni sentimento cattolico, nel dimandare se le leggi ostili alla Chiesa già pubblicate nel regno; se il sovvertimento di ogni principio di

---

certe sibi duxerint, Nationes suas reddere certiores de iis, quae eo die evenerunt, palam sic ostendentes, quam fallax foret iudicium, quod huiuscemodi suffragiorum lationis successui inniteretur. Supervacaneum igitur est, me in hac re amplius immorari, quum pro certo mihi habendum sit, unumquodque ex exteris Guberniis tot tantasque iam notitias hausisse, quae plene sufficiant ad iustum et adaequatum hac de re iudicium efformandum.

Animum potius convertam ad perpendendum, num quae ex hoc magno facto *(ut verbis utar Comitis Visconti Venosta) consequuntur, quin Catholicae faveant Reipublicae, prout ipse praesumit, non debeant potius ac queant extremam miserrimae huic Italiae pestem ac perniciem afferre. Ac ne fines Peninsulae praetergrediar, hic ego eos appellabo, quotquot sunt, qui politices furore correpti omnem prorsus catholicum sensum non exsuerint, ab iisque petam, num leges Ecclesiam adversantes per regnum iam latae; num omnium moralitatis publicae principiorum eversio propriis legibus sancita; num cunctorum Religiosorum Ordinum exstinctio; num bonorum Ecclesiasticorum Gubernio adiudicatio; num captivitas, qua Episcopatus detinetur; num clericorum iuvenum militiae addictio; num carceres, quibus illi*

moralità pubblica sanzionato da apposite leggi; se la soppressione di tutti gli Ordini Religiosi; se l'incameramento de' beni ecclesiastici; se l'inceppamento in cui tiensi l'episcopato; se la leva de' giovani chierici; se la prigionia che si fa soffrire a que' ministri del Santuario i quali non piegano il capo a leggi ripugnanti con la coscienza; se il vincolo imposto all'esercizio del culto religioso; se l'empie dottrine professate dalla cattedra delle Università fino al punto da insegnarsi che l'uomo ebbe origine dalla scimmia e l'anima dal fosforo, possano essere i mezzi acconci per mantenere vivo il sentimento religioso e per ottenere il progresso della società cattolica. E vorrei inoltre dimandare se quanto va accadendo in questa Capitale dopo l'ingresso delle truppe italiane; se la immoralità che ancor qui si vuol spargere nel popolo; se il dispregio, in cui si cerca di porre con incisioni e con riproduzioni litografiche e fotografiche l'autorità veneranda del Capo augusto della Chiesa; se la diffusione di libri empi ed osceni agevolati con una vendita a prezzo vilissimo; se la guerra quotidiana ed accanita che si muove dal giornalismo a quanto vi ha

---

Ecclesiae vexantur ministri, qui legibus conscientiae repugnantibus obtemperare detrectant; num vincula religiosi cultus exercitio iniecta; num impiae doctrinae ex gymnasiorum cathedris praedicatae, tradentes quoque, hominem a simia, animam vero a phosphoro originem ducere; num haec, inquam, omnia apta sint media ad sensus religiosos fovendos, et societatis catholicae progressum consequendum. Hoc insuper vellem sciscitari, num quae in hac quotidie Urbe fiunt, ex quo Italicae copiae ingressae sunt; num pravitas morum, quam hic quoque in vulgus diffundere impii quidem homines satagunt; num contemptus, in quem picturis, et lithographicis ac photographicis imaginibus abiicere sacrosanctam Summi Ecclesiae Capitis auctoritatem enituntur; num impiorum obscenorumque librorum ad facilem emptionem disseminatio; num bellum quotidianum et acerrimum, quo quidquid sanctius et honorabilius in terris est, per ephemerides publicas impetitur; num contumeliae, quibus sacerdotes, Ecclesiae Praesules, et ipse Summus Pontifex obiiciuntur; num decreta iam promulgata, quibus libertas bonorum redituumque ad religiosas domos, ad loca pia, ad Capitula pertinentium devin-

di più sacro ed autorevole su questa terra; se gli insulti onde si fanno oggetto i sacerdoti, i dignitari della Chiesa e perfino il Santo Padre; se i decreti già emanati in forza de'quali si vincola la libertà de'beni e delle rendite spettanti alle comunità religiose, a'luoghi pii ed a Capitoli; se la estensione a'dominii della Santa Sede delle leggi anti-canoniche in vigore nel resto d'Italia, sieno que'fatti, che, secondo il signor ministro, valgano a persuadere i cattolici che il loro sentimento religioso viene pienamente rispettato, e che l'idea del diritto nella sua più ampia ed elevata esplicazione, ne'suoi rapporti fra la Chiesa e lo Stato, può avere su queste basi un'applicazione nel vero senso cattolico.

» La necessità che il Capo augusto della Religione abbia un dominio temporale per esercitare con piena indipendenza lo spirituale potere si fa dal fin qui detto ancor più manifesta, ed è d'altronde così sentita dall'universale, ed è così palese, da non abbisognare di molti argomenti per comprovarla. E mi piace di vederne anzi talmente persuaso lo stesso signor ministro Visconti, che, volendo rassicurare il mondo cattolico, si fa à parlare di

---

citur; num earum legum Canonibus contrariarum, quae in cetera vigent Italia, in dominia quoque Sanctae Sedis extensio; num ista ea sint facta, quae iuxta eundem Ministrum valeant Catholicis persuadere, religiosos ipsorum sensus in veneratione summa habitum iri, et iuris ideam, ampliori elatiorique significatione acceptam, respectu habito cum ad Ecclesiam, tum ad Regnum, posse vero catholico sensu his inniti fundamentis.

Necessitas illa, ut augustum Catholicae Religionis Caput temporali gaudeat dominatione, ad potestatem spiritualem libere et independenter exercendam, ex dictis hactenus luculentior etiam apparet, et est praeterea omnibus adeo explorata ac perspecta, ut multis eam argumentis fulcire necessum non sit. Quin iuvat Comitem ipsum Visconti hac de re ita persuasum conspicere, ut catholicarum cupiens conscientiarum quieti consulere, de imperio, de extraterritorialitatibus (ut aiunt), de regiis praeeminentiis Pontifici conferendis, cum et ipse necessarias istas arbitretur, sermonem instituat. Verum enimvero intelligi post haec nullatenus datur, quomodo in Pontificatus texenda historia ad subtilitates quasdam confugerit,

sovranità, di extra-territorialità, di preminenze principesche da concedersi al Pontefice, perchè riconosciute da lui stesso indispensabili. E non si sa dopo ciò comprendere come, nel tessere la storia del Papato, abbia egli avuto ricorso a certe sottigliezze perdonabili in bocca di un acattolico, ma che ripetute da un ministro d'un governo cattolico non possono a meno di produrre tanto dolore, quanto ribrezzo. – Non convenendo alla brevità di un dispaccio una discussione storica, ed omettendo di rilevare che la istituzione del dominio temporale è anteriore al medio evo; e che se vi fu tempo in cui la forza morale del Papato fu più che mai grande, la si fu in quell' epoca, discorrerò delle guarentigie che, spogliato il Pontefice di ogni dominio, vogliono a lui concedersi, affinchè le coscienze sieno tranquille ed il mondo cattolico non si creda punto minacciato nelle sue credenze religiose per l' effetto del compimento dell'unità italiana.

» Qual fede possa meritare una promessa del Governo italiano sia pur solenne, sia pur sanzionata da patti internazionali, da leggi, da decreti, da voti del parlamento, ben lo dicono il Trattato di

---

homini acatholico condonandas, ast quae a catholici gubernii Ministro adductae tam dolorem quam admirationem natura sua debent ingerere. Quum autem litterarum brevitati historica non conveniat disquisitio, ut omittam adnotare, temporalis dominii institutionem medio aevo esse antiquiorem, et nullam umquam fuisse epocham, in qua moralis Pontificatus vis magis praefulserit; de cautionibus (ut vocant) potius disseram, quas Summo Pontifici, omni prorsus potestate exspoliato, offerendas iactat Italicum Gubernium, ut acquiescant conscientiae, neve catholicus terrarum orbis putet, religiosas opiniones ob Italicam effectam Unitatem periclitari.

Quam valeat mereri fidem Italici Gubernii promissio, licet solemnis, licet sancita pactis inter nationes initis, licet legibus, decretis, Parlamenti *suffragiis firmata, clare edocent Tiguri et Villae Francae tractatus; peractae adversus omnes Italiae Principes usurpationes; Pactio mensis Septembris anni* 1864, *respiciens Gallici praesidii e Pontificio territorio discessum obligationesque consequenter a Florentino Gubernio susceptas; praestitae e suggesto cautiones, omni tempore ac nuper quoque, pactionis eiusdem sensum ac lit-*

Zurigo e Villafranca; le usurpazioni a danno di tutti i Principi d'Italia; la Convenzione del Settembre 1864 relativa al richiamo delle truppe francesi dal territorio Pontificio, ed agli obblighi conseguentemente assunti dal Governo di Firenze; le assicurazioni date dall'alto della tribuna, in ogni tempo, ed anche recentemente, di volerne osservare lo spirito e la lettera; la corrispondenza scambiatasi fra i due Gabinetti di Parigi e di Firenze su tal proposito, ed il riscontro che gl'impegni presi e le assicurazioni date luminosamente si ebbero nella invasione del territorio Pontificio, depressa appena la potenza militare della Francia, e nella preziosa confessione fattasi dalla Circolare stessa là dove si dichiara che la grande opera della Unificazione cominciata da Re Carlo Alberto, venne proseguita ed alla perfine compiuta dal Re Vittorio Emmanuele con la sua perseveranza. Ho quindi luogo a ritenere che il Mondo Cattolico e tutti gli onesti mal s'indurranno ad accordare la loro fiducia a tal Governo, e che molto meno vorranno prestargli fede dopo aver conosciuto quei motivi, co'quali si vuole coonestare la sanguinosa e vergognosa

---

teram servandi; mutuum litterarum commercium hac de re Gallicum inter et Florentinum regnum; luculentum denique testimonium, quod suscepta onera et cautiones interpositae exhibuerunt tum in Pontificiae Ditionis aggressione, quum primum militaris Gallorum potentia eversa est; tum in pretiosa sane Comitis eiusdem Visconti confessione, quum in suis ipse superius memoratis litteris declaret, opus ingens Italicae Unionis a Carolo Alberto rege auspicatum, a rege dein Victorio Emmanuele fuisse continuatum, et istius perseverantia ad exitum tandem perductum. Iure igitur mihi existimandum est, orbem catholicum et honestos quosque homines haud ita facile in huiusmodi Gubernio fiduciam habituros, multoque minus fidem illi praestituros, postquam ea noverint rationum momenta, quibus nefaria res ac vituperabilis est cohonestata. Quum quasi per ludibrium iurata fides abrumpitur, quumque ex insueto cynismo principium omne honestatis iustitiaeque contemnitur, fidei ius prorsus amittitur. Possem igitur a sermone de duplici huiuscemodi cautionum ordine abstinere, quae nempe revocantur ad liberam continuamque Pontificis cum fidelibus communicationem; ad

impresa. Allorquando si conculca con una indifferenza senza pari la fede giurata, e con un cinismo senza esempio si pone in non cale ogni principio di onestà e di giustizia, si perde il diritto ad esser creduti. Potrei quindi dispensarmi dal ragionare del doppio ordine di cosiffatte guarentigie, le quali si riassumono nella libera e continuata comunicazione del Pontefice con i fedeli; nel mantenimento di una rappresentanza estera presso la S. Sede, di una pontificia presso le Corti estere; nella separazione della Chiesa dallo Stato; nella libertà completa da accordarsi alla Chiesa onde eliminare il sospetto che vogliasi esercitare una pressione nelle decisioni della Santa Sede cercando di fare della Religione uno strumento di governo. Pur nonostante, e senza internarmi in una discussione inutile, mi basterà soltanto dimandare se cosiffatte guarentigie varranno a tutelare efficacemente la indipendenza del Pontefice; ad eliminare ogni ragionevole sospetto di sua servitù; a precludere la via agli arbitrii del potere laicale; a togliere i conflitti che fra le due autorità dovranno necessariamente e quando che sia insorgere; ad impedire che il Capo della Chiesa ad-

---

exteram apud Sanctam Sedem, et Pontificiam apud exteras Nationes legationem; ad abscissionem Ecclesiae ab Imperio; ad integram libertatem Ecclesiae asserendam, ut omnis auferatur coactionis suspicio in Sanctae Sedis constitutionibus, ac si religionis sanctitate in suos fines Gubernium abuteretur. Attamen, ne diutius in quaestione immorer inutili, postulare tantum sufficiat, num cautiones istiusmodi eae sint, quae valeant efficaciter absolutam Pontificis independentiam in tuto collocare; rationabilem omnem servitutis suspicionem amovere; laicae potestatis arbitrio aditum praecludere; conflictationes restinguere, quae, quovis tempore, binas inter auctoritates necessario exardescent; prohibere et obstare, quominus catholicae Ecclesiae Caput ob opinionum discrepantiam politicum aliquando fiat Ditionis, in qua residet, captivum; catholico tandem orbi cavere de libero potestatis spiritualis exercitio. Auctoritas illa quae ex concessione est atque exercetur, quaeque proinde ex voluntate aut libito concedentis dependet, auctoritas, inquam, haec vi aliena subsistit, nec eos valet fines praetergredi, quos ipsi tum intrinsecae, tum extrinsecae conditiones assignavere. Atqui nemo unus

divenga da un giorno all'altro, e per divergenza di vedute, il prigioniero politico dello Stato in cui risiede; a far tranquillo il mondo cattolico del libero esercizio dello spirituale potere. Un'autorità, che vive e si esercita in forza di una concessione e che conseguentemente dipende dal buon volere o dal capriccio del concedente, quest'autorità vive di una vita non propria, e non può sviluppare la sua influenza al di là de' limiti impostile, e consentiti dalle sue intrinseche ed estrinseche condizioni. Or ognuno sa che il Capo della Chiesa abbisogna di un' autorità propria ed immancabile, affinchè l'esercizio del suo potere spirituale non venga da qualunque causa vincolato ed in qualunque tempo interrotto. Dal che discende che ogni guarentigia voglia a Lui darsi, sarà sempre una vera illusione quando debba Esso rimanere soggetto ad un sovrano o ad un potere laicale.

» Qualunque del resto voglia essere il partito definitivo del governo italiano a questo riguardo, qualunque violenza si usi per farlo accettare, qualunque mezzo s'impieghi perchè i gabinetti d'Europa s'inducano a sanzionarlo (il che si ritiene impossibile),

---

est qui ignoret, Supremum Ecclesiae Caput propriae et indeficientis indigere auctoritatis, ne potestatis suae spiritualis exercitium quavis de causa praepediatur, vel quovis tempore abrumpatur. Hinc fit, ut omnis cuiuscumque generis cautio, quae Illi exhibeatur, nihil sit aliud, quam vera illusio, quotiescumque Principi vel potestati laicae Ipse subiiciatur.

Ceterum, quodcumque tandem fuerit extremum hac de re consilium, ad quod Italicum Gubernium descendet; quaecumque, ut illud acceptetur, violentia inferatur; quaecumque adhibeatur ars ad extorquendam sanctionem Europae guberniorum (quod impossibile existimo); Pontifex Summus, suorum memor officiorum, sacramentorum, promissorumque, conscientiae solum vocibus aurem praebens, in perpetuum, cunctisque, quibus pollet, viribus obsistet, iam nunc declarans paratum se acerbiorem potius servitutem perpeti, atque adeo sanguinem profundere, quam vel minimum, aut oblique et specie tenus deficere.

Tibi interim, Illustrissime Domine, auctoritatem tribuo, tum declaratione hac, tum deductis superius rationibus utendi, quo magis

il Santo Padre, memore de' suoi doveri, de' suoi giuramenti, delle sue promesse, e non ascoltando che la voce della coscienza, vi si opporrà costantemente e con tutti i mezzi di cui può disporre, dichiarandosi fin da ora disposto a subire una più dura prigionia, ed anche la morte, anzichè mancarvi in alcun modo, sia pur indiretto ed apparente.

» Ed io autorizzo la S. V. Illma a valersi, come di questa ferma dichiarazione, così de' rilievi sopra dedotti, per convincere sempre più cotesto Ministro degli affari esteri, che l'opera d'Italia, venendo a Roma, è un'opera di demolizione del Cattolicismo, è la negazione del principio della suprema autorità del Pontefice e della libertà della Chiesa; opera, che da sè stessa rende impossibile ogni conciliazione nel senso inteso e voluto dal governo di Firenze.

» Può Ella del presente dispaccio rilasciare eziandio copia se Le ne venga espresso il desiderio.

Con sensi di distinta stima mi confermo

Di V. S. Illma

Roma 8 Novembre 1870.

Affezionatissimo per servirla

G. Card. Antonelli.

Ministro isti exteris negotiis praeposito persuadeas, Italicum Gubernium, ipsamque Italici regiminis rationem, in Urbem delatam, esse disiectionem catholicae Ecclesiae, negationem principii de Romani Pontificis auctoritate deque Ecclesiae libertate; eandemque Italici regiminis rationem impossibilem reddere quamvis conciliationem, quam Gubernium illud intendit atque affectat.

Praesentium porro harum litterarum exemplar Tibi liceat tradere, si id optetur.

Romae die 8 *Novembris* 1870.

I. Card. Antonelli.

Hoc documento, dato die 9 Novembris anno 1870 ad diplomaticum Guberniorum coetum literis patentibus apud S. Sedem instructum, enarrata effronti Ministrorum Italiae audacia tum in iudicio ferendo de proprietate Apostolicae domus in Quirinali colle extructae, tum in petenda eiusdem possessione uti debita, Eminentissimus Card. Antonelli nomine SSmi Patris adversus violentam eiusdem domus captionem protestatur.

Documentum. « Agli attentati già consumati dal Governo di Firenze contro i dominii della S. Sede altro se ne volle ora aggiungere a pregiudizio della particolare proprietà de' Romani Pontefici.

» Il generale Lamarmora, con lettera del sette corrente, partecipando al sottoscritto Cardinale Segretario di Stato, che il Consiglio de' ministri, dopo maturo esame, aveva deliberato ad unanimità che il Palazzo al Quirinale dovesse considerarsi di spettanza del Demanio dello Stato, lo interessava a provvedere che il Demanio stesso ne entrasse in possesso con rimetterne le chiavi e col delegare persona, che assistesse alle necessarie formalità ed all' inventario de' mobili ed oggetti ivi esistenti. Al quale effetto stabiliva il susseguente giorno, e ne designava l'ora.

» Reca veramente sorpresa che un Consiglio di Ministri si eriga a giudice per definire il diritto delle altrui proprietà, e

---

Versio. *Novissimis a Florentino Gubernio contra Sanctae Sedis dominia violentiis perpetratis, alia quoque diebus hisce ultimis accessit particularibus Romanorum Pontificum proprietatibus illata.*

Dux Lamarmora, litteris datis die septima huius mensis, infrascriptum Cardinalem exteris Pontificiae Ditionis negotiis praepositum reddens certiorem, Ministrorum Consilium, matura habita disceptatione, cunctis suffragiis declarasse, Quirinales domos Fisco esse adiudicandas, ipsum rogabat, ut in earum possessionem eundem Fiscum immittendum curaret, claves exhibens, virumque delegans, qui necessariis solemnitatibus bonorumque synopsi interesset. Ad quod proximam diem indicebat, horamque statuebat.

Mirum sane est, Ministrorum Consilium iudicem agere in alienarum constituendis iuribus proprietatum, ac Palatii praesertim, quod ad Romanos Pontifices pertinet, et ex ipsorum in illo commoratione

specialmente di un palazzo che appartiene a' Romani Pontefici, e che essendo residenza de' medesimi, chiamasi perciò Apostolico, che è destinato da ben tre secoli a loro abitazione estiva, e ch'è consagrato da lungo tempo anche ad uso di Conclave e delle segreterie apostoliche.

» Forte il sottoscrito delle valide ed irrefragabili ragioni che lo assistevano nel respingere la domanda, e per debito altresì del suo officio, come Prefetto ancora de' Sacri Palazzi apostolici, non esitò di dichiarare che non si sarebbe mai prestato ad alcun atto che potesse dare indizio anche remoto di acquiescenza ad uno spoglio di tal natura, e conseguentemente si rifiutava di rimettere le chiavi degli appartamenti del Santo Padre, le cui porte erano già state arbitrariamente suggellate.

» In onta tuttavia di questa dichiarazione, e contrariamente al rispetto ed alle prerogative di sovranità ed immunità, extraterritorialità e preminenze principesche di cui pretendesi far credere al mondo che si voglia circondare il supremo Capo della Chiesa, si procede dal generale Lamarmora alla più riprovevole

---

Apostolicum nuncupatur; quod tribus iam abhinc saeculis aestivam eorum sedem constituit; quodque Conclavi et Apostolicis Secretariis iamdiu inservit.

Infrascriptus itaque Cardinalis validis et irrefragabilibus innixus rationibus, quae ipsi in postulatione repellenda maximopere favebant, sui quoque memor officii, utpote Sacrorum etiam Apostolicorum Palatiorum Praefectus, minime cunctatus est declarare, nihil esse se umquam praestiturum, quod vel levissimam adhaesionis speciem tam iniquae exspoliationi posset praeseferre, negavitque propterea, se claves Sanctissimi Patris domorum esse umquam traditurum, quarum quidem valvae iam pro arbitrio fuerant obsignatae.

Hac tamen spreta declaratione, nec ullo habito obsequio ad auctoritatis, immunitatis, extraterritorialitatis (quam appellant) regiarumque praeeminentiarum praerogativas, quas Supremo Ecclesiae Capiti elargiri velle iactat Gubernium, ad nequissimam omnium violentiam Dux Lamarmora progreditur. Quamobrem, stata hora vix elapsa, ministri eius, portarum seris avulsis, invadunt, domibus-

*

violenza; laonde, scorsa appena l'ora designata, i suoi delegati, rotti i ferramenti delle porte, vi penetrarono, mettendosi in possesso del palazzo al Quirinale, proprietà de' Romani Pontefici.

» Quindi è che, non potendo il Santo Padre far resistenza alla forza, nè volendo pregiudicare il diritto di proprietà su' detti Palazzi e su tutti gli effetti che vi si contengono, ha ordinato al Cardinale scrivente di emettere le sue formali proteste, e di darne comunicazione all'Eccellenza Vostra, con preghiera di portarle a notizia del suo Reale Governo, per persuaderlo vieppiù degli oltraggi che la Santità Sua va soffrendo, ed eccitarlo a dar opera affinchè si ponga una volta termine alla insopportabile condizione di cose creatale ne'suoi dominii dal Governo di Firenze.

» Profitta lo scrivente di questa opportunità per confermarle i sensi, ecc.

« G. Card. Antonelli »

---

que Quirinalibus, quae propriae sunt Pontificum Romanorum potiuntur.

Quum itaque Pater Sanctissimus vim vi repellere non valeat, quumque nolit vel minimum laedere ea omnia proprietatis iura, quae hasce Domos earumque bona respiciunt, infrascriptum Cardinalem iussit, solemnes hac de re protestationes edere, Teque certiorem reddere, Excellentissime Domine, ac precari, ut Gubernio Tuo de iis referas quamprimum, quo magis ipsi innotescant contumeliae, quas quotidie ferre cogitur Pater Sanctissimus, magisque hinc excitetur ad providendum, ut intolerabili rerum conditioni in dominiis Sanctae Sedis per Italicum Gubernium excitatae tandem aliquando finis imponatur.

Infrascriptus interim Cardinalis oblatam hanc nanciscitur occasionem, ut peculiaris erga Te, Excellentissime Domine, voluntatis suae sensus profiteatur.

I. Card. Antonelli.

Hoc documento, dato die 25 Novembris 1870, ex publico facto, quo italicus Fiscus sequestro subiecit ephemerides, quae primae evulgarunt Epistolam encyclicam Sanctissimi Patris datam die 1 Novembris eiusdem anni, arguitur quaenam sit secura libertas Apostolici ministerii, quae Sanctissimo Patri, sua civili dominatione vi exspoliato, adpromittitur: atque praeterea nonnulli nefarii ausus commemorantur impune permissi, qui ne exlegi quidem ferocique populo convenirent.

Illmo Signore

Documentum. « A prova ulteriore della lealtà, con la quale il Governo di Firenze intende mantenere le promesse fatte e le assicurazioni date al mondo cattolico, quando toglieva al Santo Padre il resto de' suoi dominii, e per dimostrare sempre più, qual sia l'indipendenza e la libertà accordata al romano Pontefice nell'esercizio del suo spirituale potere, viene il sequestro di quei giornali, che per i primi in Firenze, Torino e Roma hanno riprodotta l'Enciclica del Santo Padre. Il più valido argomento per convincersi, che il Capo supremo della Chiesa non può andar soggetto ad alcun potere estraneo, e che lo stato di cose indotte dall' usurpatore Governo è intollerabile, se si vuole effi-

---

Illme Domine

Versio. *Quo magis magisque fides comprobetur, qua Florentinum Gubernium iactat promissa cautionesque Catholico Orbi praestitas servare, quum reliquas Beatissimo Patri ditiones auferebat; utque clarius innotescat, quaenam sit independentia ac libertas in potestatis spiritualis exercitio Romano Pontifici tributa, illarum Ephemeridum sequestrum commemorandum est, quae Florentiae, Augustae Taurinorum ac Romae Sanctissimi Patris Epistolam Encyclicam primae retulerunt. Validissimum argumentum ad evincendum, Supremum Ecclesiae Caput nulli extraneae subiici posse potestati, rerumque statum ab usurpatore Gubernio excitatum*

cacemente che la voce del Maestro delle genti possa diffondersi nel mondo, viene somministrato da questo arbitrio inqualificabile.

» Ed è così, che i timori concepitisi, quando dovea farsi luogo alla pubblicazione di quest' atto pontificio, e le precauzioni adottate onde sfuggisse alla vigilanza delle autorità italiane prima che l' Episcopato ne venisse in possesso, trovano piena giustificazione nell' operato governativo. E da ciò stesso si deduca qual sorte sarebbe riservata al sommo Pontefice, quando foss' egli costretto a biasimare fatti in opposizione con le viste del potere laicale; ed il signor Visconti-Venosta, che menò vanto di aver promessa la diffusione del Breve, onde venivano sospese le adunanze conciliari, sospensione, che consigliata allora dalle condizioni politiche di Roma, si addimostra oggi sapientissima, dovrà oramai tacere, onde non abbiano i cattolici a ripetergli, che il permesso fu accordato, perchè l'Atto pontificio era graditissimo al suo Governo, il quale mal tollerava la riunione dei Vescovi ed il bene che ne derivava alla Chiesa.

» Ricorreva ieri il giorno anniversario, in cui fu eseguita la sentenza capitale contro i famigerati Monti e Tognetti, rei di

---

omnino esse intolerabilem, si vere optetur, ut gentium Magistri vox queat in orbem diffundi, singulari hoc arbitrio perhibetur.

Atque hinc concepti timores, quum Pontificia haec actio erat evulganda, provisionesque quibus cautum est, ut italicarum auctoritatum vigilantiam eluderet, antequam in Episcoporum manus pervenisset, omnimodam ex ipsius Gubernii agendi ratione probationem nanciscuntur. Hinc quoque inferatur, quaenam Pontificem ipsum sors maneret, si quando facta, quae laicae potestatis finibus arriderent, vituperare cogeretur. Comiti Visconti-Venosta, qui gloriatus est, permisisse se Brevis promulgationem, quo conciliares Sessiones suspendebantur (quae quidem suspensio ob politicas tunc Urbis conditiones suasa, sapientissimo hodie consilio indicta perhibetur), tandem aliquando erit silendum, ne illi regerant Catholici, concessum illud fuisse, quia Pontificia actio pergrata erat Italico Gubernio, quippe quod aegre ferebat tum Episcoporum frequentiam, tum bonum, quod in Ecclesiam inde derivabat.

Redibat heri anniversaria dies, qua extremo supplicio affe-

avere con una mina e pel vile prezzo di venti scudi, distrutta la caserma Serristori, facendo vittime della loro ferocia ben ventisette individui. E fu tratto di singolare Provvidenza che un intiero battaglione di Zuavi, uscitone per il servizio in città, non vi rimanesse sepolto. Questo fatto degno di orda selvaggia, e che a decoro della civiltà converrebbe porre in perfetto oblie, volevasi invece celebrare con pubbliche dimostrazioni. A tal effetto venne redatto dal Circolo popolare ed affisso nelle vie un manifesto, col quale s' invitava il popolo ad adunarsi numeroso, onde procedere alla disumazione dei due cadaveri per farne il solenne trasporto dal cimitero di S. Giovanni decollato a quello di S. Lorenzo al Campo Verano, e si annunciava aperta una sottoscrizione per raccogliere le offerte destinate ad un monumento a loro onoranza.

» Che se una dimostrazione così vergognosa non ebbe luogo, devesi ciò ai forti reclami dei Confratelli della pia Unione di san Giovanni, e di altri ragguardevoli, i quali invocarono l' intervento della truppa. Basta tener parola di questi fatti per ad-

---

cti sunt famigerati homines Monti ac Tognetti, qui vili scutatorum viginti pretio allecti, militarem Serristori Stationem cuniculo subrueruni, septem et viginti hominibus mortem inferentes. Ac singulari certe divinae Providentiae consilio tribuendum est, integram Zuavorum cohortem paullo ante ad vigilias in Urbe agendas inde egressam fuisse, ac mortem ita effugisse. Factum hoc barbarorum hominum turmis dignum, quodque, ut civilitati consulatur, perpetua deceret oblivione deleri, publicis significationibus celebrandum proponebatur. Quamobrem a populari Circulo redactum est ac publice affixum programma, quod populum hortabatur, ut in unum locum confluereт ad bina cadavera sepulcro eruenda, et e S. Ioannis decollati coemeterio ad S. Laurentii extra muros solemniter transferenda. Collatitia insuper pecunia pro publico monumento in illorum honorem erigendo impendenda indicebatur.

Quod si ignominiosa adeo significatio suo est effectu frustrata, vehementibus id Confratrum Piae Sodalitatis a S. Ioanne, aliorumque praeclarissimorum virorum protestationibus debetur, qui militiae interventum invocarunt. Sufficit tantummodo de huiuscemodi

dimostrare a qual grado di civilizzazione morale s'intenda condurre il popolo. Ed a coloro i quali osano sostenere che la libertà personale del Pontefice non è di alcuna guisa vincolata, è ben permesso dimandare, se il Maestro supremo dei principii di giustizia, se il Sovrano di questa Roma potrebbe impunemente aggirarsi in mezzo a coloro che decretano onori, fanno feste ed innalzano a cielo quanti vi ebbero e vi hanno più accaniti suoi nemici.

» La rivoluzione francese del secolo passato, i suoi orrori e le sue orgie trovano soltanto un riscontro in quanto va accadendo in questa misera città dopo l'ingresso delle truppe italiane.

» Con sensi, ecc.

» Roma, 25 Novembre 1870.

« G. Card. Antonelli »

---

factis verba facere, ut pateat, ad quemnam moralis civilitatis gradum mens sit populum perduci. Ab iis interim, qui nullatenus laedi personalem Pontificis libertatem audent asserere, fas est scischitari, num summus aequitatis principiorum Magister, num huiusce Romae Princeps impune posset eos inter vagari, qui honoribus, qui festis, qui laudibus celebrant, quotquot fuerunt et sunt acerbiores eius inimici.

Quae miserrima hac in Urbe fiunt quotidie ex quo Italicae copiae ingressae sunt, imaginem certe praebent improbitatum ac flagitiorum, quae in Gallica superioris saeculi defectione evenerunt.

Sensus tandem, et cett.

Romae, die 25 *Novembris* 1870.

I. Card. Antonelli.

Documentum die 12 Decembris 1870 datum ad Nuntios Pontificios apud exteras nationes constitutos, quo, commemoratis sacrilegis contumeliis in Vaticano templo patratis die solemni octava Decembris, vulneribus inflictis pacatissimis civibus ad S. Petri christianae pietatis causa de more confluentibus, exponuntur quae eiusdem generis sequentibus diebus consecuta sunt, civili Auctoritate penitus silente, in honestissimorum hominum ipsiusque Romani Pontificis contumeliam.

Documentum. « Mi trovo di aver dato contezza alla S. V. Illustrissima dei sacrileghi fatti consumati entro la Basilica Vaticana nella mattina del giorno 8, e de' sanguinosi insulti onde furono vittime quei fedeli che numerosi erano accorsi a visitare la tomba del Principe degli Apostoli.

» Era a sperarsi che, dopo questi avvenimenti, i quali avevano profondamente contristato la cittadinanza, le autorità governative e militari avrebbero posto in opera tutti i mezzi per impedirne la rinnovazione. Ma questa speranza, come ogni altra fin qui concepitasi, dovè dileguarsi, ed apparire, qual era realmente, una illusione. Ciò che accadde nei giorni successivi 9 e 10, e ieri, domenica 11, addimostra che gli onesti e pacifici cittadini mal possono contare sull' intervento del potere e sulle numerose

---

Versio. *Memini ad te, Illme Domine, iam me detulisse de sacrilegis in Vaticana Basilica sceleribus die octava mensis huius perpetratis, deque cruentis contumeliis, quarum victimae fuerunt pientissimi illi homines, qui ad Principis Apostolorum sepulcrum visendum magno quidem numero convenerant.*

Sperandum porro erat post eventus huiusmodi, qui maximo cives dolore perculerant, fore ut auctoritates tum civiles, tum militares, omnes potestatis suae nervos contenderent, ne iterum renovarentur. Sed haec quoque spes, sicut et ceterae hactenus conceptae, cito evanuit, ac, prout reapse erat, mera exstitit illusio. Quae subsequentibus diebus nona et decima, ac heri quoque evenerunt, clare edocent, probos honestosque viros nullatenus potestatis interventu, pluribusque, quibus ista pollet, viribus posse confidere, de

forze di cui dispone quando si tratta di difendere le loro persone e di tutelare i principii che essi hanno più sacri e cari nel loro cuore.

» Doveasi pertanto prendere un pretesto per continuare il moto popolare già cominciato nel giorno 8, e questo venne dato dal giornalismo rivoluzionario, insinuando che il colonnello Azzanesi delle disciolte milizie pontificie era colui, che nel giorno innanzi avea capitanato la pretesa dimostrazione al Vaticano. Bastò questo semplice indizio per indurre la bordaglia a raccogliersi sotto una casa, ove per ventura trovavasi l'Azzanesi, ed a domandarne con fischi e grida la consegna. Le persuasioni ed i consigli non valsero a distogliere i malintenzionati dalla inqualificabile impresa, che anzi, imbaldanzitisi per la impunità e per la completa assenza della forza pubblica, si facevano a forzare la porta d'ingresso onde conseguire il desiderato intento. E lo avrebbero al certo conseguito, se gl'inquilini della casa stessa non si fossero avvisati di allontanare l'Azzanesi di sopra i tetti, e non gli avessero così procurato di giungere in una strada limitrofa, donde fu ad esso facile di evadere dalle mani di costoro ed aver salva la vita.

---

quibus disponit, quando de ipsorum agitur personis defendendis, deque illis principiis tuendis, quae cariora ipsis sunt et sanctiora.

Quum itaque species aliqua esset effingenda ad popularem illum motum iam die octava inceptum fovendum, minime desideratae sunt seditiosae ephemerides, quae in vulgus spargere coeperunt, dimissi exercitus Pontificii chiliarchum Azzanesi eum esse, qui comitialem, ut aiebant, demonstrationem ad Vaticanum superiore die duxisset. Leve hoc tantummodo indicium satis superque fuit, ut vilior plebis pars domum peteret, in qua forte Azzanesi morabatur, eiusque traditionem sibilis et clamoribus flagitaret. Nec suasiones et consilia valuerunt scelestos illos ab iniquo proposito dimovere: quin etiam, ob impunitatem atque omnimodam militaris potestatis absentiam gestientes, ipsos ianuae fores effringere coeperant ad optatum finem assequendum. Et voti certe compotes facti essent, nisi eiusdem domus inquilini consilium inivissent per tecta illum abducendi, eique hoc modo effugium in viam proximam comparassent, unde ex iniquorum manibus elabi, suaeque vitae consulere facile illi datum est.

» Nel frattempo alcuni distinti signori nella via del Corso e nell'ora del passeggio erano fatti segno a villanie e contumelie; e danno gravissimo sarebbe loro incolto se non si fossero posti in sicuro. Nelle prime ore poi della sera altra clamorosa dimostrazione veniva fatta sotto un casino ove adunansi molti giovani delle più ragguardevoli famiglie romane, noti pei loro sentimenti religiosi e per il loro attaccamento al Pontefice.

» Quello però che più affligge e recar deve più meraviglia, dopo le belle e ripetute promesse di rispetto e di riverenza pel Pontefice, e le declamazioni del giornalismo ufficiale ed ufficioso sulla piena libertà del Santo Padre, si è, che, mentre avvenivano le narrate dolorosissime scene nel centro della città, anche al Vaticano e sotto gli stessi suoi occhi si rinnovassero in altro modo i disordini del giorno precedente. Per lo che, ancora una volta, tutti coloro che per qualunque motivo entravano od uscivano dal palazzo erano disturbati dalle parole sconce e dalle villanie di un'accozzaglia di gente postasi innanzi alla porta principale, ed in mezzo ad un picchetto di guardie italiane che quivi stanzia.

Haec dum fiebant, praeclarissimi aliquot viri in ipso Urbis hippodromo, qua hora plures deambulantes affluunt, iniuriis conviciisque impetebantur: gravissimumque illis damnum obvenisset, nisi in tutum sese recepissent. Prima autem nocte novus quoque fiebat tumultus sub quadam domo, quo plures e praestantioribus romanis familiis iuvenes, ob religiosos ipsorum sensus summumque erga Pontificem studium conspicui, solent convenire.

Quod tamen magis angit, maioremque affert admirationem post pulchras sane ac saepius iactatas obsequii et reverentiae erga Pontificem promissiones, postque officialium et officiosarum ephemeridum de omnimoda Beatissimi Patris personali libertate declamationes, illud est, quod, dum funestissima, quae exposuimus, facta media in Urbe eveniebant, ad Vaticanum quoque, ac sub ipsis Summi Pontificis oculis superioris diei calamitates rursus instaurarentur. Quamobrem quicumque quavis de causa Palatium ingrediebantur, vel ab eo exibant, iniuriis obscenisque verbis lacessebantur a quadam hominum congerie ante principem ianuam constituta inter italicorum militum ibi commorantium manum.

» Più tardi poi alcuni gruppi, facendosi addosso a quanti exgendarmi o guardie svizzere transitavano in abiti borghesi sulla piazza, ne procedevano all'arresto, e con urli e fischi li conducevano in prigione. Il quale disordine rinnovavasi nel giorno 10 ed anche 11, senza trovare impedimento di sorta da parte di un governo che aveva il dovere e la forza di impedirlo. Nulla poi dirò delle grida e canzoni di morte al Pontefice ed ai primi dignitarii della Chiesa, che si odono di continuo per le vie della città e perfino nelle vicinanze della dimora di Sua Santità; nulla dirò degl'insulti che si ebbero alcuni sacerdoti, uno dei quali rimase anche ferito da un colpo di sasso nella testa, nè delle villanie che dovettero soffrire quanti professano un sentimento di pietà. Ed è a tal punto giunto, da una parte l'ardire dei faziosi, e dall'altra la indolenza, per non dire la connivenza, delle autorità, da dover temere per la propria persona chiunque si conduca in chiesa, e più specialmente in quei tempii che, per l'abituale concorso de' fedeli, son presi più degli altri di mira dal partito dominante.

» Dal fin qui detto, chiaro apparisce, che v'ha un piano pre-

---

Paullo serius autem nonnullae hominum turmae, quotquot ex Pontificiis sive indigenis sive Helveticae cohortis militibus civili veste induti per plateam iter habebant, aggressae comprehendebant, et clamoribus sibilisque in vincula detrudebant. Qui quidem tumultus die decima ac heri quoque innovabatur, quin impedimentum ullum opponeret Gubernium, quod et debebat, et poterat prohibere. Nil porro dicam de clamoribus inconditisque cantionibus Pontifici primisque Ecclesiae ministris mortem minitantibus, quae per Urbis compita, ac sub ipsam Sanctissimi Patris domum quotidie aures obtundunt. Nihil dicam de contumeliis, quas aliquot sacerdotes passi sunt, quorum unus ictu lapidis in capite percussus vulnus accepit, deque conviciis, quae pientissimus quisque debuit tolerare. Atque eo tandem progressa est hinc flagitiosorum audacia, illinc auctoritatum segnities, ne conniventiam dicam, ut de vita iis omnibus timendum sit, qui templa petunt, eaque praesertim, quae ob suetum fidelium concursum factionis dominantis oculos prae ceteris alliciunt.

Ex hactenus expositis luculenter apparet, praeconceptum aliquod

concetto. E che desso si riassume nel proposito manifestato dal giornalismo, di ottenere cioè che il Santo Padre sia costretto ad allontanare dal suo palazzo gli svizzeri, e quelle poche guardie, le quali servono per la custodia di esso, per affidarlo o alla guardia nazionale, che ha fra i suoi capitani un Tognetti ed altri di simil risma, od anche alle truppe regolari, il cui spirito e le rette intenzioni sono tutt'altro che rassicuranti.

» In quali angustie si trovi l'animo del Santo Padre per questo cumulo di fatti, è più facile immaginarlo che ridirlo. E queste angustie necessariamente raddoppiano nel riflesso, che l'audacia dei faziosi tanto più si accresce e addiviene temibile, quanto più indolente si addimostra l'autorità nel reprimerla. E credo che non si vada lungi dal vero ritenendo che, quanto qui accade e potrà accadere, che il disordine permanente, dall'ingresso delle truppe a tutt'oggi, che la tolleranza su cui si fa assegnamento e che si professa, quando trattasi di recare offesa alla persona ed alla dignità del Pontefice, sieno quei mezzi sui quali si conta per conseguire la partenza del Santo Padre da Roma.

---

consilium maturari; quod quidem consilium in proposito iam per ephemerides manifestato perstringitur, cogendi nempe Beatissimum Patrem Helveticam cohortem paucosque illos milites e Palatio arcere, qui eius inserviunt custodiae, ut haec committatur vel nationali militiae, cuius inter duces famigeratus Tognetti et huiusce generis hominum alii recensentur; vel regularibus copiis, quarum spiritus ac mens nullam profecto securitatem suadent.

Quibus angustiis in hoc factorum cumulo Sanctissimi Patris animus opprimatur, facilius est mente concipere, quam verbis referre. Atque hae porro angustiae graviores quoque necessario evadunt consideranti, factiosorum hominum audaciam eo magis augeri magisque timendam evadere, quo segniorem in illa reprimenda auctoritas se praebet. Neque hallucinari eum putem qui diceret, quae hic fiunt ac fieri poterunt; perturbationem ab italici exercitus ingressione ad hanc usque diem perdurantem; tolerantiam, in qua spes reponuntur, quaeque adhibetur quum de iniuria Pontificis personae dignitatique agitur inferenda; ea esse media, quibus Pontificis eiusdem ab Urbe discessum locum habere posse praesumitur.

» Ed io, lasciando alla Signoria Vostra Illustrissima di dedurre le conseguenze che deriverebbero dall'adozione di un tal partito, amai darle contezza di tante iniquità, onde possa ella valersene col signor ministro degli affari esteri, per persuaderlo che lo stato di cose è intollerabile, e che, se è di offesa al Santo Padre, è ancora più di danno alla religione ed alla chiesa, già tanto costernata per la penosa situazione dell'augusto Capo.

« Con sensi ecc.»

Roma, 12 Decembre 1870.

G. Card. Antonelli.

Ego autem, munus tibi linquens, Illustrissime Domine, consecutiones deducendi, quae ex huiusmodi consilii susceptione profluerent, malui te de tot iniquitatibus certiorem reddere, quibus uti possis, ut ab exteris negotiis Ministro persuadeas, intolerabilem esse rerum statum, et, si Beatissimo Patri iniuriosus, Religioni quoque et Ecclesiae, peracerba iam augusti eius Capitis conditione adeo consternatae, damnosiorem.

Sensus tandem, et cett.

Romae, die 12 *Decembris* 1870.

I. Card. Antonelli.

Hoc documento, die 2 Ianuarii anno 1871 dato ad Nuntios Pontificios apud exteras Nationes, describitur modus et tempus, quo rex Victorius Emmanuel Romae, quam numquam viderat, se exhibuerit, quo exceptus fuerit, quid egerit antequam abscesserit.

Illmo e Rmo Signore

Documentum. « Nella notte del 30 al 31 Dicembre scorso, il re Vittorio Emmanuele arrivò a Roma quasi all'impensata con quattro dei suoi ministri. Questo viaggio così improvviso, come si scrisse da Firenze, fu deliberato e deciso in un Consiglio di ministri tenutosi la mattina stessa del 30. Per avere un pretesto che giustificasse tale risoluzione, e per diminuirne l'importanza agli occhi della diplomazia, s'immaginò di mettere innanzi il desiderio del Re di vedere coi suoi proprii occhi i danni recati alla popolazione di Roma dalla inondazione straordinaria del Tevere, e di portarle egli stesso un rimedio efficace, incoraggiando colla sua presenza i poveri inondati. Ma non è inutile far osservare, che nella mattina dello stesso giorno 30 Dicembre il Senato del regno aveva discusso ed approvato il progetto di legge per l'ac-

---

Illme et Rme Domine

Versio. *Nocte, quae tricesimum diem mensis Decembris est subsequuta, improviso Romam pervenit rex Victorius Emmanuel, quatuor e suis comitantibus Ministris. Iter hoc tam repentinum, prout a Florentia relatum est, in concilio quodam Ministrorum die ipsa tricesima ante meridiem habito deliberatum fuit ac statutum. Ad aliquam causam nanciscendam, qua susceptum illud consilium ex parte aliqua posset excusari, ad eiusque gravitatem exterorum Legatorum oculis imminuendam, factu optimum visum est, Regis desiderium proferre, suis nempe oculis inspiciendi damna singulari Tiberis alluvione romano populo illata, atque efficax remedium per se ipsum afferendi, praesentiaque sua animum iis addendi qui bonorum iacturam fecissent. Ast inutile prorsus non erit adnotasse, antemeridianis horis diei ipsius tricesimae Decembris, Italici regni Senatum in disceptationem vocasse atque approbasse legis rogatio-*

cettazione del plebiscito. E ciò che è più degno di considerazione, la legge votata poche ore prima dai senatori, fu confermata e firmata dai ministri durante il loro soggiorno di poche ore in questa capitale. Se ne fece pubblicazione la sera stessa nella *Gazzetta Ufficiale di Roma*.

» Dall'insieme di questi atti nasce naturalissimo il pensiero, che si è voluto con un fatto inopinatamente compiuto, chiudere la bocca alle osservazioni in contrario che avrebbe potuto presentare la tale o la tal altra potenza, e in pari tempo sanzionare, sotto una forma più solenne, le usurpazioni commesse a danno del S. Padre e della Cattolicità, facendo sottoscrivere dal re il decreto che le conferma sul luogo stesso della spogliazione.

» Quanto a me, amo credere questa supposizione senza fondamento, non potendo ammettere che un Ministero possa spingere l'importunità fino al punto di costringere il Re ad un viaggio così improvviso e disastroso per lo stato delle strade, unicamente per infliggere un più sanguinoso affronto alla dignità del Pontefice e alla sovranità del S. Padre.

---

nem, Plebisciti acceptationem respicientis. Quodque consideratione dignius est, lex de qua paucis ante horis suffragium tulerant Senatores, firmata ac signata est a Ministris paucis illis horis, quas sunt in hac Alma Urbe morati: vespere eiusdem diei per Officiales Ephemerides *Romae constitutas est publicata.*

Ex rebus hisce omnibus sponte fluit cogitatio, haec ideo fuisse constituta, ut per factum inopinato completum, os praecluderetur quibuscumque in contrarium animadversionibus, quas hoc vel illud Gubernium facere potuisset, utque sancirentur eodem tempore ac solemniori quoque forma usurpationes in Beatissimi Patris et catholici totius orbis detrimentum perpetratae, exhibendo Regi subscribendum Decretum illas confirmans in loco ipso exspoliationis.

Ad me quod attinet, fundamento velim destitutam putare huiusmodi opinionem, quum in animum nequeam inducere, posse regni cuiuslibet Administros eo usque importunitatis devenire, ut Regem cogant inopinatum adeo et ob viarum statum incommodum iter suscipere ad hunc unicum finem, ut atrociori nempe contumelia Pontificis dignitas, Sanctissimique Patris principatus impetatur.

» A 5 ore pomerid. dello stesso 31 Dicembre Vittorio Emmanuele ripartì per Firenze, così il suo soggiorno non durò più di tredici ore.

» Del resto vuoi pel tempo cattivo, vuoi pei disastri subìti dal popolo, vuoi pel malcontento generale, gli si fece una accoglienza più fredda e meschina di quella che si poteva aspettare. Ad eccezione del principe Doria, e d'un certo Placidi, avvocato, la municipalità stessa, benchè invitata e prevenuta in tempo, non si portò alla stazione per riceverlo. Il popolo col suo buon senso naturale non mancò di confrontare le manifestazioni spontanee e universali di cui il S. Padre era l'oggetto, con quelle con cui si volle festeggiare l'arrivo di re Vittorio Emmanuele. Si noti di più, che si erano presi tutti i mezzi possibili per renderla splendida pel numero e per le acclamazioni, perchè, si diceva, era la prima volta che compariva in mezzo ai suoi novelli sudditi.

» Stimo utile insistere su un tal fatto, perchè il rappresentante del governo di . . . . . non avrà certamente trascurato di

---

Hora autem quinta post meridiem diei eiusdem 31 *Decembris Victorius Emmanuel Florentiam remeavit, ita ut eius in Urbe commoratio non amplius quam tredecim horas perdurarit.*

Ceterum sive ob malam tempestatem, sive ob populi calamitates, sive ob communem tristitiam, frigidiori ac miserabiliori modo exceptus est, quam qui potuisset umquam exspectari. Si principem Doria, ac Placidi quendam causidicum eximas, Municipes ipsi, quamvis invitati ac praemoniti, advenienti obviam ad stationem minime progressi sunt. Populus romanus sana ea mente, quam illi ingenuit natura, illico spontaneas universalesque animi significationes, quae Beatissimum Patrem respiciebant, cum iis comparavit, quibus regis Victorii Emmanuelis adventus fuit celebratus. Illud insuper est animadvertendum, omnia prorsus in medium fuisse adducta, quo tum numero, tum acclamationibus splendidior evaderet, quandoquidem, ut homines dictitabant, tum primum suos inter novōs subditos adventabat.

In re hac diutius immorari supervacaneum puto; siquidem Gubernii. . . . . Legatus haud certe omiserit, ab exteris negotiis Mi-

far conoscere al signor Ministro degli affari esteri ciò che avvenne in tale occasione e le impressioni prodotte da un simile avvenimento.»

Roma, 2 Gennaio 1871.

G. Card. Antonelli.

---

nistrum de iis omnibus reddere certiorem, quae id temporis acciderunt, deque sensu, quo hominum mentes ob istiusmodi eventum sunt affectae.

Romae die 2 Ianuarii 1871.

I. Card. Antonelli.

Documentum datum die 24 Ianuarii 1871 ad Nuntios Pontificios apud exteras Nationes. Modus in eo describitur, quo princeps Umbertus, Victorii Emmanuelis filius, cum uxore Romam missus, studiosa pompa fuerit tamquam dux exceptus atque in Apostolica Quirinali domo, ex condicta acclamatione, collocatus. Item mentio fit de athea societate, quae a libertate cogitandi nomen accipit.

Illmo e Rmo Signore

Documentum. « Ieri (23 Gennaio) a quattro ore dopo mezzodì il Principe Umberto di Savoia e la sua sposa hanno fatto il loro ingresso solenne a Roma, e si sono installati nell'appartamento del Santo Padre al Quirinale, intieramente trasformato ed appropriato al nuovo uso che si vuol farne. Perchè il popolo accor-

---

Illme ac Rme Domine

Versio. *Heri (die vicesima tertia mensis Ianuarii) quatuor a meridie horis Sabaudiae Princeps Umbertus eiusque uxor solemni pompa Romam ingressi sunt, Quirinalesque Sanctissimi Patris domos in novum peculiarem usum omnino conversas ac destinatas occuparunt. Ut omnes catervatim confluerent, utque laetitiae signi-*

resse in folla e i Principi fossero l'oggetto di una dimostrazione di gioia, gli avvisi del Municipio, gli articoli dei giornali, i proclami dei Circoli avevano invitato la popolazione a recarsi in gran numero sul loro passaggio. Gli studenti dell' Università e quelli del Liceo, installati nel Collegio Romano donde vennero espulsi i Gesuiti, dovettero del pari recarvisi colle loro rispettive bandiere. Tuttavia l'accoglienza non presentò guari un carattere di festa; e se si eccettua un pugno del popolaccio, che, accozzato nelle strade al suono della tromba che aveva alla testa, sul luogo medesimo circondava il corteo e applaudiva i nuovi venuti, tutti gli altri curiosi, che sogliono riunirsi dapertutto e per un motivo qualunque, serbavano un silenzio pieno di dignità.

» Quando i due viaggiatori furono saliti al quartiere, destinato a diventare loro abitazione, quelli che durante il tragitto avevano gridato ed applaudito si posero a richiedere la comparsa dei Principi sul balcone principale del Palazzo. Questo desiderio fu prima esaudito che espresso. Si decorò infatti d'un tappeto di seta rossa quella stessa loggia donde si annunzia al mondo cattolico l'elezione del Pontefice, Sovrano di Roma, Capo augusto della Chiesa;

---

ficationibus Principes obiicerentur, Municipum edicta, ephemeridum declamationes, Circulorum programmata populum invitaverant, ut obviam advenientibus conserte procederet. Auditores quoque Archigymnasii, ac Lycei discipuli (qui quidem Collegio Romano potiuntur, ex quo Patres Societatis Iesu fuerunt remoti) suis omnes vexillis illuc conferre sese debuerunt. Significationes tamen, quibus Principes excepti sunt, nullum prae se tulerunt solemnitatis characterem; ac si infimae plebis manum excipias, quae ad tubicinis praeeuntis sonitum per vias collecta, comitatum sepiebat, ac venientibus plaudebat, ceteri omnes curiosi, qui quocumque et quavis de causa solent affluere, silentium dignitate plenum servabant.

Quum bini viatores ipsorum habitationi destinatas aedes conscenderunt, qui per viam conclamarant ac plauserant, Principum e praecipuo domus peristylio praesentiam coeperunt efflagitare. Votum hoc prius expletum est, quam fuisset prolatum. Decoratum revera est serico rubei coloris tapeto illud ipsum perystilium, ex quo Pontificis, Romae Principis, augusti Ecclesiae Capitis electio

*

e il Principe e la Principessa si mostrarono al popolo. Alla sera volevasi che le case fossero illuminate; ma gli abitanti non si curarono di rispondere a quest'esigenza, in guisa che la città rimase immersa affatto nelle tenebre.

» Mentre ciò accadeva, udivasi rimbombare il cannone dei forti, e le campane del Campidoglio, suonate come per un giorno di festa, annunziavano alla capitale del mondo cristiano l'arrivo del figlio primogenito di Vittorio Emmanuele, di quel Re che ha ridotto il Sommo Pontefice, il Sovrano, il Padre comune dei fedeli, a quel doloroso stato nel quale si trova presentemente. Io mi astengo di fare commenti, e di parlare delle impressioni che dovette necessariamente produrre questo nuovo oltraggio fatto ai diritti sovrani del Santo Padre e alla dignità del Pontefice. Se tutte le persone dabbene ne rimasero profondamente afflitte, egli è facile immaginare, che il cuore di Sua Santità dovette essere ben più dolorosamente trafitto da ogni colpo di cannone e di campana, che gli ricordava meno ancora la sua intiera spogliazione, che non i mali estremamente gravi che ne risultano per la religione e per la Chiesa.

---

catholico terrarum orbi enuntiatur; ac Princeps eiusque uxor se populo exhibuere. Illud quoque in votis erat, ut longo funalium ordine Urbis domus noctem vincerent; ast neglexere cives desiderio huiusmodi respondere, ita ut Urbs omnino occulta tenebris latuerit.

Haec dum fiebant, arcis tormenta reboabant, et campana aera Capitolii tamquam in die festo pulsata, Urbi catholici orbis principi adventum nuntiabant filii natu maximi Victorii Emmanuelis, eius nempe regis, qui Summum Pontificem, Regem, communem fidelium Patrem in lacrimabilem illum statum redegit, in quo versatur impraesentiarum. Abstineo hic a disserendo fusius loquendoque de sensibus, quos necessario debuit inducere nova haec iniuria supremis Beatissimi Patris iuribus, dignitatique Pontificis illata. Si probus quisque vir summo est affectus moerore, pronum sane est mente concipere, Sanctissimi Patris animum acerbiori quoque dolore singulis tormentorum atque aeris ictibus fuisse perculsum, qui in eius mentem revocabant non tam omnimodam perpessam exspoliationem, quam mala illa gravissima, quae in religionem et Ecclesiam inde promanant.

» Affinchè i cattolici si possano convincere sempre più, che i danni che porta seco lo stato presente delle cose sono gravi oltre ogni espressione, mi basterà di far notare come in questa Roma, centro del cattolicismo, sede del Pontefice e del Maestro supremo della verità, in questa Roma ove migliaia di martiri hanno versato il loro sangue per la fede di Gesù Cristo, e dove riposano i Principi degli Apostoli, si è stabilita una Società di *liberi pensatori* che tiene sedute pubbliche, annunziate precedentemente da affissi stampati, che rende conto delle sue discussioni per mezzo de' giornali, e che pubblicherà quanto prima un periodico destinato a combattere le idee superstiziose di questa religione che si attribuisce il nome di cattolica. Quanto a me, io credo che ogni uomo onesto, non dico ogni cattolico, che si contentasse di gettar gli occhi sopra tutto ciò che qui si propaga in materia di fede e di disciplina ecclesiastica, sulle oscenità che si spargono fra il popolo, sugli artifizii coi quali si cerca di rovesciare il principio religioso colla distribuzione gratuita di libri protestanti e di Bibbie, si convincerebbe facilmente che in nes-

---

Quo magis persuadere sibi possint catholici, detrimenta, quae praesens rerum status secumfert, gravia admodum esse, satis mihi superque erit animadvertere, in hac ipsa Roma, catholicitatis centro, Pontificis ac Supremi veritatis Magistri sede, in hac inquam Roma, ubi tot Martyrum millia pro Christi fide sanguinem profuderunt, atque ubi Apostolorum Principes quiescunt, Societatem hominum fuisse constitutam, quos vocant liberos cogitatores, *quae publicos agit conventus per affixa programmata antea praenuntiatos, quae suarum disquisitionum rationem per ephemerides reddit, quaeque diarium quam primum publicabit ad id assignatum, ut religionis huius, quae catholicae nomen sibi assumit, superstitiosas ideas oppugnet. Ego autem existimo, honestum quemque hominum, ne dicam catholicum, qui oculos tantummodo converteret ad ea omnia, quae de fide atque ecclesiastica disciplina heic traduntur; ad obscenitates, quae in vulgus disseminantur; ad fraudes quae adhibentur, ut gratuita protestantium librorum ac Bibliorum diffusione catholicum principium funditus evertatur; facile convinci, nullam aliam Europae regionem, nullumque aliud Gubernium impune passurum atroces ad-*

sun paese d'Europa, e sotto nessun Governo, si tollererebbero impunemente assalti così atroci contro la Religione dello Stato, o persino della minorità del paese, e ingiurie così sanguinose fatte ai suoi ministri, come quelle che si permettono in Roma, in presenza del Santo Padre, e sotto gli occhi del Sovrano Pontefice.

» Vogliate aggradire ecc.

» Roma, 24 Gennaio 1871.

« G. Card. Antonelli »

---

modum contra Status vel etiam minoris regni partis religionem aggressiones, cruentasque adeo ministris eius illatas iniurias, ac illae sunt, quae Romae, coram Sanctissimo Patre, ac sub ipsis Summi Pontificis oculis permittuntur.

Velis interim, et cett.

Romae die 24 Ianuarii 1871.

I. Card. Antonelli.

APPENDIX V.

DE POPULARIBUS ITALICIS ASPIRATIONIBUS IN FACTO ET IN IURE CONSIDERATIS.

Ex actis S. Sedis quae exposui, quaeque ostendunt qua ratione se gessit usque ab initio Subalpinum Gubernium erga S. Sedem et vicissim, perspecta fit historia rerum, quae ab anno 1848 usque in praesens contigerunt.

Namque ex perduellionibus a Subalpino Gubernio, Imperatoris Galliarum auxilio, motis et patratis, praecipuae Pontificiae provinciae invasae primum fuerunt atque invasio cohonestata sub obtentu popularium aspirationum atque concitati plebisciti. Opus enim sibi assumpserat Gubernium illud, italicos populos suo nomini subigere, expulsis ceteris in Italia principibus novaque constituta gubernandi forma.

Praecipuis Pontificiae ditionis provinciis, quum iam esset potitum, supererat Roma cum parvis quae eidem adiacebant regionibus: sed in hac nova Italiae administratione res ita erant compositae, ut tum ratione dignitatis Romae, tum ratione universi italici territorii, tum ratione bonorum Ecclesiae quae catholicae religionis centro sunt necessaria, tum ratione odii in supremum Ecclesiae magisterium, non posset Roma effugere cupidissimas perditorum hominum dominantium manus.

Immo a veritate non aberrare puto, si asseram, primum rei conceptum, qui coadiuvaverit atque urserit conatus eorum ad adipiscendum Italiae regimen, fuisse Romae possessionem; quamquam haec possessio ultimo loco exsecutioni esset mandanda. Recens namque erat memoria eorum quae contigerant anno 1849, ut Romae captio in conceptu prima, frustra prima in possessione quaereretur.

Attamen si Roma non tam brevi annorum intervallo Pontifici hactenus manserat, binis praecipue causis est adscribendum quae praevideri vix poterant.

Causa non praevisa est ingens catena manifestationum obsequentissimae fidelitatis Romano Pontifici exhibitae nulla praetermissa occasione: eiusmodi enim obsequentissimae fidelitatis manifestationes in dies augebantur tum in Italia universa tum in caeteris catholicis nationibus. Romae autem eiusmodi manifestationes tales evaserant, ut quotquot Romam convenirent, admiratione percellerentur, tantam conspicientes coniunctionis maiestatem romani populi cum Rege suo! Nullus enim praetermittebatur solemnis aliquis Romani Pontificis actus, quin

populus romanus frequentissimus accurreret, illum acclamans omnigenis laetitiae significationibus non tantum Pontificem sed et Regem.

Quod est adnotatione dignum: namque praeteritis annis, idest ante initium Pontificatus SSmi Patris, nunquam fuit Romae audita acclamatio illa, quae nomen Pontificis indicaret: *Euge Pie None* (Viva Pio Nono): sed semper, Pontifice per vias transeunte, populus genua flectens invocabat tantum benedictionem his verbis: *Pater Sancte Benedictionem!* (Santo Padre la Benedizione)! Illa acclamandi ratio non habet romanam originem, sed Romam fuit deducta ab illis, qui Pontificem paullo post e Roma exulare coegerunt. Quamvis initio illa acclamandi ratio aures romanorum offenderet, non enim videbatur digna Pontifice summo; postea necessitas quodammodo adegit, ut perseveraret, sive ex usu incepto, sive quod rectius bonis omnibus significaret, quod perditi homines in pravam causam invexerant. Sub ea enim acclamatione romanus populus suum salutabat Regem, quem, dum solemnius acclamabat, adiungebat disertas voces: *Pontificem et Regem* (viva Pio Nono Pontefice e Re).

Eiusmodi ingentes manifestationes fidelitatis et realis obsequii, quae admiratione percellerent quotquot Romam convenirent, fuerunt causa, quam non praeviderant illi, qui, aspirationes populares cogitantes et comminiscentes, existimabant, Romam, tandem ultimo loco languescentem vitaque sua destitutam, esse facile consequuturos. Sed elanguescebat in dies universa Italia: et qui supererat in Italia locus, in quo verissima populi vita vehementer excresceret, unica erat Roma: unde si Roma capi debuerat iam non aliud supererat nisi aperta vis armis et militibus sine ulla causa, quae sub aliqua tenui umbra captionem cohonestare posset: idque quam citissime faciendum in aliqua occasione quae prima sese offerret, quum, languescente Italia, centrum illud, in quo perseverabat atque excrescebat vita, periculo esset ne vehementissimo influxu suo Italiam universam in optatam excitaret vitam.

At vero undenam prompta occasio erat expectanda? Illa quae fuerat arte conficta anno 1867 per desperatorum hominum greges, qui reliquam ditionem Pontificiam armis pervaderent, in irritum et in contumeliam Gubernii italici cessit. Illi enim iam partim caesi et dispersi fuerunt ab heroica illa manu militum, qui mortem certatim pro causae iustitia oppetebant: ac denique auxilio, non quidem Imperatoris Galliarum (cuius promissionibus nunquam profecto credidimus), sed catholicae Galliae, quae quamquam bona fide regatur, tamen hisce extremis suum quoque Imperatorem cogere valuit ad auxilium mittendum, in Nomentano proelio licet prospero ad pugnandum loco constituti, penitus sunt profligati: proindeque

e manibus italici Gubernii erepta est ea occasio a se parata mittendi suos milites ad ordinem subversum, ut sibi suaserat, instaurandum: atque ad plebiscitum in sinu populi romani confingendum iuxta consuetum iam agendi ritum.

Hae duae itaque fuerunt causae, quae, non praevisae, impedimento gravissimo erant quominus Gubernatores Italiae, quod primo conceptu excogitaverant, exequi tandem non possent: id est impensissima adhaesio romani populi cum suo Rege Pontifice, et fervor catholicae Galliae, numquam tam vehemens praevisus, quae saltem reliquam ditionem incolumem Romano Pontifici vellet omnino servatam.

Itaque permanentibus his duobus impedimentis, impossibile erat, ut italicum Gubernium Roma potiretur. At vero, quum terribilis manus Domini, qui sese ostendit Regem regum et Dominum dominantium, Imperatorem Galliarum humillime depresserit post solemne gallicum plebiscitum, quo maxime ille gloriabatur; quum Gallia universa ad arma esset intenta, ut suum externum hostem superaret (quamquam intus potiorem adhuc haberet), una ex duabus causis cessavit, ea videlicet, quae impedimento erat quominus italicum Gubernium vi et armis capere Romam posset: hinc altera neglecta causa, quae armis resistere non poterat, Rex Italiae Legatum misit ad Romanum Pontificem, qui exponeret, *aspirationes* Italici populi esse, quibus resisti non posset, ut Roma et reliqua ditione Gubernium italicum potiretur; ita tamen, ut Pontifex in spiritualis iurisdictionis exercitio liber et independens omnino servaretur: inde promissiones plurimas.

Verum, ut erat expectandum, reiectis *aspirationibus*, reiectisque promissionibus, dimisso legato, Pontifex sarta tectaque velle Apostolicae Sedis iura declaravit.

Illico exercitum suum misit Gubernium illud atque ignitis proiectilibus iniectis in Urbis moenia atque in pacatissimam quoque civitatem, Urbem facillime cepit, quam nullo alio medio consequi potuerat atque potuisset.

Dixi facillime cepit: idque non quidem ex defectu virtutis nostrorum militum, quamquam pauci essent prae exercitu aggressore; sed ex benignitate potius Pontificis qui tamquam prudens paterfamilias sapientissime acerrimam cladem avertit.

Omnes, qui Romae eramus, oculis conspeximus, quo animo milites nostri essent comparati: vehementissime enim cupiebant, tamquam leones, pugnae momentum, ut sanguinem suum profundere possent pro iustitiae causa: iique speratam victoriam in Deo fidentissime collocabant; quibus si adiungas fervidas preces Deo a romano populo cum Pontifice effusas pro communi causa, mirum non erit si in meliore populi parte dominaretur opinio, forte externos milites Romam non ingressuros.

Inde poteris Lector intelligere, quaenam tristitia omnes pervaserit statim ac post nonnullas pugnae horas, quibus proelium est dumtaxat commissum, inter tormenta bellica ad moenia Urbis deiicienda, auditum fuit, album vexillum fuisse elatum: ac, nulla interposita mora, milites italicos ingressos. Nihil dico de militibus nostris de quibus alter verissime scripsit (Unità cattolica), *multo magis se heroes ostendisse in obediendo praecepto non pugnandi, quam si ad ultimum sanguinem, prouti concupiverant, proeliati essent*. Si facultas pugnandi facta esset, certissime die 20 Septembris italicus exercitus Romam non fuisset ingressus; neque secunda die, quum suos saltem mortuos sepelire debuisset; tertia autem die atque sequentibus diebus quid contigisset, nemo dicere potest, quum nemo dicere possit, quid egeni illi italici milites cogitassent, postquam errorem cognovissent, quo a suis atheis ducibus detinebantur, illis suadentibus, se Romam ingressuros, propterea quod Romanus Pontifex populusque romanus eos vocaret quin proeliari deberent. Ad ea expectanda concurrebant quoque et arma singulorum nostrorum militum longe perfectiora quam externi italici exercitus, et locus ad proeliandum prosperior.

Sed misericors ille Deus, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, permisit, ut catholici milites, sine sua culpa auxiliis religionis penitus destituti, ignorantes quoque scelus ad quod vocarentur, quique male tecti maleque nutriti sub ferreo detenti, iugo quod, excutere nullo modo possunt, non alteram extremam subirent calamitatem, eamque protenderent ad suas familias, quae intimo corde Pontificem uti Patrem amant atque venerantur, quaeque familiae iisdem suis carissimis commiserant, ut Romam ingressi aliquam amantissimi Patris memoriam transferrent (1).

Haec adnotare volui ad retundendam eorum audaciam, qui non erubescunt tamquam partam victoriam iactare ingressum in Urbem italici exercitus in dedecus exercitus nostri. In Galliis (quamquam inconsultissime) ostendit, quo animo esset comparata pars illa nostrorum militum, quae Roma, armis ex obedientia cessis, contumeliis dimissa, ardens pugnandi desiderium, quo, pro vera iustitiae et religionis causa, incendebatur nondum extinxerat.

At, non aliquorum certamine, non proelio, non armis, sed alia ratione longe nobilissima, Roma, petra illa angularis quae tandem faciet utraque unum, victoriae vexillum efferre debebat: suamque potentiam, quanta sit, quousque se protendat, omnia

(1) Sciunt romani negotiatores quot imaginum millia, Romanum Pontificem significantium, vendiderint italicis militibus statim ac Romam sunt ingressi, ut eas imagines ad suos in epistolis inclusas mitterent. Eiusmodi enim imagines per epistolas commode transferendae ex Urbe illis diebus disparuerunt.

Orbis Gubernia omnesque populi ab ortu solis usque ad occasum erant experturi! Album vexillum, quod ex iussu SSmi Patris in summitate crucis Vaticani templi romana perdurante pugna primum elatum est, forte catholicae Ecclesiae aliquid praeter intentionem significavit!

Urbe capta, luctuosa quaedam rerum commutatio facta est: namque illico apparuerunt turbulenti hominum greges, qui elata fronte per Urbem vagati sunt, quin scires unde prodierint; atque ex infimis Urbis angulis, pecunia diffusa, turbae quoque concitatae sunt, quae, plebeio strepitu, ululatibus et vexillis, horrorem honestis civibus inferebant, ita ut unicum, quod superesse videretur tutamen, esset signa edere consolationis per vexilla italica ad fenestras et noctu lumina.

At vero si iactatae populares aspirationes, ut regius Legatus Pontifici retulerat, italico Gubernio, iuxta morem, titulum dederant ad Romam armis aggrediendam, postquam Roma capta est, eiusmodi titulus eidem Gubernio vanus visus est ad patratum facinus cohonestandum. Quaerendum itaque erat umbraculum in Italia iampridem usitatum, quod oculis eorum, qui legere nesciant aut nolint, tamquam liber et documentum authenticum exhiberetur, quo sub aliqua ratione facinus cohonestatum appareret.

Quamobrem ad plebiscitum die secunda Octobris celebrandum, magno plebeio strepitu maximoque extraneorum adventu ex diffusa pecunia, fuimus invitati (quo titulo qua facultate ignoramus), ut suffragium daremus pro coniunctione nostra Gubernio italici Regis. Quasi vero errantes per silvas sine Rege essemus Subalpinum inhiantes Regem! Haec quae scribimus tam puerilia in se fuerunt, ut ad indignationem moveat consideratio, quod in huiusmodi latrocinali facto in sinu Romani populi iniuria concitato, illico, magna verborum pompa, collocata fuerit spontanea adhaesio populi romani Gubernio italico. Romanus populus, de omnibus honestis civibus loquor, die plebisciti in suis domibus, et quidem intimis cubiculis, conclusus permansit, iniustitiam iniquitatemque causae apprime cognoscens, modumque latrocinalem perhorrescens.

Haec quidem de romanis aspirationibus *in facto* consideratis, quas nostri moderatores in oculos imperitorum tamquam pulverem iniicere solent, ut suam tueantur causam.

Sed breviter videamus quoque, quid *in facto* sint italicae aspirationes, quas Legatus regius iactavit, priusquam eas *iuridice* consideremus.

DE ASPIRATIONIBUS ITALICI POPULI IN FACTO CONSIDERATIS

Tamquam titulus ad Urbem reliquasque pontificias provincias armis aggrediendas exhibita fuit aspiratio popularis cui resisti non posset.

Ad falsitatem huius propositio-

nis ostendendam satis est oculos coniicere in publica facta, quorum nonnulla tantum commemorabo. Primum est, italicos populos, iis exceptis atheis, qui partem aliquam in regimine italico habent vel ad illud aspirent, esse catholicos, ideoque non aspiratores ad aliena iura invadenda, multoque minus ad usurpanda iura Apostolicae Sedis; hi enim non modo Pontifici non bellarent, sed potius pro Pontifice sanguinem profunderent. Indicia huius rei deprehendes quoque in ipsis militibus, qui Romam missi sunt, quorum plurimos percontati audivimus, se Romam iussos venisse, quod Romanus Pontifex eos vocasset, ad eius tutelam, ad ordinem Romae constituendum, ignorantes prorsus se tamquam hostes eiusdem venturos. Immo summa veneratione videre cupiebant Romanum Pontificem, quem, quum videre esset impossibile, innumeras emerunt eiusdem imagines, quas dixi, ut pietatis causa ad suos mitterent. Ita simplices milites, qui praeterea de imposito iugo deque italico regimine maximopere querebantur.

Alterum itemque publicum factum est, longe maximam atque saniorem italici populi partem numquam voluisse sese immiscere in eligendis Deputatis ad italicum regimen, quamquam Magistratus interventum eiusdem sanioris partis optaret, ne regale solium per furentes demagogos periclitaretur.

Alia denique facta, eaque frequentissima, sunt innumerae significationes realis obsequii Romano Pontifici exhibitae, quoties Gubernium italicum aliquam ediderit legem vel facinora patraverit, quae Ecclesiae catholicae iura procacius violarent. Dixi *realis obsequii*, ne forte intelligatur illud, quod *Ianseni-sticum* obsequium appellamus, quodque ostendit Romae Legatus regius. De reali obsequio Romano Pontifici indesinenter exhibito ab omni personarum genere argumenta praeclara extant in catholicis Italiae ephemeridibus; nominatim vero in illis Taurinensibus, de causa catholica optime atque praeclarissime meritis, quibus titulus *Unità cattolica:* satis est eas ephemerides oculis percurrere, ut sub uno veluti aspectu conspiciatur quot modis italici populi aspirationes suas manifestaverint pro Romani Pontificis causa, quot quantaeque oblationes ex integra Italia, omni ope fere exhausta, delatae fuerint ab omni personarum genere in signum protestationis contra patrata a Gubernio facinora.

Ceterum cuilibet intelligenti patet, italicum populum non potuisse aspirare ad Urbem ceterasque Pontificias provincias sibi iungendas, nisi forte ut suam profunderet felicitatem, quam ex Gubernio italico habeat. At enim, quis dicere audebit felicem eum populum, qui vectigalibus innumerabilibus indesinenter extenuatur? quique sub libertatis specie contumeliis, vindictis, perditissimorum hominum factionibus divexa-

tur? qui splendore Religionis quam profitetur, destituitur, Ecclesiae patrimonio subrepto, Ministris Religionis in summam egestatem redactis atque dispersis, Religiosis Institutis suppressis, ex quibus pauperes sua quoque solatia nanciscebantur? Quis felicem eum populum dicet, qui eo ducitur et instituitur, ut non solum vera religione privetur, sed ut sensum quoque naturalis honestatis atque iustitiae amittat, nulla alia cognita lege, nulla auctoritate admissa, praeter eam, quam timor poenae observare faciat?

Itaque nisi dicere audeas, Italicum populum tyrannum, qui in propriam calamitatem sibi trahere voluisset reliquam populi partem vera civili felicitate atque libertate fruentem, aspirationes, si quae fuerint, esse quidem non poterant ad Romam ceterasque provincias sibi iungendas; sed e converso ad se Romae iungendum, ut libertate atque felicitate iure debita et ipse italicus populus frueretur.

Quamquam haec quae de populo Italico innui universim vera atque perspecta sint; tamen negari non potest, in ipso italico regimine quamdam esse virorum turbam in duas veluti factiones divisam, quarum una paullo moderatior, altera vero satanica. Hisce elementis constat regimen illud, quod universum populum repraesentare impudenter dicitur. Factio autem, quam dixi satanicam, ea est, quae moderatiorem factionem facile vincit sive strepitu, sive actione, multoque melius logica consecutione ex principiis socialibus, quae ex Gallia proficiscentia Gubernium illud palam profitetur.

Haec autem satanica factio illa est, quae suis principiis omnia subvertit quidquid christianitatem sapiat, omnes spernit aeternas rectitudinis et iustitiae leges: illa uno verbo est, quae nunquam quiescens (quin sciat quid ultimo tandem, praeter omnium destructionem, constituere quaerat), Regibus et Guberniis utitur tamquam instrumentis ad suos proximos, quos cogitat, fines consequendos (1); quaeque Romam, prae altera factione, vehementius concupivit Romanumque Pontificem, quem utpote aeternae iustitiae magistrum perpetuo odio prosequitur.

DE POPULARIBUS ASPIRATIONIBUS IURIDICE CONSIDERATIS

Qui rationem, quam Deus naturae auctor homini indidit, penitus non obscuraverit, primo intuitu intelligit, aspirationes ad aliquid consequendum ius nullum per se tribuere: intelligit videlicet, aspirationes et vota non esse titulum ad habendum id ad quod homines aspirant. Omnes qui in iudicio contendunt ad rem controversam aspirant; nihilominus Iudex ad normam iustitiae rem adiudicare tenetur.

(1) De hisce hominibus nonnulla scripsi in *Vol. I pag. 292 in Adnotat.*

Sed eiusmodi veritas humano generi, hominibus quoque silvestribus compertissima, obscuratur vehementer a perditis huius aetatis hominibus sophismatum ope.

Exponam in quo sophismata consistant eorumdemque consecutiones.

Aspirat navigator ad portum, aspirat viator ad patriam, aspirant pueri ad ludos, aspirant iuvenes ad delicias, aspirant viri ad honores, aspirant senes ad pecunias, aspirant iusti ad caelum: e converso aspirat fur ad furtum, vindicator ad vindictam, calumniator ad calumnias.

Omnes in hoc vitae stadio tum boni tum mali indesinenter ad aliquid aspiramus. Aspiratio enim est actus, quo felicitatem nostram, cui nec renunciare possumus, sive bene sive male proxime vel remote quaerimus.

Aspiratio in abstracto considerata, quatenus est propensio naturalis ad propriam felicitatem inter naturalia hominis iura locum obtinet.

Haec est veritatis quaedam particula omnibus comperta: sed quia veritas est omnibus comperta ideo sustentaculum est sophismatum: namque sophismata non dantur nisi aliquam commixtam habeant veritatem qua falsae consecutiones tegantur: quia autem non est plena eiusdem generis veritas, sed tantum veritatis particula, ideo consecutiones illusoriae ex ea facile deducuntur.

Quum itaque propensio naturalis ad propriam felicitatem inter naturalia hominis iura locum obtineat, illico sophistice inferunt: ergo quantum patet naturalis illa propensio tantum patet facultas agendi.

Propensio illa tantum patet seu tantum protenditur, quantum patet atque protenditur felicitatis obiectum, quod est bonum indefinitum: ergo quidquid, sub aliqua ratione boni, voluntati repraesentatur est obiectum ad quod iure facultas agendi extendi potest: ergo nostra agendi facultas seu libertas illimitata est.

Si itaque libertas nostra illimitata est, nemo potest sine tyrannide hanc libertatem limitare; limitaret enim propensionem nostram naturalem ad felicitatem.

Ergo Princeps ex se non habet auctoritatem nobis leges indicendi poenasque infligendi: limitaret enim naturalem hominis agendi facultatem.

Ergo in humano consortio talis Princeps esse non debet, sed populus Princeps sibi est.

Populus ergo eliget aliquos qui suas repraesentent propensiones et aspirationes quas illi sustinebunt.

Hi populi Repraesentatores tantum poterunt, quantum eis permittunt eligentium aspirationes et propensiones, quae illis suprema et unica gubernandi norma esse debent: ideoque amovendi tamquam tyranni si aliam sequantur normam: quidquid autem iuxta illam aspirationum popularium normam constituant, constitutum erit non alio nomine atque potestate quam populi.

Per hanc sophismatum catenam, quae sunt principia socialia nostrae

aetatis, praesertim si verborum pompa exornentur et aliqua auctoritate tradantur, incauti comprehenduntur.

At vero dum ad horum principiorum applicationem progredimur, obstacula gravissima occurrunt, quae superare multi non audent, propterea quod nimis evidens manifestetur naturae humanae iniquitas causae.

Unde videmus in ipso italico regimine duas veluti factiones quas superius innui: alia quae est moderatior sed minus logica; alia vero satanica sed logica: cohaerens nimirum est principiis socialibus admissis.

Ex illis enim principiis sponte sua haec alia fluunt: cives non posse iure cogi ad servandas leges per Repraesentatores populi factas: namque neque populus integer iure potest limitare naturalem facultatem agendi cuiuscumque individui, quum nulla externa lege quisquis teneatur: nemo pariter obligatur ex facto suo suaque promissione; obligatio enim non oritur nisi ex aliquo externo principio quod a voluntate nostra non pendeat : unde illud quoque vulgare principium, *fides est servanda,* iuxta exposita sophismata intelligendum est sub hac conditione essentialiter inclusa, *si servare existimabo, si servare velim*: nulla enim externa lege teneor, propterea quod unica mihi agendi norma est in id quod intelligo mihi bonum inclinatio.

Inde rem alteri rapere cuivis ius est; vindictam patrare licitum; calumniari, bonum. Uno verbo, quidquid appareat nobis bonum, quum sub conceptu universalis boni comprehendatur, appetere possumus, velle et agere; qui nobis id impediret, tyrannus esset, quum nostrae felicitatis assecutionem, ad quam naturaliter tendimus, prohiberet.

En ad quem principiorum censum referuntur populares aspirationes, quas Legatus regius tamquam titulum habendi Romam Summo Pontifici proposuit.

Sed ulterius, eiusmodi principiis constitutis, in quibus continetur socialismus, communismus, naturalismus, vel alia quocumque nomine eiusdem furfuris systemata socialia appellare velis, proximus est gradus ad pantheismum vel atheismum.

Namque, si admittatur Deus tamquam hominis creator, admittenda est tum cuiusque hominis, tum humanae familiae ab eo dependentia; haec autem dependentia vera non esset, si obligationes saltem obsequii et submissionis in Deum non secumferret: ideoque admittendum esset principium externum quod officia nostra naturaliter exigeret, atque proinde libertatem nostram illimitatam limitaret: hic autem Deus si adesset, noster esset tyrannus: ideoque vel non est vel nos ipsi sumus dii.

En quomodo, submoto atque deiecto quovis honestatis freno, incauta praesertim iuventus allicitur, capitur; massae plebeiae concitantur contra id omne quod pacata ratio vehementissime reprobat. Incauta enim iuventus facile movetur per id

omne quod phantasiam alliciat, quod aliquid novitatis exhibeat contra honestatis et rectitudinis ordinem, cuius veritatem et salutares effectus leviter intelligens, tamquam obsoletum, et miserandum iugum a maioribus traditum et impositum eum ordinem sibi facile repraesentat.

Frustra autem declamares, Deum ipsum, qui hominem ad felicitatem creavit, eam proposuisse tamquam praemium, quod homines assequerentur si ordinem a se, naturae Auctore, necessario constitutum servarent: eundemque externum ordinem sive erga ipsum Deum, sive erga ceteros homines, sive erga seipsos, aeternum esse nec posse immutari, ideoque ab hominum voluntate non pendere: bonum sine limitibus ad quod naturaliter tendimus, quod expleat desiderium nostrum, in hoc vitae stadio non reperiri, quum omnia limitatissima et plurimis commixta sint malis: eiusmodi veritates, naturali rationis lumine cognitas, nova splendidissima luce fuisse diffusas per divinam revelationem, cuius infallibilis custos catholica ecclesia est eiusque Caput.

Frustra inquam eiusmodi veritates declamares, quando licentia agendi tutamen et fulcimentum reperiat in ipso societatis regimine, quod in ipsa licentia sustentaculum ponat.

Ex expositis socialibus principiis, haec consequi mihi videntur.

1° Nemo subditorum in conscientia redargui potest, si leges Regni vel Imperii, quatenus tales sunt, violaret. Namque nonnisi duas auctoritates supremas in praesenti rerum ordine cognoscimus, quarum una a Deo derivat tamquam naturae et societatis humanae Auctore: altera ab eo derivat tamquam Auctore ordinis supernaturalis. Prima auctoritas competit Regi civili sive bono sive dyscolo, quaecumque fuerit regiminis forma per quam illa ipsa auctoritas, quae a Deo derivat, administretur seu dispescatur: altera competit catholicae Ecclesiae, cuius regiminis forma constituta est ab eiusdem Ecclesiae Auctore.

Prima itaque auctoritas de qua loquor, si regimen in quo residere posset, deneget eam a Deo derivare, eamque ab alio fonte haurire doceat, quam a Deo, non erit auctoritas, sed erit ad summum aliquod auctoritatis simulacrum; ideoque omnes eius auctoritatis actus, quum non derivent a principio quod obligare in conscientia possit, non videtur in conscientia tamquam reus ille damnandus, qui eiusmodi auctoritatis actus violaret, quamquam de rebus non inhonestis.

2° Supposita eadem gubernandi doctrina, quisquis fuerit, qui nomine populi iuxta expositum sensum regnaret vel imperaret, de iniuria conqueri non posset, si alter quilibet eum subrogaret, qui auctoritatem a Deo derivantem non denegaret, eaque auctoritate populos administraret iuxta aeterna iustitiae principia: in ordine enim naturali sedes illa auctoritatis uti vacua occupari posset.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

PII

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE IX.

EPISTOLA ENCYCLICA

Ad omnes Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, aliosque locorum Ordinarios gratiam et communionem cum Apostolica Sede habentes.

PIUS PP. IX.

Venerabiles Fratres Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Ubi Nos arcano Dei consilio sub hostilem potestatem redacti tristem atque acerbam vicem huius Urbis Nostrae et oppressum armorum invasione civile Apostolicae Sedis Principatum vidimus, iam tum datis ad Vos litteris die prima Novembris anno proxime superiori (1), Vobis ac per Vos toti orbi catholico declaravimus qui esset rerum Nostrarum et Urbis huius status, quibus obnoxii essemus impiae et effrenis licentiae excessibus; et ex supremi officii Nostri ratione coram Deo et hominibus salva ac integra esse velle iura Apostolicae Sedis testati sumus, Vosque et omnes dilectos Filios curis vestris creditos fideles ad divinam Maiestatem fervidis precibus placandam excitavimus. Ex eo tempore mala et calamitates quas prima illa luctuosa experimenta Nobis et huic Urbi praenunciabant, nimium vere in Apostolicam dignitatem et auctoritatem, in Religionis morumque sanctitatem, in dilectissimos subditos Nostros reipsa redundarunt. Quin etiam, Venerabiles Fratres, conditionibus rerum quotidie ingravescentibus, dicere cogimur Sancti Bernardi verbis: Initia malorum sunt haec; graviora timemus (2). Iniquitas enim viam suam tenere

(1) Has litteras encyclicas cum omnibus documentis, quae ad eas referuntur, habes pag. 136 et seqq. — (2) Epist. 243.

pergit et consilia promovet, neque iam valde laborat ut velum obducat operibus suis pessimis quae latere non possunt, atque ultimas ex conculcata iustitia, honestate, religione exuvias referre studet. Has inter angustias, quae dies Nostros amaritudine complent, praesertim dum cogitamus quibus in dies periculis et insidiis fides et virtus populi Nostri subiicitur, eximia merita vestra, Venerabiles Fratres, et dilectorum Nobis fidelium quos cura vestra complectitur, sine gratissimo animi sensu recolere aut commemorare non possumus. In omni enim terrarum plaga exhortationibus Nostris admirabili studio respondentes Christifideles Vosque duces et exempla sequuti, ex infausto illo die expugnatae huius Urbis assiduis ac ferventibus precibus institerunt, et seu publicis atque iteratis supplicationibus, seu sacris peregrinationibus susceptis, seu non intermisso ad Ecclesias concursu, et ad sacramentorum participationem accessu; sive praecipuis aliis christianae virtutis operibus, ad thronum divinae clementiae perseveranter adire, sui muneris esse putarunt. Neque vero haec flagrantia deprecationum studia amplissimo apud Deum fructu carere possunt. Multa immo ex iis iam profecta bona etiam alia quae in spe et fiducia expectamus, pollicentur. Videmus enim firmitatem fidei, ardorem caritatis sese in dies latius explicantem, cernimus eam sollicitudinem in Christifidelium animis pro huius Sedis et supremi Pastoris laboribus excitatam quam Deus solus ingerere potuit, ac tantam perspicimus unitatem mentium et voluntatum, ut a primis Ecclesiae temporibus usque ad hanc aetatem nunquam splendidius ac verius dici potuerit quam his diebus nostris, multitudinis credentium esse cor unum et animam unam (1). Quo in spectaculo virtutis silere non possumus de amantissimis filiis Nostris huius almae Urbis civibus, quorum ex omni fastigio atque ordine amor erga Nos et pietas itemque par certamini firmitas luculenter eminuit atque eminet, neque solum maioribus suis digna sed aemula animi magnitudo. Deo igitur misericordi immortalem gloriam et gratiam habemus pro vobis omnibus, Venerabiles Fratres, et pro dilectis filiis Nostris Christifidelibus, qui tanta in vobis, tanta in Ecclesia sua operatus est et operatur, effecitque ut, superabundante malitia, superabun-

(1) Act. 4, 32.

daret gratia fidei, caritatis et confessionis. « Quae est ergo spes Nostra et gaudium Nostrum et corona gloriae? Non vos ante Deum? Filius sapiens gloria est Patris. Benefaciat itaque vobis Deus et meminerit fidelis servitii et piae compassionis et consolationis et honoris, quae sponsae Filii eius in tempore malo et in diebus afflictionis suae exhibuistis et exhibetis (1).»

» Interea vero subalpinum Gubernium dum ex una parte Urbem properat Orbi facere fabulam (2), ex altera ad fucum catholicis faciendum et ad eorum anxietates sedandas, in conflandis ac struendis futilibus quibusdam immunitatibus et privilegiis quae vulgo *guarentigie* dicuntur, elaboravit eo consilio, ut haec Nobis sint in locum civilis principatus, quo Nos longa machinationum serie et armis parricidialibus exuit. De hisce immunitatibus et cautionibus, Venerabiles Fratres, iam Nos iudicium Nostrum protulimus, earum absurditatem, versutiam ac ludibrium notantes in Litteris die 2 Martii p. p. datis ad Venerabilem Fratrem Nostrum Constantinum Patrizi Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem sacri Collegii decanum ac Vicaria Nostra potestate in Urbe fungentem, quae typis impressae protinus in lucem prodierunt (3).

» Sed quoniam subalpini Gubernii est perpetuam turpemque simulationem cum impudenti contemptu adversus Pontificiam Nostram dignitatem et auctoritatem coniungere, factisque ostendit Nostras protestationes, expostulationes, censuras pro nihilo habere; hinc minime obstante iudicio de praedictis cautionibus a Nobis expresso, illarum discussionem et examen apud supremos Regni Ordines urgere et promovere non destitit, veluti de re seria ageretur. Qua in discussione cum veritas iudicii Nostri super illarum cautionum natura et indole, tum irritus hostium in velanda earundem malitia et fraude conatus luculenter apparuit. Certe, Venerabiles Fratres, incredibile est, tot errores catholicae fidei ipsisque adeo iuris naturalis fundamentis palam repugnantes, et tot blasphemias, quot ea occasione prolatae sunt, proferri potuisse in media hac Italia, quae semper catholicae Religionis cultu et Apostolica Romani Pontificis Sede potissimum gloriata est et gloriatur; et revera, Deo Ecclesiam suam protegente, omnino alii sunt sensus, quos reipsa fovet longe maxima Italorum

(1) S. Bern. ep. 238 et 130. — (2) S. Bern. ep. 243. — (3) Eiusmodi litteras habes infra pag. 264 et seqq.

*

pars, quae novam hanc et inauditam sacrilegii formam Nobiscum ingemit ac deplorat, et insignibus ac in dies maioribus suae pietatis argumentis officiisque Nos docuit uno se esse spiritu et sensu cum ceteris Orbis Fidelibus consociatam.

» Quapropter Nos iterum hodie ad Vos voces Nostras convertimus, Venerabiles Fratres, et quamquam Fideles vobis commissi sive litteris suis sive gravissimis protestationum documentis aperte significaverint quam acerbe ferant eam qua premimur conditionem et quam longe absint ut iis eludantur fallaciis quae cautionum nomine teguntur; tamen Apostolici Nostri Officii munus esse ducimus ut per Vos toti Orbi solemniter declaremus, non modo eas quae cautiones appellantur quaeque Gubernii Subalpini curis perperam cusae sunt, sed, quicumque tandem sint, titulos, honores, immunitates et privilegia et quidquid cautionum seu *guarentigie* nomine veniat, nullo modo valere posse ad adserendum expeditum liberumque usum divinitus Nobis traditae potestatis et ad tuendam necessariam Ecclesiae libertatem.

» His ita se habentibus, quemadmodum pluries declaravimus et professi sumus, Nos absque culpa violatae fidei, iuramento obstrictae, nulli adhaerere conciliationi posse quae quolibet modo iura Nostra destruat aut imminuat, quae sunt Dei et Apostolicae Sedis iura; sic nunc ex debito officii Nostri declaramus nunquam Nos admissuros aut accepturos esse nec ullo modo posse, excogitatas illas a Gubernio Subalpino cautiones seu *guarentigie* quaecumque sit earum ratio, neque alia quaecumque sint eius generis et quocumque modo sancita, quae specie muniendae Nostrae sacrae potestatis et libertatis Nobis oblata fuerint in locum et subrogationem civilis eius Principatus, quo divina Providentia Sanctam Sedem Apostolicam munitam et auctam voluit, quemque Nobis confirmant tum legitimi inconcussique tituli, tum undecim et amplius saeculorum possessio. Plane enim cuique manifesto pateat necesse est quod, ubi Romanus Pontifex alterius Principis ditioni subiectus foret, neque ipse revera amplius in politico ordine suprema potestate praeditus esset, neque posset, sive persona eius sive actus Apostolici ministerii spectentur, sese eximere ab arbitrio illius, cui subesset, imperantis, qui etiam vel haereticus vel Ecclesiae persecutor evadere posset, aut in bello adversus alios Principes vel in belli statu versari. Et sane, ipsa haec

concessio cautionum, de quibus loquimur, non per se ipsa luculentissimo documento est, Nobis quibus data divinitus auctoritas est leges ferendi ordinem moralem et religiosum spectantes, Nobis, qui naturalis ac divini iuris interpretes in toto orbe constituti sumus, leges imponi, easque leges, quae ad regimen universae Ecclesiae referuntur, et quarum conservationis ac exequutionis non aliud est ius quam quod voluntas laicarum potestatum praescribat ac statuat? Quod autem ad habitudinem pertinet inter Ecclesiam et Societatem civilem, optime nostis, Venerabiles Fratres, praerogativas omnes et omnia auctoritatis iura ad regendam universam Ecclesiam necessaria Nos in persona Beatissimi Petri ab ipso Deo directe accepisse, immo praerogativas illas ac iura, aeque ac ipsam Ecclesiae libertatem, sanguine Iesu Christi parta fuisse et quaesita, atque ex hoc infinito divini sanguinis eius pretio esse aestimanda. Nos itaque male admodum, quod absit, de divino Redemptoris Nostri sanguine mereremur si haec iura Nostra, qualia praesertim nunc tradi vellent adeo deminuta ac turpata, mutuaremur a Principibus terrae. Filii enim, non domini Ecclesiae sunt Christiani Principes; quibus apposite inquiebat ingens illud sanctitatis et doctrinae lumen Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus: « Ne putetis vobis Ecclesiam Dei quasi domino ad serviendum esse datam, sed sicut advocato et defensori esse commendatam; nihil magis diligit Deus in hoc mundo quam libertatem Ecclesiae suae (1).» Atque incitamenta eis addens alio loco scribebat: « Nunquam aestimetis vestrae celsitudinis minui dignitatem, si Sponsae Dei et Matris vestrae Ecclesiae amatis et defenditis libertatem, ne putetis vos humiliari si eam roboratis. Videte, circumspicite; exempla sunt in promptu, considerate Principes qui illam impugnant et conculcant, ad quid proficiunt, ad quid deveniunt? satis patet, non eget dictu. Certe qui illam glorificant, cum illa et in illa glorificabuntur (2).»

» Iamvero ex iis quae alias ad vos, Venerabiles Fratres, et modo a Nobis exposita sunt, nemini profecto obscurum esse potest, iniuriam huic S. Sedi hisce acerbis temporibus inlatam in omnem Christianam Rempublicam redundare. Ad omnem enim, uti aiebat S. Bernardus, spectat Christianum iniuria Apostolorum glorioso-

(1) Ep. 8 l. 4. — (2) Ep. 12 l. 4.

rum scilicet Principum terrae; et cum pro Ecclesiis omnibus, uti inquiebat praedictus S. Anselmus, Romana laboret Ecclesia, quisquis ei sua aufert, non ipsi soli sed Ecclesiis omnibus sacrilegii reus esse dignoscitur (1). Nec profecto ulli dubium esse potest quin conservatio iurium huius Apostolicae Sedis cum supremis rationibus et utilitatibus Ecclesiae universae et cum libertate Episcopalis ministerii vestri arctissime coniuncta sit et illigata.

» Haec omnia Nos, ut debemus, reputantes et cogitantes, iterum confirmare constanterque profiteri cogimur, quod pluries Vobis Nobiscum unanimiter consentientibus declaravimus, scilicet civilem S. Sedis Principatum Romano Pontifici fuisse singulari divinae Providentiae consilio datum, illumque necessarium esse ut idem Romanus Pontifex nulli unquam Principi aut civili Potestati subiectus supremam universi Dominici gregis pascendi regendique potestatem auctoritatemque ab ipso Christo Domino divinitus acceptam per universam Ecclesiam plenissima libertate exercere, ac maiori eiusdem Ecclesiae bono, utilitati et indigentiis consulere possit. Id vos, Venerabiles Fratres, ac vobiscum Fideles vobis crediti probe intelligentes, merito omnes ob causam Religionis, iustitiae et tranquillitatis, quae fundamenta sunt bonorum omnium, commoti estis, et digno spectaculo fidei, caritatis, constantiae, virtutis illustrantes Ecclesiam Dei, ac in eius defensionem fideliter intenti, novum et admirandum in annalibus eius exemplum in futurarum generationum memoriam propagatis. Quoniam vero misericordiarum Deus istorum bonorum est auctor, ad ipsum elevantes oculos, corda et spem Nostram Eum sine intermissione obsecramus, ut praeclaros vestros et fidelium sensus, et communem pietatem, dilectionem, zelum confirmet, roboret, augeat; Vosque item et commissos vigilantiae vestrae populos enixe hortamur ut in dies firmius et uberius quo gravius dimicatio fervet, Nobiscum clametis ad Dominum, quo ipse propitiationis suae dies maturare dignetur. Efficiat Deus ut Principes terrae, quorum maxime interest ne tale usurpationis quam Nos patimur exemplum in perniciem omnis potestatis et ordinis statuatur et vigeat, una omnes animorum et voluntatum con-

(1) Ep. 42 l. 3.

sensione iungantur, ac sublatis discordiis, sedatis rebellionum perturbationibus, disiectis exitialibus sectarum consiliis, coniunctam operam navent ut restituantur huic S. Sedi sua iura, et cum iis visibili Ecclesiae Capiti sua plena libertas, et civili societati optata tranquillitas. Nec minus, Venerabiles Fratres, deprecatione vestra et Fidelium apud divinam clementiam exposcite, ut corda impiorum, caecitate mentium depulsa, ad poenitentiam convertat antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, aut reprimendo eorum nefanda consilia ostendat quam insipientes et stulti sunt qui petram a Christo fundatam evertere et divina privilegia violare conantur (1). In his precibus spes Nostrae firmius in Deo consistant. « Putatisne avertere poterit Deus aurem a carissima Sponsa sua, cum clamaverit stans adversus eos qui se angustiaverunt? Quomodo non recognoscet os de ossibus suis et carnem de carne sua, imo vero iam quodammodo spiritum de spiritu suo? Est quidem nunc hora malitiae et potestas tenebrarum. Ceterum hora novissima est et potestas cito transit. Dei virtus et Dei sapientia Christus nobiscum est qui et in causa est. Confidite, ipse vicit mundum (2).» Interim vocem aeternae veritatis magno animo et certa fide sequamur quae dicit: Pro iustitia agonizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos (3).

» Uberrima demum caelestium gratiarum munera Vobis, Venerabiles Fratres, cunctisque Clericis Laicisque fidelibus cuiusque Vestrum curae concreditis a Deo ex animo adprecantes, precipuae Nostrae erga Vos atque Ipsos intimaeque caritatis pignus Apostolicam Benedictionem Vobis iisdemque dilectis Filiis peramanter impertimus.

» Datum Romae apud S. Petrum die decimaquinta Maii anno Domini MDCCCLXXI. Pontificatus Nostri Anno Vicesimoquinto.»

PIUS PP. IX.

(1) S. Gregor. VII ep. 6 l. 3. — (2) S. Bern. ep. 126 n. 6 et 14. — (3) Eccl. 4, 33.

EPISTOLA SANCTISSIMI PATRIS

AD EMINENTISSIMUM CARDINALEM URBIS VICARIUM
DATA DIE 2 MARTII 1871, QUAE COMMEMORATUR
IN LITTERIS ENCYCLICIS MODO RELATIS.

Venerabile Fratello Nostro, Salute ed Apostolica Benedizione.

Documentum. « La Chiesa di Dio, quale Regina abbigliata di gemmate vesti siccome fu decorata dello splendido ornamento di diversi Ordini Regolari, così si valse sempre della attività loro a propagare la gloria del nome di Dio, a spedire gli affari concernenti il popolo fedele e ad introdurre o promuovere nelle nazioni la civiltà. Quindi è che quanti furonvi nemici della Chiesa tutti acerbamente perseguitarono gli Ordini Regolari, e fra questi principalmente accaneggiarono la Compagnia di Gesù, come quella che stimarono più operosa, e perciò alle loro mire più infesta. Ciò vediamo con dolore ripetersi al presente, mentre gli usurpatori del Nostro Stato agognando ad una preda sempre fatale ai rapitori, pare che vogliano dalla Compagnia di Gesù esordire la

---

Venerabilis Frater, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Versio. *Ecclesia Dei, tamquam Regina gemmatis vestibus ornata, quemadmodum conspicuo nonnullorum Ordinum Regularium ornamento est decorata; ita ipsorum semper opera usa est, ad Dei nominis gloriam propagandam, ad negotia conficienda quae fidelem populum respicerent, et ad nationum civilitatem inducendam fovendamve. Hinc est, ut quotquot umquam Ecclesiae hostes exstitere, omnes acriter Regulares Ordines insectati sint, hosque inter praeprimis Societatem Iesu rabide petierint, quippe quae et operosiorem et ipsorum finibus infensiorem autumarunt. Hoc quoque in praesentiarum non sine animi dolore cernimus renovari, dum Ditionis Nostrae usurpatores exitialem semper raptoribus praedam inhiantes, a Societate Iesu videntur velle exordire religiosarum*

soppressione di tutte le famiglie religiose. Al qual delitto per farsi strada le vanno concitando contro l'odio del popolo, e l'accusano di inimicizia col presente Governo, e soprattutto di tale influenza e potere presso Noi, che ci sopraffaccia per guisa, da nulla fare che non ci venga suggerito da lei e da renderci più ostili allo stesso Governo. La quale sciocca calunnia se volgesi in sommo dispregio di Noi, che veniamo riputati inetti del tutto ed incapaci di prendere una qualunque risoluzione, è poi manifestamente assurda, conoscendo tutti che il Romano Pontefice, dopo aver implorato il lume e la grazia divina, fa ed ordina ciò che stima giusto ed utile alla Chiesa: e che negli affari più gravi suole valersi dell'opera di quelli, siano pure di qualunque grado, condizione, od Ordine Regolare, i quali essendo più periti della materia di cui trattasi, pensa che possano emettere un parere più savio e prudente. Spesso certamente ci serviamo anche dei Padri della Compagnia ed affidiamo loro diversi officii, massimamente quelli che riguardano il ministero sacro; ed essi nell'eseguirli ci mostrano sempre più chiaramente quello zelo ed

---

omnium Domuum exstinctionem. Ad huiusmodi porro crimen ut viam sibi patefaciant, populi in illam odium student concitare, eamque accusant inimicitiae in praesens Gubernium, talisque imprimis apud Nos auctoritatis ac potestatis, quae Nos ita opprimat, ut nihil prorsus agamus, quod ipsa non suaserit, utque Gubernio ipsi infensiores per illam efficiamur. Quae quidem stulta sycophantia quum summo Nostrum vertitur despectui, ut inepti omnino ac minime idonei existimemur ad consilium aliquod capessendum, tum absurda manifesto est, quum nemo unus ignoret, Romanum Pontificem, postquam lumen divinamque gratiam flagitaverit, agere ac statuere quod aequum et Ecclesiae utile videatur, et in gravioris momenti rebus eorum opera uti solere, cuiuscumque tandem gradus, conditionis vel Regularis Ordinis sint, quos, quum rei, qua de agitur, periti magis sint, sapientiorem ac prudentiorem putat sententiam esse dicturos. Saepe quidem Societatis quoque Patribus utimur, iisque varia committimus officia, praesertim vero quae sacrum ministerium respiciunt; ipsi autem in illis conficiendis studium illud ac sollicitudinem quotidie clarius Nobis patefaciunt,

impegno, pei quali frequenti ed amplissime lodi meritarono dai nostri Predecessori. Ma il Nostro affetto e stima giustissima della Compagnia, che tanto bene ha meritato sempre della Chiesa, di questa Santa Sede e del popolo cristiano, è ben lungi da quel servile ossequio che fantasticano i nemici di lei; la calunnia dei quali sdegnosamente rigettiamo da Noi e dalla umile divozione degli ottimi Padri. Abbiamo giudicato opportuno, Venerabile Fratello Nostro, il significarvi queste cose, affinchè siano poste in chiaro le insidie tese alla Compagnia, il pensar Nostro sconciamente e scioccamente travolto sia raddrizzato, ed alla medesima inclita Compagnia sia dato un nuovo attestato della Nostra particolare affezione.

» Ci piacerebbe al certo, cogliendo questa occasione, l'intrattenervi più a lungo delle sempre crescenti cause del Nostro dolore; ma siccome tanta ne è la copia da non potersi racchiudere nei termini di una lettera, toccheremo del solo trovato delle concessioni che dicono *guarentigie*, nel quale mal si saprebbe se primeggi l'assurdità, o l'astuzia, o il ludibrio, ed intorno a cui già

---

ob quae a Nostris Praedecessoribus frequentes sunt amplissimasque laudes consequuti. At vero benevolentia Nostra et iustissima aestimatio de Societate, quae tam pulchre semper de Ecclesia, de hac Sancta Sede, et de christiano populo merita est, quam maxime abest a servili illo obsequio, quod adversarii eius somniantur; quorum quidem calumniam a Nobis et ab humili Patrum optimorum devotione indignanter reiicimus. Ad rem Nobis, Venerabilis Frater, visum est, haec tibi significare, ut structae adversus Societatem patescant insidiae, sententia Nostra, turpiter insipienterque inversa, dirigatur, ipsi demum inclytae Societati novum peculiaris Nostrae benevolentiae pignus exhibeatur.

Pergratum certe Nobis accideret, hanc captantes occasionem te diutius immorari in recensendis doloris Nostri causis, quae magis magisque in dies adaugentur: sed quoniam tanta est illarum copia, ut epistolae limites praetergrediatur, concessionum tantum inventum attingemus, quae cautiones *vulgo audiunt, in quo ne scires quidem, num principem obtineat locum absurditas, aut calliditas, aut ludibrium, in illudque iamdiu Subalpini Gubernii mo-*

da molto tempo laboriosa ed inutile opera spendono i rettori del Subalpino Governo. Imperocchè dalle comuni proteste dei cattolici, e dalla politica necessità costretti a mantenerci una qualche apparenza del sovrano Nostro potere, onde non dobbiamo essere stimati sottoposti ad alcuno nell'esercizio del supremo reggimento della Chiesa, hanno creduto potere raggiungere questo scopo per mezzo di concessioni. Ma richiedendo, di sua natura, la concessione nel concedente una potestà sopra quello cui si concede, ed assoggettando questo, almeno relativamente alla cosa concessa, al potere ed all'arbitrio di lui, necessariamente ne segue, che costoro perdono l'opera in puntellare la Nostra sovranità con quei mezzi che la sovvertono e distruggono. L'intrinseca natura poi delle concessioni è tale, che ognuna di esse porta seco una particolare servitù; la quale è resa anche più dura dalle emendazioni posteriormente arrecatevi. E infine lo spirito frodolento ed ostile che, quantunque insidiosamente velato, ne emerge, viene siffattamente rischiarato dalla continua serie dei fatti, che imprime loro un evidente carattere di scherno. Ma se la Chiesa deve in sè esprimere l'immagine del divino suo Autore, non dovremo

---

deratores laboriosam inanemque operam impendunt. Ex communibus enim Catholicorum contestatis denuntiationibus atque ex politica necessitate adacti ad speciem aliquam supremae Nostrae potestatis Nobis servandam, ne cui subiecti in supremi Ecclesiae regiminis exercitio videamur, hunc se scopum per concessiones attingere posse existimarunt. Sed quum concessio potestatem aliquam in concedente erga illum, cui conceditur, suapte natura requirat, huncque eius potestati et arbitrio, saltem quoad rem concessam, subiiciat, necessario sequitur, operam ab istis insumi in imperio Nostro iis mediis fulciendo, quae ipsum evertunt delentque. Intrinseca insuper natura concessionum ea est, ut ipsarum unaquaeque specialem secum ferat servitutem, quae longe quoque durior efficitur ex posterioribus additis emendationibus. Fraudulentus postremo et hostilis spiritus, qui, quamvis insidiose coloratus, ex illis emergit, ex continua factorum serie adeo illustratur, ut evidentem contumeliae characterem illis inurat. Quod si divini Auctoris sui imaginem in se debet Ecclesia referre, nonne debebimus Nos, qui, licet imme-

Noi, che, quantunque immeritevoli, sulla terra rappresentiamo Gesù Cristo, rendergli grazie perchè permette che Noi ancora siam circondati di schernevoli insegne di regno? Egli al certo così vinse il mondo; e così pure per mezzo della sua sposa la Chiesa ne trionferà di nuovo.

» Intanto, Venerabile Fratello Nostro, vi preghiamo abbondanza di celesti grazie, ad arra delle quali, ed a pegno della particolare benevolenza Nostra vi compartiamo amorevolmente l'Apostolica Benedizione.

» Dato a Roma, presso S. Pietro, il dì 2 Marzo dell'anno 1871, vigesimo quinto del Nostro Pontificato.»

PIO PP. IX.

---

rentes, Iesu Christi in terris vices gerimus, gratias Ipsi rependere, quod Nos quoque sinat iniuriosis imperii insigniis circumdari? Ita sane mundum ipse vicit; atque ita pariter per sponsam suam Ecclesiam de illo iterum referet triumphum.

Tibi interim, Venerabilis Frater, caelestium gratiarum copiam adprecamur; quarum quidem arrham, ac peculiare benevolentiae Nostrae pignus Apostolicam tibi Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romae apud S. Petrum die secunda Martii MDCCCLXXI. Pontificatus Nostri anno XXV.

PIUS PP. IX.

ALIA EPISTOLA ENCYCLICA

De faustissimo eventu, quem post Beatissimum Petrum Apostolorum Principem nemo Successorum vidit, quemque fidentissime habemus ut arrham imminentis Ecclesiae triumphi quam Deus completurus erit, qui tot tantasque preces atque pietatis opera in universo catholico Orbe praeter hominum memoriam in Romani Pontificis atque universae Ecclesiae exaltationem excitare dignatus est.

PIUS PAPA IX.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Beneficia Dei ad celebrandam eius benignitatem Nos vocant, dum novam in Nobis protectionis suae gratiam et Maiestatis suae gloriam ostendunt. Quintus enim et vicesimus iam elabitur annus ex quo Apostolatus huius Nostri, Deo disponente, ministerium suscepimus, cuius aerumnosa tempora perspecta ita sunt vobis, ut longiori Nostra commemoratione non egeant. Vere patet, Venerabiles Fratres, ex serie tot eventuum militantem Ecclesiam inter crebra certamina et victorias cursum tenere; vere Deus rerum vices temperat ac regit in Orbe, qui est scabellum pedum suorum; vere infirmis et contemptibilibus saepe instrumentis utitur, ut inde consilia expleat sapientiae suae.

» Iesus Christus Dominus Noster, auctor et supremus moderator Ecclesiae, quam acquisivit sanguine suo, suffragantibus meritis Beatissimi Petri Apostolorum Principis, qui in hac Romana Sede semper vivit ac praesidet, diuturno hoc Apostolicae Nostrae servitutis tempore infirmitatem ac tenuitatem Nostram sua gratia ac virtute ad maiorem sui nominis gloriam et populi sui utilitatem dignatus est regere et sustentare. Hinc Nos divino eius auxilio suffulti, constanterque usi consiliis Ven. Fratrum Nostrum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium et non semel vestris etiam, Ven. Fratres, qui simul hic Romae magna frequentia Nobiscum adfuistis, hanc veritatis cathedram vestrae virtutis et una-

nimis pietatis splendore decorantes, potuimus in huius Pontificatus cursu ex Nostris et catholici Orbis votis Conceptionem Deiparae Virginis Immaculatam dogmatica definitione declarare, ac pluribus Religionis Nostrae Heroibus Caelestes honores decernere, quorum et praesertim divinae Matris praesidia Catholicae Ecclesiae tam adversis eius temporibus praesto esse futura non dubitamus. Divinae pariter opis fuit et gloriae, ut verae fidei lumen in dissitas et inhospitas etiam regiones evangelicis operariis missis proferre possemus, in pluribus locis ecclesiasticae Hierarchiae Ordinem constituere, et errores humanae rationi bonisque moribus et rei tum christianae tum civili adversos hac praesertim aetate invalescentes solemni condemnatione configere. Deo pariter auxiliante, firmo ac solido, quantum poteramus, concordiae vinculo ecclesiasticam et civilem potestatem sive in Europae sive in Americae partibus inter se consociare pluribusque Orientalis Ecclesiae, quam ab initio Apostolici Nostri ministerii paterno semper cum affectu respeximus, necessitatibus consulere curavimus; ac non ita pridem Oecumenici Vaticani Concilii opus aggredi et promovere Nobis datum est, cuius tamen dum maximi fructus partim suscepti erant, partim expectabantur ab Ecclesia, ob notissimas rerum vices suspensionem decernere debuimus.

» Nec vero, Venerabiles Fratres, quae civilis Nostri imperii ius et officium poscebant, ea unquam, Deo donante, exequi praetermisimus. Gratulationes et plausus, ut meministis, qui initia Nostri Pontificatus exceperunt, brevi in iniurias et oppugnationes adeo conversi fuerunt, ut Nos e dilectissima hac Urbe Nostra exulare coegerint. At vero ubi communibus catholicorum populorum et Principum studiis et viribus adnitentibus, Pontificiae huic Sedi restituti fuimus, continuo omnes Nostras vires et studia contulimus ad promovendam et conciliandam fidelibus Nostris subditis solidam illam et non fallacem prosperitatem, quam uti gravissimum civilis Nostri Principatus munus semper agnovimus. At vero vicini Potentis cupiditas temporalis Nostrae dominationis regionibus inhiavit, consilia sectarum perditionis paternis Nostris atque iteratis admonitionibus et vocibus obstinate praeposuit, et novissime, ut vobis compertum est, Filii illius Prodigi, de quo in Evangelio legimus, impudentiam longe supergressus hanc quoque Urbem Nostram, quam sibi postulabat, vi et armis expugna-

vit, eamque nunc in sua potestate contra omne fas retinet, veluti substantiam, quae ipsum contingat. Fieri non potest, Venerabiles Fratres, quin vehementer ob hanc tam nefariam usurpationem quam patimur, moveamur. Angimur omnino tanta iniquitate consilii quod eo spectat, ut civili Nostro Principatu deleto, una eademque opera, si ita evenire posset, spiritualis Nostra potestas et Christi Regnum in terris deleatur. Angimur tot gravium malorum adspectu, eorum praesertim quibus aeterna populi Nostri salus in discrimen vocatur; qua in acerbitate nihil Nobis est luctuosius quam oppressae Nostrae libertatis conditione impediri quominus tot malis necessaria remedia adhibeamus. Hisce moeroris Nostri causis, Venerabiles Fratres, accedit etiam longa illa et miseranda series calamitatum et malorum quae Nobilissimam Gallicam Nationem tamdiu perculerunt et afflixerunt; quae in immensum his diebus aucta tot prorsus inauditis excessibus ab efferata ac perdita hominum colluvie patratis, atque atrox nominatim impii parricidii scelus in caede Venerabilis Fratris Parisiensis Antistitis consummatum probe intelligitis quos sensus in Nobis commovere debuerint, cum totum Orbem metu atque horrore compleverint. Est demum et alia Nobis, Venerabiles Fratres, ceteris etiam maior amaritudo, cum videamus tot rebelles filios tot tantisque censurarum laqueis obstrictos nulla paternae Nostrae vocis, nulla salutis suae ratione habita pergere adhuc oblatum a Deo poenitentiae tempus contemnere, et divinae ultionis iram contumaciter, quam misericordiae fructum in tempore malle experiri.

» Iam vero per tot rerum vicissitudines, Deo clementissime Nos protegente, natalitium illum Nostrae provectionis diem iam adesse videmus, in quo sicuti in Beati Petri Sede successimus, sic licet eius meritis quam longissime impares annorum eius in Apostolicae servitutis diuturnitate reperimur esse consortes. Novum hoc profecto, singulare ac ingens est divinae dignationis munus ac in tanta sanctissimorum Nostrorum Praedecessorum serie in longo undeviginti saeculorum cursu Nobis unice, Deo disponente, collatum. In quo eo etiam admirabiliorem Nobiscum divinam benignitatem agnoscimus, cum videamus hoc tempore dignos Nos haberi qui pro iustitia persecutionem patiamur, et cum aspiciamus mirum illum devotionis et amoris affectum, quo

Christianus populus vehementer agitur ubique terrarum et ad hanc Sanctam Sedem unanimi studio compellitur. Quae sane munera cum in Nos adeo immerentes collata fuerint, vires Nostras prorsus impares experimur, ut gratiae reddendae officio pro debita ratione respondeamus. Quamobrem dum ab Immaculata Deipara Virgine petimus ut Nos doceat eodem ac Ipsa spiritu reddere gloriam Altissimo sublimibus illis verbis « fecit mihi magna qui potens est, » Vos etiam atque etiam rogamus, Venerabiles Fratres, ut una cum gregibus Vobis commissis cantica atque hymnos laudis et gratiarum Nobiscum Deo persolvatis. Magnificate Vos Dominum mecum, dicimus Leonis Magni vocibus, et exaltemus nomen eius in invicem, ut tota ratio gratiarum et miserationum, quas accepimus, ad laudem sui referatur auctoris. Populis autem vestris significate incensam caritatem Nostram gratissimosque animi sensus ob praeclara ipsorum erga Nos filialis pietatis testimonia et officia tamdiu et tam perseveranter edita. Nos enim, quod ad Nos attinet, cum usurpare iure possimus Regii Vatis verba « incolatus meus prolongatus est, » vestrarum deprecationum ope iam ad hoc indigemus, ut virtutem, fiduciamque assequamur reddendi animam nostram Pastorum Principi, in cuius sinu est refrigerium malorum turbulentae huius et aerumnosae vitae et beatus portus aeternae tranquillitatis ac pacis.

» Ut autem ad maiorem Dei gloriam proficiat quod Pontificatus Nostri beneficiis de Eius largitate accessit, spiritualium gratiarum thesaurum hac occasione reserantes, Vobis, Venerabiles Fratres, potestatem facimus ut in vestra quisque Dioecesi, die decimosexto aut vicesimoprimo huius mensis aut alio ad vestrum arbitrium eligendo Benedictionem Papalem cum applicatione plenariae indulgentiae in forma Ecclesiae consueta auctoritate Nostra Apostolica impertire possitis et valeatis. Spirituali autem Fidelium utilitati consulere cupientes, tenore praesentium in Domino concedimus, ut omnes Christifideles tam sacculares quam regulares utriusque sexus, quocumque in loco cuiusque vestrum Dioecesis existant, qui sacramentali confessione expiati et sacra communione refecti pias ad Deum preces pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione et sanctae Matris Ecclesiae exaltatione effuderint, eo die, quem Vos ad praedictam Benedictionem largiendam ex auctoritate Nostra designaveritis aut

elegeritis, vel, in Dioecesibus ubi Sedes Cathedralis vacet, Vicarii Capitulares pro tempore existentes elegerint et designaverint, omnium peccatorum suorum plenariam indulgentiam consequi possint ac valeant. Minime dubitamus quin hac occasione populus christianus efficacius excitetur ad orandum, atque in multiplicatis precibus eam misericordiam suscipere mereamur, quam tot praesentium malorum adspectus Nos segniter implorare non sinit.

» Vobis interim, Venerabiles Fratres, constantiam, caelestem spem, et solamen omne a Deo omnipotenti adprecamur quorum auspicem et praecipuae Nostrae benevolentiae testem esse volumus Apostolicam Benedictionem, quam Vobis Cleroque et populo unicuique Vestrum concredito plena cordis nostri exuberantia impertimus.

» Datum Romae apud S. Petrum die quarto Iunii Sanctissimae Trinitati sacro, Anno MDCCCLXXI.

» Pontificatus Nostri anno vicesimoquinto.»

DE SCHISMATE ARMENIO (*)

Ven. Fratribus Antonio Petro IX Patriarchae Ciliciae, atque Catholicis Archiepiscopis Episcopis Armenii ritus gratiam et communionem Apostolicae Sedis habentibus, nec non dilectis filiis sacerdotibus, monachis, et laicis catholicis eiusdem ritus.

PIUS PAPA IX.

Ven. Fratres ac dilecti Filii, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Ubi prima novi schismatis, inter Armenios Constantinopolitanae Urbis nuper conflati, indicia eruperunt, non omisimus pro universali Ecclesiarum omnium sollicitudine, omnes admonere sive per Nostras Litteras, sive per Delegatum Nostrum illic residentem, ut fortes atque in fide stabiles permanerent: qui autem

(*) Confer documenta quae exposui in Vol. V pag. 444, 500 et seqq. et p. 572.

a recto tramite aberrassent, eos hortati sumus in Domino, ut ad saniora consilia reverterentur. Hi autem a vocibus Nostris aures avertentes, contumaces in coeptis perstiterunt; immo ab iisdem Apostolicae Sedis divina atque universalis potestas et auctoritas in his potissimum, quae ad disciplinam pertinent, impetita fuit, licet omnium temporum et Ecclesiae filiorum reverentia ac fide tam in Occidentalibus quam in Orientalibus regionibus semper celebrata, novissimeque Oecumenici Concilii Vaticani dogmatico decreto declarata fuerit, rursusque firmata. Hinc eo Nos adactos sensimus, ut ad tuendam pro Apostolico Nostro munere fidei unitatem, formulam seu declarationem fidei certis verbis expressam, pro recepto in Ecclesia more, iisdem subscribendam proponi iuberemus; cui si subscribere recusassent, iam ecclesiasticae perduellionis se reos proderent et a Catholicae Ecclesiae unitate avulsos. Quod cum detrectassent, Ven. Fr. Antonius Iosephus Archiep. Tianaeus, Apostolicus Constantinopoli Delegatus, Nostris obsequens mandatis Nostraque usus auctoritate, eosdem schismatis reos, ac proinde maioris excommunicationis vinculo irretitos solemni decreto pronunciavit.

» Profecto post hoc iudicium, nullus iam supererat tergiversandi locus, et novis hisce schismaticis alterutrum incumbebat, ut vel ad bonam frugem reverterentur, vel ementitum catholicorum nomen omnino deponerent. Verum magno cum Nostro dolore eo deventum est, quo eosdem refractarios fore processuros, etsi non levia subessent indicia, animus tamen Noster credere refugiebat. Etenim indictum est conciliabulum, in quo de novo patriarcha constituendo egerunt tum laici tum monachi et Sacerdotes schismaticae factionis; atque adeo quatuor Episcopi, videlicet Iacobus Bahatiarian Diarbechiriensis, Basilius Gasparian Cyprensis, nec non Ignatius Kalybgian Amasenae, et Placidus Kasangian Antiochenae Ecclesiarum titulis consecrati; immemores profecto dignitatis suae, fideique et obedientiae, quam in ipsa sua consecratione Nobis Nostrisque Successoribus iureiurando promiserunt. Deinde quod sibi proposuerant, opere compleverunt, electo scilicet in pseudopatriarcham dicto Iacobo Bahatiarian Archiepiscopo Episcopo Diarbekiriensi, cui Iacobi Petri IX nomen inditum est; et abnegato legitimo Ciliciae Patriarcha Ven. Fr. Antonio Petro IX, licet is unanimi suffragio Episcoporum ante trien-

nium fuisset electus, a Nobis confirmatus sacroque Pallio ipsis Nostris manibus decoratus.

» Quantus exinde dolor animo Nostro et moeror accesserit, satis verbis explicare non possumus. Hoc enim facto, gravissimum vulnus Unitati catholicae illatum est, proculcata ecclesiasticae disciplinae regula, sacrorum canonum et Apostolicarum constitutionum vis et auctoritas omnino spreta atque despecta, firmatum teterrimum schisma; atque Fidelibus incautis vel ignorantibus nova errandi occasio exhibita ab iis, qui licet excommunicati auctoritate Nostra fuerint ab Ecclesiae Catholicae unitate omnino segregati, se tamen Catholicos Nobisque fideles et obedientes audent iactare, populisque illegitimum et schismaticum pastorem, perinde ac si catholicus esset, obtrudere.

» Cum haec ita sint, Nos muneri Nostro omnino deesse videremur, si speculatores a Domino Nostro Iesu Christo universae Ecclesiae constituti, vocem Nostram contra ausus istos attollere moraremur, et ab omni erroris periculo fideles Armenios eripere. Quapropter Apostolica Nostra auctoritate decernimus ac declaramus illegitimum, schismaticum et omnino irritum tum praedictum conciliabulum factiosorum, tum electionem in eo attentatam Iacobi Bahatiarian in patriarcham; et hunc nulla prorsus ecclesiastica et spirituali iurisdictione pollere, omnique exercitio episcopalis Ordinis esse suspensum; insuper tam memoratum Iacobum quam electores poenas a sacris canonibus contra eos, qui talia ausi fuerint, sancitas omnino incurrisse. Eidem porro Iacobo sub interminatione divini iudicii districte praecipimus, ne praetensum patriarchae titulum, a Schismaticis sibi temere nulloque iure delatum, ullo pacto audeat usurpare; neve quidquam eo nomine attentare praesumat. Quod vero ausi sunt Refractarii in praedicto conciliabulo contra Ven. Fr. Antonium Petrum IX Hassun, illud pariter nullius momenti ac roboris, quin et schismaticum facinus declaramus; ipsumque Ven. Fr. Antonium Petrum, verum, solum ac legitimum esse Patriarcham Armeniorum Ciliciae edicimus et confirmamus.

» Porro universos Catholicos Armenios cuiusvis ordinis ac dignitatis existant, pro supremi Nostri Apostolatus officio graviter monemus, ut a praedicto Iacobo nec non ab eius electoribus et a reliquis omnibus qui novo huic schismati adhaerent, caveant

diligenter; legitimo autem suo Patriarchae, et imprimis Apostolicae huic Sedi fideles maneant, et obedientes: *neque enim*, ut ad rem monuit sanctus Carthaginiensis Episcopus Cyprianus (1), *aliunde haereses obortae sunt, aut nata sunt schismata, quam dum sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitatur.*

» Providissimus autem Deus qui laeta tristibus miscere consuevit, dolori Nostro lenimentum ac solamen praebuit in fide et constantia, qua et populus et clerus patriarchatus istius erga legitimum Patriarcham et hanc Apostolicam Sedem usi sunt; ac potissimum in Vobis, Ven. Fratres, qui in officio constanter permanentes, fideles vestrae curae concreditos a commemoratis erroribus et fraudibus incolumes servare studuistis atque studetis.

» Ceterum ipsos Neo-schismaticos, imprimis vero illos Episcopos qui tanto cum Nostro et omnium bonorum luctu ab unitate Catholica defecerunt, hortamur, ut quoniam peccaverunt, non adiiciant iterum. Videant quo demum evaserint, quantamque procellam in Catholica Armenia Ecclesia excitaverint. Haec quidem donec in *Petrae* a Christo positae firmitate constiterit, submergi non poterit: ipsi vero et cuncti, qui eis adhaerent, perpendant, quam grave sit a vera Christi Ecclesia defecisse et ab eius unitate fuisse divulsos. Etsi enim adhuc se catholicos appellare velint, factis tamen ipsis suis, quin et proprio conscientiae iudicio erroris convincantur oportet. *Qui enim Ecclesiae*, ut ait idem S. Cyprianus (2), *renititur, qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? Nemo fraternitatem mendacio fallat.* Redeant igitur praevaricantes ad cor, et sciant in Apostolica Sede non solum Iudicem sedere, qui in promptu habet ulcisci omnem inobedientiam, verum etiam Patrem amantissimum, qui errantes filios, culpam suam humiliter confitentes, et sincere detestantes in ulnas suas excipere paratus est.

» Precemur igitur universi auctorem et consummatorem fidei nostrae Iesum Christum, deprecatoribus apud Ipsum humiliter adhibitis, Deipara Immaculata, Beatis Apostolorum Principibus, et Magno illo Armeniae Illuminatore Gregorio Sancto, ut erran-

(1) S. Cyprian. Epist. ad S. Cornel. Pap.
(2) S. Cyprian. lib. de Unit. Eccles.

tibus lumen et robur suae gratiae concedat, quo, omni humano respectu posthabito, ad Ecclesiam reverti festinent; et iis qui adhuc steterunt, maiora semper gratiae incrementa largiatur.

» Vobis autem, Ven. Fratres et dilecti Filii, quos tanto maiori charitate complectimur, quo firmiorem Vestram virtutem, Deo sic favente, conspicimus, Apostolicam benedictionem ex intimo corde depromptam et uberioris semper praesidii auspicem singulis universis peramanter impertimus.

» Datum Romae apud S. Petrum die undecima Martii Anno Domini MDCCCLXXI Pontificatus Nostri XXV.»

APPENDIX VI.

DE DIE XVI IUNII MDCCCLXXI, AUGUSTISSIMO CORDI IESU HOC ANNO SACRA, QUA ROMANUS PONTIFEX IN ROMANO PONTIFICATU ANNOS PETRI VIDIT.

Aequum non esset praeterire silentio diem XVI Iunii, qua SSmus Pater, praeter hactenus consuetam divinae Providentiae dispositionem, annos Petri vidit.

Romanus Populus, hisce faustis diebus, quamquam sub placitis eorum vivere cogatur, qui publicam privatamque subvertunt tranquillitatem, ordinem immutabilis iustitiae pessumdantes, faustum eventum, ea ratione qua potuit, celebrare non reliquit. Vidimus enim Romae reviviscere eorum dierum exempla, quae novem ante mensibus videramus.

Non potuit enim omne Romani Populi gaudium intra intima corda manere conquisum, quando, illucescente ea die, Sacratissimo Cordi Iesu dicata, et Pontificem veluti nova vita florentem recogitavit, atque simul novit, totum catholicum orbem eodem gaudio eodemque spiritu commoveri.

Continuit se quidem intra illos Religionis actus, qui aperta vi, ab eis qui nomen auctoritatis praeseferunt, prohiberi non possunt: sed in ipsis Religionis actibus peragendis, modesta quadam laetitia in omnium fronte legisses: *Haec dies quam fecit Dominus exultemus et laetemur in ea.*

Omnia conspexisses templa a minimo ad maximum, statis horis, supplicantium et laudantium Deum repleta, ea fide, quam iterum Apostolus laudasset. Innumeros quoque vidisses Romam convenientes, qui neglectis magnis itinerum incommodis,

neglectisque maximis periculis, quibus Roma in praesentia versatur, in ipsis suis personis integras catholicorum civitates vel diocceses vel nationes repraesentantes; quarum argumenta plurima, praeclara dona, et vivissima vota Romano Pontifici in Vaticanis aedibus concluso exhibuerunt.

His diebus itaque Roma intra sua squalida moenia iterum vidit compendium universi propemodum catholici orbis, atque iterum iterumque intellexit idemque ceteris omnibus significavit, se ita esse omnium ut nemo possit super ea dominari, praeter eum propter quem est omnium.

Sed de his rebus copiose loquuntur catholicae ephemerides, praesertim, quae Roma prodeunt, atque multo copiosius loquetur suo tempore historia: totus enim catholicus Orbis est commotus, vita vivens Romani ipsius Pontificis, cui unitate fidei et communionis est intime coniunctus. In hac, ut ita dicam immensa mole, quae una fide, una prece, uno corde agitatur, fundamentum conspice exoptatissimi Ecclesiae triumphi, quem adversus omnes satanicas phalanges ab Auctore et Rectore humanae societatis fidentissime expectamus.

Et ad Angelum quod attinet Vaticani, quisquis animo recolat colloquium illud, quod Christus Dominus cum Petro habuit, praesente Ioanne aliisque discipulis, quod legitur in capite ultimo eius Evangelii; nemo non videbit, quam apte ea Salvatoris verba, praesertim quae de Ioanne Apostolo dicta sunt, ad Romanum Pontificem possint in praesentia referri.

Posteaquam enim Christus Dominus tertio post resurrectionem apparuisset discipulis suis atque Petro nudo ceterisque, frustra tota nocte piscantibus, praecepisset, ut ad dexteram navigii rete mitterent, eisdemque tradiderit panem et piscem, officio Petro imposito universos eius agnos et oves pascendi, exquisita confessione praecipui amoris, sic loqui perrexit: « *Amen amen dico tibi: cum esses iunior, cingebas te et ambulabas ubi volebas* (ut nunc fecisti, qui nudus cum esses, praesentia mea audita, succinxisti te tunica et in mare te misisti ut ad me venires): *cum autem senueris extendes manus tuas et alius te cinget, et ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: sequere me. Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus sequentem (qui recubuit in coena super pectus eius et dixit: Domine quis est qui tradet te?); hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Iesu: Domine* (probe intellexi, quae mihi sint eventura propter te, quem profecto non amplius negabo, confessionemque amoris quam modo a me postulasti, tua virtute confirmatam, facto ipso probabo: sed et de Ioanne, qui, super pectus tuum in coena recumbens, amoris constantiam ex

corde tuo haustam iamdiu probavit, quemque in filium dedisti Matri tuae, eamque illi in matrem, ut nunc mihi tuos agnos et oves pascendos tradidisti : de Ioanne itaque scire cupio, quid ei sit eventurum) *hic autem quid? Dicit ei Iesus:* SIC EUM VOLO MANERE DONEC VENIAM, *quid ad te? tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur, et non dixit ei Iesus non moritur, sed sic eum volo manere donec veniam quid ad te?* »

In hoc itaque ultimo colloquio quod Ioannes enarrat, quaedam videmus quae SSmo Patri applicari adamussim possunt. Ipse enim Petri personam realiter repraesentans ideoque officio fungens pascendi Christi Domini agnos et oves in praesentia dictum sustinet, *alius te cinget:* personam autem referens Ioannis, munere functus solemniter asserendi Matrem Iesus ab originis macula immunem, non persentiet verba : *et ducet quo tu non vis:* sed e converso experietur, quod dictum est Ioanni: *sic eum volo manere donec veniam,* quod experiri incepit.

Omnes firmissimam spem animo nutrimus, Eum confligatas visurum omnes phalanges quas Satan in sinu Ecclesiae adversus eandem concitavit.

Argumenta enim huius spei argumentis succedunt, quae si vir profanus publicas res, divina providentia seclusa, recogitans parvipendat, non ita faciet vir fidelis, qui lumine fidei omnia disposita, permissa atque subordinata videt, praesertim publicas Ecclesiae res, ordini divinae providentiae, quae omnia moderatur atque dirigit in gloriam suam et Ecclesiae exaltationem: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum: portae inferi non praevalebunt: ego enim vici mundum.*

Duo postrema facta, quae memini, quaeque oculis conspicimus, sunt nova huius spei argumenta : universalis videlicet supplicandi ardor in bonis omnibus excitatus iuxta exemplum, quod in Actis Apostolorum legimus: *Petrus quidem servabatur in carcere; oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia pro eo.* Qui orandi ardor, quae excitata fides non potest adscribi alicui humanae causae, sed illi tantum, qui *ut petentibus desiderata concedat, facit, quae ei sunt placita postulare.* « Videmus enim (ita SSmus Pater in superiori epist. encycl. pag. 258) firmitatem fidei, ardorem caritatis sese in dies latius explicantem, cernimus eam sollicitudinem in Christi fidelium animis pro huius Sedis et supremi Pastoris laboribus excitatam, quam Deus solus ingerere potuit. »

Alterum factum est illud, quo eiusmodi Ecclesiae preces et vota in ipsa SSmi Patris persona iam exaudiri videmus, cuius vita, praeter consuetum providentiae ordinem hactenus in Petri successoribus ostensum, incolumis perseverat: quae vita, dum nobis significat exaudiri Ecclesiae vota, ea simul tamquam arrha videtur Ecclesiae supplicanti data in

confirmationem spei quam ipsa nutrit, cuius exitum supplicationibus praestolatur. Deus enim loquitur factis quae eloquentiora sunt verbis.

Humanae praesumptionis est in praesentia quaerere, cur Deus, in cuius manu est triumphum Ecclesiae dare, hunc non dederit priusquam Romanus Pontifex annos Petri aequaret. Quis enim consilia Dei perscrutari valet?

Nihilominus haec profane sciscitantibus secura fronte respondere possumus, dicentes: significare ultimum vobis Deus est dignatus, quid sit Ecclesiae catholicae Pontifex, qui solus, quin aliquid studiose agat (ut vos irrequieti iugiter conamini) totum catholicum orbem contra vos ipsos vehementissime commovet: per eiusmodi universalem commotionem, quae vos exasperando terret, quae vos cogit ad hypocritas cautiones dandas, ut ab irruente commotionis potentia, aliqua tergiversatione, liberemini, ultimam conspiceretis admonitionem eamque apertissimam ad conversionem vestram: ut luculentissime nosceretis Ecclesiam catholicam, quam in eius Capite impugnatis, potentium vexationibus, ut putabatis, non deiici, sed immo reviviscere; persecutionibus sive apertis sive occultis non deprimi, sed vehementius consurgere, atque eo robore eaque vi, cui nemo resistere valeat. Quod si tandem patientissima charitate non vincat, divina interveniente potentia, conterendo splendidius triumphat.

Et ad rem facit illud Hilarii *de Trinit. lib. 4:* « Hoc Ecclesiae pro» prium est, ut tunc vincat cum » laeditur, tunc intelligat cum ar» guitur, tunc obtineat cum deseri» tur: dum vexatur, floret; dum » opprimitur, crescit; dum conte» mnitur, proficit: tunc stat cum » superari videtur.»

Atque Augustinus *super Matth.* ait: « Adhuc habet Ecclesia, quod » crescat, donec illud impleatur: *Do» minabitur a mari usque ad mare.*» Et Cassiodorus, *super psal. 50:* « Ec» clesia magis incipiet esse uberrima » cum ad finem saeculi erit perducta.»

EX SECRETARIA BREVIUM.

LITTERAE APOSTOLICAE

DE ADPROBATIONE BREVIARII ET MISSALIS ORDINIS CISTERCIENSIS CUIUS CAUSAM IAMPRIDEM EXPOSUIMUS IN VOLUMINE IV PAG. 465.

PIUS PP. IX

Ad perpetuam rei memoriam.

« Quae a sanctissimis sapientissimisque viris excogitata atque instituta, et saeculorum auctoritate sancita, Romani Pontifices ma-

gno semper in pretio habuerunt, illaque omni tempore censuerunt inviolate servanda. Hac quidem mente fel. rec. S. Pius V Praedecessor Noster quo tempore omnibus Ecclesiis et Regularium Ordinibus Missalis et Breviarii Romani ab ipsomet editorum usum praescripsit illas excepit Ecclesias et Monasteria, quae a ducentis annis suo Missali ac Breviario uterentur. Iure inde ac merito inclyta Cisterciensis Familia tot nominibus de re sacra et publica praeclare merita, quae a legiferi Patris Sancti Benedicti regula nullatenus declinans proprium ritum eidem regulae prorsus conformem instituit, suos retinuit liturgicos libros, utpote quos eadem Familia Religiosa a quadrigentis annis et ultra adhibebat, idemque Sanctus Pontifex in memorati Ordinis reformatione per suas litteras Apostolicas edixit, ut in toto Ordine Cisterciensi Missae Sacrificium, aliaque omnia diurna et nocturna officia Divina quotidie in choro iuxta ipsius Ordinis ritum sine intermissione celebrarentur. Verum medio circiter saeculo decimo septimo visum est Claudio Vaussin tunc temporis summo Cisterciensis Ordinis Magistro seu Abbati Generali nonnulla in rebus ritus (substantiam haudquaquam attingentia) reformare, idcirco idem Claudius exempla Praepositorum Generalium aliorum Ordinum imitatus aliqua in sui Ordinis Breviario et Missali immutare vel emendare non dubitavit, diligenter curans, ut huiusmodi libri, servato semper typo regulae S. Benedicti ad formam S. Pii V propius, quo possit fieri, accederent. Suo Praeposito omnes fere Congregationes et Provinciae Cisterciensium Monachorum utriusque sexus, tam Communis quam Strictioris Observantiae, dicto audientes Missale ac Breviarium sic emendatum receperunt, atque ad haec usque tempora nostra continuo tenuerunt. At quum nonnulli istius Ordinis Monachi Romae degentes de huiusmodi reformationis legitimitate quaestionem instituerint, Consilium Sacris Ritibus tuendis praepositum decrevit ab universo Ordine Cisterciensi servandum esse Breviarium Monasticum a sa. me. Paulo V pro omnibus sub regula S. Benedicti militantibus approbatum. Porro quo reformatio haec sanctior ab suis Monachis haberetur, praefatus Claudius occasione novae sui Ordinis reformationis, supradictae liturgicorum librorum dicti Ordinis emendationis approbationem a recol. mem. Alexandro VII Decessore nostro impetravit, eandemque emendationem fel. rec. Cle-

mens IX, et Clemens XIII Romani Pontifices iterum atque iterum approbarunt et confirmarunt. Rursus tamen controversia quod ad legitimitatem reformationis huius inter Alumnos eiusdem Ordinis Monasterii Bohernensis in Belgicis exarsit, et ad Sanctam Sedem Apostolicam delata est. Consilium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium, cui istiusmodi iudicium propositum est, controversiam omnem Congregationi Ecclesiae ritibus tuendis dirimendam remisit. Praepositi Congregationi huic S. R. E. Cardinales, prout rei gravitas postulabat, rationum momentis, ceterisque omnibus diligenter examinatis, tres Consultores, quorum alterum e gremio Congregationis Episcoporum et Regularium exquisiverunt, ut hac super controversia suam scripto singuli darent sententiam, eaque typis edita singulis eiusdem Congregationis traderetur. Quibus sententiis consultis duo universae Congregationi proposita sunt diluenda. I nempe: An apud Monachos Cisterciensis Ordinis tam Communis quam Strictioris Observantiae legitimus sit usus Breviarii et Missalis proprii eiusdem Ordinis, quae a Claudio Vaussin Abbate Generali medio circiter saeculo XVII reformata fuere? II Et quatenus affirmative: quid statuendum quoad quamplura Festa, et officia recentiora Ecclesiae Universalis, quae in praefatis libris vel omnino desiderantur, vel inferiori ritu notata reperiuntur? Hisce dubiis Venerabiles Fratres Nostri S. R. E. Cardinales Sacris Ritibus asserendis probandis in conventu, quem die V Decemb. An. MDCCCLXVIII in Vaticanis aedibus habuerunt, audita dilecti Filii Nostri Hannibalis S. R. E. Cardinalis Capalti huius causae Ponentis relatione, rebusque omnibus maturo diligentique examine expensis responderunt « quod ad primum: *Affirmative:* ad alterum: *Dilata et Kalendarium examinetur ab Emo Cardinali Ponente una cum Promotore Fidei, et altero ex Consultoribus ad effectum referendi in Sacra Congregatione.*» Huiusmodi examine per supradictos absoluto, idem Cardinalis Capalti de omnibus ad id in ordinariis eiusdem Congregationis ad Vaticanum habitis Comitiis verba fecit, eodemque die III nempe Iulii Anno MDCCCLXIX Cardinales Sacrorum Rituum tutores rescripserunt: « *approbandum esse Kalendarium iuxta additiones et Correctiones ab Cardinali Ponente propositas, et supplicandum Nobis ut Decretum Sacrorum Rituum Congregationis per Apostolicas Litteras confirmare dignaremur.*»

Nos autem quibus dilectus Filius Dominicus Bartolini Antistes Urbanus, memoratae Congregationis a secretis actorum causae huiusmodi seriem accurate explicavit, post maturam rerum omnium considerationem, quae supradicta Congregatio de hac Controversia decrevit, rata habemus, eademque decreta Apostolica auctoritate Nostra tenore praesentium Litterarum roboramus, sancimus, confirmamus. Proinde omnibus et singulis e Religiosa Familia Cisterciensi tam communis quam strictioris Observantiae praecipimus et mandamus ut hisce decretis obsequantur, omni tempore pareant, et obediant. In contrarium facientibus quamvis speciali et individua mentione ac derogatione dignis non obstantibus quibuscumque. Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die VII Februarii MDCCCLXXI Pontificatus Nostri Anno vicesimo quinto.»

Loco ✠ Sigilli

A. Card. Paracciani Clarelli.

EX S. R. U. INQUISITIONE.

De Constitutione *Apostolicae Sedis*, qua censurae limitantur, Dubium et Decretum pro Confessariis Saecularibus et Regularibus, qui in nosocomiis romanis spiritualia auxilia infirmis conferunt.

SUPPLICES PRECES

Beatissimo Padre

« Essendosi promosso il dubbio da alcuni Sacerdoti se dalla Costituzione Apostolica della Santità Vostra del 12 Ottobre 1869 sieno state tolte le facoltà e i privilegi concessi dai Sommi Pontefici ai Confessori secolari e regolari che prestansi alla cura spirituale degli infermi negli spedali di Roma; i Sacerdoti della Pia Unione di S. Paolo Apostolo, che fra le altre opere pie si dedicano anche al predetto santissimo ufficio di carità, dimandano umilmente una dichiarazione in proposito.»

DECRETUM

Feria IV die 9 Martii 1870.

« SSm̃us D. N. Pius Divina Providentia PP. IX in solita audientia R. P. D. Adsessori S. Officii impertita, audita relatione suprascripti supplicis libelli una cum Em̃orum ac Rm̃orum DD. Cardinalium Generalium Inquisitorum suffragiis, benigne annuit pro gratia, ut Sacerdotes tam saeculares, quam regulares pro confessionibus excipiendis in Nosocomiis infirmorum spirituali curae operam dantes, qui recensentur sub nn. I II, §. 1 in libello seu catalogo typis edito anno 1856 auctoritate et iussu Em̃i Dñi Cardinalis Urbis Vicarii, omnibus facultatibus et privilegiis gaudeant, quae in eodem libello notantur. Contrariis quibuscumque minime obstantibus.»

I. Pelami S. R. U. Inquis. Notarius.

Libellus in Decreto indicatus, quique evulgatus fuit anno 1856, iussu Em̃i Card. Urbis Vicarii, tenoris est qui sequitur; quemque ex ea ratione praesertim referimus, ut Locorum Ordinarii si velint possint a S. Sede postulare harum facultatum extensionem pro nosocomiis, quae in suis extent dioecesibus.

FACOLTÀ E PRIVILEGI

CONCESSI AI SACERDOTI SECOLARI E REGOLARI CHE PRESTANSI ALLA CURA SPIRITUALE DEGLI INFERMI NEGLI SPEDALI DI ROMA

I.

Confessori autorizzati ad ascoltare le confessioni negli spedali di Roma.

1.° Tutti i sacerdoti secolari e regolari approvati per le confessioni dall'Ordinario di Roma, possono confessare in qualsivoglia spedale della città (1).

(1) Pagella della Confessione, ove dicesi: *ut confessiones sacramentales Christifidelium...in quibuscumque hospitalibus almae Urbis, iuxta Breve s. m.*

2.° Quanto ai Regolari, anche quelli approvati solamente in altre diocesi, possono confessare gl' infermi di quegli spedali, ai quali sono mandati dai loro superiori, secondo la prescrizione a questi fattane dai Sommi Pontefici (1).

II.

Facoltà quanto all'assoluzione dalle censure e dai peccati.

La facoltà quanto all'assoluzione dalle censure *(in foro tantum conscientiae)* e dai peccati, la quale secondo il Concilio di Trento (Sess. XIV cap. 7) concede la S. Chiesa a qualunque Sacerdote per i fedeli costituiti *in articulo mortis,* cioè *ut nulla sit reservatio. Atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt;* questa stessa amplissima facoltà si concede dai Sommi Pontefici ai Confessori nel modo predetto approvati, in beneficio dei soli infermi negli spedali di Roma, quantunque non sieno costituiti *in articulo mortis* (2).

Riguardo poi ai due casi riservati al Vicario di Roma, cioè della compra e vendita del biglietto della Pasqua, e dell'inadempimento del precetto pasquale (oltre la facoltà d'assolverli nel foro interno), si concede altresì la facoltà d'assolvere nel foro esterno dall'interdetto chi vi fosse incorso per l'inadempimento di detto precetto, e che il nome di lui fosse stato pubblicato alla porta della Chiesa, coll'obbligo al Confessore che, fattone consapevole il penitente, trasmetta subito la notizia per mezzo di autentica fede alla segreteria del Vicariato, usando la seguente formola.

Clementis XII latum die 28 Apr. 1738 audire etc. valeas.

(1) Editto dell' Emo Card. Guadagni 6 Sett. 1738 rinnovato dall'Emo Card. Patrizi il dì 22 Luglio 1850.

(2) Breve predetto della s. m. di Clemente XII, col quale approva quello del Pont. Paolo III, « cum omnibus et singulis facultatibus absolvendi ab omnibus et singulis peccatis, criminibus, excessibus et delictis quantumcumque gravibus et enormibus, etiam Sedi Apostolicae reservatis etc., etiamsi talia essent, propter quae merito Sedes Apostolica esset consulenda.» E quanto alle censure aggiunge: « a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, quomodolibet latis, ac aliis casibus reservatis..... in foro coscientiae tantum absolvendi.... concedimus et indulgemus.»

Dichiaro io sottoscritto di avere assoluto l'infermo N. N. della parrocchia N., notoriamente denunziato e interdetto per il non adempimento del precetto pasquale. In fede ecc. Dal venerabile arcispedale N. il dì ecc. (1).

III.

Altre Facoltà e Privilegi.

1.° *Vota quaecumque in alia pietatis opera commutandi, exceptis ecc.* Cioè di commutare in altre opere pie qualunque voto semplice, eccettuati quello di castità, di religione, e dei tre pellegrinaggi, ai luoghi di Terra Santa, *ad limina SS. Apostolorum,* e a S. Giacomo in Compostella.

2.° *Iuramenta quaecumque relaxandi.* Ossia di sciogliere qualunque giuramento promissorio, quando non siavi danno del terzo.

3.° *Ipsisque infirmis ecclesiastica sacramenta ministrandi.* Con ciò intendesi, oltre l'amministrazione del Sagramento della Penitenza, anche quello della Eucaristia, tanto in forma comune, quanto in forma di Viatico, e il Sagramento della Estrema Unzione. Della qual facoltà, è cosa conveniente, di non farne uso, quando potesse dispiacere al Sacerdote, che per suo speciale ufficio è obbligato di amministrare detti Sagramenti.

4.° *In articulo mortis plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem impertiendi;* e ciò non solo ai moribondi dello spedale, ma a quelli ancora della famiglia, usando la formola prescritta (2).

5.° In suffragio delle anime dei defonti negli spedali, sono privilegiati, l'altare del SS. Crocifisso nel cemeterio di S. Spirito, e qualunque altro esistente nelle sale e cappelle degli spedali dipendenti dalla Commissione (3).

(1) Decreto dell'Emo Card. Patrizi 23 Februarii 1851.

(2) Le facoltà circa i voti, i giuramenti, l'amministrazione dei sagramenti, e la benedizione *in articulo mortis* risultano dal predetto Breve di Clemente XII, dichiarato e confermato dal Pontefice Pio IX. Rescr. dell'Emo Card. Vicario Patrizi *ex Audientia SSmi* die 5 Ian. 1856. La facoltà poi di dare la benedizione *in articulo mortis* anche ai moribondi della famiglia degli spedali, si ha dal medesimo Pont. Pio IX. Rescritto degli 11 Febbr. 1851.

(3) Rescritto del Sommo Pont. Pio IX 11 Marzo 1851.

IV.

Luoghi ove possono esercitarsi le predette Facoltà.

In tutti gli arcispedali e spedali di Roma, in quelli cioè, che sono pubblici e generali per ogni ceto di persone, quali sono al presente i qui appresso notati; come anche in quelli, che in avvenire si aprissero, ancorchè succursali e temporanei, e nei luoghi ai medesimi annessi (1).

Gli spedali sopra indicati sono quegli appunto, che ora dipendono dalla Commissione, cioè

1.° L'arcispedale di S. Spirito, e l'annesso brefotrofio (ossia conservatorio de' fanciulli esposti, e il conservatorio delle femmine (bastarde), all'arcispedale medesimo annesso, colla sua infermeria.

2.° L'arcispedale del SS. Salvatore a S. Giovanni in Laterano.

3.° L'arcispedale di S. Giacomo in Augusta.

4.° L'arcispedale di S. Maria della Consolazione.

5.° L'arcispedale di S. Gallicano.

6.° Lo spedale di S. Maria de' pazzi.

7.° L'ospizio di S. Rocco (2).

AVVERTIMENTI

I. I Confessori approvati per li soli uomini non possono confessare le donne inferme negli spedali.

II. I Confessori ascritti alla Pia Uunione di S. Paolo Apostolo possono ottenere dal Regolatore primario della medesima altre facoltà speciali da usarne negli spedali, ai quali vengano da esso destinati, e in altri luoghi e opere della detta Pia Unione.

III. I Sacerdoti, che confessano gl'infermi negli spedali, non sono obbligati (come lo sono sotto pena di sospensione riguardo agl'infermi nelle case private) di rilasciarne l'attestato scritto. Ma sarà ben fatto, dopo aver udita la confessione di un infermo, che ivi per la prima volta si confessi, farne consapevole chi ha cura dello spedale.

(1) Citato Breve del Pontefice Clemente XII.

(2) Motu-Proprio di Papa Pio IX sulla Commissione degli spedali di Roma 18 Settembre 1850 Tit. I.

IV. I Confessori, che recansi a confessare gl'infermi negli spedali, possono ivi confessare anche le persone sane, tanto della famiglia (eccettuate le monache spedaliere, per le quali richiedesi speciale approvazione), quanto altre persone estranee. Ma per le persone sane possono i Confessori fare uso solamente delle facoltà ordinarie, e di quelle, che avessero personalmente ottenute anche per altri luoghi.

V. Gli Ecclesiastici secolari e regolari, che prestansi al bene spirituale degl'infermi negli spedali di Roma, predicando, catechizzando, amministrando loro i SS. Sagramenti, ecc., lucrano per ogni volta l'indulgenza di ducento giorni, e la plenaria una volta l'anno se almeno 12 volte vi si prestino (1).

ERRATA CORRIGE

In fasciculo LXIV *pag.* 202 praesentis voluminis in referenda parte dispositiva epistolae Emi Cardinalis Patrizi ad sacrorum in Belgio Antistites de quaestionibus iampridem extinctis, respicientibus vim nativam humanae rationis, nonnulla verba historice praemisimus inter quae haec scripsimus: *Quod quum aliqui Lovanienses Professores tuerentur, res iterum ad S. Sedem delata est:* hoc videlicet inciso asseruimus tamquam undequaque exploratum factum aliquorum Lovaniensium Professorum; quum e converso in eadem epistola ita legatur: *Relatum est SSmo Domino Nostro Pio Papae IX, nonnullos ex Lovaniensibus Doctoribus etc.* Ne itaque videamur plus dicere, quam quod authenticum significet documentum in celebrem illam catholicam Universitatem haec adnotare existimavimus.

(1) Rescritto dell'Emo Card. Patrizi *Ex audientia SSmi* die 5 Ianuarii 1856 (si conserva nell'archivio della Pia Unione di S. Paolo Apostolo insieme all'altro Rescritto sopra citato).

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

URBIS ET ORBIS

CONCESSIONIS TITULI DOCTORIS ET EXTENSIONIS EIUSDEM TITULI
AD UNIVERSAM ECCLESIAM
NEQUE NON OFFICII ET MISSAE SUB RITU DUPL. DE COM.
DOCTORUM PONTIFICUM IN HONOREM

S. ALPHONSI MARIAE DE LIGORIO

FUNDATORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS AC OLIM EPISCOPI
S. AGATHAE GOTHORUM.

De amplissima causa agimus, in qua tot tantaque sunt documenta S. Congregationi exhibita ad ostendendum universale ferme Episcoporum suffragium pro S. Alphonso Ecclesiae Doctore declarando, ut ipso in limine iam causam definitam indicares.

Quod enim per universale Episcoporum suffragium, Sede Apostolica minime exclusa, uniformiter iudicatur, est iam Ecclesiae iudicium, cui tamquam corona accedit formalis Apostolica confirmatio, quae auctoritate sua rem ipsam solemniter sancit.

Multa quidem fuerunt disputata penes S. C. SS. Rituum, ut moris est, hinc per animadversiones Promotoris Fidei contra petitionem, inde per Patrocinatoris responsiones, quibus accesserunt duo Consultorum vota a S. Congregatione exquisita: haec tamen ad maiorem rei dilucidationem pertinent, quam ad causae fundamentum. Praeclarissimum enim causae fundamentum est universale fere Episcoporum suffragium, in quo Eruditi inquirere possunt eiusdem suffragii causas, easque facile reperient, non quidem in uno alteroque S. Alphonsi opusculo; non in una alteraque sua opinione, non in nonnullis disputabilibus quaestionibus: sed in tota eius practica doctrina, qua perniciosissimos lanseni-sticae Doctrinae fructus ubique magis minusque diffusos, valuit insectari et subripere: praesertim vero in eius morali doctrina, quae universalis evadens, iam nostra aetate practicum lanseni-

smum universim fere extinxit. Quae quidem ex iis, quae infra sunt disputata, satis patebunt.

Itaque per summa capita causae texturam referam, quibus Decretum S. Congregationis et Apostolicas litteras adiiciam.

Causae Patrocinator, praemissa vulgata doctrina: « ad consti- » tuendum Ecclesiae Doctorem tria sunt necessaria; *eminens* sci- » licet *doctrina, insignis vitae sanctitas,* iuxta illud Augustini in » Psalm. 71 – Excellenti sanctitate eminentes in Ecclesia montes » sunt, qui idonei sunt, et alios docere – et praeterea *Summi* » *Pontificis, aut Concilii generalis* legitime congregati *Declaratio* » (Benedict. XIV *l.* 4 *p.* 2 *c.* 11 §. 13), de eminentia doctrinae disceptans, bifariam lucubrationem suam dispertivit: primum egit de argumentis intrinsecis, atque initio loquens de operibus S. Alphonsi in genere viam sibi aperuit ad dicendum de operibus eiusdem in specie: postea egit de argumentis extrinsecis.

Ad argumenta intrinseca quod attinet, in genere loquens, commemoravit varia edita Decreta in causa Canonizationis; idest illud sub Pio VIII in quo legitur, eum laborasse *plurimum ad plebem christianam verbo scriptoque erudiendam*, Decret. XVII Kal. Iunii 1830. Atque in Decreto III Non. Decembr. 1829, *a floridis annis usque ad extremum senectam... studuit... saluberrimis elucubratis libris, fidelium animos ad fallacis saeculi contemptum atque aeternae gloriae amorem accendere.* Pius VII in litteris Apostol. de Beatificatione eiusdem inquit: *Quamvis senio, laboribus, diuturna arthritide, aliisque gravissimis morbis fractus corpore, spiritu tamen alacrior ac ferventior, de coelestibus rebus disserendi aut scribendi finem adhibuit nunquam, donec nonagenarius placidissime sanctissimeque expiravit.* Ac denique Gregorius XVI in Bulla Canonizationis haec pronuntiavit: *Plurimos sane conscripsit libros sive ad morum doctrinam tuendam, sive ad plenam sacri ordinis institutionem, sive ad confirmandam catholicae religionis veritatem, sive ad asserenda huius S. Sedis Apostolicae iura, sive ad pietatis sensum in Christianorum animis excitandum. In iis porro inusitatam vim, copiam varietatemque doctrinae, singularia ecclesiasticae sollicitudinis documenta, exquisitum religionis studium demirari licet. Illud vero imprimis notatu dignum est, quod licet copiosissime scripserit, eiusdem tamen opera inoffenso prorsus pede percurri a fidelibus posse, post diligens institutum examen perspectum fuerit.*

Cum hisce iungenda sunt ea, quae SSmus Dominus Noster litteris mandavit (in Brevi diei 25 Novembris 1846 ad P. Hugues C. SS. R. super versione germanica operum S. Alphonsi): *Eorum* (S. Alphonsi operum) *lectionem non solum christianae plebi, verum etiam ecclesiasticis viris, animarum praesertim curae et regimini addictis, maxime prodesse. Siquidem illius sanctissimi ac doctissimi viri libri, miro quodam tenerae pietatis affectu exarati, singularem Christi Iesu amorem eiusque misericordiae et meritorum fiduciam undique spirant, summum in Deiparam Virginem sanctosque coelites cultum excitant, ad sanctissima sacramenta frequenter obeunda inflammant, ac optima quaeque monita, consilia, praecepta copiose suppeditant, quae ad animarum salutem tuendam, procurandam vel maxime conducunt.*

Post haec, omnes Alphonsianos libros in triplicem classem distinguens, idest, in opera dogmatica, moralia et ascetica, de singulis ampla oratione disceptavit, ut ostenderet per eum *errorum tenebras fuisse profugatas, obscura dilucidata, dubia declarata, scripturarum aenigmata reserata*, iuxta ea quae Bonifacius VIII in Ecclesiae Doctoribus laudat *cap. un. De Reliquiis et ven. Sanct. in* 6.

Ad argumenta extrinseca gradum faciens, praemisit Orator S. Alphonsi doctrinam, *Dissert. pro usu moderato opin. prob.* 1755 *c.* 4 *n.* 115 inquientis: « Fatemur quidem, quod nulla opinio pot» est esse extrinsece probabilis, nisi ex intrinseco, nempe ex ra» tione sit etiam vere probabilis; sola enim ratio probabilitatem » opinionum constituit. *Sed probabilitas extrinseca ex auctoritate* » *Doctorum tanti roboris est, ut aequiparetur aliquando probabili*» *tati intrinsecae rationis, praesumptionem certam faciens, quod* » *Doctores illi, qui opinionem aliquam docuerint, rationibus innixi* » *veritatem perpenderint.* Hocque expresse docuit S. Thomas 1 p. » q. 1 a. 8 ad 2, ibi: *tamen sacra doctrina utitur..... auctoritati*» *bus aliorum Doctorum Ecclesiae quasi arguendo ex propriis, sed* » *probabiliter.* Quo clare docet S. Doctor, quod auctoritas Docto» rum fundat veram probabilitatem intrinsecam. Et hinc bene » notavit Croix l. 1 n. 365: *Prudenter* praesumi potest, quod » adsit probabilitas intrinseca, ubi multi auctores satis noti ali» quam opinionem tuentur; minime enim censendum est, eos » temere et sine gravi fundamento loqui.»

Hinc perbelle subsumebat Orator: Si multorum auctorum opi-

nio intrinsecae rationis argumentum parit, quid de consentientibus ubique terrarum fidelibus dicendum est? Atqui Alphonsus testem et admiratorem eminentis doctrinae suae orbem habuit universum. Atque propterea iam in Decreto in causa Canoniz. III Non. Decembr. 1829 testatum legitur: « Huius Beati Viri no» men, tum praeclaris gestis, tum voluminibus ipsius pietate et » doctrina refertis, ubique gentium diffusum.»

Egregiae doctrinae S. Antistitis illustris fama viguit adhuc ipso superstite et post eius mortem mirifice est aucta. Quatuor Pontifices, vivo Alphonso, supremam Petri cathedram tenuerunt: omnes in laudibus eius doctrinae tribuendis certasse videntur. Benedictus XIV illius sententias, quasi prudentis Auctoris in suis operibus laudabat; illi delegabat viros gravissimos, circa quaestiones arduas ancipites; illius volumina omnibus acceptissima fore et perutilia praecinebat.

Clemens XIII in haec verba S. Alphonso rescripsit, qui ei dicavit opus *Verità della fede:* « Librum tuum adversus errores, » qui nunc temporis omnem propemodum infecerunt Europam, » libentissime accepimus, tum quod tuus est, cuius *probe novi*» *mus ex pluribus aliis scriptis tuis ingenium et doctrinam*, et » Dei zelum magnopere flagrantem, tum quod *confidimus utilis*» *simum futurum maximeque frugiferum*..... Ceterum, Venerabilis » Frater, te summopere amamus, quod minime contentus uni » ecclesiae tuae prodesse, quidquid temporis tibi superest ex epi» scopali tua procuratione, id perire non pateris, sed omne con» sumis in eiusmodi laboribus, *quorum utilitas non circumscribi*» *tur finibus tuae dioecesis, sed ad Ecclesiam porrigitur univer*» *sam.* » De eo pariter quid senserint de eius zelo et doctrina Clemens XIV et Pius V, legi possunt quae tradit Tannoia, *Vita ed Istituto di S. Alfonso l.* 3 *c.* 43, *l.* 4 *c.* 1, 3 *et* 43.

Sed maiores quoque laudes S. Alphonso Romani Pontifices tribuere post eius mortem. Inter ceteras haec commemorare sufficiat: Pius VII, quum tres digitos dexterae Alphonsi ad se mitti postulasset; *Veniant,* inquit, *Romam hi sancti digiti, qui tam bene pro gloria Dei, Mariae Virginis et Religionis scripserunt,* Villecourt, *La miséricorde et la joie – Étude sur la vie de S. Alph. t.* 4 *pag.* 250. De Pio VIII memorabile est illud quod ante Pontificatum, cum Card. Poenitentiarii munere fungeretur, Episcopo

Massiliensi conscripsit. En verba: « Est sane cur tuae Domina-
» tioni vehementer gratuler de pientissimo consilio, quo penes
» gregem tuum, venerationem in B. Alphonsum fovere connite-
» ris; quem nedum virtutum splendore, illustre episcopali ordini
» decus nostra aetate intulisse, sed et *sana et secundum Deum*
» *doctrina praefulsisse suspicimus tot editis voluminibus,* in quibus
» nihil dignum censura reperiri venerando iudicio admonemur »
Villecourt, *op. cit. t.* 4 *p.* 250.

Quibus fastigium veluti imposuit Gregorius XVI per ea quae ex Bulla Canonizationis hausta superius recitavi. Nec praetereunda quae leguntur in Decreto diei 10 Ianuarii 1840, quo idem Pontifex indulgentiam iis concessit, qui die 2 Augusti ecclesiam aliquam Congregationis SSmi Redemptoris pie visitarent: « *Ma-*
» *xima inter catholicae Ecclesiae lumina atque ornamenta* San-
» ctus Alphonsus Maria de Ligorio refulget, qui *doctrina et san-*
» *ctitate insignis,* summaque charitate incensus, miris omnium
» virtutum exemplis, ac *plurimis doctissimis et pientissimis Ope-*
» *ribus,* Dei gloriae ac spirituali hominum saluti unice servicns,
» post vitam sanctissime exactam, iam coronatus possidet pal-
» mam et cum Deo triumphat.»

De Summo Pontifice, quo nunc feliciter regimur, inter cetera commemoravit Orator, quod dum ipse in Foro Cornelii Episcopatu fungebatur, venerandum nomen suum apposuerit libello supplici, quo plures Antistites petebant, ut Ecclesiae Doctor Alphonsus declararetur.

Hisce aliisque laudibus et praeconiis doctrinae Alphonsi a Romanis Pontificibus tributis, concinit et Emorum Cardinalium series et maxima Episcoporum pars, quae simul postulavit, ut Ecclesiae Doctor Alphonsus declararetur.

Sane ex amplo causae summario constat, id postulasse triginta novem Cardinales, decem Patriarchas, centum triginta quinque Archiepiscopos, quingentos quadraginta quatuor Episcopos: quibus si adiungas et alios septuaginta quinque, qui idem a Gregorio XVI postulaverant, habes integram summam sacrorum Ecclesiae Antistitum eandem declarationem postulantium pertingere ad tres supra octingentos ex omnibus propemodum Orbis catholici partibus.

Atque insuper tres Abbates nullius dioeceseos, viginti quinque

superiores Generales Religiosorum Ordinum, Facultates et Collegia theologica quatuor, Capitula Regni utriusque Siciliae quindecim, praeter alia sodalitia et collegia.

His itaque indicatis, Orator testimonia praeclarissima retulit, quae iamdiu dederunt de excellentia Alphonsianae doctrinae viri eloquentia, eruditione et pietate praestantes.

Disceptatio synoptica.

Animadversiones in contrarium factas a Reverendissimo Fidei Promotore. – Plurimas animadversiones in contrarium concinnavit Fidei Promotor: unam vel alteram tantum seligam generalem, quae maioris momenti videantur.

Inter cetera itaque animadvertit praesentem causam citius quam par sit proponi: sanctum enim Virum decessisse anno 1787 et anno 1839 albo Sanctorum fuisse inscriptum a Gregorio XVI: nec elapso saeculo iam causam de eo Ecclesiae Doctore declarando proponi. Extrema autem esse vitanda: namque ut Benedictus XIV, *de Canoniz. l. 4 p. 2 c. 12*, de S. Bernardo Claravallensi aiebat: « quod usque adhuc cogitatum non fuerit de Sancto » tot meritis eximio, caelestique doctrina referto, colendo titulo » Doctoris in universa ecclesia » (haec scribebat labente saeculo sexto a S. Bernardi obitu): ita vitandum alterum extremum de nimia temporis sollicitudine.

Silentio praeteriens Fidei Promotor aliorum Doctorum exempla, quorum doctrina, diuturna tantum interposita mora, aestimata et publico suffragio recepta et approbata est, his verbis est prosequutus: « Nullus autem profecto autumabit, Ligorii doctrinam » adeo fuisse eximiam, ut ceteris, qui ante illum floruere, anteferenda sit.

» Sed frustra inquirimus, an haec doctrina eximia nec ne sit » atque eminens. Nam Vir sanctus, licet religione interposita, » nullam temporis iacturam fecerit, atque idcirco plurima con» scripserit, quae collecta non parvae molis volumina conficiunt; » tamen eius singula fere opera ad rudiorum dumtaxat utilita» tem sive ecclesiasticorum sive laicorum, et etiam sequioris » sexus, qui gravioribus disciplinis vacari nequeunt, exarata fue» runt; ideoque ipse vernacula lingua et dimisso stylo usus est.

» Desunt proinde opera, qualia requiruntur in Ecclesiae Doctore, » eminenti doctrina referta, quae Ecclesiae universae erudiendae » sint paria.

» Hinc Auctor noster, animi potissimum demissione motus, » quae christianae religionis est tessera, ne cogitavit quidem de » aliquo depromendo opere e suo penu; sed quae ab aliis edita » iam fuerant, multo labore collecta in epitomen redegit, ac fa- » ciliori quadam forma tradidit, ut omnibus compendio essent et » cuiusque captui accommodata.» Ita plane sese gessit in suis operibus dogmaticis etc.

Multa praeterea animadvertit Fidei Promotor in amplissimum rerum moralium opus. Atque in genere haec adnotavit: « Moralis » utique Theologia ampliorem exhibet documentorum segetem, » ingenti labore ex aliis libris et auctoribus comparatam.» Atque innuens, hoc opus laudari tamquam Auctorum Bibliothecam, sic est prosequutus:

« Si itaque de Bibliotheca ferme res est, profecto eiusdem » coactorem diligentia, solertia, et ingenio haud levi celebrem; » sed ipsius doctrinam nullo modo eminentem dicas, neque talem » quae Ecclesiae Doctorem deceat. Eximia porro sint opera quo- » rum documenta excerpseris; non carebis laude; sed primas, » qui ea invexit, assequetur. . . . . De re autem loquimur, quae » omnium patet oculis, et quam idem Ligorius ingenue fassus » est. Sic enim loquitur in nuncupatione operis Benedicti XIV » oblati: *fuit praeterea mihi consilium plurimas in medium doctri-* » *nas proferre, quas ex aureis tuis operibus sum edoctus, quibusque* » *Sanctitas tua non pauca immortali recordatione digna, atque* » *addiscenda universae reipublicae litterariae tradidit.*»

« De utilitate operis a Sancto Viro initi dubitari nequit, quum » ea aetate Sacramenti Poenitentiae administri inter opposita ex- » trema, nimii scilicet rigoris et lenitatis nimiae, medium iter » exquirerent. *Propterea* (ait ipse S. Vir in prooemio ad lectorem) » *in lucem edere deliberavi hoc novum opus, quod inter opiniones* » *nimis benignas et nimis severas medium locum teneret.* At, licet » eximiis doctoribus sibi facem praebentibus, viam complanave- » rit, inceptum tamen opus perfecisse dici nequit. Multa enim » adhuc indigesta ac prorsus emendanda veniunt in eius Theo- » logia, ut iis praesertim accidit, qui prolixis collectionibus con-

» ficiendis navant operam: ceu demonstrat clarissimus P. Anto-
» nius Ballerini S. I. in Collegio Romano moralis theologiae pro-
» fessor, in suis adnotationibus ad *Compendium Theologiae mo-*
» *ralis P. Ioannis Petri Gury.* In nova siquidem editione, S. Al-
» phonsus in praefatione inquiebat: *Opus absolvi, sed quia nimis*
» *festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem,*
» *mihi non satisfeci; plura enim in eo vel non bene excusa exci-*
» *derunt, vel confuso ordine fuerunt exposita.* Ac sane quaestiones
» quas dum vixit reformavit, explicavit, immutavit, re melius
» perpensa, in primo elencho sunt numero nonaginta novem. Qui-
» bus accedit alter, seu *adduntur aliae recentes retractationes opi-*
» *nionum,* viginti sex. Porro emendationes aliae procul dubio
» accessissent, si aliae, adhuc eo superstite, prodiissent editiones,
» aut diutius ipse in vivis degisset. Hinc nihil mirum si multa
» reperiantur hodie in eodem Opere, quae *non bene excusa Au-*
» *ctori exciderunt,* quaeque doctis prudentibusque viris *satisfacere*
» *nequeunt.*»

Post haec ad particularia descendebat Fidei Promotor, ac primo loco egit de *Probabilismo,* quem non exacte determinatum reperiri contendebat in operibus S. Alphonsi, atque de aliquibus opinionibus prudentiae moralis, de quibus egit cl. P. Ballerini in *opere citato.*

Sed haec peculiaria ultro omittimus, tum quod haec brevis causae synopsis in volumen excresceret; tum praesertim, quod ab eiusmodi peculiaribus quaestionibus prosper causae exitus nullatenus pendeat.

Responsiones Patrocinatoris. Causae Patrocinator amplissima oratione respondit ad obiectas animadversiones, ex qua haec tantum delibamus.

Praemisso Articulo, in quo copiosissime Orator ostendit, Doctrinam Alphonsi ab eius zelo profectam, publico Ecclesiae suffragio approbatam esse, ad ea quae superius exposui haec inter cetera respondit. Nullam extare legem, quae aliquod temporis lapsum hac in re praefiniat.

Neque oggeri posse, in more positum esse, ut in eiusmodi causis multum tempori et antiquitati deferatur. Nam initio animadvertit, non esse confundendas compellationes *Patrum* et *Doctorum:* seriem *SS. Patrum* certo saeculorum spatio contineri,

certisque Viris concludi: at de Doctoribus id affirmandum non esse, quorum nec aetas neque numerus est definitus: Doctores enim semper in Ecclesia futuros.

Animadvertit itaque, ante Bonifacium VIII sine *formali Decreto* insignes sanctitate et doctrina Viros Doctores fuisse compellatos, per *aequipollentem* scilicet Ecclesiae declarationem, iuxta ea quae scripsit Benedictus XIV *De canoniz. l. 4 p. 2 c. 12 n. 9* his verbis: « *Statuendum esse videtur, primo individuam praeces-* » *sisse concessionem tituli Doctoris concessioni Officii et Missae sub* » *eodem titulo in universa Ecclesia, quoad Sanctos tantum Gre-* » *gorium Papam, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum* (qui hu- » iusmodi titulo a Bonifacio VIII decorati fuere), *Thomam de Aqui-* » *no* (qui a Pio V), *Bonaventuram* (qui a Xisto V). *Secundo, alios* » *in universa Ecclesia eundem cultum habere, quamvis nulla prae-* » *cesserit formalis declaratio admissionis ipsorum inter Ecclesiae* » *Doctores, qui sunt sancti Ioannes Chrysostomus, Gregorius Na-* » *zianzenus, Anselmus, Isidorus et Petrus Chrysologus.*» In *aequipollenti* autem declaratione Doctoris nullam temporis rationem esse habitam.

« Quod si in sola *formali* declaratione velit aliquis insistere (sunt Oratoris verba), quantam temporis varietatem in variis Doctoribus deprehendet! S. Gregorius multo recentior Ambrosio, Augustino et Hieronymo, uno Decreto anni 1298 a Bonifacio VIII coniungitur. Dein Thomas Aquinas, Doctor renuntiatur an. 1567, nempe post biscentos quadraginta quatuor annos ab eius Canonizatione. Postmodum S. Bonaventuras, vix elapso saeculo a Canonizatione, Doctoris honoribus decoratur. Anselmus et Isidorus longe vetustiores duobus nuper laudatis, nonnisi saeculo XVIII a Clemente XI et Innocentio XIII formali declaratione Doctores compellantur. Alii deinde succedunt, non pro temporis ratione quo vixerant, sed pro varia postulantium diligentia et festinatione. Quid? Leo ille primus, Marciani coaevus, qui non modo propter vitae sanctimoniam, sed et propter doctrinae praestantiam Magni cognomentum iamdiu habuerat; nonnisi post medietatem saeculi elapsi, a Benedicto XIV peculiari Decreto inter ecclesiae Doctores recensetur. Quid? Leone antiquior Hilarius, malleus Arianorum, catholicae veritatis vindex, qui de Summae Trinitatis mysterio mirifice scripserat, ecquando excelso Doctorum

agmini connumeratus est? Aetate nostra, Decreto immortalis Pontificis, quem Deus diutissime sospitet.

» In ea igitur concessione, quam petimus, nulla ratio temporis a Sede Apostolica habetur, nec habita fuit unquam. Unum inspicitur, num ille pro quo nomen petitur Doctoris, hoc reapse mereatur.» Sic Orator ad animadversionem ex brevitate temporis petitam.

Ad alteram quod attinet animadversionem, quod Ligorii doctrina non adeo esset eximia, ut ceteris, qui ante illum floruere, anteferenda sit, inter cetera respondit: nunquam auditum, tanto praestantiorem aliis quempiam esse oportere, quanto recentius post obitum formali Decreto Doctor compelletur: dicendum itaque Bonaventuram doctiorem esse debere Hieronymo, Gregorium, Leone, Bernardum, Hilario, Petrum, Damianum, Ambrosio et Augustino: *Doctores* nuncupari *non propter ipsos,* qui hoc titulo decorantur, sed *propter Ecclesiam;* dum pro varia ratione temporum et qualitate errorum grassantium, expedit modo unius, modo alterius Scriptoris libros fidelibus commendare, ut sanam doctrinam sedulo retineant. Atque ostendit Orator S. Alphonsum in suis operibus iam confutasse praecipuos nostrae aetatis errores, quos in percelebri Syllabo SS̃us Pater reprobavit.

Ad tertiam animadversionem quam superius exposui, initio respondit: « Quaeram hic primo, quid nomine *Ecclesiae universae* Censura intelligat. Si multitudini Christianae plebis, quae a Doctoribus erudienda est, potissimam partem (uti par est) tribuit, obiectio in ipsum obiicientem retorquetur. Imo Alphonso nostro Doctoris titulus denegandus esset, si a solis doctis et sapientibus scripta illius possent intelligi; tunc enim paria non essent *erudiendae universae Ecclesiae.* Sin autem hac locutione Censor significat viros quosdam doctos et lectissimos, quales nimirum residui sunt in catholica Ecclesia, demptis mulieribus et pueris, ac illis *sive ecclesiasticis sive laicis, qui gravioribus disciplinis vacare nequeunt,* videat, quaeso, ne vocabulorum vim et significationem intervertat.

» Satis essent haec pauca, ut mole sua collapsa rueret oggesta difficultas; at vero singulas illius propositiones expedit paulisper perpendere. Supponit animadversio nulli usui et compendio esse doctis viris S. Auctoris opera; sed hoc impingit in Litteras Apo-

stolicas Pii VII super eiusdem Beatificatione, quas mendaces dicere nequit Censura: *Intelligent profecto* (aiebat Pontifex immortalis)... Viri docti quoque, *quantum praesidium in Alphonso Maria ipsis constitutum sit.* Adstipulatur praedecessori suo Gregorius XVI, dum in Bulla Canonizationis testatur: *In iis* (S. Alphonsi libris) *porro inusitatam vim, copiam, varietatemque doctrinae. . . . demirari licet.*

» Sed pone, si lubet, nullam sapientis lectoris sollicitudinem S. Scriptorem gessisse, et hoc unum intendisse, ut pervia et intelligibilia imperitis scripta exararet: numquid minus *eminens* eius scientia appareret? Quid sublimius vel eminentius documentis quae Summus Doctorum magister, Dominus noster tradidit? Atqui ille venit evangelizare pauperes, et ita se rudiorum ingeniis et captui accommodavit, ut per parabolas, caelestes doctrinas suas imperitis explicaret. Nonne ipsa christiana doctrina, in sua puritate cum dignitate simplici exposita, eminentem doctrinam constituit? Si mancam illam et mutilam tradidisset S. Episcopus, ut quae magis ardua et gravia sunt effugeret, aliquid valeret obiectio; ast aliter se res habuit.

» S. Alphonsus catholicam doctrinam minime proscidit vel extenuavit, ut particulas quasdam exponeret, quas rudi vulgo suppeditaret; sed integram complexus est, et quasi coagmentavit, ut integra percipi ac teneri posset minori tempore et labore. Doctrina haec plena quidem, licet contracta, cur eminens dici nequiverit? Imo cum alii scriptores praecesserint, qui fusius christianam theologiam enarraverunt, haec ipsa partium diffusarum in unum coniectio maximum Auctoris ingenium et peritiam arguit. Nec ille minori sapientia dici debet, quia omnia brevius collegit; nec minori iure Doctoris nomen sibi vindicat, quia illius scripta ab omnibus legi possunt.»

Atque hanc ipsam rem Orator illustravit exemplis desumptis ex aliis Ecclesiae Doctoribus, doctissimisque viris: et ad dimissum stylum quod attinet ex adverso oppositum, allegavit, quae scripsit Baronius *Annal. t.* 2 *pag.* 269; Iac. Bonfrerius, *Praeloquia in totam scripturam c.* 10 *sect.* 1 (Cf. Migne *Script. S. Cursus* vol. 1 p. 159) in quo loco Bonfrerius, sic concludit: « Itaque is » eloquens universim dicendus, qui in omnibus illud τὸ πρέπον seu » decorum servat; qui novit diiudicare quid et quomodo pro loco,

» tempore, personis, fine dicentis eloquendum sit. Ad hunc mo-
» dum, dico in praesenti materia, Deum, utpote omni ex parte
» sapientissimum et eloquentissimum, assumpsisse in S. Scriptura
» eam loquendi formam et characterem, qui maxime ipsius fini
» congrueret, qui fuit hominum animos permovere ad ea, quae
» ad ipsius gloriam et aeternam beatitudinem assequendam cer
» tius ducerent; cui fini, cum minus commodus esset fucatus ille
» et politus sermo, in quo ut plurimum magis verba curiosas et
» delicatas aures, quam res et ea quae dicuntur, animos movent,
» hunc ablegavit, alterum simpliciorem assumpsit, qui fini illi
» suo rectius congruebat.»

Ab hoc eloquentiae genere (notavit Orator) nec abhorruit Gregorius Magnus, ceu ipse scripsit in epistola ad Leandrum quae Moralium libris praemissa est.

At vero negavit Orator stylum, quo S. Alphonsus libros conscripsit, ita esse demissum, ut dedeceret Ecclesiae Doctorem: ostendit immo, Alphonsum eo stylo usum esse, qui Ecclesiae Doctoris sit proprius, adducens praeclarissimum S. Isidori Hispalensis, Ecclesiae Doctoris, testimonium, *l.* 2 *Offic. ad S. Fulgent. c.* 5 *sup. cap. V Matth. v.* 13, quod ita se habet: « *Qui in erudiendis atque instituendis ad virtutem populis praeerit, necesse est, ut in omnibus sanctus sit, et in nullo reprehensibilis habeatur. . . cunctosque ad bonum opus et doctrina et opere provocet. Cui etiam scientia Scripturarum necessaria est. . . . Porro si et doctrina et sermone fuerit eruditus, potest ceteros quoque instruere et docere suos, et adversarios percutere, qui nisi refutati fuerint atque convicti, facile possunt simplicium corda pervertere. Huius sermo debet esse purus, simplex, apertus, plenus gravitatis et honestatis, plenus suavitatis et gratiae, tractans de mysterio legis, de doctrina fidei, de virtute continentiae, de disciplina iustitiae, unumquemque admonens diversa exhortatione, iuxta professionem morumque qualitatem; scilicet ut praenoscat quid, cui, quando vel quomodo proferat.*»

« Servavit haec omnia sedulo (ita Orator) et egregie praestitit S. Auctor noster, qui in variis Operibus, pro varia argumenti et personarum ratione, modo simplici, modo pleniori, quandoque etiam sublimiori stylo usus est. Ipse profecto iuxta Tullii ipsius et Quintiliani monita, *perspicuitatem* ante omnia quaesivit, veluti

professus est in praefatione Theologiae moralis, ubi ait: – *in hoc enim maxime incubui, ut potius in claritate, quam in sermonis elegantia abundarem.* –Verum hoc perspicuitatis studium nunquam effecit, ut aliquid incomptum, impolitum, rude, barbarum ex eius calamo excideret. Si maxima eloquentiae laus et victoria est, prout scite Tullius notavit, ut cordibus auditorum potiatur, eaque quo vult flectat atque permoveat, *nihil magis disertum Alphonsi scriptis,* ubi latet occulta quaedam ac divina virtus, quae in animos legentium sensim illabitur; eos lenit suaviter, flectit, immutat, illustrat, et eo quo constituit, impellit. Hanc librorum illorum efficaciam cum suavitate coniunctam merito laudant Austriae et Hispaniae Antistites, his verbis: « *Omnem excedit fidem... quod quantumque fidei, religioni et pietati incrementum accesserit ex istius Sancti Viri scriptis, ad omnes nationes feliciter sane perlatis. In stylo scribendi dulcedo mellis; unctio S. Spiritus in ipsius verbis; caelestis quaedam puritas cum perspicuitate coniuncta in doctrinis.*»

Ad alteram propositionem, quam Censor edixit, quod Sanctus Dei Vir *vernacula* lingua scripserit, sermonem convertens Orator, sic respondit: « Etiam Patres Ecclesiae et Hagiographos, nedum Doctores, vernaculo idiomate libros suos conscripsisse. Moyses ceterique Scriptores, fere omnes, voluminum veteris Testamenti, dum hebraice scribebant, vernaculo utebantur idiomate. Chaldaice prophetiam suam exaravit Daniel; at in ea regione eaque aetate qua scripsit, vulgaris ea scriptura fuit. Mistum illud idioma ex hebraico et syro, quo Matthaeus usus fuisse fertur, ideo ab eo fuit adhibitum, quia Hebraeis per illud temporis vernaculum habebatur. Latine Evangelium, Petro docente, Marcus edidit, quippe tunc in Urbe nostra, cuius erat Petrus Episcopus primus, latine proavi nostri loquebantur. Maxima vero pars Scripturarum novi foederis ideo graece scripta fuit, quia innumeri erant in Orbis tum noti regionibus, graeca lingua loquentes.

» Ecclesiae Patres et Doctores eadem ratione sese gesserunt: quum ea lingua quisque uteretur, quam populus vulgo usurpabat, penes quem conciones haberet aut scripta exararet. Docta a nobis et literalis ea lingua dicitur, qua scripti sunt libri Athanasii, Basilii, Gregorii Nazianzeni, Ioannis Chrysostomi; sed si temporis et gentis rationem habeas, vulgaris erat ille sermo,

quem imperitissimus quisque lector et auditor facile intelligeret. Quid nunc magis dignum viro docto atque erudito, quam syriacus ille verborum sonus, qui in S. Ephraemi libris perlegendis auditur? Atqui illud loquendi genus ideo a S. Scriptore fuit receptum, quia vernaculum apud suos esset et haberetur. Idem dices de latina lingua, quam Ambrosius, Augustinus, Hilarius, Leo et Gregorius Magni adhibuerunt. Immo Hieronymus Doctor Maximus etiam Paulae et Eustochio aliisque feminis egregiis latine scribebat, quippe discipulis illis sequioris sexus hoc proprium erat idioma et familiare; eademque de causa, Ambrosius de Virginibus et Viduis libros latine exaravit.

» Merito igitur sapientes Theologi ex Neapolitano Collegio laudi maximae S. Antistiti verterunt, quod licet plura latine exarasset opera, non pauca tamen italice conscripserit: *Nemo* (inquiunt) *illi verterit culpae, quod maximam eius laudem constituit. Si enim latina tantummodo lingua tot scripta exarasset, numquam tam late Christianae doctrinae documenta diffundere potuisset.*»

Ad alteram animadversionis partem deveniens Orator, in qua Censor Alphonso notam inussit, quasi nihil ex suo penu scripserit, sed aliena collegerit atque cuiusque captui accommodaverit; multa respondit, ac pluribus laciniis ex Alphonsianis Operibus in medium adductis ut ostenderet, non fuisse alienae doctrinae servilem sequacem, sed praecedentia opera consuluisse, quae in aliquo scribendi genere prodierunt, proindeque se ostendisse summa eruditione pollentem, sic orationem concludebat:

« Quisquis haec omnia in S. Auctoris libris penitus pervestigarit, hominem deprehendet non alienae mercis compilatorem, et collectorem humi repentem, sed ingenium lectissimum creatrici quadam vi praeditum, quod multa per se detegit, atque abdita in lucem profert; mira quadam synthesi in unum colligit quod sparsum iacebat; et diligenti analysi quod confusum erat secernit apteque distinguit. Si quando vero alienis laboribus utatur, ad instar apis est, quae opere industrio ex herbis floribusque variis, quidquid est suavissimum exprimit, ac mel suum conflat quod novum ac proprium odorem et gustum habet, nec indigesta florum graminumque commistio iure possit nuncupari... Ad summum inferri posset, S. Alphonsum in *nonnullis* Operibus collegisse, quae ab aliis edita fuerant, quo facilius cognosci pos-

sent a plerisque et cuiusque captui essent accommodata. At vero licet hoc concedere velimus, num obstaret quominus Doctor Ecclesiae Alphonsus declararetur? Nonne hoc idem egerunt plures e Patribus et Doctoribus perinsignibus?

» Doctor Maximus de Hilario Pictaviensi ac de seipso fatetur in epist. 2 ad Theophilum: *Hilarius in Origene noxia detruncans, utilia transtulit: hoc et ego feci.*» Neque ex Origene tantum plura in libros suos transtulit Hieronymus, sed etiam ex aliis Scriptoribus ecclesiasticis qui ante ipsum floruerunt. Testes sunt, inter alios, Commentarii in Matthaeum, ubi et Ignatii et aliorum verba ac sententias refert. Quid plura? Virum tantum haud puduit quae alii graece conscripserant, in latinum sermonem convertere (quod multo levius est, quam in compendium contrahere), eoque nomine in Breviario Romano laudatur. S. Augustinus in *lib. 2 contra Iulianum n.* 28 declarat, se nihil ferme adiiciendum habere verbis et argumentis S. Hilarii, in confutatione Pelagianorum; multos proinde laudat ac describit locos sat amplos e libris S. Episcopi Pictaviensis. Quin et in ipso ingenti et classico opere de Civitate Dei, quot collegit retulitque locos nedum ex ecclesiasticis, sed etiam ex profanis auctoribus depromptos! Sciunt eruditi ipsi acatholici, qui fragmenta ceteroquin deperdita Varronis, Tullii, Sallustii aliorumque expiscantur.

» Liceat prope Augustinum Ambrosium memorare, qui in opere inscripto: Libri tres de Spiritu Sancto: *non solum Didymum excerpsit, sed et Basilium et Athanasium, ita ut in eo colligat quidquid dici umquam potuit, ad probandam Spiritus Sancti divinitatem* (Rm̃us Fessler, *instit. Patrologiae t. 1 p.* 686)... Num dedecori fuit Ioanni Damasceno, quod librum, qui *Parallela* inscribitur e locis SS. Scripturarum, SS. Patrum et profanorum etiam auctorum sententiis composuerit?... Num quidpiam detrahitur laudi S. Thomae, quod in *Catena aurea in quatuor Evangelia* ex diversis Doctorum libris expositionem suam concinnarit? *Epist. dedicatoria ad Urbanum IV.*

» Immo in tribus illis opusculis dogmaticis (Disputatio de fide catholica; Antilogus contra Iudaeos; et Dialogus inter Iudaeum et Christianum) quae S. Petrus Damianus praeter epistolas et sermones nobis reliquit, nihil reperitur quod non antea multi SS. Patres effuse et egregie explanaverint, et etiam hae-

reses nonnisi paucis verbis attinguntur; quantumvis ceteroquin, praesertim in extirpanda labe simoniaca, praeclara et eminentia sint huius Sancti merita.

» Si igitur antiquis Patribus ac Doctoribus nedum ignoscimus, sed laudes plurimas tribuimus: cur Alphonsi gloria imminuetur, si in quibusdam operibus idem praestiterit, quod illi peregerant?» Haec Orator; qui deinde ad singulos obiectos libros sermonem suum convertit.

Sed amplissima dicendi segetes parata est Oratori per animadversiones ex adverso factas in opus rerum moralium: namque in comperto est omnibus, S. Alphonsum singularem prorsus semet exhibuisse in difficillima rerum moralium prudentia, ita ut a Deo excitatus putandus sit ad illud conficiendum opus, quod norma esse deberet in tanta opinionum varietate; praesertim vero adversus invalescentes sententias, motas vel ortas ex Ianseniana doctrina, quae aequas christianas morum regulas ubique sensim sine sensu in gravissimum convertebant iugum.

Ad superiorem itaque Censoris animadversionem, praetermitto bibliothecae titulum, qui inter eiusdem Operis merita scite recensetur. Neyraguet *Compend. Theol. mor. de consc.* hoc summo honori (ut notavit Orator) duxit S. Auctori, quod « *omnium in-* » *signium Doctorum,* qui de re morali dissertaverunt, opiniones » in medium profert, ita ut *illius Theologia ceteros Auctores sup-* » *plere possit.*» Item Scavini *Theolog. mor. tract. de Consc.* scripsit: « *Eruditione inter fusiores et recentiores Moralistas praestan-* » *tissimus,* qui declarat, se per annos multos quamplurima Au- » ctorum classicorum volumina evolvisse, ac solertissime eorum » doctrinas ponderasse: qua in re, hoc maxime allicere debet: » quod nempe Auctor, *in quacumque controversia,* solet exhibere » clare et simpliciter *omnes hinc inde Doctorum sententias et ra-* » *tionum momenta, quibus singulae innituntur,* in medium sincere » proferens *catalogum Scriptorum* melioris notae... (ita ut) *studio-* » *si habeant quasi sub oculo Theologos et Canonistas sine numero.*»

Animadvertens itaque Orator, theologiam moralem ita esse pertractandam quod iam a medio saeculo XVI invaluit, ut praetermittendi non sint sacri canones, definitiones Ecclesiae ad mores spectantes, constitutiones Apostolicae et propositiones a S. Sede damnatae, quibus et fundamentum positivum disciplinae mo-

ralis et auctoritas continetur, quam excedere nefas esset; nec praetermittenda auctoritas, quamquam ea privata sit, Theologorum probatorum, praesertim Sanctorum eorumque qui classici audiunt: nemo inquit reprehendet S. Auctorem si haec omnia peregerit, dummodo ad rem factum sit.

« Atqui (pergit Orator) S. Auctor non modo Doctorum auctorumque sententias allegat, sed etiam rationes allatas, ac obiectiones seu difficultates ipsis obstantes sedulo examinat atque ponderat, et demum iudicium suum pronunciat: haud raro rationem in lancem imponens, qua nemo antea usus erat. In praefatione ad Theologiam moralem ait: *Ceterum sategi, ut plurimum, meam exponere sententiam, iustum pondus tribuendo maioris, vel aequalis, vel minoris probabilitatis cuique sententiae, prout meae imbecillitati visum fuit, ne ancipitem relinquerem lectorem, more aliquorum, qui sententias aliorum tantum referentes non parum exosos legentibus se praebent.*

» Maximam porro laudem (scitissime prosequitur Orator cuius verba refero) ingenii praestantissimi ille dicendus est meruisse, qui in scientia multis tenebris offusa, multis obsita dumis, multis quaestionibus perplexa, tutam planamque viam comperiat, quae ad veritatem perducat, nec dextrorsum nec sinistrorsum deflectens; repertum vero tramitem aliis ostendat dilucide, et ita probet, ut iis quibus iudicium pertinet, placeat, ac suffragia sapientium sibi conciliet. Haec sedulo retine, et quid S. Antistes peregerit, inspice. Vertente medio saeculo XVIII discordia inter Auctores, Theologiam moralem pertractantes, adeo increverat, ut vix ulla capita remanerent, de quibus non disputaretur. *Tutioristae rigidiores, Tutioristae mitiores, Probabilistae strictiores, Probabilistae laxiores* acriter suas defendebant opiniones. In primis *Rigoristae* dogmata sua intolerabilia, tamquam Evangelio et SS. Patrum placitis unice conformia haberi volebant, quibus obloqui sine aperto aeternae damnationis periculo nemini liceret. In tanta opinionum varietate, Confessariis optio nulla praesto erat, praeterquam aut in alicuius scholae vel magistri verba iurare, aut laborem suscipere gravissimum et difficillimum, cui pauci sane pares erant; nempe ut omnes opiniones controversas examinarent, ac eas seligerent, quae ipsis a rigorismo aeque ac laxismo distare viderentur. *Opus ergo erat Viro acuto ingenio,*

profunda eruditione et longa experientia praedito, qui omnium partium studio alienus, soloque maioris Dei gloriae et salutis animarum zelo ductus, omnes sententias controversas inquireret, rationes pro et contra militantes diligenter ac religiose perpenderet, ac demum iudicium suum pronuntiando, *Confessariis viam planam panderet,* qua in sacro exercendo ministerio, unde salus aeterna fidelium magna ex parte dependet, tuto incedere possent.

» Atqui S. Alphonsum, divina providentia disponente, Theologia sua morali *id reapse praestitisse,* nostra saltem aetate *uno ore praedicatur...*

» Quas ob res, ii ad quos iudicium pertinet, *eminentis doctrinae* laudibus amplissimis Opus Alphonsi cumularunt. Romani Pontifices, licet in eiusmodi encomiis tribuendis parcissimi, in Alphonso tamen exornando laudibus non pepercerunt. . . . Nihil dicam de S. R. E. Cardinalibus, de Archiepiscopis, Episcopis, Religiosorum Ordinum Praesulibus, aliisque, quorum suffragia ac testimonia in ipsis Literis diserte sunt exposita.»

Inde Orator multa adduxit testimonia ad ostendendum, quale ac quantum sit iudicium, quod de morali S. Alphonsi Opere dederunt docti publicique Scriptores.

Horum testimoniorum aliqua exponam. « Quantam S. Alphonsi » de re morali Opera (inquiunt Professores facultatis Theol. in Uni» versitate Lovaniensi) pro animarum conversione *in universo Orbe* » *catholico lucem fuderint,* et quam stupendos in *universa Eccle*» *sia* poenitentiae fructus attulerint, ac porro afferant, tam diu » tamque constanter omnium regionum Antistitum et Sacerdo» tum eloquia testantur, ut S. Alphonsi doctrina non uni tantum » alterive regioni luxisse, sed *Ecclesiam universam docuisse et* » *fecundasse,* iure merito praedicetur. Divinae porro Providentiae » consilio factum est, uberrimum illum et saluberrimum fontem » ab eo inde tempore scaturire, quo in genus humanum irruit » teterrima pravitatis colluvies...»

Doctores collegii theologici Bononiensis inter cetera scribunt: In ea Theologia morali « ex duabus utra, num sanctitas, num » sapientia magis excellat, valde implicatum est declarare. *Tanta* » enim *in ea vis ingenii, tam mirabilis ad sanae doctrinae defen*» *sionem prudentia,* tam temperans in violentissimos adversarios » continentia elucet, ut exinde Dei miles *quovis nomine perfectus*

» arguatur... *Maximi loco beneficii habendum, Alphonsi sententias* » (summo iam in pretio apud omnes, antequam Sanctis adscri- » beretur) hunc post honorem *ita ubique gentium invaluisse, ut* » *sacrorum Antistitum nemo non faveat, ministrorum Ecclesiae* » *nemo non evolvat, sedentium pro tribunali nemo non amplecta-* » *tur*. Idque reipsa ab adversariis quoque compertum et compro- » batum: nam extremarum partium duces modo qui sequi velint, » omnino non habent; quandoquidem *doctissimi huius temporis* » *omnes in eo toti videntur esse, ut Alphonsi libros interpretentur,* » *commentariis illustrent. . . Hodie Alphonsi praecepta non apud* » *Italos tantum et Gallos et Belgas et Germanos obtinent, sed in* » *Europa universa, immo quam ipsa late patet Ecclesia catholica.*»

Rationem autem, qua tot laudibus extollendum est Opus morale S. Antistitis, scitissime attingunt Professores Facultatis Theologicae in Universitate Vindobonensi ubi aiunt: « *Id quidem ma-* » *ximum, quo S. Alphonsus inclaruit, meritum esse putamus, quod* » *morum doctrinam,* tum ab immoderato rigore, tum a nimia le- » nitate aeque distantem doctrinam *genuino Ecclesiae spiritu un-* » *dique plenam, mira eruditione exposuit, perspicacissime probavit,* » *acutissime explanavit, fortissime contra adversarios armis victri-* » *cibus propugnavit.*»

Card. De Rohan-Chabot, Archiep. Vesontionensis, qui in epistola circulari ad clerum suum data (Romae die 5 Iulii 1831) post acceptum a S. Poenitentiaria notissimum Responsum, haec habet: « Nihil nobis, Dilectissimi, optatius... nihil... vobis ipsis utilius » poterat contingere, quam quod *certam aliquam normam* vobis » proponere possemus pro animarum gubernatione in Sacramento » praesertim Poenitentiae administrando, quam quisque vestrum » tuto sequi potest... Quapropter, dum illam Responsionem di- » lecto Clero nostro participamus, magnopere vobiscum gratula- » mur, quod occasio nobis exhibeatur, imo et *efficax remedium* » *ad dissidentium animorum motus componendos et conscientiarum* » *tranquillitatem procurandam*. Cum itaque Romae Iudicium eius- » modi sit, ut illi plane adhaerendum esse velimus... *omnes pa-* » *terno hortamur affectu, ut eam ad praxim deducant*... ut illud » Apostoli (1 Cor. 1, 10) teneatur, quod tantopere commendat: » *Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Iesu Chri-* » *sti, ut idipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata; sitis*

» *autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.*» Cf. Gousset, *Justification de la Théolog. mor. du B. Alphonse, Besançon* 1832 *pag.* 251, ibique alia opportunissima reperies: nec non *p.* 15, 27, in quo habes quoque praeclarum testimonium Em̃i Gousset.

Duobus hisce Romanae et Gallicanae ecclesiae ornamentis, fas est adiicere tres Antistites italicos S. Auctori coaevos, quorum alter Rm̃us Basti olim Episc. Melphiensis aiebat: « Il P. D. Al» fonso, con questa sua Morale *ha sconfitto il giansenismo* (latine: » *cum hac sua morali Alphonsus profligavit Iansenismum),* avendo » poste le dottrine morali nel giusto loro stato, *ed ha agevolato a* » *noi Vescovi il governo delle anime.*» Cf. Tannoia l. 4 c. 16 p. 647. Alter vero, Rm̃us Lupoli olim Episc. Cerretanus, subdit; « *Io non* » *mi fiderei di fare il Vescovo, se non avessi sul tavolino la Mo*» *rale di Monsignor Liguori.* » Tertius demum Rm̃us Minutoli, olim Episc. Miletensis, haec de se fatebatur: « In tanti anni che » sono stato Confessore in Napoli non ho saputo altra Morale che » questa di Monsignor Liguori. Questa ho sostenuta in Napoli; » *questa voglio si seguiti da' miei Confessori diocesani, e con questa* » *regolo la mia diocesi. Non può fallire chi con questa si regola;* » *perchè essa è opera di un Vescovo santo, pieno di Dio, e tutto zelo* » *per la salvezza delle anime.*» Cf. Tannoia *loc. cit.*

Item, Rm̃us Kenrick, olim Archiep. Baltimorensis, qui opus suum morale aggrediens, ait: « Omnem in eo posuimus operam, » ut S. Thomae e schola veteri, et S. Alphonsi ex recentiori ute» remur documentis, et ex iis quid de singulis casibus sentien» dum sit, colligeremus.» *Theol. mor. vol. I Philadelphiae* 1841. Atque in eius operis prooemio: « Prae recentioribus Ethices au» ctoribus *eminet S. Alphonsus de Ligorio...* (qui) scientiae et » exercitii fructus in Theologia morali, quam scripsit, nobis re» liquit. *Hanc semper prae manibus habuimus,* dum opus hoc no» strum qualecumque pararemus, *eiusque exscripsimus saepe sae*» *pius verba et secuti sumus libenter auctoritatem.*»

Alter Americanae Ecclesiae Episcopus Mullock scripsit: « The » great and principal work (S. Alphonsi) is his *Moral Theology,* » *one of the most learned works on the subject ever published...* » It has since gone through *numberless editions,* and *has been* » *always looked on as standard authority.*» The life of S. Alph. Dublini 1862 p. 130, 132.

Omitto praeclarissima testimonia de morali S. Alphonsi quae dederunt duo itali Scriptores in theologia morali satis celebres tum Scavini in *Praef. ad suam theol. mor.* et in *tract. de conscient.* tum D. Frassinetti, *Compendio della Teol. mor.* Commemorabo D. Martinet, qui haec scripsit: « Huius eximii Operis... » supervacua iam esset defensio, cum haec duo constent: 1° Theo- » logiam Ligorianam probatiorave eius compendia diu noctuque » versari ab omnibus ferme Pastoribus et Confessariis... 2° Inter » Theologias morales, recentiore aevo editas, ab impraeiudicatis » animis *principem locum Ligorianae facile decerni, ob immensam,* » nec tamen confusam, *eruditionis copiam, ob singularem pruden-* » *tiam experimentalemque scientiam sanctissimi Auctoris, maxime* » *vero ob iteratam comprobationem S. Sedis Apostolicae.* » Theol. Moral. Parisiis 1867 t. 1 p. 277.

D. Müller pariter scripsit: « Divum Thomam *et S. Alphonsum* » *omnibus praetuli.* . . Quanta sancti huius Episcopi in materiis » moralibus *auctoritas* sit ex Ecclesiae iudiciis et encomiis per- » spicitur. . . *Nunc temporis, vix ulla in orbe catholico provincia* » *invenitur, in qua laudatum Opus cum ceteris ipsius scriptis non* » *magna divulgatione et existimatione gauderet.* » Theol. moral. Vindobonae 1868 l. 1 Praef. et pag. 17, 43.

Item D. Bernardus Sala, qui in compendium contrahens Alphonsianum Opus graviter disserit de auctoritate S. Auctoris, concludit: « es fácil deducir que *entre los muchísimos escritores* » *de Moral* cuyas opiniones pueden lícitamente seguirse por no » ser reprobadas por la Iglesia, *debe sin duda darse la preferen-* » *cia á las de S. Alfonso de Ligorio.*» La Teol. mor. en noventa conferencias... Vich 1868, conferen. 1.

D. Raymundus Miguel, traductor hispanus Operis *Homo Apost.* inter cetera scripsit: « *Inútil es decir que á esta clase* (eorum » videlicet qui doctrinae fulgore mundum illuminant) *pertenece la* » *Teología moral de S. Alfonso M. de Ligorio.* Nadie sin incurrir » en la nota de temerario podrá tachar los escritos de este in- » signe Autor. . .; *qué peso tan estraordinario no se añade á su* » *doctrina!* . . . Un Doctor que enseña con la palabra y con el » ejemplo es *dos veces Doctor:* y un Doctor que se hace Santo » practicando aquello mismo que enseña, *puede hacer muchos San-*

» *tos.* He aqui porque se *aprecian tanto entre los sabios las Obras* » *de S. Ligorio.* » El Hombre Apost. instruid. Barcelona 1846.

P. Ioseph Mach S. I. probans quam difficile sit bene callere universam Theologiam moralem, inter cetera haec habet: « Una » dificuldad quedaba todavía, y era la de encontrar un guia fiel, » que con perfecta seguridad condujese al Sacerdote inexperto » por las ásperas é intrincadas sendas de la Teologia moral. Pero » la divina Providencia nos ha deparado este buen Angel y guia » segurísimo en la Teología y persona de san Alfonso Ligorio... » Entre las apreciabilísimas obras que corren de Teología mo- » ral, *una ciertamente de las mas autorizadas y mas dignas de* » *ser estudiada, comentada, é ilustrada... es la Teología moral de* » *san Alfonso Ligorio.* Todo la recomienda sobramanera.» *Tesoro del Sacerd. 4 Edic. Barcelona* 1866 *par.* 1 *tr.* 2 *p.* 50.

D. Neyraguet, in Praefatione sui operis haec scripsit: « *Quid* » *utilius Morali S. Alphonsi* Theologia? Attendendum ad se- » quentia: 1° S. Auctor. . . ceterorum Doctorum praeclara dicta » et excogitata prae manibus habens, horum opiniones *diu inve-* » *stigatas ponderavit,* precibusque et virtutum exercitio, qui lu- » mine caelesti prae ceteris adiuvaretur meruit... 5° Nulla cupi- » ditate ductus, et ab omni singulari doctrina alienus *Ecclesiae* » *Romanae soli doctrinae toto corde adhaerens,* Decisiones S. Sedis » accurate profert, quod saepe praetermittunt alii Doctores: *hoc* » *praecipuum in animo habens, ut Iansenistas, sanae doctrinae* » *hostes infensissimos, debellet, eorum errores patefaciat, illosque* » *ad antiquas Ecclesiae Catholicae regulas reducat.* – 6° Eius do- » ctrinam sectantes *innumeri Clerici* scientia et pietate conspicui » in eiusque studio maxime versati, *cum magno successu sanctum* » *ministerium exercent.* – 7° Vix ac ne vix quidem alius Doctor » reperitur, qui de re morali *tam multa tamque particulatim* scri- » pserit... *Non mirum ergo, quod hisce temporibus, haec Theolo-* » *gia ubique exoptetur et exquiratur, quod ab Ecclesiarum Prae-* » *sulibus commendetur, ab eximiisque Doctoribus... summis laudi-* » *bus extollatur; quod in universum Orbem diffusa, in omnium* » *fere Clericorum manibus versetur.*»

Ne longius progrediar ceteros omitto, ut P. Ioannem Gury, P. Montrouzier, *Revue des sciences ecclés. n.* 94 *Octobre* 1867 *p.* 302, P. Zecchinelli tres ex S. I. Pariter scriptorem in Theologiae cursu

compl. *Migne t.* 11 *p.* 332: nec non praeclara ellogia per doctas ephemerides tributa, ut videre est: *Unità Cattolica,* 16 *Luglio* 1864, 1 *Ottobre* 1868, 23 *Feb.* 1867. Revue des Sciences ecclésiastiques *n.* 56 *août* 1864 *p.* 159.

His autem praeclarissimis Auctorum encomiis in medium deductis, descripto quoque plausu, quo plurimae editiones in universum Orbem fuerunt diffusae, eo ipso perquam longissime abit animadversio illa a Censore proposita, quasi vero Morale Opus Alphonsi reduceretur ad merum sententiarum compendium, in quo non aliud Auctoris meritum reperiretur, quam laboriosi coactoris.

Ad eas animadversionis partes, quibus opponitur: *inceptum opus perfecisse dici nequit:* quod *emendationes aliae procul dubio accessissent, si aliae, adhuc eo superstite, prodiissent editiones, aut diutius in vivis degisset:* inter cetera sic respondit Orator: « Non esse commiscendas *primas Operis editiones,* cum Opere, quod S. Auctor moriens reliquit. Hoc inspiciendum est, non prima tentamina, quae semper aliquid emendandum, temperandum, perficiendum desiderant; quod S. Auctor praestitit. . .

» Nolim equidem Censorem optimum importune a moralibus disciplinis ad mathesin revocare; sed commemorare fas sit, emendationes operum, quae recte et religiose fiunt, procedere *per seriem decrescentem;* adeoque quo magis lima ab auctore adhibetur, *eo minor* fit numerus errorum, vel defectuum qui correctione indigeant. Sane Vir sanctus in secunda editione elenchum *nonaginta novem* quaestionum reformatarum adiecit. In *sexta,* quae prodiit anno 1767, alias *viginti tres* addidit. Postmodum in *octava,* quam anno 1779, octo nimirum annis ante eius obitum, evulgavit, nonnisi tres correctiones illius stylus exaravit.

» Ex quo factum est, ut eo mortuo, Opus undequaque perfectum haberetur, et *Sedes Apostolica* Alphonsum potuerit proponere quasi Ducem certissimum, quem in omnibus moralibus quaestionibus conscientiarum moderatores sequerentur. Immo non semel S. Congregationes Romanae, potius quam directe propositas dubietates dissolverent, ad Alphonsum quasi oraculum venerandum, consulentes delegarunt. Ita cum anno 1842 quaestio salebrosissima proponeretur S. Poenitentiariae ab Episcopo Cenomanensi, circa interrogationes a Confessario faciendas super

implemento coniugalium officiorum, die 8 Iunii respondit: « *Verba* » *perpendat S. Alphonsi de Ligorio viri docti, et harum rerum pe-* » *ritissimi,* qui in *Praxi Confessariorum* §. 4 *n.* 41 inquit: Circa » autem peccata coniugum respectu ad debitum coniugale, ordi- » narie loquendo, Confessarius non tenetur, nec decet interrogare » nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit. » De aliis taceat nisi interrogatus fuerit. » Item S. Congregatio R. et U. Inquisitionis, ad quaesitum: « An impediti adire Romam » in persona, teneantur adire saltem per epistolam, aut procu- » ratorem, ad absolutionem a casibus Sedi Apostolicae reservatis » impetrandam? die 18 Iulii 1860 respondit: *Consulat* (Episco- » pus N. Orator) *probatos auctores, inter quos S. Alphonsum Ma-* » *riam de Ligorio.* » Et cum eidem S. Congregationi plura proponerentur dubia circa absolutionem complicis in vitio turpi, praefata die sequens etiam prodiit responsum: *Consulat* (Episcopus N. Orator) Decretales Clementis III et *probatos auctores inter quos S. Alphonsum de Ligorio Theol. moral. l.* 7 *c.* 1 *dub.* 5 *de Censuris n.* 84 *ad* 92. Atque nonnulla alia similia responsa adducens Orator sic est prosequutus.

« Si quis vero gravate ferat, quod Alphonsus dum in vivis ageret, studiose elaboraverit in naevis emendandis et plura deprehenderit quae in prima vel altera editione exciderant, posteaque in melius reformari potuerunt; dicam mirum non esse, illum *inter tot millia quaestionum*, aliquas opiniones reperisse, quas primitus ut satis probabiles admiserat, postmodum vero iterato examine, ut *certo et notabiliter minus probabiles* cognovit. Etenim rationes pro singulis opinionibus ex utraque parte militantes, accuratissime imo scrupulose et non semel tantum, examinare ac ponderare religioni sibi duxit; ut patet ex textu Theol. mor. lib. 3 n. 547... *semper timor mihi fuit, ne Deus aeque rationem a me exigeret si opiniones laxas ut probabiles approbassem, quam si probabiles ut laxas reprobassem.* De his emendationibus memoratu digna sunt quae refert P. Tannoia, S. Auctoris biographus *loc. cit. l.* 2 *c.* 28 *pag.* 183. – Neapoli (italica verba latine verto) gratae non acciderunt illis venerandis Congregationibus, eiusmodi emendationes; quum universim satis firmae, ac classicis auctoritatibus innixae, emendatae opiniones iudicarentur. Nonnulli eo devenerunt, ut dicerent, id Auctori honori non esse. *Di-*

cant de me, inquit Alphonsus, *quidquid velint, non quaero gloriam meam, sed animarum bonum gloriamque Christi Iesu.* – Tanta fuit in S. Auctore religio, tam sincerum studium quo veritatem inquirebat!... Utinam omnes Theologi, tam rigidiores, quam benigniores, eandem semper in veritate inquirenda sollicitudinem adhibuissent! »

Adnotatione praeterea facta, emendationes quoque fecisse in suis Operibus alios Ecclesiae Doctores, quod ipsorum laudi vertitur, inter quos ipse Thomas et Augustinus, sic defensionem suam quoad animadversionem de qua agimus Orator conclusit.

« His generatim propositis, propius ad quaestionem accedere fas est; nam revera multa hodie reperiri monet Censor, quae in Theologia morali *non bene excusa Auctori exciderunt, quaeque doctis prudentibusque viris satisfacere nequeunt.* Instare fas est et rogitare: qualia haec sint?... Hic censura se tuetur nomine honorabili P. Antonii Ballerini moralis theologiae antecessoris.

» Attamen ab eo viro qui certe S. Alphonsi auctoritati nunquam serviliter adhaesit, vix tantum Censor decerpere potuit, ut pauciores quam triginta locos adduceret, quibus in rem suam uteretur; dum quaestiones, quae in morali Theologia pertractantur, innumerabiles sunt. Cetera sane nullius momenti ad disputationem nostram Censor esse putavit. Nam siquid grave et solidum, praeter ea quae adduxit, deprehendisset, pro officio suo nominatim designasset. Nec grave et solidum quidquam esse poterat; nam si opiniones aliquae adhuc disceptabiles in S. Alphonso reperiuntur, nulla tamen falsa vel temere prolata dici potest (1).

(1) Haec et similia Oratoris verba in aestu defensionis prolata, si ad accuratam veritatis normam expenderentur, non undequaque vera reperirentur. Namque, si disceptabiles in S. Alphonso reperiuntur opiniones, eo ipso aliqua falsa dici poterit si falsa demonstretur: secus enim non essent realiter disceptabiles.

Nulla quidem dici potest temere prolata, quatenus culpabilis temeritatis nota inurenda S. Viro esset: cui nemo contradicit.

Celebre Decretum S. Poenitentiariae omnes quidem et singulas S. Auctoris opiniones tuetur seu comprehendit, quin tamen reprobet aliorum probatorum Auctorum sententias: quae possunt esse quoque contrariae. Decretum enim seu Responsum S. Poenitentiariae latum est non super *veritate* cuiusque S. Auctoris opinionis: sed latum est ex principio moralis prudentiae, secundum quod quisque tuto agit, qui sequatur sententias eorum, qui et sana doctrina praestiterint et integritate morum refulserint: quae dotes in S. Alphonso praeclarissimae recognitae sunt ipso S. Sedis iudicio,

Decretum siquidem S. Poenitentiariae ita *omnes et singulas S. Auctoris sententias* tuetur, ut animarum moderatores eas *tuto sequi valeant,* quin perpendant momenta rationesve, quibus variae eiusdem nituntur opiniones; immo quin obstare possit iuramentum praestitum Probabilioristarum sententias tuendi ac docendi. Quae laus splendidissima S. Alphonsi, nulli Ecclesiae Doctori (ni mea me fallit memoria) tributa fuit. Ita, sine ulla cunctatione, Pontifex Romanus solemniter in Bulla Canonizationis de S. Viro proferre potuit gravissima verba, quae de S. Hilario protulerat Hieronymus, nimirum: *omnia eius opera inoffenso prorsus pede percurri posse.*

» At vero, quomodocumque se res habeat, undecumque obiecta sint hausta, omnibus singillatim expositis inferius respondere parati sumus; nec solida argumenta deerunt, quibus ictus contra doctrinam S. Antistitis illati validissime refellantur.» Hactenus Orator, qui deinde ad tuenda nonnulla peculiaria doctrinae capita et ipse descendit.

Praeterea vir alter in rebus moralibus apprime versatus (ex familia Ligoriana ut puto) partem sibi assumpsit defendendi S. Auctorem ab eiusmodi ictibus, quos dixit Orator. Id peregit, Opere propemodum conscripto, quod constat quingentis et amplius paginis in folio minutis typis exarato.

Placet nonnulla generalia ex Prooemio excerpere, quae ad generalem causae disceptationem propius faciunt.

« Supponit (inquit laudatus vir) plerumque cl. Professor, S. Alphonsum *sola Doctorum auctoritate* ad varias, sive approbandas sive reiiciendas sententias inductum fuisse. Verum eiusmodi assertis solemniter contradicit ipse Sanctus. Scribit enim in Theologia morali *lib.* 3 *n.* 547: « Facile continget, in hoc meo libro... » omnium sensui me non fore satisfacturum: ab illis enim qui

erumpentes quoque ex eius expensis scriptis in Causa Canonizationis. Haec patent ex ipso S. Poenitentiariae Responso, de quo hoc sensu fusius scripsi in *Vol. I pag. 497 et seqq.* et qui secus de eodem Responso contenderent, evidenter errarent, quin S. Alphonsi causam sive πολεμικῶς sive θετικῶς iuvarent. Quod ex eo Responso causam iuvat, illud est, quod nullus auctor, de rebus moralibus scribens, peculiarem illam declarationem sibi vindicare possit: qua factum est, ut conscientiarum moderatores de uno probato auctore per ipsam S. Sedem certi essent. Quod, inspecta ratione agendi S. Sedis, res est magni momenti.

» rigidae vel benignae sententiae plus forte, quam par est, aman-
» tiores sunt, aut nimis austerus habebor, *quia a multorum gra-*
» *viumque Auctorum sententiis recessi;* aut nimis indulgens, quia
» plures opiniones libertati faventes, tamquam probabiles appro-
» bavi. *Testor Deum,* cuius honorem et animarum salutem mihi
» proposui, quod *quidquid scripserim,* non aliqua passione impul-
» sus, *aut verbis aliquorum Auctorum addictus,* vel austeritati aut
» benignitati nimis adhaerens, ad haec scribenda me induxi. *In*
» *qualibet quaestione, praevio diuturno studio, curavi quidem veri-*
» *tatem investigare praecipue in iis quae ad praxim magis faciunt;*
» et propterea non solum *diligenti trutina perpendere elaboravi*
» *rationes,* quas Doctores classici tradunt, sed etiam plures do-
» ctos recentiores consulere non neglexi: *adeo ut aliquando, in*
» *recto iudicio de aliqua quaestione faciendo, multos dies consum-*
» *pserim.* Siquidem *non tamquam ovis* (ut verbis utar rigorista-
» rum) *semitas Scriptorum cacco ductu sectatus sum;* sed operam
» dedi, ut veritatem assequerer, aut sententias, quae magis veri-
» tati accedunt, amplexarer. *Pro viribus sum conatus, semper ra-*
» *tionem auctoritati praeponere; et ubi ratio me convicit, non renui*
» *auctoribus pluribus contraire,* etiam iis, quibus magis forsan ad-
» haerere potuissem, utpote quia, cum hanc scientiam addisce-
» rem, ad manus meas ante alios illi pervenerunt...»

« Insuper (prosequitur idem Ligorianus defensor) cl. Ballerinius passim S. Alphonso *falsas Auctorum allegationes* obiicit. Libenter concedimus, quosdam perpaucos Auctores *interdum* a Sancto nostro, pro aliqua sententia minus recte allegari. Ast, cuinam Theologo, de disciplina morali diffuse tractanti, non idem exprobrandum esset?... Humano quippe modo loquendo, non potest non fieri, quin in ampliori Opere, quemadmodum in Theologia morali S. Alphonsi inter plura millia citatorum (1) aliqua exci-

(1) In *quatuor* fere *millibus Quaestionibus,* quas complectitur sola Theologia moralis, et in quibus solvendis S. Alphonsus octingentorum circiter Auctorum sententias allegat et perpendit, huiusmodi *Citata* sunt saltem numero *triginta quatuor millia.* Iure igitur affirmare potuit ipse S. Auctor in praefatione Operis: « *Concinnatas in hoc reperies omnes quaestiones et res morales, quae magis ad praxim deserviunt. Ut vero sententias veritati conformiores seligerem, in quacumque quaestione non parum laboris impendi; per plures* (alibi dicit *quindecim*) *enim annos, quamplurima Auctorum classicorum volumina*

dant errata; praesertim si de quaestionibus et sententiis, varias distinctiones et restrictiones comprehendentibus, agitur. Diximus *interdum;* nam ex infra exponendis clare liquebit, non S. Alphonsum, sed potius ipsum cl. Ballerinium, maxima saltem ex parte errare, Auctorum textus minus recte citando...»

Animadvertit denique idem Ligorianus Defensor, non adesse quidem obligationem sequendi sententias Scriptorum, etsi inter Beatos aut Sanctos relati sunt; immo posse quoque horum sententias impugnari; ita tamen, ut impugnatio fiat *cum debita reverentia,* ut sit *modesta et bonis rationibus innixa;* Benedictus XIV *de Canoniz. l.* 2 *c.* 34 *n.* 12. Praesertim vero in Constitutione *Sollicita ac provida* §. 24, ubi de S. Thoma Aquinate Pontifex loquitur, eiusque laudat scribendi moderationem, honestissimamque cum adversariis agendi disputandique rationem, reprobans contrarium agendi modum, quamquam diversa sentire liceat (1).

evolvi, tam rigidae, quam benignae sententiae...» Unde scitissime advertit Emus Card. Villecourt, in Vita S. Alphonsi tom. 4 p. 421: « *D'où l'on peut se faire une idée, non-seulement de peines et des fatigues qui accompagnèrent ce prodigieux travail, mais aussi du mérite et de l'excellence de cet Ouvrage.»* Et Rmus D. Manning, Archiep. Westmonasteriensis, de Operibus moralibus S. Auctoris loquens, scribit: « *Les Œuvres de Saint Alphonse sont, je puis le dire, la Somme de la Théologie morale, comme les œuvres de l'immortel Saint Thomas sont la Somme de la Théologie dogmatique. Pour les composer, Alphonse consulta fidèlement et laborieusement les Théologiens qui l'avaient précédé. Environ huit cents été lus et analysés par lui. Le travail consciencieux, assidu et minutieux, exigé pour une pareille tâche, n'est pas surpassé dans l'histoire de l'Eglise...»* Cfr. opusc. cui tit. *La confiance en Dieu et la mission de S. Alphonse,* Paris 1868 p. 130. (Nota laudati defensoris).

(1) Quam varium est iudicium, quod sponte erumpat ex publicis alicuius scriptis, ab eo quod alii sibi faciunt ex ipsa persona quae scripserit. Qui cl. P. Antonium Ballerinium noscant, eiusque praelectiones audierint (ego enim per annum in re morali docentem eum audivi) ne vix quidem commoventur ob quasdam eius dicendi rationes, quae per se acerbae videntur. Est enim venerandus senex acri ingenio praeditus, vivacique phantasia pollens, qui innato quodam horrore Iansenismi vestigia est semper insectatus: unde nec mirum si in oppositam partem forte aliquando feratur, acrisque identidem appareat eius dicendi ratio; qui si facundia gauderet celebris Melchioris Cani, non multum illius dicendi rationes ab huius scriptis fortasse discreparent. Est porro in docendo amoenissimus, cuius sententiam si minus probabilem ei demonstrares, et loco dicendi minus probabilem minusque veram, ei diceres esse absurdam, illogicam, nulli fundamento innixam, aliaque id genus, eius animum nullatenus perturbares.

Ceterum auctoritati S. Alphonsi universim defert, quod non solum passim colligitur ex pluribus eius adnotationibus;

His accesserunt duo Consultorum vota a S. C. exquisita: horum Consultorum unus rationibus fere innixus, quas ex Causae Oratore hactenus concinnavi, pro S. Alphonso, titulo Ecclesiae Doctoris augendo, opinatus est: alter vero, in principiis, quae eiusmodi causas dirigunt, eorundemque applicatione aliquatenus nutans, in oppositam ferebatur sententiam.

Proposita itaque causa disceptanda in S. Congregatione SS. Rituum die 11 Martii 1871, referente Emo Cardinali Constantino Patrizi, causaque cognita, Responsum prodiit: « *Consulendum SSmo pro concessione seu declaratione et extensione ad universam Ecclesiam tituli Doctoris in honorem S. Alphonsi Mariae de Ligorio cum Officio et Missa iam concessis addito* Credo, *Antiphona ad Magnificat in utrisque vesperis* O Doctor, *ac Lectionibus I Nocturni* Sapientiam, *et VIII Responsorio* In medio Ecclesiae.»

Re autem per Rmum D. Secretarium die 23 Martii 1871 ad SSmum Patrem relata, SSmus S. Congregationis Responsum adprobavit et confirmavit, ac generale Decretum expediri mandavit, quod infra referam.

Ex quibus colliges:

I. Doctoris Ecclesiae titulum illis luminariis, ex universali veluti Ecclesiae consensu, ab antiquis temporibus fuisse tributum, qui sanctimonia vitae refulgentes, suis scriptis Ecclesiam universam aliquo modo illustrarunt.

II. Non enim propter seipsos Doctores sunt appellati; sed propter Ecclesiam cui praeclare inservierunt, sive in confutandis invalescentibus erroribus, sive in illustrandis sacris Litteris, sive in explanando Revelationis deposito, sive in dirigendis moribus.

III. Eminentiam ideoque doctrinae (quae in nonnullis Ecclesiae Doctoribus fuit prorsus angelica) non fuisse *absolute* consideratam ut Doctores appellarentur, sed *relative* ad magnum aliquem effectum, quem pro varia Ecclesiae conditione praeclaro ingenio, sanctimonia et doctrina sunt consecuti.

IV. Quare inter Ecclesiae Doctores, si doctrina absolute considerata inter ipsos comparetur, gradus ita distinguuntur, quem-

sed etiam ex ipso textu, quem explicandum in schola ipse selegit. Compendium enim quod concinnavit P. Ioannes Gury non est fere aliud quam compendium Alphonsianae doctrinae.

admodum in firmamento astra maiora et minora; qui tamen omnes pro rerum conditione universam illuminarunt Ecclesiam.

V. Hoc bonum proinde, in Ecclesiam collatum, esse praecipuum argumentum ad Sanctum Virum titulo Doctoris Ecclesiae decorandum; quod per se aperte significat eam doctrinae eminentiam quae hac de causa quaerit Ecclesia.

VI. Inde pariter colliges: frustra eiusmodi causas penes S. Sedem promoveri ad obtinendam formalem Doctoris declarationem, nisi iam praecesserit aliquod Ecclesiae suffragium quod eiusmodi reale bonum significaverit.

VII. Haec omnia abunde reperiri in S. Alphonso de Ligorio, qui sanctitate vitae praestitit, et suis copiosis scriptis, praesertim in re morali, adeo refulsit, ut extincto universim fere practico Iansenismo, totius propemodum Ecclesiae suffragium sit promeritus: meritoque habendum Ecclesiae Doctorem prudentiaeque moralis nostro aevo parentem.

DECRETUM URBIS ET ORBIS.

« Inter eos qui fecerunt et docuerunt, quosque Dominus Noster Iesus Christus magnos fore vocavit in Regno Caelorum, merito recensendus est Sanctus Alphonsus Maria de Ligorio, Congregationis a Sanctissimo Redemptore Institutor et Sanctae Agathae Gothorum Episcopus. Hic virtutum omnium exempla faciens, veluti lucerna supra candelabrum posita, omnibus Christifidelibus, qui in Domo Dei sunt, adeo illuxit, ut iam inter cives Sanctorum et domesticos Dei fuerit relatus. Quod autem sancta operatione complevit, verbis etiam et scriptis docuit. Siquidem ipse errorum tenebras, ab Incredulis et Iansenianis late diffusas, doctis operibus, maximeque Theologiae Moralis tractationibus, distulit atque dimovit. Obscura insuper dilucidavit, dubiaque declaravit, cum inter implexas Theologorum sive laxiores sive rigidiores sententias tutam straverit viam, per quam Christifidelium animarum moderatores inoffenso pede incedere possent. Simulque Immaculatae Deiparae Conceptionis et Summi Pontificis ex Cathedra docentis infallibilitatis doctrinas accurate illustravit ac strenue asseruit, quae postea aevo hoc nostro dogmaticae declaratae sunt. Scripturarum denique aenigmata reseravit tum in asceticis

lucubrationibus, caelesti quadam suavitate refertis, tum in saluberrimo quodam Commentario, quo Psalmos et Cantica in Divino Officio a Clericis recitanda, ad eorum pietatem fovendam et mentem erudiendam, explanavit. Summam Alphonsi sapientiam iam demiratus fuerat Pius VII, sanctae memoriae, eumque commendaverat, quia *voce et scriptis in media saeculi nocte errantibus viam iustitiae ostendit, per quam possent de potestate tenebrarum transire in Dei lumen et regnum.* Neque minori laude *inusitatam vim, copiam, varietatemque doctrinae* in libris ab ipso conscriptis prosequutus est alter Summus Pontifex Gregorius XVI sa. me. in Litteris decretalibus, quibus Alphonso maiores Caelitum honores tribuebantur.

» Verum temporibus hisce nostris adeo sapientiam eius enarrant gentes, et laudem eius enuntiat Ecclesia, ut plurimi Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, fere omnes totius Orbis Sacrorum Antistites, Supremi Religiosorum Ordinum Moderatores, insignium Academiarum Theologi, illustria Canonicorum Collegia, et docti ex omni coetu Viri supplices libellos Sanctissimo Domino Nostro Pio IX Pontifici Maximo porrexerint, quibus communia exposuere vota, ut Sanctus Alphonsus Maria de Ligorio Doctoris Ecclesiae titulo honoribusque cohonestaretur. Sanctitas Sua, preces benigne excipiens, gravissimum huiusmodi negotium de more Sacrorum Rituum Congregationi expendendum commisit. Itaque in Ordinariis Comitiis ad Vaticanas Aedes infrascripta die collectis, Emi et Rmi Patres Cardinales Sacris tuendis Ritibus praepositi, audita relatione Emi et Rmi Cardinalis Constantini Patrizi, Episcopi Ostiensis et Veliternensis, Sacri Collegii Decani, eidem S. Congregationi Praefecti, Causaeque Ponentis, consideratis animadversionibus R. P. D. Petri Minetti, Sanctae Fidei Promotoris, Patroni Causae responsis, nec non Theologorum pro veritate sententiis; omnibus denique severissime hinc inde libratis, unanimi consensu rescribendum censuerunt: *Consulendum Sanctissimo pro concessione seu declaratione et extensione ad universam Ecclesiam tituli Doctoris in honorem S. Alphonsi Mariae de Ligorio, cum Officio et Missa iam concessis, addito* Credo, *Antiphona ad Magnificat in utrisque Vesperis* O Doctor, *ac Lectionibus I Nocturni* Sapientiam, *et VIII Responsorio* In medio Ecclesiae. Die 11 Martii 1871.

» Postmodum facta horum omnium et singulorum eidem Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per infrascriptum ipsius Sacr. Congregationis Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua S. Congregationis Rescriptum adprobavit et confirmavit; ac desuper Generale Decretum Urbis et Orbis expediri mandavit, die 23 iisdem mense et anno.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

EX SECRETARIA BREVIUM.

LITTERAE APOSTOLICAE

DE SANCTO ALPHONSO MARIA DE LIGORIO TITULO ECCLESIAE DOCTORIS AUCTO.

PIUS PP. IX.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

« Qui Ecclesiae suae numquam se defuturum spopondit Christus Dominus, quum maxime in rem suae immaculatae Sponsae esse perspexerit, insignes excitat pietate et doctrina Viros, qui *repleti spiritu intelligentiae, tamquam imbres mittant eloquia sapientiae suae.* Neque enim sine providentissimo Omnipotentis Dei consilio factum est, ut, quum Iansenistarum doctrina Novatorum oculos in se converteret, errorisque specie multos alliceret, ageretque transversos, tunc potissimum extaret Alphonsus Maria de Ligorio, Congregationis a Sanctissimo Redemptore Institutor, et Sanctae Agathae Gothorum Episcopus, qui *bonum certans certamen, os aperiret suum in medio Ecclesiae;* scriptisque doctis et laboriosis, istam ab inferis excitatam pestem radicitus evellendam, et ab agro Dominico exterminandam curaret. Neque vero has solum sibi partes depoposcit Alphonsus; sed in Dei gloriam,

spiritualemque hominum salutem unice intendens animum, plurimos Libros conscripsit, sacra eruditione et pietate refertos, sive, inter implexas Theologorum tum laxiores, tum rigidiores sententias, ad tutam muniendam viam, per quam Christifidelium animarum Moderatores inoffenso pede incedere possent; sive ad Clerum informandum, instituendum; sive ad Catholicae Fidei veritatem confirmandam, et contra cuiuscumque generis aut nominis Haereticos defendendam; sive ad asserenda huius Apostolicae Sedis iura; sive ad Fidelium animos ad pietatem excitandos. Hoc porro praedicari verissime potest, nullum esse vel nostrorum temporum errorem, qui, maxima saltem ex parte, non sit ab Alphonso refutatus. Quid quod ea, quae, tum de Immaculata Sanctae Dei Genitricis Conceptione, tum de Romani Pontificis ex Cathedra docentis Infallibilitate, plaudente christiano populo, et frequentissimo universi catholici orbis Antistitum consessu approbante, a Nobis sancita sunt, in Alphonsi Operibus reperiuntur et nitidissime exposita, et validissimis argumentis demonstrata?

» Quamobrem in hunc perbelle cadit nobilissimum illud divinae Sapientiae praeconium: *Non recedet memoria Eius, et nomen Eius requiretur a generatione in generationem, Sapientiam Eius enarrabunt gentes, et laudes Eius enuntiabit Ecclesia.* Ac Pius VII praedecessor Noster recolendae memoriae, summam Alphonsi sapientiam demiratus, gravissimum hoc de eo protulit testimonium: *Voce,* nimirum, *ac scriptis in media saeculi nocte errantibus viam iustitiae ostendisse, per quam possent de potestate tenebrarum in Dei lumen ac regnum transire.* Item fel. rec. Decessor Noster Gregorius XVI *incredibilem* Alphonsi *dicendi vim, copiam, varietatemque doctrinae* maximis laudibus prosequutus, eum Sanctorum Caelitum fastis adscripsit. Tandem nostris hisce temporibus, plurimi Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, fere omnes totius orbis Sacrorum Antistites, Supremi religiosorum Ordinum Moderatores, insignia Sodalium Theologorum corpora, illustria Canonicorum Collegia, et docti ex omni coetu Viri supplices Nobis preces porrexerunt, ut Sanctum Alphonsum Mariam de Ligorio Doctoris Ecclesiae titulo honoribusque augeamus. Nos itaque piis hisce precibus obsecundare lubenti animo volentes, gravissimum hoc negotium, ut moris est, Congregationi VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium tuendis Ecclesiae Ritibus praepositorum ex-

pendendum commisimus. Iam vero, cum dicta VV. FF. NN. Congregatio in Ordinariis Comitiis ad Vaticanas Aedes die xi Martii huius vertentis anni habitis, audita relatione Venerabilis Fratris Nostri Constantini S. R. E. Cardinalis Patrizi nuncupati, Episcopi Ostien. et Veliternen., eiusdem Congregationis Praefecti, Causaeque Ponentis; consideratis animadversionibus dilecti Filii Petri Minetti Presbyteri, Fidei Promotoris; item Patroni Causae Responsis, nec non Theologorum pro veritate sententiis; omnibus denique rationum momentis sedulo attenteque perpensis, unanimi consensu rescribendum censuerit: *Consulendum Sanctissimo pro concessione, seu declaratione et extensione ad universam Ecclesiam tituli Doctoris in honorem Sancti Alphonsi Mariae de Ligorio, cum Officio et Missa iam concessis; addito* Credo, *Antiphona ad Magnificat in utrisque Vesperis* O Doctor, *ac Lectionibus I Nocturni* Sapientiam, *et VIII Responsorio* In medio Ecclesiae; – Nos Rescriptum istud, edito die xxiii eiusdem mensis et anni Generali Urbis et Orbis Decreto, approbandum confirmandumque existimavimus.

» At enim dilectus Filius Nicolaus Mauron, Superior Generalis, et Rector Maior Congregationis Sanctissimi Redemptoris, ad iam memoratam Cardinalium Congregationem tuendis Ecclesiae Ritibus supplex adiit, ut in Festo eiusdem Sancti Alphonsi, per Decretum, de quo habita ante mentio est, inter Ecclesiae Doctores adsciti, in Martyrologio Romano, post verba: *Sanctorum fastis adscripsit,* sequentia adderentur: *et Pius IX Pontifex Maximus, ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, universalis Ecclesiae Doctorem declaravit;* item in VI Lectione, post verbum: *accensuit,* haec alia: *tandem Pius IX Pontifex Maximus, ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, universalis Ecclesiae Doctorem declaravit;* utque concessiones omnes hac super re factae, Apostolicis Nostris Litteris confirmarentur. Quae quidem Cardinalium Congregatio cum in conventu, die xxii mensis Aprilis huius anni de more habito, rescripserit: *Pro gratia;* Nos die xxvii mensis eiusdem, Rescriptum illud ratum habuimus, atque Apostolicas Litteras in forma Brevis expediri mandavimus. Quae cum ita sint, memorati dilecti Filii Nicolai Mauron obsequuti votis, deque consilio VV. FF. NN. Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Congregationis legitimis Ritibus cognoscendis, Auctoritate

Nostra Apostolica, tenore praesentium, titulum Doctoris in honorem Sancti Alphonsi Mariae de Ligorio, Congregationis a Sanctissimo Redemptore Institutoris et Sanctae Agathae Gothorum Episcopi, confirmamus, seu, quatenus opus sit, denuo ei tribuimus, impertimus; ita quidem ut in Universali Catholica Ecclesia semper is Doctor habeatur, atque in die festo anniversario tum a Regulari, tum a Saeculari Clero celebrando, Officium et Missa fiat iuxta Sacrae Rituum Congregationis Decretum Rescriptumque, quod memoravimus. Praeterea huius Doctoris Libros, Commentaria, Opuscula, Opera denique omnia, ut aliorum Ecclesiae Doctorum, non modo privatim, sed publice in Gymnasiis, Academiis, Scholis, Collegiis, Lectionibus, Disputationibus, Interpretationibus, Concionibus, Sermonibus, omnibusque aliis Ecclesiasticis studiis, christianisque exercitationibus, citari, proferri, atque, cum res postulaverit, adhiberi volumus et decernimus.

» Tandem, ut Christifidelium pietas ad huius Doctoris diem festum rite colendum, eiusque opem pie implorandam magis accendatur, de Omnipotentis Dei misericordia, ac BB. Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus, qui die festo eiusdem Doctoris, aut uno ex septem diebus continuis immediate subsequentibus, uniuscuiusque Christifidelis arbitrio sibi deligendo, vere poenitentes et sacramentali confessione praemissa, Sanctissimam Eucharistiam sumpserint, et quamlibet ex Ecclesiis Congregationis Sanctissimi Redemptoris devote visitaverint, ibique pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, ac Sanctae Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, quo die praedictorum id egerint, Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem, quae etiam animabus Christifidelium, quae Deo in charitate coniunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari poterit, misericorditer in Domino in perpetuum concedimus.

» Quocirca universis VV. FF. Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis et dilectis Filiis aliarum Ecclesiarum Praelatis per universum terrarum Orbem constitutis per praesentes mandamus, ut quae superius sancita sunt, in suis Provinciis, Civitatibus, Ecclesiis et Dioecesibus sollemniter publicari, et ab omnibus personis ecclesiasticis saecularibus et quorumvis Ordi-

num Regularibus, ubique locorum et gentium inviolabiliter et perpetuo observari procurent. Haec praecipimus atque mandamus, non obstantibus Apostolicis, ac in Universalibus, Provincialibusque et synodalibus Conciliis editis, generalibus vel specialibus Constitutionibus et Ordinationibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut praesentium Litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicuius Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus si forent exhibitae vel ostensae.

» Datum Romae, apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die VII Iulii MDCCCLXXI. Pontificatus Nostri anno vicesimosexto.»

Pro Dño Card: Paracciani Clarelli.

Felix Profili Substitutus.

Loco ✠ Annuli Piscatoris

LITTERAE APOSTOLICAE

QUIBUS UBERIUS CONSULITUR RITUI QUO S. IOSEPH, CATHOLICAE ECCLESIAE PATRONUS, SIT CELEBRANDUS.

PIUS PP. IX.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

« Inclytum Patriarcham Beatum Iosephum, quem Deus Omnipotens prae omnibus Sanctis suis purissimum verumque sponsum esse voluit in terris immaculatae Virginis Mariae, ac putativum unigeniti Filii sui patrem, quemque ad tam sublimia munera fidelissime implenda gratiis prorsus singularibus auxit et abunde cumulavit, merito Catholica Ecclesia gloria et honore in caelis coronatum amplissimo prosequitur cultu atque intimo veneratur pietatis affectu. Quamobrem Romani Pontifices Praedecessores

Nostri, ut augerent in dies, ac ardentius excitarent in Christi-fidelium cordibus devotionem et reverentiam erga sanctum Patriarcham, eosque cohortarentur ad Illius apud Deum intercessionem summa cum fiducia implorandam, haud omiserunt quoties opportuna esset occasio novas semper ac maiores publici cultus significationes eidem decernere. Inter eos memoria repetere sufficiat Praedecessores Nostros felicis recordationis Xistum IV qui festum S. Iosephi inseri voluit in Breviario et Missali Romano, Gregorium XV qui decreto diei VIII Maii An. MDCXXI festum ipsum sub duplici praecepto in universo orbe recoli mandavit; Clementem X qui die VI Decembris An. MDCLXX eidem festo ritum duplicis secundae classis concessit; Clementem XI qui decreto diei IV Februarii An. MDCCXIV festum praedictum Missa ac Officio integre propriis condecoravit; ac tandem Benedictum XIII qui nomen sancti Patriarchae decreto edito die XIX Decemb. An. MDCCXXVI Sanctorum litaniis addi iussit. Ac nos ipsi, postquam investigabili Dei iudicio ad supremam Petri Cathedram evecti fuimus, moti tum illustrium Praedecessorum Nostrorum exemplis, tum singulari devotione, qua usque ab adolescentia erga eumdem sanctum Patriarcham affecti fuimus, decreto diei X Septembris An. MDCCCXLVII magno animi Nostri gaudio ad universam Ecclesiam sub ritu duplicis secundae classis extendimus festum Patrocinii eius, quod iam pluribus in locis speciali huius Sanctae Sedis indulto celebrabatur. Verum postremis hisce temporibus, in quibus immane ac teterrimum bellum contra Christi Ecclesiam fuit indictum fidelium devotio erga Sanctum Iosephum adeo increvit et progressa est, ut omni ex parte ad Nos innumerae ac fervidissimae pervenerint postulationes, quae nuper dum Sacrum Oecumenicum Concilium Vaticanum haberetur, ab omni fidelium coetu et quod maxime interest a plurimis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. Ecclesiae Cardinalibus et Episcopis renovatae fuere, quibus flagitabant, ut luctuosis hisce temporibus ad mala omnia propulsanda, quae Nos undique conturbant, efficacius Dei miserationem per merita et intercessionem Sancti Iosephi exoraremus, Illum Catholicae Ecclesiae Patronum declarantes. Nos itaque hisce postulationibus moti Divino lumine invocato tot ac tam piis votis annuendum censuimus, ac peculiari Decreto Nostrae Sacrorum Rituum Congregationis quod inter Mis-

sarum solemnia in Nostris Patriarchalibus Basilicis Lateranensi, Vaticana ac Liberiana die VIII Decembris elapsi anni MDCCCLXX immaculatae Conceptioni Ipsius Sponsae sacro publicari iussimus, eumdem Beatum Patriarcham Iosephum Ecclesiae Catholicae Patronum solemniter declaravimus, Illiusque festum die decimanona Martii occurrens, deinceps sub ritu duplici primae classis, attamen sine octava ratione quadragesimae, in Orbe universo celebrari mandavimus (1). Et quoniam aequum reputamus, post Nostram declarationem Sancti Patriarchae in Catholicae Ecclesiae Patronum, Ipsi in publico ecclesiastico cultu omnes et singulas honoris praerogativas tribuendas esse, quae iuxta generales Breviarii et Missalis Romani rubricas Sanctis Patronis praecipuis competunt, ideo Nos ex consultu Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris tuendis ritibus praepositorum renovantes, confirmantes, atque etiam ampliantes praesentibus Nostris Litteris praefatam dispositionem illius Decreti, mandamus insuper, ac iniungimus, quae sequuntur. Volumus scilicet, quod tam in festo Natali Sancti Iosephi, quam in alio Ipsius Patrocinii, etiamsi occurrant extra Dominicam diem addatur semper in Missa Symbolum seu « Credo.» Volumus insuper quod in oratione « A cunctis » quandocumque recitanda erit, adiiciatur semper post invocationem Beatae Mariae Virginis, et ante quoscumque alios sanctos Patronos, exceptis Angelis, et Sancto Ioanne Baptista, commemoratio S. Iosephi per haec verba « cum Beato Ioseph.» Volumus denique ut hoc ipso ordine servato inter Suffragia Sanctorum, quandocumque illa a rubricis praescribuntur, apponatur sequens commemoratio in honorem eiusdem Sancti Iosephi. (Ad Vesperas Antiphona) « Ecce fidelis servus et prudens, quem con- » stituit Dominus super familiam suam – ℣. Gloriae et divitiae in » domo eius. ℟. Et iustitia eius manet in saeculum saeculi. (Ad » Laudes Antiphona): Ipse Iesus erat incipiens quasi annorum tri- » ginta ut putabatur filius Ioseph. ℣. Os iusti meditabitur sa- » pientiam. ℟. Et lingua eius loquetur iudicium – (Oratio) Deus, » qui ineffabili providentia Beatum Ioseph Sanctissimae Genitri- » cis tuae sponsum eligere dignatus es, praesta quaesumus, ut » quem protectorem veneramur in terris, intercessorem habere

(1) Hoc S. Congregationis SS. Rituum Decretum habes expositum pag. 193.

» mereamur in caelis.» Haec volumus mandamus decernentes has litteras Nostras firmas validas et efficaces existere et fore suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem ut praesentium transumptis Litterarum, seu exemplis etiam impressis manu alicuius Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus si forent exhibitae vel ostensae. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die VII Iulii MDCCCLXXI. Pontificatus Nostri Anno Vicesimosexto.»

Loco ✠ Signi

Pro Domino Card. Paracciani Clarelli.

F. Profili Substitutus.

EX S. CONGREGATIONE INDULGENTIARUM.

DE PIO VIAE CRUCIS EXERCITIO, QUOD, LIMITATIONE LOCORUM SUBTRACTA, IN QUOVIS TEMPLO, PIOQUE LOCO, SERVATIS SERVANDIS, CONSTITUI POTEST.

URBIS ET ORBIS

Decretum. « Salutare Viae Crucis, seu Calvarii exercitium summopere conducit ad recolendam memoriam passionis D. N. I. C. qui ob nimiam caritatem qua nos dilexit, opprobria passus, et vulneribus affectus, ut a servitute peccati humanum genus redimeret, pretiosum suum sanguinem effudit, et ligno crucis affixus se obtulit holocaustum pro peccatis. Quapropter Summi Pontifices, ut fideles Christo in carne passo cogitatione passionis eius saepe saepius unirentur, pium Viae Crucis, seu Calvarii exercitium non modo commendarunt, sed etiam reserato Ecclesiae thesauro Indulgentiis illud auxerunt.

» Verum stationes Viae Crucis iuxta primaevas concessiones erigi tantum poterant in Ecclesiis, piisque locis Ordini Min. Observantium subiectis, atque Indulgentiis fruebantur personae, quae eidem Ordini erant addictae. Tractu tamen temporis ad omnes Christifideles, qui in Ecclesiis, piisque locis praedicti Ordinis, tam sanctae devotioni vacarent, Indulgentiarum concessio extensa fuit; et deinde praesertim Benedictus XIV sa. mem. Apostolicis Litteris in forma Brevis incipien. – *Cum tanta, die* 30 *Aug.* 1741 – evulgatis concessit, ut etiam in aliis Ecclesiis memorato Ordini non subiectis Stationum erectio fieri posset cum aliqua tamen limitatione, quam per rescriptum S. Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae die 10 Maii 1742 clarius declaravit. Idem namque Pontifex inter monita ad rite peragendum pium exercitium Viae Crucis iussu Clementis XII exarata, et ab ipso confirmata, inseri voluit hanc declarationem sub N. X hisce verbis: « Si eccettuano però quei luoghi ove si trovano i » Conventi de' Frati Minori suddetti (Osservanti, o Riformati, o » Recolletti) non dovendosi in tal caso erigere la Via Crucis in » altre Chiese non soggette al medesimo Ordine. Se pure detti » Conventi non fossero situati in tanta lontananza dalla Terra, » o Città, ovvero fosse la strada sì malagevole, che senza grave » incomodo, da giudicarsi dall'Ordinario, non potesse frequen- » tarsi il Santo Esercizio (1).»

» Nuper vero SS$\tilde{\text{m}}$o D. N. Pio PP. IX humillimis precibus expositum fuit, valde optandum esse, ut tristissimis hisce temporibus, quibus inimici Crucis Christi divina, humanaque omnia pessundare conantur, pia Viae Crucis exercitatio magis magisque promoveatur, ac illius Stationum erectio, sublata limitatione enunciata, ubique in Ecclesiis, piisque locis fieri possit. Sanctitas Sua animadvertens summam esse vim meditationis passionis, et mortis Redemptoris nostri ad confirmandam in animis fidem, ad

(1) Ea italica verba sic latine sonant: « Excipiuntur tamen illa loca in » quibus extent Monasteria Fratrum Mi- » norum (Observantium aut Reformato- » rum aut Recollectorum), quum non » debeat hoc in casu constitui Via Crucis » in aliis templis non subiectis eidem Or- » dini. Dummodo eiusmodi monasteria » non adeo distent a Terra vel urbe, aut » dummodo iter non adeo sit difficile, ut » absque gravi incommodo, quod Ordi- » narius iudicabit, non possit pium exer- » citium frequentari.»

curanda conscientiae vulnera, ad purgandam mentis aciem, divinoque amore inflammandam, in Audientia habita die 14 Maii 1871 ab infrascripto Card. Praefecto S. Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae, memoratas preces benigne excipiens, Apostolica auctoritate indulsit, ut Stationes Viae Crucis cum adnexis Indulgentiis etiam in locis, ubi Conventus praefati Ordinis Minorum, sive Observantium, sive Reformatorum, sive Recollectorum existunt, quamvis in eiusdem Ordinis Ecclesiis, Sacris Aediculis, piisque locis erectae reperiantur, nulla habita superius expressae limitationis ac distantiae ratione, servatis tamen aliis de iure servandis, erigi possint et valeant. Ceterum Sanctitas Sua per praesens decretum minime intendit derogare privativae facultati, quam idem Ordo in peragenda erectione Stationum Viae Crucis habet, nec specialibus indultis, hac super re aliis personis ob peculiaria rerum ac locorum adiuncta ab Apostolica Sede concessis, quarum tenor ac forma in omnibus servanda erit.

» Non obstantibus contrariis quibuscumque etiam speciali et individua mentione dignis, quibus Sanctitas Sua in omnibus perinde ac si de singulis expressa mentio facta fuerit, plene derogavit.

» Datum Romae e Sac. Congr. Indulgentiarum et SS. Reliquiarum die 14 Maii 1871.»

A. Card. Bizzarri Praefectus

Pro R. P. D. Secretario

Dominicus Sarra Substitutus.

DECRETUM

DE PIIS SCAPULARIBUS CONDITIONIBUSQUE SERVANDIS AD INDULGENTIAS LUCRANDAS.

Die 17 Decembris 1870.

« Cum S. Congregatio de Propaganda Fide soleat aliquando concedere Missionariis facultatem benedicendi et imponendi Christifidelibus Scapularia, nonnulla oborta sunt dubia, quae dictae S. Congregationi ab Episcopis et Missionariis proposita, et ab eadem ad hanc S. Congregationem Indulgentiarum et SS. Reliquiarum transmissa fuerunt, nempe:

» I. Utrum Sacerdos, qui a S. Sede obtinuerit facultatem benedicendi Scapularia, habeat eo ipso facultatem ea imponendi Christifidelibus, et eosdem adscribendi Confraternitatibus a S. Sede approbatis?

» II. Utrum necessaria sit praevia erectio canonica talium Confraternitatum ex parte Ordinarii loci, ut qui habent a S. Sede facultatem adscribendi dictis Confraternitatibus, possint Christifideles eisdem adscribere?

» Quibus vigore specialium facultatum a SSmo Domino Nostro Pio PP. IX tributarum, S. Congregatio Indulgentiis et SS. Reliquiis praeposita, re sedulo diligenterque perpensa, respondendum censuit prout respondet.

Ad I. *Affirmative, ita tamen ut Sacerdotes qui praedictum Indultum benedicendi Scapularia ab Apostolica Sede legitime obtinuerint, penes se habeant privatum regestum, et quamprimum commode possunt, transmittere teneantur ad Superiores respective Sodalitatis vicinioris canonice erectae nomina receptorum, ut in album ipsius sodalitatis referantur.*

» Ad II. *Detur instructio prout sequitur.*

INSTRUCTIO

» Ex piis Sodalitiis quaedam sunt ab Apostolica Sede ita approbata, ut Christifideles ubique locorum eisdem ab iis, qui legitimam facultatem habent, possint adscribi, licet in eorumdem

Christifidelium respectivis Dioecesibus peculiariter erecta non reperiantur, ut ex. gr. sunt Confraternitates Scapularis B. V. M. Montis Carmeli, Rosarii, septem Dolorum: ac propterea quoad ista sodalitia nulla requiritur in Dioecesi praevia Episcopi erectio.

» Quod si agatur de Confraternitate approbata a S. Sede pro determinato aliquo tantum territorio, non requiritur praevia erectio Episcopi, sed Sacerdos habens Apostolicam facultatem adscribendi, non potest ea uti, nisi in eodem territorio, quo circumscribitur ipsa pia Sodalitas.

» Pariter non requiritur praevia erectio Episcopi, si pium Sodalitium legitime erectum reperiatur in Dioecesi a Superioribus Regularibus, qui ad hoc speciale privilegium ex Apostolicae Sedis concessione habent, dummodo in erectione conditiones in Constitutione Clementis VIII incip. *Quaecumque* servaverint.

» Quibus positis apparet, eos, qui ut supra, a S. Sede facultatem obtinuerint benedicendi Scapularia, eaque imponendi et Christifideles adscribendi, posse dicta facultate uti dumtaxat quoad Confraternitates Scapulare habentes et canonice erectas, prout superius explicatum est, et si in Indulto apposita sit clausula, *de consensu vel licentia Ordinarii,* illa cum aliis conditionibus a iure praescriptis omnino servanda erit.

» Ut autem qui praedictam facultatem habent, satis instructi sint in benedicendis et imponendis Scapularibus, communicentur Resolutiones huius S. Congregationis *in Urbis, et Cameracen.* diei 18 Augusti 1868 quae sunt sequentis tenoris (1).

» *Urbis.* Ex quo parva Scapularia, quae Fideles gestare solent, in sua origine et institutione aliud non sint quam Scapularia variis Ordinibus Religiosis propria pro maiori Fidelium commoditate ad parvam formam redacta, enata sunt dubia a Rmo P. Procuratore generali Congregationis SS. Redemptoris S. Congregationi Indulgentiis et S. Reliquiis praepositae solvenda, quae tam ad antiqua quam ad recentiora Scapularia referuntur, scilicet:

(1) Haec duo Decreta tum in causa Urbis, tum in causa Cameracensi, data opera cum Consultorum animadversionibus, exposui in *Vol. IV p. 99 et p. 219:* heic illa repetimus tum ad praesentis Decreti integritatem, tum etiam quod in *Cameracen.* omissum est in praesenti Decreto tertium dubium, quod tamen abunde suppletur per responsionem hic expositam ad I. Dubium. Confer quoque in *Vol. IV Appendicem V pag. 237.*

» I. Utrum ad Scapularia conficienda necessario et exclusive adhibenda sit materia ex lana, vel utrum sumi etiam possit xylinum (seu gossypium) aliave similis materia.

» Et quatenus affirmative ad primam partem et negative ad secundam.

» II. Utrum vox Pannus, Panniculus, ab auctoribus communiter usurpata, sumi debeat sensu stricto i. e. de sola lanea textura proprie dicta (*tessuto*), vel utrum etiam intelligi possit de lanea textura reticulata (vulgò *lavoro di maglie, tricotage*) et de quocumque laneo opere acu picto (*ricamo, broderie*) adhibito tamen super colore praescripto.

» III. Utrum validum sit Scapulare ex panno laneo coloris praescripti, quod intexta vel acu picta habet ornamenta pariter ex lana, sed diversi coloris.

» IV. Utrum validum sit scapulare ex panno laneo coloris praescripti quod intexta vel acu picta habet ornamenta ex materia non lanea v. g. ex serico, argento, auro ecc.

» V. Hucusque generalis viguit usus conficiendi Scapularia formae oblongae, vel saltem quadratae. Nunc autem quibusdam in regionibus introducitur usus conficiendi Scapularia formae rotundae vel ovalis, imo et multangulae. Quaeritur itaque, utrum alia forma praeter oblongam vel quadratam obstet validitati scapularis.

» VI. Permultis in regionibus laudabilis viget usus a S. Sede approbatus gestandi per modum unius plura simul inter se diversa Scapularia, quo in casu variorum Scapularium panniculi, alii aliis superpositi, duobus tantum funiculis assuuntur, ita tamen, ut singularium Scapularium panniculi dependeant tam a pectore, quam ab humeris. Non raro autem haec Scapularia unita sic conficiuntur, ut loco plurium panniculorum diversi coloris, unicus tantum in utraque funiculorum extremitate panniculus habeatur, in quo conspicitur ornamentum intextum, vel acu pictum ex diversis coloribus ad significanda plura diversa scapularia. Quaeritur utrum haec diversa Scapularia sint valida.

» Itaque Emi Patres in Congregatione Generali habita in Palatio Apostolico Vaticano die 20 Iulii 1868, audito prius Consultoris voto, rebusque mature perpensis, rescribendum esse duxerunt.

Ad I. *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*

Ad II. *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*

Ad III. *Affirmative, dummodo ornamenta talia sint, ut color praescriptus praevaleat.*

Ad IV. *Ut in praecedenti.*

Ad V. *Nihil esse innovandum.*

Ad VI. *Negative.*

» Et facta de praemissis relatione SSmo Domino Nostro Pio PP. IX a me infrascripto Card. Praefecto in Audientia habita die 18 Augusti 1868, Sanctitas Sua resolutionem S. Congregationis ratam habuit.

» Datum Romae etc.

A. Card. Bizzarri Praefectus
A. Colombo Secretarius.

» *Cameracen.* Nonnunquam accidit, praesertim Sacrarum Missionum tempore, ut cum Sacerdos ad id legitime deputatus Scapulare B. Mariae Virginis de Monte Carmelo aliudve fidelibus imponit, deficiant Scapularia priusquam omnium fidelium votis satisfieri potuerit; hinc Superior domus Religiosae Missionariorum Societatis Mariae in civitate vulgo Turcoim nuncupata Archidioecesis Cameracensis humiliter supplicavit S. Congregationi Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositae pro sequentium dubiorum solutione.

» I. Utrum unum idemque Scapulare semel benedictum valide possit pluribus per vicem imponi, repetita solummodo super singulis receptionis sive impositionis formula.

» II. Utrum huiusmodi formula usurpari solita in actu impositionis Scapularium essentialis sit, ut quis Scapulare rite accepisse censeatur, iusque habeat ad Indulgentias illud ferentibus concessas; an vero absque Indulgentiarum dispendio possit omitti, praesertim in morbo, aliove urgenti casu.

» Itaque Emi Patres in Congregatione Generali habita in Palatio Apostolico Vaticano die 20 Iulii 1868, audito prius Consultoris voto rebusque mature perpensis, rescripserunt.

Ad I. *Affirmative; ita tamen ut primum Scapulare, quod deinceps adscriptus induere debet, sit benedictum.*

Ad II. *Tam ad primam, quam ad secundam partem proferenda esse verba quae sunt substantialia ad formam Decreti huius S. Con-*

gregationis diei 24 Augusti 1844, quod sic se habet – *Urbis* – An rata sit fidelium adscriptio Confraternitati B. M. V. de Monte Carmelo, quae fit a Sacerdotibus quidem facultatem habentibus, non servata tamen forma in Rituali et Breviario Ord. Carmelitarum descripta: S. C. respondit: *Affirmative dummodo Sacerdotes facultatem habentes non deficiant in substantialibus, nempe in benedictione et impositione habitus, et in receptione ad Confraternitatem.* Ita declaravit S. C. die 24 Augusti 1844.

» Et facta de praemissis relatione SSmo D. N. Pio PP. IX a me infrascripto Cardinali S. Congregationis Praefecto in Audientia habita die 18 Augusti 1868 Sanctitas Sua resolutionem Sacrae Congregationis ratam habuit.

Datum etc.

A. Card. Bizzarri Praefectus
A. Colombo Secretarius.

» Datum Romae ex Secretaria S. Congregationis Indulgentiis et SS. Reliquiis praepositae, die 26 Ianuarii 1871.»

Ex quibus colliges:

I. In facultatibus concessis ab Apostolica Sede benedicendi piis Scapularibus, comprehensam intelligi facultatem quoque ea imponendi et Sodalitiis adscribendi.

II. Facultas enim Scapularibus benedicendi, tum ex mente eam postulantis, tum ex mente concedentis, ea intentione quaeritur et conceditur, ut plenus actus in piam sodalitatem cooptandi Confratres expleri possit.

III. Quare licet facultatis Rescripta, in quibus fiat tantum mentio Scapularibus benedicendi, imperfecta prima fronte videantur, implicite tamen omnem facultatem continent ad finem ob quem eadem facultas tribuitur (1).

IV. Colliges praeterea, eos, qui facultatem Apostolicam forte obtinuerint benedicendi universim Scapularibus, proindeque cooptandi fideles in pias sodalitates ad Indulgentias lucrandas, servare debere eas conditiones praesuppositas quae respiciant loca in quibus possint fideles cooptari, et canonicam erectionem.

(1) Quomodo exoriantur eiusmodi Rescripta, quae dixi prima fronte videri imperfecta, facile intelligitur. Postulant enim facultatem benedicendi Scapularibus: et Rescriptum plerumque oritur: *Pro gratia iuxta preces.*

V. Aliquae enim piae Sodalitates sic sunt canonice erectae in una dioecesi, ut in eas ex omnibus Catholici Orbis partibus possint cooptari: aliae autem in una Dioecesi sic sunt erectae et circumscriptae, ut in eas cooptari non possint nisi Dioecesani (1).

VI. Ideoque frustra ascriberentur fideles extranei in pias has sodalitates, quae loco circumscribuntur; quaeque exigant canonicam erectionem in unoquoque loco vel dioecesi.

VII. Eiusmodi canonicam erectionem fieri quoque posse in determinato loco vel dioecesi per Presbyterum, qui facultatem ab Apostolica Sede habeat eam erigendi, servatis clausulis, si quae adiiciantur, *de consensu vel licentia Ordinarii* et similibus (2).

(1) Confer Decretum in *Andegaven.* in *Vol. I pag. 628,* nec non in *Firmana Vol. IV pag. 271.*

(2) Haec quae in genere heic adnotavi melius dignoscentur ex singulis Rescriptis et ex indole Sodalitatis de qua agitur: namque Sodalitates, quae habent tamquam tesseram pium scapulare, iam habent determinatam aliquam formam iuxta Apostolicas praescriptiones. Sed difficultas suboriri potest in variis piis sodalitatibus, quae aetate nostra multiplicantur, in quibus vix amplius invocari posse videtur Constitutio Clementis VIII *Quaecumque*. Aetate enim Clementis VIII eiusmodi piae sodalitates vel non aderant, vel in consideratione ab ecclesiastica lege non habebantur. Revera eiusmodi sodalitates non sunt aliud, quam medium, quo pii Presbyteri utuntur, ut pietatem foveant in nonnullis personarum coetibus, sive per quasdam pias preces statis horis recitandas, sive ut aliquod pium exercitium commune inter plures reddant, sive ut excitent aliquos fideles ad virtutum aliquarum exercitium in aliorum exemplum, et alia id genus. Ideoque hae piae sodalitates ex indole sua licet eiusdem nominis, multiplicantur et instituuntur in quavis paroecia vel templo vel gymnasio. Qui eas constituunt, quaerunt favores spirituales; et S. Sedes eos non solet denegare, quum conferant ad profectum pietatis. Mentio identidem fit de canonica erectione, sed haec erectio canonica, nonnisi lato quodam sensu intelligi potest ob indolem harum institutionum, atque identidem neque locum habere potest, nisi velit appellari canonica erectio annuentia sive expressa sive tacita Ordinarii. Namque per erectionem canonicam, vero sensu acceptam, intelligitur actus auctoritatis ecclesiasticae, quae tribuit ecclesiasticam, permanentem subsistentiam piae alicui societati, ita ut per hunc auctoritatis actum societas obtineat statum proprium atque firmum in ipsa Dioecesis constitutione: aliis verbis, canonica erectio id operatur in piis societatibus, quod operatur in constitutione Beneficiorum, quae per huiusmodi auctoritatis actum evadunt ecclesiastica, perpetua legibusque ecclesiasticis subiiciuntur, atque omnibus iuribus et privilegiis fruuntur. Quae, vero sensu, aptari non possunt in transeuntibus illis piis conventibus, qui instituuntur ad pietatem fovendam et ad nonnullarum virtutum exercitium: hae enim tantum durant, quantum Presbyteri zelus, qui de his curam suscipiat,

EX S. CONGREGATIONE S. R. U. INQUISITIONIS.

Decretum. — Feria IV die 15 Martii 1871.

In Congregatione generali S. Romanae et Universalis Inquisitionis habita coram Eminentissimis et Revmis DD. S. R. E. Cardinalibus contra haereticam pravitatem in tota republica christiana Generalibus Inquisitoribus proposito examine Operis idiomate germanico exarato, cui titulus latine: *Potestas Romanorum Pontificum in Principes, Regna, populos, singulos homines iuxta ipsorum doctrinam et actus ad rite aestimandam eorumdem infallibilitatem; illustrata a doctore J. Frid. equite de Schulte professore canonici et germanici Iuris in Universitate Pragensi* – Pragae, 1871, apud F. Tempsky, – et praehabito voto DD. Consultorum, iidem Eminentissimi ac Reverendissimi Domini decreverunt, Opus, de quo supra, esse damnandum ac proscribendum, prout praesenti Decreto damnatur, proscribitur, et mandarunt, in Indicem librorum prohibitorum illud esse inserendum, etc.

Professor Aemilius Ruchzaber, cuius opus, *Haeresis Honorii et Decretum Vaticanum de infallibilitate etc.* decreto S. Officii fuerat prohibitum mense Aprili 1871, laudabiliter se subiecit.

Decreto S. Officii die 7 Iunii 1871 prohibitum est opus, cui titulus, *S. Giuseppe patrono della Chiesa universale,* Veronae 1870, Auctore Iacobo Morena Presbytero Congregationis Missionis; qui laudabiliter se subiecit.

In his instituendis plerumque annuentia Ordinarii loci sive expressa sive praesumpta sufficiens est.

Harum institutionum piarum non desunt exempla in nostris ephemeridibus, ut nominatim videre est in Vol. I *pag. 321, 387, 689.* Ad Constitutionem vero *Quaecumque* Clementis VIII quod attinet, non inutiliter recoli possunt, quae disceptata fuerunt in quadam causa *Societatis Iesu,* cuius synopsim habes in Vol. II *pag. 29 et seqq.*

Accedunt pariter aetate nostra plures piae Societates, quae instituuntur ad bonum aliquod publicum: hae plerumque nihil habent commune cum Constitutione Clementina.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

PII

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE IX.

EPISTOLA ENCYCLICA

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis et locorum Ordinariis Universis Catholici Orbis gratiam et Communionem cum Apostolica Sede habentibus.

PIUS PAPA IX.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Saepe, Venerabiles Fratres, in hoc diuturno Pontificatu ad Vos conversi significavimus Vobis, quam grato exceperimus animo argumenta devotionis illius et dilectionis, quas misericordiarum Deus indidit Vobis, ac fidelibus curae vestrae creditis erga Nos et Apostolicam hanc Sedem. Et sane cum inimici Dei civilem eius ditionem invadere coeperunt, ut tandem, si fieri posset, praevalerent adversus Iesum Christum et Ecclesiam, *quae est corpus Ipsius et plenitudo Eius;* Vos Venerabiles Fratres, et christianus populus, numquam Deum, *cui venti et mare obediunt,* exorare desiistis, ut procellam sedare vellet, nec unquam destitistis ab iterandis amoris vestri testimoniis, omnibusque adhibendis officiis, quibus Nos in tribulatione Nostra solari possetis. Postquam vero hac ipsa urbe totius orbis catholici capite privati fuimus, et eorum arbitrio commissi, qui Nos oppresserant, Vos una cum plerisque e Dioecesium vestrarum fidelibus ingeminastis preces, crebrisque denunciationibus asseruistis sacrosancta religionis et iustitiae iura, quae incredibili proculcantur ausu. Nunc autem, cum novo post S. Petrum eventu, et in Romanorum Pontificum serie prorsus inusitato, sextum et vicesimum attigimus annum Apostolici Nostri ministerii in Romana Cathedra, indicia edidistis adeo illustria gaudii vestri ob insigne hoc beneficium tenuitati Nostrae largitum, et adeo perspicue demonstrastis florentis-

simam vitam, qua ubique informatur christiana familia, ut profunde commoti fuerimus; votaque Nostra vestris iungentes, novas inde vires duxerimus ad plenum absolutumque triumphum Ecclesiae fidentius expectandum. Contigit autem Nobis acceptissimum, creberrima ubique affluxisse supplicantium agmina ad sanctiora templa, eaque in toto terrarum orbe confertissima redundasse fidelium frequentia, qui una cum proprio Pastore, per publicas preces et sacramentorum usum Deo gratias agebant de beneficio Nobis collato, et instanter ab ipso Ecclesiae victoriam postulabant. Moerorem autem, curasque Nostras non levari modo, sed et in gaudium converti sensimus a litterarum vestrarum gratulationibus, obsequiis, votis, a creberrimo fidelium undique confluentium adventu, quos inter plurimi eminebant nobilitate generis, aut dignitatibus ecclesiasticis vel civilibus praestantes, sed fide nobiliores, quique omnes affectu et opere iuncti plerisque ex istius urbis et occupatarum provinciarum civibus, huc a dissitis etiam regionibus convolarunt, iisdemque se obiicere voluerunt periculis et contumeliis, quibus nos sumus obnoxii, ut coram testarentur religiosos suos, suorumque concivium erga Nos sensus, Nobisque volumina afferrent, quibus plurima centena millia fidelium ex omni gente, proprio adscripto nomine, Nostri principatus invasionem acerrime configebant, eiusque restitutionem a religione, iustitia, ipsaque civilitate flagitatam et praeceptam graviter expostulabant. Hac vero occasione stips quoque Nobis solito largior affluxit, qua pauperes simul ac divites occurrere conati sunt factae Nobis inopiae, cui accessere munera multiplicia, varia, nobilissima, splendidumque christianarum artium et ingeniorum tributum relevandae praesertim accommodatum duplici Nobis a Deo concessae potestati spirituali ac regiae; et praeterea copiosa splendidaque supellex sacrarum vestium et utensilium, qua squalori et egestati tot Ecclesiarum undique occurrere possemus. Mirum certe spectaculum unitatis catholicae, quod evidenter ostendit, Ecclesiam universam, licet toto diffusam orbe, gentibusque compactam disparibus moribus, ingenio, studiis, uno informari Dei spiritu; et eo prodigiosius ab ipso confortari, quo furiosius illam insectatur et urget impietas, et quo callidius omni ipsam humano auxilio destituere conatur. Effusae igitur et maximae Ei gratiae habeantur, qui dum ita dat gloriam nomini suo, per

praesentem ipsam virtutis opisque suae demonstrationem afflictas erigit mentes ad spem indubii triumphi. Verum si bonorum omnium datori haec referimus accepta; gratissimo simul animi sensu afficimur in eos, qui se instrumenta praebentes divinae providentiae, Nos omni cumularunt auxilii, solatii, obsequii, devotionis, amoris officio. Sublatis autem ad caelum oculis ac manibus, quidquid huiusmodi impensum est Nobis a filiis Nostris in nomine Domini Ei offerimus, enixe poscentes, ut communibus eorum votis pro huius Sanctae Sedis libertate, pro Ecclesiae victoria, pro mundi tranquillitate citius obsecundet, et liberaliter unicuique in caelestibus ac terrestribus illam referat gratiam, quam Nos referre nequimus. Significare profecto peculiariter optaremus universis et singulis gratum animum Nostrum, Nostramque testari propensissimam voluntatem; at uberrima ipsa copia officiorum re, scripto, verbis undique oblata id fieri plane non patitur. Ut igitur quod cupimus aliquo modo assequamur, Vos, Venerabiles Fratres, quibus primas sensuum horumce Nostrorum partes deferimus, rogamus, ut eos Clero populoque vestro diserte nuncietis ac aperiatis. Hortamini autem omnes, ut constanter vobiscum in oratione perseverent animo plane fidenti; nam si oratio iusti assidua penetrat nubes nec discedit, donec Altissimus aspiciat, et Christus promisit, adfuturum se duobus in nomine suo coniunctis et consentientibus, Patremque caelestem facturum quidquid ipsi petierint; multo magis profecto Ecclesia universa iugi et unanimi oratione sua assequetur, ut demum, divina propitiata iustitia, contritas videat infernas vires, profligatos ac deletos humanae malitiae conatus, pacemque et iustitiam reductas in terram. Vos autem quod spectat, Venerabiles Fratres, in hoc praesertim animum intendite et vires, ut arctius semper inter Vos coniuncti confertam veluti phalangem obiiciatis Dei hostibus, qui Ecclesiam, nulla unquam vi destruendam, novis adhuc artibus et impetu aggrediuntur; quo facilius et efficacius eorum incursui resistere et eorum agmina fundere possitis. Haec quae vehementissime desideramus et enixe petimus, Vobis, totique catholicae familiae toto corde adprecamur; atque interim auspicem optatissimi eventus divinique favoris Apostolicam Benedictionem, indubiam praecipuae benevolentiae Nostrae, gratique animi testem, unicuique vestrum, Venerabiles Fratres, Cleroque et populo

toti singulorum curae commisso ex imo pectore depromptam peramanter impertimus.

» Datum Romae apud S. Petrum die v Augusti festo S. Mariae in Exquiliis Anno Domini MDCCCLXXI. Pontificatus Nostri Anno Vicesimosexto.

PIUS PP. IX.

SUMMI PONTIFICIS PII PP. IX. AD CARD. VICARIUM EPISTOLA.

Signor Cardinale

Documentum. « Quando Iddio ne' suoi fini altissimi permise che Roma fosse ingiustamente occupata, gli usurpatori dissero che Roma era necessaria alla integrità dell' Italia e alla perfetta unione di tutte le sue parti, quasichè non vi fossero nell' Italia altre due piccole porzioni, che restano ancora all'antica dominazione, e spero che vi resteranno sempre. Lo scopo però de' grandi manovratori della rivoluzione non era quello solo di usurpare una città come Roma, ma quello era ed è di distruggere il centro del Cattolicismo, ed il Cattolicismo stesso. Alla distruzione di quest'Opera indistruttibile di Dio concorrono tutti gli empii, tutti i liberi pensatori, tutti i settarii del Mondo, i quali tutti hanno mandato il loro pic-

---

Versio. *Quum in abditissimis consiliis suis Deus permisit, ut inique admodum Urbs occuparetur, blaterarunt invasores, necessariam esse Romam Italiae integritati atque omnimodae partium coniunctioni, quasi vero in Italia binae aliae portiunculae haud numerentur, quae sub pristina adhuc dominatione remanent, quasque semper remansuras speramus. Ast rebellionis coryphaeorum mens non eo collineabat, ut urbem quamlibet, sicut Roma est, usurparet; verum eo intendebat atque intendit, ut Catholicitatis centrum, atque ipsam adeo Catholicitatem evertat. Ad huiusce Dei operis, quod deleri nequit, destructionem inhiant impii omnes,* liberi *quotquot audiunt* cogitantes, *universi orbis sectarii, qui quidem omnes suam quisque*

colo contingente in questa Metropoli. Questi piccoli contingenti si stringono in un sol corpo, ed è il loro scopo l'insultare ed infrangere Immagini di Maria SSma e de' Santi: vilipendere e percuotere i Ministri del Santuario: profanare le chiese ed i giorni festivi, moltiplicare le case di prostituzione, assordare le orecchie con sacrileghe voci, e recare a' cuori e alle menti specialmente giovanili il veleno della empietà colla lettura di certi Giornali eminentemente spudorati, ipocriti, menzogneri ed irreligiosi. Questa falange infernale si è prefisso di togliere da Roma quello che chiama fanatismo religioso, come lo chiama un filosofo italiano d'infelice memoria, morto improvvisamente da non molti anni. Dopo essersi impadronita di Roma, la vuole ora rendere incredula, ovvero maestra di una religione così detta tollerante, come la vogliono coloro, che non hanno avanti agli occhi altra vita che la presente, e quelli che si formano la idea di Dio come di un Dio che tutto lascia correre, e che non si occupa molto de' fatti nostri. E il Governo che tollera tutti questi disordini, appartiene ancor esso alla stessa falange? Giova sperare di no: giacchè l'affermativa sa-

---

portiunculam in hanc Metropolim miserunt. Huiuscemodi portiunculae in unum corpus coalescunt, earumque scopus est Sanctissimae Genitricis ac Sanctorum imagines despicere ac perfringere; Altaris Ministros contemnere ac caedere; templa festosque dies violare; lupanaria multiplicare, sacrilegis vocibus aures obsurdare, et in corda mentesque, iuveniles praesertim, impietatis venenum inferre quarundam lectione Ephemeridum summopere impudentium, fictarum, mendacium et impiarum. Tartarea haec caterva id sibi praestituit, ex Urbe evellere quem religiosum vocat fanatismum, prout italicus philosophus infelicis memoriae, paucis abhinc annis repentino abreptus morbo, appellabat. Postquam Urbe potita est, eam nunc incredulam, vel tolerantis, ut aiunt, religionis magistram anhelat efficere, prout eam cupiunt qui nullam aliam praeter praesentem vitam prae oculis habent, quique Dei ideam sibi effingunt tamquam Dei, qui cuncta indulget, nec multam de rebus nostris curam gerit. Ast Gubernium, quod perturbationes hasce omnes tolerat, pertinetne et ipsum ad eandem catervam? Secus sperare iuvat: affirmatio namque moesta esset de throni eversione

rebbe una mesta dichiarazione della caduta del trono. Intanto ad opporre qualche riparo alla piena di tanti mali, Ella, Sig. Cardinale, farà una Circolare ai Parrochi, affinchè avvertano i Parrocchiani esser loro inibita la lettura di certi Giornali che si stampano specialmente qui in Roma, e questa inibizione sia intimata in modo, da far conoscere a quelli che la infrangono, che tale infrazione è colpa non veniale, ma grave. Per tutto il resto accennato di sopra, e che riguarda la violazione delle leggi di Dio e della Chiesa bisogna dire a ciascun Parroco: – *argue, obsecra, increpa.* – Del resto alziamo le mani a Dio, e speriamo che tanti attentati contro di Lui, contro la sua Religione e contro la Società stessa avranno un termine, e potremo sortire un giorno da questo labirinto di mali, per respirare tranquillamente all'ombra della Fede, della Morale e dell'Ordine.

» La benedico di cuore.

» Die 30 Iunii 1871: in Commemoratione S. Pauli.

» *Omnes convertantur et vivant, ut possint clamare ad D. I. C.– Domine, quid me vis facere?* »

PIUS PP. IX.

---

declaratio. Interim ut malorum tot eluvioni agger aliquis opponatur, Epistolam Parochis mittes, Dilecte Fili Noster, ut admoneant Paroecianos, nonnullarum Ephemeridum, quae praesertim hic Romae evulgantur, lectionem esse ipsis interdictam; atque haec inhibitio ita denuntietur, ut cognoscant qui violant, violationem hanc non veniale, sed grave esse peccatum. Verum quoad ea, quae superius innuimus, quaeque Dei et Ecclesiae legum violationem respiciunt, illud est unicuique Parocho repetendum: Argue, obsecra, increpa. *Ceterum ad Deum manus attollimus, ac speramus, tot adversus Illum, Religionem Eius atque ipsam adeo Societatem conatus finem habituros, atque ex hoc malorum labyrintho tandem aliquando nos prodituros, ut sub Fidei, Moralis Ordinisque tutela secure quiescamus.*

Benedictionem tibi ex animo impertimur.

Die 30 *Iunii* 1871: *in Commemoratione S. Pauli.*

Omnes convertantur et vivant, ut possint clamare ad D. I. C.– Domine, quid me vis facere?

EPISTOLA CIRCULARIS

EMINENTISSIMI URBIS VICARII AD PAROCHOS SIBI SUBIECTOS, QUA EX IUSSU SANCTISSIMI PATRIS PROHIBENTUR PRAVAE EPHEMERIDES, QUAE ROMAE TYPIS IMPRESSAE, CIRCUMFERUNTUR.

DOCUMENTUM. « Le profanazioni e gli scandali di ogni fatta, che per opera de' nemici di Dio e della Chiesa tuttogiorno si rinnovano in Roma, sono omai giunti a tal segno, da degradarne la metropoli dell'Orbe cattolico, e da porla a livello di qualsiasi irreligiosa città. Tanta è l'empietà, che si vede in essa sempre più progredire e portare in trionfo, tale il disprezzo di tutto ciò che v'ha di più religioso e di più sacro, da non rinvenirne altro riscontro, che in quell'abominazione di desolazione che predisse il Profeta sarebbe un giorno avvenuta nella Santa Città di Sionne (Dan. IX, 27.) Alla vista pertanto dello stato miserando, in cui versa la diletta Sua Roma, la Santità di N. S. profondamente commossa e addolorata, volendo apporre un riparo alla piena di tanti mali, ha a Noi diretto in data del 30 p. p. Giugno un Suo venerato autografo, di cui trasmettiamo copia, nel quale dopo avere esposto

---

VERSIO. « *Cuiusvis generis profanitates et scandala, quae Dei et Ecclesiae hostium opera quotidie Romae innovantur, eo iam devenerunt, ut Catholici Orbis Metropolis dignitatem deturpent, eamque irreligiosae cuilibet civitati parem efficiant. Tanta est impietas, ut magis magisque in ea progressum facere cernatur ac per triumphum duci; tantus est eorum omnium, quae religiosiora ac sanctiora sunt, contemptus, ut nusquam alibi huius imaginem reperire sit, nisi in abominatione illa desolationis, quam eventuram olim in urbe Sion Propheta praenuntiavit (Dan. IX, 27). Miserabilem itaque, in quo dilecta Urbs versatur, statum intuens Sanctissimus Dominus Noster, alte commotus ac dolore percitus, volens malorum tot eluvioni aggerem obiicere, veneratum ad Nos die 30 p. p. mensis Iunii chirographum misit, cuius exemplum transmittimus, in quo postquam Ipse exposuit sacrilegos excessus, qui hic perpetran-*

i sacrileghi eccessi, che qui si commettono, e l'empio scopo che si prefiggono i Settarii ed i Liberi Pensatori nel promuoverli e fomentarli, Ci ordina di eccitare viemaggiormente lo zelo e l'impegno dei RR. Parrochi di questa Alma Città affine di preservare dalla perversione le anime alla loro cura affidate.

» È volere adunque del S. Padre che eglino in pubblico ed in privato avvertano i proprii Parrocchiani di non prestare orecchio a Maestri bugiardi, che sotto mentito pretesto di politica e di progresso, cercano di depredare il più prezioso tesoro che questi posseggono, cioè la Fede Cattolica, per sostituirvi invece l'ateismo o la tolleranza religiosa; promettendo loro, come dice l'Apostolo Pietro, la libertà, mentre essi sono servi di corruzione, *libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis* (Ep. 2, c. II, 29). Organo di questi libertini ed increduli sono appunto certi giornali, che si stampano specialmente qui in Roma, i quali, oltre il detrarre ed il calunniare, non hanno altro còmpito, che quello di spargere il ridicolo su quanto evvi di più santo, e di negare le verità dallo stesso Dio rivelate. Infatti s'imprimono in essi luride

---

tur, impiumque scopum, quem in illis promovendis fovendisque Sectarii ac Liberi, *ut audiunt,* Cogitantes *sibi praestituunt, iubet Nos magis magisque zelum sollicitudinemque RR. huius Almae Urbis Parochorum excitare, ut ipsorum curae commissas animas a subvertione tueantur.*

Mens igitur est Patri Sanctissimo, ut tum publice tum privatim suos ipsi doceant Paroecianos, ne fallacibus aurem praebeant Magistris, qui sub ementita politices progressusque specie enituntur pretiosiorem, quem illi possident, thesaurum, Fidem nempe Catholicam praedari, ut atheismum vel religiosam tolerantiam in eius locum sufficiant, libertatem, *ut Apostolus Petrus ait,* illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis (*Ep. 2, c. II,* 29). *Istorum improborum et incredulorum organum quidem sunt ephemerides nonnullae, quae hic Romae praesertim vulgantur, quae, praeterquamquod obloquuntur et calumniantur, nil aliud intendunt, quam ut sanctiora quaelibet ludo vertant, veritatesque ab ipso Deo revelatas inficientur. Et sane: obscenae in illis imagines pinguntur ad augustioribus mysteriis illudendum; articuli componuntur,*

immagini a parodiare i misteri i più augusti, si compilano articoli, quando con ipocrita larva, quando con isfacciata impudenza, ostili alla Chiesa ed al venerando Suo Capo, si citano e si commentano a sproposito testi della Sacra Bibbia, per combattere i dogmi della Fede Cattolica. E questi empii fogli si leggono per curiosità dai Fedeli, e s'introducono nelle cristiane famiglie, senza riflettere al danno gravissimo, che ne deriva alle menti ed a'cuori in ispecial modo de'giovani, i quali bevono così il veleno dell'incredulità, pria forse di aver gustato il latte della Religione?

» Dichiarino pertanto i RR. Parrochi che dallo stesso diritto naturale viene inibita ai Cattolici la lettura di siffatti giornali pel pericolo prossimo, che vi corrono, di essere sovvertiti nella fede, e che, trattandosi di precetto in materia grave, coloro che l'infrangono addivengono rei innanzi a Dio non di veniale, ma di grave colpa. Che se il lume della retta ragione insegna essere illecito di leggere empii ed osceni scritti, talchè anche le leggi pagane ne proibivano in Roma la pubblicazione, quanto più lo sarà pe'Cattolici, quando ne faccia loro divieto lo stesso Sommo Pontefice, alla di Cui autorevole voce debbono essi prestare assenso

---

sub hypocrita nonnumquam larva, nonnumquam effrena impudentia, Ecclesiae ac venerabili eius Capiti infensi; proferuntur ac perperam explanantur Sacrorum Bibliorum verba, ut Catholicae Fidei dogmata oppugnentur. Atque impiae istaec ephemerides curiositatis gratia a Fidelibus perleguntur, et in christianas familias admittuntur, quin gravissimum attendatur detrimentum, quod inde mentibus animisque derivat, adolescentium imprimis, qui venenum ita incredulitatis ebibunt prius fortasse, quam religionis lac praegustarint?

Declarent porro RR. Parochi, ex ipso naturali iure huiuscemodi ephemeridum lectionem Catholicis prohiberi ob proximum quod adeunt periculum in fide deficiendi; quumque de praecepto in re gravi agatur, qui violant, non venialis, sed gravis culpae reos ante Deum evadere. Quod si rectae rationis lumen edocet, nefas esse impia et obscena scripta legere, ut ethnicorum quoque leges eorum publicationem Romae vetuerint; quanto magis id illicitum erit Catholicis, quando Summus ipse Pontifex inhibeat, cuius magnae quidem au-

e ubbidienza? Affinchè poi niuno abbia ad allegare la scusa di non conoscere quali sieno i Giornali eminentemente spudorati, ipocriti, menzogneri ed irreligiosi, che dal Santo Padre si vogliono proscritti, diamo nota dei principali (1).

» Non solo però lo zelo de' Parrochi deve adoperarsi perchè, allontanati i Credenti dalla lettura di pestiferi Giornali, si conservi maisempre salda la loro fede, ma perchè vada eziandio questa congiunta alla purezza dei costumi, anche in mezzo alle profanazioni ed agli scandali de' libertini. Memori essi dell'avvertimento dato dall'Apostolo a' Pastori delle anime, essere cioè loro dovere di persuadere, di scongiurare e di riprendere, facciano uso di tutta l'efficacia della parola a preservare i buoni dalla seduzione de' malvagi, ed a ricondurre i traviati al retto sentiero della virtù.

» Ricordino che s'inganna a partito chiunque pensa potere una città anche materialmente prosperare, quando si voglia da essa bandire il timore di Dio per farvi invece regnare la licenza ed il libertinaggio. No, il peccato non produce ne' popoli che la

---

ctoritatis voci debent ipsi assensum obedientiamque praestare? Ne quis autem excusationem adducat, nescire se quaenam sint Ephemerides summopere impudentes, fictae, mendaces et irreligiosae, quas proscribi vult Pater Sanctissimus, praecipuas adnotamus (1).

Non solum autem Parochorum zelus adhibendus est, ut, Fidelibus a pestilentium Ephemeridum lectione amotis, eorum firma usque stet fides, verum etiam ut haec in mediis quoque improborum profanitatibus scandalisque cum morum integritate copuletur. Memores ipsi admonitionis animarum Pastoribus ab Apostolo factae, eos nempe suadere, obsecrare et arguere debere, omni verborum efficacia utantur, ut ab improborum corruptela bonos tueantur, et ad rectum virtutis tramitem aberrantes reducant.

Revocent in memoriam, vehementer decipi quisquis putat, materialiter quoque posse civitatem secunda uti fortuna, quando ab ipsa Dei timor arceatur, ut in illius locum licentiae regnum substituatur. Nequaquam: nil praeter miseriam in populis gignit peccatum;

(1) La Libertà Gazzetta del Popolo — La Capitale Gazzetta di Roma — Il Tempo — Il Tribuno — D. Pirlone figlio — Il Diavolo color di Rosa — La nuova Roma — La Raspa — La Vita Nuova — La Concordia — Il Mefistofele.

miseria: le profanazioni poi delle chiese e de' giorni festivi, gl'insulti alle sacre Immagini ed ai Ministri del Santuario, le bestemmie e le impudicizie, sono capaci più di ogni altro di attirare sopra una città i divini castighi.

» Ricordino infine che nella sola fede cattolica potrà la Società trovare il rimedio ai tanti mali, che oggi l'affliggono, e coll'osservanza delle leggi di Dio e della Chiesa riacquistare l'Ordine, la Morale e la Pace.

» Dalla Nostra Residenza, il 6 Luglio 1871.»

C. Card. Vicario.

---

templorum autem festorumque dierum violationes, sacrarum Imaginum atque Altaris Ministrorum insultationes, blasphemiae et impudicitiae prae ceteris valent divinam ultionem in urbem concitare.

Redigant postremo in mentem, in sola Catholica Fide posse Societatem tot malis, quibus hodie afflictatur, medelam nancisci, Deique et Ecclesiae legibus obtemperando Ordinem, Moralem ac Pacem recuperare (1).

Ex Aedibus Nostris, die 6 *Iulii* 1871.

C. Card. Vicarius.

(1) Habes ex epistola SSmi Patris, exsecutioni mandata per Emum Urbis Vicarium, authenticam declarationem de naturali iure factam, quod in praesentibus rerum adiunctis vetat fidelibus sub gravi culpa pravas notoriasque ephemerides, quae in Urbe evulgantur, suscipere et legere.

Hic quaeritur, an sit mera ac simplex declaratio iuris naturalis vel sit simul praeceptum ecclesiasticum innixum iuri naturali. Discrimen namque adest inter simplicem declarationem naturalis iuris et inter ecclesiasticum praeceptum naturali iuri innixum. Si est enim simplex iuris naturalis declaratio consequitur, ut, si perversionis periculum in individuis desit, atque desit quoque cooperatio in pravam causam, cesset omnino pro eiusmodi individuis naturale praeceptum. Namque praeceptum naturale eatenus urget sub gravi culpa, ob gravis perversionis proximum periculum; quae culpa gravior etiam evadit ob cooperationem, quamquam tenuem, in pravissimam causam: quae cooperatio consistit in emendis eiusmodi ephemeridibus verboque celebrandis, ita ut inconsulto promoveantur. Quaevis culpa ideoque cessaret utrâque culpae causa cessante.

Haec vera sunt, non solum pro iis qui Romanae dioecesi subsunt, sed pro omnibus fidelibus: quum omnes sub gravi culpa ex naturali praecepto teneantur gravis perversionis proximum periculum a se avertere, et cooperationem fugere in pravissimam causam: quibus cessantibus cessat ubique naturale praeceptum.

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

DECRETUM GENERALE

DE PROCESSU SIVE ORDINARIA SIVE APOSTOLICA AUCTORITATE RITE CONFICIENDO IN CAUSIS SERVORUM DEI.

« Sacra Rituum Congregatio, expendens Processus sive Ordinaria sive Apostolica auctoritate pro Servorum Dei Beatificatione et Canonizatione extra Urbem confectos, gravem quandoque irregularitatem adnotare debuit in eo sitam, quod personis certum officium in processu instruendo gerentibus, postquam illo fungi coeperunt, venia data fuerit, perdurante adhuc sive Ordinaria sive etiam Apostolica eiusdem Causae inquisitione, officio primo dimisso, aliud diversae indolis assumendi et exercendi. Haec autem officiorum permutatio, quum Iuris regulis minime consona videatur, eadem Sacra Congregatio in Ordinariis huius diei Comitiis ad Vaticanum habitis ad praedictum removendum abusum et suspicionem quamlibet, etiam levem in re tam gravis momenti prorsus eliminandam, *censuit prohibendum, si SSmo placuerit, ne*

E converso, si agatur de praecepto ecclesiastico innixo iuri naturali, nemo fidelium intra Romanam dioecesim degentium legere poterit eiusmodi ephemerides, quamquam ipsi nec periculo perversionis subiicerentur nec cooperarentur in pravissimam causam. Extra dioecesim Romanam maneret tantum naturale praeceptum.

Huic quaestioni respondendum videtur, expositam declarationem, naturalis iuris, coniunctam esse cum ecclesiastico praecepto, ita ut nemo qui degat in Romana dioecesi sine gravi culpa legere possit eiusmodi ephemerides, quamvis pro eo absit perversionis periculum, nisi obtineat ab auctoritate dispensationem a praecepto. Ratio est quod SSmus Pater iussit Emum Urbis Vicarium denunciare *inhibitionem*, ita ut *omnes indiscriminatim intelligerent* huius inhibitionis violationem esse *gravem culpam*. Quod repetiit Emus Vicarius, qui declarans periculum gravis perversionis, inhibitionem pontificiam commemoravit, indicans simul praecipuas iam notorias ephemerides populo praesertim perniciosiores, et ex mente SSmi Patris proscribendas (quae plerumque non sunt aliud nisi libelli infamatorii in res sacras et personas ecclesiasticas), quibus indicatis, qui eas legant nihil habent, quo a pontificia inhibitione excusari possint.

Hoc exemplum repeti posset in quavis Dioecesi per locorum Ordinarios, ubi similia perversionis pericula vigeant. Haec inhibitio et proscriptio effectum suum Romae iam non leviter obtinuit.

deinceps in condendis quibusvis Processibus tam Ordinariis, quam Apostolicis, ad eiusdem Servi Dei Causam pertinentibus, eadem persona diversis officiis, ne successive quidem, utcumque priori expleto et dimisso, fungi possit sub poena nullitatis. Die 10 Decembris 1870.

» Factaque de praemissis per me subscriptum Secretarium SSmo Domino Nostro Pio Papae IX fideli relatione, Sanctitas Sua praefatam Sacrae Congregationis decisionem ratam habuit et confirmavit, eamque praesenti generali Decreto promulgari et ab omnibus servari mandavit. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 22 eiusdem Mensis et Anni (1).»

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) In causis Servorum Dei accuratissime proceditur, servatis videlicet in processu conficiendo omnibus praescriptis solemnitatibus, ut fraus quaevis vel dolus procul absit, atque veritas sine ulla fallacia in sua luce nitescat.

Quod non contingeret ex. gr. si ille qui munere fungatur Actuarii, hoc officio dimisso, postea susciperet munus Postulatoris. Ratio clara est; namque huiusmodi iudicia in contradictorio peragi debent: Postulator ex una parte instat pro felici causae exitu, Fidei Promotor ex altera excipit et obsistit, Iudices aequa lance instantias exceptionesque perpendunt: si itaque Actuarius, qui ob munus referendi in acta, iam secreto omnia noscit tum quae causae favere, tum quae obstare possunt, hisce cognitionibus uti posset, munere Postulatoris suscepto, in suae causae favorem, puta declinando testes, quos noscat respondere favorabiliter non posse nonnullis praestitutis interrogatoriis etc. Multo magis si ex Postulatore postea evaderet in eadem causa Iudex. Similia dic de aliorum officiorum commutatione. Quae, si repugnant cum aequitate sacrorum canonum, *caus. 5 q. 4 c. 1,* in quavis causa in contradictorio agenda, arcenda omnino sunt a causis Servorum Dei. Neque interest, an haec commutatio officiorum fiat post Processum ordinarium, ita ut qui in Processu ordinaria auctoritate confecto munus ex. gr. Postulatoris obierit, postea, in Processu Apostolica auctoritate inito, munus Iudicis agat. Namque Apostolicus atque Ordinarius Processus duae partes sunt unius eiusdemque inquisitionis. Quod adeo verum est, ut eo fine de validitate Ordinarii Processus dubium in his causis S. Congregationi proponatur, ut si quidem pro votis cesserit, testificationibus in illo receptis perinde uti fas sit atque iis quae in Apostolico receptae fuerint. Ex quo factum est, ut Processus Ordinarius, post ratam habitam eius validitatem, iuris rigore, debeat in Apostolicum compulsari, quo unum veluti corpus cum eo efficiat.

Praeposito Decreto ultimam occasionem dedit causa Vivariensis, cuius Decretum infra adduco.

« In Missa Solemni, coram SS̃mo Sacramento Fidelium venerationi exposito, dicenda est Commemoratio Sacramenti, et tempore Concilii Oecumenici Vaticani in eadem quoque Missa addenda est Oratio de Spiritu Sancto.

» Quum inter Liturgistas circa has Commemorationes gravis exorta sit controversia, quaeritur.

» I. An commemoratio de Sacramento praemittenda, vel postponenda sit Orationi de Spiritu Sancto?

» II. An in festis duplicibus primae classis tres Orationes, scilicet de die, de Sacramento et de Spiritu Sancto sub unica conclusione, vel potius duae Collectae, de Sacramento et de Spiritu Sancto, sub diversa conclusione dicendae sint?

» Sacra vero Rituum Congregatio, re mature accurateque perpensa, auditaque sententia in scriptis alterius ex Apostolicarum Caeremoniarum Magistris, rescribendum censuit.

Ad I. *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*

Ad II. *In casu Oratio SS̃mi Sacramenti coniungenda est cum Oratione Festi; Oratio vero de Spiritu Sancto dicenda est sub distincta conclusione.*

» Atque ita rescripsit et servari mandavit die 22 Apr. 1871 (1).»

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) Haec dubia in praesentia ad eruditionem videntur mota, vel ut responsa exsecutioni mandentur postquam Vaticanum Concilium, propitiante Deo, iterum aperiatur: namque suspenso Vaticano Concilio, suspensae ipso facto fuerunt omnes praescriptae preces. Ex SS̃mi D. N. indulgentia perseverat tantum Iubilaeum ut patet ex Litteris Apostolicis quas retuli *pag. 65*. De his rebus extat Decretum S. C. RR. in *Vol. IV pag. 660*, et extant nonnulla Responsa S. Poenitentiariae in *Vol. V pag. 28*.

CAMERACEN.

« Parochus loci vulgo Hautmont in Archidioecesi Cameracensi Sacrae Rituum Congregationi exposuit quod Ecclesiae Parochialis praedicti loci Titularis est Sanctus Marcellus Pontifex Martyr, cuius festus dies agitur die XVI Ianuarii. Porro eadem die in praefatae Archidioecesis Kalendario assignatur festum Sancti Fursei Confessoris, quod idcirco pro dicta Parochiali Ecclesia ad aliam diem perpetuo transferri debet. Iam vero prima dies libera videretur esse dies XIX eiusdem mensis Ianuarii, qua festum Sancti Canuti Martyris, semiduplex ad libitum, in eadem ecclesia Parochiali perpetuo impeditur a die infra Octavam Sancti Marcelli titularis. Cum autem alias non desint rationes dubitandi, num diei huiusmodi festo assignatae affigi perpetuo possit festum aliud transferendum uti in casu, enixis precibus Orator ab eadem Sacra Congregatione authenticam dubii solutionem exquisivit.

» Et Sacra Congregatio ad tramitem Decreti in *Nucerina* die 11 Martii 1871 rescribere rata est: *Festum Sancti Fursei Confessoris in casu, de quo in Dubio, reponi nequit die* XIX *Ianuarii; quae dies libera relinquenda est, ut ibi vel reponatur Festum per accidens translatum si adsit, vel fiat de die infra Octavam Sancti Marcelli, omisso in perpetuum Officio Sancti Canuti semiduplici ad libitum; Festum vero Sancti Fursei transferendum erit fixe in primam sequentem diem liberam.* Atque ita rescripsit et servari mandavit die 9 Maii 1871.»

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

SOCIETATIS PRESBYTERORUM SANCTISSIMI SACRAMENTI.

Superior N Societatis Presbyterorum SSm̃i Sacramenti a S. Rituum Congregatione inter cetera humiliter insequentium dubiorum solutionem postulavit, nimirum

I. « In concursu secundarum vesperarum Festi septem Dolorum Beatae Mariae Virginis cum primis vesperis Festi Sancti Ioseph die 18 Martii, an ad Completorium hymnus concludi debeat cum Doxologia Beatae Virginis Mariae.

II. » Libri liturgici, ut Breviaria et Missalia, multis in locis reimprimuntur iuxta quosdam usus quoad punctuationem, verborum orthographiam, et cum observatione, ut aiunt, legum grammatices accuratiorum, et collatione facta cum optimis Sanctorum Patrum editionibus vel etiam Scripturae Sacrae; et insuper hymni, Capitula et alia huiusmodi de loco ad locum transferuntur, pro utentium, ut asserunt, commoditate: an tuta conscientia isti libri liturgici adhiberi possint, cum non videatur sufficienter conformis Romanarum editionum authenticarum forma (1)?

III. » Quando ecclesia dedicanda est, non sub alicuius Beati vocabulo, sed alicuius mysterii, ut Sanctae Crucis, SSm̃i Sacramenti, an exprimendum sit nomen huius mysterii loco nominis Sancti, quod venit recitandum in precibus primi lapidis et Benedictionis seu consecrationis huius ecclesiae?

» Sacra vero eadem Congregatio, re mature perpensa, auditaque sententia alterius ex Apostolicarum Caeremoniarum Magistris, rescribendum censuit:

(1) Meo quidem iudicio, qui hanc dubitandi formulam concinnavit, loco dicendi, *an tuta conscientia* isti libri liturgici adhiberi possint, dicere debuisset, *an sit meritoria ea patientia,* quae necessaria est in usu librorum liturgicorum ob arbitrarias mutationes quas faciunt editores, qui, tempus terentes in concinnandis libris liturgicis, magnam molestiam creant illis, qui eos libros legere et quotidie prae manibus habere debent; qui non amplius invenientes communem praescriptam formam cui erant assueti, semper usum librorum discere coguntur pro editorum voluntate. Non emantur eiusmodi libri iidemque relinquantur in usum atque commoditatem editorum.

Ad I. *Serventur Rubricae, quae statuunt, quod si in Vesperis fiat commemoratio de Beata Maria Virgine, ad Completorium hymnus concluditur cum* « Iesu tibi sit gloria qui natus es de Virgine.»

Ad II. *In editione librorum liturgicorum adamussim serventur leges in Constitutionibus et Bullis summorum Pontificum praescriptae.*

Ad III. *In Oratione quae incipit* « Domine Deus, qui licet caelo et terra » *omisso nomine cuiusvis Sancti vel Sanctae dicatur* « Beatae Mariae semper Virginis omniumque Sanctorum intercedentibus meritis etc.» *Ad Benedictionem primarii lapidis in Oratione* « Domine Sancte Pater Omnipotens aeterne Deus etc.» *dicatur* « in honorem Sanctae Crucis, in honorem Mysterii Sanctissimi Sacramenti.»

Atque ita rescripsit et servari mandavit die 11 Martii 1871.

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

INSULAE SARDINIAE

Concessionis et approbationis Officii et Missae propriae in honorem B. V. a Bono Aëre nuncupatae.

Antequam referam S. Congregationis Decretum, nonnulla indicabo, quae ostendunt, quomodo solent eiusmodi causae pertractari, priusquam gratiosum Rescriptum seu Decretum concessionis prodeat. Praecedit videlicet petitio et causae informatio, quae per Procuratorem scribitur et typis traditur, documentis roboratur, atque rationes adducuntur, quae S. Congregationem movere possint ad concedendam gratiam.

Brevis informatio. In clivo, qui Calarim, in Sardiniae insula imminet, et a Bono Aëre nuncupatur, vetustissimum exurgit Sanctuarium in honorem B. V. Mariae erectum, coenobio Ordinis Regularium a Mercede adnexum, in quod Deiparae icon, ligno affabre exculpta, infantem Iesum manu gestans, prodigioso prorsus modo, ceu pia et constans fert traditio, anno 1370 translata est.

Venerationi exposita per quinque iam saecula adeo celebratur, ut fideles non modo ex insula, verum etiam ex exteris nationibus frequentissime affluxerint: alii quidem ut impenso cultu B. V. Mariam prosequerentur, alii ut omnigenae pietatis exercitiis vacarent, alii ut donaria atque votivas tabellas, quibus templi parietes propemodum tecti erant, ad beneficia recepta testanda ad solvenda vota deferrent. Illuc proceres et Episcopi Calarim advenientes, vix e navi egressi, recta petebant, captivi e servitute soluti ac nautae e naufragio liberati illico advolabant. Ibi fideles in calamitatibus auxilium, in angustiis solamen obtinuerunt, peccatores veniam, infirmi curationem, praegnantes felicem partum. Puerperae, potenti Virginis patrocinio infantulos suos ibi praesentare consueverunt; quod et a Regina Maria Theresia factum est, quae infantulam suam, Mariam Christinam, Venerabilem auctoritate S. Sedis iam declaratam, ab ipsis incunabulis Deiparae devovit (1).

Insignis haec B. Virginis imago ex Capituli Vaticani Decreto die 24 Aprilis 1870 aurea corona rite decorata est.

Haec, quae indicavi, Orator multis documentis confirmavit, quorum plurima iam typis tradita fuerant a P. Francisco Salis ex Ordine B. M. V. de Mercede in libro cui titulus *Della statua miracolosa di Maria Vergine di Bonaria, notizie storiche con note e documenti,* Calarim 1868.

Rationes quod attinet, pro obtinenda concessione Officii Missaeque propriae pro tota Sardiniae insula, eas adducebat Orator quae sponte sua ex dicta informatione descendebant, idest et festivitatis apparatus quo ea imago celebrari solet, pius populorum affectus, insignia beneficia et miraculorum gloria, Sacrorum Antistitum petitiones una cum Cleri Populique votis.

His omnibus per Oratorem ostensis, subsequebatur schema Officii et Missae propriae adprobandae de quibus sic Orator est locutus.

(1) Historia Servorum Dei docet, pias matres, quae infantes suos, sive quos in utero gestent, sive in lucem eductos, Deo sacrent, frequentissime exaudiri, ita ut multi habeantur Servi Dei albo Sanctorum inscripti, qui heroicarum virtutum exercitium, post Dei gratiam, a matre repetere debent vel ab utroque parente, qui eos Deo vel Deiparae speciali ratione dicarunt. Inde apparet, quam utiliter Parochi aut Confessarii pro opportunitate suggerere haec possent, praesertim matribus uterum gestantibus.

« Praestat nunc de schemate Officii et Missae exhibito pauca subiungere. Ad typum ecclesiasticarum precum fuisse illud amussim informatum, ac quae in eo leguntur sive e Breviario Romano, sive e Sanctis Patribus sive e Scripturarum libris fuisse excerpta, quisque vel primo obtutu conspiciet. Hymnus iam subiectus iudicio Hymnographi S. Congregationis, ab eo expolitus et adprobatus proponitur. Lectiones vero historicae iuxta doctrinam a Benedicto XIV traditam concinnatae sunt. Et sane haec sapientissimi Pontificis sunt monita (op. de Canoniz. l. 4 p. 2 c. 10 n. 6 et 7): *quando huius generis monumenta* (nempe processus a S. Sede confecti, aut Bullae Pontificiae, aut scripta SS. Patrum) *deficiunt, lectiones saltem a probatis historicis et quantum fieri potest, contemporalibus erunt desumendae.* » Inferius vero ita prosequitur: « *Hucusque adducta sua cum moderatione, et uti dicitur cum grano salis, intelligenda sunt et explicanda; cum occurrere possint casus, in quibus deficientibus historicis contemporalibus, tot alia nihilominus adsint inconcussae traditionis monumenta, ut locus esse possit rerum narratarum appositioni in lectionibus propriis pro aliquibus particularibus ecclesiis, sed non pro Ecclesia universali, et aliquando etiam pro Ecclesia universali.* »

» At quae de B. M. Virgine, a Bono Aëre nuncupata, in lectionibus propriis dicuntur, amussim derivavimus et plene probavimus tot ac tantis documentis ac monumentis in hac nostra lucubratione appellatis, ut cuiusvis prudentis fidem mereri possint. »

Haec Orator. Proposita itaque causa in S. Congregatione SS. Rituum, hoc quod sequitur Decretum prodiit.

« In votis fidelium totius insulae Sardiniae erat ut peculiare Festum institueretur in honorem Beatae Mariae Virginis sub titulo *de Bonaria,* cuius imago singulari populi frequentia et gratiarum ac miraculorum gloria celebris extat prope Civitatem Calaritanam, eiusdem Insulae principem, in Ecclesia adiecta Coenobio Fratrum Ordinis Mercedariorum sito in clivo, qui enuntiatae Civitati imminet, et de Bono Aëre nuncupatur. Eorum itaque votis satisfacturus Rm̃us Dominus Canonicus Ioannes Maria Filia Vicarius Capitularis Archidioeceseos Calaritanae, Sede illa Archiepiscopali vacante, sui muneris esse duxit Sanctissimum Dominum Nostrum Pium Papam IX humillime rogare, ut in honorem B. M. Virginis sub enuntiato titulo ab utroque Clero Saeculari et Re-

*

gulari totius Sardiniae Insulae peculiare festum celebrari amodo valeat sub ritu duplici primae classis cum Octava die 24 Aprilis, quae dies anniversaria est tum prodigiosi adventus Imaginis in insulam, tum solemnis Coronationis de eadem Imagine an. 1870 a Capitulo Vaticano factae: additis etiam officio et Missa propriis quae ab eodem oratore pro opportuna approbatione exhibita fuere. Quum autem huiusmodi preces in Ordinario Sacrorum Rituum Coetu hodierna die ad Vaticanum habito relatae fuerint ab Emo et Rmo Domino Cardinali Hannibale Capalti eiusdem causae Ponente constituto, Emi et Rmi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi rescribere censuerunt: *affirmative et ad Emum Ponentem cum Promotore Fidei.*

» Revisis itaque per praedictum Cardinalem Ponentem, una cum R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, suprascriptis officio et Missa, Sacra Congregatio illa, uti in superiori Exemplari prostant, approbavit: indulsitque ut eadem recitari et respective celebrari valeant sub ritu duplici primae classis cum Octava a Clero Saeculari et Regulari totius Insulae Sardiniae die 24 Aprilis, servatis tamen Rubricis. Die 22 Aprilis 1871.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

VIVARIEN.

Beatificationis et Canonizationis Ven. Servae Dei Sor. Mariae Rivier Fundatricis Congregationis a Praesentatione Beatae Mariae Virginis nuncupatae.

« In Causa Beatificationis et Canonizationis Ven. Servae Dei Mariae Rivier praefatae, quum agi deberet in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria de validitate omnium Processuum in eadem Causa constructorum, Illmus Eques Raphael Ferrucci, huius Causae Postulator, obtinuit, ut ab Emo et Rmo D. Cardinali Ioanne Baptista Pitra, huius Causae Ponente, sequens Dubium proponeretur in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum

hodierna die habitis: *An constet de Validitate Processuum tam Apostolica quam Ordinaria auctoritate constructorum, Testes sint rite ac recte examinati, et iura producta legitime compulsata in casu et ad effectum de quo agitur?* Eñi porro ac Rñi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, post accuratum omnium examen audito etiam R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuerunt: *Attentis omnibus in casu de quo agitur affirmative, et consulendum Sanctissimo, ut fiat Decretum Generale, ne in posterum in condendis Processibus tam Ordinariis quam Apostolicis eadem persona fungi possit nec successive diversis officiis sub poena nullitatis.* Die 10 Decembris 1870. Facta autem de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX ab infrascripto Sacrorum Rituum Congregationis Secretario fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis adprobavit et confirmavit ipsumque Generale Decretum praelo tradi et evulgari mandavit (1). Die 22 eiusdem Mensis et Anni.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) Hoc Decretum expositum habes superius pag. 318. In hac causa agenda nonnulli irrepserunt defectus. Id mirum esse non debet; immo inspectis conditionibus, in quibus ecclesiasticae Curiae in Gallia versantur, laudi vertendum est, quod Curia Vivariensis non dubitaverit, aggredi et prosequi difficiles prolixosque processus, quales exiguntur in causis Servorum Dei. Curiae ecclesiasticae plurimae in ea conditione versantur, ut processus solemni accurataque forma, ut olim solebant, difficile condere valeant, sive ob iuges civiles vicissitudines, quae susdeque omnia verterunt, sive ob defectum personarum, quae vel desunt, vel non sunt in hac rerum provincia versatae, sive etiam ob neglectam curam res instaurandi, quoad fieri possit, iuxta normam sacrorum canonum. Non deest aliqua Curia ecclesiastica, apud quam videtur prorsus obliteratus conceptus qui respondet verbo Processus. Appellant enim processum ex. gr. prudentum opiniones, quas in aliquo negotio Curia ipsa exquirat: easque opiniones habent loco testium et testificationum, dum non sunt aliud nisi Votum Curiae seu Episcopi.

Curia, quae valeat rite conficere processus in causis Servorum Dei, idonea est ad quemlibet conficiendum processum: namque si excipias has causas, et causas criminales (quamvis et hae instaurantur prouti instaurari possunt) nonnullasque alias iuxta constitutiones Pontificias, cetera iudicio summario agi possunt, servatis tantum regulis et conditionibus, quas ius naturae vel aequitas suggerit ad detegendam veritatem, quin violetur ius sive actoris sive rei. Confer Appendicem II *pag. 121* et ea quae ibidem allegavi.

VINDOBONEN.

Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Clementis Mariae Hofbauer Sacerdotis Professi e Congregatione Sanctissimi Redemptoris ac Propagatoris insignis eiusdem Congregationis ultra Montes.

« In causa Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Clementis Mariae Hofbauer praefati, quum agi deberet in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria de validitate omnium Processuum in eadem Causa constructorum, ad instantiam R. Patris Brixii Qucloz, Procuratoris Generalis memoratae Congregationis et Causae Postulatoris, Emus et Rmus D. Cardinalis Aloisius Bilio, Causae Ponens, in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum hodierna die habitis, sequens proposuit Dubium, nimirum: *An constet de validitate Processuum tam Apostolica quam Ordinaria Auctoritate constructorum; Testes sint rite ac recte examinati, et iura producta legitime compulsata in casu et ad effectum de quo agitur?* Emi porro ac Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, post accuratum omnium examen, audito etiam R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuerunt: *Affirmative.* Die 10 Decembris 1870.

» Facta autem de praemissis Sanctissimo Domino nostro Pio Papae IX ab infrascripto Sacrorum Rituum Congregationis Secretario fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habere ac confirmare dignata est. Die 15 iisdem Mense et Anno (1).»

C. Ep. Ostien. et Veliternen. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) Causam hanc a suo initio retuli in *Vol. II pag. 465;* eius prosecutionem in *Vol. III pag. 266,* et in *Vol. IV pag. 159:* de hoc quarto Decreto scribere curabo in praesenti volumine.

NEAPOLITANA

Beatificationis et Canonizationis Ven. Servae Dei Sororis M. Crucifixae a Vulneribus Domini Nostri Iesu Christi, Tertiariae Professae Ordinis Minorum S. Francisci Excalceatorum strictioris Observantiae Alcantaren. Provinciae Neapolitanae.

«In Causa Beatificationis et Canonizationis Ven. Servae Dei Mariae Crucifixae a Vulneribus Domini Nostri Iesu Christi praefatae, quum agi deberet in Congregatione Sacrorum Rituum ordinaria de Validitate omnium Processuum in eadem Causa constructorum, ad instantiam Rmi D. Aloisii Ricci Patriarchalis Basilicae Lateranensis Canonici et huius causae Postulatoris, Emus et Rmus D. Cardinalis Antonius Maria Panebianco, ipsius Causae Ponens, sequens Dubium proposuit in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum hodierna die habitis: *An constet de Validitate Processuum tam Apostolica quam Ordinaria auctoritate constructorum, Testes nec ne sint rite ac recte examinati et producta iura legitime compulsata in casu et ad effectum de quo agitur?* Emi porro ac Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, post accuratum omnium examen, audito etiam R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuerunt: *Affirmative.* Die 10 Decembris 1870. Facta autem de praedictis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX ab infrascripto Sacrorum Rituum Secretario fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habere et confirmare dignata est. Die 15 iisdem Mense et Anno.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Ioannis Baptistae Cioni Sacerdotis Professi e Congregatione Clericorum Regularium Matris Dei et primi Socii Beati Ioannis Leonardi Fundatoris praedictae Congregationis.

« Quum Tertio Idus Martii 1869 Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX benigne indulserit, ut de Fama Sanctitatis Vitae, Virtutum et Miraculorum in genere Ven. Servi Dei Ioannis Baptistae Cioni praefati ageretur in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria, absque interventu et voto Consultorum, instante Reverendissimo Patre Aloisio Narcisso Biagioni, Causae Postulatore, Emus et Rmus D. Cardinalis Aloisius Bilio huius Causae Ponens sequens Dubium discutiendum proposuit in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum subsignata die habitis, nimirum: *An constet de Validitate et Relevantia Processus Lucae constructi super Fama sanctitatis Vitae, Virtutum et Miraculorum in genere eiusdem Ven. Servi Dei in casu et ad effectum de quo agitur?* Emi et Rmi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus maturo examine perpensis, auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, respondendum censuerunt *affirmative*. Die 22 Aprilis 1871.

» Quibus per infrascriptum Secretarium fideliter relatis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae Congregationis ratum habuit et confirmavit. Die 27 iisdem Mense et Anno.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

NEAPOLITANA

Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Fr. Aloisii a Sanctissimo Crucifixo Sacerdotis Professi Ordinis Minorum Excalceatorum strictioris observantiae Sancti Petri de Alcantara Provinciae Neapolitanae.

« Pridie Idus Februarii 1857, quum Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX benigne indulserit ut de Dubio signaturae Commissionis Introductionis Causae Servi Dei Aloisii a Sanctissimo Crucifixo praefati ageretur in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria, absque interventu et voto Consultorum, licet non elapso Decennio a die praesentationis Processus Ordinarii in Actis Sacrorum Rituum Congregationis, nec ipsius Scriptis perquisitis ac revisis, Emus et Rmus D. Cardinalis Alexander Barnabò huius Causae Ponens, ad instantiam Riñi Patris Iosue a Corde Iesu, Definitoris Generalis memorati Ordinis et Postulatoris huius Causae, attentis Postulatoriis Litteris Principum Regia Dignitate fulgentium, nec non quamplurium Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, aliorumque virorum Ecclesiastica vel civili dignitate illustrium, in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum hodierna die coadunatis sequens Dubium discutiendum proposuit nimirum: *An sit signanda commissio Introductionis huius Causae in casu et ad effectum de quo agitur?* Et Sacra eadem Congregatio, omnibus maturo examine perpensis, auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: *Affirmative*, seu *signandam esse Commissionem si Sanctissimo placuerit*. Die 4 Februarii 1871.

» Facta postmodum de praemissis ab infrascripto Secretario Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit, propriaque manu signavit Commissionem Introductionis Causae Ven. Servi Dei Aloisii a Sanctissimo Crucifixo praedicti. Die 9 iisdem Mense et Anno.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Fr. Ioannis Baptistae a Burgundia Sacerdotis Professi Ordinis Minorum Sancti Francisci strictioris observantiae Sacri Recessus Sancti Bonaventurae de Urbe.

« Instante Rmo Patre Fr. Iosepho a Roma, Sacerdote Professo et Postulatore Generali Causarum Beatificationis et Canonizationis Servorum Dei Ordinis memorati, subscriptus Cardinalis Sacrorum Rituum Congregationis Praefectus et huius Causae Ponens sequens proposuit Dubium in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis hodierna die ad Vaticanum habitis – *An sententia Iudicum ab Emo et Rmo D. Cardinali Archiepiscopo Neapolitano delegatorum super Cultu praefato Ven. Servo Dei nunquam exhibito, seu super paritione Decretis sa. me. Urbani Papae VIII sit confirmanda in casu, et ad effectum de quo agitur?* – Emi porro ac Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus accurate perpensis, auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribere censuerunt, *Affirmative, sententiam esse confirmandam.* Die 10 Decembris 1870.

» Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per infrascriptum Sacrorum Rituum Congregationis Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae Congregationis in omnibus ratum habere ac confirmare dignata est. Die 15 iisdem Mense et Anno (1).»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) Retuli Decretum de huius causae introductione in Vol. IV pag. 554 et causae synopsim ibidem pag. 604. De processiculo, super quo latum praesens Decretum de non cultu, nihil est adnotandum; quum nihil alicuius momenti per Fidei Promotorem sit animadversum, quod publicum cultum Ven. Servo Dei exhibitum significare aliquo modo potuerit.

ROMANA SEU TAURINEN.

Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Fr. Bartholomaei Menochio ex Ordine Eremitarum Sancti Augustini Episcopi Porphyriensis Apostolico Sacrario Praefecti.

« Idibus Ianuarii Anni 1853, quum Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX benigne indulserit, ut de Dubio signaturae Commissionis Introductionis Causae Servi Dei Fr. Bartholomaei Menochio praefati ageretur in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria absque interventu et voto Consultorum, licet scripta eius nec perquisita nec examinata adhuc fuissent, subscriptus Cardinalis eidem Sacrae Congregationi Praefectus et Causae Relator, ad instantiam Reverendissimi Patris Fr. Nicolai Primavera Sacerdotis Professi et Postulatoris Generalis Causarum Beatificationis et Canonizationis Ordinis Eremitarum S. Augustini, attentis postulatoriis Litteris plurium Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium aliorumque Virorum Ecclesiastica Dignitate illustrium, in Ordinariis Sacrorum Rituum Congregationis Comitiis ad Vaticanum hodierna die coadunatis sequens Dubium discutiendum proposuit: *An sit signanda commissio Introductionis huius Causae in casu et ad effectum de quo agitur?* Et Sacra eadem Congregatio omnibus maturo examine perpensis, auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: *Affirmative, sive signandam esse Commissionem si Sanctissimo placuerit.* Die 22 Aprilis 1871.

» Facta postmodum de praemissis per infrascriptum Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit, propriaque manu signavit Commissionem Introductionis Causae Ven. Servi Dei Bartholomaei Menochio praedicti. Die 27 iisdem Mense et Anno.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

RHEGINEN.

Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Fr. Iesualdi a Rhegio Sacerdotis Professi Ord. Minorum S. Francisci Capuccinorum.

«Quarto Kalendas Decembris Anni 1867, quum Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX benigne indulserit, ut de Dubio signaturae Commissionis Introductionis Causae Servi Dei Iesualdi a Rhegio praefati ageretur in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria absque interventu et voto Consultorum licet non elapso Decennio a die praesentationis Processus Ordinarii in Actis Sacrorum Rituum Congregationis et scriptis eiusdem Servi Dei non perquisitis et examinatis, Emus et Rmus D. Cardinalis Antonius Maria Panebianco huius Causae Ponens, ad instantiam R. Patris F. Amedei ab Urbeveteri Sacerdotis Professi et Postulatoris Generalis Causarum Beatificationis et Canonizationis Servorum Dei Ordinis Minorum Sancti Francisci Capuccinorum, attentis Postulatoriis Litteris plurium Virorum Ecclesiastica praesertim Dignitate illustrium, in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis hodierna die ad Vaticanum coadunatis sequens Dubium discutiendum proposuit nimirum: *An sit signanda Commissio Introductionis huius Causae in casu et ad effectum de quo agitur?* Et Sacra eadem Congregatio omnibus maturo examine perpensis auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore rescribendum censuit: *Affirmative, sive signandam esse Commissionem si Sanctissimo placuerit.* Die 22 Aprilis 1871.

» Facta postmodum de praemissis per infrascriptum Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit: propriaque manu signavit Commissionem Introductionis Causae Ven. Servi Dei Fr. Iesualdi a Rhegio praedicti. Die 27 iisdem Mense et Anno.»

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

TURONEN.

Confirmationis Cultus ab immemorabili tempore praestiti Servae Dei Ioannae Mariae de Maillé Beatae nuncupatae.

« In Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis hodierna die habitis, per Emum et Rmum D. Cardinalem Aloisium Bilio huius Causae Ponentem, proposito Dubio – An Sententia Iudicum Delegatorum a Rmo D. Turonensi Archiepiscopo super Cultu ab immemorabili tempore praestito Servae Dei Ioannae Mariae De Maillé praefatae, seu super casu excepto a Decretis sa. me. Urbani Papae VIII sit confirmanda in casu et ad effectum de quo agitur – Emi et Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus maturo examine perpensis auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore rescribendum censuerunt. *Affirmative* die 22 Aprilis 1871.

» Quibus per infrascriptum Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX fideliter relatis, Sanctitas Sua rescriptum Sacrae Congregationis ratum habuit et confirmavit. Die 27 iisdem mense et anno.»

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

MAIORICEN.

Canonizationis Beati Alphonsi Rodriguez Coadiutoris temporalis e Societate Iesu.

Super dubio: « An constet de validitate Processus Apostolici in Archidioecesi Mechliniensi constructi super miraculo, quod supervenit post indultam eidem Beato venerationem: testes sint rite ac recte examinati et iura producta legitime compulsata in casu et ad effectum de quo agitur.»

S. Congregatio, referente Emo Card. Capalti, servatisque de more servandis, die 4 Februarii 1871, respondere censuit, *affirmative*. Quam resolutionem SSmus confirmavit die 9 eiusdem mensis et anni.

DIANEN.

Confirmationis Cultus ab immemorabili tempore praestiti S. D. Cono, ex Ordine S. Benedicti, Sancto nuncupato.

Super dubio: « An sententia lata a Dianensi Episcopo super cultu ab immemorabili tempore praestito eidem Dei famulo super casu excepto a Decretis s. m. Urbani Papae VIII, sit confirmanda in casu et ad effectum de quo agitur. »

S. Congregatio, referente Emo Card. Pitra, die 22 Aprilis 1871, servatisque de more servandis, respondere censuit, *affirmative*. Quam Resolutionem SSmus confirmavit die 22 eiusdem mensis et anni.

NEAPOLITANA SEU PINNEN.

Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Nuntii Sulpritii adolescentis e Dioecesi Pinnensi (*).

« Decretum. Instante Rmo D. Canonico Iacobo Arrighi, Postulatore Causae Ven. Servi Dei Nuntii Sulpritii praefati, die 23 Maii Anni 1870 per particulares Litteras Sacrorum Rituum Congregationis iniunctum fuit Rmis Ordinariis Archidioeceseos Neapolitanae et Dioeceseos Pinnen. ut iuxta Instructiones Sanctae Fi-

(*) De eiusmodi causa egimus in *Vol. V pag. 487 et seqq.* Occasione processiculi, de quo agit praesens Decretum, iterum Lectoribus nostris causam hanc commendamus iisdem omnino verbis quae ibidem scripsimus *pag. 499 in nota.*

dei Promotoris in iisdem Litteris occlusas diligentissime perquirerent in respectivis Civitatibus et Dioecesibus omnia et singula scripta praelaudato Servo Dei quocumque titulo tributa. Quamvis autem religiosissime iniunctum munus expleverit Rmus Ordinarius Archidioeceseos Neapolitanae, nullum tamen scriptum praedicto Servo Dei tributum inveniri potuit; Processiculum tamen diligentiarum idem Ordinarius conficere non praetermisit illumque clausum et sigillis munitum Romam transmisit ad Sacram Rituum Congregationem. In Dioecesi autem Pinnen. unam tantum Epistolam propria manu a Ven. Servo Dei conscriptam datum est reperiri ope diligentiarum ibi institutarum, quam, una cum authentico Processiculo peractarum diligentiarum, Romam ad memoratam Sacram Congregationem pervenire curavit Rmus Ordinarius enunciatae Dioeceseos Pinnensis. Praefata autem Epistola habet ex una parte - *Mio riveritissimo Sig. Zio* - ex altera - *Napoli* 10 *Maggio* 1834. - Epistola continet lineas septemdecim cum dimidio et incipit his verbis - *Son quasi due anni* - absolvitur autem per alia - *e son sempre* - et cum hac subscriptione - *Il vostro affezionatissimo Nepote - Nunzio Sulprizio Luciani.* - Extra vero reperitur directio - *Al Sig. Domenico Luciani - Popoli per Pescosansonesco.* -

» Quum vero Emus et Rmus D. Card. Aloisius Bilio, huius Causae Ponens, in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis hodierna die ad Vaticanum habitis retulerit, se in hac Epistola nihil invenisse quod ulteriorem Causae ipsius cursum praepedire posset; Emi et Rmi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, audito etiam voce R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuerunt - *Nihil obstare quominus procedi possit ad ulteriora, reservato tamen iure Sanctae Fidei Promotori obiiciendi si et quatenus de iure.* - Die 2 Septembris 1871.

» Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX a subscripto Secretario fideli relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae Congregationis in omnibus ratum habuit et confirmavit. Die 7 iisdem Mense et Anno.»

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

LUCIONEN.

Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Aloisii Mariae Baudouin Institutoris Congregationis Filiorum Mariae Immaculatae et Societatis Ursulinarum a Iesu nuncupatarum, vulgo de Chavagnes.

Decretum. « Decimo Kalendas Decembris anni 1866 et decimotertio Kalendas Octobris insequentis anni 1867, quum Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX benigne indulserit, ut de dubio Signaturae Commissionis Introductionis Causae Servi Dei Aloisii Mariae Baudouin praefati ageretur in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria absque interventu et voto Consultorum, licet non elapso decennio a die praesentationis Processus Ordinarii in Actis Sacrorum Rituum Congregationis, et scriptis eiusdem Servi Dei non perquisitis et examinatis, Emus et Rmus D. Cardinalis Ioannes Baptista Pitra, huius causae Ponens, ad instantiam Rmi D. Gustavi Gallot, Cubicularii Honorarii Sanctitatis Suae et Postulatoris huius causae, attentis Postulatoriis litteris plurium Virorum, Ecclesiastica praesertim Dignitate illustrium, in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum hodierna die coadunatis, sequens Dubium discutiendum proposuit, nimirum: *An sit signanda Commissio Introductionis huius causae in casu et ad effectum, de quo agitur?*

» Et sacra eadem Congregatio, omnibus maturo examine perpensis auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: *Affirmative*, sive *Signandam esse Commissionem, si Sanctissimo placuerit*. Die 2 Sept. 1871.

» Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per Subscriptum Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit, propriaque manu signavit Commissionem Introductionis Causae Ven. Servi Dei Aloisii Mariae Baudouin. Die 7 iisdem mense et anno.

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.
Loco ✠ Sigilli *D. Bartolini S. R. C. Secretarius.*

VAPICEN. In eadem S. Congregatione iudicata pariter est atque a SSmo signata Commissio introductionis Causae Ven. Servae Dei Benedictae Rencurel e tertio Ordine S. Dominici, cuius Decretum referam in sequenti fasciculo.

SSMI DOMINI NOSTRI

PII

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE IX.

ALLOCUTIO

HABITA DIE XXVII. OCTOBRIS MDCCCLXXI.

AD S. R. E. CARDINALES

IN AEDIBUS VATICANIS.

VENERABILES FRATRES

« Ordinem Vestrum amplissimum, usitati ritus solemnitate intermissa, huc convocavimus, ut illud Vobiscum pro rei gravitate communicemus quod ad consulendum spiritualibus christiani populi in Italia necessitatibus perficere decrevimus. Non opus est, Venerabiles Fratres, ut hic Vobis ea recenseamus quae pluries in Nostris Allocutionibus aut in Nostris ad universos Episcopos datis encyclicis litteris deploravimus. Compertae enim sunt omnibus atque adeo exploratae, ut summa sine impudentia denegari, aut ad invidiam levandam excusatione tegi non valeant, hostiles et ingentes iniuriae, quae iampridem et continenter in hac afflicta Italia catholicae Ecclesiae et Apostolicae Sedi inferuntur, quasque, occupata per vim hac Urbe, Nos ipsi Vobiscum pati et videre cogimur, ita ut Regii Prophetae verbis dicere iure possimus: *Vidi iniquitatem et contradictionem in civitate, die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas, et labor in medio eius et iniustitia* (1). Equidem, Venerabiles Fratres, his tantis exundantium malorum fluctibus iam fere obruimur: at duriora etiam perpeti pro iustitia, Deo infirmitatem Nostram confortante, haudquaquam refugimus: immo mortem ipsam libentissime oppetere parati sumus, si Deo misericordi placuerit pro Ecclesiae pace et libertate huius hostiae humilitatem excipere.

» Iamvero acerbissima semper, inter tam multas alias, doloris causa Nobis exstitit viduitas longe plurimarum sedium, quae in misera Italia iamdiu suorum Episcoporum praesidio carent; ac illa porro exinde profecta spiritualis auxilii necessitas, qua fideles populi in tam calamitosa rerum ac temporum conditione quo-

(1) Psalm. 54.

tidie magis premuntur. Cum autem ea necessitas talis evaserit, ut ei iam non possimus, caritate Christi Nos urgente, non occurrere, inspecto nempe ingenti numero viduarum Sedium et amplis frequentissimisque Italiae provinciis, quae vix duos aut tres Sacrorum Antistites numerant, inspecto diuturnae persecutionis in Ecclesiam impetu et conatibus impiorum ad fidem catholicam ex animis Italorum evellendam, inspectis maximarum perturbationum periculis, quae civili ipsi societati impendent, cunctandum amplius non esse iudicavimus, quin opem dilectis filiis Italiae fidelibus, quorum etiam clamores de sua orbitate querentium ad Nos saepe pervenerunt, quantum in Nobis est, afferremus, iisque virtute spectatos praficeremus Antistites, qui Dei gloria et negotio animarum salutis sibi unice proposito, in haec omnes suas curas et zelum adiiciant.

» Suos itaque Episcopos viduatis Italiae Ecclesiis in nomine Iesu Christi Filii Dei partim hodierna die adsignamus, partim quamprimum in posterum constituemus, confisi fore, ut Ipse, qui Nobis auctoritatem contulit et officium demandavit, propter infinitam misericordiam suam, omnibus difficultatibus, si quae huic Nostri ministerii operi opponi vellent, remotis, curis hisce Nostris pro spirituali animarum salute unice susceptis, benedicat atque obsecundet. Simul autem coram universa Ecclesia protestamur, Nos cautiones eas, quae *quarentigie* appellantur, quemadmodum in litteris Nostris encyclicis die xv Maii hoc anno datis luculenter ediximus, omnino respuere, et aperte declaramus, Nos, in hac gravissima parte Apostolatus Nostri exercenda, potestate uti ab Ipso collata, qui est Pastorum Princeps et Episcopus animarum nostrarum, scilicet potestate a Iesu Christo Domino Nostro Nobis tradita in persona Beatissimi Petri, *a quo*, ut ait S. Innocentius Praedecessor Noster, *ipse Episcopatus et tota auctoritas nominis huius emersit* (1).

» Hac vero occasione silentio praeterire non possumus impiam quorumdam hominum in alia Europae regione temeritatem et perversitatem, qui a regula et communione Catholicae Ecclesiae misere deviantes, tum libellis omni errorum et mendaciorum genere refertis, tum sacrilegis inter se conventibus celebratis, palam impugnant auctoritatem sacrosancti oecumenici Vaticani Concilii, veritatesque fidei ab eodem solemniter declaratas et definitas; ac

(1) Epist. ad Conc. Carthagin.

praesertim supremam ac plenam iurisdictionis potestatem, quam Romanus Pontifex Beatissimi Petri successor in universam Ecclesiam divina ordinatione obtinet, nec non infallibilis magisterii praerogativam qua idem pollet, cum supremi Fidelium Pastoris et Doctoris munere fungitur in fidei morumque doctrinis definiendis.

» Quo autem hi perditionis filii contra catholicam Ecclesiam persecutionem saecularium potestatum excitent, persuadere istis fraudulenter conantur, Concilii Vaticani decretis veterem Ecclesiae doctrinam esse immutatam, ac ipsi reipublicae et societati civili grave inde periculum esse conflatum. Quibus calumniis, Venerabiles Fratres, quidnam iniquius, aut eodem tempore absurdius fingi vel excogitari potest? Nihilominus dolendum est alicubi accidisse, ut ipsi reipublicae administri huiusmodi improbis insinuationibus capti, et nullam rationem habentes offensionis populi fidelis, palam suo patrocinio tegere et favore confirmare in eorum rebellione novos sectarios non dubitarint. Haec dum presse ac breviter hodie cum moerore Nostro apud vos conquerimur, meritam omnino laudem Nos tribuere debere intelligimus spectatis regionis eius Episcopis, quos inter Venerabilem Fratrem Archiepiscopum Monacensem honoris causa ultro nominamus, qui singulari animorum coniunctione, pastorali zelo, admirabili fortitudine et eximiis scriptis, veritatis causam contra huiusmodi conatus praeclarissime defendunt; huiusque commendationis partem universi etiam Cleri Populique fidelis egregiae pietati et religioni tribuimus, qui, Deo protegente, Pastorum suorum sollicitudini cumulate respondent.

» At Nobis interea, Venerabiles fratres, illuc convertendi sunt oculi et cordis vota, unde potest necessarium ac praesens auxilium adesse. Ne cessemus igitur noctes ac dies clamare ad Deum clementissimum, ut per merita Iesu Christi Filii sui lucem immittat errantium mentibus, qua viae suae abyssum respicientes sempiternae saluti consulere non morentur; Ecclesiae autem suae in tanto certamine spiritum fortitudinis et zeli uberrime praestare pergat; eique maturare dignetur per oblationem sanctorum operum, per dignos fidei fructus, et sacrificia iustitiae optatos propitiationis dies, quibus erroribus et adversitatibus destructis, ac regno iustitiae et pacis restituto, laudis et gratiarum maiestati Eius debita sacrificia persolvat.»

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

URBIS ET ORBIS

ELOGIUM

IN HONOREM SANCTI LEONIS EPISCOPI ET MARTYRIS IN MARTYROLOGIO ROMANO

INSERENDUM

Pridie Idus Martii.

Post verba – *gladio consumpti sunt* – Item Romae Sancti Leonis Episcopi et Martyris. –

« Proposito Dubio in Ordinario Coetu Sacrorum Rituum Congregationis sub signata die ad Vaticanum habito per Emum et Rmum D. Cardinalem Aloisium Bilio huius Causae Relatorem constitutum: « An et quomodo nomen Sancti Leonis Episcopi et Martyris, cuius Corpus olim in Agro Verano apud Sanctum Laurentium colebatur, Martyrologio Romano inserendum seu restituendum sit:» Emi et Rmi Patres Sacrae eidem Congregationi praepositi audito voto *ex officio* R. D. Augustini Caprara Coadiutoris Subpromotoris Sanctae Fidei et Assessoris eiusdem Sacrae Congregationis scriptis pandito praeloque cuso, omnibus mature perpensis, rescribendum censuerunt: *Affirmative et nomen Sancti Leonis Episcopi et Martyris restituendum esse in Martyrologio Romano ad diem Pridie Idus Martii cum supradicto Elogio.* Die 2 Septemb. 1871.

» Factaque postmodum de praedictis per infrascriptum Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX fideli relatione, Sanctitas Sua benigne annuit, ac Elogium supradictum in novis Romani Martyrologii editionibus inseri mandavit. Die 7 iisdem Mense et Anno. »

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

VOTUM

EX OFFICIO EXARATUM

IN COMPENDIUM REDACTUM

Cum pluribus iam inde saeculis Sancti Leonis Episcopi et Martyris memoria pene intercidisset, occasione novorum operum, quae Romae munificentia SSmi Domini Nostri in Constantiniana Basilica Hieromartyris Laurentii coepta fuerant, inter sodales sacris antiquitatibus explicandis exorta est controversia, num inter Sanctorum imagines, quorum corpora in ea Basilica, seu prope eam, condita fuerant, illa etiam S. Leonis Episcopi et Martyris depingi deberet. Quocirca Emo Card. Patrizi, eius sodalitii praesidi opportunum visum fuit, ordinaria qua fungitur auctoritate, inquisitionem indicere.

Constituto Promotore fiscali, expleta inquisitione et processu, eadem archeologica controversia alteram excitavit de qua in praesentia agimus.

Itaque, id quod ex eo processu emersit hanc alteram quaestionem induxit: « An et quomodo nomen S. Leonis Episcopi et » Martyris, cuius corpus olim in agro Verano apud S. Laurentium » colebatur, Martyrologio Romano inserendum seu restituendum » sit. » Haec quaestio ex officio in S. C. dirimenda deducta est.

Quum autem secunda haec controversia tota pendere videretur, non quidem in exponendis causis ad elogii insertionem in Martyrologio ex gratia implorandam; sed potius ad insertionem in Martyrologio omissam iure restituendam; Consultor seriem quandam principalium documentorum vel monumentorum ex processu exscripsit, quae restitutionem faciendam esse persuaderent.

Seriem autem principalium documentorum vel monumentorum his verbis Consultor exposuit :

« Non semel de huiusmodi Leone mentio occurrit in Libro Pontificali, qui, licet Anastasio bibliothecario ex integro tribui nequeat, ab eruditis tamen summo in pretio habetur, utpote qui ex au-

thenticis Romanae Ecclesiae documentis digestus fuerit. Itaque in vita Hadriani I haec leguntur; *Hic idem almificus Pater..... Basilicam S. Laurentii Martyris, ubi sanctum eius corpus requiescit, annexam Basilicae maiori.... ultro citroque a novo restauravit. Immo et ecclesiam S. Stephani iuxta eas sitam,* UBI CORPUS S. LEONIS EPISCOPI ET MARTYRIS QUIESCIT, *similiter undique renovavit, una cum coemeterio beatae Cyriacae, seu ascensu eius.*»

» Praeterea in Leone IV: *Hic.... Pontifex... donavit ecclesiae Beati protomartyris Stephani, quae ponitur foris muros iuxta ecclesiam Beati Laurentii martyris, vestem de fundato unam; et infra huius moenia* IN ORATORIO B. LEONIS MARTYRIS *fecit vestem de fundato unam.* »

» Ex his liquet apud Basilicam S. Laurentii, extra Urbis moenia extructam, extitisse sacellum, in quo S. Leonis Episcopi et martyris mortales colebantur exuviae.

» Quin etiam ex Codice Palatino vir illustris Ioannes Baptista De Rossi elogium tumulo ipsius olim appositum exscripsit, quod erat eiusmodi.

Omnia quaeque vides proprio quaesita labore
Cum mihi gentilis iamdudum vita maneret
Institui censum cupiens cognoscere mundi.
Iudicio post multa Dei meliora sequutus
Contemptis opibus, malui cognoscere Christum:
Haec mihi cura fuit nudos vestire petentes
Fundere pauperibus quidquid concesserat annus
Psallere et in populis volui modulante Propheta
Sic merui plebem Christi retinere Sacerdos
Hunc mihi composuit tumulum Laurentia coniux
Moribus apta meis semper veneranda fidelis
Invidia infelix tandem compressa quiescet
Octoginta Leo transcendit Episcopus annos.

» Qui versus Damasianum redolent stylum, quamvis fortasse Damasum ipsum auctorem non habeant, ceu sentiunt eruditi.

» At, quod summi momenti est, idem illustris vir, Ioannes Baptista De Rossi, in Bernensi Bibliotheca vetustissimum consulens Codicem Martyrologii Hieronymiani, cuius auctoritatem eru-

diti omnes maximi faciunt, hunc reperit latereculum, in quo nedum huius S. Leonis memoria recolitur, verum etiam eius depositionis dies indicatur.

Pridie Idus Mar.

. . . . . .

Romae Leonis
Episcopi et Martyris (1).

» Quod autem id elogium ad Leonem Episcopum ac Martyrem, quo de agimus, pertineret, divino fere consilio demonstratum est, cum superioribus annis circa S. Laurentii Basilicam subfossa humo prope collem, nedum praedicti sacelli vestigia apparuerunt, verum etiam et duo lapidis fragmenta prope eum locum reperta sunt, una cum transenna, sepulchri maxime illustris indicium. Hae duae inscriptionis laciniae simul iunctae cum tertia, quae iamdiu in horto Monachorum Camaldulensium in Monte Caelio extabat, sex posteriores reddunt versus, qui e Codice Palatino exscripti sunt, indicata praeterea eius depositionis die; nimirum.

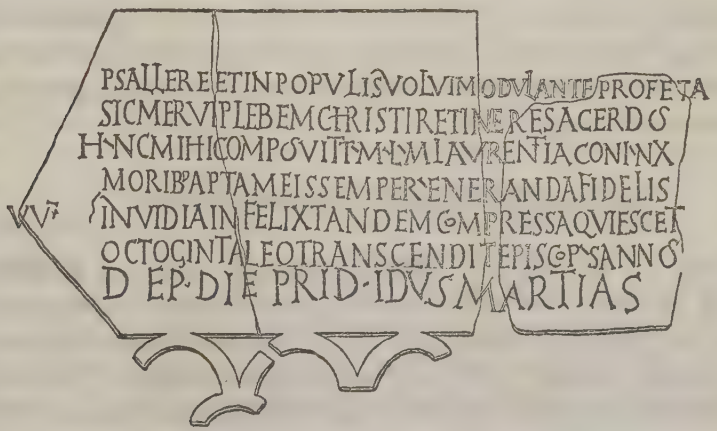

» Quae tria sepulchralis elogii fragmenta modo in unum collecta, in superiore christiani Musaei Lateranensis porticu videre est. Itaque exinde nova Bernensi Codici accessit auctoritas, cum inibi pridie Idus Martias S. Leonis Episcopi et Martyris comme-

(1) Integrum latereculum exscriptum in Appendice VII dabimus.

moratio legatur. Eo vel magis, quod Martyrologium Laureshamense ad diem « *Pridie Idus Martias* » memoret « *natalem S. Leonis Papae* » (apud Georgium Martyrolog. Adonis). Quae sane indicatio diei, cum nulli e Sanctis Romanis Pontificibus eius nominis congruat, ex laudato Hieronymiano Martyrologio desumpta dicenda est. Norunt quippe omnes primis Ecclesiae saeculis illud *Papae* nomen, praeter Romanos Pontifices, etiam Episcopis fuisse tributum. Nullum propterea reliquum dubium, quin pluribus abhinc saeculis S. Leo Episcopus et martyr Romae in Agro Verano publicum et ecclesiasticum cultum obtinuerit, eiusque depositionis dies pridie Idus Martias celebrata sit. »

Nec mirum videri debet, Consultor inquiebat, quod in relato elogio nullum de martyrio verbum reperiatur. Animadvertit enim, neque inscriptionem integram esse; eundemque titulum in aliis etiam desiderari quibusdam elogiis, quae apposita fuerunt Martyrum sepulchris, de quorum martyrio nemo dubitat: id ex variis causis evenire potuisse, quod non semper illico sequeretur *vindicatio,* qua Ecclesia Martyri nomen et cultum tribueret; praesertim vero si non de Martyre proprie dicto, qui sanguine effuso mortem pro Christo obiverit, res esset; sed lato sensu accepto, quatenus persecutio ob gloriam christianae fidei oppresserit martyremque ideo fecerit. Quod in re nostra illustris memoratus vir Ioannes Baptista De Rossi iam coniecerat ex versu penultimo in exposita epigraphe

Invidia infelix tandem compressa quiescet.

Cum enim inscriptio illa Damasianam redoleat aetatem, neque IV Ecclesiae saeculo recentior haberi possit, Consultor suspicatus est, Leonem hunc Episcopum iis esse adnumerandum, qui, ea maxime aetate, extitere *Martyres sine sanguine.* Nemini enim incompertum, quot aerumnas, quot exilia, quot carceres illi tum perpessi fuerint, qui orthodoxam fidem contra arianam impietatem acriter defenderent.

Ea quidem documenta et monumenta, omni exceptione maiora, iam satis viderentur ad nomen S. Leonis Episcopi et martyris martyrologio iterum vindicandum: namque Romanum martyrologium codex est adhuc mancus et perficiendus, ceu passim

significavit ipsemet Benedictus XIV (1), qui in ipsis litteris Apostolicis datis ad Ioannem V Portugalliae Regem *de Nova Martyrologii Romani editione*, haec quoque tradidit: « *Dolendum, quod e Sanctorum nominibus bene multa in variis, quae procusae sunt Martyrologii editionibus, fuerint praetermissa ex oscitantia atque incuria eorum, quorum intererat Acta Congregationis adire, Decreta colligere, iisque ad novam nominum accessionem prudenter uti.* »

Ideoque eodem prorsus iure Sanctus Leo Episcopus et martyr Martyrologio Romano inscribendus ex detectis documentis et monumentis, quo ceteri eiusdem antiquitatis Sancti inserti reperiuntur (2).

Sed non satis Consultori fuit ea documenta et monumenta in medium deducere ad restitutionem eiusdem nominis in Martyrologio concludendam: ulterius ostendit, ad umbram quamvis removendam, Sancti Leonis cultum ad haec usque tempora perseverare.

Id ostendit ex eo, quod S. Leonis Episcopi et martyris corpus inter Sanctorum reliquias adhuc colatur. In citato enim Pontificali libro de Sergio II. legimus: *Ipse.... Beatissimus Papa.... ad honorem omnipotentis Dei, eiusdem Beatissimi Silvestri Praesulis corpus cum Beatissimo Fabiano atque Stephano et Sotere martyribus ac Pontificibus, simulque Asterio martyre, cum sacratissima filia eius sanctoque Cyriaco et Mauro, Largo et Smaragdo atque Anastasio et Innocentio Pontificibus*, UNA CUM SANCTO QUIRINO AC LEONE EPISCOPIS; *pariter Arthemio, Nicandro, Crescentiano martyribus cum quibus Beata Sotere atque Paulina... cum aliis multis, quorum nomina Deo sunt cognita, utrosque sub sacro altari dedicans, collocavit.*

Hoc autem documento exposito, sic Consultor prosecutus est: « Sergius itaque iunior, alias II, in Basilica ss. Silvestri et Martini inter multa Sanctorum corpora, sub sacro altari etiam illud cuiusdam S. Leonis Episcopi condidit. An iste Leo sit, quem superius

(1) Confer tamen Decretum S. C. recens editum, quod retuli *pag. 83*.

(2) Multa alia, eaque vetustissima, suppetunt documenta, quae superius exposita uberrime confirmant: quae ab Emo ac Rmo D. Cardinali Aloisio Bilio in S. Rituum Congregatione fuere proposita, quorum syllabum in App. VII. exscribam, in quibus passim quoque distinguitur S. Leo Episcopus et martyr a S. Leone Magno Romano Pontifice.

allata monumenta designant, diserte non dicitur; verum, quum praeter Leones Pontifices Maximos, de quibus heic sermo esse non potest, nullus alius Leo Episcopus Romae cultus dignoscatur, hoc excepto, de quo loquimur: propterea ille, cuius corpus Sergius II in praedictam Basilicam transtulit, alius credi non potest a Leone Episcopo, in Agro Verano primitus condito. Suadent etiam temporis adiuncta, cum notum sit, propter barbarorum incursus, Romanos Pontifices plurima Sanctorum corpora, quae in suburbanis sepulta fuerant, tum in Urbem intulisse. Cum autem non e suburbiis, sed aliunde corpora Sanctorum transferrent, idipsum in Actis diserte adnotabant. Vehementissimum accedit indicium ex eo quod Sergius II corpus S. Leonis Episcopi et aliorum, quos singillatim Anastasius nominat, *sub sacro altari collocavit, cum aliis multis, quorum nomina Deo sunt cognita.* Itaque iste S. Leo Episcopus non ex vulgaribus, sed ex praecipuis erat, eodemque in censu habitus cum SS. Fabiano, Stephano, Sotere Romanis Pontificibus, ceterisque de quibus inibi diserta fit mentio. Iamvero horum omnium, ceu docte animadvertit cl. De Rossi, in variis suburbii coemeteriis adhuc patent sepulchra e quibus eruta fuere; propter ea cum nullius alterius sepulchri S. Leonis Episcopi, praeter illud prope S. Laurentii Basilicam, memoriam transmiserit antiquitas, eius corpus qui modo ad equitias sacras Aedes colitur, aliud censeri nequit ab eo, quod sub appellatione S. Leonis Episcopi ac Martyris in Sacello S. Stephani ad Veranum Agrum antiquitus colebatur.

» Denique id ex parte confirmat vetusta inscriptio, quae adhuc extat prope hypogeum Basilicae ss. Martini et Silvestri, quae ita se habet: *Temporibus Dñi Sergii Iunioris Papae recondita sunt in hoc sacro altari Beati Silvestri Praesulis corpus et B. Martini... una cum* Sancto Quirino ac Leone Episcopis, *pariter Artemio* etc... fere uti in libro Pontificali superius citato; tum vero versus finem additur: *Haec Sanctorum corpora translata sunt de cimiterio Priscillae Via Salaria.*

» Neque difficultatem cuique facessat verbum illud *Priscillae*, ac si omnia et singula Sanctorum corpora, quae designantur, ex uno *coemeterio Priscillae* eruta fuissent. Verumtamen opportune monuerunt in suo examine clarissimi Viri Felix Profili, P. Franciscus Tongiorgi, ac superius memoratus Ioannes Baptista

De Rossi, non in solo Priscillae coemeterio, sed alia in aliis pluribus aeque ac diversis coemeteriis ea corpora, quae ibi memorantur, composita fuisse; dicendum propterea lapidem hunc, qui Sergii II epocha est multo posterior, bene quidem quoad genericam denominationem coemeterii, non autem apodictice quoad Priscillae adiectum rem exhibere. »

Eadem in Basilica S. Silvestri et Martini extat in Navi maiori huius S. Leonis imago, quae usque ab anno 1648 apposita est, cum epigraphe *S. Leo Episcopus*. Praeterea ab anno 1478, prouti authentica documenta demonstrant, Carmelitae Officium ac Missam de S. Leone Episcopo constituerunt, non secus ac de aliis (Martyrologio Romano insertis), quorum *corpora ibi requiescunt*, idque etiamnum obtinet, quamquam Carmelitae ex facili errore eum appellaverint *Episcopum et Confessorem*, ac die 20 Februarii celebrent, eum confundentes cum S. Leone Confessore Catanensi in Sicilia ea die in Martyrologio adsignata (Vid. Baron. Martyr. ad dictam diem), quique nostro S. Leone multo recentior: in veteri tamen eiusdem Ordinis Kalendario anno 1564 Romae edito ad diem 11 Aprilis legitur *Leonis PP. et Mart. du. c. con. S. Mar.* eum scilicet appellarunt *martyrem* in conventu S. Martini; sed eum fortasse confundebant cum S. Leone Magno, qui praeterea martyr non fuit. Quod Officium et Missam celebrare perrexerunt saltem usque ad annum 1575, ut Carmelitarum liturgici libri ostendunt: mutatio autem contigisse videtur anno 1628.

Breviter denique colligens Consultor, quae hactenus exposuerat, in medium deduxit doctrinam in themate applicandam. Tradit enim Benedictus XIV in opere *de canoniz. l. 4 p. 2. c. 18 n. 6, 7*: « Ad praescripta itaque allatorum Decretorum describenda sunt » in Martyrologio Romano nomina Canonizatorum, idque sive lo» quamur de illis, qui post editionem Martyrologii a Summo Pon» tifice subinde referuntur in album Sanctorum, sive loquamur » de aliis, *qui aliquo ex modis ab Ecclesia approbatis fuerunt ca» nonizati, et quorum nomina nondum fuerunt apposita in Mar» tyrologio ipso Romano*. Quod autem in Martyrologio Romano » describenda sint nomina illorum, qui post editionem Martyro» logii subinde a Summo Pontifice referuntur in album Sancto» rum, patet ex quotidiana disciplina et exemplis..... Quod pa» riter in Martyrologio Romano describenda sint nomina illorum,

» qui aliquo ex modis ab Ecclesia approbatis fuerunt cano-
» nizati, *licet eorum nomina nunquam antea descripta fuerint in*
» *praedicto Martyrologio,* probatur, tum quia pro his eaedem pror-
» sus militant rationes, quae militant pro aliis, qui subinde a
» summis Pontificibus referuntur in album Sanctorum, tum quia
» non desunt exempla idem comprobantia. Descriptum quippe
» fuit in Martyrologio Romano nomen S. Leonis III, quod in edi-
» tionibus tempore Gregorii et Sixti fuerat omissum, ut habetur
» ex Decreto C. SS. RR. apud Bollandianos ad diem 12 Iunii
» tom. 1 etc. »

Quod ad rem nostram magis quoque aptari videtur illud est, quod idem Pontifex, loquens de Sancto Syricio, *ibidem* §. 49, scriptum reliquit: « Quod vero satis mirari non possumus illud
» est, Syricii Pontificis nomine, quod vetusta aeque ac probata
» exhibent quamplura Martyrologia, quae a Bollandianis comme-
» morantur *tom.* 3 *Februarii pag.* 232, nosque infra indicabimus,
» Romani Martyrologii codicem tamdiu caruisse. » Et allatis ra-
tionum momentis, quae Syricii causae favebant, concludit tandem §. 94: « Etsi iudicium, quod de Sancti alicuius nomine Martyro-
» logii tabulis inscribendo, aut in Martyrologium, unde expun-
» ctum fuit restituendo, instituitur, multum differat ab eo iudi-
» cio, in quo solemnis Canonizationis agitur causa.... in hac ta-
» men, quam pro Sancto Syricio agitavimus, controversia, eadem
» fere ratio ac methodus, quae in causis Canonizationum obtinet,
» a nobis servata est.... Nil ergo prohibet, quominus causa satis
» cognita ac validissimis rationibus ac monumentis, quae Syricii
» sanctitatem demonstrant, probe discussis, Syricii nomen Mar-
» tyrologio Romano inscribendum sit; quod idcirco inscribendum
» decrevimus atque mandavimus. »

Haec profecto, Consultor concludebat, talia sunt, quae in rem nostram descripta esse videantur; ad propositum proinde dubium respondere opinabatur: *affirmative, ad diem pridie idus Martii, cum elogio: Romae S. Leonis Episcopi et martyris.*

Ex quibus colliges:

I. Ad normam vigentis iuris, in causis Servorum Dei, aliam esse novam insertionem Sanctorum in tabulas Martyrologii Ro-

mani, ex causis legitimae Canonizationis, faciendam; aliam esse vindicationem Sanctorum, qui in eisdem tabulis fuerunt omissi.

II. Novam insertionem locum non habere, nisi post definitam solemnem Canonizationem ad normam vigentis disciplinae vel, si de Sanctis agatur in Decretis Urbani VIII exceptis, post recognitum Ecclesiae consensum, quo universim aliquis Servus Dei uti Sanctus in Ecclesia habeatur; quod contingere potest per amplissimam cultus diffusionem (1).

III. E converso vindicationem locum habere, si aliquis Servus Dei apud antiquitatem uti Sanctus habitus universim fuerit, quamvis eius memoria ex humanis causis postea interciderit atque ex eisdem causis in emendatis Romani Martyrologii tabulis eius elogium praetermissum.

IV. Ut demonstretur, apud antiquitatem Servum aliquem Dei fuisse universim habitum uti Sanctum, satis esse, ut in Romana ecclesia uti sanctus fuerit habitus.

V. Huius iudicii gravissima argumenta esse inscriptionem in vetustissimis Romanae Ecclesiae Martyrologii tabulis, designata die obitus ad eius celebrandam memoriam: erectionem sepulchri in titulum seu Oratorium, in quo conventus fidelium haberentur ad eandem memoriam celebrandam: et reliqua cultus signa, quae suppetant, ad ostendendum, Romanam Ecclesiam sine ullo discrimine in uno eodemque Sanctorum Martyrumque censu Servum aliquem Dei habuisse.

VI. Hisce enim positis, eodem prorsus iure, quo reliqui Sancti in Martyrologii tabulas relati sunt, qui fuerit praetermissus, reintegrari debere.

VII. In themate haec omnia abunde de S. Leone Episcopo et Martyre habuisse locum; ideoque iure meritoque Martyrologio Romano restituendum.

(1) Confer causam beatae Iulianae *pag. 52*, et ea quae ibidem adnotavimus Cornelionensis quam retulimus in *vol. V*, *pag. 65*.

APPENDIX VII.

DOCUMENTA VETUSTISSIMA CORAM S. C. SS. RR. DEDUCTA AB EMINENTISSIM CAUSAE RELATORE DE ELOGIO S. LEONIS EPISCOPI ET MARTYRIS IN MARTYROLOGII ROMANI TABULAS RESTITUENDO.

MARTYROLOGIUM HIERONYMIANUM BERNENSE (*)

PRID . ID . MAR .
Eufrosi . Fronimi

Nicomedia
Felicissimi . Dativi
et Frontine

---

in Africa
Alexandri . Dione

Nicomedia
Petri . Māmeri
Et Naboris Martȳr
Comes . Frontonis

Thesalonica
Dionisii . Alexandri
Palatini . Eufrosi . Fronimi

ROM . LEONIS . EPI
ET MARTYRIS

Antiochia
Nicomedi . Epionis

Rome . Innocenti . epi

(*) De Martyr. Bernen. cf. Clar. I. B. De Rossi, *Roma sotterr.* tom. II. pag. XII. et seqq.

A

MARTYROLOGIA ET CALENDARIA ANTIQUISSIMA

In quibus ad d. II. Id. Martii seu Prid. Idus Martii describitur nomen S. Leonis cum duplici appellatione Episcopi et Martyris *et nota topographica* Romae.

Ap. Martène (*Thesaurus novus anecdot.* t. III p. 1553) qui illud refert ad saeculum circiter octavum. Vid. *Admonit. praev.* ib. p. 1546.

I. Martyr. vetus sub nom. S. Hieronymi compactum, ex MS. monasterii S. Germani Antissiodorensi:

II. Idus Martii. Eufrosi, Petri. Romae Leonis Episcopi et Martyris.

III. Idus Aprilis. Romae Leonis Papae.

Ap. Martène (loc. cit. p. 1565), qui in *Admon. praev.* affirmat, Martyr. Morbacense nec antiquitate nec merito Antissiodorensi inferius esse.

II. Antiquum Martyrol. Morbacen. ex MS. codice Morbacen. Monasterii.

MARTIUS.

Pridie Idus Romae Leonis Episcopi et Martyris.

APRILIS.

III. Idus. Romae Leonis.

Ap. Bolland. *Acta SS. Iun.* tom. VII. edit. Ven. p. 371. Cod. August. refertur ad saec. XII. Vid. *Praef. editoris,* ib. p. 352.

III. Martyrologium Augustanum Monasterii S. Udalrici:

II. Id. Mart. Eufrasiae, Alexandri, Petri, Fronimi, Peonis, Innocentii, Felicissimi. Romae Leonis Episcopi et Martyris.

III. Idus Aprilis. Romae Leonis papae et confess.

Ap. Bolland. l. c. p. 378. Nihil tuto de huius Martyr. aetate definire se posse ait Sollerius.

IV. Martyrologium Labbeanum:

II. Id. Mart. Eufrosi, Alexandri, Petri Martyris, Fronimi, Pionis, Innocentii, Felicissimi. Romae, Leonis Episcopi et Martyris.

III. Id. Aprilis. Romae Leonis papae et confessoris.

B

MARTYROLOGIA ET CALENDARIA ANTIQUISSIMA

In quibus ad d. II. Idus seu Pridie Idus Martii recolitur memoria S. Leonis cum duplici appellatione Episcopi *vel* Papae et Martyris, *sine ulla nota topographica.*

Ap. Martène, *Vet. Script. et Mon. ampl. Collect.* t. VI., p. 640. MS. pertinere videtur ad saec. X. Vid. *Observat. praev.* ib. p. 635.

I. Pervetustum Martyrologium Monast. S. Maximini apud Treviros Bedae nomen praeferens:

MARTIUS.

II. Idus. Natale S. Leonis papae et martyris. Felicis et Daviti (sic).

APRILIS.

III. Idus. Natale S. Siagrii e S. Leonis papae.

Ap. Florentinium, *Vetustius Occid. Eccl. Martyr.* p. 1050.

II. Martyr. parvum Hieronymianum ex pervetusto membranaceo libro Bibliothecae Canonicorum Lucensium:

MARTIUS.

II. Idus. Leonis Episcopi et martyris.

APRILIS.

III. Idus. Leonis Papae atque Doctoris.

Ap. Zaccaria, *Anecdotorum Medii Aevi Collectio*, p. 188. Cf. *Admonit. praev.* p. 182.

III. Kalendarium Brixianum XIII. saeculo elaboratum et Missali praepositum, quod ad Cathedralem Brixianam Basilicam pertinebat:

Martius. II id. Leonis pp. et mar.

Aprilis III. id. Leonis pp.

C

MARTYROLOGIA ET CALENDARIA ANTIQUISSIMA

In quibus ad d. II. Idus Martii describitur nomen S. Leonis cum una tantum appellatione vel Martyris, *vel* Episcopi, *vel* Papae.

Ap. Martène, *Vet. Script. et Mon. ampl. Collect.* t. VI. p. 680. Calen. Verdinen. scriptum esse videtur saeculo XII. Vid. ib. *Observat. praev.* p. 635.

I. Calendarium Verdinense:

MARTIUS.

II. Idus. S. Donati et Leonis Mart.

Aprilis (desideratur in Codice).

Ap. Florentinium, Op. cit. p. 1050.

II. Martyrologium Bedae, seu potius Indiculus ex Beda contractus, ex Codice haedino Lucensi:

MARTIUS.

II. Idus S. Leonis Episcopi.

Aprilis (deest).

Ap. Martène, *Thesaurus Novus Anecdot.* tom. III. pag. 1596. Calend. hoc Corbeiense exscriptum esse videtur saec. X ex vetustiore Codice Atrebatensis monast. S. Vedasti. Vid. *Admon. praev.* p. 1547.

III. Antiquum Calendarium Corbeiense ex MS. Codice Corbeiensi:

MARTIUS.

II. Idus Natalis S. Leonis papae.

APRILIS.

III. Idus. Romae depositio sancti Leonis papae. In via Aurelia depositio S. Iulii papae.

Ap. Georgium, Martyr. Adonis p. 690.

IV. Kalendarium Laureshamense ex Cod. Palat. Vatic. 485 saec. IX inclinantis:

MARTIUS.

II. Id. Natale sancti Leonis Papae.

(alio charactere sed fere suppari).

APRILIS.

III. Id. Nat. sancti Leonis Papae.

Ex Act. SS. Martii, ed. Ven. to. II, p. 342. Ad d. Pridie Idus Martias inter *Praetermissos*.

« S. Leo Papa officio novem lectionum in Missali Mozarabico. Refer» tur etiam in Martyrol. MS. Atrebatensi, Breviario MS. Montensi. At in » aliquibus MSS. appellatur *Episcopus et Martyr Romae*. In alio MS. *Leo* » *Martyr*. Omnia illa constituemus ad diem S. Leonis Magni XI Aprilis.»

VAPICEN.

Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Benedictae Rencurel e Tertio Ordine Sancti Dominici.

« Decretum. Decimoctavo Kalendas Decembris anni 1867 et xvi Kalendas Aprilis anni 1870, quum Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX benigne indulserit, ut de dubio Signaturae Commissionis Introductionis Causae Servae Dei Benedictae Rencurel e Tertio Ordine Sancti Dominici ageretur in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria absque interventu et voto Consultorum, licet non elapso decennio a die praesentationis Processus Ordinarii in Actis Sacrorum Rituum Congregationis, et scriptis eiusdem Servae Dei non perquisitis et examinatis, Emus et Rmus D. Cardinalis Hannibal Capalti loco Emi et Rmi D. Cardinalis Luciani Bonaparte huius Causae Ponentis absentis, ad instantiam Rmi Patris D. Alexandri Vincentii Jandel Magistri Generalis Ordinis Praedicatorum et Postulatoris Causae huius, attentis Postulatoriis Litteris plurium Virorum, Ecclesiastica praesertim Dignitate illustrium, in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum hodierna die coadunatis, sequens Dubium discutiendum proposuit, nimirum – *An signanda sit Commissio Introductionis huius Causae in casu et ad effectum, de quo agitur?*

» Et Sacra eadem Congregatio, omnibus maturo examine perpensis, auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: *Affirmative,* seu *Signandam esse Commissionem, si Sanctissimo placuerit.* Die 2 Septembris 1871.

» Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX a subscripto Secretario fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit, propriaque manu signavit Commissionem Introductionis Causae Ven. Servae Dei Benedictae Rencurel. Die 7 iisdem mense et anno. »

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

EX S. CONGREGATIONE INDULGENTIARUM.

DECLARATIO

De formula: Corde Contrito, *quae indulgentiarum partialium concessionibus apponi solet.*

« Iuxta Apostolicae Sedis praxim in plenariae Indulgentiae concessionibus apponitur clausula: *Christifidelibus, qui vere poenitentes, confessi, sacraque Communione refecti* etc. Haec clausula iuxta declarationem alias datam exprimit conditionem, ita ut confessio inter opera iniuncta recensenda sit, et nemo Indulgentiam plenariam, etsi in statu gratiae reperiatur, lucrari possit, nisi sacramentalem confessionem faciat et cetera iniuncta opera adimpleat.

» Iam vero in Indultis, quibus partiales Indulgentiae conceduntur, nulla mentio fit de Sacramentali Confessione, sed adhibetur clausula « *corde saltem contrito.* » Hinc apud nonnullos quaestio orta est, an praescripta contritio requiratur dumtaxat uti mera dispositio, nempe ut quatenus aliquis in statu peccati mortalis reperiatur, ac propterea incapax lucrandae cuiusvis Indulgentiae, per perfectam contritionem cum proposito Confessionis ad statum gratiae restituatur, et capax fiat Indulgentias assequendi: vel potius clausula illa « *corde saltem contrito* » inducat veram conditionem; scilicet tamquam pars operis iniuncti contritio ipsa habenda sit, ita ut ad Indulgentiam lucrandam etiam ab iis actus contritionis emittendus sit, qui in statu gratiae et charitatis reperiantur.

» Ut hac in re Christifideles tutam regulam habeant, Sacra Congregatio suprascriptum dubium solvere non dedignetur.

» S. Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, re sedulo diligenterque perpensa, proposito dubio respondendum censuit prout respondet: *Affirmative ad primam partem; negative ad secundam.*

» Et facta relatione SSmo Domino Nostro Pio PP. IX in audientia habita a me infrascripto Cardinali Praefecto die 17 De-

cembris 1870, Sanctitas Sua Resolutionem Sacrae Congregationis approbavit et confirmavit.

» Datum Romae ex Secretaria eiusdem Sacrae Congregationis die 17 Decembris 1870. »

A. Card. Bizzarri *Praefectus.*

A. Colombo S. I. C. Secretarius.

OPINIONES CONSULTORUM

Tres Consultores in scriptis suam significarunt opinionem de modo exposito dubio: duo Consultores quoad conclusionem in idem devenerunt quamquam diversam tenuerint viam: alius enim totus erat in consideranda intrinsece ea formula *corde contrito,* atque in medium deducebat catholicam doctrinam de dolore perfecto et imperfecto, atque denique ex congruentia opinabatur, sufficere statum gratiae, quin ille, qui indulgentias sub ea clausula concessas velit acquirere, indigeat actuali contritione.

Alter vero viam iuridicam inivit ad quaestionem solvendam: idest inquirendo huius clausulae originem et causas propter quas in facto ea clausula inducta fuerit: haec autem via ad quaestiones eiusmodi solvendas, uberiorem lucem affundit.

Hic itaque Consultor animadvertit, in Litteris in forma Brevium aut Rescriptis Indulgentiarum iuxta hodiernum stylum duas clausulas legi solere: 1 quando agitur de plenaria Indulgentia adhiberi solere formulam: *vere poenitentibus, confessis* etc. 2 quando agitur de partiali Indulgentia plerumque praecipi, ut opera iniuncta fiant *corde contrito* vel *corde saltem contrito* aut *contriti.*

Communem autem esse theologorum doctrinam, ut ad Indulgentias consequendas requirantur 1 status gratiae: 2 accuratum implementum iniunctorum operum.

Verum, media ad statum gratiae consequendum, qui fuerit amissus, consistere in sacramentali confessione, cum qua sufficiens est dolor ille, qui attritio dicitur iuxta Concilium Tridentinum: vel consistere in sola contritione perfecta cum voto sacramentalis confessionis, quod implicite in ea iam contineri videtur: *si quis diligit me sermonem meum servabit.*

Summos Pontifices, fidelibus consulentes, in Indulgentiis conferendis, prae oculis habuisse eorum conditionem, qui essent in gravi peccato; consulentes simul, ut omnes plene intelligerent status gratiae necessitatem ad Indulgentias lucrandas: unde passim legi in eiusmodi concessionibus: *existentibus in gratia et charitate*.

Necesse itaque fuisse, arguebat Consultor, ut in huiusmodi concessionis Brevibus vel Rescriptis mentio facienda esset de duobus mediis, quibus acquiritur deperditus status gratiae.

Immo ad lucrum Indulgentiarum tutandum constitutum quoque esse, ut Confessio sacramentalis retineretur tamquam opus iniunctum, atque inter opera iniuncta ad Indulgentiam lucrandam iuberetur.

Sane, quum praeterlapsis saeculis raro admodum concederentur indulgentiae plenariae, et concederentur frequentius indulgentiae partiales, pro his partialibus Indulgentiis consequendis requisitam fuisse sacramentalem Confessionem: multas ex. gr. reperiri Indulgentias viginti vel quadraginta dierum a Ioanne XXII impertitas, sed semper cum obligatione Confessionis.

Temporis progressu maiori facilitate plenarias Indulgentias fuisse concessas, et pro his consequendis firmam pariter mansisse iniunctionem Confessionis: atque etiam aetate nostra rarum admodum evenire, ut in concedenda plenaria indulgentia non iniungatur Confessio. Atque ut indulgentiarum consecutio facilior redderetur, hoc opus Confessionis iniunctum, quoad tempus illud implendi declaratum esse sufficiens, si ex consuetudine illud quavis hebdomada frequentaretur (1), ad omnes indulgentias plenarias consequendas, quae intra hebdomadam occurrerent: immo indulgeri quoque pro dioecesibus in quibus Ordinarii id petant, ut easdem indulgentias occurrentes illi consequi valeant, qui confiteri soleant singulis quindecim diebus: vel etiam, ob Confessariorum inopiam, ut octo diebus ante Festum, qui non consueverint, confiteri utiliter valeant ad consequendam die festo plenariam indulgentiam (2).

(1) Confer Decretum quod retuli *p. 197 et seqq.* nec non Decretum quod retuli in *vol. I. pag. 116 et seqq.*

(2) Hic Consultor alludit ad Decretum Urbis et Orbis editum die 12 Ianuarii 1822, quod his verbis est conceptum. « Cum » non pauci ad hanc S. Congregationem » Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepo-

Dubitari autem non posse, Ecclesiam, quae planam facilemque viam sternere voluit ad consequendas plenarias Indulgentias, faciliorem pariter reddere voluisse consecutionem partialium Indulgentiarum, quae et multo frequentiores sunt et propter opera exsecutione facillima, ut iaculatoriae preces.

Inde evenisse praesumendum, ut multiplicatis Indulgentiae plenariae concessionibus, iniuncta pro ea consequenda manente sacramentali confessione, eiusmodi iniunctionem fuisse omissam pro consequendis Indulgentiis partialibus, manente semper dispositione necessario praerequisita status gratiae.

Eiusmodi praesumptionem confirmabat Consultor in facto, quod praxis invaluerit apponendi in concessionibus partialibus indulgentiarum clausulam: *in forma Ecclesiae consueta,* quae clau-

» sitam supplices libelli porrecti fuerint, » praesertim e Gallia ob Confessariorum » inopiam, pro obtinenda facultate sacramentalem Confessionem peragendi per » plures dies ante Eucharisticam Communionem ad Indulgentias acquirendas » praescriptam; nec non ut explicetur, » an ad easdem lucrandas liceat sacra » Synaxi reﬁci in pervigilio diei festi, » pro quo declarantur concessae; eadem » S. Congregatio habita in Palatio Quirinali sub die 15 Aprilis proxime praeteriti, auditis Consultorum votis omnibusque mature expensis, censuit *licere » ad praefatum effectum Eucharistiam » sumere in pervigilio festivitatis:* quo » vero ad petitam explicationem respondendum censuit: *Firmo remanente Decreto 9 Decembris 1763* (hoc Decretum habes pag. 198 in nota) *pro iis » fidelibus, qui ad confessionem saltem » semel in hebdomada accedunt: pro ceteris autem fidelibus, in locis, in quibus ob inopiam Confessariorum nequeunt fideles frequenter confessione sacramentali expiari; postulantibus communicetur dictum Decretum, et, facto » verbo cum SSmo, extendatur ad omnes » utriusque sexus Christifideles, unde Confessio peracta infra hebdomadam ante » festivitatem suffragari possit ad Indulgentiam lucrandam, expletis aliis conditionibus iniunctis, et dummodo nullius letalis culpae post peractam confessionem commissae conscii sint, nihil » innovando circa Indulgentias ad formam Iubilaei concessas, ut in citato Decreto 9 Decembris 1763.*

» Factoque verbo cum SSmo in audientia habita per me infrascriptum Secretarium die 11 Iunii 1822 Sanctitas » sua S. Congregationis votum benigne » approbavit ac publicari mandavit. Datum etc. die 12 Iunii 1822. »

Circa hoc Decretum motum fuit Dubium in quadam *Mechlinien.* die 15 Decembris 1841, his verbis expositum: « An » verba *infra hebdomadam* significent » octo dies tantum, quae festivitatem immediate praecedunt; an vero hebdomadam illam totam et integram, quae ante » festum decurrit, ita ut ex. gr. Confessio facta die dominica suffragetur ad » lucrandam Indulgentiam die sabbati » hebdomadae sequentis in quam diem » festum incideret, tametsi tunc tresdecim dies inter Confessionem et festivitatem intercessissent » Cui S. Congregatio respondit: *affirmative quoad primam partem; negative quoad secundam.*

sula adhuc identidem adhibetur: testabatur enim, se consuluisse varias multasque Litteras in forma Brevium, ab anno 1600 usque ad annum 1700, in quibus pro Indulgentiis plenariis reperiretur clausula, *vere poenitentes confessi* etc. pro partialibus autem clausula *in forma Ecclesiae consueta,* vel etiam nulla clausula. Huic clausulae, vel etiam huius clausulae carentiae, alteram successisse: *corde contrito, corde saltem contrito* etc.

Inde coniiciebat satis probabiliter Consultor, formulam, *corde contrito,* nil aliud significare, quam id quod in alia formula exprimebatur, idest: *in forma Ecclesiae consueta,* qua significantur consuetae dispositiones ad indulgentiam lucrandam quarum prima est status gratiae, inde intentio lucrandi Indulgentiam, devota recitatio, et si quid est aliud huiusmodi.

Atque ex eo confirmabat, quod si actus perfectae contritionis requireretur singulis vicibus ad lucrandam partialem Indulgentiam pro iis, qui iam fuerint in statu gratiae, iniungeretur conditio, quae neque pro plenariis Indulgentiis lucrandis iniuncta reperitur; quum pro his consequendis non opus sit, ut, impleta sacramentali Confessione, actus contritionis repetantur pro singulis indulgentiis plenariis consequendis. Ideoque sub hoc aspectu difficilior reddita esset consequutio partialium Indulgentiarum.

Quare concludebat, per eam formulam, *corde contrito, corde saltem contrito,* nihil aliud significari videri, quam primam necessariamque dispositionem ad Indulgentiam lucrandam, idest statum gratiae. Quasi vero Pontifex diceret: quamvis ego vos non cogam ad Confessionem sacramentalem peragendam; attamen scitote, eiusmodi partialem Indulgentiam lucrifieri non posse nisi in gratia Dei comperiamini: ideoque si in hoc statu gratiae non sitis, illum *saltem* curate per contritionis perfectae actum, antequam opus iniunctum peragatis, cui indulgentia partialis coniuncta est.

Ex quibus colliges:

I. In iis quae requiruntur ad Indulgentias lucrandas, aliud esse dispositiones, aliud esse opera iniuncta quibus operibus Indulgentia adnectitur.

II. Inter dispositiones primum locum habere statum gratiae: non enim Indulgentiae remittunt aeternam poenam; sed tantum

temporalem poenam peccatis debitam in hac vel altera vita luendam: ideoque supponunt graves culpas, si quae fuerint, remissas, atque proinde gratiae statum.

III. In Indulgentiis plenariis concedendis solere tamquam iniunctum opus praescribi ipsam sacramentalem Confessionem, qua omissa, non lucraretur Indulgentiam, qui in statu gratiae reperiretur, etsi ceteris operibus iniunctis faceret satis.

IV. In Indulgentiis partialibus concedendis, sacramentalem Confessionem non solere praescribi: sed e converso passim indicari contritionem cordis.

V. Eiusmodi indicationem vel iussionem, non opus iniunctum, cui colligatum quoque sit Indulgentiae lucrum, significare; sed medium veluti subsidiarium loco sacramentalis Confessionis, quae peragi actu non possit, ad statum gratiae obtinendum.

IV. Ideoque formulam, *corde saltem contrito,* necessitatem indicare prospiciendi, eo modo quo possit, gratiae statui, sine quo Indulgentiae lucrifieri non possunt.

VI. Quare eam formulam non conditionem, cui tamquam iniuncto operi, colligetur Indulgentia, significare; sed suggerere tantum opportunius medium ad eam consequendam dispositionem, quae semper praerequiritur pro Indulgentiarum lucro.

VII. Illis ergo, qui iam in statu gratiae reperiantur, opus non esse, ut actum contritionis emittant, ad indulgentias lucrandas (1).

(1) Quaeri hic ulterius posset: quid, si in Indulgentiis plenariis lucrandis aliquis satisfecerit sacramentali confessioni tamquam operi iniuncto, attamen intra utile tempus pro ceteris conditionibus adimplendis committeret gravem culpam: deberet ne necessario sacramentalem confessionem iterare ad consequendam indulgentiam, an satis esset, ut actum perfectae contritionis eliceret?

Respondendum videtur, satis esse, ut actum contritionis eliciat, dummodo inter opera iniuncta, quibus non satisfecerit, non reperiatur sacra communio; quae ex urgentiori ratione sacramentalem confessionem postularet. Ratio autem ex superius dictis descendere videtur: namque Confessioni, ut operi iniuncto, satisfactum est; superest tantum ut in statu gratiae peccator se collocet, quem consequi potest per perfectam animi contritionem, votum continentem confessionis sacramentalis quamprimum peragendae.

Haec confirmari videntur per Decretum S. C. in *Mechlinien.* editum die 15 Decembris 1841: ad dubium enim his verbis conceptum: « Quaeritur, utrum cum » in Bulla vel Brevi, quo conceditur Indulgentia, Confessio, tamquam conditio » *sine qua non,* praescribitur, necesse sit, » ut sacramentalis absolutio poenitentibus detur ad Indulgentiam lucrandam: » S. Congregatio respondit: *negative.* Ra-

EX S. CONGREGATIONE EPISCOPORUM ET REGULARIUM.

CONCORDIAE

Die 2 Septembris 1870.

Compendium facti. Anno 1855 Titius testamento haeredibus suis legem dixit eligendi, et vacationis tempore renovandi in perpetuum, quatuor Presbyteros cognitae probitatis, quibus decentem habitationem adsignare deberent, quique in quatuor Oratoriis testatori pertinentibus quotidie, iuxta eius intentionem, Missam celebrarent in Oratorio unicuique adsignato, christianam doctrinam pauperes docerent, infirmis adsistentiam praestarent, Parocho, in rebus religioso cultui pertinentibus, auxilium ferrent.

Voluit insuper, ut quoties ex quavis legis dispositione legatum huiusmodi vel in totum vel partem locum habere nequivisset, pars ea, quae executioni mandari non posset, in haereditatis bona rediret haeredibusque accresceret.

Secuta Titii morte et publicato testamento, haeredes se paratos esse declaraverunt ad eius voluntatem exequendam. At Episcopus, huius dispositionis exsequutionem difficultatibus implexam videns ob Presbyterorum carentiam, haeredibus proposuit duas tantum Capellanias servare, duabus suppressis: in quarum locum redditus annuus libellarum 2800 substitueretur: huius vero summae, libellae 800 Parocho cederent, reliquae 2000 Instituto Scholarum christianarum et Congregationi S. Philippi Nerii assignarentur ad pueros pauperes educandos.

Facultates a R. Pontifice petitae sunt, atque anno 1859 benigne obtentae. Eo tempore haec partialis voluntatis commutatio habita

tio huius Resolutionis alia esse non potest, quam quod per Confessionem satisfactum est operi iniuncto, quamquam peccator absolutionem obtinere non potuerit: manet tamen ipsi necessitas consulendi statui gratiae, per perfectam animi contritionem, si velit Indulgentiam consequi.

Haec mea opinio invocari tamen certe non posset, quando aliquis generali Indulto uteretur, confitendi peccata sua ante praescriptum tempus: in his enim Indultis conditio adiicitur: *et dummodo nullius letalis culpae post peractam Confessionem commissae conscii sint.* Confer allegatum Decretum *pag. 199 in nota*, et alterum modo deductum *pag.*390 et 391 *in nota*.

est tamquam expleta: sed solemnis scriptura desiderabatur adhuc, quae ea de causa dilata est, quod Episcopus rem componere deberet cum Instituto scholarum christianarum.

Interea in eo Regno perduellio locum habuit, et legis promulgatio, qua praescriptum est, *exsequatur regium* super provisionibus ecclesiasticis, et regiae adprobationi esse subiiciendas testamentarias dispositiones Institutis ecclesiasticis factas.

His rebus supervenientibus inter partes convenit, privata scriptura Conventionem firmare, tempus expectantes, quo solemnitates iuridicae adhiberi possent.

Sed duo nova eius Gubernii Decreta supervenerunt, quibus et *regium exsequatur* super provisionibus ecclesiasticis nova dispositione praescriptum, et ab integro Regno est expulsum Institutum scholarum christianarum.

Tunc haeredes Curiae episcopali significarunt, novis his legibus impossibile esse legatum pium exsequi et resolutivam clausulam in testamento expressam locum sibi vindicare. Haec eorum sententia novum robur accepit a subsequentibus aequissimis illius Gubernii legibus, quibus religiosi Ordines, Capellaniae et Beneficia ecclesiastica suppressa fuerunt.

Verum instante in dies Episcopo, nova Concordia composita est inter ipsum et Titii haeredes, atque transactio stipulata die 28 Novembris 1868, reservatione adiecta Beneplaciti Apostolici, quod Episcopus a S. C. Epis. et Regul. implorare sategit.

In eadem Concordia, studio quodam concinnata, ut civilium legum effectus declinarentur, mentio facta est de iisdem legibus; quasi vero vi harum legum legatum testatoris cessavisset: proindeque Missarum legatum enunciatum fuerat tamquam positum in facultate haeredum, et proprietas integri ipsius legati pro educatione puerorum etc. penes haeredes existeret, ususfructus vero penes Episcopum pro tempore.

De more nonnullis animadversionibus de eadem proposita Concordia utrimque ex officio factis, res iudicanda in S. Congregationem deducta est sub huiuscemodi dubitandi formula.

Dubium

« An et quomodo adprobanda sit proposita Concordia in casu.»

Responsio. S. Congregatio Episcoporum et Regularium re cognita die 2 Septembris 1870 respondit:

« *Ad mentem: mens est, ut inter partes contrahentes redigatur syngrapha bonae fidei ex qua pateat, quod non obstantibus iis quae ad commodum ob praesentes rerum circumstantias dicta sunt quoad reservationem dominii bonorum investiendorum favore haeredum* (N. N.) *et quoad modum adimplendi onera Missarum; dicta tamen proprietas spectat ad Ecclesiam et onus Missarum est stricte obligatorium et non facultativum. Addatur insuper in eadem syngrapha declaratio, qua constet, quod ob praedicta rerum adiuncta solummodo facta fuerit in primo Concordiae articulo mentio quarundam legum, quae Gubernio* (N.) *contra Ecclesiam latae sunt; quia secus nulla de iis facta fuisset commemoratio, eo quod nulla iis inest vis et efficacia.* »

Ex quibus colliges:

I. Leges civiles contra Ecclesiam latas omni vi carere et efficacia.

II. Civili enim potestati nulla inest auctoritas leges ferendi in iura et res Ecclesiae; quare sive hae leges sint Ecclesiae favorabiles, sive sint adversae, ex se omni vi erunt destitutae (1).

(1) Hoc est iuris canonici principium, quod sponte fluit ex iuris publici principiis; atque scriptum reperitur in Decretalibus iuxta ss. canonum traditionem; satis in praesentia sit commemorare Rescriptum Innocentii III, quod legitur in *c. 10. de Rescriptis*, ubi sententiam quandam vi legis civilis, executioni demandatam de rebus ecclesiae, sic Pontifex revocavit: « *Nos attendentes, quod laicis (etiam religiosis) super ecclesiis et personis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas non auctoritas imperandi: a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod ecclesiarum etiam respiciat commodum et favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit adprobatum. Unde statutum Basilii de non alienandis praediis rusticis vel urbanis, monasteriis et ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum. Quod a Senatore factum fuerat in praeiudicium monasterii non conventi nec confessi vel convicti in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter definimus.*»

Sed non raro contingit in rebus iuribusque ecclesiae ut leges civiles ab op-

III. Quare in themate pium legatum non fuisse vi legum civilium resolutum, quamquam testator edixerit, illud resolvi favore haeredum si cuiusvis legis dispositione non potuisset exsecutioni mandari.

IV. Non enim testator legati resolutionem cum eventu legum, quae illud forte abolere praesumerent, colligavit; sed e converso cum impossibilitate illud exequendi vi quarumlibet legum dispositionis; ne videlicet in manus alienas sua bona devenirent sine satisfactione legati.

V. Quare huiusmodi manente testatoris mente, impedimenta ex legibus civilibus obvenientia ab haeredibus superari, ea ratione qua possent, debuisse.

VI. Neque eiusmodi modalem legati transformationem ob urgentia rerum adiuncta factam appellari posse voluntatis commutationem sensu iuridico acceptam: sed potius voluntatis exsecutionem prout iniqua rerum adiuncta paterentur (1).

pressis invocentur: quisque autem videt, eas invocari, non ut, tamquam leges valore praeditae, admittantur; sed ut a graviori vexatione in facto per ipsas leges liberentur. Quod si quis aliquid contra statuta ss. canonum, vi tamen civilis legis sibi attribueret, iniuste atque invalide detineret; quum nullum titulum lex civilis tribuere possit, quo quis Ecclesiae iuribus fruatur.

(1) Ex hoc evenisse puto, quod S. Congregatio Rescripto non adiunxerit consuetum mandatum, *facto verbo cum SSmo.* Namque quando agitur de voluntate pii disponentis commutanda, cognitis causis aequae commutationis, mandat Rmo S. Congregationis Secretario, ut referat SSmo Patri Resolutionem, ut si velit eam commutationem adprobet: non enim est in facultate S. Congregationis commutare vel etiam derogare voluntati pii disponentis. Voluntas enim pii disponentis habet vim legis, cui praeter Pontificem nemo potest derogare.

Sed in themate aliqua voluntatis commutatio auctoritate Pontificis facta locum iam habuerat: modalis autem transformatio a rerum adiunctis postea imperata, ut legatum quoad fieri possit salvaretur, redibat in legati observantiam. De qua re sic scripsit Card. De Luca, *Annot. ad Conc. Trid. disc. 21.* « Improprie » autem iste commutationis terminus » adhiberi videtur; quoniam posita im- » possibilitate adimplendi id, quod dis- » ponens voluit, suppletio vel subroga- » tio potius, quam commutatio dicenda » videtur, ne secus dispositio caducata » remaneat, ex ea congrua ratione, quod » pia dispositio principaliter directa di- » citur in Deum propriamque animam, » unum vero vel alterum opus dicitur » accidentaliter destinatum, ut ubi im- » pleri potest servetur defuncti volun- » tas, ubi vero non, id sequatur, in eo, » in quo sequi potest. Commutationes » autem sunt illae, quae continent omni- » modam commutationem pro voluntate » vel arbitrio, etiam in casibus, in qui- » bus impleri possint eo modo, quo per » disponentes volitum est, adeo ut spe- » ciem dispensationis vel derogationis » redoleant. »

NULLITATIS TESTAMENTI

Die 2 Septembris 1870.

Compendium facti. Initio huius saeculi Livius quidam, natione Hispanus, in Coenobio Fratrum Minimorum S. Francisci de Paula Hispaniae solemnem professionem emisit, Romam inde est translatus.

Non constat, an bonis sibi pertinentibus praesentibus vel futuris ante religiosam professionem renunciaverit: constat vero eius patrem et matrem morti proximos, Livium Religiosum una cum aliis filiis haeredem instituisse.

Cognito testamento patris, qui decessit anno 1821, Livius fratri testamentario exsecutori scripsit, ut valorem portionis suae cognosceret, simul ei significans, se nullam supplantationem aequo animo laturum.

Anno subsequenti 1822, eius quoque mater decessit, quae instituens etiam Livium Religiosum haeredem, hanc clausulam in testamento adiunxerat: ut portio haereditaria Livii Religiosi maneret apud exsecutorem testamentarium, donec de hac haereditaria portione Livius disponeret.

Tempore paternae maternaeque mortis, deposuisset iam Livius religiosas vestes nec ne, ex documentis in causa adductis non satis constat. Notum sed est, eum anno 1825 penes S. Congregationem super Regularium Disciplina institisse, ut facultatem obtineret disponendi *de illis bonis, quae suis sacerdotalibus laboribus vel alio quovis licito modo sibi pertinerent*; et in eodem supplici libello exposuisse, *sibi Apostolicum Saecularizationis perpetuae Indultum iam fuisse concessum*. Quae supplices preces fuerunt dimissae Rescripto pro gratia *iuxta petita dummodo aliquod legatum relinquat favore Conventus ubi magis moram fecit, alias alicuius suae provinciae*.

Post haec Livium tamquam rerum suarum dominum se gessisse satis est compertum. Immo anno 1845 insistens civili Hispanae legi latae anno 1837, quae ordinabat, religiosos utriusque sexus redintegrari in civilibus iuribus;bona provenientia ex haereditate parentum sibi vindicavit.

Itaque anno 1864 testamentum condidit, quo inter ceteras

dispositiones iussit bonis suis in Hispania existentibus Capellaniam cum onere Missae quotidianae ab Archiepiscopo N. erigendam, atque conferendam alicui ex suis agnatis.

Livio denique vita functo, eius nepotes, unice superstites, testamentum patrui cognoscentes, supplicem libellum S. Congregationi Epis. et Reg. porrexerunt, quo arguentes, nequivisse Livium, tempore paternae maternaeque mortis Religiosum, haereditaria bona acquirere; neque Regulare Coenobium, cui ius fortasse haereditatem adeundi pertinuisset, quidquam unquam obmussitasse; et legem civilem anni 1837 effectum retroactivum habere non potuisse, petebant, ut S. Sedes dignaretur quaestionem dirimere antequam praescripta Capellania erigeretur.

Remissis eiusmodi precibus ad Archiepiscopum N. pro informatione et voto, atque ut partes audiret, nec non referret, num petitio iura aliis quaesita laederet, ipse his omnibus satisfaciens votum suum pro validitate testamenti emisit: atque inter cetera animadvertit: parentes Livii certo scisse Religiosum professum eum esse, et cohaeredem illum bonorum cum aliis filiis instituisse; unde coniicere licere, eos voluisse Livium partem haereditatis habere vel pro suis usibus cum licentia Superiorum Ordinis applicandam, vel ut posset sustentari si extra claustra degere cogeretur, prout tunc temporis probabile videbatur.

Rogatus quoque fuit Procurator Generalis Ordinis S. Francisci a Paula, qui declaravit, nullo iamdiu existente Minimorum coenobio in Hispania a tempore suppressionis, nihil excipiendum se habere quaecumque fuerit S. Congregationis Resolutio.

Disceptatio synoptica.

Ea quae contra testamenti validitatem animadversa sunt ex officio. Qui ex officio Consultationes S. Congregationi proponendas scribit, animadvertit, vulgati iuris esse, quicumque solemnem professionem emittat in Religione quavis adprobata, statum mutare atque illico transire in omnimodam Superiorum Regularium potestatem; Ferraris *Biblioth. can. verbo Regularis professio* 106; ideoque Professum aequiparandum servo aut arrogato, qui personam propriam quodammodo non habet: licet autem Regularis Professio non destruat vincula sanguinis et successionis, tamen

Professum omnia sua iura in monasterium transferre; unde Regulam iuris: *Quidquid Monachus acquirit non sibi, sed monasterio acquirit;* item *ex cap. Cum ad Monaster., de Stat. Monach.*, Concilium Trid. *sess.* 25 *de Regul. c.* 2, Clemens VIII Decretis gener. de Reformatione Regularium, *Nullus omnino* §. 3.

In facto, posita renunciationis existentia, prout asserebant instantes, Livium in monasterii potestatem transiisse, quin ullum in monasterium ius suum transferret, nec quidquam proinde monasterium acquirere potuisse.

His praeiactis, ex communi iure esse praescriptum, neminem testamento acquirere posse, qui *testamenti factionem* saltem *passivam* non habeat, hoc est acquirendi potestatem, *Inst. de haered. qualit. et diff.* §. *In extraneis,* ubi Iustinianus tradidit: *In extraneis haeredibus illud observatur, ut sit cum eis testamenti factio.... et id duobus temporibus inspicitur, testamenti quidem facti ut constiterit institutio, mortis vero testatoris ut effectum habeat.* » Voet ad *Pandect. lib.* 28 *tit.* 5. *n.* 21, aliique. In facto autem constare, Livium, utriusque testamenti confectionis tempore, et mortis utriusque parentum, professum solemniter iamdiu fuisse, et, prout asserebant instantes, in monasterio adhuc mansisse; ideoque nullam testamenti factionem habuisse: proindeque neque Livium ex persona propria succedere potuisse, neque monasterium ob renunciationis existentiam.

Neque regeri posse, renunciationem iura ipsi renunciationi posteriora comprehendere nequivisse: veriorem enim esse sententiam, quae docet, etiam spem futurorum iurium renunciari posse: ergo easdem haereditarias portiones, utpote in renunciatione virtualiter comprehensas haeredibus institutis accrescere.

Verum, facta quoque hypothesi, renunciationem non existere, vel ipsam, bona post emissam renunciationem supervenientia, non comprehendere, semper redire, haereditates monasterio unice cedere debere, quo haereditates Livii non adeunte, nec eas aliquo modo sibi vindicante, ipso iure ad institutos haeredes devolvi. Iniuste ergo Livium religiosum eiusmodi haereditates sibi vindicasse, deque iis, tamquam de re propria, disposuisse.

Minus etiam obesse, Livium obtinuisse Saecularizationis Indultum, quasi vero ex hoc indulto inferri possit capacitas acquirendi: canonem namque iuris esse, capacitatem extra tempus lege

praestitutum supervenientem ad effectum quemlibet, nihili esse ad eundem effectum, S. Rota in *Albanen. Capellaniae* 9 *Decembr.* 1822 §. 5 *coram Gamberini* et alibi. Eo magis si capacitas superveniens cedat in praeiudicium aliorum iurium, Rota *ibidem;* Card. de Luca *de Renunciat. disc.* 17, *n.* 17, ubi scripsit: « Ve» rior videtur opinio, ut ista restitutio saeculo, quae ex facto » Papae provenerit non debeat habere oculos retro, neque tollere » ius tertio quaesitum, nisi expresse voluntas accedat, ad instar » eorum, quae sub *tit. de Regul.* etc. habentur circa potestatem » Papae tollendi ius tertii, ut id in dubio praesumendum non sit; » sed semper gratia vel aliud factum Principis intelligi debeat » sine praeiudicio. »

Demum, Livium Indultum perpetuae saecularizationis consequutum esse, erui tantum ex supplicibus eius precibus oblatis S. Congregationi anno 1825; sed eiusmodi Indultum nullimode afferri, nec eius extensionem esse notam; atque omnino praesumendum habuisse consuetam clausulam, qua datur quidem facultas vivendi extra claustrum, sed votis firmis manentibus *in substantialibus cum novo statu compatibilibus;* ideoque vi huius Indulti neque acquirere et bona possidere potuisse (quod voto paupertatis opponeretur), sine novo atque necessario S. Sedis Indulto, quemadmodum quotidiana praxis S. Congregationis ostendit.

Quod si anno 1825 Livius obtinuit facultatem *testandi* vel *disponendi;* atque proinde si eiusmodi facultas implicite alteram quoque contineret bona acquirendi, eam tamen limitatam fuisse *ad ea bona quae suis sacerdotalibus laboribus vel quovis alio licito modo sibi pertinerent:* Pontificium enim Indultum nullam omnino fecisse mentionem de portionibus haereditariis: neque eiusmodi mentionis carentiam suppleri posse praesumptione: praesumptionem immo in contrarium militare, sive ut aliorum praeiudicium evitetur; sive ob clausulas eiusmodi Indultis apponi solitas, *dummodo non agatur de bonis sub speciali renunciatione comprehensis;* sive ob facultatem, quae identidem conceditur, adeundi haereditates, obligatione Indultario imposita de his disponendi pro illis, ad quos bona vi renunciationis pertinerent.

Ea quae pro validitate testamenti adnotabantur. Adnotabatur pariter ex officio, renunciationem esse actum mere facultativum

et a tironum voluntate pendere, quod et declaravit S. Congregatio Epis. et Reg. Decreto 31 Aprilis 1756.

Iam vero, posita huius actus libertate, non esse eius existentiam praesumendam, sed luculenter probandam, tum in genere, tum in specie; et num ipsa fuerit translativa vel extinctiva, ut id quod consequatur, cognosci possit. Etiamsi enim in genere probaretur, amplissimam renunciationem locum habuisse, in specie obstare semper iuris criterium, quo esset receptum, huiusmodi quamvis amplissimas renunciationes, haereditates intestatas, non eas, quae testamento devolverentur, comprehendere, Marin. *lib.* 2 *resol.* 194, Surd. *decis.* 14, Rota *decis.* 543 *part.* 5 *recent.* Sed cum nihil huiusmodi ab Actoribus afferretur, nihil videri impedire, quominus successio saltem testata in bonis parentum, si non in persona Livii religiosi, in persona monasterii consisteret.

Sed postea monasterium a successione mansisse exclusum ob obtentum a Livio Saecularizationis perpetuae Indultum: vi enim huius Indulti, quemadmodum professus a monasterio solvitur, ita quoque eundem videri recuperare suam iuridicam personalitatem quoad iura sanguinis et successionis, eo fere modo, quo iuxta Romanam iurisprudentiam captivi qui in patriam regrederentur, *postliminio* recuperabant omnia iura per captivitatem suspensa, *l.* 32 § 1 *ff. de haered. instit.* ubi legitur: « *Is qui apud hostes est, recte haeres instituitur, quia iure postliminii omnia iura civitatis in personam eius in suspenso retinentur.* » Card. de Luca *de fideicom. disc.* 68 *n.* 22, et alii.

At vero, quum Religiosus professus non solum non sit habilis ad acquirendum in persona propria dum in monasterio manet, sed sub superiorum potestate etiam extra claustrum, vi perpetui voti paupertatis, simplex saecularizationis Indultum potuisse quidem Livium iuvare quoad usum iurium recuperatorum per subtractionem a potestate superiorum Regularium; non tamen quoad plenam possessionem liberumque dominium; ad quem effectum necessariam fuisse novam dispensationem a paupertatis voto, Pyrrus Corradus *in praxi dispens. l.* 10 *c.* 4 *n.* 1, Card. de Luca *de testament. disc.* 9 aliique.

Sed Livium praeter saecularizationis Indultum obtinuisse quoque facultatem, *testandi vel disponendi de illis bonis, quae suis*

sacerdotalibus laboribus aut quovis alio licito modo sibi pertinerent: quae quidem facultas, etsi mentionem non faceret de iure acquirendi, eam tamen omnino supponeret: ex qua etiam coniici posse, hoc acquirendi ius eidem Livio iam fuisse concessum cum ipso saecularizationis Indulto. Quamobrem quamquam Livius non posset iura consequi, quae fortasse aliis iam essent quaesita (non enim praesumitur Pontificem per Indulta iura aliis quaesita laedere velle), in eius tamen fuisse potestate consequendi id quod sibi pertineret, quod aliis non esset devolutum, Barbosa *de iur. eccles. univ. l.* 1. *c.* 42 *n.* 247, aliique.

Iamvero portiones haereditarias paternam et maternam Livii, tempore relati Indulti non fuisse a monasterio acquisitas: nec portionem hereditariam maternam monasterio, adire volenti, cedere potuisse ob clausulam testamenti adiectam, *donec Livius de ea non disposuisset:* nihil ergo dubii superesse videri, quominus Livius acquirere portiones suas et iis capellaniam fundare potuerit.

Tandem, si per hypothesim exceptiones supplicantium admitti vellent, eas non esse validas in eorumdem supplicantium persona. Vel enim esse impugnandum valorem dispositionum parentum Livii, vel ius eiusdem Livii ad haereditatem consequendam. In primo casu impugnari iudicium testatorum a supplicantibus iam accepto habitum, quod fieri nequiret, *l.* 10 *ff. de inoff. testam.* « *Illud notissimum est, eum, qui legatum percepit, non recte de inofficioso testamento dicturum, nisi id totum alii administravit.* » Item *l.* 5 *ff. de his, quae ut indignis.* In secundo, monasterii iura in medium deducentes exceptionem de iure tertii opponerent, quae nullum contra possessorem valorem haberent, *l.* 53 *ff. de acquir. vel amittend. poss.* « *Adversus extraneos vitiosa possessio prodesse solet* » et alibi.

Quod si iudicium ferretur contra Livium, non supplicantibus, sed Religioni Fratrum Minimorum ius super Livii portionibus delatum intelligi. Nec praescriptionem obiici posse contra Fratrum Minimorum iura, multoque minus renunciationem a Procuratore Generali factam; siquidem, ceteris omissis, vulgati iuris esse, *contra ignorantem et non valentem agere non currit praescriptio:* et renunciationem iuris, quod ad Religionem pertineat, speciem alienationis secumferre, quae, absque solemnitatibus prae-

scriptis sive in Ordinis constitutionibus, sive ex communi iure, valorem non haberet.

His aliisque animadversis, propositum est resolvendum

Dubium

« An constet de nullitate dispositionis testamentariae Regula-» ris *(Livii)* quoad institutionem Capellaniae, ita ut et cui defe-» renda sint relativa bona in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Episc. et Reg. causa cognita die 2 Septembris 1870 respondere censuit:

Negative in omnibus, et Archiepiscopus curet exsecutionem voluntatis testatoris, et communicetur ex officio.

Ex quibus colliges:

I. Generatim renunciationem bonorum sive in genere sive in specie ante professionem solemnem factam non praesumi, sed probari luculenter debere (1).

II. Renunciatione autem bonorum non facta, bona Religiosi professi ipso iure monasterio cedere, si monasterium ius possidendi habeat.

III. Idem verum esse, sive agatur de bonis actu ad Professum pertinentibus, sive de bonis adventitiis vel in spe positis.

IV. Professo e religione exeunte per saecularizationis Indultum, atque proinde a potestate Superiorum Regularium soluto, iure fere postliminii, suam iuridicam personalitatem recuperare, ad vindicanda coram civili lege ea iura sanguinis et successionis, quae aliis non fuerint antea quaesita.

V. Usum tamen proprietatemque bonorum habere non posse ob votum quod ei obstat paupertatis; quum illud firmum maneat etiam post saecularizationis Indultum.

(1) Quid iuris, si constaret renunciationem fuisse factam in genere et in specie bonorum patrimonialium in favorem fratrum? Poterat ne Livius a monasterio solutus ea patrimonialia bona iuridice vindicare?

Videtur posse: ratio est, quod causa renunciationis cessaverat per egressum e Religione, cessante autem causa renunciationis, renunciatio cessabat quoad ea bona quae non fuerant aliis quaesita, quaeque veluti in suspenso manebant, adstipulante quoque voluntate testatorum, qui Livium, etsi religiosum professum noscerent, cohaeredem instituerant. Confer Resolutionem S. C. Concilii de Regulari ad Episcopatum evecto, quam retuli in *vol. I pag. 227 in nota*, quamquam non integre ea Resolutio ad nostram facti speciem possit aptari.

VI. Quare ad usum habendum bonorum, quae honestam sustentationem excedant, nec non ad facultatem de bonis disponendi, praesertim per testamentum, necessaria Regulari saeculari zato esse alia Pontificia Indulta; quae esse videntur quaedam partiales dispensationes super voto paupertatis, quaeque strictae sunt interpretationis (1).

VII. In themate Livium, religiosum saecularizatum, potuisse vindicare patrimonialia bona, quum ea nec monasterio nec suis fratribus essent quaesita, iisque ope Apostolici Indulti uti, atque de iisdem disponere sive per testamentum sive alia ratione, prout ferebatur Indulti tenor.

VIII. Eundem, sua Religione per universam Hispaniam extincta, ita de bonis disposuisse per testamentum, ut capellaniam pro agnatis instituens neque Ecclesiam neque suam familiam defraudaverit.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII TRIDENTINI.

DECRETORUM

Die 3 Septembris 1870.

Compendium facti. In Abbatia N. nullius dioecesis, extat oppidum L, in quo antiquis temporibus sex existebant sodalitates, quae evanuerunt, titulis dumtaxat manentibus, quin earum indoles et natura cognoscatur. Neque enim constat, an canonice fuerint erectae, an statuta haberent, an saccum proprium sodales induerent, an morale corpus constituerent.

Certum illud est, quod onera Missarum et quarumdam piarum institutionum, sub variis earundem sodalitatum titulis, superfuerunt: quae quidem onera, superextantibus quibusdam fundis et redditibus, a Presbyteris ab Abbate deputatis implebantur.

(1) Confer quae scripsi in *vol. IV p. 388 et seqq.* ubi egi de iuribus Regularis saecularizati coram Ecclesia spectatis.

Anno 1828 ex his sodalitatibus duae, quae sub titulis S. Mariae Angelorum et SS̃mi Rosarii veniebant, Sempronio Clerico in titulum S. Ordinationis cum supplemento patrimonii collatae sunt ab Abbate, per Bullam abbatialem his conceptam verbis: « Cum capellania ad altare SS̃mi Rosarii in ecclesia parochiali » Terrae L, nostrae iurisdictionis, necnon S. Mariae Angelorum ru- » rali ecclesiae dictae Terrae, quarum collatio, provisio et omni- » moda dispositio ad nos, quoties vacent, pertineat pleno iure, » quas admodum Rev. D. Antonius P, dum viveret, obtinebat, » per illius obitum vacaverint, et vacare noscantur ad praesens, » nos volentes dilectum nostrum Clericum *(Sempronium)* in mi- » noribus ordinibus constitutum apud nos de sufficienti literarum » scientia et morum honestate aliisque meritis commendatum, » horum intuitu favore prosequi gratiae, capellanias SS̃mi Rosarii » et S. Mariae Angelorum sic vacantes, *quarum annui redditus* » *summam in totum exaequant scutatorum triginta* praefato Cle- » rico Sempronio *cum omnibus iuribus, honoribus, oneribus ac per-* » *tinentiis suis auctoritate nostra et omni alio meliori modo quo* » *possumus tenore praesentium conferimus,* assignamus ac provi- » demus, donec et quousque in ecclesia parochiali ministerio, cui » in sua ordinatione fuit adscriptus, inserviat. Si autem arbitratu » suo alio se conferat, et relicta priori ecclesia alteram assumat, » statim capellaniarum possessione privatus censebitur, tituloque » alio pro decenti sua sustentatione tenebitur provideri. »

Verum anno 1847, qui id temporis Abbas ordinarius erat, supplici oblato libello S. C. Concilii, narrato statu omnium sex sodalitatum, seu potius expositis oneribus et redditibus earundem, significavit hos redditus et bona passim deperire quod darentur ab Abbatibus in administrationem, et Presbyteris solverentur tantum eleemosynae Missarum; atque tenues redditus iam non responderent oneribus. Quare consilium suum patefecit, eas sic dictas sodalitates erigendi in sex capellanias ad nutum amovibiles, ab Ordinario conferendas Ecclesiasticis cum iure eas administrandi et percipiendi integros redditus, conditione imposita omnia onera adimplendi, quae eisdem inhaererent. Significavit praeterea, neminem esse cuius id interesset, atque supplicavit pro Apostolico Beneplacito.

Eiusmodi preces accepto habitae fuerunt, ita ut S. Congre-

gatio Concilii rescripserit, ut Ordinarius Abbas hac super re *gereret, statueret atque decerneret, quidquid pro suo arbitrio magis in Domino expedire iudicaverit.*

Huic Rescripto inhaerens Ordinarius, statim sodalitatum suppressione decreta, sex eodem tempore capellanias erexit ad nutum amovibiles conditionibus nonnullis appositis. In eodem enim erectionis Decreto iniunctum est, ut in capellaniarum utilitatem impenderentur redditus et credita anno 1847 anteriora, quae adhuc exigenda essent, ita ut Capellanus nominandus, tamquam ab Ordinario delegatus exigere deberet credita non adhuc exacta a die 1. Ianuarii 1845, et, subtractis oneribus, superextantes redditus erogare teneretur in refectionem fundorum vel altaris ad capellaniam spectantis, obligatione adiecta reddendi harum rerum accuratam Ordinario rationem. Pro creditis vero, quae annum 1845 antecederent, sibi reservabat Ordinarius idem peragere, ut omnes singulique proventus impenderentur in extinctionem aeris alieni atque in restaurationem fundorum vel in pios usus.

Capellanias autem S. Mariae Angelorum et SSmi Rosarii, quae iam collatae fuerant, ut vidimus, Sempronio, iterum Ordinarius eidem contulit, eas amovibiles esse declarans ad suum successorumque suorum nutum, etiam sine causa.

At Sempronius, qui eas capellanias cum supplemento patrimonii in titulum S. Ordinationis obtinuerat *cum omnibus iuribus, honoribus, oneribus et pertinentiis,* nullum sibi praeiudicium illatum fuisse nec inferri posse nova hac collatione existimasse videtur, et pro certo tenuisse, se conditionibus novae erectioni appositis obligatum non esse.

Verumtamen, qui anno 1863 Ordinarius Abbas erat, sacram Visitationem peragens novaeque erectionis leges Sempronium haud exsecutum esse comperiens, administratione capellaniae S. Mariae Angelorum spoliavit et bona Lucae cuidam administranda commisit.

Haec quoad capellaniam S. Mariae Angelorum. Quo vero ad alteram SSmi Rosarii hodiernus Ordinarius Abbas sacram Visitationem per Vicarium Generalem et ipse peragens anno 1868, vidensque idem Vicarius, 1 superextantes Missarum redditus suos fecisse Sempronium, quin unquam rationes redderet: 2 altare

SS̃mi Rosarii fatiscens et indecorum factum fuisse, omniaque sacra indumenta ab usu removenda: 3 ex legibus primae et secundae erectionis scatere putans capellaniae redditum non quidem Capellano administratori, sed ipsi capellaniae cedere debere; terminum Sempronio praefixit mensium duorum ad rationum redditionem exhibendam, et Depositario locorum piorum superextantes redditus consignandos, secus eius administrandi munus intelligeretur revocatum, quin tamen aliquo modo laesionem paterentur eius iura super eadem capellania tunc acquisita cum in titulum S. Ordinationis eius favore fuit constituta.

Hisce mandatis non obtemperante Sempronio, reclamationes anonymae motae sunt per quosdam oppidanos, ut videtur (qui se dicebant sodales superstites SS̃mi Rosarii), contra ipsum Sempronium tamquam omnia bona sibi usurpantem, quin fundos fatiscentes sacrasque supellectiles reficeret et superextantes redditus redderet adversus Ordinarii Decretum.

His reclamationibus bis repetitis atque ad Ordinarium pro informatione remissis, Ordinarius inter cetera sequentes dubiorum formulas S. Congregationi dirimendas proposuit: « an erectiones factae vigore facultatum anni 1847 sint capellaniae cum obligatione tot Missarum quot sustinere possint redditus, ita ut superextantes redditus onerum fixorum cedere debeant capellae: seu potius sint Beneficia, ita ut satisfactis oneribus reliquum cedat Capellano. »

Disceptatio synoptica.

Ea quae ex officio animadversa sunt pro sustinendis Ordinarii Decretis contra Sempronium. Comperti iuris esse, animadvertebatur, administratores ecclesiarum atque piorum locorum administrationis rationem Ordinario reddere debere, Clementina, *Quia contigit* §. *ut autem, de religiosis domibus;* Concilium Trid. *sess.* 22 *c.* 9 *de Refor.* atque conformem esse constantem S. C. praxim.

Administratores vero toties ab administrationis exercitio suspendi vel removeri posse, quoties rationem reddere nolint vel in isto adimplendo munere ex negligentia aut dolo defecerint, de qua re sic inter ceteros scripsit Pignatelli *Consult. can. tom.* 8 *consult.* 17 *n.* 9 « Cum per S. Concilium Tridentinum *c.* 9 *sess.* 22 » *de Ref.* sit dispositum, quod administratores teneantur singulis

» annis reddere administrationis rationem Ordinario loci, sublatis » quibuscumque privilegiis et consuetudinibus in contrarium, se- » quitur, quod si recusaverint reddere rationes, vel dolose in ad- » ministratione se gesserint, aut neglexerint, seu aliter defecerint, » possit Ordinarius, ex causis a iure probatis, illos ab admini- » stratione removere, alias inanis esset facultas a Concilio Ordina- » riis tributa. » Item Ferraris *Biblioth. can.* verbo *Administratio.*

Ex hac ergo universali iuris praescriptione iam Sempronium rationem reddere debere, atque proinde eum nolentem rationem reddere potuisse removeri.

Sed praeterea teneri quoque ex eo, quod ab anno 1828 ad annum 1847 ipse considerari potuisset tamquam simplex administrator bonorum, quae pertinebant ad sodalitates, quum hae iuridice non essent adhuc suppressae; nec non ex eo, quod anno 1850 decretum esset, ut quisque capellanorum librum haberet in quo bona accurate describi debuissent reddituumque statum; cui S. Visitationis Decreto Sempronius non paruerat.

Sempronium autem non solum huiusmodi rationum redditionem numquam exhibuisse; sed et in suae administrationis gestione dolose sese gessisse: legem secundae erectionis pessumdasse, iuxta quam superextantes redditus in capellaniae profectum cedere debuissent: iure igitur meritoque administratione capellaniae S. Mariae Angelorum expoliatum esse et altera capellaniae administratione modo privandum.

Nihil autem officere, quod capellaniae anno 1828 in titulum S. Ordinationis cum patrimonii supplemento fuerint assignatae; siquidem in themate dubitari posse, an legitima fuerit ipsa huius tituli constitutio, iuxta ea quae tradit Monacelli *For. leg. in app. ad* 1 *part.* scribens: « Quia ut plurimum dioeceses Beneficiis non » abundant, sed pauca vel exigui redditus habent, quaerunt saepe » Episcopi, an capellaniae perpetuae, quae ex suorum disponen- » tium legato cum sua dote et onere Missarum frequenter relin- » quuntur absque formali erectione, cum auctoritate et Decreto » Ordinarii, possint dici saltem lato sensu Beneficia, ad hoc, ut » quis ad illarum titulum valeat promoveri, etiam necessitate » Ecclesiae vel commoditate non concurrente. Et videtur respon- » dendum quod non; quia hae capellaniae dicuntur legata pia et » illarum bona laicalia, ut firmavit Rota *coram Dunozzetto iuniori*

» *decis.* 101 *n.* 1 *et* 2. Et ratio est, quia non dantur ut ecclesia-
» stica bona ratione ministerii sacri et iuris spiritualis, sed pro
» operibus praestitis et Missis celebratis tamquam merces et sa-
» larium, *cap. Clerici quaest.* 3, nec requisita substantialia ad
» constituendum Beneficium ecclesiasticum concurrunt de quibus
» habes apud Gonzalez *ad regul.* 8, *gloss.* 5 *n.* 6 *et seq.* (1). »

In themate autem capellanias Sempronio collatas anno 1828, non aliud fuisse quam legata pia cum onere Missarum, quae olim sodalitatibus S. Mariae Angelorum et SSmi Rosarii relicta fuerant.

Quare nihil obstare videri, quominus administratio utriusque capellaniae Sempronio auferretur.

Defensio Sempronii. Sempronius per suum Defensorem monebat, esse in facto compertissimum, se anno 1828 capellaniam in titulum S. Ordinationis obtinuisse: atque in hoc constituendo titulo omnia adamussim intercessisse, quae ad legitimam tituli constitutionem requirantur: quum clarissime pateret, hasce vel capellanias, vel pia legata, quorum fundationes in tenebris latent, ab Ordinariis ut proprie dictas capellanias perpetuas habitas fuisse, quae toties essent collatae quoties vacaverint: easdemque fuisse sibi collatas *cum omnibus iuribus, honoribus et oneribus ac pertinentiis suis:* quarum integri redditus, quum ad taxam pro congrua sustentatione non assurgerent, supplemento paterni patrimonii augeri debuerint.

Hypothesi autem facta, eas esse ad nutum amovibiles, rem eandem in themate redire: quum enim omnimoda ipsarum collatio et provisio ad Ordinarium pertineret, qui easdem in titulum S. Ordinationis adsignavit, eas perpetuas in themate fecisse, quum titulus S. Ordinationis indole sua sit perpetuus.

Contendebat praeterea, Rescriptum anno 1847 a S. C. C. subreptionis et obreptionis vitio fuisse obtentum, praesertim quod ipsemet Sempronius extaret, cuius, tamquam capellaniarum possessoris, res interesset; de quo tamen nec verbum nec volam in supplici libello significatum esse: quae quidem si nota S. Con-

(1) Adverte tamen, haec dici potuisse, quo tempore scripsit Monacelli: sed praesertim aetate nostra, capellaniae perpetuae si adsint optime conferuntur in titulum s. Ordinationis, etiam necessitate vel commoditate ecclesiae non concurrente. De qua re videsis quae adnotavi in causa *Excardinationis, Vol. V p. 478.*

gregationi fuissent, non omnimodo Ordinarii arbitrio remissa essent: neque Decretum anno 1847 ab Ordinario latum rem mutare potuisse in praeiudicium iuris Sempronio iamdiu quaesiti.

Neque obstare silentium vel acceptationem eiusdem Decreti a Sempronio factam; quum neque ipse potuisset sua voluntate S. Ordinationis titulum ex perpetuo temporaneum facere.

Ceterum falso laborare supposito Decretum Vicarii Generalis in S. Visitatione latum anno 1868, de onere capellanis imposito, lege novae erectionis, erogandi in bonum capellaniarum quidquid detractis oneribus superfuisset; quandoquidem in eo Decreto nil aliud esset praescriptum, quam in bonum capellaniarum impendere fructus, qui annum 1847 praecesserant, non adhuc exactos.

His absolutis ad diluendas accusationes Defensor processit: falsum esse inquiebat sacra utensilia fuisse destructa, templum fatiscens, altare indecorum: quod si refectione indigerent, eiusmodi reparationes non a Sempronio tantum esse faciendas, sed per contributum a possessoribus quoque aliarum capellaniarum; praesertim vero ex pio quodam legato, hac de causa relicto, cuius redditus ad scutata 50 annua assurgeret.

Ceterum Sempronium plures expensas sustinuisse, ut capellaniarum fundos meliores redderet, ac non semel tribunalia adivisse, ut morosos debitores ad solvendum impelleret.

Alias vero accusationes supponere, Sempronium simplicem esse administratorem in quem incumbat onus rationem reddendi; cum e converso, ipse esset omnium proventuum vere et proprie usufructuarius: hoc unum a Sempronio exigi posse, idest, plenam onerum satisfactionem, quibus duae capellaniae gravarentur; eiusmodi oneribus autem adamussim satisfecisse, quod et ipsi Ordinarii testati erant.

His aliisque deductis, propositum est resolvendum

Dubium

« An Decreta edita in sacris Visitationibus ab Abbatibus sub » annis 1863 et 1868 sustineantur in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Concilii, in comitiis habitis die 3 Septembris 1870 causa cognita, respondere censuit: *Affirmative iuxta modum: modus est, quod Ordinarius deputet administratorem*

pro bonis de quibus agitur, qui, satisfactis oneribus personalibus per Sacerdotem (Sempronium) *aliisque prout de iure, superextantes redditus tradat eidem Sacerdoti* (Sempronio).

Ex quibus colliges:

I. In capellaniis conferendis vel piis legatis vel quovis alio iure in fundis aut redditibus consistente, quod relictum fuerit sive cum onere Missarum sive alio pio vel ecclesiastico opere, quando canonice prout de iure conferantur, Capellanum vel Legatarium, cui canonice titulus vel officium collatum est, ius habere ad omnia bona vel redditus, qui causa praescripti oneris relicti sunt (1).

II. Vulgati enim iuris est universale principium, *ut ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.*

III. Non esse confundendam collationem canonicam, prout de iure factam, cuiusvis pii legati, capellaniae vel Beneficii, cum traditione eorundem in administrationem: ea enim, quae, non constituto Capellano vel Beneficiario seu usufructuario in administrationem ex aliqua urgente vel extraordinaria causa alicui occonomo vel administratori dantur, vacare censentur, quamquam Oeconomus vel Administrator consulat onerum satisfactioni.

IV. Onera autem legatorum, Capellaniarum vel Beneficiorum, alia esse principalia, quae directe incumbunt in Capellanum vel Beneficiarium, quorum onerum causa legata vel Beneficia conferuntur, quae *personalia,* ut S. Congregatio ea dixit, appellari possunt; alia esse communia quae indirecte in Capellanum vel Beneficiarium incumbunt cum legato, capellania vel Beneficio cohaerentia, quaeque idcirco onera *realia* possunt appellari.

V. Onera realia consistere solere in fundorum manutentione, in titulorum reddituum conservatione, supellectilium decore, altarium ecclesiarumque refectione ad normam iuris (2).

(1) Dixi canonice *prout de iure:* namque canonica collatio proprie dicta locum habet, quando agitur de Beneficiis, quae libere per Episcopum conferuntur, vel de capellaniis ecclesiasticis, quae Beneficia imitantur: reliqua quae pertinent ad censum legatorum piorum dici possunt lato sensu *conferri canonice,* quando in his conferendis servantur quae, sive ex institutione legatorum servanda sunt, sive ex consuetudine, sive ex quavis alia ratione; ideoque adiunxi *prout de iure,* quae verba omnia continent, quae servari in singulis casibus debeant.

(2) Confer causam *Reparationis ecclesiae,* quam retuli in *Vol. V pag. 637;* et alteram in *Vol. III pag. 421;* confer causam *Paroeciae* in *Vol. I pag. 151* et

VI. Colliges praeterea, a Beneficiario, Capellano, vel Legatario, qui dolose aut negligenter bona administret, vel reddere administrationis rationem Ordinario detrectet, posse auferri administrationem.

VII. Administratione tamen sublata, eidem pertinere tum redditus pro personalibus oneribus satisfaciendis, tum reliquos, qui superfuerint, satisfactis oneribus realibus atque administrationis expensis: per subtractionem enim administrationis non aufertur titulus sive legati sive Beneficii.

VIII. In themate capellanias Sempronio collatas ecclesiasticas fuisse, tum quod tales iampridem consideratae essent, nullo iure laeso, per collationis Bullas; tum quod novo Ordinarii Decreto erectae essent (1): easdemque non in administrationem, sed in titulum fuisse eidem canonice collatas.

IX. Nullam ideoque fuisse rationem, cur superflui capellaniae redditus ei denegari deberent: eo magis quod in titulum S. Ordinationis capellaniae ei collatae essent (2).

X. Neque videri Sempronium obligatum secundo erectionis Decreto, in iis quae eius ius quaesitum per Bullas primae collationis laederent.

aliam *Capellae pag. 149* ibidem, nec non causam *Oneris Missarum* in *Vol. IV pag. 528*.

(1) Meo quidem iudicio, existimo Ordinarium non indiguisse Apostolica facultate ad erigendas eas capellanias prout fecit in secundo Decreto. Iam enim ea pia legata, si ita ad minimum appellari velint, ut capellaniae considerabuntur, et canonice collatae erant; omnem habebant capellaniae ecclesiasticae indolem iuxta ea quae adnotavi in *Vol. II pag. 327* et in *Vol. V pag. 560* et alibi. Desiderabatur quidem primaevum Ordinarii Decretum: sed ad quid opus erat primaevo erectionis Decreto, quando Ordinarius testabatur, legata aut capellanias, nullo laeso iure, iamdiu fuisse in plena Ordinarii potestate? Testabatur quidem idem Ordinarius, eas consuevisse dari in administrationem: sed haec consuetudo mihi videtur fuisse abusus. Non enim apparet causa cur bona destinata ad pium opus darentur non in titulum, sed per modum regulae in administrationem: hoc in potestate Ordinarii non videtur fuisse, quod, si facere vellet, facultate Apostolica indigeret.

Erat officium Ordinarii declarare, aut si ita placet, erigere novo Decreto eas Capellanias, ut certa lege conferrentur, earundemque bona servarentur.

Quare mirum non est, si Rescriptum, quod anno 1847 Ordinarius a S. C. C. retulit, tam amplam ei expresserit facultatem, ut scrupulus quivis fortasse removeretur.

(2) De titulo s. Ordinationis confer causam relatam in *Vol. V pag. 113*, quae aliquam partem similem habet cum praesenti facti specie.

XI. Negligentiam tamen adversus Sempronium militasse quod non faceret satis oneribus realibus rationique Ordinario reddendae.

XII. Quare subtracta administratione, satisfactis per administratorem realibus oneribus ad normam iuris, redditus, tum pro oneribus personalibus, tum qui superessent, Sempronio pertinuisse.

DECLARATIONIS RESCRIPTI

Die 3 Septembris 1870.

Compendium facti. Sempronio Praeposito Parocho Collegiatae Ecclesiae N. post chorale servitium per annos quadraginta-duos constanter et laudabiliter praestitum, concessum fuit iubilationis Indultum sub hac consueta clausula: *ut quamvis in posterum non inserviat, nihilominus fructus omnes et distributiones quotidianas suae Praebendae percipere valeat, perinde ac si choro et divinis officiis personaliter interesset.*

Huius rescripti causa (erat primum iubilationis exemplum in ea Collegiata), orta est controversia inter dictum Parochum ceterosque Collegiatae Canonicos, circa praefati indulti effectus; praesertim vero super natura distributionum et Missarum oneribus quibusdam.

Ad S. C. C. Praepositus confugit quatuor quaestiones proponens: 1 quaenam proprie ac realiter essent distributiones, quas ad formam Indulti ab eadem S. C. sibi concessi percipere valeret: 2 an inter quotidianas distributiones illae essent numerandae, quae ab anniversariis perpetuis proveniunt: 3 an inter easdem distributiones comprehenderentur quae itidem proveniunt ab anniversariis adventitiis aliisque paratis Missis: 4. an Praepositus hebdomadalis servitii obligatione, ac proinde a Missis ferialibus celebrandis absolutus, teneatur congruam eleemosynam illis dare Canonicis, qui eas Missas celebrant, quas per turnum ipse canere debebat ante iubilationis Indultum: vel potius ad eosdem Canonicos haec onera pertineant: et quid de aliis Missis,

quae in omnibus anni solemnitatibus vel de adventitiis funeribus, quae a Praeposito celebrari intra annum solebant?

Pro informatione et voto rogatus Emus Episcopus, ut, audito Capitulo in scriptis, referret de consuetudine ecclesiae collegiatae atque transmitteret particulas Constitutionum Capitularium ad rem facientes, transmisit Capituli votum, suamque opinionem his verbis significavit: « Distributiones quotidianae, quae primum » respiciunt dubium, in eo Capitulo ut apparet ex eius Consti- » tutionibus, sunt redditus qui proficiscuntur tam ex bonis sta- » bilibus, quam ex fructibus, qui retrahuntur ex duobus molen- » dinis frumentariis, quae bona massam communem constituunt, » et a Canonico camerario ad effectum solvendi fallentias admi- » nistrantur.

» Quoad eas distributiones, quae ab anniversariis proveniunt, » sive perpetuis sive adventitiis, quae in secundo versantur du- » bio, Constitutiones capitulares ita se habent: *In anniversariis* » *perpetuis, in quibus consuetae dantur eleemosynae inter prae* » *sentes distribuendae, nec non in illis adventitiis, sive Missis sive* » *solemnibus functionibus in quibus offertur eleemosyna partienda* » *tam pro Sacrificio, quam pro adsistentia, interesse minime te-* » *nentur Canonici; ideoque absentes nulla mulctantur poena, nisi* » *distributionis amissione, de qua vero in utrisque anniversariis* » *participat Praepositus in animarum curam legitime occupatus.*

» Capitulum vero, super enunciatis dubiis in scriptis auditum, » haud renuit tribuendas in posterum Praeposito distributiones, » quae ab anniversariis perpetuis habentur, eo quod haec, ut » asserit, divinorum officiorum partem vere constituant, et quo- » tidianis adnumerentur distributionibus: eas vero ab adventitiis » provenientes anniversariis tunc eidem autumat tribuendas, cum » eo tempore, quo haec celebrantur, parochiale ipse peragat » officium.

» Hisce expositis, mentem meam aperire rogatus, haud du- » bitarem, quin Praepositus orator, qui iubilationis Indulto fuit » merito donatus, ac proinde ius habuit privilegiis omnibus ab » eodem Indulto manantibus gaudendi, praeter distributiones quo- » tidianas, quae in Rescripto indicantur, eas quoque percipere » valeat, quae ab anniversariis proveniunt perpetuis seu fixis, » cum non ipsi obstent nec capitulares constitutiones, nec Te-

» statorum ac Benefactorum voluntates, a quibus cautum mi-
» nime fuerit, ut interessentes tantum participare de illis de-
» beant, ut decrevit iste idem S. Ordo sub die 28 Novembris 1661.
» Circa vero emolumenta anniversariorum adventitiorum, quae
» ut plurimum ita conceduntur, ut solis interessentibus distri-
» buantur, tunc ea percipere putarem oratorem, cum illis adsi-
» stere a parochialis muneris exercitio fuerit impeditus.

» Relate ad postremum dubium, super quo silere potius
» maluit Capitulum, quam votum expromere, oratorem haud
» teneri arbitrarer, nec per se nec per alium eas explere Mis-
» sas, quas celebrare adstringebatur per turnum in sua hebdo-
» mada ante iubilationis Indultum, quod resolutum pariter con-
» stat ab ista S. C. die 23 Martii 1697: idque aequitati vide-
» tur congruere, cum memoratum Indultum, quod veluti prae-
» mium quadragenarii servitii ecclesiae laudabiliter praestiti me-
» ruit orator, nonnisi beneficium ei reddere debeat, quod in eo
» maxime versatur, ut a quocumque choralis servitii onere, quo
» antea gravabatur, ex concessae iubilationis privilegio extet in
» posterum penitus exemptus.»

Animadversiones ex officio

Facta animadversione, nullo ss. Canonum iure constitutum esse privilegium iubilationis, ceu Auctores communiter tradunt; sed tamquam praemium ex consuetudine inductum, adnotatum est, iubilatum, a lege quoque residendi exemptum, praesentibus ita connumerari, ut non solum omnes illas distributiones lucretur, quas tamquam fructus ceteri Canonici lucrantur ratione servitii et laboris, ut probat Pignatell. *consult. can.* 4 *t.* 4, Moneta *de distrib. p.* 2 *q.* 3 *n.* 44, Pyrr. Corrad. *de dispens. l.* 5 *c.* 6 *n.* 18, sed illas etiam, quae ex aliorum Canonicorum fallentiis promanant, ut ex *Spoletana et Reatina, Punctaturarum,* 3 Aprilis 1841. Proposito enim in hac causa dubio: « An Canonicus Franciscus Et-
» tore participare debeat de punctaturis seu fallentiis aliorum
» Canonicorum si choro non intersit: » responsum prodiit: *affirmative, cum nihil obstet vel ex statutis, vel ex consuetudine.*

Circa emolumenta, quae ex anniversariis proveniunt, animadversum est, adesse auctores, qui Resolutionibus S. Congregationis allegatis, negent eiusmodi emolumenta iubilato non

interessenti deberi, ut Pignatell. *tom. 4 consult. 224 n. 21*, Ursaya *tom. 3 p. 4 disc. 4*; id tamen fortasse intelligendum de anniversariis omnino adventitiis, vel in quibus testatoris voluntas resistat (1): hanc enim distinctionem probatam esse, ceu in *Romana Iurium Canonicalium* 5 Maii 1703. Cum enim in ea dubitaretur: « An Canonico Strada, cui ex causa infirmitatis fuit » concessum Indultum vacandi a choro aliisque officiis divinis, » illud etiam suffragari valeat pro Laudemiis, Quindenniis, Ca- » pitulis, Processionibus, ac pro quibusvis functionibus in eccle- » sia peragendis, ita ut lucrari debeat omnia emolumenta cu- » iusvis generis et speciei, communia nuncupata, ac etiam vi- » ctualia et candelas: » responsum fuit: *affirmative etiam quoad Laudemia, exceptis anniversariis aliisque obventionibus non fixis, et in quibus diversimode fuerit a testatoribus dispositum.* Item in *Aquipendien. Indulti,* die 1 Aprilis 1719: « an idem *(iubilatus)* » participare debeat de emolumentis adventitiis anniversariorum » et associationum cadaverum, si functionibus non intersit in » casu: » responsum prodiit: *affirmative ad primam partem, dummodo non obstet voluntas testatoris vel dantis; ad secundam partem negative.* In *Novarien. Iubilationis,* die 2 Octobris 1677, *Libr. Decret. 29 p. 627 et 536*: « an duo Canonici iubilati collegiatae » ecclesiae S. Gaudentii Novariae frui debeant emolumentis an- » niversariorum quae fiunt intra annum, licet non assistant: » rescriptum fuit, *affirmative:* quae quidem Resolutio confirmata fuit die 28 Novembris 1681, *lib. Decr. 32 p. 14*, his verbis: *in decisis quoad anniversaria fixa, et in quibus non est cautum a testatoribus, ut interessentes tantum participare deberent.*

Ad celebrationem Missarum quod attinet aliaque peragenda a iubilato onera, distinguebantur ea quae peculiariter Praebendae sint adnexa a ceteris oneribus quae incumbant in universum Capitulum: si de primis oneribus agatur, teneri iubilatum ad ea explenda, ut traditur in *Praenestina distributionum* die 11 Martii et 1 Aprilis 1862: si de ceteris agatur, eundem non teneri, idque ex multis Resolutionibus erui. Sane in *Aquipendien.*

(1) Resolutiones, quibus hi auctores innituntur, editae sunt medio saeculo decimoseptimo, quo tempore non adhuc firmata erat horum Indultorum natura, sed ea saepe pendebat ab Indulti verbis, quae modo erant ampliora, modo strictiora.

die 23 Martii 1697, *lib. Decr.* 47 *p.* 111, quaesitum est: « An » Canonicus iubilatus teneatur vel per se vel per alium ad ce- » lebrationem Missae conventualis per turnum: » et responsum fuit: *negative*. Item in *Senen.* die 12 Martii 1839.

Rursus in *Praenestina Dubiorum iubilationis* die 5 Septembris 1835 propositis dubiis.

« I. Utrum Canonici iubilati Terrae Cavarum teneantur ca- » nere et applicare Missas conventuales et feriales de turno in » casu: et quatenus negative:

II. » An teneantur tot alias Missas lectas ad Massam com- » munem non pertinentes applicare iuxta morem Praenestinae » Cathedralis in casu.

III. » Utrum iubilati Canonici sint censendi exempti a cele- » bratione Missae ad auroram, et ultimae circa meridiem in die- » bus festis in casu: » S. Congregatio respondit: ad I *negative:* ad II *negative:* ad III *affirmative.*

His itaque expositis proposita sunt resolvenda

Dubia

I. » An et quae distributiones debeantur iubilato in casu.

II. » An iubilatus sive per se, sive per alium explere debeat » Missas, quas ante iubilationis Indultum celebrare adstringeba- » tur per turnum et in solemnitatibus in casu.

Resolutio. S. Congregatio Concilii, causa cognita, die 3 Septembris 1870 respondere censuit:

Ad I. *Affirmative iuxta votum Emi Episcopi nisi obstet voluntas disponentis.*

Ad II. *Negative pro Missis de turno; affirmative pro his, quae taxative Archipresbytero a statutis vel consuetudine sint attributa.*

Ex quibus colliges:

I. Iubilationis Indulta rationem habere praemii et remunerationis retribuendae illi Beneficiario, qui iugiter et laudabiliter cuivis peculiari ecclesiae per quadragenarium chorale servitium inservierit (1).

II. Ideoque praesumptionem militare favore iubilati percipiendi omnes fructus omnesque distributiones omniaque emolu-

(1) Confer Appendicem VIII *pag. 429* §. *In casu.*

menta, quae percipiunt reliqui chorales per suam praesentiam in quibusvis functionibus.

III. Eiusmodi iuris praesumptionem limitationes accipere in anniversariis fixis, si resistat disponentium voluntas: vel in functionibus omnino adventitiis, in quibus emolumenta indole sua conferenda sunt tantum actu praesentibus.

IV. In eiusmodi adventitiis functionibus maxime valere statuta capitularia vel consuetudinem.

V. Canonicum iubilatum, qui sit Capituli Dignitas vel Personatus per iubilationem non censeri exemptum ab iis peragendis peculiaribus functionibus, quae taxative inhaereant Dignitati vel Personatui sive ex statutis sive ex consuetudine: sunt enim peculiaria onera, quae gravant tantum Dignitatem.

COMMUTATIONIS VOLUNTATIS

Diebus 9 Iulii et 13 Augusti 1870.

Summaria precum. Anno 1598 perillustris mulier, familiae C pertinens, testamentum condidit, quo ecclesiasticam capellaniam instituebat in Castro P, legibus appositis, quibus, 1 iuspatronatus sibi suisque haeredibus reservabat, expresse prohibens ne unquam ad eam capellaniam vocarentur, qui quovis modo vel ad familiam C pertinerent, vel originem ducerent e Castro P, aut e quolibet alio ex feudis ipsius familiae: 2 onus imponebat Missam quotidie celebrandi, quae Missae nunc ad 120 in unoquoque anno reductae sunt: 3 excipiendi fidelium confessiones: 4 christianam doctrinam diebus festivis pueris tradendi.

Imminutis capellaniae redditibus (qui fuerint ab initio latet: sed hodie vix scutata septuaginta attingere videntur) hac fortasse de causa, cum anno 1814 nullus reperiretur, qui ad tramites fundationis idoneus dici posset, capellania collata fuit cuidam Clerico R, in Castro P nato, qui eam usque ad elapsum annum possedit. Rebus modo eodem in statu manentibus ac anno 1814, Dux X, qui omnium iurium familiae C successor extitit, Titium Clericum nominavit, qui sextumdecimum annum

agit aetatis suae, studiisque in Seminario operam dat; sed in Castro P natus, et Presbyter non est.

His de causis Titius preces obtulit R. Pontifici, ut testatricis voluntati derogare hac in parte dignaretur: Episcopus pro informatione et voto rogatus, clericum nominatum commendans, monebat: satius esse pro necessitate et utilitate fidelium eius votis indulgere, dummodo sibi idoneum sufficeret Presbyterum regularem (deerant enim in eo oppido saeculares Presbyteri), qui omnia munera a testatrice praescripta exerceret, usquedum orator Presbyter factus ea implere posset.

ANIMADVERSIONES EX OFFICIO. Ex officio adnotatum est, Canonem esse iuris utriusque vulgatissimum morientium voluntates ad unguem esse servandas; can. *Ultima voluntas* 13 *q.* 2; l. *Omnium C. de testam.* ita ut, nonnisi iusta et necessaria causa interveniente, commutatio voluntatis sit facienda; Trid. *sess.* 22 *c.* 6 *de Ref.*

In themate nihilominus iustam et necessariam causam existere videri, ut testatricis voluntati derogetur. Nullum enim inveniri, qui vellet capellaniam hanc suscipere et oneribus adnexis satisfacere, si illi excluderentur, qui Presbyteri actu non sunt et in Castro P. nati. Hanc rationem satis validam visam fuisse temporibus praeteritis, ut anno 1814 derogatio pro Clerico R locum habuerit. In praesenti eadem recurrere rerum adiuncta pro institutione Clerici Titii postulantis.

His precibus propositis die 7 Iulii 1870 S. Congregatio Concilii distulit responsum ad proximam Congregationem: Rescriptum enim prodiit; *dilata ad proximam*. Id factum est, ut ab Episcopo exquireretur, utrum pauper esset orator. Habita autem notitia de maxima Titii paupertate atque precibus repropositis in sequenti Congregatione habita die 13 Augusti 1870, S. Congregatio respondere censuit: *Adimpletis per alium Sacerdotem ab Episcopo adprobandum capellaniae oneribus, pro gratia dispensationis et habilitationis, donec tamen orator ad aetatem pro recipiendo Presbyteratu pervenerit, facto verbo cum SSmo.*

EX QUIBUS COLLIGES:

Voluntates pie disponentium ad unguem esse servandas, eisque, Auctoritate Apostolica, non amplius derogari, quam iusta causa exigat.

APPENDIX VIII

DE IUBILATIONE

Iamdiu per universae Italiae ecclesias consuetudo invaluit, ut illi, qui chorali servitio sunt addicti, postquam expleverint continuum ac laudabile quadragenarium chorale servitium, a S. Sede implorent iubilationis Indultum, quo a servitio chorali eximantur: et S. Sedes, iuxta invectam consuetudinem, idem Indultum concedit.

Sed causa huius Indultorum generis, multae quaestiunculae saepe moventur, quae modo respiciunt huius consuetudinariae legis intellectionem, modo causas ea Indulta obtinendi, modo interpretationem eorumdemque extensionem.

Quare expedit ampliori quadam ratione de hoc Indultorum genere agere iuxta praxim S. Congregationis Concilii, per quam haec iubilationis Indulta obtinentur.

« Si quotidianum (ita Bened. XIV » *in oper. de Syn. dioec. l. 13 c. 9* » *n. 15*) et non interruptum Chori » servitium communi hominum iudi- » cio laboriosum et grave censetur, » multo sane gravius atque molestius » progressu temporis visum est, nul- » lum, quoad vixeris, serviendi finem » videre, quantumvis diuturno anno- » rum curriculo cum assiduitatis et » diligentiae laude inserviveris. Equi- » dem nullus est in iure canonico » textus, quo privilegium exemptio- » nis a choro concedatur Canonicis, » qui multorum annorum spatio ope- » ram suam eidem choro laudabili- » ter praestiterunt, uti recte obser- » vat Navarrus *in cons. 12 l. 3, de* » *Cler. non res.* Cum tamen animad- » versum fuerit in Mosaica lege Le- » vitam illum, qui a vigesimo quinto » ad quinquagesimum aetatis annum » in templo ministerium suum ac- » curate implevisset, ab omni dein- » ceps opere et labore liberum et » immunem declarari, ut legitur » *Numer. c. 8.* Veteranis autem mi- » litibus honestam missionem et a » belli laboribus immunitatem, ipsa » civilium legum aequitate conces- » sam fuisse, uti colligitur ex *l. A* » *muneribus ff. de Vac. et excus.* » *mun.* et ex *l. 1. C. de Veteran.* » *lib. 12.* Cumque praeterea in Con- » gregatione Concilii, non improban- » dum, sed tolerandum olim visum » fuerit Capituli cuiusdam statutum » expresse permittens, ut, si quis » Canonicus per annos quadraginta » chorum laudabiliter frequentasset, » ab eius servitio deinceps, sine fru- » ctuum et distributionum iactura » abstinere posset, eaque Congre- » gationis sententia et Resolutio a fel. » rec. Gregorio XIII. approbata et » confirmata fuerit, sicut videri potest » apud Gargiam *de Benef. p. 3 c. 2* » §. *1 n. 244,* hinc consuetudo uni-

» versalis invaluit, ut Canonici, et alii » qui chori servitio addicti sunt, si » per annos quadraginta laudabilem » illi operam impenderint, ab eodem » in posterum frequentando absol- » vantur, fructus tamen atque distri- » butiones eodem, quo antea, modo » percipiant. »

Super haec idem Ben. XIV, cum adhuc esset in minoribus officio fungens Secretarii S. C. Concilii, in causa cui titulus, *Dubia iubilationum,* proposita die 24 Septembris anno 1718, in §. *Et quod*, animadverterat, quod praxis concedendarum iubilationum penes S. C. C. inolevit etiam quoad Capitula, quorum in statutis illiusmodi privilegio stabilitum haud extet. Subinde tradidit, quod « praxis memorata non ab- » solute ac simpliciter sibi vindicat » locum, sed in hypothesi, in qua » plene doceatur de servitio praestito » spatio annorum 40 et quidem cum » qualitate *continui et laudabilis,* uti » non solum colligitur ex formula In- » dulti, sed etiam desumitur ex Re- » scriptis huius S. Congregationis, » in quibus, vel denegata fuit iubi- » latio, non obstante servitio anno- » rum 40, ex quo ipsum non fuerat » continuum et laudabile, quemad- » modum contigit in *Romana Iubi-* » *lationis* 6 Augusti 1712, *lib. 62* » *Decret.* vel iubilatio, quamvis con- » cessa, fuit revocata, quia ostensum » fuit servitium annorum 40 non » fuisse continuum et laudabile, ut » pariter contigit in *Maceraten. Iu-* » *bilationis* proposita die 22 Februa- » rii 1698, et resoluta die 8 Martii » eiusdem anni, *lib. 48 Decretorum.* »

Quae praxis Benedicti XIV tempore inolita erat, eadem servari non desivit subsequentibus temporibus. Ubi enim primum in Secretaria S. C. C. supplices pro iubilatione obtinenda libelli exhibentur, ante omnia remittuntur Ordinario *pro informatione et voto, qui, audito Capitulo, referat de continuo ac laudabili 40 annorum expleto chori servitio.* Posteaquam vero Ordinarii responsio pervenerit, constiteritque de conditionibus enunciatis, iubilatio conceditur cum ea, quae sequitur, formula: « *S. Congregatio benigne commisit Episcopo... ut, veris existentibus narratis, constitoque prius sibi, quod Orator per 40 annos supradictae cathedrali ecclesiae continuo ac laudabiliter inservierit, pro suo arbitrio et conscientia* (1), *illi gratis indulgeat, ut quamvis in*

(1) Qui legat eiusmodi Rescripti formulam, vel alias similibus verbis conceptas, quique iuridicam praxim Romanae Curiae non noscat, existimare facile posset rem totam esse remissam arbitrio Ordinarii ita, ut ipse inquirere debeat, et pro libito iubilationem concedere. E converso ob eiusmodi Rescriptorum formulas, quamquam res videatur pleno arbitrio Ordinarii commissa, Ordinarius facere non potest quominus Rescriptum exsequatur, excepto casu, in quo noscat, per subreptionem vel obreptionem, Rescriptum illud fuisse obtentum, iuxta normas quas tradidit Innocentius III *cap. 20 de Rescriptis.* Hoc enim in casu exequi Re-

posterum non inserviat, nihilominus fructus omnes et distributiones quotidianas sui Canonicatus percipere valeat perinde ac si choro et officiis divinis personaliter interesset. »

Ut autem constet de conditionibus superius enunciatis S. Congregatio satis non habet, si Ordinarius supplici oratorum libello propitium sese ostendat: namque S. C. testimonium Capituli praeterea requirit super continuo et laudabili oratorum chorali servitio: neque sufficeret solius Archivistae fides, aut alterius de Capitulo seorsim considerati; neque fides quidem Secretarii si eandem fidem nomine Capituli rite congregati non relaxet.

Testimonium eiusmodi a Capitulo perhibendum emergere debet ex accurata inquisitione et examine libri punctaturarum, fallentiarum, dis-

scriptum pro sua conscientia non posset: et iterum rem S. Congregationi referre deberet, quae, novo constituto examine, aut Rescriptum revocat, aut si de obreptione vel subreptione non satis constet, illud confirmat. Confer quae scripsi in *Vol. III pag. 524 et 318 in notis.* Consuli quoque potest in Thesauro S. C. C. causa *Placentina Institutionis,* diei 24 Augusti 1850.

Ad rem faciunt quae scripsit Emus Card. Bizzarri in *Collectanea in usum S. C. Ep. et Reg. pag. 666.* « S. Congregatio sub triplici forma solet Rescripta expedire: » 1° in forma ut aiunt *gratiosa;* raro tamen et in aliquibus casibus tantum. Haec » forma locum habet, quando gratia directe conceditur sine ulla commissione pro » exsecutione; ex. gr. *S. Congregatio petitam gratiam Oratori benigne impertita* » *est.* 2° In forma *absolute commissaria,* si S. Congregatio gratiae concessionem » remittat omnino arbitrio et conscientiae exsecutoris; ex. gr. *S. Congregatio* » *oratoris preces remisit arbitrio et conscientiae Episcopi cum facultatibus neces,* » *sariis et opportunis.* In hoc casu concessio gratiae dependet ab arbitrio Epi» scopi, qui eam potest vel concedere vel denegare, prout in Domino iudicaverit. » 3° In forma *mixta,* nempe S. Congregatio annuit pro gratia, eam tamen abso» lute non concedit, sed committit exsecutori, ut inquirat, an preces veritate ni» tantur; ex. gr. *S. Congregatio benigne annuit et propterea mandavit committi* » *Episcopo, ut, veris existentibus narratis, Oratori petitam gratiam pro suo arbi*» *trio et conscientia concedat.* Iuxta hanc Rescripti formam exsecutor non potes» pro suo libito gratiam concedere vel denegare; sed si prudenti suo arbitrio » idest iudicio, et conscientia iudicaverit vera esse, quae narrata sunt, Rescri» ptum exsecutioni demandare debet; secus exsecutionem denegare tenetur. 4° Ali» quando deputat exsecutorem, qui *merus* dicitur. Is partes iudicis non assumit, » ut *mixtus*, nec agnoscit de subreptione; sed si evidentem subreptionem ad» vertat nude tantum ab exsecutione se abstinet: talis est exsecutor hac Rescripti » formula deputatus: *S. Congregatio, re diligenter perpensa, benigne annuit, ac* » *propterea mandavit committi Episcopo, ut petitam gratiam oratori concedat.* » Unde patet, mero exsecutori committi nudum seu merum exercitium exsecu» tionis absque exercitio iurisdictionis. Quae de Episcopo exsecutore dicta sunt » ad alios etiam exsecutores extendi debent, eaque conformia sunt iuri prout » tradunt Pirhing in *Ius can. l. 1. tit. 3 de Rescriptis n. 128.* Card. Petra *ad Const.* » *Pauli II sect. 5 n. 51, 58 et 59.* etc.»

tributionum, seu quocumque alio nomine nuncupetur. Si ex illo colligitur, oratorem numquam, absque canonica causa, toto 40 annorum spatio defuisse, eius servitium et diligens et continuum habetur, ideoque iubilationis Indulto locus facillime fit. Sin vero aliter se res habeat, in unum colligi et cumulari debent singulae in omnes horas fallentiae seu puncta negligentiae, quae ab oratore in decursu 40 annorum admissae fuerint, ut ex totali hoc punctorum numero cognosci possit, quantum servitii adhuc deficiat, ut laudabiliter et continuo per 40 annos completum dici possit.

Si fallentiarum liber non extet sive quia deperditus, sive quia forte nunquam confectus fuerit (quamvis omnia Capitula, si suo fungi velint officio, facere nequeant, quin habeant, ac diligenter asservent), tum ad continuum ac laudabile servitium comprobandum confugium haberi debet ad argumenta aequipollentia, qualia sunt testimonia Canonicorum, aetate provectiorum, aliorumque de ecclesia hominum, qui omni fide digni sint, quique ea de re sese memoriam ac scientiam servare testentur.

Quod si argumenta isthaec non undequaque suppetant, tunc datur locus praesumptionibus, ut in *Brictinorien.* 20 Decembris 1823 *per summaria precum* apud Gamberini §. *Constare;* item in *Sutrina,* 21 Februarii 1824 *ibid.* §. *Archipresbyter,* nec non in *Civitatis Castellanae,* 17 Sept. 1841 §. *Primo.* Quibus in causis etsi intervenisset defectus dictae probationis, oratores tamen Indultum iubilationis obtinuerunt.

Dixi, quod si quando Orator utcumque negligens deprehensus fuerit, totalis cumuletur fallentiarum numerus, ut quod adhuc deficit innotescat. Hoc in casu S. Congregatio solita est rescribere: *expleto quadragenario laudabili servitio recurrat;* ut in *Beneventana,* 3 Septembris 1825 proposita *per summaria precum:* item in *Sutrina,* 22 Septembris 1855, in qua Canonicus N. Canonicatum adeptus fuerat die 12 Aprilis 1802, et anno 1852 iubilationem efflagitavit, et S. C. respondit: *recurrat expleto quadragenario servitio et compensatis fallentiis,* quas numero plures eum debere constabat. Enixius deinde instante oratore, supplex libellus in plena Congregatione repropositus est. At Emis Patribus visum fuit, fallentias nondum ad integrum compensatas fuisse, ideoque Rescriptum prodiit: *pro gratia iubilationis post Reges* (1), idest post Festum Epiphaniae sequentis anni 1856; et ita passim.

In hac materia iubilationum peculiarem attentionem meretur allegata superius causa, quae inscribi-

(1) Videsis quae de eiusmodi formulis, quibus differtur Resolutio, adnotavi in *Vol. III. pag. 424.*

tur, *Dubia Iubilationum*, coram S.C. primo proposita die 24 Septembris 1718, atque resoluta die 17 Decembris eiusdem anni: in ea enim ex officio plures quaestiones propositae fuerunt, quarum Resolutiones pro norma S. Congregationis habendae essent. Expedit haec dubia eorumdemque Resolutiones heic exponere.

I. « An indulgenda sit iubilatio Canonicis et Beneficiatis, qui spatio annorum 40 ecclesiis inservierunt, licet dicto temporis spatio cum debitis licentiis et Indultis abfuerint ab ecclesiis vel ex causa infirmitatis vel ex causa studiorum, vel pro suo ecclesiae servitio, vel ratione munerum, pro quibus obtinuerunt Indulta abessendi pro diebus et horis, vel Indulta simpliciter et absolute abessendi ab ecclesia durante officio ipsis commisso.

II. » An indulgenda sit iubilatio illis, qui inservierunt spatio annorum 40, sed partim in una ecclesia, partim in alia, aut tamquam Canonici in ambabus, aut tamquam Beneficiati in una et Canonici in alia: nec non illis, qui in una et eadem ecclesia per totum tempus inservierunt, sed partim tamquam Clerici Beneficiati, partim tamquam Beneficiati, et aliquando partim tamquam Beneficiati partim tamquam Canonici, vel partim tamquam Coadiutores et partim tamquam Principales et Titulares.

III » An indulgenda sit iubilatio illis, qui inservierunt spatio annorum 40, non obstante parvo numero aliorum, qui remanent addicti ecclesiae servitio; et quis sit parvus numerus inservientium in casu et ad effectum de quo agitur?

IV » An, non obstante iubilationis Indulto, iubilatus cogi possit ad inserviendum, si Divinus cultus detrimentum patiatur.

V » An, obstante iubilationis Indulto, iubilatus teneatur ad residendum, licet non teneatur ad interessendum. »

S. Congregatio die dicta respondit:

Ad I. *Affirmative, quoad absentes ex causa infirmitatis cum debitis licentiis et Indultis, vel pro suae Ecclesiae servitio, vel cum Indultis absendi pro diebus et horis; negative autem quoad absentes ex causa studiorum et quoad habentes Indulta simpliciter et absolute absendi ab ecclesia, durante officio ipsis commisso.*

Ad II. *Negative ad primam partem; affirmative ad secundam.*

Ad III. *Dabitur Resolutio in casibus particularibus.*

Ad IV. *Affirmative.*

Ad V. *Negative iuxta Decreta.* Videlicet iuxta Decretum editum in quadam causa *S. Angeli in Vado* die 15 Aprilis 1690 *lib. 4 Decretorum pag.* 256, et in alia causa *Patavina* die 9 Iunii 1714 *lib. 64 Decret. pag.* 217, in quibus iubilatum nec ad interessendum nec ad residendum in Beneficii loco teneri firmatum fuerat.

Sed praeter huiusmodi praecipuas controversias ex officio propositas atque resolutas, aliae ut assolet, deinde subortae sunt et in peculiaribus casibus definitae.

Interdum accidit, ut ecclesiae cathedrales vel collegiatae propter vim maiorem, cui resisti non possit, clausae manere debeant: sic ex. gr. hoc ineunte saeculo plurimae ecclesiae ob politicas vicissitudines clausae extiterunt usque dum, pace ecclesiae restituta, eaedem publico cultui apertae non sunt: hoc intervallum luctuosi temporis ad effectum consequendae iubilationis utile existimasse S. Congregatio visa est in *Montisfalisci Iubilationis*, die 14 Iunii 1817 et in *Firmana Iubil.*, 9 Aprilis 1853.

In *Militen. Iubilationis*, die 18 Augusti 1804, agebatur de ecclesia, quae terraemotu quassata, aliquo tempore clausa est, ut refici posset. Redintegrato chori servitio, quidam ex Canonicis, qui cum aliis servitium hoc resumpserat, aliquanto post quadragenarium annum attigit ex quo Canonicatum fuerat adeptus: a S. C. postulavit iubilationis Indultum etiamsi in quadragenario illo spatio, tempus, quo ecclesia non patuit, comprehenderetur. S. Congregatio Indultum concedendum esse resolvit, addita tamen clausula, *in casu de quo agitur:* ex qua peculiari clausula, vix deduci potest, pro consequenda iubilatione tempus posse suffragari, quo ecclesiae obserantur, ut earumdem restaurationi fiat locus.

Canonici iuxta Concilii Tridentini veniam trimestribus in singulos annos vacationibus perfruuntur, aut, quod in idem ferme recidit, pluribus in locis alternis hebdomadis choro inserviunt. Quaeri itaque posset, an absentiae tempus in duobus hisce casibus contra iubilandum imputari debeat.

At huiusmodi controversiam dirimit quotidiana experientia, quae tempus huiusce absentiae utpote a iure permissae subduci non solere docet, ac aperte traditur in Folio causae *Praenestinae Iubil.* die 17 Decembris 1808 §. *Cum Orator, et Narnien.* 27 Iunii 1857 §. *Hisce.*

Quid autem si servitium chorale in festis diebus tantummodo persolvatur ceu fit in pluribus collegiatis ecclesiis? Iubilationem nihilominus concedi solere demonstrat tum praxis S. Congregationis, tum speciatim Resolutio in *Montisfalisci Iubil.* 6 Decembr. 1794, in qua agebatur de causa Collegiatae Gradularum ubi chorale pensum ad festos dies tantummodo coercetur. In ea porro causa multae a Capitulo ipsoque Ordinario difficultates obiiciebantur, quas inter servitium ad dies festos tantummodo coercitum: attamen S. Congregatio, re expensa rescripsit: iubilationem concedendam esse iuxta Resolutionem ad dubium IV in causa *Dubia Iubilationum* anni 1718.

In Firmana Iubil. die 13 Septembris 1862 per *summaria precum* proposita agebatur de quodam Canonico, qui laudabiliter per an-

nos 32 choro inservierat: postmodum gravi diutinoque morbo divexatus fuerat usque ad annum ab adepto Canonicatu quadragesimum. Hic iubilationis Indultum postulabat. S. Congregatio iubilationem minime concedendam edixit, ac potius Indultum abessendi a choro, durante infirma valetudine, elargita est.

In hac materia iubilationis nihil frequentius occurrit, quam disquisitio, an iubilatus teneatur sive per se, sive per alium, ac proprio sumptu, canere et applicare Missam conventualem aliasque Missas, aliave onera in Capitulum incumbentia adimplere. Iamvero regula generalis stabiliri potest, Canonicum Iubilatum ad praedictas obligationes persolvendas non teneri.

Item quaeri solet, an iubilatus admittendus sit ad lucrandas distributiones nedum ordinarias, sed etiam extraordinarias, quae proveniunt ex fallentiis absentium, ex anniversariis, funeribus, associationibus aliisque adventitiis sacri sfunctionibus. Si agatur de fallentiis et anniversariis aliisque functionibus perpetuis ac fixis, pro parte affirmativa standum est, dummodo voluntas disponentis non obstet: si vero agatur de functionibus omnino adventitiis, incertis ac prorsus extraordinariis, negativae sententiae generatim inhaerendum est: emolumenta enim inde proficiscentia videntur a Benefactoribus tradi tantum actu praesentibus. Eiusmodi Regulae multis innituntur Resolutionibus a S. C. passim editis. Consuli nominatim potest causa *Lucana Exemptionis* diei 30 Ianuarii 1838, quae per extensum excribitur a cl. Angelo Lucidi in opere *De visitatione ss. Liminum, vol. III pag. 163 et seqq.* Ibi porro ad §. *Ceterum n. 29* ita traditur: « Ceterum seclusis statutis vel consuetudine, ex allegatis Resolutionibus *(quae plena manu in antecessum allatae fuerant)* inferri posse videtur, hanc fuisse S. Congregationis disciplinam, ut nimirum Canonicos iubilatos exemptos putaverit a celebratione et applicatione Missarum Conventualium vel Capitularium sive per se sive per alium. Quoad emolumenta autem, participes eos faciendos existimaverit emolumentorum provenientium ex anniversariis fixis, nisi aliter caverint testatores; denegaverit vero eisdem portionem emolumentorum proficiscentium ex funeralibus et anniversariis incertis et ex aliis extraordinariis ac incertis pariter functionibus. »

Haec confirmationem accipiunt ex responsione ad dubia ibidem proposita, quae ita se habebant.

I « An et ex qua distributionum quota detrahenda sit eleemosyna pro Missis conventualibus, quarum applicatio Canonico iubilato per turnum incumberet in casu.

II » An praedicta eleemosyna assignari debeat ad rationem taxae synodalis, seu potius taxae a Capitulo constitutae in casu.

III » An Canonico iubilato, licet non intervenienti, debeatur portio

» emolumentorum provenientium ex » associatione cadaverum et ex re- » spectivis funeralibus in casu.

IV » An debeatur portio emolu- » mentorum provenientium ab an- » niversariis fixis in casu.

V » An debeatur portio emolu- » mentorum provenientium ab anni- » versariis incertis et extraordinariis » in casu.

VI » An debeatur portio emolu- » mentorum provenientium ex Mis- » sis cantatis adventitiis, quae occa- » sione festorum ad Benefactorum » petitionem celebrantur a Capitulo in » ecclesiis civitatis et territorii in » casu.

Quibus S. Congregatio respondit die dicta.

Ad I *Deducta prius integra quota quotidianarum distributionum Canonico iubilato debita, ex reliquo detrahendam esse eleemosynam pro Missa conventuali.*

Ad II *Negative ad primam partem; affirmative ad secundam.*

Ad III *Negative in omnibus.*

Ad IV *Affirmative dummodo non obstet voluntas testatorum.*

Ad V et VI *Negative.*

Praeter onera, quae Canonicis aliisque Beneficiatis chori servitio obstrictis insunt, quaeque omnibus communia sunt ratione chori, unaquaeque Praebenda, ut plurimum, alia specialia onera habet adnexa a fundatoribus, qualia sunt ex. gr. celebrationes Missarum pro suffragio fundatorum. Iamvero nullum dubium est, ad huiusmodi onera iubilationis beneficium non extendi, quae proinde fideliter, ut antea, adimpleri debeant durante itidem iubilatione, ceu traditur in *Constantien. Iubilationis* die 4 Maii 1737 § *Ceterum,* in *Montisfalisci Iubil.* 10 Septembris 1853, in qua S. C. noluit comprehendi satisfactionem quarumdam Missarum praescriptam ex peculiari legato in rurali aedicula celebrandarum: de eadem re consuli possunt causae *Civitatis Castellanae,* die 15 Iulii 1820, *Pistorien.* 7 Aug. 1773 § *Iubilationis*, ubi allegatur *Praenestina Distributionum* 11 Martii et 1 Aprilis 1662.

Non raro contingit, ut Canonicatui adnexa sit cura animarum. Quo in casu S. Congregatio iubilationem post laudabile 40 annorum servitium elargitur quoad chori servitium dumtaxat: namque iubilatio ad unos Beneficiatos quoad chori servitium coercetur neque ad Parochos aliosve Ecclesiarum Rectores vel Episcopos porrigitur.

Quid autem si Canonicatui adnexa sit obligatio coadiuvandi Parochum in cura animarum, prout non raro accidit in Collegiatis? S. Congregatio in *Spoletana* 24 Novembris 1770 uni ex quatuor Mansionariis Parochum adiuvandi onere gravatis, Indultum iubilationis concedi iussit, deletis conditionibus a Capitulo impositis, quas inter ea numerabatur, quae suppetias Parocho ferendas respicit. Idipsum accidit in allegata *Montisfalisci* diei 10 Septembris 1853. Nihilominus eadem

S. Congregatio in alia *Montisfalisci* iubilationem coercuit ad servitium chorale dumtaxat. Notandum tamen, quod Canonicatui speciali modo onus inhaerebat adiuvandi Parochum, ita ut alii Canonici concurrere non deberent, nisi quum Parochus principalis et alter Canonicus, de quo agimus, aliter impediti forent.

De Praebendis, quibus dignitas adnexa est vel aliqua honorificentia ob quam Praebendatus ad aliquas solemnes chorales fnnctiones adstringatur, per iubilationis Indultum ab hisce non solvitur ut vidimus superius in causa *Declarationis Rescripti* die 3 Septembris 1870 *pag. 418.*

Hic tamen casus non est confundendus cum alio in quadam causa *Ariminen.* die 3 Martii 1855, in qua agebatur de quodam Mansionario, cui officium erat iniunctum Magisterii cantus in choro. Alii sex Mansionarii in choro recensebantur, qui canendi onus perferre debebant. Quamvis Episcopus animadvertisset, ob idem officium Magistro Cantus quoddam emolumentum supra ceteros inesse, atque eius absentiam, si alius eius vices non suppleret pro cantus directione, chorali servitio ac dignitati detrimentum afferre posse: attamen S. Congregatio iubilationem concedi decrevit *cum perceptione integri emolumenti Magistro cantus debiti.*

Disciplinam hoc Indulto donandi Beneficiatos quadragenario annorum servitio cum laude defunctos a Gregorio XIII confirmatam fuisse vidimus, in casu, quo statutum capitulare huiusmodi Beneficiatos, licet absentes, suis fructibus gaudere debere decreverat. Quid vero fiet si e converso statutum capitulare hoc genus exemptionum prohibuerit, et Beneficiati ex praescripto suarum Constitutionum sese servaturos iureiurando adpromiserint? Istiusmodi controversia disceptata fuit a S. C. C. in *Gerunden. Iubil.* 11 Februarii 1772 et confirmata die 2 Maii eiusdem anni, nec non in *Caurien. Indulti* 30 Martii 1805. In *Gerunden.* dubia proposita sunt:

I « An obstent statuta ecclesiae » cathedralis Gerundensis anni 1536 » ac 1537 et respective illorum iu» ramentum ad effectum obtinendi » iubilationem, ita ut sit consulen– » dum SSmo pro absolutione ad » cautelam in casu.

II » An sit concedendum Indul» tum iubilationis in casu. »

S. C. respondit: ad I. *Negative, et non indigere.* Ad II *affirmative.*

Caurien., eadem dubitandi formula proposita, eadem responsione dimissa fuit.

In causa superius allegata quae inscribitur *Dubia Iubilationum* die 17 Decembris 1718, in responsione ad dubium II S. C. resolverat, Beneficiatos, qui chorale servitium partim in una ecclesia partim in alia compleverint pro 40 annos, gaudere non debere Indulto iubilationis. Hunc rigorem posterius invecta praxis emollivit: namque multis Resolutionibus statutum est, quod si quis Beneficia-

tus chorali servitio per annos 40 defunctus cum laude fuerit, nedum in ecclesiis eiusdem civitatis vel oppidi, sed etiam in ecclesiis eiusdem dioecesis, iubilationis gratiam promereri possit. De hac re consuli potest *Perusina* 8 Apr. 1784, *Recanaten.* 23 Nov. 1805, *Verulana,* 17 Sept. 1842. Neque obstaret, si quis difforme servitium praestitisset, ex. gr. partim uti Capellanus seu Mansionarius vel Beneficiarius, partim uti Canonicus, ut in *Romana* 12 Decemb. 1699 quae allegatur in *Derthonen.* 14 Maii 1768. Hinc quando ex informatione Episcopi et testimonio respectivorum Capitulorum de laudabili ac assiduo 40 annorum emenso chori servitio constet, iubilationem S. Congregatio indulgere non dubitat.

Si autem agatur de servitio in diversis dioecesibus praestito S. Congregatio iubilationem denegat. Adsunt tamen rarissimi casus, quibus Summus Pontifex ex speciali et extraordinaria gratia servitium in diversis dioecesibus praestitum coniunxerit et ad effectum indulgendae iubilationis valere concesserit.

Saepe inveniuntur Capitula, in quibus instituti sunt aliqui officiales vario nomine nuncupati, ut Mansionarii, Clerici, qui chori servitio sunt addicti; et officia eisdem imposita sunt ad nutum amovibilia nec veri Beneficiarii qualitate potiuntur. Non raro fit, ut huiusmodi Officiales, postquam aliquot annis choro operam dederint, ad choralia Beneficia in eadem ecclesia evehantur, ei nihilominus continuent computare servitium donec post annos 40 Indultum iubilationis a S. Congregationis expostulent. Sed certissima eaque constans est S. Congregat., disciplina, ut servitium in choro praestitum cum qualitate alia, quam ex vero Beneficio in titulum perpetuum collato derivante, considerare non soleat, causa elargiendae iubilationis; qua de re consuli potest causa *Romana* diei 18 Decembris 1847.

In dubio III ad causam superius allegatam, *Dubia Iubilationum,* quaerebatur, an iubilatio indulgenda sit, licet parvus in choro reliquus sit choralium numerus: et S. C. rescripsit: *dabitur Resolutio in casibus particularibus.* Hinc est, ut hac in controversia, diversae pro casuum diversitate declarationes a S.C. prodierint; quandoquidem cum non unus idemque sit omnium ecclesiarum status, illud sequitur, ut quod in una ecclesia certus quidam numerus satis esse ad cultum divinum agnoscitur, non sufficere in alia censeatur; de hac re consuli potest causa *Praenestina,* die 27 Maii 1784, et *Civitatis Castellanae,* 15 Iulii 1820, quibus afferuntur exempla, ut, non obstante parvo, qui relinquebatur, numero, S. Congregatio iubilationem concessit. At vero in eiusmodi casibus in Rescripto iubilationis addi solet clausula: *cum facultate tamen revocandi ad servitium, quatenus divinus cultus detrimentum patiatur.* Quae quidem clausula semper subintelligitur, licet

non exprimeretur. Namque in potestate Ordinarii est revocare ad servitium chorale iubilatos in casu urgentis necessitatis, ne servitium divinum grave detrimentum patiatur.

In responsione ad Dubium II in allegata causa *Dubia Iubil.* statutum est, ut servitium ab aliquo Beneficiario praestitum, partim in qualitate Coadiutoris, partim Titularis suffragari posset ad effectum consequendae iubilationis. Aliquibus abhinc annis casus evenit plane rarus, ut quidam Iosephus Bianchi Canonicus Coadiutor in ecclesia S. Mariae Transtiberim almae Urbis, Coadiutum suum superstitem nactus fuerit usque ad duos et quadraginta annos post aditam Coadiutoriam. Namque Coadiutor cum pensione scutat. 40, quotannis a Coadiuto persolvenda, nominatus fuit die 17 Februarii 1780 et anno 1822 S. C. adivit, ut iubilatione donaretur. Sedulo discussus fuit hic articulus, et propositis Dubiis: I « An » Canonico Coadiutori, vivente adhuc » Coadiuto, concedendum sit Indul- » tum iubilationis in casu. II An » constet de continuo et laudabili 40 » annorum servitio Canonici Bianchi, » ita ut sit ei concedendum Indul- » tum iubilationis in casu: » S. Congregatio die 30 Martii 1822 respondit: Ad I *Negative:* ad II *Attentis peculiaribus circumstantiis supplicandum SSmo pro gratia eius iubilationis.*

Non est rarum, quod aliquis Beneficiatus rude iam donatus aliud Beneficium chorale assequatur: quaeri itaque potest, an Indultum pro primo Beneficio obtentum pro secundo etiam suffragetur? Qua super quaestione afferam diversos casus, qui reapse evenerunt. In *Fulginaten.* 22 Nov. 1689, quidam Canonicus Decanus iampridem iubilatus Prioratum consecutus est: S. Congregationem sciscitatus est, an prius Indultum sibi suffragaretur etiam respectu ad Prioratum, et S. Congregatio responsum affirmativum edidit.

In *Senen.* 16 Martii 1726, quidam Fabius post septem annos a iubilatione obtenta in Metropolitana Senarum ad Decanatus dignitatem evectus est. S. Congregatio hac etiam in causa primum Indultum eidem suffragari edixit; adiecit tantum, ut inserviret in festis solemnioribus, quibus diebus Decani praesentia in choro desiderabatur: quod est iuxta Regulas quas superius indicavi.

In *Recanaten.* proposita die 29 Martii 1817 et resoluta die 29 Novemb. eius anni, quidam Rossi iam iubilatus Archidiaconatum obtinuit, et in Bulla provisionis additum est Decretum cassationis Indulti iubilationis: ipse tamen, pluribus in casu rationibus concurrentibus, expostulare iubilationem non dubitavit: et S. Congregatio respondit: *attentis peculiaribus circumstantiis consulendum SSmo pro gratia, exclusis tamen functionibus, si quae sint, peculiariter Archidiaconatui addictis.*

Hisce tribus casibus agebatur de novo Canonicatu obtento in eadem ecclesia. De diversa ecclesia recens

in Urbe habemus exemplum, quo Dominicus Borghi, vir pietatis laude conspicuus, iampridem Canonicus in perinsigni Basilica S. Laurentii in Damaso et iubilatus, ex munificentia SSmi D. N. Canonicus S. Mariae Maioris renunciatus est; ideoque iubilatio iam accepta, an adhuc valeret quaesivit: quoniam autem animadverteretur, non de eadem agi ecclesia (1) prout eveniebat in tribus memoratis casibus, ad omnem removendam difficultatem gratiam prout ex integro efflagitavit. Re delata ad SSmum Patrem, post acceptam relationem Emi Archipresbyteri et Capituli Liberiani, in audientia diei 17 Augusti 1868 SSmus rescribi mandavit: *pro gratia Iubilationis iuxta petita, et in reliquis cum solitis clausulis.*

Antequam finis huic articulo imponatur, moneri debet, ultimis hisce annis in eiusmodi Indultis elargiendis S. Congregationem manum quodammodo contraxisse. In comperto enim est, in politicis subversionibus, quae per haec tempora nedum civiles, sed et maxime ecclesiasticas res susdeque verterunt, Capitula, ubique fere, ita numero Canonicorum aliorumque choralium imminuta fuisse, ut vix et ne vix quidem divinae psalmodiae adimplendae sufficiant. Quae quidem res si perseverarent, in causa esse possent, ut eiusmodi consuetudo donandi iubilationem in Italia quoque tandem cessaret: et loco indulgendi iubilationem, Indultum causa infirmitatis concedatur, ut fieri solet in reliquis nationibus, in quibus consuetudo donandi iubilationem non viguerit aut cessaverit. Indultum enim iubilationis differt ab Indulto causa infirmitatis, quod illud habet praemii et remunerationis rationem; hoc autem ob senescentem aetatem et alias infirmae valetudinis causas conceditur, neque amplius protenditur praeter id quod infirmitas fere exigat. Recole, si placet, quae de horum Indultorum natura pro re nata in his ephemeridibus scripsi.

Speramus potius fore, ut cessantibus infirmitatis causis, ceterae Nationes cum Italia tandem iubilent.

(1) Est aliquatenus durum, ut ea ecclesia Beneficiarium remunerari debeat, cui ipse nunquam inservivit: et est contra ius, quamquam postea emollitum, quod firmatum fuerat in Responsione ad dubium II in causa saepe citata *Dubia Iubilationum;* ideoque specialis gratia hoc in casu necessaria esse videtur.

EX S. CONGREGATIONE S. U. INQUISITIONIS.

SUPER CONSTITUTIONE *APOSTOLICAE SEDIS*

INSTRUCTIO

ad quaesita Ordinarii N.

« Ad Supremam hanc Congregationem nonnulla dubia delata sunt ab Amplitudine Tua proposita, quibus Feria IV die 15 Iunii labentis anni 1870 ita responsum est.

» *In quarto dubio,* plura a Te congesta sunt. Et primo quidem anxium Te exhibebas circa magistratus catholicos et Gubernii servos, qui immunitatem asyli ecclesiastici violant, veritus nimirum ne omnes excommunicationi subiaceant, quae in Constitutione *Apostolicae Sedis*, 12 Octobris 1869, est quinta inter excommunicationes latae sententiae R. Pontifici reservatas eaque est tenoris sequentis: — Immunitatem asyli ecclesiastici violare iubentes aut ausu temerario violantes —. Qua Te anxietate ut eximerent Emi Patres, audito etiam SSmi oraculo, monitum Te voluere in ea formula verba, *ausu temerario,* utrumque membrum complecti (1). Ex quo intelligas eum tantum excommunicationem incurrere, qui ab aliis minime coactus, prudens ac sciens immunitatem asyli ecclesiastici aut violare iubet, aut exequendo violat, quem porro utpote omnis excusationis expertem excommunicationi subiacere mirum esse non debet.

» Deinde similem aperiebas sollicitudinem quoad eosdem Magistratus et Gubernii servos *trahentes clericos ad suum tribunal propter violationem legis civilis sive* alio modo, quos omnes timebas excommunicatione esse irretitos quae in dicta Constitutione, *Apostolicae Sedis*, est septima inter excommunicationes latae sententiae R. Pontifici speciali modo reservatas. Sed in ea

(1) Enunciatus articulus in Constitutione, *Apostolicae Sedis,* ita legendus est: « Immunitatem asyli ecclesiastici » ausu temerario violare iubentes aut » violantes. »

formula attendere debes verbum *cogentes*, quod sane indicat, excommunicationem eos non attingere, qui subordinati sint, etiamsi iudices fuerint, sed in eos tantum esse latam, qui a nemine coacti vel talia vel alios ad agendum cogunt, quos etiam indulgentiam nullam mereri facile perspicies.

» Mirum autem visum est, quod tertio loco de iisdem censuris addebas, *an revera excommunicationem incurrunt illi, qui vix ideam habent legum a longo tempore obsoletarum sive in Anglia sive in Gallia*. Agitur enim de Constitutione, *Apostolicae Sedis*, quae non a longo tempore, sed die 12 Octobris anno 1869 edita est, et in qua Summus Pontifex expresse monet censuras omnes, quae in ea continentur, — non modo ex veterum canonum auctoritate, quatenus cum hac nostra Constitutione conveniunt, verum etiam ex hac ipsa Constitutione Nostra, non secus ac si primum editae ab ea fuerint, vim suam prorsus accipere debere —. Non igitur adeo recentis legis, regulariter loquendo, ignorantia obtendi potest, cum fuerit ea Constitutio et pro tota Ecclesia in Urbe promulgata, et ad omnes Ecclesiae partes reapse propagata et ubique iam celebretur.

» Quarto loco quaerebas, an ii qui praedictas censuras incurrerunt, admonendi sint, quod porro minime constabat, utrum de interno an de externo foro quaereres. Sed si de interno res est, licet Theologi doceant, aliquando (hoc est debitis factis exceptionibus, de quibus iidem agunt) dissimulari cum poenitente posse, cum duo haec simul concurrunt, bona fides et indubia praevisio, nullum ex admonitione fructum perceptum iri: heic tamen apertum est, sive ob personarum qualitatem, quae excommunicationi subiiciuntur, sive ob qualitatem Constitutionis eamdem censuram inferentis, quae recentissima est ac plane notoria, difficile dari posse bonam fidem quae admonitionem omitti posse suadeat. Quod si de externo foro sermo sit, distinguendum erit inter pastoralem admonitionem ac iudicialem sententiam, qua reum, de quo agitur, excommunicationem incurrisse declaratur. Sententiam hanc declaratoriam, utrum ferri expediat definiri generatim non potest, sed facti personarumque circumstantiis sedulo expensis dignosci debet. Ad pastoralem vero admonitionem quod attinet, quid Theologi doceant probe nosti, qui, si deficiente probabili spe emendationis ac fructus, prudentique metu gravioris

cuiuspiam mali concurrente, differri admonendi officium, quod ex proprio munere Pastorem urget, posse consentiunt; nihilominus monent, si scandalum a Pastoris silentio oriatur, intermitti illud non licere.

» Quod denique quinto loco addebas, *utrum habeas facultatem absolvendi a praedictis excommunicationibus*, censuerunt Emi Patres, id a Te quaeri ob clausulas derogatorias, quae in Constitutione, *Apostolicae Sedis*, leguntur; nam ceteroqui, quid facultatum Tibi datum sit, nosse ipse debes. Itaque decreverunt, ut declaratio circa praedictas clausulas de mandato Sanctitatis Suae ab hac Suprema Congregatione edita Tibi communicetur, quae est tenoris sequentis: *colla detta Costituzione il Santo Padre non ha punto inteso di recare la menoma alterazione alle facoltà di qualsiasi natura dalla S. Sede innanzi alla promulgazione della medesima accordate sieno esse quinquennali o straordinarie o relative al presente Giubileo e vuole che rimangano nel pieno loro vigore durante il termine nelle rispettive concessioni od indulti prefinito* (1).

» In quinto dubio non satis Te intelligere indicas, cur in Constitutione, *Apostolicae Sedis*, sub numero quarto excommunicationum latae sententiae, quae Romano Pontifici reservantur, ea quoque recensetur, quae est *contra non denunciantes occultos coryphaeos ac duces sectae massonicae aut carbonariae aliarumve eiusdem generis sectarum, quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam seu clandestine machinantur*, eaque dubii ratio a Te proponitur, quod *nomina praesidentium et membra cuiusque Logiae publice typis dentur*. Sed ne in re tam gravi, quaeque tanti interest incolumitatis Ecclesiae, salutis animarum publicaeque tranquillitatis, quempiam indormire sinas, persuadere Tibi debes, non sine gravissimis causis Romanum Pontificem e sua

(1) Haec declaratio communicata fuerat Patribus Vaticani Concilii, qui id peterent, per Emium Cardinalem Bizzarri: eaque responsio data fuit per S. C. de Propaganda Fide atque longe lateque vulgata. Ita autem latine sonat: « Per » Constitutionem SSmus Pater nullate- » nus intendit, ne minimum quidem, de- » trimentum inferre facultatibus cuius- » cumque indolis, quae a S. Sede ante » promulgationem eiusdem Constitutio- » nis concessae fuerint, sive hae quin- » quennales, sive extraordinariae, sive » respicientes praesens Iubilaeum, atque » vult ut in suo pleno vigore perma- » neant, tempore perdurante in dictis » concessionibus sive Indultis praefi- » nito». »

specula ex qua totam Ecclesiam omnesque simul circumstantias circumspicit, excommunicationem illam iampridem latam, multo mitioribus terminis cohibitam retinuisse. Quamquam haud difficile cuique erit aliquam per se causam videre iniunctae denunciationis, licet, ut ais, *praesidentium ac membrorum nomina,* saltem in Secta Massonica et Carbonaria, *publice typis dentur*. Ceteris enim praetermissis, quis sane dicere aut nosse valeat, utrum qui in publicis ephemeridibus apparent, specie tantum ac nomine tenus coryphaei ac duces sint, veri autem machinationum artifices directoresque delitescant? Aut quis etiam divinet, utrum perpetuo et constanter ducum nomina evulgare velint? Vides igitur, non inutiliter neque sine causa praeceptum esse, ut coryphaei saltem qui occulti sint denuncientur.

» At quaeris cui et a quibus fieri eiusdem denunciationes in missionibus debeant. Obscurum esse minime potest, a quibus faciendae sint. Generale quippe est praeceptum omnibus fidelibus iniunctum. Cui vero sunt faciendae manifestum quoque est, nimirum ei, qui pro pastorali officio vigilare et cavere debet, ne oves sibi concreditae in lupos incurrant, neve peste inficiantur; cuiusmodi est quicumque episcopale vel quasi-episcopale munus in Missionibus gerit, Vicarius videlicet vel Praefectus Apostolicus, vel ab eis ad hunc effectum delegatus. »

SUPREMAE SACRAE CONGREGATIONIS

Instructio ad probandum obitum alicuius coniugis (1).

« Matrimonii vinculo duos tantummodo, Christo ita docente, copulari et coniungi posse: alterutro vero coniuge vita functo, secundas, imo et ulteriores nuptias licitas esse, dogmatica Ecclesiae Catholicae doctrina est.

» Verum ad secundas, et ulteriores nuptias quod attinet, cum de re agatur, quae difficultatibus, ac fraudibus haud raro est ob-

(1) Eiusmodi S. Inquisitionis Instructio, ad probandum obitum alicuius coniugis, est omnium recentissima.

noxia, hinc Sancta Sedes sedulo curavit modo Constitutionibus generalibus, saepius autem responsis in casibus particularibus datis, ut libertas novas nuptias ineundi ita cuique salva esset, ut praedicta matrimonii unitas in discrimen non adduceretur.

» Inde constituta Sacrorum Canonum, quibus, ut quis possit licite ad alia vota transire, exigitur quod de morte coniugis certo constet, uti cap. *Dominus, de secundis nuptiis*, vel quod de ipsa morte recipiatur *certum nuncium* uti in Cap. *In praesentia, de Sponsalibus, et matrimoniis* (1). Inde etiam ea quae explanatius traduntur in Instructione, *Cum alias*, 21 *Augusti* 1670 a Clemente X sancita, et in Bullario Romano inserta, super examine testium pro matrimoniis contrahendis in Curia Emi Vicarii Urbis, et ceterorum Ordinariorum. Maxime vero quae propius ad rem facientia ibi habentur nn. 12 et 13 (2).

» Et haec quidem abunde sufficerent si, in eiusmodi causis peragendis, omnimoda et absoluta certitudo de alterius Coniugis obitu haberi semper posset; sed cum id non sinant casuum propemodum infinitae vices (quod sapienter animadversum est in laudata Instructione his verbis: *Si tamen huiusmodi testimonia haberi non possunt, Sacra Congregatio non intendit excludere alias probationes, quae de iure communi possunt admitti, dummodo le-*

(1) In capite *Dominus, De secundis nuptiis*, ita Lucius III scripsisse legitur universis christianis in captivitate Saracenorum positis: « Super matrimoniis, quae quidam ex vobis (nondum habita obeuntis coniugis certitudine) contraxerunt; id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare praesumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit coniux eius. Si vero aliquis vel aliqua id hactenus non servavit et de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quae sibi nupsit debitum non deneget postulanti; quod a se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hoc de prioris coniugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem coniugem revertatur. »

In capite *In praesentia, De sponsalibus*, ita rescripsit Clemens III Caesaraugustano Episcopo: « In praesentia nostra quaesivisti, quid agendum sit de mulieribus, quae viros suos causa captivitatis, vel peregrinationis absentes, ultra septennium praestolatae fuerint nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem; et pro iuvenili aetate seu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi tuae taliter respondemus, quod quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonice convolare: nec auctoritate Ecclesiae permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum. »

(2) Hanc integram Instructionem infra habes in Appendice IX.

gitimae sint, et sufficientes), sequitur, quod stantibus licet principiis generalibus praestitutis, haud raro casus eveniunt, in quibus Ecclesiasticorum Praesidum iudicia haerere solent in vera iustaque probatione dignoscenda ac statuenda; immo pro summa illa facilitate, quae aetate nostra facta est remotissimas quasque regiones adeundi, in omnes fere orbis partes homines divagentur, eiusmodi casuum multitudo adeo succrevit, ut frequentissimi hac de re ad Supremam hanc Congregationem habeantur recursus, non sine porro partium incommodo, quibus inter informationes, atque instructiones, quas pro re nata, ut aiunt, peti, mittique necesse est, plurimum defluit temporis, quin possint ad optata vota convolare.

» Quapropter Sacra eadem Congregatio huiusmodi necessitatibus occurrere percupiens, simulque perpendens in dissitis praesertim missionum locis, Ecclesiasticos Praesides opportunis destitui subsidiis, quibus ex gravibus difficultatibus extricare se valeant, e re esse censuit, uberiorem edere Instructionem, in qua, iis, quae iam tradita sunt, nullo pacto abrogatis, regulae indigitentur, quas in eiusmodi casibus haec ipsa S. Congregatio sequi solet, ut illarum ope, vel absque necessitate recursus ad Sanctam Sedem, possint iudicia ferri, vel certe, si recurrendum sit, status quaestionis ita dilucide exponatur, ut impediri longiori mora sententia non debeat. Itaque

» 1. Cum de coniugis morte quaestio instituitur, notandum primo loco, quod argumentum a sola ipsius absentia quantacumque (licet a legibus civilibus fere ubique admittatur) a Sacris Canonibus minime sufficiens ad iustam probationem habetur. Unde sa. me. Pii VI ad Archiepiscopum Pragensem die 11 Iulii 1789 rescripsit, solam coniugis absentiam, atque omnimodum eiusdem silentium *satis argumentum non esse ad mortem comprobandam*, ne tum quidem cum edicto regio coniux absens evocatus (idemque porro dicendum est, si per publicas ephemerides id factum sit) nullum suimet indicium dederit. *Quod enim non comparuerit*, idem ait Pontifex, *non magis mors in causa esse potuit, quam eius contumacia.*

» 2. Hinc ad praescriptum eorumdem sacrorum Canonum, documentum authenticum obitus diligenti studio exquiri omnino debet; exaratum scilicet ex regestis Parocciae, vel Xenodochii,

vel militiae, vel etiam, si haberi nequeat ab auctoritate ecclesiastica, a Gubernio civili loci in quo, ut supponitur, persona obierit.

» 3. Porro quandoque hoc documentum haberi nequit; quo casu testium depositionibus supplendum erit. Testes vero duo saltem esse debent, iurati, fide digni, et qui de facto proprio deponant, defunctum cognoverint, ac sint inter se concordes quoad locum, et causam obitus, aliasque substantiales circumstantias. Qui insuper, si defuncti propinqui sint, aut socii itineris, industriae, vel etiam militiae, eo magis plurimi faciendum erit illorum testimonium.

» 4. Interdum unus tantum testis examinandus reperitur, et licet ab omni iure testimonium unius ad plene probandum non admittatur, attamen ne coniux alias nuptias inire peroptans, vitam coelibem agere cogatur, etiam unius testimonium absolute non respuit Suprema Congregatio in dirimendis huiusmodi casibus, dummodo ille testis recensitis conditionibus sit praeditus, nulli exceptioni obnoxius, ac praeterea eius depositio aliis, gravibusque adminiculis fulciatur; sique alia extrinseca adminicula colligi omnino nequeant, hoc tamen certum sit, nihil in eius testimonio reperiri, quod non sit congruum, atque omnino verisimile.

» 5. Contingit etiam, ut testes omnimoda fide digni testificentur, se tempore non suspecto mortem coniugis ex aliorum attestatione audivisse, isti autem vel quia absentes, vel quia obierint, vel aliam ob quamcumque rationabilem causam examinari nequeunt; tunc dicta ex alieno ore, quatenus omnibus aliis in casu concurrentibus circumstantiis, aut saltem urgentioribus respondeant, satis esse censentur pro sequutae mortis prudenti iudicio.

» 6. Verum, haud semel experientia compertum habetur, quod nec unus quidem reperiatur Testis qualis supra adstruitur. Hoc in casu probatio obitus ex coniecturis, praesumptionibus, indiciis, et adiunctis quibuscumque, sedula certe et admodum cauta investigatione curanda erit; ita nimirum, ut pluribus hinc inde collectis, eorumque natura perpensa, prout scilicet urgentiora, vel leviora sunt, seu propiore vel remotiore nexu cum veritate mortis coniunguntur, inde prudentis viri iudicium ad eamdem mortem affirmandam probabilitate maxima, seu morali certitudine permoveri possit. Quapropter quandonam in singulis casibus ha-

beatur ex huiusmodi coniecturis simul coniunctis iusta probatio, id prudenti relinquendum est iudicis arbitrio; heic tamen non abs re erit plures indicare fontes ex quibus illae sive urgentiores, sive etiam leviores colligi, et haberi possint.

» 7. Itaque in primis illae praesumptiones investigandae erunt, quae personam ipsius asserti defuncti respiciunt, quaeque profecto facile haberi poterunt a coniunctis, amicis, vicinis, et quoquo modo notis utriusque coniugis. In quorum examine requiratur *ex. gr.*

» *An* ille, de cuius obitu est sermo, bonis moribus imbutus esset; pie religioseque viveret; uxoremque diligeret; nullam sese occultandi causam haberet; utrum bona stabilia possideret, vel alia a suis propinquis, aut aliunde sperare posset.

» *An* discesserit annuentibus uxore et coniunctis; quae tunc eius aetas et valetudo esset.

» *An* aliquando, et quo loco scripserit, et num suam voluntatem quamprimum redeundi aperuerit, aliaque huius generis indicia colligantur.

» Alia ex rerum adiunctis pro varia absentiae causa colligi indicia sic poterunt.

» *Si ob militiam abierit,* a duce militum requiratur quid de eo sciat; utrum alicui pugnae interfuerit; utrum ab hostibus fuerit captus; num castra deseruerit, aut destinationes periculosas habuerit *etc.*

» *Si negotiationis causa iter susceperit* inquiratur, utrum tempore itineris gravia pericula fuerint ipsi superanda: num solus profectus fuerit, vel pluribus comitatus: utrum in regionem ad quam se contulit supervenerint seditiones, bella, fames, et pestilentiae *etc. etc.*

» *Si maritimum iter fuerit aggressus* sedula investigatio fiat a quo portu discesserit; quinam fuerint itineris socii; quo se contulerit; quod nomen navis quam conscendit; quis eiusdem navis gubernator; an naufragium fecerit; an societas quae navis cautionem forsan dedit, pretium eius solverit; aliaeque circumstantiae, si quae sint, diligenter perpendantur.

» 8. Fama quoque aliis adiuta adminiculis argumentum de obitu constituit, hisce tamen conditionibus, nimirum; quod a duobus saltem testibus fide dignis, et iuratis comprobetur; qui de-

ponant de rationabili causa ipsius famae; an eam acceperint a maiori, et saniori parte populi, et an ipsi de eadem fama recte sentiant; nec sit dubium illam fuisse concitatam ab illis, in quorum commodum inquiritur.

» 9. Tandem, si opus fuerit, praetereunda non erit investigatio per publicas ephemerides, datis Directori omnibus necessariis personae indiciis, nisi ob speciales circumstantias saniori, ac prudentiori consilio aliter censeatur.

» 10. Haec omnia pro opportunitate casuum Sacra haec Congregatio diligenter expendere solet; cumque de re gravissima agatur, cunctis aequa lance libratis, atque insuper auditis plurium Theologorum, et iuris prudentum suffragiis, denique suum iudicium pronunciat, an de tali obitu satis constet, et nihil obstet quominus petenti transitus ad alias nuptias concedi possit.

» 11. Ex his omnibus Ecclesiastici Praesides certam desumere possunt normam quam in huiusmodi iudiciis sequantur. Quod si non obstantibus regulis hucusque notatis res adhuc incerta et implexa illis videatur, ad Sanctam Sedem recurrere debebunt, actis omnibus cum ipso recursu transmissis, aut saltem diligenter expositis. »

Ex quibus colliges:

I. Quum nulli ex coniugibus, vivente altero coniuge, facultas sit contrahendi aliud matrimonium; de morte coniugis absentis constare debere ut alter matrimonium contrahere possit.

II. De morte coniugis absentis constare debere legitimis consuetisque probationibus per documenta scilicet vel per testes fide dignos.

III. Si plena legitima probatio haberi non possit ex carentia documentorum vel testium, permitti locorum Ordinarii procedere per indicia, coniecturas et praesumptiones, quae prudentem iudicem movere valeant ad praesumendam mortem coniugis absentis eamdemque iuridice declarandam, ut alter coniux licite legitimeque (1) contrahere aliud matrimonium possit.

(1) Dixi, ut alter coniux *licite legitimeque* contrahere aliud matrimonium possit: *legitime* quidem ut coram Ecclesia, idest in foro externo, alterum matri

IV. Facta enim duplici ratione ostendi possunt, vel per testes aut documenta fide digna, quae facta directe et immediate demonstrent; quae probatio *legitima* dicitur: vel per cumulum, maiorem vel minorem, indiciorum, coniecturarum et praesumptionum, qui cumulus explicari prudenter non posset, si non supponatur factum de quo quaeritur: haec secunda factorum probatio, quamquam non stricto sensu legitima, sed *aequipollens* appelletur, deficiente prima legitimaque probatione, in iudiciis cum quodam prudenti Iudicis arbitrio admitti solet.

monium contrahi aestimarique possit validum: *licite* autem, ut coniux per eiusmodi declarationem praesumptae mortis alterius coniugis, auctoritate Ecclesiae factam, dimisso dubio, possit tuta conscientia et petere et reddere coniugale debitum.

APPENDIX IX.

INSTRUCTIO S. U. INQUISITIONIS, IUSSU CLEMENTIS X ORDINARIIS LOCORUM ALIISQUE PRAESCRIPTA, QUA UTANTUR AD LEGITIME COGNOSCENDUM ADMITTENDUMQUE STATUM LIBERUM EORUM, QUI MATRIMONIUM CONTRAHERE VELINT.

« Decretum emanatum in congregatione generali Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo Domino Nostro Clemente divina providentia Papa X ac Eminentissimis et Reverendissimis Dominis S. R. Ecclesiae Cardinalibus in tota republica christiana contra haereticam pravitatem generalibus inquisitoribus a sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Feria V die XXI Augusti MDCLXX.

» Cum alias per Sacram Congregationem S. Officii iteratis instructionibus ab eadem emanatis de anno MDCLVIII et MDCLXV locorumque Ordinariis transmissis, provisum fuerit ut praescriptis interrogatoriis faciendis testibus, qui ad probandum statum liberum contrahentium matrimonium inducuntur, omnis prorsus secluderetur aditus iis, qui, adhuc vivente altero coniuge, aut alias impediti, ad secunda illicita vota transire satagebant; videns nihilominus SS̃mus Dominus Noster quamplures locorum Ordinarios, vel eorum Vicarios et deputatos ad excipiendas testium depositiones, nec non Parochos et Notarios, in casibus expressis aut omittere aut non observare earumdem instructionum

tenorem, et licet aliquando plene observent, non tamen interrogare testes super aliis impedimentis dirimentibus,

» § 1. Ideo volens Sanctitas Sua praedictis malis occurrere, re matura considerata cum Emis et Rmis DD. Cardinalibus generalibus inquisitoribus, praesenti Decreto perpetuis futuris temporibus duraturo iterum iniungit omnibus Vicariis seu deputatis pro examinandis testibus ad probandum statum liberum contrahentium matrimonium, nec non Parochis, Notariis et quibuscumque aliis respective, sub poenis etiam gravibus corporalibus arbitrio Sacrae Congregationis ut instructionem infrascriptam ad unguem observent.

» § 2. Ut autem praesens Decretum et instructio ad omnium notitiam facilius deveniant, decrevit illa ad valvas Basilicae Principis Apostolorum et Cancellariae Apostolicae ac in acie Campi Florae de Urbe ac Palatio S. Officii eiusdem Urbis per aliquem ex Cursoribus Sanctitatis suae publicari, ac eorum exempla ibidem affixa relinqui; illaque sic publicata omnes et singulos, quos concernunt, post duos menses a die publicationis in Urbe faciendae numerandos, perinde afficere ac arctare, ac si illorum unicuique personaliter notificata et intimata fuissent.

Instructio pro examine illorum testium, qui inducuntur pro contrahendis matrimoniis, tam in curia Emi et Rmi Cardinalis Urbis Vicarii, quam in aliis curiis ceterorum Ordinariorum.

» I. Imprimis testis moneatur de gravitate iuramenti in hoc praesertim negotio pertimescendi, in quo divina simul et humana maiestas laeditur ob rei, de qua tractatur, importantiam et gravitatem, et quod imminet poena triremium et fustigationis deponenti falsum (1).

» II. Interrogetur de nomine, cognomine, patria, aetate, exercitio et habitatione.

» III. An sit civis vel exterus, et quatenus sit exterus, a quanto tempore est in loco in quo testis ipse deponit.

» IV. An ad examen accesserit sponte, vel requisitus: si dixerit accessisse sponte a nemine requisitum, dimittatur, quia praesumitur mendax; si vero dixerit, accessisse requisitum, interrogetur a quo vel a quibus, ubi, quando, quomodo, coram quibus et quoties fuerit requisitus, et an sciat adesse aliquod impedimentum inter contrahere volentes,

» V. Interrogetur, an sibi pro hoc testimonio ferendo fuerit aliquid datum, promissum, remissum vel ablatum a contrahere volentibus, vel ab alio ipsorum nomine.

(1) Non est opus animadvertere eiusmodi corporales poenas, iuxta eorum temporum indolem latas, non amplius in usu esse.

» VI. Interrogetur, an cognoscat ipsos contrahere volentes, et a quanto tempore, in quo loco, qua occasione, et cuius qualitatis vel conditionis existant.

» Si responderit negative, testis dimittatur; si vero affirmative,

» VII. Interrogetur, an contrahere volentes sint cives vel exteri. Si responderit esse exteros, supersedeatur in licentia contrahendi, donec per litteras Ordinarii ipsorum contrahere volentium doceatur de eorum libero statu de eo tempore quo permanserunt in sua civitate vel dioecesi. Ad probandum vero eorumdem contrahere volentium statum liberum pro reliquo temporis spatio, scilicet usque ad tempus quo volunt contrahere, admittantur testes idonei, qui legitime et concludenter deponant statum liberum contrahere volentium, et reddant sufficientem rationem causae eorum scientiae, absque eo quod teneantur deferre attestationes Ordinariorum locorum in quibus contrahere volentes moram traxerunt.

» Si vero responderit contrahere volentes esse cives,

» VIII. Interrogetur sub qua parrochia hactenus contrahere volentes habitarunt vel habitent de praesenti.

» Item an ipse testis sciat aliquem ex praedictis contrahere volentibus quandoque habuisse uxorem vel maritum, aut professum fuisse in aliqua religione approbata, vel suscepisse aliquem ex ordinibus sacris, subdiaconatum scilicet, diaconatum, vel presbyteratum, vel habere aliud impedimentum, ex quo non possit contrahi matrimonium.

» Si vero testis responderit non habuisse uxorem vel maritum neque aliud impedimentum ut supra,

» IX. Interrogetur de causa scientiae, et an sit possibile quod aliquis ex illis habuerit uxorem vel maritum vel aliud impedimentum, etc. et quod ipse testis nesciat.

» Si responderit affirmative, supersedeatur, nisi ex aliis testibus probetur concludenter non habuisse uxorem vel maritum, neque ullum aliud impedimentum, etc.

» Si vero responderit negative,

» X. Interrogetur de causa scientiae, ex qua deinde iudex colligere poterit an testi sit danda fides.

» Si responderit contrahere volentes habuisse uxorem vel maritum, sed esse mortuos,

» XI. Interrogetur de loco et tempore, quo sunt mortui et quomodo ipse testis sciat fuisse coniuges, et nunc esse mortuos. Et si respondeat mortuos fuisse in aliquo hospitali, vel vidisse sepeliri in certa ecclesia, vel occasione militiae sepultos fuisse a militibus, non detur licentia contrahendi nisi prius recepto testimonio authentico a rectore hospitalis, in quo praedicti praedecesserunt vel a rectore ecclesiae in qua humata fuerunt eorum cadavera, vel, si fieri potest, a duce illius cohortis in qua descriptus erat miles. Si tamen huiusmodi testimonia haberi non possunt, Sacra Congregatio non

intendit excludere alias probationes, quae de iure communi possunt admitti, dummodo sint legitimae et sufficientes.

» XII. Interrogetur an, post mortem dicti coniugis defuncti, aliquis ex praedictis contrahere volentibus transierit ad secunda vota.

» Si responderit negative,

XIII. Interrogetur an esse possit quod aliquis ex illis transierit ad secunda vota, absque eo quod ipse testis sciat.

» Si responderit affirmative, supersedeatur in licentia donec producantur testes, per quos negativa coarctetur concludenter.

» Si vero negative,

» XIV. Interrogetur de causa scientiae, qua perpensa, iudex poterit iudicare, an sit concedenda licentia vel ne.

» Si contrahentes sunt vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum suorum esse liberos, et in aliis servata forma Concilii Tridentini in cap. *Multi sess. XXIV.* (1).

» Fides aliaque documenta, quae producuntur de partibus, non admittantur, nisi sint munita sigillo et legalitate Episcopi ordinarii, et recognita saltem per testes, qui habeant notam manum et sigillum, et attente consideretur quod fides seu testimonia bene et concludenter identificent personas de quibus agitur.

» Pro testibus in hac materia recipiantur magis consanguinei quam extranei, quia praesumuntur melius informati, et cives magis quam exteri ; nec admittantur vagi et milites, nisi data causa et maturo consilio; et Notarius exacte describat personam testis, quem si cognoscit, utatur clausula, mihi bene cognitus, sin minus examen non recipiat, nisi, una cum persona testis, aliqua alia compareat cognita Notario, et quae attestetur de nomine et cognomine ipsius testis, nec non de idoneitate eiusdem ad testimonium ferendum. Et huiusmodi examinibus debet interesse in Urbe, ultra Notarium, Officialis specialiter deputandus ab Emo Vicario; si extra Urbem, vel Vicarius Episcopi, vel aliqua alia persona insignis et idonea ab Episcopo specialiter deputanda: alias puniatur Notarius arbitrio Sacrae Congregationis, et Ordinarius non permittat fieri publicationes.

(1) In capite *Multi* 7 *sess. 24 de Reform. Matrim.* Synodus Tridentina haec statuit: « Multi sunt qui vagantur et incertas habent sedes, et, ut improbi sunt in» genii, prima uxore relicta, aliam et plerumque plures illa vivente diversis in lo» cis ducunt. Cui morbo cupiens Sancta Synodus occurrere, omnes, ad quos spe» ctat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile » recipiant; magistratus etiam saeculares hortatur, ut eos severe coerceant. Paro» chis autem praecipit, ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem in» quisitionem fecerint et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi ob» tinuerint. »

» Ordinarii praecipiant omnibus et singulis Parochis in eorum dioecesibus exsistentibus ut pro matrimoniis cum exteris contrahendis non faciant publicationes in eorum ecclesiis nisi certiorato Ordinario, a quo vel eius Generali Vicario, prius teneantur authenticam reportare, quod pro tali matrimonio fuerunt examinati testes in eorum tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium, etc.

» Contravenientes autem severe punientur.»

EX S. CONGREGATIONE DE PROPAGANDA FIDE

INSTRUCTIO

EDITA IUSSU

SACRAE CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE

DE CONIUGIIS

ROMAE 1821

Venerabilibus Fratribus Episcopis Vicariis Apostolicis in imperio Sinarum, eique adiacentibus Regnis, atque Provinciis (1)

VENERABILES FRATRES

« Quaestio de inordinatis, ac clandestinis, apud Sinas coniugiis non modo Vestra, Venerabiles Fratres, ingenia vexavit diu, Sacrorumque Operariorum, qui in difficili isto Dominico excolendo agro adlaborant; verum etiam S. huius Congregationis studia non mediocriter exercuit. Atque id non eam unice ob

(1) Hanc Instructionem referimus non ad significandum ius, quod in Sinis vigeat nec ne vi huius Instructionis: sed eam referimus, quod ius commune de coniugiis explanat pro locis, in quibus publicatum non est Tridentinum Decretum, *Tametsi;* atque suggerit normam pro eiusdem Decreti observantia in locis, in quibus publicatum quidem fuerit, nihilominus sit impossibile illud plene servari. Haec etiam norma in his impossibilitatis adiunctis ad ius commune pertinet, ita ut tota Instructio nihil contineat, quod ad ius commune non pertineat.

causam, qua S. Augustinus Ecclesiae lumen obscurissimam de Coniugiis quaestionem, eiusdemque sinus fere inexplicabiles esse professus est; sed quod maxime dolendum ob hominum corruptelas honorabilis Nuptiarum foederis speciem ac pulchritudinem inobscurantes. *Magno* itaque *Sacramento* suus ut restituatur et constet honor Sacra Congregatio quaestionem huiusmodi bono in lumine collocare, ac definire tandem, sollicita, praesentem Instructionem parandam duxit vobis, Venerabiles Fratres, inscriptam, uti eam cum Missionariis, Parochis, ac Confessariis communicetis. Sed ordine res explicanda est ab initio.

» I. Vestris equidem litteris, ut bene meministis, pluries ad hanc S. C. datis, significastis: pravum inolevisse morem apud plurimos Christianos, tanto nomine indignos, ut post inita sponsalia, habitamque carnalem copulam cum muliere, cum alia inde matrimonium contrahant, communibus servatis Imperii, atque usitatis ibi Ecclesiae ritibus. Qua de re anxie, ac pro charitate, qua erga oviculas flagratis Vestrae sollicitudini commissas a Matre ac Magistra vestra postulastis invalescenti apud eas gentes morbo medelam consentaneam; et percontati estis, utrum primum illud coniunctionis genus, an alterum iusti matrimonii vim haberet, quando intra fines Imperii Sinici, ac circumiacentium Regnorum ac Provinciarum nondum esset Tridentinum de matrimonio Decretum promulgatum.

» II. Et S. quidem Congregatio vos atque Operarios Vestros enixe hortata est, omnimodis ut niteremini qua privatis, qua publicis concionibus, ac praesertim in Sacramenti poenitentiae administratione deterrere Fideles a clandestinis matrimoniis, quae Sancta Dei Ecclesia iustissimis de causis semper detestata est, atque prohibuit; et ex quibus gravia peccata ortum habent: maxime vero admonendos graviter, et sub interminatione Divini iudicii eos, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt et cum ea in perpetuo vivunt adulterio. Neque his contenta monitis ex limpidis S. Tridentinae Synodi fontibus deductis, ad propositi Dubii solutionem, ex puris item fontibus Pontificii iuris in omnes Catholicos pervulgatis observandam indixit a Gregorio IX. P. M. acceptam praescriptionem Capitis *Is qui* 30. *de Sponsal. et Matrim.* Interrogatus enim Pontifex, quid facto opus

esset de homine, qui post inita cum muliere sponsalia, habitumque concubitum, aliam deinde in facie Ecclesiae duxerat, et cognoverat, huiusmodi responsum dedit: – Is qui fidem dedit alicui mulieri, quod eam in uxorem ducere velit, et si postea illam carnaliter cognoscat, aliamque in facie Ecclesiae ducat, ad primam redire tenetur: quia licet primum matrimonium praesumptum videatur, tamen contra talem praesumptionem probatio in contrarium non est admittenda. Unde sequitur quod matrimonium postea de facto contractum non verum sit matrimonium sed nullum –. Hanc autem praescriptionem S. Congregatio Vestris studiis commendandam suscepit ab anno 1786 eamdemque anno 1804. V. F. Stephanus Borgia clarae memoriae Cardinalis, Sacrae item Congregationis nomine, ad Vestrum unum, nempe ad Vicarium Apostolicum Cochinchinae scribens, explicatius retinendam esse declaravit.

» III. Iam vero tali tantoque remedio consilioque a S. C. exhibito, futurum ea sperabat, ut iustis illorum Christianorum coniugiis rite constabiliendis clandestinisque cohibendis, opitulante Deo, nihil aut fere nihil superesset, quando post annos non paucos litteras eiusdem Vicarii Apostolici Cochinchinae accepit, quibus praeter cetera significavit, Capitis *Is qui* observantiam eas in regiones vix aut ne vix quidem induci posse ob invincibilem Sinarum illius legis ignorantiam: ex Divini verbi praeconibus, qui erudiendae genti strenuam dant operam extitisse fere neminem, qui docuerit, ex copula clandestina sponsalia subsequente validum in Foro externo Matrimonium aestimandum: docere autem id deinceps asperum futurum ob gravissima inde incommoda pertimescenda, ac praesertim ob scandala tum apud Christianos tum apud Gentiles oritura, quorum firma persuasio est: Matrimonium iustum constare nullum, nisi quod in conspectu Ecclesiae, vel civilis Imperii legis fuerit celebratum.

» IV. Acceptis huiusmodi litteris S. C. non antea definiendum quidquam deliberavit, quam litteris ad vos omnes, Ven. Fr. missis, quibus ut nostis, sciscitata est de origine opinionum apud eas gentes circa nuptias iustas, et illegitimas, de universa super matrimoniis doctrina a Missionariis explicata, de ritu Ecclesiastico ac civili nuptiarum, deque incommodis ac periculis extimescendis, si quando nemorati Capitis *Is qui* apud Sinas observantia esset inducenda.

» V. Et vos quidem certiorem S. C. fecistis responsionibus fere inter se consentaneis: quae plene Eminentissimis Patribus satisfacere fortasse potuissent, nisi in re tanti momenti definienda, diligentia supra quam dici possit, maturitateque summa sibi opus esse existimassent. Aliae itaque litterae S. C. nomine pervenerunt ad vos a vobisque novae responsiones redditae, ex quibus Dubia, quae sequuntur, efformata sunt.

» Dub. I. (quod in serie propositorum septimum est): An in Chinae, Cochinchinae, et Tunchini utriusque regionibus, in quibus Tridentinum de Matrimonio Decretum nondum promulgatum est, copula sponsalia subsequens verum Matrimonium inducat, etiamsi sponsi inter coeundum non maritali affectu, sed libidine moti, existiment, se in illicitum ac fornicarium actum irruisse, Matrimonio iusto constituendo imparem, ac propterea non sibi ereptam facultatem existiment ad alia vota transeundi, cum haec apud eas gentes persuasio vigeat?

» Dub. II. (quod in serie octavum est): Quale consilium dandum Missionariis earum regionum circa modum servandum, praesertim in poenitentiae Sacramenti administratione, cum iis Fidelibus, qui post sponsalia et copulam habitam cum una muliere, nuptias publice cum alia contraxerunt, quas ipsi bona fide iustas existimant validasque?

» Dub. III. (quod in serie nonum est): Vicariis Apostolicis ac Missionariis remedium flagitantibus aptum ad cohibenda coniugia clandestina, et avertenda damna ex iisdem funestissima suboritura, quid consilii dandum aut praescribendum sit?

» Ad haec clarius atque accuratius enodanda Dubia iuverit animadvertere: Eminentissimis Patribus incredibile videri, persuasionem in I. Dubio memoratam tantam vigere apud Sinenses, ut communis existimari possit: nempe ex sponsalibus et copula clandestine habita non iis ereptam esse facultatem ad alia vota transeundi. Etenim cum S. C. legem eo capite comprehensam explicandam iis gentibus, quoties sese occasio obtulisset, praescripserit; cumque compertum sit, quanto vos studio ac sollicitudine S. C. consiliis mandatisque morem gerere consueveritis, ac praeterea post accepta consilia ac mandata huiusmodi, per nonnullos annos nihil a vobis de persuasione illa renunciatum sit; iure Eminentissimi Patres arbitrantur, Missionarios ac Catechistas

doctrinam Capitis, *Is qui,* non semper quidem, sed pro re nata, tradidisse fidelibus nonnullis, hosque aliis, atque aliis tradere deinceps potuisse. Ac certe vestrum unus narravit, Missionarium quemdam ceteris clarius coram multis hominibus primariis palam docuisse, sponsalia post copulam carnalem inter sponsos habitam, ex legibus Ecclesiae iudicari debere tamquam Matrimonia, nisi contrarium certo demonstretur. Quo quidem facto facile intelligitur, alios Missionarios idem minus clare tradidisse, et primarios illos viros regulam Ecclesiae gravissimam facile cum aliis fidelibus communicasse. Erunt igitur non multi, sed erunt tamen apud quos persuasio illa non vigeat; erunt plurimi, apud quos ea vigebit. Stabit ergo persuasio illa pede uno, cadet altero.

» Videte igitur Ven. Fr. utrique Fidelium generi congruis consiliis ac documentis providendum. Quod ut accurate succedat, ob oculos vestros proponite, quae in elucidando capite, *Is qui,* affert P. Pirhinghius sacrorum Canonum explicator probatissimus. Namque ille *in lib. IV. Decretal. Tit. I. sect. I.* §. 5, post memoratam Gregorii IX. regulam, seu praescriptionem, haec addit: – Ratio est, quia Ecclesia ex carnali copula praesumit in sponsis coniugalem consensum ad excludendum peccatum, quod scilicet sponsus et sponsa non fornicario, sed affectu maritali se invicem cognoscere voluerint quia delictum non est praesumendum, et haec est praesumptio *iuris et de iure* id est omnino certa et indubitata, contra quam non admittitur probatio: et consequenter non audiretur sponsus asserens, se non cognovisse sponsam affectu maritali, vel animo contrahendi Matrimonium cum illa; Covarr. *in Epitome Lib. IV. Decret. p. I. Cap. IV.* §. 1 *num.* 1. *et* 2. Confirmatur, quia copula carnalis sequuta post sponsalia de futuro est sufficiens signum consensus de praesenti in matrimonium, et sponsi per eam censentur sibi invicem tradere; quae praesumptio habet locum in Foro contentioso et iudiciali tantum, non autem in foro conscientiae et poenitentiali. Unde si sponsus vere cognovisset sponsam non affectu maritali sed fornicario, non esset verum Matrimonium in foro poenitentiali et coram Deo, quia Papa non potest facere, ut sine consensu expresso vel tacito sit verum Matrimonium; Hostien. *hic col.* 2. *in fine;* Fagnan. *hic num.* 6. *et* 7 –. Hactenus P. Pirhinghius,

qui hanc doctrinam exhibens, affirmat eamdem esse apud omnes Canonum tractatores pervulgatam. Hic igitur state, hic haerete. Nempe in iis etiam regionibus, in quibus Tridentinum de Matrimonio Decretum promulgatum non est, si sponsus ac sponsa non maritali affectu, sed fornicario invicem coiverint, non ideo eorum sponsalia in verum Matrimonium transire coram Deo; ac propterea coram Deo, sive in Conscientiae foro, iisdem ereptam non esse facultatem ad alia transeundi vota, si se legitima occasio praecedentium sponsalium dissolvendorum obtulerit.

» Ceterum in forum externum ac iudiciale deducta si copula sit, possent iidem ab Ecclesiastico iudice legitimorum instar coniugum haberi, atque idcirco quoad alter eorum vixerit a quovis alio Matrimonio prohiberi, quia est haec praesumptio *iuris et de iure,* id est certa omnino et indubitata contra quam non admittitur probatio: et consequenter non audiretur sponsus asserens, se non cognovisse sponsam affectu maritali, vel animo contrahendi Matrimonium cum illa.

» Quae cum ita sint, septimo Dubio hac ratione S. C. respondendum censet, nempe. Si in praefatis Regionibus ubi publicatum non fuit decretum S. Concilii Tridentini duo sponsi carnalem inter se deinde habeant copulam, eam tamen non ex affectu maritali, sed affectu illicito ac fornicario; haec eorum copula minime transire facit praecedentia eorumdem sponsalia in verum Matrimonium coram Deo: seu in foro conscientiae liberi manent atque poterunt, si praedicta eorum sponsalia ex aliqua legitima causa dissoluta fuerint, nuptias alias licite inire. Nihilominus si eorum copula, in foro externo et iudiciali, probetur, poterunt iidem ex praesumptione *iuris et de iure,* contra quam non admittitur probatio, per Ecclesiasticam potestatem adigi ad se se habendos tamquam veros coniuges, quibus, vivente consorte, quodvis connubium interdictum sit *ex cap.* 30. *De Sponsalib. et Matrim.*

» Sed gradus faciendus est ad alterum enodandum Dubium, quod octavum in serie propositorum est; scilicet quale consilium dandum Missionariis earum regionum circa modum servandum (praesertim in Sacramenti poenitentiae administratione) cum iis Fidelibus, qui, post sponsalia et copulam habitam cum muliere, nuptias publice cum alia contraxerunt, quas ipsi bona fide iu-

stas existimant validasque? Cum huiusmodi poenitente hanc esse diligentiam cautionemque observandam Emi Patres censuerunt. Placide eumdem interroget Confessarius, utrum cum prima illa muliere concubuerit affectu motus maritali, an affectu illicito ac fornicario. Si poenitens hoc alterum respondebit, in pace dimittet, nec de validitate Matrimonii deinceps contracti dubitationem ullam movebit. Si vero poenitens respondebit, se cum prima illa muliere affectu coivisse maritali, graviter admonebit, eum non alterius esse maritum, sed primae, ad ipsamque redire omnino debere iuxta saepe memoratam Capitis, *Is qui*, praescriptionem. Sed aliam quoque cautionem prae oculis habeant Missionarii: videlicet si accideret, poenitentem huiusmodi in foro externo minime probare posse carnalem copulam ab se cum prima muliere habitam, ac propterea adigeretur Ecclesiastici Praesidis iudicio ad nuptias in conspectu Ecclesiae contractas in honore retinendas; id si accideret, deberet ille quamcumque poenam etiam excommunicationis tolerare patienter, potius quam, certus impedimento se irretiri ligaminis, cum altera non sine gravi culpa concumbat. Nota enim est Innocentii III. P. M. praescriptio *Cap. 44. de sent. Excom.* expressa. – Si alter coniugum (ita ille) pro certo sciat impedimentum coniugii propter quod sine peccato mortali non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit... debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum mortale operari-(1).

» Ex hactenus consideratis Responsum ad huiusmodi II Du-

(1) Integer huius celebris capitis textus ita se habet: « Inquisitioni tuae re-
» spondentes credimus distinguendum,
» utrum alter coniugum pro certo sciat
» impedimentum coniugii, propter quod
» sine mortali peccato non valet carna-
» le commercium exercere, quamvis il-
» lud apud Ecclesiam probare non pos-
» sit, an non sciat pro certo, sed credat.
» In primo casu debet potius excommu-
» nicationis sententiam humiliter susti-
» nere, quam per carnale commercium
» peccatum operari mortale. In secundo
» distinguimus, utrum habeat conscien-
» tiam huiusmodi ex credulitate levi et
» temeraria, an probabili et discreta; et
» quidem ad sui pastoris consilium (con-
» scientia levis et temerariae credulita-
» tis explosa) licite potest non solum
» reddere, sed exigere debitum coniu-
» gale. Verum cum conscientia pulsat
» animum ex credulitate probabili et dis-
» creta, quamvis non evidenti et mani-
» festa, debitum quidem reddere potest,
» sed postulare non debet, ne in alteru-
» tro, vel contra legem coniugii, vel con-
» tra iudicium conscientiae committat
» offensam.»

bium S. C. ita complexa est. Si quis Fidelium post sponsalia et copulam dein habitam cum una muliere, cum altera muliere publice Matrimonium contrahat, atque in hoc statu ad Missionarium aliquem in Tribunali Poenitentiae accedat, debebit eum interrogare, an copulam istam cum illa prima muliere habuerit ex affectu maritali, an vero ex affectu illicito et fornicario. Si alterum hoc respondebit, nullam de validitate praesentis sui Matrimonii dubium ei movebit. Sin autem primum respondebit, graviter ipsum commonebit, eum maritum esse non secundae sed primae mulieris, ad eamque redire omnino debere. Additur vero ad eorumdem Missionariorum instructionem, quod si forte homo iste probare non valens in foro externo carnalem copulam ab se habitam cum prima illa muliere, cogeretur hinc per Ecclesiasticam Potestatem cum altera muliere remanere qua cum publice Matrimonium contraxit, deberet is poenam quamlibet, ipsamque excommunicationem humiliter potius sustinere, quam cum altera hac muliere carnale commercium exercere non sine lethali culpa *ex Cap. 44. de Sent. Excom.*

» Statuendum nunc, quid consilii dandum Vobis Ven. Fr. et operariis, qui in Sinensi Dominico agro adlaborant, quo facilius feliciusque clandestinae cohibeantur coniunctiones, et praecidantur scandala, damnaque funestissima, quae suboriri ex iis possent, quod erat in III. Dubio propositum. Certe negari non potest, maximam ad clandestinas coniunctiones praecidendas medelam ac praesidium in celebris Tridentini de Matrimonio Decreti promulgatione ab Ecclesia collocari: et Apostolica quidem Sedes, quotiescumque conducere ea promulgatio Episcopis atque Apostolicis Vicariis visa est, nihil reliqui fecit, quo facilem iisdem se praeberet, atque huiusmodi medicinam tali consentaneam morbo praescriberet, quod fecit in Archiepiscopatu Kioviensi, cuius exemplum vestrûm unus in suis litteris indigitavit, nempe Ven. Fr. Vicarius Apostolicus Cochinchinae. Verum de Kioviensi exemplo, quod ad rem nostram maxime facit, legendum est praeclarum Benedicti XIV. P. M. opus *de Synodo Dioecesana Lib. XII. Cap. V.* §§. 8. 9. 10. *et* 11; ac legenda ita eiusdem Pontificis Constitutio *Etsi Pastoralis* §. 8. *de Sacram. Matrim. n.* 1. – Curent Ordinarii locorum, ut Decretum S. Concilii Tridentini *de reform. Matrim.* in locis et Parochiis Graecorum et Albanensium,

quoties expedire viderint, evulgetur et publicetur –. Sed certum quoque est, sicubi promulgatum id Decreti fuerit, ibique de praesentia Parochi praescriptum observari minime potuisset, quod vel Parochus deesset omnino vel difficile adiri posset, Apostolicam Sedem declarasse, iis in locis testium praesentiam satis esse ad valide matrimonia constabilienda, quo si integrum Decretum observari non posset, quoad tamen posset, observaretur.

» Iam vero Emi Patres in huiusmodi prudentem Apostolicae Sedis oeconomiam animum intendentes; itemque considerate ac meditato animo perpendentes litteras a Vobis Ven. Fr. iterato ad S. C. hac super re datas; circumspectantes etiam civiles, sacrasque rationes et faciem ipsam Imperii Sinarum quaeque eidem iunguntur provinciarum atque regnorum, censuerunt si id SSmo D. N. placuerit, ut quibus in locis id expedire maturo consilio iudicaveritis, in iis Concilii Decretum integrum rite promulgandum curetis, aut saltem, quoad fieri licuerit, iuxta regulas paulo ante traditas.

» Quamobrem omnia et singula matrimonia, quae posthac celebrari contigerit apud Sinas, ut valida nominentur et sint, ineunda erunt coram Parocho aut Missionario, aut alio quovis legitime designato, ac duobus vel tribus testibus, iisque quoad licuerit, Christianis. In iis vero locis in quibus integrum non posset promulgari Decretum, vel si promulgatum sit Parochus tamen, vel alius rite designatus absit, vel faciles ad eundem aditus non sint, iniri quidem possint coniugia, etsi absque Parocho, coram duobus saltem testibus, iisque si fieri possit Christianis; ita tamen contrahentes, ne Sacramenti dignitas vilescat, obligentur lege sistendi se coram Missionario vel Parocho quandocumque reduci, ut rite ab eo benedictionem accipiant. Missionarius autem vel Parochus redux, quando sibi de consensu coniugum constiterit, antequam coniuges benedicat, eos condocefaciat, eiusmodi benedictionem ad ritum unice, non ad validitatem pertinere coniugii; ac propterea non committet ille ut rursus consensio per nova verba exprimatur.

» Tandem ne Decreti Tridentini memoria, iusque obsolescat, cupit S. Congregatio, ut quoties se dederit occasio, Missionarii illud popularibus sibi commissis explicent, ac iuxta regulas modo expositas declarent. Expedit enim, ut ipsae maxime adole-

scentulae virgines id perceptum habeant, ne in fraudem induci, et occultis, vimque nullam habituris nuptiarum promissis, se ad ullam pellici turpitudinem patiantur.

» Atque haec via et ratio est, quam retinendo existimat S. Congregatio inordinatas ac clandestinas coniunctiones praefocari, Deo dante posse, ac *Magno sacramento* suum honorem, unde apud plures deciderat, redintegrari.

» Quam S. Congregationis sententiam SSmo Domino Nostro Pio divina providentia Papae septimo relatam per me infrascriptum Secretarium eiusdem S. Congregationis in Audientia habita die 14 Ianuarii 1821, Sanctitas Sua benigne approbavit et omnino servari iussit. »

Datum Romae ex aedibus S. Congregationis die 17 mensis et anni quibus supra.

C. M. Pedicini secretarius

Ex quibus colliges:

I. In locis, in quibus publicatum non est Tridentinum Decretum *Tametsi*, vel in facto non servatur ut Tridentini Decretum, matrimonia inter fideles gubernari iuxta vetus Ecclesiae ius.

II. Inter veteris iuris placita illud eminere, ut si, sponsalibus contractis subsequatur carnalis copula, matrimonium censeretur facto ipso contractum et consummatum.

III. Eiusmodi iuris placitum tantam habere vim, ut in foro externo, quoties constaret de initis sponsalibus et de copula subsequuta, non audiretur in iudicio coniux dicens, se non animo contrahendi vel consummandi matrimonium id fecisse.

IV. Praesumptio enim iuris militabat ex ipso facto, quo posito, iure meritoque praesumendum erat copulam fuisse habitam animo adimplendi sponsalia: quae praesumptio ex facto, sua sponte, oriens, quum a iure communi probaretur, dicta videtur *praesumptio iuris et de iure*.

V. Eiusmodi tamen validissimam praesumptionem pro foro externo, quum limites tandem praesumptionis non egrediatur, elidi facile posse in foro interno per confessionem coniugis dicentis, se animo tantum fornicario, non autem maritali id patrasse.

VI. Quo casu, cum nullum intercessisset matrimonium ob defectum consensus, forum internum foro externo opponi: atque proinde praesumptum coniugem, qui alterum matrimonium forte contraxerit, in foro externo nullum reputatum ob validissimam praesuptionem primi, sustinere debere quamcumque poenam, potius quam cum prima praesumpta coniuge copuletur.

VII. Publicationem Tridentini Decreti in singulis paroeciis factam, licet ex defectu Parochorum vel Presbyterorum, qui deputandi sint, Decretum non possit servari, statum tamen rerum ita immutare, ut vetus ius cesset, et subingrediatur ius Tridentinum, quo sponsalia de futuro non transeunt per subsequutam copulam in matrimonium de praesenti, sed matrimonium coram duobus saltem testibus celebrari debere: ita ut forma Tridentina quoad possit servari debeat.

EX SECRETARIA STATUS.

INSTRUCTIO

AD OMNES ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS ALIOSQUE LOCORUM ORDINARIOS DE DISPENSATIONIBUS SUPER IMPEDIMENTO MIXTAE RELIGIONIS QUOAD PROMISCUA CONIUGIA (1).

« Etsi Sanctissimus Dominus Noster Pius IX Pontifex Maximus gravissimis causis impulsus aliquod immutandum esse censuerit in formula dispensationum, quae ab hac Apostolica Sede conceduntur ad mixta ineunda matrimonia, veluti Amplitudo Tua ex adiecta formula intelliget, tamen idem Summus Pontifex, de Universi Dominici gregis salute sibi divinitus commissa vel maxime sollicitus, pro Apostolici Ministerii Sui munere non potest non summopere inculcare omnibus Archiepiscopis, Episcopis aliisque Locorum Ordinariis, ut sanctissima Catholicae Ecclesiae

(1) Haec Instructio pro mixtis coniugiis est omnium recentissima, atque secundum eam mixta coniugia a S. Sede permittuntur.

de hisce coniugiis documenta integra, et inviolata religiosissime serventur. Omnes enim norunt, quid ipsa Catholica Ecclesia de huiusmodi, Catholicos inter, et Acatholicos, nuptiis constanter senserit, cum illas semper improbaverit, ac tamquam illicitas, planeque perniciosas habuerit, tum ob flagitiosam in divinis communionem, tum ob impendens catholico coniugi perversionis periculum, tum ob pravam sobolis institutionem. Atque huc omnino pertinent antiquissimi Canones ipsa mixta connubia severe interdicentes, ac recentiores Summorum Pontificum Sanctiones, de quibus Immortalis Memoriae Benedictus XIV loquitur in suis Encyclicis Litteris ad Poloniae Regni Episcopos, atque in celeberrimo opere, quod de Synodo Dioecesana inscribitur. Hinc porro evenit, ut haec Apostolica Sedes, ad quam unice spectat potestas dispensandi super huiusmodi mixtae Religionis impedimento, si de Canonum severitate aliquid remittens, mixta haec coniugia quandoque permiserit, id gravibus dumtaxat de causis aegre admodum fecit, et nonnisi sub expressa semper conditione de praemittendis necessariis opportunisque cautionibus, ut scilicet non solum catholicus coniux ab acatholico perverti non posset, quin imo catholicus ipse coniux teneri se sciret ad acatholicum pro viribus ab errore retrahendum, verum etiam, ut universa utriusque sexus proles ex mixtis hisce matrimoniis procreanda in Sanctitate Catholicae Religionis educari omnino deberet. Quae quidem cautiones remitti, seu dispensari nunquam possunt, cum in ipsa naturali ac divina lege fundentur, quam Ecclesia, et haec Sancta Sedes sartam tectamque tueri omni studio contendit, et contra quam sine ullo dubio gravissime peccant, qui promiscuis hisce nuptiis temere contrahendis se, ac prolem exinde suscipiendam perversionis periculo committunt. Insuper in tribuendis huiusmodi dispensationibus praeter enunciatas cautiones, quae praemitti semper debent, et super quibus dispensari nullo modo unquam potest, adiectae quoque fuere conditiones, ut haec mixta coniugia extra Ecclesiam, et absque Parochi benedictione, ulloque alio ecclesiastico ritu celebrari debeant. Quae quidem conditiones eo potissimum spectant, ut in Catholicorum animis nunquam obliteretur memoria tum Canonum, qui istiusmodi mixta Matrimonia detestantur, tum constantissimi illius studii, quo Sancta Mater Ecclesia nunquam destitit filios suos

avertere ac deterrere ab iisdem mixtis coniugiis in eorum, et futurae prolis perniciem contrahendis.

» Iam vero quod attinet ad praedictas conditiones de his nempe mixtis nuptiis extra Ecclesiam, et sine Parochi benedictione, alioque sacro ritu celebrandis, cum conditiones ipsae in plurimis similium dispensationum Rescriptis clare aperteque fuerint enunciatae, in aliis vero permultis Rescriptis haud explicite expressae, quamvis iisdem Rescriptis implicite continerentur, idcirco Sanctissimus Dominus Noster pro summa, ac singulari sua prudentia hanc formularum varietatem de medio tollendam existimavit, ac iussit in posterum, unam eamdemque formulam esse adhibendam ab omnibus Congregationibus, per quas haec Apostolica Sedes dispensationes super hoc mixtae religionis impedimento concedere solet. Itaque, rebus omnibus maturo examine perpensis, temporumque ratione habita, et iis consideratis, quae a pluribus Episcopis exposita fuere, atque in consilium adhibitis nonnullis S. R. E. Cardinalibus, idem Sanctissimus Dominus Noster constituit, in harum dispensationum concessione utendam esse formulam illius Rescripti, quo etiamsi conditiones praedictae de mixtis hisce coniugiis extra Ecclesiam, et absque Parochi benedictione, alioque ecclesiastico ritu celebrandis haud aperte declarantur, tamen implicite continentur. Ac Sanctitas Sua omnes Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Locorum Ordinarios vehementer in Domino monet, hortatur, et excitat, eisque mandat, ut cum Ipsi in posterum huius Rescripti formula ab hac Sancta Sede obtinuerint facultatem dispensandi super impedimento mixtae religionis, in eadem facultate exsequenda nunquam desistant omni cura, studioque advigilare, ut sedulo quoque impleantur conditiones de mixtis hisce Matrimoniis extra Ecclesiam, et absque Parochi benedictione, alioque ecclesiastico ritu celebrandis. Quod si in aliquibus Locis Sacrorum Antistites cognoverint, easdem conditiones impleri haud posse, quin graviora exinde oriantur damna ac mala, in hoc casu tantum Sanctitas Sua ad huiusmodi maiora damna ac mala vitanda, prudenti eorumdem Sacrorum Antistitum arbitrio committit, ut ipsi, salvis firmisque semper ac perdiligenter servatis cautionibus de perversionis periculo amovendo a Coniuge Catholico, de conversione acatholici Coniugis

ab ipso coniuge Catholico pro viribus procuranda, deque universa utriusque sexus prole in Sanctitate Catholicae Religionis omnino educanda, iudicent quando commemoratae conditiones de contrahendis mixtis hisce nuptiis extra Ecclesiam, et absque Parochi benedictione impleri minime possint, et quando in promiscuis hisce coniugiis ineundis tolerari queat mos adhibendi ritum pro Matrimoniis contrahendis in Dioecesano Rituali legitime praescriptum, exclusa tamen semper Missae celebratione, ac diligentissime perpensis omnibus rerum, locorum ac personarum adiunctis, atque onerata ipsorum Antistitum conscientia super omnium circumstantiarum veritate, et gravitate. Summopere autem exoptat Sanctitas Sua ut iidem Sacrorum Antistites huiusmodi indulgentiam, seu potius tolerantiam eorum arbitrio, et conscientiae omnino commissam, maiori, quo fieri potest, silentio, ac secreto servent. Cum vero contingere possit, ut iidem Antistites nondum fuerint exequuti illa similium dispensationum Rescripta, quae ipsis ante hanc Instructionem concessa fuere, idcirco ad omnes dubitationes amovendas Sanctitas Sua declarandum esse iussit, eosdem Antistites hanc Instructionem sequi debere in commemoratis exsequendis Rescriptis.

» Nihil vero dubitat Sanctissimus Dominus Noster, quin omnes Sacrorum Antistites ob spectatam eorum religionem, pietatem, et pastoralis muneris officium pergant flagrantiori usque zelo Catholicos sibi concreditos a mixtis hisce coniugiis avertere, eosque accurate edocere Catholicae Ecclesiae doctrinam, legesque ad eadem Coniugia pertinentes, atque eidem Sanctissimo Domino Nostro persuasissimum est, ipsos Sacrorum Antistites prae oculis semper habituros Litteras et Instructiones, quae a suis felicis recordationis Praedecessoribus, ac praesertim a Pio VI. (1), Pio VII. (2), Pio VIII. (3), et Gregorio XVI. (4) de

(1) Epist. ad Archiep. Mechliniensem, Episcoposque Belgii: - *Exequendo nunc* - die 13 Iunii 1782.

(2) Ep. ad Archiep. Moguntinum - *Etsi Fraternitatis Tuae* - die 8 Octob. 1803.

(3) Epist. ad Archiep. Coloniensem, et Episcopos Treviren., Monasterien. et Paderbonen. - *Litteris altero abhinc anno* - die 25 Martii 1830. Instructio ad eosdem Archiep. et Episc. die 27 Martii 1830.

(4) Epist. ad Archiep. et Episcop. Bavariae: — *Summo iugiter studio* — die 27 Maii 1832. Instructio ad eosdem die 12 Septembris 1834.

Epist. ad Archiep., et Episcop. Hungariae: — *Quas vestro* — die 30 Aprilis 1841. Instructio die 30 Aprilis 1841. Instructio ad Archiep. et Episcop. Austriacae Ditionis in foederatis Germaniae partibus die 22 Maii 1841.

hoc gravissimo sane argumento, maximique momenti negotio ad plures Catholici Orbis Episcopos scriptae fuerunt.

» Haec amplitudini Tuae erant significanda iussu ipsius Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX., cui nihil potius, nihil antiquius est, quam ut Catholicae Ecclesiae doctrina, ac disciplina ubique illibata custodiatur ac servetur. »

Datum Romae die 15 Novembris 1858.

I. Card. Antonelli

Ex quibus colliges:

I. Matrimonia mixta iure ecclesiastico universim prohibita, iureque naturali improbata ob periculum perversionis, a S. Sede, rebus in variis locis id postulantibus, benigne permitti sub quibusdam conditionibus et cautionibus.

II. Cautiones, tamquam conditiones exigendae, sunt, ut coniux catholicus, qui curare tenetur haeretici coniugis conversionem, perverti non possit ab acatholico, atque ut universa proles omnino catholice educetur.

III. Per eiusmodi enim cautiones removetur, quoad possit, perversionis periculum, cuius causa, naturae iure matrimonia mixta improbata existunt.

IV. Ne iure ecclesiastico eiusmodi nuptiae probatae videantur, neque videatur Ecclesia in divinis cum haereticis communicare, prohiberi earundem celebrationem fieri intra ecclesiam et cum Parochi benedictione.

V. Urgentibus tamen rerum adiunctis iudicio sacrorum Antistitum esse caute remissam tolerantiam adhibendi aliquam partem catholici ritus in eiusmodi nuptiis celebrandis, exclusa tamen semper Missae celebratione, ne forte haereticus coniux ad tanti sacrificii fructus videatur admissus.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII TRIDENTINI.

PARTICULARITER A SS. D. N. DEPUTATA

MATRIMONII

Die 24 Ianuarii et 24 Martii 1871.

Compendium facti. Iuvenis Maria P. e dioecesi N. supplicavit SSmo Patri haec exponens: Antonius N, quum moliretur homicidium patrare in urbe A, eiusdem Antonii patria, ut exceptione loci evadere facilius posset poenam crimini debitam, ea urbe A relicta, se contulit in urbem B, patriam oratricis, eandemque oratricem uxorem petiit ac cum ea matrimonium coram Ecclesia celebravit die 18 Septembris 1861: accepta nuptiali benedictione Antonius illico reversus est in urbem A, facta uxori eiusque parentibus quam citissimi reditus promissione: illic autem homicidium consummavit; at poenam effugere non valuit: namque a militibus comprehensus et in carcerem coniectus, causa cognita, ad triremes perpetuo est damnatus.

Quum autem matrimonium mansisset tantum ratum, mulier, varia ratione decepta ad matrimonium cum tali viro contrahendum, postulabat solutionem a matrimonio rato et non consummato.

Hunc supplicem libellum allatum S. C. C. Remus Secretarius de more remisit ad Vicarium Capitularem (Sedes enim episcopalis vacabat) dioecesis N, per Rescriptum: « *Vicario capitulari pro informatione et voto; referat de antecedentibus, concomitantibus ac subsequentibus celebrationem matrimonii, et praesertim quantum temporis a dicta celebratione mulier cum eo cohabitaverit et effluxerit a patrato crimine.* »

Habita relatione Vicarii Capitularis, qui supplicem libellum plene confirmavit, hoc alterum Rescriptum prodiit: « *Scribatur Vicario capitulari, qui praevia confectione processus tam super non*

sequuta consummatione matrimonii, quam super causis dispensationis, servata forma Constitutionis Benedicti XIV Dei Miseratione, *cum facultate etiam subdelegandi, servatis servandis pro examine viri in loco ubi vinculis detinetur, de resultantibus certioret et processum transmittat ad S. Congregationem.* »

Processu confecto iuxta Constitutionem Benedictinam eoque transmisso ad S. Congregationem Concilii, nonnulli defectus notati sunt; deerat enim testimonium, quod dicitur septimae manus, ex parte viri, quamquam non deesset confessio iudicialis viri in carcere suscepta. Extabat testimonium obstetricum non rite exceptum; namque non singulae seorsim testatae sunt, sed simul in eodem iudiciali actu et contextu. Quare Decretum prodiit: « *compleantur acta processus per examen septimae manus ex parte viri et notificetur Vicario Capitulari, qui moneatur ut examina recipiat separatim, non vero globatim uti factum est in examine obstetricum.* »

Inde cura Vicarii Capitularis scribendi ad varios locorum Ordinarios, ut nosceret quonam in carcere detineretur in praesentia Antonius, eoque reperto, invitatus est Antonius ut designaret personas, quae super merito causae sui matrimonii examinari possent; qui tamen, interposita mora, nullas denique designavit.

His rebus S. Congregationi nunciatis, mandatum est die 10 Martii 1869 Vicario Capitulari, ut se verteret ad Curiam archiepiscopalem A (cui subiectus erat Antonius) quae veniam eidem Antonio pro nuptiis ineundis impertierat, ab eaque peteret, ut accito Antonii Parocho, designandas per eum personas, sive sanguine sive amicitia aut alia causa ipsi Antonio magis coniunctas, interrogaret et excuteret: eiusque rei acta ad ipsam S. Congregationem per eundem Vicarium Capitularem remitterentur.

Hisce actis per Curiam Archiepiscopalem A completis, et per Vicarium Capitularem N ad S. C. C. transmissis, Rescriptum de more prodiit: « *In decretis sub die* 15 *Martii* 1868. » Consuetum enim Decretum ea die fuerat emissum iuxta praxim S. C. C. his verbis conceptum: *ponatur* (causa) *in folio* (1), *citata parte*

(1) *Ponatur causa in folio,* non aliud significat iuxta praxim S. Congregationis Concilii, nisi ut restrictus causae fiat ex universis adductis documentis, expositis etiam rationibus, quae a partibus deducuntur vel ex officio exponendis. Hic causae restrictus typis imprimitur, et inde distribuitur Emis Cardinalibus iudi-

et defensore matrimonii ex officio. Sed causa siluit, donec Mulier propriam paupertatem significaret; qua cognita reque delata ad SSmum Patrem in audientia a Rmo Secretario habita die 15 Iulii 1871 Rescriptum prodiit: « *SSmus benigne indulsit, ut causa proponatur oeconomice coram S. Congregatione cum voto Theologi et Canonistae et cum animadversionibus defensoris Matrimonii ex officio.* »

Hanc actorum seriem exposui, ut cognoscatur, quaenam sit S. Congregationis Concilii praxis, quae dici potest praeparatoria actorum in eiusmodi similibusque causis, antequam studium causae incipiat per vota consultorum et animadversiones ex officio conscribendas vel etiam per Procuratores et Causidicos, si causa oeconomice non proponatur aut proponatur tantum ex officio. Quibus omnibus paratis iuxta causae indolem distribuuntur omnes scripturae typis cusae ad singulos Emos Iudices, decem diebus antequam in aedibus Vaticanis hi coadunentur, atque stata die coram eorum Congregatione causa discutienda et definienda proponitur. Interim, antequam causa proponatur, integrum est sive causidicis sive partibus vel aliis quibusvis, quorum id interest, ad eosdem Emos Iudices accedere pro maiori causae informatione, ut usuvenit.

Itaque ad causae meritum quod spectat, haec ex processu propius ad rem facientia, inter plurima habentur.

Mulier iurato examini subiecta atque interrogata, utrum vir

cibus eorumdemque auditoribus seu consultoribus, nonnullis diebus antequam iidem Emi iudices in Congregationem coeant ad causas sic paratas iudicandas. Eiusmodi causae (quae sunt fere omnes) dicuntur propositae *in folio*, ut distinguantur a supplicibus libellis gratiam plerumque respicientibus, quorum nonnulli solent in iisdem Congregationibus proponi: hi antea typis non tradebantur, sed legebantur per Remum Secretarium in S. Congregatione: modo tamen et ipsi per summa capita typis traduntur et fere pertractantur sicut causae *in folio*, adductis utrinque rationibus quae militant pro gratia concedenda vel neganda, quique dicuntur *Summaria Precum*: differunt a causis *in folio*, quod in calce non exhibeant dubiorum formulas.

Quaevis itaque causa, quae partibus utrinque contradicentibus definienda sit, vel sine partibus contradicentibus, sit tamen maioris momenti, quum per dictum restrictum proponatur, additis in calce dubiis, dicitur proponi *in folio*. Per hoc Decretum *ponatur in folio* causa transit in manum Auditoris Remi Secretarii, qui habet quandam iuvenum studentium coronam, qui causam concinnant et restrictum faciunt: atque per idem Decretum partes praeterea contendentes admonentur, vel admonitae intelliguntur de stadio, quod causa ingressa est, ut suae causae magis, si velint, consulere possint.

initis nuptiis signa amoris ei praebuerit, respondit: « matrimonio » contracto quin domum Antonius ingrederetur in ianuae limine » osculum mihi dedit atque discessit in suam urbem A, mihi di- » cens se nonnullis post diebus rediturum, ut secum me duce- » ret. » Quaerebat autem eadem mulier matrimonii solutionem, tum quod decepta et coacta esset ab eiusmodi crudeli viro, ut ei nuberet; tum quod coacta a matre quoque esset; tum denique, quod modo resistere non posset carnis illecebris; ideoque ne Deum offenderet, matrimonii solutionem quaerebat.

Mulieris frater testatus est: « quum Antonius domum (uxoris » matrimonio celebrato) pervenisset coram familia curam suam » ostendebat redeundi in urbem A: reapse discessit, hora aliqua » transacta. »

Alter testis interrogatus, quantum temporis mulier cum suo viro mansit? respondit: « paucas horas et deinde Antonius dis- » cessit in urbem A. »

Antonius ipse summo mane dum in ecclesia esset et praestolaretur adventum mulieris pro matrimonio contrahendo, Presbytero significavit « se, matrimonio contracto, illico proficisci debere. »

Supposita fuit iurato examini septima manus ex parte mulieris, atque testes seorsim interrogati fassi sunt, se tenere matrimonium non fuisse consummatum; idque fassi sunt sive ex persuasione propria tantum, sive etiam ex aliorum persuasione, adiicientes huius persuasionis causas, quod tempus defuerit, quod Antonius illico discesserit, quod omnes praesentes fuerint.

Medici autem et obstetrices, quamquam non seorsim, sed coniunctim suum iudicium protulerunt, uno veluti ore mulieris virginitatem testati sunt. Haec ex processu constituto quoad mulierem.

Vir in carcere detentus et iuramento interposito examinatus historiam quamdam texuit, quae non cohaerebat cum confessione iudiciali mulieris, praesertim quoad ea, quae matrimonium praecesserant; in hoc tamen eius confessio conveniebat, quod matrimonium non fuerat consummatum. Denique respondit: « numquam consen- » tiam, ut solvatur matrimonium coram Ecclesia et auctoritate » civili a me contractum: eo magis, quod praeter matrimonium, » ex se indissolubile, praecesserat quoque iuramentum, quo ad » invicem iuravimus perpetuam in vita nostra unionem. »

Septima manus ex parte viri, idest Antonii parentes, iudiciali examini subiecti, retulerunt, de matrimonio ab eo contracto deque subsequentibus rebus se nihil scire; eum vero fuisse iuvenem, qui sibi consulens, honeste viveret.

Disceptatio synoptica.

Duo Consultores, tum Canonista tum Theologus in eandem opinionem devenerant existimantes matrimonium permanere tantum ratum, et causas suppetere consulendi SS̃mum Patrem pro eiusdem matrimonii solutione.

Theologus multa diligentia testium verba seorsim expendens, opinabatur non satis constare de non consummatione matrimonii, ex eo quod in actis nihil fere esse putaret, quod excluderet evidenter consummationem ob loci et temporis defectum: quare, ratione habita narrationis a viro facta, quae non cohaerebat, putabat, quoad haec rescribendum esse: *dilata; et contestetur mulieri depositio viri, et coadiuventur probationes.* Nihilominus satis acquiescebat testimonio obstetricum et peritorum, qui testati erant, Mariam in perfecto virginitatis statu reperiri. Quod obstetrices et Periti in uno iudicii actu unoque contextu deposuerint etsi defectus est, non tamen de substantialibus formae defectibus esse inquiebat.

In illis autem rebus, quas Antonius in iudiciali confessione narraverat, quae non cohaerebant cum confessione iudiciali mulieris ceterisque testimoniis, fidem habendam non esse Canonista inquiebat, quum homo esset facinorosus, proindeque nullius fidei.

Ad causas autem, pro rato matrimonio solvendo, quod attinet inter cetera Consultores adducebant grave fornicationis periculum, Sanchez *de matr. lib.* 2, *disp.* 16. Licet enim plures testes, quos inter Parochus, testarentur, Mariam inviolatam hactenus duxisse vitam, iidem tamen testes animadvertebant, eandem utroque parente nunc orbatam, suoque labore panem sibi comparare adactam, ipsaque in iudicio confitente, se carnis illecebris resistere non valere, continua versari inter pericula et insidias, quas ei quoque in praesentia parabat quidam dives quocum nimia fortasse familiaritate ipsa utebatur.

His quoque accedere animadversum est mutuas coniugum querelas, atque ex his proficiscens odium. Namque Maria signifi-

caverat diserte, se horrere eiusmodi virum, abominari et detestari, nec possibile esse ut se illi uniret homicidae a quo fuerat decepta. E converso, licet vir nollet matrimonium solvi, de sua uxore conquerebatur, quae curam non sumpserat ipsum ab ergastulo liberandi. Eo magis, quod vir adeo criminosus deinde extiterit, ut in carcerem coniectus novis criminibus se commaculaverit: ideoque merito comparandus viro contagioso, contagio superveniente, matrimonio nondum consummato.

Denique inter causas matrimonii rati solvendi recensetur impotentia superveniens, quia, ea posita, unus atque proxime intentus matrimonii finis per matrimonium non amplius obtinetur. In themate autem Antonius, perpetuo carceri mancipatus, tamquam impotens saltem considerandus erat.

Has causas sic loc. cit. describit Sanchez quaerens, quaenam sint causae iustae ut Pontifex despenset in matrimonio rato: respondit enim: « Secunda causa est gravis timor scandali magni futuri... » Sic Felinus... Portius... Menochius... ubi cum Portio addit, hoc » futurum scandalum esse ob fornicationis timorem, eo quod con- » iuges valde sibi displiceant. Hinc fit, esse iustam causam, quan- » do vir omni conatu quaerit uxorem repellere absque sanioris » mentis probabili spe.... Quare Eugenius IV dispensavit ob » odium, quod inter coniuges emerserat, ut refert Borgasius. Ter- » tia causa est lepra alteri superveniens. Quia cum matrimonium » ordinetur ad mutuum corporis usum ratione sobolis procreandae » et ardoris libidinis extinguendi, lepraque hunc usum impediat, » ob magnum contagionis periculum, matrimonii finis non obti- » nebitur. Hinc infertur, esse iustam causam impotentiam super- » venientem ante matrimonium consummatum, qua cessat ma- » trimonii finis. »

Animadversiones defensoris vinculi. Vinculi matrimonialis defensor totus in eo erat, ut inculcaret non ostendi in themate impossibilitatem matrimonii consummandi, quum non ostenderetur, numquam Coniuges mansisse solos ante viri discessum: Mariam in confessione iudiciali mendacem sese ostendisse, quum fassa esset, virum, celebrato matrimonio, non fuisse domum eius ingressum, sed in ianuae limine illico discessisse; quod duo testes contrarium dicerent, propterea quod nonnullas horas testati essent Antonium mansisse priusquam discederet: atque ex eo

maxime, quod ipsemet Antonius in sua iudiciali confessione res aliter narrasset, quam mulier narraverat, quique deposuisset, se non eadem matrimonii die discessisse in urbem A, sed postridie.

Quoad causas vero matrimonii solvendi, in eo insistebat, quod non animo evadendi poenam praemeditati criminis contraxerit Antonius matrimonium, quasi vero per matrimonium in urbe uxoris celebratum studuisset sibi parare exceptionem peremptoriam per loci et temporis coarctationem: notum namque fuisse multis ex ea urbe discessisse: eo magis, quod, fatente viro, crimen sibi impactum patratum fuerit post mensem a matrimonio contracto: neque mulierem fuisse deceptam, cum diutini amores, ipso Antonio fatente, praecesserint, atque ipsammet mulierem acre Antonii ingenium satis novisse.

Unicam causam a muliere indicatam, quod carnis illecebris resistere non posset, non esse satis ad solvendum matrimonium undequaque rite contractum; ipsum enim esse institutum in mutuum vitae auxilium: curare proinde uxorem debere auxilia suo viro ferre ob eum miserum statum, in quo innocenter fortasse Antonius versaretur etc.

Dubium

« An sit consulendum SSm̃o pro dispensatione super matrimo-
» nio rato et non consummato in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Concilii, causa cognita, die 24 Ianuarii 1871, respondere censuit: *affirmative.*

Postulante difensore vinculi pro suo officio novam audientiam, eaque obtenta, causa reproposita est die 24 Martii 1871. In hac nova causae propositione vinculi Defensor in examen revocavit testimonium obstetricum atque eorum verba expendens, curavit ostendere, harum testimonium facilitate nimia in favorem virginitatis fuisse emissum; namque signa in muliere reperta, post non breve annorum intervallum a matrimonio contracto, non talia fuisse inquiebat, quae omnimodam integritatem praeseferrent.

Reproposita tamen causa die dicta, eaque iterum cognita, S. Congregatio respondit: *in decisis.*

Ex quibus colliges:

I. In necessario causarum matrimonialium processu construendo in episcopalibus Curiis, apprime servandam esse Benedictinam Constitutionem, *Dei miseratione,* pro ea parte, quae causae conveniat.

II. Causis eiusmodi semper convenire solere, praeter deputationem defensoris vinculi matrimonialis, testimonium septimae manus tum ex parte uxoris, tum ex parte viri. Cum propinquis enim vel amicis vel vicinis matrimonialia negotia, tempore non suspecto, coniuges significare solent, vel per eos multa dignosci possunt, sive ex scientia propria, sive ex auditu, quae frustra apud alios quaererentur.

III. In solvendo matrimonio rato, duo ostendi apprime debere, et matrimonium manere tantum ratum et legitimas causas dispensationis suppetere.

IV. In themate multa testimonia simul iuncta, atque quoad substantiam consonantia, de discessu viri eadem die post contractum matrimonium, quin opportunitas consummandi matrimonii adfuerit, satis firmum constituere argumentum de matrimonio non consummato: cum quo cohaerebat obstetricum et peritorum iudicium.

V. Neque defuisse dispensandi causas, inter quas illa ultima certe non erat, quae, ex culpa viri, honestam puellam quodammodo reddiderat neque nuptam neque liberam (1).

(1) Confer causam Matrimonii quam retuli in *vol. I. p. 411 et seqq.*

IURIS TUMULANDI

Die 24 Martii 1871.

Compendium facti. In oppido N. die 29 Iulii 1869 obiit quaedam mulier nomine Rosa: postridie antequam eius cadaver efferretur, quaestio coepta est, in quo defuncta mulier sepelienda esset. Siquidem Aegidius quidam testatus est, se, duabus horis ante cadaveris delationem, coram Canonicis paroecialis et collegiatae ecclesiae stetisse, tribus attestationibus munitum, ut manifestaret voluntatem defunctae mulieris volentis se deferri in templum N. Ordinis Fratrum Minorum de Observantia: seque fuisse arroganter repulsum, quin ipsi Canonici legerent vel audirent, qui essent illi, qui haec testarentur. Hinc, nulla interposita mora, cadaver delatum est atque sepultum in ea paroeciali ecclesia.

Quum Franciscalis coenobii custos id non pateretur, ad episcopalem Curiam confugit, quae Regularium iura, prima fronte, tueri visa est. Sed, re in longum protracta, supplicem libellum obtulit S. Congregationi Concilii expostulans, ut cadaver Rosae defunctae exhumaretur e paroeciali templo et asportaretur in templum Regularium, sumptibus Canonicorum, praevia restitutione emolumentorum funerum.

His precibus acceptis, iuxta morem rogatus est Ordinarius pro informatione et voto, audito Capitulo eius collegiatae ecclesiae et transmissa particula synodi dioecesanae de his rebus disponentis.

Ordinarius, prima sua opinione mutata, adhaesit expositioni a Capitulo factae, inquit enim: « Expositio tum iuris tum facti » enarrata a Capitulo in praesenti causa non mihi spernenda » videtur. Et ratio potissima repetenda est ex eo, quod depositio » illa duorum testium nimis serotina et expiscata apparet; et » ideo in dubium revocata ob rationes a Capitulo allatas, vel » potius explicanda de sepulcro gentilitio cuiusdam Restituti, » quo defuncto, frui posse putabat, sicut et parentes ab initio sus- » tinebant eo tumulari debere. Etenim si revera extitisset haec

» formalis electio, profecto parentes non latebat, ac statim eam » deduxissent coram Capitulo, potiusquam circa locum convenire. » Ab initio et ego dictae depositioni fidem praestiti et ideo af- » firmative Custodi dicti Conventus scripsi, sed audito Capitulo » rem se aliter habere video. Addam quod, admittere indiscri- » minatim has depositiones, est contra leges sanitarias, quas ad » declinandas et in odium coemeteriis omnes has depositiones » sibi procurarent. Particula vero Synodi ad rem faciens, sic se » habet: *Ne fraudi sit locus, sepulturae electio constabit vel scripto » eligentis, vel duorum testium fide vel unico ipsius Confessarii » testimonio, dummodo non sit pro sua ecclesia. Sub excommunica- » tione Papae reservata interdictum est Sacerdotibus tum Regula- » ribus tum Saecularibus quempiam inducere ad vovendum, iuran- » dum, promittendum, ut in suis ecclesiis eligat sepulcrum vel » electum non mutet.* »

Affirmabant praeterea Canonici collegiatae Ecclesiae, suam ecclesiam auctoritate, tum civili tum ecclesiastica, publicum coemeterium fuisse enunciatam.

Disceptatio synoptica.

Iura Canonicorum. Monebant Canonici Rosam repentina morte decessisse, quamquam diuturno morbo affecta erat: ita ut neque extremis Religionis sacramentis muniri potuerit.

Adducebant praeterea tres testes, qui die 4 Februarii 1870, testati sunt, postridie repentini obitus Rosae, eius parentes se contulisse ad Canonicum Parochum, eum aliosque Canonicos exorantes, ut permitterent, eius defunctae mulieris cadaver sepeliri in templo coenobii S. Francisci, promittentes, se daturos quaedam cerae aliaque nonnulla funeraria emolumenta Capitulo; quum defuncta mulier, dum vivebat, suam voluntatem non patefecisset ubi sepeliri cuperet, an in paroeciali ecclesia, communi coemeterio, vel potius in franciscali ecclesia.

His autem attestationibus deductis, mole sua ruere inquiebant Canonici adversas attestationes exordio litis expiscatas, quae Rosam sepulturam elegisse affirmarent.

Sed, facta etiam hypothesi, Rosam elegisse sepulturam, hanc electionem illegitimam esse contendebant: tum ex eo, quod anno 1859 Provincialis Franciscalis Ordinis id temporis prohibuit,

quominus in eo templo cadavera humarentur, donec sepulturae essent expurgatae: ex qua prohibitione arguebant Canonici, Fratres renunciasse iuri sepeliendi: tum praesertim, quod collegiata ecclesia constituta fuerat commune coemeterium; quo constituto, cessassent sepeliendi iura in aliis ecclesiis.

Iura Regularium. Compertissimi iuris esse, inquiebant Regulares, quemquam a iure non impeditum, posse sibi eligere sepulturam in quavis ecclesia ius sepeliendi habente. Inter eiusmodi ecclesias recenseri illas Fratrum Minorum, quibus ex speciali privilegio hoc ius competit, cap. *Ubicumque*, cap. *Nos, de sepulturis*, Extravag. *Super Cathedram*. Nec secus statuisse synodum dioecesanam, quae ita quoque constituerat: *Liberum est cuique sepulcrum eligere in ecclesia, quae iure tumulandi potiatur:* hisque accedere peculiarem constantemque consuetudinem.

Neque aliquam iuris solemnitatem requiri, subdebant Regulares, ad ostendendam voluntatem eligentis sepulturam, sed sufficere simplicem probationem sive per scripturam propria manu exaratam, sive per Confessarii testimonium, sive per depositionem duorum testium; Ferraris *Bibliotheca canonica verbo Sepultura*, aliique; quibus consonat particula dioecesanae synodi.

Iamvero, in facto constare contendebant, Rosam antequam moreretur elegisse sibi sepulturam in templo Fratrum Minorum.

Sane adducebant plures testes omni exceptione maiores, inter quos virum eiusdem mulieris defunctae et filium, qui testati sunt, Rosam, in diuturna sua infirmitate, pluries voluntatem efficaciter patefecisse, se omnino sepeliri velle in templo Fratrum Minorum: qua de causa, si opus esset, vendi quoque deberet quidam fundus, ut eius voluntati fieret satis: hoc esse factum in eo oppido publicum, ita ut in disputationem deduci non posset.

Duos praeterea adducebant testes, qui declararunt, nullimode veniam se a Canonicis petiisse, ut defuncta mulier sepeliretur in ecclesia Fratrum Minorum, sed annunciasse mortem, et patefecisse defunctae voluntatem.

His autem positis, prono alveo fluere, non modo cadaver exhumandum esse atque asportandum Canonicorum sumptibus; sed etiam funebria emolumenta, quae Canonicis obvenerant, Fratribus Minoribus esse restituenda, cap. *Cum liberum, de Sepulturis*, in quo Alexander III sic legitur scripsisse: « *Ad audientiam no-*

stram pervenit ex conquestione Abbatis et Fratrum S. Martini Laudonensis, quod cum Presbyter quidam corpus cuiusdam mulieris (prout in ultima voluntate disposuit) ad eandem ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonensis corpus ipsius violenter rapere et in ecclesia sua sepelire minime dubitarunt.... Mandamus, quatenus si ita esse inveneritis, praefatos Monachos compellatis, ut ossa praefatae mulieris et beneficia, quae occasione sepulturae ipsius recepisse noscuntur, memoratis Fratribus cum integritate restituant, et de caetero talia facere non praesumant. » Huic iuris capiti multae SS. Congregationum Resolutiones consonant, quae his in adiunctis restitutionem cadaveris faciendam esse decreverunt: nec non in dioecesi, de qua agimus, dispositio dioecesanae synodi sic statuentis: « Quando extra propriam ec-» clesiam seu sepulcrum designatum tumulatum fuit cadaver, » si petatur, nostra accedente facultate, effodiendum est, ut suae » restituatur ecclesiae. Ii vero per quos haec iniuria lata fuit ple-» ctantur amissione cuiuscumque lucri percepti vel percipiendi » ex funere. »

Iussum Provincialis fuisse adimpletum, qui iterum iampridem praeceperat, ut sepulturae fieret locus: atque multa cadavera ab eo tempore humata ibidem fuisse Regulares adnotarunt.

Neque obstare civile Decretum, quo templum collegiatae ecclesiae declaratum erat commune coemeterium, quum nihilominus defuncti fideles qui elegissent sepulturam in templo Fratrum Minorum, semper in eo templo sepulti essent.

Quum itaque manifestum appareret, Rosam sepulturam elegisse in ecclesia Fratrum Minorum, quumque horum ecclesia iure sepeliendi gauderet, violata per Canonicos voluntate defunctae, exhumationi et restitutioni cadaveris esse locum, concludebant, et funebria emolumenta a Capitulo percepta restitui debere.

His deductis proposita sunt resolvenda

Dubia

I. « An et ad quem spectet ius tumulandi et funeris in casu. » Et quatenus affirmative favore Fratrum Minorum de obser-» vantia. »

II. « An sit locus exhumationi et restitutioni cadaveris et » emolumentorum in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Concilii die 24 Martii 1871 respondere censuit.

Ad I. *Affirmative favore ecclesiae Fratrum de Observantia.*

Ad II. *Quoad emolumenta affirmative, detracta quarta funeraria; quo vero ad exhumationem cadaveris ad mentem: et amplius.*

Ex quibus colliges:

I. In facultate fidelium esse plenissime positam sepulturae electionem in sacris locis, in quibus ius sepeliendi exercetur.

II. Eiusmodi electionem absque ulla iuris requisita solemnitate per duos testes posse probari; vel etiam per unum Confessarium, dummodo in suum commodum non testetur.

III. Eos, qui praesumant violare electam sepulturam, alio in loco cadaver sepelientes, damnari debere propriis sumptibus, debita pompa, ad cadaveris restitutionem in sepulturam electam et omnium emolumentorum.

IV. In themate praesumptionem huius violationis non videri intervenisse: sive quod non satis voluntas defunctae mulieris initio esset Canonicis patefacta, sive quod sub umbra publici coemeterii praesumptio aliquo modo tecta maneret.

V. Quare aequum esse iudicatum, ut funebria emolumenta cederent ecclesiae Fratrum Minorum, subducta quarta funeraria pro ecclesia paroeciali (1).

(1) Mens S. Congregationis circa exhumationem cadaveris secreta mansit, fortasse ob politicas vicissitudines: quum enim oppidum illud recenter invasum a Subalpino Gubernio esset, prudentia duce, existimatum non est, iubere exhumationem cadaveris, ut voluntas defunctae impleretur. Haec enim exhumatio cadaveris iuberi potuisset, etsi praesumptio sepeliendi ex parte canonicorum deesset: per eam enim exhumationem executioni mandabatur voluntas defunctae mulieris, non obstante lege communis coemeterii, quae in eo oppido lex mortua manserat. Notum enim est in iure, quanti in materia funerum facienda sit observantia seu consuetudo.

ALIENATIONIS ET REDUCTIONIS MISSARUM

Die 8 Februarii 1871

Summaria precum. Pia mulier suo testamento anno 1749 legatum Missarum instituit (ex tabellionis fide; deest enim testamenti particula) his fere verbis: « reliquit pro capellania perpe» tua laicali gentilitia, favore Bernardi N. eiusque filiorum, ma» sculorum et descendentium in infinitum, fundum L, ex cuius » fructibus celebrari deberent Missae pro anima sua etc. constituta » elemosynae quantitate pro singulis Missis; eaque capellania erigi » deberet illico post suam mortem. Disposuit etiam, quod si inter » Bernardi descendentes non esset Presbyter vel Clericus, praefer» retur primogenitus aut descendens masculus laicus, qui onere » earum Missarum gravaretur cum determinata eleemosyna aut » cum Presbytero conveniret de Missis celebrandis cum congrua » eleemosyna: quod autem superesset sibi proprium faceret. »

Quamvis ex huiusmodi institutione in praesentia unus primogenitus frui debere videretur legato pio: attamen quatuor fratres fructus fundi L percipiebant atque pro rata portione onera Missarum erant divisa.

Quum vero tres horum fratrum maxima premerentur inopia, quorum unus innocens in vincula coniectus fuerat, contigit, ut onera Missarum negligerentur. Facta autem ab usurpatore Italico Gubernio libertate redimendi fundos iurispatronatus eosque alienandi, unus ex fratribus supplicem obtulit libellum SS̃mo Patri petens facultatem alienandi fundum pii legati, ut succurreret maximae fratrum inopiae; simul declarans, se paratum esse ad obligationem emittendam coram suo Ordinario pro accurato implemento Missarum, quae suam ratam partem respicerent, eoque a suis quoque haeredibus exigendo. Pro tribus aliis partibus quae sine spe implementi a caeteris tribus fratribus ratione inopiae omittebantur, supplicabat pro congrua reductione, semet obligans suosque haeredes ad implementum harum Missarum congrue reductarum.

Rogato de more Ordinario pro informatione et voto, atque ut referret de annuo redditu et oneribus legati, nec non de legitima petitae dispensationis causa; constitit vera esse, quae exposita fuerant, atque fundum L, omnibus subtractis oneribus, in praesentia reddere ducata annua 51. Suam autem sententiam Ordinarius significavit Oratori favorabilem.

Animadversiones ex officio factae

Ex expositis precibus, ut patet, duplex gratia ab oratore petebatur: idest tum alienandi fundum pii legati, tum habendi Missas numero reductas.

Ea, quae animadversa sunt pro neganda exauditione precum. Quum ad erectionem capellaniae laicalis non interveniat formalis Episcopi auctoritas, disputatum esse a doctoribus, an eiusmodi capellaniae bona alienari possint absque causis et solemnitatibus, quae in alienatione bonorum Ecclesiae requiruntur. Saniori parti visum esse requiri Apostolicum Beneplacitum, propterea quod hisce bonis adhaeret causa pia: eaque proinde inter bona ecclesiastica fere recensita esse, atque eorum alienationem prohibitam sine consuetis causis canonicis, idest sine necessitate vel evidenti ecclesiae utilitate et sine Apostolico Beneplacito iuxta Extravagantem *Ambitiosae*: quibus et altera extraordinaria causa potest accedere, quae est pietas in christianam plebem, ut tempore pestis vel famis etc.

Hisce autem positis, cum in themate neque necessitas vendendi fundum appareret neque evidens ecclesiae utilitas, concludebatur non videri locum esse alienationi fundi.

Neque causam pietatis locum habere; quum non ageretur de christiana plebe quae versetur in urgentibus rerum adiunctis; sed de patronis egenis, quibus alia ratione in iure consultum sit, idest ex redditibus, non fundorum alienatione ceu passim tradunt doctores. Eo magis in themate, propterea quod fundi venditio quadripartita vix aliquod temporaneum levamen egenis patronis tribueret.

Haec, quae de alienatione sunt animadversa, militare quoque est notatum pro reductione Missarum; ex ea praesertim ratione, quod defunctorum voluntates omnino sint servandae, neque S. Sedem

sine iusta et rationabili causa eisdem derogare, *Clementina, Quia contingit* 2 *de Religios. dom.* Conc. Trid. *sess.* 22. *c.* 6 *de Ref.* Eo magis in themate in quo agebatur de absolutione quoad praeteritas omissiones et de reductione perpetua. Unde, iuxta praxim, expedire potius concludebatur, si temporanea onerum suspensio concederetur, ut in *Messanen. Reductionis onerum,* 11 Ianuarii 1777; in *Nucerina Paganorum,* 5 Septembris 1778 et passim.

Ea, quae sunt animadversa pro exaudiendis precibus. Consideratum e converso est, non infimi subsellii doctores esse, qui teneant bona capellaniae laicalis alfave similia bona sine solemnitatibus canonicis posse alienari, idest sine Beneplacito Apostolico, immo etiam sine Episcopi venia: vid. Card. Petra *ad Const. Ambitiosae sect.* 3 *n.* 26, quam sententiam non omnino reiectam videri a S. C. et a S. Rota, ut in *Forosempronien.* die 26 Martii 1831 §. *Quamquam;* in *Fossanen.* 18 Decembris 1847; et S. Rota in *Romana Laudi, decis.* 140, die 4 Iulii 1692 §. 2 *coram Caprara;* et in *Romana seu Senen. Nullitatis contractus* 3 *Iunii* 1859 *n.* 12 *coram Serafini.* Quamvis autem haec sententia inconsulta videri possit, ostendere nihilominus horum bonorum alienationem multo facilius posse concedi, neque nimia scrupulositate de alienationis causis inquirendum, prout fieri necesse est, ubi de bonis vero sensu ecclesiasticis agitur.

Eo magis in themate, in quo ex proposita fratris obligatione, per venditionem fundi, et succurreretur patronis egenis, et consuleretur satis oneri Missarum, cui pauperrimi patroni, in conditione in qua versantur, satisfacere non possent.

His aliisque animadversis, rebusque propositis in S. Congregatione die 28 Februarii 1871 responsum prodiit quod sequitur.

« *Quoad alienationem fundi negative; sed attentis peculiaribus circumstantiis, praevia decem Missarum celebratione, iniunctisque iudicio Ordinarii tam Oratori, quam eius fratribus piis precibus per modum suffragii, pro gratia absolutionis et condonationis super praeteritis Missarum omissionibus; nec non pro gratia reductionis ad annuas Missas vigintiquatuor ad quinquennium, docto quotannis etc.* (1), *facto verbo cum SSmo.* »

(1) Eiusmodi clausula, *docto quotannis etc.* in haec verba recidit, *docto quotannis Ordinario de celebratione hac Missarum exsecutioni mandata per patronos:* idest Patroni reddere debent quotannis Ordinario rationem, seu Ordinario manifestare exsecutionem praesentis Rescripti.

Ex quibus colliges:

I. Bona capellaniarum laicalium ecclesiastica dici non posse, eo videlicet sensu, quo ecclesiastica dicuntur bona Beneficiorum, Episcopatuum, ecclesiarum, monasteriorum etc. et quae eisdem accedant et incorporentur.

II. In capellaniis enim laicalibus non intervenit formalis Episcopi vel S. Sedis auctoritas qua erigantur, puta per haec vel similia verba, *auctoritate nostra erigimus, constituimus hanc capellaniam eique haec et illa bona perpetuo adsignamus* etc. quo auctoritatis Decreto bona evaderent ecclesiastica: quamquam intervenire solet episcopalis auctoritas tamquam ratum habens quod pius fundator constituit.

III. Ex carentia formalis episcopalis Decreti, non posse deduci eadem bona pro libito posse alienari.

IV. Namque alter subintrat universalis canon: *pias fundatorum vel morientium voluntates, tamquam supremas leges, esse sancte servandas:* ex quo alter derivat: *Episcopus est exsecutor natus omnium piarum voluntatum* (1).

V. Sunt ergo bona inalienabilia non quia ecclesiastica in exposito sensu: sed quia inalienabilia fundator fecit per piam perpetuam causam, cum qua sua determinata bona coniunxit.

VI. Quare, etsi eiusmodi bona non subsunt solemnitatibus extravagantis, *Ambitiosae* (2), non possunt tamen alienari sine apostolico Beneplacito ob resistentem voluntatem pii fundatoris.

(1) Confer quae scripsi in *Vol. II pag. 369 et seqq.*

(2) Confer Barbosa *de Potestate Episcopi, par. 3 alleg. 75 nn. 31 et 32;* Card. De Luca *de Alienat. disc. 1 n. 12; disc. 60 n. 3 de Iurisdictione*, cum plurimis auctoritatibus ab eis allegatis. Distinguunt hi auctores inter loca pia et loca ecclesiastica: pia tantum dicunt, quae ad piam causam destinantur, ut piae confraternitates, hospitalia, collegia etc. in quibus si non interveniat formalis Episcopi erectio, de qua supra dixi, eorum bona non censentur ecclesiastica; ideoque non subsunt *quoad alienationem* extravaganti Pauli II *Ambitiosae, de Reb. Eccl. non alien.* Quum autem ratio cur haec bona non subsint, quoad alienationem, dictae extravaganti sit carentia ecclesiasticae erectionis: maiori ratione idem dicendum est de capellaniis laicalibus, quae dictam erectionem ex voluntate fundatoris excludunt.

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

DIVIONEN.

Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Sororis Margaritae a SSmo Sacramento Monialis Professae Ordinis Carmelitarum Excalceatorum.

« Quum ope diligentiarum in causa Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Margaritae a SSmo Sacramento praefatae collecta fuerint scripta ab ipsa exarata; eadem una cum Processiculo hac super re confecto ordinaria Auctoritate in Curia ecclesiastica Divionensi Romam ad Sacram Rituum Congregationem transmittere curavit Rmus hodiernus Episcopus Divionensis: elenchus autem ipsorum scriptorum est sequens.

» 1. Scripta ipsa in quinque fasciculis exemplata sunt, eorumque concordantia vel cum autographis vel cum exemplaribus iuridice constat. Fasciculi autem ipsi biscentum super octodecim paginas continent. In exteriori parte primi fasciculi habentur haec verba: *Recueil des écrits de la sœur Marguerite.* Et post n. 1. haec alia: *L'ordre des devoirs et obligations des Domestiques* etc. » videlicet designantur per verba tum initii tum finis singuli fasciculi: ac denique subsequitur decretum his verbis:

« Quum vero Emus et Rmus D. Card. Ioannes Baptista Pitra huius Causae Ponens in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis hodierna die ad Vaticanum habitis retulerit a Theologis a se deputatis nihil inveniri in scriptis supra relatis quod ulteriorem causae ipsius cursum praepedire posset: Emi et Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, audito etiam voce R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore rescribendum censuerunt: *Nihil obstare quominus procedi possit ad ulteriora: reservato tamen iure Sanctae Fidei Promotori obiiciendi si et quatenus de iure.* Die 2 Septembris 1871.

» Facta postmodum de praemissis SSmo D. N. Pio Papae IX fideli relatione per infrascriptum Secretarium Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae Congregationis in omnibus ratum habuit et confirmavit. Die 7 eisdem mense et anno. »

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

TURONEN.

« Postquam Rm̃us D. Iosephus Hippolytus Guibert, Archiepiscopus Turonensis, a SSm̃o D. N. Pio Papa IX impetravit confirmationem Cultus publici ecclesiastici ab immemorabili praestiti Beatae Ioannae Mariae de Maillé (1) illico iteratis humillimis precibus postulavit ut de hac ipsa Beata a clero Archidioeceseos suae ritu duplici minori die XXVIII Martii persolvi valeat Officium cum Missa de communi non Virginum, additis Oratione et Lectionibus secundi Nocturni propriis, quae singula approbationi SS. Rituum Congregationis subiecit. Quum itaque Em̃us et Rm̃us D. Cardinalis Aloisius Bilio, huius causae Ponens, novas has preces retulerit in ordinariis SS. Rituum comitiis subsignata die ad Vaticanum habitis, Em̃i et Rm̃i Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, post accuratum omnium examen, auditoque R. P. D. Petro Minetti, sanctae fidei Promotore rescribendum censuere: *Pro gratia, et ad Em̃um Ponentem cum Promotore fidei.* Requisita demum revisione peracta a praedictis Cardinali Ponente et fidei Promotore, propositas Orationem et Lectiones, uti supra correctas et ordinatas, S. Congregatio approbavit, concessitque ut a Clero Turonensi saeculari et regulari, dioecesano Kalendario utente, legi ac recitari valeant in Officio et Missa de communi non Virginum in Festo Beatae Ioannae Mariae de Maillé peragendo die XXVIII Martii, ritu duplici minori. » Die 2 septembris 1871.

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) Hoc Decretum habes expositum pag. 365.

TURONEN.

« SSm̃us D. N. Pius Papa IX, referente subscripto ss. Rituum Secretario, ad enixas preces Rm̃i D. Iosephi Hippolyti Guibert, Archiepiscopi Turonensis, de speciali gratia benigne annuit, ut in Appendice ad Martyrologium Romanum, in usum Archidioeceseos Turonensis, inseri valeat sequens elogium in honorem B. Ioannae Mariae de Malliaco, ab Em̃o et Rm̃o D. Cardinali Aloisio Bilio et R. P. D. Petro Minetti, s. Fidei Promotore revisum et correctum, nimirum.

Quinto Kalendas Aprilis

Turonibus Beatae Ioannae Mariae de Malliaco, quae nobili genere nata, sponsoque viduata cum quo, ut fertur, virgo permanserat, tertio Ordini S. Francisci nomen dedit, donec virtutum omnium et miraculorum gloria florescens, octoginta et duos annos nata ad Deum migravit (1).

» Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 14 septembris 1871. »

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

(1) Per praeclaras litteras circulares ad suum Clerum et populum Rm̃us Archiepiscopus Turonensis, annuntians eisdem inventionem insperatam sepulchri S. Martini, haec quoque Decreta S. R. C. solemniter promulgavit cum Lectionibus et oratione indicatis adprobatis de Beata Ioanna Maria de Maillé, atque solemne festum pro gratiarum actione in ecclesia cathedrali celebrandum indixit.

EX SECRETARIA BREVIUM

LITTERAE APOSTOLICAE

QUIBUS SSMUS PATER, IN TANTA RERUM PUBLICARUM CALAMITATE, EXORTAS FIDELIUM SOCIETATES, PRAELIANTES PRAELIA DOMINI, LAUDAT, ERIGIT, INFLAMMAT, UT OMNES SIMUL FOEDERE INITO CHARITATIS VINCULIS EFFICACIUS UNGANTUR.

PIUS PP. IX.

Ad futuram rei memoriam.

« Maximas sine intermissione in humilitate nostra reddimus grates Deo, et Patri Domini Nostri Iesu Christi, Patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, qui in tanta tribulatione nostra, tantaque amaritudine allevat dolorem nostrum suscitans in filiis suis spiritum pietatis et orationis, spiritum charitatis et fortitudinis, ut tot malis ex acerrimo potestatis tenebrarum in catholicam religionem bello opportuna per eos obiiciantur remedia. Deo enim acceptum referimus mirabile illud ubique terrarum studium et Christifidelium ardorem, quo hi voluntate unanimes praeclarissima fidei ac pietatis edunt specimina, et omni ope, opera, et industria, iniquitatis torrenti quasi murum se opponunt, nihilque reliqui faciunt, ut fidei integritas servetur, et fidelis populus crescat in scientia Dei, et in omni opere bono fructificet, uberioribusque coelestis gratiae auxiliis munitus a perversis inimicorum Ecclesiae doctrinis constantius abhorreat. Acceptas quoque Deo referimus utilissimas Societates initas, quae aliae aliam in tot Ecclesiae necessitatibus sibi deposcentes provinciam quasi acies instructae praeliantur praelia Domini, et malitiosorum hominum conatus egregiis operibus retundere atque evertere student, impiorumque latebras prodere, et ipsum in eis, cui miserrimi serviunt, diabolum debellare. Quae omnia laudis praeconio digna et calamitosis hisce temporibus opportunissima pluries per

nostras Litteras summopere commendavimus, easdemque societates spiritualibus privilegiis auximus et indulgentiis, et ad maiora in dies e re catholica et sempiterna animarum salute in miserrima hac rerum omnium conversione atque errorum caligine praestanda inflammavimus. Idque praesertim erga eas societates praestitimus, quae in hac alma Urbe nostra constitutae sunt, quaeque Romani populi pietatem, atque illius in hanc Sedem Apostolicam fidei studiique constantiam praeclarissimo testimonio confirmant. Enimvero antequam Alma Urbs, Sedes Beati Petri ac Universi Catholici Orbis Caput in miserrimam et infelicem, in qua nunc est, conditionem sacrilegis armis nefariisque machinationibus redigeretur, iam contra impiorum hominum insidias et molitiones cum sodalitas ad pestiferam malorum librorum et ephemeridum lectionem amovendam, tum romana cohors catholicae Iuventutis, quae S. Petri circulus nominatur, constitutae fuerant. Capta autem urbe, nobis ipsis sub hostilem dominationem redactis, impietatis malitiaeque colluvie exundante, Romanorum civium pietas latiùs elucere coepit. Nam non modo memorati coetus novis veluti aucti viribus, sed aliae longe ampliores sive catholicis rebus provehendis, sive bonis operibus promovendis institutae sunt societates, nec minori cum laude initae et pia Catholicarum mulierum unio, et societas a praeliis pro Sancta Sede Apostolica pugnatis, et sodalitas a continuis supplicationibus, et coetus cultorum bonarum artium atque operariorum de mutua charitate, et Societas promovendae bonorum librorum diffusioni, et sodalitas a pio ancillarum patrocinio, quae omnes in bonum rei catholicae summo studio, sanctaque aemulatione allaborant, uberesque plane fructus iam contulerunt. Verum temperare nobis non possumus, quin piis huiusmodi societatibus amplissimis gratulemur verbis, quod hae consilio a societate ad quaecumque bona opera promovenda proposito ultro libenterque annuentes foedus iniverint, quo, unitate spiritus in vinculo pacis charitatisque servata, societates ipsae suo singulae instituto integre inhaerentes ad fidem defendendam, Ecclesiae iura asserenda eiusque libertatem vindicandam collatis consiliis et viribus conspirent. Hoc scilicet vinculo arctius inter se colligatae, ut primi credentes, quorum erat cor unum et anima una, contra adversariorum impetus terribiles, velut acies ordinata

dimicare pergant. Porro ob magnam quam ex virium unione fidelibus et Ecclesiae universae nobis in tanta rerum perturbatione pollicemur utilitatem in Domino confidimus fore, ut ceterae societates omnes ubique, praesertim vero per Italiam institutae, quarum praecipuum est aerumnosis hisce temporibus qua supplicationibus ad Deum assiduis, qua recta et christiana adolescentium institutione, qua scriptis aliisve bonis cuiusque generis operibus perversae saeculi iniquitati pro virili parte occurrere et obsistere, concordibus animis unitisque viribus incedere satagant, Romanisque societatibus ad bonum certandum certamen et ipsae unico foedere iungantur. Hisce denique Litteris vehementer pias societates huiusmodi tum quae foedus iniere, tum quae iis erunt accessurae, tum fideles omnes hortamur et obsecramus, ut in hanc Sanctae Sedis petram, unicum salutis Pharum intueantur, eiusque infallibili obsequantur magisterio, sacrorumque Antistitibus gratiam et communionem eiusdem Sedis Apostolicae habentibus reverentiam et obedientiam exhibeant, utque non sua, sed quae Iesu Christi sunt, omnino quaerentes id unum summo studio et alacritate contendant ut fides nostra, quae vicit mundum integre atque inviolabiliter servetur, utque depulsis errorum tenebris, eversaque flagitiosorum hominum in Christi religionem praeliantium audacia, catholica Ecclesia triumphet. Nos pro certo et explorato habemus huiusmodi societates charitatis et pietatis vinculo studiosissime inter se devinctas id cumulate praestituras esse, atque in certam erigimur spem ut Deus respiciens ad filiorum suorum vota, lacrymas, ieiunia, eleemosynas et preces iram in misericordiam propitiatus convertat, et impii confiteri cogantur fideles Deum protectorem habere, et ob id ipsum inviolabiles esse.

» Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XXIII Februarii 1872. Pontificatus nostri anno vicesimosexto. »

Card. Paracciani Clarelli.

EX S. CONGREGATIONE CONCILII TRIDENTINI

A SSMO D. N. PARTICULARITER DEPUTATA

SUPER IURE CONCEDENDI LITERAS

Die 22 Iunii 1871.

Compendium facti. Extat in urbe archiepiscopali N. ecclesia collegiata sub titulo S. Michaelis, in qua olim erat Prioratus et Conventus Regularium. Ad collegialitatis honorem eam evexit Leo X per Bullam die 28 Iunii 1518, eamdemque decoravit Decano cum novem Canonicis totidemque Capellanis.

Praeterea idem Pontifex, expresso privilegio, eam ab Archiepiscopi iurisdictione exemit, et Apostolicae Sedi immediate subiecit his verbis: « *Ecclesia et eius bona quaecumque, nec non Decanus, Canonici, Capellani, Clerici et personae quaecumque eiusdem ecclesiae tam in Beneficialibus, spiritualibus.... quam aliis quibusque causis.... a loci Ordinario et aliis quibuscumque tam ordinaria quam delegata et mixta auctoritate fungentibus.... exempta et exempti... et Decanus Sedi Apostolicae dumtaxat, Canonici vero et Capellani et Clerici.... Decano et Sedi Apostolicae dumtaxat subiecta et subiecti quoad omnia existant.* »

Die 29 Septembris anno 1667 quaedam Congregatio a Clemente IX fuit specialiter deputata, quae, expositis litteris innixa, pluribus discussis quaestionibus, declaravit, Decanum in dicta ecclesia ac super eius personis et bonis esse Ordinarium, ita ut in eadem ecclesia et super eius bonis quibuscumque nec non Canonicis Clericis et personis earumque familiaribus iurisdictionem ordinariam obtineret tam in beneficialibus, quam in aliis quibuslibet causarum generibus.

Hoc ineunte saeculo gallicum Gubernium eam Collegiatam suppressit; sed, restituta pace, in pristinum revocavit Pius VII cum omnibus suis privilegiis.

Adolescens Ignatius eiusdem urbis N. in Seminario huius

exemptae ecclesiae collegiatae educabatur ad statum clericalem; quique primam tonsuram et minores ordines inde ab Archiepiscopo suscepit. Sed dum complebat annum scholasticum anno 1867, sine ulla Archiepiscopi venia ex ea urbe et Archidioecesi perpetuo discessit.

Postea cognovit Archiepiscopus, Ignatium secutum esse domicilium, quod pater eius iam ab anno 1861 in alia dioecesi L constituerat, atque dicto anno 1867, ab Episcopo Administratore eius dioecesis L, ordine Subdiaconatus fuisse initiatum atque inde Diaconatus et Presbyteratus. Immo eundem Administratorem (qui tamen facultate erat munitus ordinandi quendam Clericorum numerum sine s. Ordinationis titulo) Ignatium ordinasse sine titulo sive Beneficii sive Patrimonii.

Haec noscens Archiepiscopus sciscitatus est a Curia ecclesiastica L, in quam Ignatius cum patre transierat, quo iure ordinari ibidem potuisset Ignatius, Curia Archiepiscopali N penitus inconsulta, atque in responso habuit litteras quasdam specie tenus remissoriales seu excardinatorias quas Ignatius obtinuerat a Decano Collegiatae ecclesiae, quibus permittebatur Clerico Ignatio, *ut ad illam Dioecesim transeat ubi eius parentes commorantur*. Haec epistola erat tenoris qui sequitur: « Ex » litteris tuis die 13 huius mensis Iunii ad nos perlatis intel- » leximus pluribus ex causis animum tuum moventibus, te induci » ad hoc Seminarium Decanale deserendum, et insuper ad re- » nunciandum illi Beneficio, quod in huiusmodi collegiali eccle- » sia s. Michaelis N obtinebas. Nos itaque causas illas quas in- » dicasti validas esse et iustas agnoscentes, non possumus quidem » non permittere, ut ex huiusmodi seminario ad illam Dioece- » sim transeas, ubi tui parentes commorantur. Declaramus etiam » eam nos renunciationem recipere, quam protulisti, Beneficii » quod in nostra Collegiali ecclesia possidebas. Testamur prae- » terea te per septem annos, quibus inter alumnos seminarii » nostri adnumeratus es, studiis Grammaticae, Rhetoricae, Phi- » losophiae atque Theologiae sedulam operam navasse et vitae » morumque honestate ornari et tonsuram ordinesque minores » omnes in hac dioecesi N legitime suscepisse. In quorum fi- » dem etc. »

Praeterea exhibita fuit quaedam privata declaratio Parochi,

cui antea subiectus erat Ignatius, in qua legebatur, publicationes factas esse *inter Missarum solemnia,* quibus denunciatum fuerat, acolythum Ignatium, *incardinatum Clero dioecesis L,* recepturum esse Subdiaconatum; nullamque exhibitam esse oppositionem.

Archiepiscopus N, qui haec S. Congregationi Concilii inde retulit, non omisit animadvertere, Decanum collegiatae ecclesiae, qui est Praelatus exemptus secundi vel tertii generis numquam sibi facultatem sumpsisse dandi *dimissoriales* litteras pro suis clericis ordinandis, dare tamen ab aliquo tempore suis Ecclesiasticis viris litteras *discessuales,* quarum exemplum in medium Archiepiscopus deducebat, quod est tenoris qui sequitur.

« Decanus N. et Ordinarius Collegiatae insignis ecclesiae » S. Michaelis... Protonotarius Apostolicae S. Sedis et eidem » Sedi immediate subiectus.

« Dilecto nobis in Christo... Canonico collegiatae insignis » ecclesiae s. Michaelis... salutem in Domino sempiternam. Quum » iustis ex causis, sicut nobis exposuisti, extra hanc Dioecesim N » te conferre et commorari exoptes et idcirco licentiam nostram » requisiveris, nos votis tuis benigne in Domino annuentes pe- » titam licentiam et facultatem ad mensem concedimus atque » impertimur. Insuper fidem facimus ac testamur omnibus et » singulis hasce literas nostras lecturis, te esse Sacerdotem sae- » cularem, sacrosanctum Missae sacrificium publice celebrasse » et celebrare posse et numquam fuisse de ullo crimine nota- » tum, numquam ulla ecclesiastica censura, aut alio canonico » impedimento, quod Curiae nostrae decanali innotescat, irre- » titum.

» In quorum fidem praesentibus literis sigillo nostro muni- » tis manu propria subscripsimus. N. N. ex aedibus Decanalibus » die... »

Antequam Archiepiscopus controversiam moveret rogavit votum a sua Congregatione Pro-synodali, quod eruditum votum transmisit ad S. C. C. de quo nonnulla infra referam.

His aliisque deductis, Archiepiscopus, quin ius Decani negaret permittendi ecclesiasticis viris ab eo dependentibus, ut ab ecclesia collegiata et a divinis officiis discederent, a S. Congregatione Concilii quaerebat: potest ne Praelatus sine territorio

separato concedere litteras *discessuales* pro aliis dioecesibus sub indicata forma sine consensu Ordinarii dioecesani?

Habitae eiusmodi Archiepiscopi litterae de more remissae sunt tum Administratori dioecesis N, tum Decano ecclesiae S. Michaelis, ut si quid super quaestione ab Archiepiscopo N proposita exponendum haberent, opportune exponerent, suamque sententiam aperirent.

Hodiernus Administrator dioecesis L illico rescripsit, Ignatium non a se, sed a praedecessore suo, qui decessit, fuisse initiatum; ideoque agi de re quae suae personae non interesset. Constitit etiam, S. Poenitentiariam per rescriptum tam Episcopum ordinantem quam ordinatum, qui, suppresso nomine, ad ipsam confugerant, in foro interno a censuris et irregularitate forte contracta, absolvi mandasse.

Decanus S. Michaelis multa in sui defensionem conscripsit. Ante omnia conquestus est, quod se non monito, post aliquot annos clanculum Archiepiscopus quaestionem obmoverit: monuit, Ignatii patrem ad Curiam Archiepiscopalem sese vertisse tum quum de filii ordinatione res erat, ex eaque responsum habuisse, ad Ordinarium s. Michaelis literas necessarias dare pertinere: seque ideo literas dedisse, sed ita conceptas, ut solummodo constaret, Ignatium a Seminario non expulsum, sed iustis de causis discessisse, eundemque Beneficio, quod in Collegiata obtinebat renunciasse, studiorum cursum in seminario s. Michaelis confecisse, ac minoribus ordinibus esse praeditum.

Per ea vero, quae in epistola subdiderat, eo se spectasse, ut ostenderet, Ignatium in Dioecesi N bona non amplius habere; verum ac perpetuum patris domicilium uti pedisequum acquisivisse; idque non ab efficacia suarum literarum, sed ab ipsa iuris dispositione esse repetendum; literas a se concessas neque *dimissoriales* dici posse, quod nullum in his fieret verbum de facultate ordinandi, neque *remissoriales*, quod tantum docerent Ignatium a sua subiectione excidisse.

Denique totam praesentem quaestionem ad hanc dubitandi formulam perstringebat: « An Decano et Capitulo Collegiatae » (nam exemptionis privilegium Capitulo et Decano promiscue » datum fuit) s. Michaelis, quae etsi separatum territorium non » habet, a iurisdictione tamen Archiepiscopi N est exempta,

» liceat, Archiepiscopo inconsulto, dare ecclesiasticis viris sibi » subditis, curam animarum non habentibus literas discessuales » per aliquod tempus, non quidem ad ordinationem recipiendam, » sed iustis aliis quibuslibet de causis. »

Disceptatio synoptica

Defensio Decani. Inter rationes, quas Decanus in sui defensionem adducebat hae recensentur. Animadvertit, Collegiatam ecclesiam s. Michaelis, etsi separatum territorium non habet, et intra dioecesim N reperitur, non esse tamen de dioecesi N, ac propterea res et personas ad Collegiatam pertinentes ab Archiepiscopo N non pendere: clara esse exemptionis verba, quae superius indicavi, per quae Leo X eam Collegiatam a iurisdictione Archiepiscopali exemit et Apostolicae Sedi immediate subiecit, nec non deputata deinde a Clemente IX Congregatio idem declaravit.

Neque prodesse obiicere, exemptionem de qua res est, ad locum Collegiatae s. Michaelis esse limitatam: contrarium enim constare, idest, exemptionem sequi res et personas comitarique ubicumque se habeant; S. Rota *decis.* 14 *n.* 12 quam refert Scarfantonius in opere *Animad. ad Luc. Ceccop. in addit.*

Eo magis, quod ipse Decanus, quando, exemptionis huiusce privilegio innixus, literas ea forma, quae superius exposita est, sive Ignatio sive aliis Collegiatae subditis impertitus est, nihil novi prorsus induxerit, sed disciplinae ab antiquo inolitae et constanter usque dum servatae fideliter se conformaverit.

Animadvertit praeterea, eiusmodi disciplinam esse consentaneam Constitutionibus capitularibus ex Apostolica auctoritate approbatis: sancitum enim in iis esse, quod si aliquis Canonicorum sine Decani et Capituli licentia per triennium absentiam produxerit, Canonicatus et Praebenda vacare censeretur.

Immo eiusmodi concedendarum facultatum disciplinam esse conformem ss. canonibus, cap. 7 *Magnae devotionis, de Voto,* in quo legitur « *Cum iuxta canonica instituta Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat....* » Itemque in aliis iuris capitibus, in quibus statutum est, Clericis non licere peregrinari nisi cum licentia sui Ordinarii. Iamvero in themate

Decanum esse verum propriumque Ordinarium, uti superius dictum est. Ergo eidem Decano pertinere ius dandi discessuales literas.

Inter cetera, quae animadversa sunt ex officio in defensionem Decani haec habentur. Consideratum est, multiplex esse literarum genus, quas dare possunt Episcopi quasque recenset Monacelli *Form. pract. p.* 1. *tit.* 3 *et* 4. In re de qua agimus quadruplex esse spectandum literarum genus quarum aliae nuncupari solent *Dimissoriales,* aliae *Testimoniales* iuxta ea quae considerata fuerant in quadam causa *Pientina seu Ilcinen. Ordinationis,* die 8 Augusti 1733 § *Nec vero* (1); aliae *Excardinatoriae* aliae *Discessuales.* Literas Dimissorias, quae illae sunt, quae exprimunt traditam facultatem, ut alter Episcopus possit alienum subditum ad Ordines promovere, dari non posse iuxta invectam Ecclesiae disciplinam, a Praelato inferiori, licet haberet territorium a quavis dioecesi separatum nisi obtinuerit ad has litteras concedendas speciale R. Pontificis privilegium: sed de hac re nullam in themate esse quaestionem.

Literas testimoniales, quae facultatem ordinandi non impertiuntur, sed continent speciale testimonium de natalibus, aetate, vita et moribus *causa s. Ordinationis,* a Decano in themate non fuisse datas: non enim eas literas quas dederat de Ignatii discessu satis esse potuisse, ut alter Episcopus Ignatium ss. Ordinibus initiaret, quasque neque ipsemet Decanus dare intellexerat.

Litteras excardinatorias, quas alii *remissoriales* appellant, quaeque in eo consistunt, ut aliquis a proprio Episcopo libere e sua dioecesi abire sinatur, ut ab alieno Episcopo in suum Clerum cooptetur, dari posse a Decano videri, inconsulto Archiepiscopo: quemadmodum enim ius sibi competeret, servatis servandis, in suum Clerum aliquem admittendi, pari iure dimittere et a sua dependentia solvere posse: per quas enim causas res nascitur, per easdem solvitur.

Litteras discessuales, quae a proprio Episcopo dantur Ecclesiasticis viris, qui peregre proficiscuntur, ut in aliena dioecesi

(1) Eiusmodi causam, quae ex professo agit de *dimissorialibus* et *testimonialibus* literis ad effectum s. Ordinationis mox integram referam in Appendice X.

ad Missae celebrationem admittantur, dare posse suis subditis Decanum videri, iuxta ea quae docet Fagnanus in cap. *Tuae fraternitati* 12 *de Cler. non res. n.* 5. *et seqq.* qui in examen revocans quaestionem, utrum post caput 1 Tridentini Concilii § *Eadem omnino sess.* 23 *de Reform.* Capitulum Civitatense, ab Episcopali iurisdictione plene exemptum, posset vicariis ecclesiarum sibi subiectarum licentiam discedendi studiorum causa dare; quaestionem affirmativo responso resolvit; quamquam videretur obstare dictum Decretum Tridentinum *c.* 1. § *Eadem omnino;* idque ex ea praesertim ratione Fagnanus deduxit, quod « si inferior (Praelatus) habet omnem ordinariam iurisdictionem, » debet etiam habere hanc facultatem dandi huiusmodi licen- » tias, quia illa est iurisdictionis ordinariae . . . immo si quis » habet ius instituendi et destituendi, quod est plus, debet ha- » bere etiam hoc ius dandi licentias quod est minus, ut in re- » gula 1. *non debet ff. de reg. iuris,* et cap. *Cui licet, eodem tit.* » *in* 6. »

Iamvero Decanum s. Michaelis ex declaratione superius memorata die 26 Septembris 1667, in sua ecclesia esse Ordinarium et ordinariam iurisdictionem exercere, ita ut habeat quoque ius cognoscendi causas in prima instantia ad res et personas sibi subditas pertinentes; ius privandi Beneficio suos subditos ad tramites ss. canonum; ius conferendi Canonicatus et Beneficia: ideoque ius habere instituendi et destituendi; negari proinde ei non posse iuxta Fagnani doctrinam ius dandi licentias discedendi.

Defensio Archiepiscopi. In Archiepiscopi iura defendenda adducebantur in primis rationes, quas in suo voto exposuerat Congregatio Pro-synodalis quam supra memini. Haec Congregatio duo facta expendenda susceperat, quorum unum est super sacra Ordinatione Ignatii, alterum super forma literarum, quae a Decano concedi solent, an videlicet, utraque res iuxta ss. canones processerit.

Ad primum quod attinet, animadvertit, iuxta *cap.* 10 *sess.* 23 *de Ref.* Concilii Tridentini Praelatis inferioribus esse expresse prohibitum literas dimissorias ad suscipiendos Ordines suis subditis elargiri, quod ad omnes Praelatos etiam *nullius dioecesis* extenditur: de qua re consuli quoque possunt quae scri-

psit Benedictus XIV in opere *de synod. dioeces. lib.* 2. *cap.* 11 *n.* 15 (1).

Sed neque litteras remissoriales seu excardinatorias Praelatos inferiores dare posse contendit; propterea quod remissoriales litterae secumferant litteras dimissorias ad Ordines: ex quo enim Clericus alteri dioecesi incardinari permittitur, Episcopi incardinantis fit quidem subditus; sed ut aliquis recipere legitime possit ss. Ordines, necessarium esse, ut accedat *origo* vel *domicilium,* vel *Beneficium* vel *familiaritas,* quae si desint, neminem sine dimissoriis posse rite ordinari, ceu eruitur ex celebri Constitutione Innocentii XII, die 4 Novembris 1694 incipiente *Speculatores.* Ex qua animadversione eruebat Congregatio Pro-synodalis ordinationem Ignatii fuisse illegitimam, utpote factam sine dimissorialibus literis neque ipsius Decani, qui nullum verbum in suis literis inseruit, quod ad s. Ordinationem referretur.

Neque dicas domicilii titulo Ignatium haud caruisse quod sequutus est domicilium patris, qui iam ab anno 1861 sedem suam constituerat in dioecesi L: respondebatur enim, Ignatium dereliquisse seminarium et Beneficium die 13 Iunii 1867 quod in Collegiata Decani in dioecesi N possidebat, et eodem anno 1867 mense Septembri ordinatum esse ab Administratore ecclesiae L: nondum ergo eius domicilium conditiones illas habuisse, quae exiguntur per Constitutionem *Speculatores.* In hac enim Constitutione sic legitur constitutum § 5: « *Subditus autem ratione domicilii ad effectum suscipiendi ordines is dumtaxat censeatur, qui, licet alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando vel maiorem rerum ac bonorum suorum partem cum instructis aedibus in locum huiusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit; et nihilominus ulterius utroque casu se vere et realiter animum huiusmodi habere iureiurando affirmet. Si quis autem a propriae originis loco in ea aetate discesserit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suae originis testi-*

(1) Confer causas quas retuli in *Vol. II* causam relatam in *vol. III pag. 65* et *pag. 336 et seqq.* et *pag. 341*: nec non *seqq.*

moniales litteras, ut supra, afferre debebit ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum ordinum literis facienda erit. »

Quod si tamen illa locum habuisse vel satis esse dicantur ob domicilium patris in dioecesi L constitutum; necessarias tamen fuisse testimoniales literas Episcopi originis iuxta eandem Innocentii XII Constitutionem, quae literae in themate non intervenerant. Neque aequipollentes dici posse literas Decani s. Michaelis, qui originis Episcopus haud erat, neque expeditas a Decano fuisse ea adamussim de causa ut Ordines conferri ac recipi possent, iuxta ea quae tradit Bouix *tract. de Ep. p.* 5 *c.* 15 § 2.

Ultimo loco gradum fecit Congregatio Pro-synodalis ad literas, quas Curiae episcopales dare solent, ut ecclesiastici viri extra dioecesim se ferant atque ut Missae sacrificium celebrare possint. In medium deduxit id quod scripsit Benedictus XIV in sua *Institut. eccl.* 34, ubi tradidit, ex praescripto ss. canonum Conc. Trid. et ex encyclica quadam S. Congregationis S. Officii non debere Episcopos, Vicarios Generales et Foraneos ad celebrationem admittere Presbyteros exteros, nisi prius proprii Episcopi literas omni falsitate immunes exhibuerint.

Quibus praeiactis, has quatuor conclusiones colligebat: Decanum s. Michaelis concedere non posse neque literas dimissoriales neque remissoriales: literas datas ad Administratorem dioecesis L, neque dimissoriales fuisse neque remissoriales: ordinationem Ignatii illegitimam fuisse: Decanum literas discessuales, saltem in ea qua solet forma, suis subditis concedere non posse videri.

Inter cetera quae ex officio sunt animadversa ad confirmanda iura Archiepiscopi N, haec habentur.

Episcopum fundatam in iure intentionem habere pro iurisdictione sua exercenda in singulas personas et res, quae in ambitu suae dioeceseos continentur: ideoque nullum sese ex eadem eximere posse nisi speciali privilegio sit praeditus et intra eiusdem privilegii limites data exemptione utatur.

Praelatos inferiores, qui non habeant territorium a dioecesi separatum, limitata admodum gaudere exemptione, quae solet esse dicique *passiva* (1).

(1) Confer causam relatam in *vol. III pag. 65 et seqq.*

Privilegia exemptionis per Tridentinam Synodum multas subiisse limitationes; atque indicabatur sessio 24 *c.* 11 *de Ref.*, in qua sic fuit statutum de personis exemptis « Quoniam privi» legia et exemptiones quae variis titulis plerisque conceduntur, » hodie perturbationem in Episcoporum iurisdictione excitare » et exemptis occasionem laxioris vitae praebere dignoscuntur; » decernit Sancta Synodus, ut, si quando iustis gravibus et fere » necessariis suadentibus causis, aliquos honorariis titulis Proto» notariatus, Acolythatus, Comitis Palatini, Capellani Regii, aut » aliis huiusmodi in Romana Curia vel extra insignibus decoran» dos esse placuerit; nec non alios cuicumque monasterio oblatos » vel quomodocumque addictos aut sub nomine servientium mi» litiis seu monasteriis, hospitalibus, collegiis aut quocumque » alio titulo assumi, nihil ex his privilegiis detractum esse Or» dinariis intelligatur, quominus ii, quibus ea iam concessa sunt, » vel in posterum concedi contigerit, ipsis Ordinariis tamquam » Apostolicae Sedis delegatis plene in omnibus et quoad Capel» lanos Regios iuxta Constit. Innocentii III quae incipit, *Cum* » *capella*, subiecti existant: exceptis tamen iis, qui praedictis » locis, aut militiis actu inserviunt et intra eorum septa ac do» mos resident, subque eorum obedientia vivunt sive iis qui legi» time et secundum regulam earundem militiarum Professionem » fecerint, de qua Ordinario constare debeat, non obstantibus » privilegiis quibuscumque etiam Religionis s. Ioannis Hieroso» lymitani et aliarum militiarum. »

Cui Tridentinae dispositioni personales exemptiones coercenti successit Constitutio Gregorii XIII *Circumspecta*, die 25 Novembris 1580; in qua Pontifex, iuxta Tridentinam dispositionem, de Militiis Hierosolymitanis agens has tantum exemptiones personales excepit: « exceptis tamen iis, qui ecclesiis aliisque locis » dictorum militum actu serviunt et intra eorum septa et domos » resident ac sub eorum obedientia vivunt, quae omnia debere » simul concurrere intelliguntur; sive iis *(exceptis)* qui legitime » et secundum regulam praedictae Religionis professionem fece» rint, de qua loci Ordinario constare debeat. »

His universim inter cetera adnotatis, animadversum est, non esse dubium, Decanum utpote Praelatum inferiorem non posse dare dimissoriales literas uti superius est animadversum, quod

et Decanus plene concedebat. Sed ad futuras praecavendas quaestiones, inquirebatur ulterius, an posset dare Decanus literas testimoniales causa s. Ordinationis: cui negativum responsum dandum videbatur ex iuris analogia: dare enim testimoniales literas ita proprium esse Episcopi, ut neque eius Vicarius Generalis eas dare possit sine speciali mandato Episcopi iuxta Resolutionem S. C. C., quam refert Monacelli in suo Formulario *p.* 1 *tit.* 4 *formul.* 9 *n.* 10 his verbis: *testimonio commendare* etc. *etiamsi essent absentes et ad titulum pensionis vel patrimonii assumendi essent; sed non testimonio Vicarii Generalis, nisi haberet speciale mandatum concedendi dimissorias.* Maxime vero, quod in alia causa eiusdem Collegiatae s. Michaelis, agitata die 29 Maii 1852 coram S. C. C., de Seminarii alumnis, quos exemptos a iurisdictione Archiepiscopi, exceptis dispositionibus Tridentinis de exemptis, in primo dubio S. Congregatio declaraverat, ad quartum tamen his verbis conceptum: « An excepto examine coram Or» dinario *(Decano)* iudicium de reliquis conditionibus necessariis » pro suscipiendis Ordinibus specialiter quoad doctrinam et mores » ad Archiepiscopum, seu potius ad Decanum pertineat in casu: » eadem S. Congregatio respondit: *affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*

Ad literas remissoriales seu excardinatorias quod attinet, duo actus distinguebantur, alter quo aliquis ab una dioecesi emancipatur, alter quo emancipatus alienae dioecesi aggregatur. Iamvero, quamvis primus actus non videretur denegandus Decano, ut superius est animadversum, tamen ratione secundi actus videbatur negandus. Secundus enim actus secumfert literas testimoniales causa s. Ordinationis iuxta Const. *Speculatores;* quique locum habet, postquam Clericus a Collegiata ecclesia per literas excardinatorias sit solutus.

Ad literas discessuales quod attinet, quae a proprio Episcopo dari solent ecclesiasticis viris qui peregre proficiscuntur, praeter ea quae adduxerat Congregatio Pro-synodalis recolebatur quaedam responsio data in causa *Tarvisina Iurisdictionis* a speciali Congregatione disceptata die 27 Novembris 1856; ad dubium enim his verbis conceptum: «An licentia abessendi a residentia « pro Parochis et Vicariis spectet ad Episcopum vel Capitulum:» S. C. respondit: *ad Episcopum spectare.* Porro huic Capitulo exem-

ptio passiva ab Episcopi iurisdictione vi privilegiorum recognita fuerat a S. C. (1).

Item in *Regien.* agitata die 30 Ianuarii 1836 in qua simile argumentum disceptabatur ad dubium: « An Praeposito Collegia- » tae competat ius concedendi dimissorias pro Clericis eidem » Collegiatae inservientibus tam in casu diuturnioris peregrina- » tionis, quam pro ordinatione peragenda a quovis Episcopo in » casu: » S. C. respondit: *negative in omnibus.*

His aliisque animadversis propositum est resolvendum

Dubium

« An et quas literas et qua forma suis subditis concedere » liceat Decano S. Michaelis.... in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Concilii causa cognita die 22 Iunii 1871 respondere censuit: *Non licere Decano concedere literas dimissoriales ac testimoniales ad ordines recipiendos, neque remissoriales seu excardinationis, quibus alieno Episcopo potestas fiat dimissos Clericos suae ecclesiae incardinandi: posse tamen dare literas dimissoriales ad tramites iuris, addita clausula ut illae approbentur ab Archiepiscopo.*

Ex quibus colliges:

I. Exemptionis privilegia concessa inferioribus Praelatis tantum valere quantum concessum demonstrent.

II. Immo post Concilium Tridentinum tantum valere quantum eis derogatum non sit in eo quod fuerit expresse concessum aut legitime praescriptum.

III. Quare ex titulo *Ordinarii* argui non posse omnem ordinariam iurisdictionem, sed tantum eam quae fuerit per privilegium expressa et non derogata.

IV. Eo magis si de rebus agatur, quae inter graviores causas connumerentur, cuiusmodi est causa s. Ordinationis.

V. Quare nisi exemptionis privilegium explicite de s. Ordinatione loquatur, ad huiusmodi causam nullimode extendi; immo si ante Tridentinam synodum vel ex privilegio vel ex legitima

(1) Haec causa est ea quam habes expositam in *vol. III pag. 65 et seqq.*

praescriptione Praelatis inferioribus ius ordinari faciendi ad tramites ss. canonum competeret, post Tridentinam synodum novo privilegio indigere (1).

(1) Concilium Tridentinum de Praelatis inferioribus exemptis, Ordinaria iurisdictione plus minusve fruentibus, haec constituit quoad s. Ordinationem, in *sess.* 23 *cap.* 10 *de Reform.* « Abbatibus ac aliis quibuscumque quamtumvis exemptis non liceat in posterum intra fines alicuius dioecesis consistentibus, etiam si *nullius* dioecesis vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, Tonsuram vel minores Ordines conferre; nec ipsi Abbates et alii exempti, aut Collegia vel Capitula quaecumque, etiam ecclesiarum cathedralium, litteras dimissorias aliquibus clericis saecularibus ut ab aliis ordinentur, concedant. Sed horum omnium Ordinatio, servatis omnibus, quae in huius sanctae Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum dioecesis fines existant, pertineat; non obstantibus quibusvis privilegiis, praescriptionibus aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Poenam quoque impositam iis, qui contra huius sanctae Synodi sub Paulo III Decretum (*in sess.* 7 *c.* 10 *de Ref.*) a Capitulo, episcopali sede vacante, succedentibus obtinerent, mandat extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam Decreti ab officio et Beneficio per annum sint ipso iure suspensi.»

Card. De Luca in *Adnot. ad S. Concil. Trident. disc.* 14. *n.* 17 *et seqq.* scribens de Praelatis inferioribus quoad eorum potestatem dandi literas dimissorias ita distinguit: « aut agitur de locis vere sitis in aliena dioecesi; unde propterea intret solum ratio tam exemptionis passivae a Dioecesano, quam etiam iurisdictionis activae Praelati inferioris cum illius loci clero et populo, sive cum certo personarum genere: aut agitur de illis locis, quae sint vere *nullius* extra omnem dioecesim cum vero territorio separato tamquam per speciem dioecesis illius inferioris Praelati, qui verus Ordinarius censendus veniat iuxta alias recensitas inferiorum Praelatorum species.

» In prima specie illorum inferiorum Praelatorum exemptorum vere existentium intra fines alienae dioecesis, distinctio est inter saeculares et regulares. Ubi enim agitur de Regularibus professis qui ad titulum religionis et paupertatis ad Ordines promoventur, ad superiores regulares pertinet eligere Antistitem a quo promoveri debeant; quoniam ob regimen Religionum ad formam universitatis vel reipublicae cum crebris mutationibus Religiosorum de loco ad locum, Religiosi professi de nulla certa dioecesi esse videntur; Barbosa *de Episc. alleg.* 4. et alii passim.

» Ubi vero agatur de illis, qui sint de Clero et populo saeculari, hodie ex his Concilii Tridentini Decretis, neglecta quavis ampla exemptione, extra controversiam est, huiusmodi inferiores Praelatos hanc non habere potestatem, quae pertinet ad Ordinarium seu Dioecesanum iure delegationis factae a sacro Concilio Tridentino, adeo ut nulla dignoscatur differentia inter exemptos et non exemptos.

» Ubi vero agatur de loco vere *nullius* cum territorio separato, in illis antiquis temporibus post Concilii publicationem id in ambiguo fuit; unde propterea per S. Congregationem Concilii provisionaliter Episcopo viciniori commissum fuit donec ista res maturius decideretur. Deinde, aliquibus ex huiusmodi Praelatis instantibus, pro eis prodierunt Resolutiones, ut scilicet ipsis facultas compe-

VI. Unde facultatem dandi literas dimissoriales aut testimoniales causa s. Ordinationis, vel etiam remissoriales literas, quae secumferunt s. Ordinationis causam (1), Praelatum inferiorem, saltem qui territorium non habeat a dioecesi separatum, non habere.

VII. Eiusmodi coarctationem iuris eo ipso secumferre quamdam dependentiam clericorum (qui Praelato inferiori immediate subditi sunt) ab Episcopo in cuius dioecesi existunt.

teret concedendi literas dimissorias cuicumque catholico Antistiti eis beneviso directas, eo modo quo cuilibet loci Ordinario licet. Aliqui vero id neglexerunt, unde propterea diu in dicta provisione continuatum est. Eis vero moderno tempore idem petentibus, per S. Congregationem denegatum fuit, cum modernae Congregationis sensus videatur, ut etiam in his Praelatis *Nullius* quoad Ordinum collationem ista conciliaris dispositio procedat, quod ad viciniorem Episcopum pertineat, ideoque observantia in hoc nimium conferre videtur.»

(1) Inter cetera, quae in causae disceptatione quam exposui sunt animadversa, dicebatur quoque, Clericum Ignatium non fuisse legitime ordinatum, quod domicilium in dioecesi L non acquisiverat per spatium decem annorum vel per modum aequipollentem iuxta Constitutionem *Speculatores*.

At vero eiusmodi animadversio, facta a Congregatione Pro-synodali Archiepiscopi, iusta mihi non videtur. Quando enim agitur de Clerico, qui alienae dioecesi inscribitur per actum excardinationis a suo Ordinario impetratum, non videtur necessarium praeexistens domicilium, ut ab alieno Episcopo ordinari possit.

Sane tituli ad legitime ordinandum constituti, ea de causa constituti sunt, ut Ordinarii de propria iurisdictione essent securi, et nemo alius de iniuria sibi illata conqueri posset. Hi tituli sunt quatuor, originis, domicilii, Beneficii, familiaritatis, quorum unus si existat, Ordinarius Clericum sibi subiectum iure habet ad effectum s. Ordinationis, quin alius queri possit de iniuria illata: sic Ordinarius, qui conferat alicui Clerico Beneficium, potest illum ordinare quin requiratur praeexistens domicilium.

Per excardinationem autem Clericus solvitur a proprio Ordinario ut cooptetur in Clerum alienae dioecesis, per eiusmodi cooptationem *Clericus evadit subditus huius dioecesis ita, ut Episcopus subintret in ius quod Episcopus excardinans in Clericum habebat,* quare et de sua iurisdictione est securus et nulli facit iniuriam.

Igitur inter quatuor titulos, qui lege sunt constituti, et alius aequipollens connumerari potest, qui est titulus legitimae excardinationis. Dixi *aequipollens;* nam revera qui huiusmodi titulo ordinat eo iure ordinat, quo ordinare potuisset ille qui excardinavit. Ad excardinationem quod attinet, confer si placet quae adnotavi in causa *excardinationis,* in *vol. V pag. 447 et seq.*

Ex praxi, quae Romae viget, quamquam rarissime Clerici aliarum dioecesium Romano Clero inscribuntur per excardinationem, hoc servatur, ut Clericus excardinatus in actu quo Romano Clero inscribitur, iurare debeat, se Romae permansurum: quo emisso iuramento, ad ss. Ordines, quin aliud quaeratur quod ad domicilium pertineat, servatis tamen ceteris servandis, promovetur.

APPENDIX X.

DE INDOLE LITERARUM DIMISSORIARUM ET PRAESERTIM TESTIMONIALIUM CAUSA S. ORDINATIONIS, QUAE OBTINENDAE SUNT AB ORDINARIO DOMICILII ET ORIGINIS UT ALIQUIS RITE AB ALIENO EPISCOPO S. ORDINIBUS INITIARI POSSIT.

Occasione praecedentis causae, in qua obiter loqui contigit de litteris dimissoriis, testimonialibus et excardinatoriis, causam quae sequitur ex integro refero agitatam penes S. C. C. die 18 iunii 1733 atque iterum die 8 Augusti eodem anno: in ea enim distincte accurateque disceptatum est de indole et forma literarum testimonialium quae dandae sunt ab Episcopo domicilii et originis causa s. Ordinationis.

PIENTINA. SEU ILCINEN

ORDINATIONIS

« Conquestus apud hanc Sac. Congregationem est Episcopus Pientinus, quod Clericum Laurentium Medicheschium, sibi et originis et domicilii iure subditum, sine suis Litteris aut dimissoriis aut testimonialibus, ad omnes sacros Ordines evexerit Episcopus Ilcinensis.

» Iste de hac re interrogatus per litteras Sac. Congregationis, iustam idoneamque se dare excusationem putavit, et nihil a se factum fuisse contendit, quod aberraverit a praescripto Constitutionis Innocentii XII, quae incipit *Speculatores*. Inquit enim, Laurentium obtinuisse, antequam sacris Ordinibus initiaretur, Beneficium s. Michaelis Archangeli in ipsa sua Dioecesi, proindeque sibi licuisse Clericum, qui ex vi huiusmodi Beneficii sibi subiectus erat, ad eius titulum sacris Ordinibus inaugurare absque Litteris dimissoriis Episcopi Pientini. Constat sane Laurentium illius Beneficii possessionem adiisse; sed impugnabat Episcopus Pientinus illud talis esse naturae, annuique proventus, ut Innocentianae legi satisfaceret.

» Beneficii natura ea est, ut Patrono potestas competat amovendi Beneficiarium ob legitimam causam, atque etiam ubi Beneficiarius deinde, aut sufficienti patrimonio instructus reddatur aut aliud adipiscatur Beneficium. Etenim anno 1705 Michael Galardus in Testamento iussit fundari Beneficium his verbis — *Un Benefizio perpetuo da erigersi sotto il titolo di S. Michele Arcangelo, quale sia di natura amovibile, ed ad nutum del Padrone infrascritto, con piena facoltà di presentare il soggetto e con causa leggitima rimuoverlo, specialmente se non adempisse intieramente li pesi da imporsi, e colpabilmente deteriorasse i beni di fondazione, senza liberarlo dalla refezione:*

e perchè siano assistiti, e trattati da buon padrone, voglio sia sempre nominato un Sacerdote nativo, ed abitante di detta Terra, precisamente il più povero, ed essendovi qualche povero Chierico pur nativo, ed abitante senza titolo ecclesiastico, o patrimoniale, e più povero, e prossimo al Sacerdozio, gli si possa costituire in Patrimonio ecclesiastico, ed acquistato che avesse sufficiente altro Beneficio o Patrimonio, allora resti in libertà il d. mio Beneficio eretto (1). Atque hunc in modum facta fuit erectio Beneficii auctoritate Episcopi interposita.

» Constitutio autem Innocentiana, ubi agit de Beneficio ad licitam Ordinationem necessario, his verbis concepta est – *Licet vero Clericus ratione cuiusvis Beneficii in alienu Dioecesi obtenti subiici dicatur iurisdictioni illius Episcopi, in cuius Dioecesi Beneficium huiusmodi situm est, eam tamen de caetero hac in re inconcusse servari volumus regulam, ut nemo eiusmodi subiectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur, nisi Beneficium praedictum eius sit redditus, ut ad congruam vitae sustentationem, sive iuxta taxam Synodalem, sive, ea deficiente, iuxta morem regionis pro promovendis ad sacros Ordines, detractis oneribus, per se sufficiat, illudque ab Ordinando pacifice possideatur.*

» His positis animadvertendum in primis videtur, aliud esse inquirere, an liceat Ordines conferre ad titulum Beneficii manualis, et amovibilis, propterea quod huiusmodi titulus non videatur legitimus ad effectum Ordinationis; aliud vero, an Episcopus, qui Ordines contulit Clerico possidenti in sua dioecesi Beneficium manuale et amovibile, censeatur violasse canonicas leges prohibentes promoveri ad Ordines alienum subditum iuxta *Text. in cap. Cum nullus de temp. ordinat. in 6°, et S. Concil. Trid. cap. 8 sess. 23 de Ref.* Porro quoad priorem distinctionis partem, communis est sententia, non sufficere Beneficium manuale vel temporalium, sed oportere, ut Ordinatio fiat ad titulum Beneficii perpetui, ut tradunt *Garz. de benef. par. 1 cap. 2 num. 83 et seqq. Paris. de resignat. benefic. lib. 2 qu. 6 num. 2 et seqq. Ventrigl. in*

(1) Latine sonant: « Beneficium perpetuum erigendum sub titulo s. Michaelis Archangeli quod sit natura amovibile et ad nutum Patroni cum plena facultate praesentandi personam et ex causa legitima eam removendi; praesertim vero si integre non adimpleret onera imponenda et culpabiliter bona fundationis deteriora redderet, quin liber a reficiendis bonis evadat: et ut eadem fundationis bona recte serventur et administrentur, volo ut semper nominetur Presbyter nativus et incola dictae Terrae et singillatim pauperior: quod si adsit aliquis pauper Clericus nativus et incola sine titulo ecclesiastico aut patrimoniali et sit pauperior et Presbyteratui proximior Beneficium hoc constitui ei possit in patrimonium ecclesiasticum; qui tamen postquam acquisiverit aliud sufficiens Beneficium aut Patrimonium tunc liberum maneat meum Beneficium.»

prax. par. 2 annot. 42 §. 1 num. 2, Antonell. de regim. Eccl. lib. 2 cap. 2 num. 1, Vivian. de iurepatr. par. 1 lib. 1 cap. 1 num. 131; et rescripsit haec Sac. Congregatio in *Tyburtina Cappellaniae 14 Iunii 1710 lib. 60 Decr. pag. 239.*

» Verum quoad alteram distinctionis partem, plures Doctores in ea sunt opinione ut Beneficium, etiam manuale et amovibile, satis sit ad hoc, ut Beneficiarius subiiciatur iurisdictioni Episcopi, in cuius dioecesi illud existat, proindeque istiusmodi etiam Beneficium sufficiat quantum ad hoc, ut Episcopus dici possit Ordines contulisse non alieno, sed proprio subdito, dummodo caeteroquin Ordinatio fiat ad alium titulum legitimum, quia Beneficium manuale, licet non sit per se idoneum pro titulo Ordinationis, est tamen idoneum pro inducenda subiectione ad effectum suscipiendi Ordines, tamquam ab Episcopo proprio, ut explicant *Lap. in Cap. cum nullus num. 5 de temp. ord. in 6°, Geminian. ibid. n. 8, Fermosin. de Offic. et Sacr. Eccles. ad rubric. de tempor. ordinat. quaest. 6 num. 3 et seq. Antonell. de iur. Cleric. lib. 1 par. 3 cap. 32 num. 5 et 6, Pirhing. in Decretal. lib. 1 tit. 11 sect. 1. n. 34, Schmalzgrueb. in eod. lib. 1 Tit. 11 de temp. ordin. n. 11, Garz. de Benef. part. 2 cap. 4 n. 3, Pax Iordan. lucubr. tom. 1 Lib. 3 tit. 6 num. 74, Diana par. 7 tract. 2 resol. 19 iuxta antiquam impressionem.* In id etiam conferente exemplo Beneficii tenuis, quod quamvis non suffragaretur pro titulo, suffragabatur tamen, antequam prodiret Bulla Innocentiana, pro subiectione, ut scilicet licite posset quis ordinari ab Episcopo, in cuius dioecesi possideret tenue illud Beneficium, ut demonstrant *Fagnan. in Cap. omnis num. 98 de poenit. et remis. Campanil. diversor. iur. rubr. 9 cap. 8 n. 12, Engel. in ius Canonic. lib. 1 tit. 11 §. 2 n. 21, Pax Iordan. tom. 1 lib. 3 tit. 6 n. 74, Antonel. de iur. cler. l. 1. p. 3 c. 32 n. 6, Panimol. tom. 1 dec. 14 annot. 2 n. 66, Lamperez in explicat. Bullae – speculatores – part. 40 an. 355 ad 366.*

» Dissentiunt tamen alii, existimantes requiri Beneficium perpetuum ad hoc, ut quis constituatur subditus Episcopo, in cuius dioecesi illud sit, etiam ad effectum Ordinationis, ut videre est apud *Archidiac. in Cap. Cum nullus num. 1 de temp. ord. in 6°, Ioan. And. ibid. num. 1 et 4, Ancharan. sub num. 2, Franc. num. 3, Passerin. in d. cap. cum nullus quaest. 1 art. 3 num. 64, Panimoll. dec. 14 annot. 2 n. 75 et seq. et dec. 139 n. 41.*

» Sed fortasse, qui secundam hanc sententiam tradunt, id intelligunt de Beneficio manuali, quod non sit erectum auctoritate Ordinarii, adeo ut proprie dici nequeat Beneficium ecclesiasticum. Etenim *Ioan. And. Ancharan. Archid. et Franc.* proxime citati agunt de Clerico ad docendum conducto, assignatis ei fructibus unius Praebendae tamdiu per-

cipiendis quamdiu Magistri officio fungeretur, ad normam *Cap. Quia nonnullis de Magistr.* Itidemque in terminis Capellaniae manualis non erectae ex Ordinarii auctoritate in verum Beneficium ecclesiasticum prodiisse videtur Resolutio huius S. Congregationis in *Ulyxbonen. Occidentalis 26 Iunii 1723 lib. 73 Decr. pag. 285 et 19 Augusti 1724 lib. 74 Decr. pag. 310.*

» E converso enim, si Beneficium, cuius fundator adiecerit legem, ut ex causa legitima possit eius Rector removeri, sit erectum approbante Episcopo, Beneficium huiusmodi veram habet naturam Beneficii Ecclesiastici, ut probant *Garz. de Benef. part. 1 cap. 2 § 1 n. 66. et seqq. Lotter. de re benef. lib. 1 quaest. 7 n. 14 et seqq. Corrad. in prax. Benef. lib. 1 cap. 6 num. 280, Amostaz. de causis piis lib. 3 cap. 1 num. 10 et 11.* Quare, si tale Beneficium proprie habeat naturam Beneficii Ecclesiastici, videretur etiam inferri posse, quod eius possessor, donec illud retinet, vere efficiatur subditus Episcopo, in cuius Dioecesi Beneficium ipsum existit, quamvis aliquando desinere possit fortasse huiusmodi subiectio si deinceps veniat casus remotionis vel dimissionis Beneficii: id quod tamen non tolleret verificationem subiectionis relate ad tempus susceptorum Ordinum.

» Praeterea in praesenti facti specie videtur etiam ponderandum, an aliquid peculiaris momenti habeat, tum quod facultas removendi Beneficiarium non est libere et absolute posita in voluntate Patroni, sed coercetur a conditione causae legitimae; tum etiam quod in secunda dispositionis parte Testator permisit Clericum inopem posse Sacerdotio initiari ad titulum huius Beneficii. Venire autem posse videtur in dubitationem, num ad hunc quoque casum referatur facultas removendi, an vero in isto casu talis facultas non censeatur tributa Patrono, sed solum adiecta alia provisio – *acquistato che avesse altro sufficiente Beneficio o Patrimonio, allora resti in libertà il detto mio Beneficio* (1) - Enim vero si huic interpretationi locus esse possit, cessare videretur ratio, ob quam non licet ad sacros Ordines aliquem promovere ad titulum Beneficii manualis, nimirum ne contingat, facta remotione, Sacerdotem carere necessariis vitae subsidiis. De quo tamen timendum non est, ubi facultas removendi sit affixa conditioni, quatenus vel ex alio Beneficio vel ex patrimonio satis consultum reddatur sustentationi ipsius Presbyteri.

» Itaque Beneficium, etiam collatum in perpetuum titulum, ultro resignari, eiusque resignationem admitti posse, permittit Sac. Concilium Tridentinum *Cap. 2 Sess. 21 de Ref.*

(1) Latine: « postquam acquisiverit aliud sufficiens Beneficium aut Patrimonium, tunc liberum maneat meum Beneficium. »

dummodo ille, qui ad eius titulum fuerat ordinatus, aliis sit instructus redditibus ad honestam vitam opportunis. Cumque in *Civitatis Castelli 18 Martii 1719* petita fuisset facultas, ut Clericus Hieronymus de Leonardis posset sacris Ordinibus initiari ad titulum Capellaniae amovibilis, promittentibus Patronis se ea facultate non usuros, Sacra Congregatio his verbis rescripsit. *Pro gratia, attento consensu Patronorum, ita tamen, ut si aliunde Orator ipse sufficienter provideatur, Capellania ad suam amovibilitatis naturam redeat, et rediisse intelligatur, – ut in Lib. 69 Decret. pag. 131.*

» Iam vero restat quoque videndum, an Beneficium, ad cuius titulum Laurentius fuit promotus, tantum annui redditus habeat, ut satis sit ad congruam sustentationem, quae in dioecesi Ilcinensi praescribi solet in summa scutatorum viginti quinque monetae Florentinae.

» Ex testimonio duorum Sacerdotum, quibus Episcopus Ilcinensis veritatem indagandam commisit, habetur, ex fructibus bonorum, quibus primitiva dos Beneficii fuit constituta, percipi posse annua scutata sex et viginti. Onus vero quinquaginta circiter Missarum addictum Beneficio est. Sed an Missarum onera sint detrahenda ex fructuum aestimatione, ad effectum de quo hic agitur, *relinquendum esse arbitrio et conscientiae Ordinariorum,* rescripsit S. Congregatio in *Ariminen. 17 Iunii 1723 ut in lib. 73 Decr. pag. 333* et videre etiam est apud *Ursayam Discep. 4 Tom. 5. par. 1* qui de ea quaestione tunc scripsit iussu huius Sac. Congregationis.

» Nuper vero etiam addidit Episcopus Ilcinensis, quod anno 1730 Ioannes Franciscus Salius Plebanus parochialis Ecclesiae Cinigiani donavit eidem Beneficio s. Michaelis Archangeli quaedam alia bona, quae in annuo fructu reddunt scutata duodeviginti, iuxta documentum transmissum: affirmavitque idem Episcopus eam donationem iam obtinuisse effectum, et proventus bonorum priscae doti addictorum re ipsa percipi a Laurentio.

» Denique subiunxit Episcopus Ilcinensis alios itidem Clericos fuisse a praedecessoribus Episcopis inauguratos sacris Ordinibus ad titulum ipsius Beneficii de quo agitur, ac nominatim Iosephum Mariam Pisarum, qui Beneficium illud dimisit, quando assecutus fuit aliud Beneficium Parochiale in dioecesi Crassetana.

» Haec quoad Ordines Laurentio collatos sine litteris dimissoriis Episcopi Pientini. Quantum vero attinet ad Litteras testimoniales, Constitutio Innocentii XII ita statuit: *praeterea Clericum, qui legitime iam a proprio Episcopo ad eamdem Clericalem Tonsuram, seu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo, ratione ac titulo cuiuscumque Beneficii in illius dioecesi obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante corum-*

dem susceptionem testimoniales litteras proprii Episcopi, tam originis, quam domicilii, super suis natalibus aetate, moribus, et vita, sibi concedi obtinuerit, easque Episcopo ordinanti in actis illius Curiae conservandas exhibuerit.

» Litterae autem, quas anno 1730 Laurentius Medicheschius impetravit ab Episcopo Pientino, ita se habent – *Testamur Clericum Laurentium Medicheschi nostrae Dioecesis in minoribus Ordinibus constitutum, nullo excommunicationis, irregularitatis aut cuiusvis alterius canonici impedimenti vinculo, saltem quod sciamus innodatum existere, neque ullo crimine postulatum, sed esse bonis et honestis moribus praeditum, ac talem, qualem in sortem Domini vocatos decet.* –

» Negat igitur Episcopus Pientinus has Litteras testimoniales fuisse traditas Laurentio ea mente, ut iis uti posset ad sacros Ordines suscipiendos ab alio Episcopo, sed eas tales inquit fuisse, quales generatim concedi solent quibuscumque Clericis e dioecesi discedentibus; aliam vero peculiarem esse formulam, qua concipi ab Episcopis solent Litterae testimoniales pro evectione ad sacros Ordines, ut apud *Monacell. Formul. for. Eccles. tom. 1 tit. 4 formul. 9 pag. 82, et apud Lamperex in commentario Bullae Speculatores pag. 39 n. 344.*

» At Episcopus Ilcinensis putat per eas litteras satisfactum fuisse praescripto Bullae Innocentianae. Et quamvis non haberetur in iis testimonium de ligitimis natalibus Laurentii (id quod etiam requirit memorata Bulla), respondet tamen hoc fuisse pro certo habendum, cum ageretur de Clerico, quem ex ipsis litteris constabat iam fuisse ab Episcopo Pientino ad minores Ordines promotum.

» Aliquanto fusius oportuit haec omnia exponi a Secretario, tum quia quaestio habet aliquid singulare: tum etiam quia nihil aliud de scripto circumferetur, ex quo EE. VV. statum controversiae deprehendere possint. Ad clariorem vero eius decisionem distincta haec dubia proponuntur.

I. » An Clericus Laurentius Me» dicheschius fuerit licite ordinatus » ad titulum Beneficii, de quo agi» tur.

II. » An praedictus Laurentius » licite fuerit ad sacros Ordines pro» motus ab Episcopo Ilcinen. in cu» ius Dioecesi Beneficium illud exi» stit, sine Litteris dimissoriis Epi» scopi Pientini.

III. » An Litterae testimoniales, » quas idem Laurentius impetravit » ab Episcopo Pientino, fuerint suf» ficientes ad licitam Ordinationem.

IV. » An, et qui Ordines con» tulit, et qui eos suscepit, incide» rint in poenas statutas a Sacro » Concilio Tridentino et a Bulla » *Speculatores* in casu etc:

» S. Congregatio Concilii causa cognita die 18 Iulii 1733 respondere censuit:

» Ad primum *Affirmative*. Ad secundum *Affirmative*. Ad tertium *Affirmative in casu, de quo agitur*. Ad quartum *Negative*. »

PROSECUTIO EIUSDEM CAUSAE QUOAD TERTIUM DUBIUM EX OFFICIO FACTA.

« In postrema Congregatione habita die 18 Iulii discussa fuit haec Causa, quae versatur circa interpretationem consultissimae et saluberrimae Constitutionis editae a sa. me. Innocentio XII, cuius initium est — *Speculatores* —. Cum autem ad III Dubium his verbis conceptum: *An litterae testimoniales, quas Laurentius Medicheschius impetravit ab Episcopo Pientino, fuerint sufficientes ad licitam ordinationem*, — responsum fuerit — *Affirmative in casu, de quo agitur*, — operae pretium visum est quaestionem hanc iterum examinari, cum in utramque partem gravia sint momenta rationum, et plures ex EE. PP. opinione discrepaverint.

» Lege ab Innocentio Pontifice lata sancitum ita est — *Praeterea Clericum, qui legitime iam a proprio Episcopo ad eamdem Clericalem Tonsuram, seu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo, ratione ac titulo cuiuscumque Beneficii in illius dioecesi obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante eorumdem susceptionem testimoniales literas proprii Episcopi, tam originis, quam domicilii, super suis natalibus, aetate, moribus, et vita sibi concedi obtinuerit, easque Episcopo ordinanti in actis illius Curiae conservandas exhibuerit.*

» Huic igitur legi videndum est, an satisfecerit ea formula Litterarum, quas Laurentius obtinuit ab Episcopo Pientino sub annum 1730 et quibus fretus Episcopus Ilcinensis ei omnes sacros Ordines contulit anno 1731 ad titulum Beneficii in sua dioecesi existentis. Litterarum exemplum est hoc: *Testamur Clericum Laurentium Medicheschi nostrae dioecesis in minoribus Ordinibus constitutum nullo excommunicationis, irregularitatis, aut cuiusvis alterius canonici impedimenti vinculo, saltem quod sciamus, innodatum existere, neque ullo crimine postulatum, sed esse bonis et honestis moribus praeditum, ac talem, qualem in sortem Domini vocatos decet.*

» Deest igitur in his Litteris testimonium de natalibus. Illegitimus quippe est irregularis nec promoveri ad Ordines debet, iuxta sanctionem Bonifacii VIII in *cap. 1° de Fil. Presbyt. in 6°*. Neque vero minus necessaria censeri poterat testificatio de legitimis natalibus Laurentii, propterea quod ex Litteris ipsis constaret, eum iam fuisse in minoribus Ordinibus constitutum. Siquidem praecedens minorum Ordinum susceptio non satis per se probat Clericum ex iustis nuptiis procreatum fuisse, cum illegitimus possit ab Episcopo per dispensationem effici habilis ad Ordines dumtaxat minores, iuxta ci-

tatum *cap. 1 de Fil. Presbyt. in 6°*. Quamobrem oportebat proferri testimonium de legitimis natalibus, ut Laurentius a minoribus Ordinibus, quos Episcopus Pientinus ei contulerat, evehi posset ad sacros, utque Episcopus Ilcinensis per illud medium, quod Bulla Innocentiana praescribit, compertam haberet huiusmodi conditionem; vel si ea deesset, iuberet prius doceri de impetrata Apostolica dispensatione.

» Secundo desideratur in eisdem Litteris testimonium de aetate, ut certus redderetur Episcopus ordinans de aetate, iuxta Tridentinas leges idonea ad singulos sacros Ordines. Quamquam vero aliis documentis perfici utraque probatio potuerit, non satis tamen iis confidisse censetur Bulla Innocentiana, cum alienus Episcopus decipi falsis documentis valeat (ut non raro accidit), ac idcirco requisivisse videatur Pontifex testimonium Episcopi, tam originis, quam domicilii, quippe qui non tam facile falli possunt circa homines iam sibi notos, suaeque iurisdictioni subiectos.

» Ad hanc rem spectant, quae habet *La Croix lib. 6 par. 2 n. 2252*, ibi — *Si neuter Episcopus testatus sit ver. gr. de aetate, ordinandus autem afferat testimoniales de aetate ex libro baptismali a Parocho scriptas, dubitatum est, an hoc sufficeret? Negarunt aliqui, quia Constitutio Innocentii XII requirit testimonium de aetate dandum determinate ab Episcopo, nec sufficit aliunde haberi certitudinem; alioquin si Ordinans sit certus v. g. de moribus Titii, quia ipse cohabitavit satis diu, ordinare posset sine testimonialibus ullius alterius Episcopi. Et ratio potest esse, quia quamvis in hoc casu particulari videatur cessare finis legis, qui est certitudo de aetate, et reliquis, non ideo cessat lex illa, quia nempe re ipsa manet finis legis, qui est evitare fraudes, quae communiter evenirent, si sufficeret quaevis certitudo ex testimonio cuiuscumque alterius, qui non esset Episcopus originis aut domicilii. E contra alii duo aut tres Doctores, quos interrogavi, putarunt sufficere, quia si ita semper haberetur certitudo, numquam esset periculum fraudis; et quamvis hoc testati non sint Episcopi, praesumitur omissum, quod nescirent, sicque se remitterent ad certitudinem aliunde accipiendam.* — Porro testimoniales Litteras impetrari oportere ab Episcopo originis, etiamsi quis inde discesserit in tali aetate, in qua nullum canonicum impedimentum contrahere potuerit, (ac proinde in casu, quo de natalibus solum, ac de aetate testari queat Episcopus originis) deducitur ex resolutione edita in *Laquedonien. seu Bituntina Ordinationis 16 Novembris 1709*, ut in *lib. 59 Decretor. pag. 365*.

» Tertio est animadvertendum, quod de vita et moribus Laurentii non fuit edita testificatio speciatim ad effectum promotionis ad omnes Ordines sacros. Multum vero interest inter eam vivendi rationem, ac di-

sciplinam quae satisfaciat statui minorum Ordinum, et aliam, quam exposcit superior gradus, sive Subdiaconi, sive Diaconi, sive Presbyteri. Itaque Sacrum Concilium Tridentinum discriminatim, habitoque peculiari respectu, tam ad Ordines minores, quam ad singulos maiores exigit peculiare testimonium de morum conditione, et vitae instituto iis gradibus consentaneo, ut videre est *in cap. 5, 7, 8, 12, 13 et 14, sess. 23 de Ref.* ut notat *Fermosin. ad Tit. de Scrut. in Ord. facien. q. 1,* ac longe uberius, luculentiusque *Hallier de Sacr. elect. et ordin. Tit. de variis testimoniis Ordinandorum Art. 2 a pag. 45 ad 68.*

» Tametsi igitur Constitutio Innocentiana expresse non praecipiat, ut testimonium ab Episcopo originis, et domicilii obtinendum de vita, et moribus Clerici, qui ad maiores Ordines promoveri ab alio Episcopo cupiat, sit conceptum relate ad effectum suscipiendi eosdem Ordines; haud tamen vere fuisse mentem Legislatoris coniicitur ex natura ipsa rei de qua agebatur; nam cum haec regula ibi statuatur servanda praecise ad effectum Ordinationis, et ad hoc ut Episcopus Sacerdotio initiaturus novum recentemque subditum ratione Beneficii, et antea sibi minime notum, certus reddi possit, quod mores eiusdem ordinandi respondeant sanctitati gradus suscipiendi, plane sequitur, eo animo fuisse Innocentium Pontificem, ut Litterae testimoniales vitam, moresque Clerici commendent, non absolute et simpliciter, sed relate ad omnes sacros Ordines, ad quos optet quis promoveri; et quibus, ut initietur, idoneum dignumque eum esse per tales Litteras debet comprobari; ideoque iubet etiam Pontifex, de eisdem Litteris testimonialibus expressam fieri mentionem in collatorum Ordinum testimonio.

» Istiusmondi interpretationem non obscure confirmat Decretum a sancto Carolo Borromaeo editum in Concilio IV Provinciali *par. 2 tit. 1. Quae pertinent ad Sacramentum Ordinis* — his verbis — *Saepe illud facileque evenit, ut vel hominis mores mutentur, vel quod de illius vita minus antea notum, atque exploratum erat, id postea aliquando patefiat, quo fit, ut quem Episcopus, Superiorve aliquando probarit, dignumque existimarit, aliquo etiam sacro Ordine initiari, illum ipsum inveniat indignum, neque idoneum esse, cui idem, aut maior Ordo conferatur. Quare ut et erroribus multiplicique fraudi occurratur, et plane serventur Decreta illa Tridentina, unum, quo vetatur ad superioris Ordinis gradum illos ascendere, qui in inferiori aliquandiu, Episcopi iudicio, versati non sint, quique cum aetate, vitae etiam merito doctrinaque maiori non processerint: alterum, quo cavetur, nemini licere ab alio Episcopo primam Tonsuram aut Ordinem aliquem suscipere, nisi eius probitas et mores Ordinarii sui testimonio primum commendentur: Episcopus aliusve Supe-*

rior, prout pro sua prudentia pietateque expedire censuerit in primis videat, ne cuiquam, antequam sacrae Ordinationis tempus proxime instet, litteras eiusmodi testimoniales Dimissoriasque pro Ordinibus ab alio Episcopo suscipiendis, sine necessaria causa unquam concedat.

» Satis itaque constat, Litteras testimoniales morum, ut Sacro Concilio Tridentino satisfaciant, eo spectare ac tales esse oportere, ut probatum testatumque reddant vitae meritum idoneum ad tales Ordines suscipiendos, prout singulos eorum gradus decet. Si vero testimonium a Tridentina Synodo requisitum tale esse debet, ut respectum habeat ad eos Ordines, quibus inaugurandus quis sit, certe non aliud fieri potest iudicium de forma et qualitate Litterarum testimonialium, de quibus loquitur Bulla Innocentiana, quippe quae prodiit ad redintegrandam firmiusque retinendam disciplinam a Tridentinis Patribus constitutam.

» Hoc ipsum confirmat consuetudo apud Episcopos vigens, nimirum ut litterae testimoniales, quibus Clericus uti intendat ad suscipiendos ab alio Episcopo ulteriores Ordines, id peculiariter declarent, et singula recenseant ad hunc effectum opportuna. Formulam hoc modo compositam, et in Hispanis Regnis servatam, refert Lamperez *in Commen. ad Bullam Specul. pag. 39 n. 344.* Eamdem quoque, veluti usitatam in Episcopatibus Italiae, tradit *Monacell. in Formul. For. Eccles. tom. 1 tit. 4 Formul. 9 pag. 82.* Atque id ipsum deduci videtur ex recenti Concilio Romano *tit. 6 cap. 4*, ubi agens Pontifex de huiusmodi Litteris testimonialibus sic concludit — *Neque Testimoniales litteras ullatenus concedi volumus, nisi praevio antedicto examine habiles ad Ordinem approbari meruerint,* — ut scilicet significaretur testificationem respicere debere speciatim habilitatem ad talem, vel talem Ordinem.

» Et re quidem vera exemplum Litterarum testimonialium, quae in Urbe Roma expediuntur ab Eminentissimo Vicario, est hoc — *Cum NN. natus in Urbe per accidens, a R. P. D. Episcopo NN. suo Ordinario ad primam Clericalem Tonsuram* (sive minores, sive sacros Ordines, de quibus fit mentio) *promoveri cupiat, propterea a Nobis testimoniales litteras super suis natalibus, aetate, vita, et moribus ad formam Constitutionis S. M. Innocentii XII, quae incipit* — Speculatores — *humiliter requisivit. Hinc tenore praesentium notum facimus et attestamur praedictum NN. ex legitimo matrimonio natum fuisse in hac alma Urbe die etc. Augusti etc. et baptizatum die etc. in Parochiali Ecclesia S. N. Sacro Chrismate confirmatum in Sacrosancta Lateranen. Basilica, et in propria Parochiali Ecclesia S. N. tribus diebus festivis de praecepto proclamatum, nullius censurae vinculo, nec alio canonico impedimento, quo a suscipienda dicta Clericali Tonsura* (sive minoribus, sive sacris Ordinibus) *arceri, aut te-*

neri possit (quod sciamus) irretitum esse per totum tempus, quo in Urbe moras traxit, nempe ab eius nativitate usque ad mensem etc. anni etc. sed fuisse, et esse in statu libero, et soluto, bonis vita, moribus, et fama imbutum, prout ex legitimis documentis in Secretaria nostri Tribunalis constare fecit.

» Adstipulatur praeterea ritus Pontificalis Romani, de quo etiam in *capit. unic. de Scrutin. in Ord. facien.* In ipsa enim Ordinum celebratione palam interrogante Episcopo Archidiaconum, sive eius officio fungentem, num sciat eos, qui ad Diaconatum, et Presbyteratum sunt promovendi, dignos esse, singillatim ille quoad unumquemque eorumdem sacrorum Ordinum magna voce respondet — *quantum humana fragilitas nosse sinit, scio et testificor dignos esse ad huius onus officii.* — Scilicet dignos et idoneos non utcumque, sed relate ad eum Ordinem, qui sit conferendus, et ad sacrum illud ministerium de quo suscipiendo agatur.

» Nec vero, si ita concipiantur litterae testimoniales, dici posset eas non fore diversas a litteris dimissoriis. Vere enim magna inter eas adhuc superesset differentia, nam litterae dimissoriae exprimunt traditam facultatem, ut alter Episcopus possit Clericum illum ad Ordines promovere. Litterae autem testimoniales non hanc facultatem impertiuntur, quia supponitur facienda Ordinatio ab alio Episcopo non indigente traditione huius facultatis, sed ea potituro iure suo, solumque continent testimonium, quod Clericus promovendus sit dignus, cui tales Ordines conferantur, quemadmodum haec diversitas internosci potest ex litteris utriusque generis, quarum formulam recenset *Monacell. tom. 1 tit. 4 formul. 3 et formul. 9.*

» Vere tamen etiam differunt litterae testimoniales, quae dantur ea mente, ut ad praescriptum Bullae Innocentianae exhibeantur alteri Episcopo Ordines collaturo ei, qui Beneficium in sua dioecesi fuerit assecutus, a litteris testimonialibus, quae concedi solent ad commendandum Clericum e dioecesi proficiscentem, ut istarum quoque formula habetur apud *Monacell. dict. tit. 4 formul. 6.* Sed si istiusmodi litterae nullum exprimentes respectum promotionis ad Ordines, approbentur tanquam idoneae, et Bullae Innocentianae satisfacientes ad suscipiendos ab alio Episcopo Ordines, facilis sterneretur via fraudibus cum non mediocri ecclesiasticae disciplinae discrimine, quemadmodum conquestus fuit Episcopus Pientinus, sic scribens — *Si de testimonialibus agatur, non inficior, quod a mea Curia concessae fuerint Clerico Laurentio Medicheschio paulo ante eius discessum, prout Clericis omnibus illas postulantibus, et praesertim discessuris conceduntur, sed limitate ad mores, et absque ullo prorsus respectu ad Ordines suscipiendos, de quibus nec per umbram fuit cogitatum,* — et infra — *prius audivi, dictum Me-*

dicheschium celebrasse Missam in hac mea dioecesi, quam fuisse ordinatum Sacerdotem. — Similes itidem querelas non ita multo pridem detulit ad hanc Sacr. Congregationem Archiepiscopus Pisanus, cum Petrus Christophorus Cosci qui diuturnum domicilium habuerat in dioecesi Pisana, *extortis* (sic scribebat Archiepiscopus) *Litteris testimonialibus ad alium finem a Vicario Generali,* Sacros omnes Ordines suscepisset ab Episcopo originis, ut expositum fuit in Folio Congregationis habitae die 26 Ianuarii 1732.

» Posset quidem huius fraudis periculo occurri, apponendo in ipsis litteris testimonialibus, quas reticito consilio ascendendi ad sacros Ordines petant discessuri e dioecesi, declarationem, ut vitae, et morum commendatio in eis exposita non intelligatur suffragari ad Ordines suscipiendos ab alio Episcopo. Sed nemo non videt id fieri non posse, salva et incolumi eiusdem Clerici fama, quia plus fortasse ei officeret suspicio, quam excitaret haec declaratio, quam profutura esset ipsa morum vitaeque commendatio.

» Haec sunt, quae ex una parte considerari possunt. Ex alia vero occurrunt itidem plura non levis ponderis ad rei gestae approbationem vel saltem excusationem. Quandoquidem Bulla Innocentiana clare, et aperte non iniungit, quod litterae testimoniales ab Episcopo originis, et domicilii impetrandae exprimere debeant causam, ob quam dentur, videlicet suscipiendi Ordines ab alio Episcopo ratione Beneficii. Praeterea cum in Litteris Episcopi Pientini affirmaretur, Laurentium nullo irregularitatis vinculo esse irretitum, haec ipsa assertio includere videbatur testimonium de legitimis natalibus, quorum alioqui vitium reddidisset Laurentium irregularem. De aetate vero ad sacros Ordines requisita aliunde certo constare potuit. Denique cum testaretur Episcopus Pientinus Laurentium fuisse immunem a quocumque Canonico impedimento, atque etiam bonis et honestis moribus praeditum, *ac talem, qualem in sortem Domini vocatos decet,* recte potuit existimare Episcopus Ilcinensis huiusmodi testificationem referri ad eam quoque morum probitatem, quam status ecclesiasticus postulat, quaeque convenit gradui maiorum Ordinum. Saltem vero concludendum videtur excusatione dignos, et Episcopum ordinantem, et Clericum ordinatum, ne obnoxii facti fuerint poenis statutis a Sacro Concilio Tridentino, et a Bulla Innocentiana, prout in casu non absimili excusationi locum dedit Sacra Congregatio in *Firmana, seu Lauretana Ordinationis 14 Novembris 1705 lib. 55 Decr. pag. 395.*

» Dignentur itaque Eminentiae VV. decernere:

» An quoad III et IV Dubium sit » standum, vel recedendum a decisis » die 18 Iulii proxime praeteriti in » casu etc. »

»S. Congregatio causa iterum dis-

cussa die 8 Augusti 1733 respondere censuit.

» Quoad tertium *recedendum a decisis.*

» Ad quartum vero *consulant conscientiae suae.*»

Ex quibus colliges:

I. Quamvis adsint Beneficia ecclesiastica, quae ob peculiarem suam indolem non existimantur idonea ad rite constituendum titulum s. Ordinationis; non exinde tamen semper concludi posse, ea idonea non esse ut Clericus, qui aliquod ex huiusmodi Beneficiis pacifice possideat, non evadat subditus ratione s. Ordinationis Episcopo in cuius dioecesi tale Beneficium possideat.

II. Non iisdem enim legibus utraque res regitur; quum Beneficium, quo aliquis fit subditus alieno Episcopo, sequatur leges in Constitutione Innocentii XII constitutas, et Beneficium ad titulum s. Ordinationis alias canonicas normas sequatur.

III. Clericum, qui Beneficium sufficiens in aliena dioecesi obtineat atque pacifice possideat, eo ipso evadere subditum, causa s. Ordinationis, huius quoque Episcopi, ita ut possit ab huius dioecesis Episcopo ordinari sine litteris dimissoriis Episcopi proprii domicilii.

IV. Non posse tamen ab hoc Episcopo ordinari sine literis testimonialibus Episcopi tam originis quam domicilii.

V. Eiusmodi literas testimoniales adamussim testari debere iuxta praescriptum ss. canonum Tridentini Concilii et Constitutionis Innocentianae ad effectum cuiusque sacri Ordinis suscipiendi.

VI. Colliges praeterea, literas testimoniales ad Ordines a literis dimissoriis ex eo essentialiter differre, quod literae dimissoriae tribuant ac exprimant traditam facultatem ad suspiciendos Ordines, quod non faciunt literae testimoniales.

MATRIMONII

Die 24 Ianuarii 1871.

Compendium facti. Caius inierat sponsalia cum Lucia, sed, antequam matrimonium contraheretur, ob compertam eiusdem Caii impotentiam, ut testes deponunt, sponsalia illa soluta sunt.

Ad alia vota se convertit Caius, atque uxorem petiit Iuliam; intra tres menses matrimonium inire paciscuntur. Neque a proposito valuerunt removere parentes puellae epistolae anonymae ad eos missae quae conclamabant notoriam Caii impotentiam: eas enim epistolas legendas tradebant Caio, qui indignabundus tamquam ex invidia calumniaque conscriptas reiiciebat.

Die itaque 31 Ianuarii 1864 Caius, duos et viginti annos natus, et Iulia duodeviginti, iuxta Ecclesiae ritum matrimonium celebrarunt.

Eiusmodi causa ex illis est, quas honestas non patitur, ut publice exponantur. Satis est scire, ex toto processu scatere viri frigiditatem et omnimodam impotentiam: indicabo tantum iudicialem procedendi modum rite servatum.

Duos fere annos cohabitarunt coniuges, donec vir crebris vexationibus uxorem afficiens eam e domo sic exire coegit.

Duobus aliis post annis, die 17 Ianuarii 1868, supplices preces Iulia porrexit suo Archiepiscopo ut declararet matrimonii nullitatem ex causa viri impotentiae antecedentis matrimonium et perpetuae, qua de causa processum conficeret iuxta Benedictinam Constitutionem, *Dei miseratione*. Archiepiscopus rem omnem commisit suo Vicario Generali, qui iuris ordine servato processum aperuit et sententiam definitivam edidit: quod sic contigit.

Intimato per Vicarium libello mulieris reo convento Caio, hic, neque per se, neque per Procuratorem, ullum unquam verbum respondit. Et quamvis sive in eius domiciliis, sive per publica edicta usque ad iudicii exitum per Curiam archiepiscopalem ei fuerint acta intimata, ille in sua contumacia constanter et pertinaciter perstitit. Denique, declarata iudiciali Decreto viri contumacia, die 5 Martii 1868 Iudicium prosequutum est, atque lis contestata fuit inter actorem seu Iuliam ex una et matrimonii validitatis Defensorem ex alia parte.

Porro omnia processualia acta rite inita prosecuta et absoluta sunt ad normam dictae Constitutionis, *Dei miseratione*, et iuxta Instructionem S. C. C. editae die 22 Augusti 1840 (1). Idque non solum quoad ea quae communia esse solent pluribus causis; sed etiam quoad ea quae specialiter in eiusmodi matrimonialibus causis vel praescripta sunt vel commendata. Sic nihil causa desiderandum reliquit circa constitutionem, iuramentum, adsistentiam Defensoris matrimonii in quovis actu iudiciali et in examine testium: itidem rite examinata fuit uxor, altero coniuge in pertinaci contumacia manente, aliique testes tum a parte, tum a fiscali Promotore et matrimonii Defensore inducti: testimonium septimae manus exquisitum circa veracitatem iuratae confessionis iudicialis a coniuge reclamante prolatae et circa propriam credulitatem: locum habuit inspectio corporis iuxta dictae Instructionis tramites.

His omnibus iudicialibus actis rite absolutis, a Vicario Generali iniungitur tum Fisci patrono et Defensori validitatis matrimonii, tum causidico Iuliae, ut deductiones in causa conclusionales penes acta exhiberent, et Caius reus contumax etiam per edictum vocaretur. Cui Decreto, nulla interiecta mora, statuta die 23 Februarii 1869 partes obediunt, suasque conclusiones exhibent.

Atque matrimonii Defensor inter cetera animadvertit: actorem sero incusasse penes Curiam viri impotentiam, unde suspicari fas esse arbitrabatur, impotentiam non praecessisse matrimonium, sed supervenisse: depositiones iuratas duorum testium septimae manus contrarias esse depositioni iudiciali Iuliae: probationes virginitatis a peritis iudicialibus deductas nullius momenti esse, quippe fallibilia et incerta virginitatis signa, et praesertim quoad hymenem: testes productos testari quidem de publica voce super viri impotentia, at eorum neminem clare exponere scientiae causam, dubiumque adhuc manere ab externa corporis conformatione Caii, quae virilem potentiam adesse suaderet: deesse tandem triennale experimentum ex Cap. *Laudabilem, de frigid. et malef.* praescriptum (2).

(1) Eiusmodi Instructionem habes expositam in *vol. I pag. 439;* et Constitutionem *Dei miseratione, in vol. IV pag. 346 et seqq.*

(2) Caelestinus III in citato cap. *Laudabilem* haec rescripsit: « *Requisivisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulae*

Ad petitionem pontificiae dispensationis super matrimonio rato et non consummato, quam apud S. Sedem ab Ordinario commendari postulabat Iuliae procurator, validitatis matrimonii Defensor declarabat, nullas sibi rationes suppetere, ut sese opponeret: immo fassus est, aversionis et odii ipsos inter coniuges eorumque familias satis apud acta comprobatas causas huic petitioni suffragari.

E converso Orator Iuliae, enumeratis variis praesentis iudicii stadiis, plura congessit sive in facto sive in iure, quibus satis superque constare contendebat de *antecedenti* ac *perpetua* viri impotentia, nec non de *physica* Iuliae virginitate: ideoque iuxta tramites ss. canonum proclamandam a Iudice esse matrimonii nullitatem.

Insuper cum in tuto positum esset, matrimonium huiusmodi licet ratum numquam fuisse consummatum, locum esse, animadvertit, Apostolicae dispensationi ex iustitia: neque ad hoc decsse aiebat motiva vera honesta et urgentia, quae iuxta Canonistas satis superque essent ad dispensandum.

Itaque Vicarius Generalis, revocatis in summa capita omnibus iudicialibus actis, quae magno continentur volumine, sibi quinque quaestiones ab actorum visceribus exorientes singillatim evolvendas suscipiens, easque resolvens, denique die 25 Februarii 1869 hanc definitivam sententiam protulit.

nuptialis (in qua si defecerint separentur). *Nos vero praesenti consultatione sentimus, ut a tempore celebrati coniugii si frigiditas prius probari non posset cohabitent per triennium, quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint et iuxta Decretum Gregorii mulier per iustum iudicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium, si autem ille aliam acceperit separentur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam etsi non ut uxorem, saltem habeat ut sororem. Si autem quod numquam se invicem cognoverint ambo fatentur, cum septima manu propinquorum vel vicinorum bonae famae (si propinqui defuerint), tactis sacrosanctis Evangeliis uterque iureiurando dicat quod numquam per carnis copulam una caro effecti fuissent, et tunc videtur, quod mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc hi qui iuraverant rei periurii teneantur, et peracta poenitentia cogatur ad connubia priora redire.* »

Haec simplex procedendi ratio, quae aetate Caelestini III sub finem saeculi XII et antea vigebat, saeculis sequioribus in desuetudinem paullatim abiit, et aetate nostra triennale illud experimentum ab aula, ut dici solet, recessit; quum alia procedendi methodus paullo quid implexior et prolixior, praesertim ob hominum malitiam, constituta sit.

« 1 Dissolvendum esse matrimonium Iuliae N initum cum Caio N, utpote nulliter contractum, prout definitiva sententia dissolvimus.

» 2 Condemnandum esse reum contumacem iudicialibus expensis, aliisque damnis ex eo praefatae Iuliae sortitis, non exclusa debita Advocato et Procuratori compensatione, prout praesenti definitiva sententia condemnamus. »

Ab hac sententia Fiscus et validitatis matrimonii ex officio Defensor, iuxta Const. *Dei miseratione* §. 8, rite appellavit ad S. Apostolicam Sedem pro eiusdem matrimonii validitate, propter motiva in fiscalibus conclusionibus in scriptis exposita.

Interposita autem appellatione, atque transmissis ad S. C. C. omnibus actis, mulier preces dedit Archiepiscopo, ut saltem dispensatio concederetur. Tunc Rm̃us Archiepiscopus omnibus actis ad S. Congregationem transmissis, monuit: « S. Congregatio pro sua auctoritate et sapientia iudicabit de causae merito deque ritu actorum: et pro sua iustitia sive sententiam meae Curiae confirmet sive infirmet, supplico ea ratione qua possum, ut a Romano Pontifice Apostolica dispensatio super matrimonio rato et non consummato concedatur: hac enim dispensatione submoverentur mala, damna et peiora scandala, quae conturbare violenter possent utrasque familias et in desperationem mulierem coniicere, quae animae suae salutem suumque honorem negligeret, praeter ordinis socialis perturbationem si ad alia matrimonialia vota convolare vellet. »

Hisce habitis, iam apud S. Congregationem Decretum editum fuerat, *ponatur in folio citata parte et defensore matrimonii ex officio*, quando Rm̃us Archiepiscopus iterum litteras dedit, ut, habita ratione paupertatis mulieris, causa, non iuris ordine servato per Procuratores et Causidicos, sed oeconomice pertractaretur. Hac re delata SS̃mo Patri, habita ratione peculiarium circumstantiarum, SS̃mus annuit pro gratia, praevio voto Theologi et Canonistae et animadversionibus Defensoris ex officio, prouti eiusmodi causae pertractantur, quae *oeconomice* pertractari dicuntur.

Tum Canonista tum Theologus in eandem sine haesitatione devenerunt sententiam, matrimonium videlicet esse nullum ex impotentia viri *antecedenti* et *perpetua*, ita ut neque opus esset

Apostolica dispensatione super matrimonio rato et non consummato: ideoque Curiae sententiam esse confirmandam opinati sunt. Quod si tamen ad cautelam dicta dispensatio Apostolica implorari vellet, ostendebant simul non deesse in themate validas causas dispensationis; praesertim impotentiam viri, quae si forte non fuisset *antecedens* vel non satis demonstraretur *perpetua,* causa tamen fuisset dispensationis; cui accedebant inimicitiae, simultates etc.

Canonista enim, qui accuratissime omnia ad normam iuris expendit ad has conclusiones devenit sic scribens: « ex his omnibus testium depositionibus iuramenti religione firmatis luculentissime constat: 1 Caium laborare impotentia coeundi: 2 hanc impotentiam esse omnino certam, non dubiam: 3 esse *antecedentem* matrimonio inito cum Iulia: 4 esse *absolutam,* non relativam: 5 esse organicam seu ex natura, non ex accidentali causa: 6 tales denique eam praeseferre characteres, ut tuto iudicari possit, eam esse perpetuam. »

Theologus in suo scribendo voto sibi quandam proposuit difficultatem quae partim processum respicit partim causae meritum: inquit enim, testimonium septimae manus ex parte viri videri omissum. Hanc tamen difficultatem illico solvit, animadvertens, Medicos atque Chirurgos fuisse rite examinatos, qui curabant Caii familiam ipsumque Caium. Animadvertit praeterea, in themate testimonium septimae manus ex parte viri non esse, ex iuris praescripto, necessarium, adducens auctoritatem Reiffenstuel, *lib.* 4. *Decret. tit.* 15. *n.* 51, qui haec tradit: « Illud etiam » notandum, quod si una parte negante, altera pars coniugum » affirmet impotentiam perpetuam et res probari etiam debeat » cum iuramento credulitatis propinquorum, non requiruntur » quatuordecim, seu ex qualibet parte septem; sed sufficiunt » septem ex parte affirmantis; Sanchez *lib.* 7. *disp.* 109. *n.* 13, » *cap. Proposuisti* 4 *de probat* (1). » Notavit denique Theologus in themate undeviginti testes fuisse iuridice examinatos.

(1) Interpretes ss. canonum valde accurate scripserunt de numero testium qui appellantur *septima manus,* idest auxilium septem testium ex utraque parte propinquorum vel vicinorum, quorum testimonium in veteri methodo tractandi eiusmodi causas erat auxilium praecipuum ad iudicandum: sed in praesenti disciplina animadverti, eiusmodi testimonium septimae manus universim quidem

Matrimonii Defensor ex officio scribens contra Iuliae instantiam, seu pro validitate matrimonii institit maxime contra obstetricum testimonium, referens eorum auctorum opiniones, qui docent, incerta admodum esse virginitatis signa; immo neque eiusmodi certa signa dari: hoc autem posito irridebat testimonium obstetricum, quae in iudicio facilitate summa fassae sunt, se ictu oculi, absque ulla haesitatione, cognoscere solere virginitatis signa; eademque facilitate de perfecta virginitate Iuliae testimonium dederant. Curavit Defensor infirmare testimonium medicorum, dicens, horum iudicium plene fuisse innixum labili testimonio obstetricum.

Animadvertit praeterea, Caium sive ob contumaciam latitaret, sive esset rerum quae de eius matrimonio agebantur, ignarus, auditum non fuisse neque physico peritorum examini subiectum ad eius cognoscendam impotentiam: ideoque concludebat, non posse conclamari matrimonii nullitatem: non enim agi de re, cuius iudicium adversum feriat tantum viri personam, sed ipsam validi matrimonii causam: neminem enim solvere posse, quod Deus coniunxerit.

Eo magis, quod testimonium septimae manus ex parte viri non fuerit auditum.

Post haec curavit Defensor infirmare depositiones testium, contendens aliquos vel non esse audiendos, quia turpitudinem propriam in iudicio fateri non erubuerant, vel quia subornatos esse inquiebat, vel quia inverisimilia aut falsa et contradictoria, uti aiebat, deponebant.

His aliisque pluribus copiosissime deductis proposita sunt resolvenda

Dubia.

I. « An sententia Curiae (N) sit confirmanda vel infirmanda » in casu.

requiri a S. Congregatione; sed numquam animadverti, S. Congregationem exigere adamussim septem ex una parte et septem ex alia, neque distinguere, ut interpretes faciunt, quando sit satis habere eos testes ex una tantum parte: requirit universim testimonium septimae manus, idest aliquem numerum sive propinquorum sive vicinorum sive amicorum aliorumve, qui praesumantur rem melius de qua agitur cognoscere.

» Et quatenus negative ad primam partem, affirmative ad » secundam:

II. » An sit consulendum Ssmo super dispensatione matri- » monii rati et non consummati in casu.»

Resolutio. S. Congregatio Concilii causa cognita in comitiis habitis die 24 Ianuarii 1871 respondere censuit:

Ad I. *Sententiam esse confirmandam vetito viro transitu ad alias nuptias, inconsulta S. Congregatione.*

Ad II. *Provisum.*

Matrimonii Defensor post huiusmodi Resolutionem novam audientiam postulavit, ut iterum disputaretur super utraque dubiorum formula: id notificatum fuit utrique coniugi; vir enim suum Causidicum designaverat penes S. Congregationem, atque praefixus est eis terminus ad propria iura protuenda. Verumtamen ab eis neque penes Curiam neque penes S. Congregationem aliquid est deductum. Id significatum fuit Causidico a viro designato; at neque voce neque scripto aliquid ab eo dictum est: omnesque alii silentium alte servarunt.

Ex officio itaque causa reproposita est in comitiis habitis die 24 Martii 1871, cum voto alterius Theologi aliisque animadversionibus Defensoris matrimonii: atque, causa iterum discussa, ad consuetas dubiorum formulas: « I. An sit standum vel rece- « dendum a decisis in primo dubio in casu: II. An sit standum « vel recedendum a decisis in secundo in casu: » S. Congregatio respondit: ad I et II *in decisis.*

Ex quibus colliges:

I. Matrimonium ab eo contractum, qui ex natura sit absolute impotens ad consummandum matrimonium, esse ipso iure nullum.

II. Ideoque, evidenter demonstrata in foro externo eiusmodi impotentia, non opus esse, ut Pontificia dispensatio interveniat, qua dissolvatur matrimonium ratum et non consummatum: numquam enim fuit ratum quod ab initio nullum fuit.

III. Ut tamen de eiusmodi naturali impotentia constet, quae impediat matrimonium, ostendi debere, eam iam matrimonium praecessisse, non supervenisse; eamque esse absolutam, quae humano remedio vinci non possit.

IV. Colliges praeterea, contumaciae viri impotentis, qui iudicium fugiat, iam esse ex iure consultum per Defensorem matrimonii, qui pro suo officio sustinens matrimonii validitatem, viri personam suam impotentiam denegantis eo ipso sustinet.

V. Neque opus esse ad impotentiam demonstrandam triennale experimentum, quod in usu erat in veteri iure (quodque in eiusmodi causis in desuetudinem abiisse videtur), quando saltem suppetant tutiora media ad eiusmodi iudicia ferenda.

VI. Eiusmodi tutiora media esse depositiones coniugis impotentiam alterius affirmantis testimoniis opportunis confirmatas, et Peritorum et obstetricum iudicium post physicum examen rite peractum.

VII. Emisso iudicio de impotentia, S. Congregationem vetare solere parti impotenti alias nuptias non obtenta ab eadem S. Congregatione licentia (1).

(1) Confer causam quam exposui in *vol. IV pag. 198,* in qua affertur exemplum huius datae licentiae. Vetitum hoc contrahendi matrimonium parti impotenti factum non inducit per se impedimentum *dirimens,* sed dumtaxat *impediens:* manente scilicet hac prohibitione neque Ordinarii fidem liberi status dare possunt, neque Parochi matrimonio assistere, neque licite etiam ex hoc capite, qui interdictus sit, contrahere matrimonium clandestinum posset: attamen si faceret, matrimonium esset firmum si aliunde nullum non esset. Dixi si aliunde nullum non esset; sic ex. gr. si ageretur de Caio de quo in praesenti causa est iudicatum, matrimonium esset nullum vel quia impotentia absoluta laborat, vel si alia uxore ducta forte ostenderetur potens, ad primam uxorem redire esset cogendus: matrimonium enim declaratum est per se nullum ex causa dictae impotentiae, quae si revera deesset, quum non sit super matrimonio rato et non consummato dispensatum, ad primam uxorem redire Caius deberet, cum qua matrimonium adhuc consisteret. Haec tament exigerent novum S. Congregationis iudicium.

Hic fieri posset casus, quamquam speculativus potius quam practicus: pone Caium aliam uxorem ducere atque ita ut potens ostendatur: ex dictis hoc secundum matrimonium esset nullum et valeret primum: 1° posset ne R. Pontifex dispensare super primo matrimonio rato et non consummato? 2° Et dispensato primo matrimonio tantum rato convalesceret ne ipso iure matrimonium secundum?

Facilis est ad utrumque responsio: Ad I Romanus Pontifex posset: ad II opus esset ut sanaretur in radice iuxta ea quae scripsi in *vol. I pag. 182 et seqq.* aut iterum celebraretur.

SPONSALIUM

Die 29 Aprilis 1871.

Compendium facti. Ioseph diuturno amore prosequutus est puellam Conceptam, eamque denique defloravit; natumque infantem pro suo habuit et paterna cura aluit.

Postea amoris Conceptae pertaesus cum alia muliere nuptias inire properabat: Concepta, rebus cognitis, apud Curiam impedimentum interposuit, quod *nihil transeat* nuncupant.

Ioseph, ut ab hoc vinculo liberaretur, quo stante, non potuisset obtinere testimonium Curiae de statu libero, in ius vocavit Conceptam, ut interpositum impedimentum submoveretur.

Inito ergo iudicio, institutoque factorum examine, tum a Concepta ad fidem futuri matrimonii probandam tum a Iosepho ad eam denegandam allati sunt testes.

Horum plurimi a muliere prolati de promissione et repromissione matrimonii ineundi nihil explicite affirmarunt, quamvis de amoribus, deque familiaritate viri cum Concepta testati sint, nec non de stupro deque edito partu, recognitione filii a viro facta, de mandato accepto ad conciliandam dotem, et demum de comperta mulieris honestate: de qua fidem amplam iam fecerat Parochus.

Duo tamen testes de promissione et repromissione haec deposuerunt: unus enim testatus est: « Duobus abhinc annis dum essem in officina, quam Conceptae pater possidet, Ioseph aderat cum Concepta atque inter colloquia promittebat se eam uxorem ducturum, et vicissim Concepta repromittebat matrimonium.» Atque idem testis subdit: « tum ante tum post stuprum pluries Ioseph, in dicta Conceptae officina sistens, Conceptae promittebat, se eam uxorem ducturum, et vicissim respondebat Concepta, se non alii quam Iosepho nupturam. » Denique idem testis adiecit: « Scio, Iosephum, priusquam deflorasset puellam, ei promisisse matrimonium, et etiam post defloration em, quia Iosephus ipse mihi dicebat, tum ante tum post stuprum, se eam absolute uxorem ducere velle.»

Altera testis deposuit: « Iosephus pluries mihi dixit uxorem ducere se velle Conceptam; sed eius matrem annuere nolle si do-

tem mulieri non darent ducatorum 700; quam mulierem nisi Iosephus devirginasset, quemadmodum se facturum mihi significavit, eam non posset uxorem ducere. »

His omnibus obstitit Ioseph fidem testium denegans et praesertim eorum quos modo retuli, quos dicebat *singulares,* non *contestes* et fide minime dignos.

Depositionibus testium a Curia perpensis, die 6 Iunii 1868 prodiit sententia, qua dicti impedimenti appositio confirmata fuit.

Post haec diu siluit causa, et interea vir summam ducatorum 700 mulieri exhibuisse videtur ut suo iuri seu molestiis inferendis cederet: quum ipsa tamen recusaret, die 30 Iunii 1869, idest anno post, Ioseph ad S. C. C. appellavit, quin eius appellationem Conceptae significaret, neque acta Curiae transferret.

Rogatus Archiepiscopus pro informatione et voto atque ut referret de Oratoris iure transmissis actis, inter cetera monuit, appellationem factam esse post annum et vigintiquatuor dies a lata sententia.

Hisce habitis Decretum de more prodiit: *ponatur in folio super peremptione appellationis, idque notificetur Emo Archiepiscopo, qui praefigat partibus congruum tempus ad deducenda iura sua coram S. Congregatione et de resultantibus Congregationem certioret.*

Huiusmodi Decreto cognito, Iosephi Defensor preces obtulit, ut causa etiam super merito discuteretur. Atque prodiit Decretum, quod efferri solet verbo, *uniatur:* quo Decreto significatur, preces uniendas esse causae ut de his ratio quoque habeatur.

Causa itaque proposita est sub dubiorum formulis quae in calce prostant.

Disceptatio synoptica.

Defensio Ioseph. Iosephi Defensor quoad primum dubium contendebat, appellandi facultatem adhuc Iosepho manere, quod tempus ad appellandum utile non a die latae sententiae esset computandum, sed a die quo intimata sit sententia parti, quae in iudicio succubuit, iuxta tramites Codicis Gregorii XVI §. 969.

Iam vero in facto esse positum, sententiam a Curia latam non notificatam Iosepho fuisse: ergo adhuc in facultate esse Iosephi a sententia appellandi.

Ad secundum dubium super causae merito se convertens Orator animadvertit, esse in iure exploratum existentiam sponsalium non indiciis, sed validis argumentis esse probandam, propterea quod agitur de nativa hominis libertate coercenda per grave et perpetuum matrimonii iugum imponendum: ideoque nisi promissio unius et repromissio alterius adeo clare appareat, ut nullum admittat dubium, sponsalium contractum existere iudicari non posse. Quae quidem passim leguntur in huiuscemodi causis apud S. C. C. pertractatis.

Iamvero huiusmodi probationem in themate nullimode dari contendebat, tum quod ex allatis testimoniis non haberetur, tum quod puella libidine accensa virum allexerit atque urserit ad eam explendam: Iosephus enim inquiebat, se fuisse a muliere accersitum noctu et clam in domum eiusdem Conceptae, quando eius fratres somno iacerent, cuius domus ianua per Conceptam aperiretur.

Eo magis excludendam esse sponsalium existentiam Orator subiungebat, quod mulier relicta domo paterna alibi filium in lucem ediderit, atque noluerit amplius in propriam domum redire etsi Iosephus maxime urgeret, adstipulante quoque Conceptae fratre: ex quibus Orator arguebat, non ex timore patris aut fratrum, Conceptam noluisse suam domum redire, sed ex lubrica vitae ratione.

His accedebant duo testes, qui deposuerant: *identidem Iosephus eam est osculatus:* item: *in publica officina Iosephus amore ludebat cum Concepta eam deosculans.*

Quum itaque de eiusmodi muliere ageretur, quae denique virum ipsum contumeliis affecerit, neque sponsalium existentiam evinci neque locum esse impedimento *nihil transeat.*

Sed admittens Orator posse interdum praesumi existentiam sponsalium, quamvis non constet de explicita promissione aut repromissione, animadvertit, ut praesumptio vim habeat explicitae probationis, haec tria concurrere debere: 1 promissionem ostendi debere veram et liberam futuri matrimonii a viro expressam: 2 copulam carnalem consequutam: 3 notoriam honestatem mu-

lieris, quae nunquam tale dedecus passa esset, nisi sub fide matrimonii contrahendi.

Iamvero, eiusmodi elementa in themate deesse Orator contendebat: deesse primum, quum probari non posset ex testibus vera et libera promissio futuri matrimonii a viro expressa: duos enim testes a muliere deductos, qui id viderentur testari, reiiciebat Orator, tamquam singulares et non contestes, immo tamquam viri inimicos, latrones et calumniatores. Deesse secundum elementum, quod nemo ex propria scientia stupri auctorem fateretur Iosephum: deesse tertium, quod ex modo deductis ostendere curavit, idest ex osculis in publica officina receptis, ex absentia a domo causa illegitimi partus.

Ad tertium dubium gradum faciens Orator, animadvertit, facta hypothesi, de sponsalibus, stupro et honestate mulieris, in themate constare, dispensationi etiam locum esse, propterea quod mulier virum iniuriis et contumeliis affecerat, ita ut fassa ipsa fuerit, se cum eo nuptias amplius inire nolle: *domi meae te amplius nolo; te nolo, quia nuptias cum pari meo inire debeo.* Maxime vero, quod ex coactis nuptiis mali derivant exitus, iuxta textum in *cap. Requisivit,* 17, *de Sponsalibus,* in quo de muliere renuente legitur: «*cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius* (mulier, quae interposito iuramento se viro nupturam firmaverat), *quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.*»

Haec et alia protulit Iosephi Defensor.

Defensio mulieris. Mulier defensorem apud S. C. non constituit, ideoque eius defensio, prout moris est, ex officio facta.

Circa primum dubium est animadversum, tempus ad appellandum utile ex communi canonico iure esse decem dies ab habita notitia sententiae, quo inutiliter elapso, locum non amplius esse appellationi, iuxta cap. *Quod* 15 *de Sentent. et re iudic.* ubi legitur: «*Cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat iudicatae, qui ad provocationis subsidium intra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit; cum per hoc videatur per interpretationem iuris latae sententiae paruisse:*» item in cap. *Concertationi* 8. *de appell. in* 6°. In themate vero non decem dies, sed annum a lata Curiae Archiepiscopalis sententia esse praeterlapsum.

Neque dicas, codice Gregoriano inspecto, annum praeterlabi debere, ut appellatio perempta dicatur: est enim animadversum, 1 dispositiones dicti civilis codicis ad rem non facere; eo magis quod in eodem codice §. 383 legatur, *Niente viene innovato, relativamente alle Sagre Congregazioni ecclesiastiche ed alle regole che attualmente si osservano dalle medesime.* 2 Admissa etiam facultate appellandi per integrum annum, hic annus iam esset praeterlapsus; ideoque appellatio perempta.

Neque obstare in themate defectum notificationis sententiae: finem enim huius notificationis esse, ut pars in iudico succumbens sciat sententiam sibi adversam esse latam: in themate autem id latere non potuisse, cum uterque contendens suum patronum in iudicio haberet.

Quoad secundum dubium haec sunt pariter ex officio adnotata. Ut sponsalia certo existere in foro externo dicantur, oportere quidem ut promissio unius et repromissio alterius demonstretur; neque esse satis simplicem promissionis acceptationem iuxta ea quae recte ponderat Engel *De Sponsal. et Matr.* §. 2 *n.* 2 scribens: « Potest quidem aliquando fieri promissio ab una » parte alteri *mere gratuita* et sine conditione repromissionis, » ut si dives aliquis feminae sibi in gravi morbo fideliter ser- » vienti pro remuneratione promittat matrimonium, cum utique » in ipsius sit potestate vel simpliciter vel sub conditione se » obligare, dummodo constet de hac voluntate et femina non » renuat, sed saltem tacendo acceptet talem promissionem; in- » terim tamen ista promissio gratuita non habebit vim et effe- » ctum sponsalium; unde si femina ex sua parte etiam post ac- » ceptatam promissionem nolit contrahere matrimonium, ad id » compelli non poterit, quia tantum habuit virum sibi obligatum, » ipsa vero defectu repromissionis obligata non fuit, sicut si do- » nationem aliquam mere gratuitam acceptasset. Item ex tali » promissione non nascetur impedimentum *publicae honestatis* » sicut ex sponsalibus, quominus mortua femina cui promissio » facta est, soror eius a viro promittente in uxorem, vel econ- » tra mortuo viro eius frater a femina in matrimonium accipi » possit. » Immo eiusmodi promissionem et repromissionem ita veram et deliberatam esse debere, ut exhibeat verum et determinatum contractum.

Hunc tamen contractum, qui est matrimonii praeambulum, ceu notat Reiffenst. *de spons.* §. 1. *n.* 5, non a specifica verborum formula, sed a reciproca voluntatis significatione de consensu praestito substantiam desumere, Glossa in cap. *Tuae fraternitati, de Sponsal.*

Iam vero reciprocam hanc voluntatis significationem in themate, si non verbis satis clare pateret, factis, quae potentiora sunt verbis, plusquam satis comprobari videri. Omnes enim testes uno veluti ore deponere de diuturna et arcta familiaritate inter Iosephum et Conceptam; ideoque admissa mulieris honestate, quam unanimiter omnes testes affirmant, eam familiaritatem explicari non posse, nisi ad legitimum ineundum connubium referretur.

Eo magis quod intercesserit factum deflorationis cum subsecuta praegnantia et prole. Nullimode enim posse praesumi, mulierem ceteroquin honestam, absque spe et fide futuri matrimonii tantam voluisse pati honoris iacturam, Reiffenstuel *de Spons. et matr.* §. 5. *n.* 68; S. Rota in *Romana Sponsalium* 26 *Ianuarii* 1731 *coram Bussio*: in qua legitur: « Constat Gasparem » stuprum in Catharinam perpetrasse. Si itaque haec consensum » praebuit, ut suae virginitatis iacturam faceret, utique facto » ipso, quod verbis est potentius, repromissionem suam praestitit » ac sola spe futuri matrimonii id gessisse praesumitur. » Idem passim repetitur in scribendis concinnandisque huiusmodi causis, quae apud S. Congregationem Concilii ventilantur.

In themate autem constare, Iosephum esse stupri auctorem.

Haec maiorem firmitatem acquirere ex viri promissione, quam palam ipse fassus est post stuprum, dicens se eam uxorem ducere velle: eiusmodi enim voluntatem viri post stuprum saepius patefactam argumento esse, et praecessisse stuprum, eamque honestae puellae valide significatam, ut stupro assentiret.

Verum coniecturis et praesumptionibus, quamquam validis, opus non esse videri; quandoquidem duo testes deponerent explicitam satis promissionem et repromissionem repetitam, tamquam si de negotio ageretur, quod in dubitatione non esset positum.

Hisce positis, est animadversum, Iosephum duplici adstringi vinculo, quorum unum consurgeret ex obligatione deflorationis et prolis subsequutae ad honorem mulieris damnaque ipsi illata

reparanda, alterum fortius ex sponsalibus ortum; ideoque non posse in themate eidem dari facultatem dotandi vel matrimonium contrahendi: sed ad matrimonium contrahendum videri compellendum, cum datam sponsalium fidem implere teneretur.

Neque videri solvenda esse sponsalia auctoritate R. Pontificis quod ex coactis matrimoniis mali derivent exitus; in huiusmodi enim rerum adiunctis locum esse coactioni ceu pluries S. Congregatio iussit.

His aliisque deductis proposita sunt resolvenda

Dubia

I. « An sit locus peremptioni appellationis in casu.

» Et quatenus negative.

II. » An sententia Curiae Archiepiscopalis (*N*) sit confirman» da vel infirmanda in casu.

» Et quatenus affirmative ad primam partem, et negative ad » secundam.

III. » An sit locus dispensationi in casu.

Resolutio. S. Congregatio Concilii in comitiis habitis die 29 Aprilis 1871, causa cognita, respondere censuit.

Ad I. *Providebitur in secundo.*

Ad II. *Sententiam esse confirmandam.*

Ad III. *Non proposita* (1).

Ex quibus colliges:

I. Sponsalium contractum, qui praeambulum matrimonii est, quique consistit in promissione et repromissione futuri matrimonii serio deliberateque facta, ostendi posse non solum ex explicitis verbis, sed etiam factis, quae explicari non possint, si promissio et repromissio futuri matrimonii non supponatur.

II. Inter eiusmodi facta, quae sunt in singulis casibus variabilia, unum haberi quod iuridicum quoque valorem obtinuit, idest stuprum quod honesta ceteroquin puella in gravi sui honoris iacturam passa fuerit.

(1) Haec responsio: *non proposita,* significat, causam non esse disceptationi S. Congregationis propositam, sive id eveniat ex accidentali causa, ut quando tempus deest ut disceptetur, sive ex alia ratione ob quam proponi non debeat; in primo casu reproponitur in nova Congregatione, in secundo non amplius proponitur, si ille, cuius id intersit, rationaliter non urgeat.

III. In themate multa intervenisse facta quae sponsalium existentiam non solum significarent sed etiam notoriam redderent.

IV. His in adiunctis non esse in facultate stupratoris dotandi virginem stupratam et proli progenitae consulendi aut eam uxorem ducendi; sed teneri ad hanc secundam obligationem implendam.

V. Colliges denique, iuxta ss. canonum procedendi rationem, tempus ad appellandum utile cessare post lapsum decem dierum a lata sententia (1); eoque tempore elapso appellationem dici peremptam.

CIRCA APPLICATIONEM SECUNDAE MISSAE

Die 29 Aprilis 1871.

Summaria precum. Episcopus N ex Hispania has preces SSmo Patri per S. Congregationem Concilii admovit.

« S. Congregatio Concilii Decreto 25 septembris 1858 edito declaravit, non licere Sacerdoti, qui binam eadem die dicit Missam, eleemosynam seu stipendium accipere pro secunda.

» Quae declaratio antecessorem meum N movit, ut sequentia dubia eidem Congregationi proposuerit.

» I Utrum Parochi, qui, ut menti fundatorum fiat satis, die» bus Dominicis et festis binam (obtenta facultate) dicunt Mis» sam et pro fundatoribus *Primissariarum* (quae ob exiguitatem » reddituum et penuriam Sacerdotum plerumque proprio carent » Sacerdote) applicant, salarium ex fundo *Primissariarum* pro » peculiari labore percipere possint?

» II Utrum Parochi, qui pro necessitate circumstantiarum » diebus Dominicis et festis bis celebrant, tradita simul doctri» na christiana, pro peculiari labore et industria certum sala» rium annuum a Parochianis oblatum percipere valeant?

» Die 23 Martii 1861 S. Congregatio censuit rescribendum: » *Posse permitti prudenti arbitrio Episcopi aliquam remuneratio-*

(1) Confer quae adnotata fuerunt in causa *Decimarum in vol. III pag. 249.*

» *nem intuitu laboris et incommodi, exclusa qualibet eleemosyna* » *pro applicatione Missae.*

» Ad secundum dubium hac declaratione satis perspicue responsum esse videtur; quoad primum vero quaerere liceat, an Parochis Missam alteram fundatam *applicare* et integros Primissariae redditus exiguos pro *applicatione* simul et intuitu laboris et incommodi (in specie pro divini verbi praedicatione) percipere liceat absque obligatione dictam Missam fundatam die feriali pro fundatoribus applicandi; an redditus fundatae Primissariae stipendio manuali seu eleemosynae in dicto Decreto exclusae congruant et ideo altera die pro fundatoribus Missa applicanda sit.

» Cum eiusmodi fundationum exigui redditus plurimis in locis et ad compensandos simul peculiares labores et ad solvendum stipendium pro fundata Missa altera die applicanda minime sufficiant; Sacerdotes his in regionibus haud raro tam pauperes sint, ut Missam hebdomadariam gratis applicare nequeant, nec incolae ipsi ex propriis, quantum oporteret, tribuere valeant, hinc Sanctitatem Tuam humillime et enixe rogo, ut pro dioecesi N concedere dignetur, ut Sacerdotes qui facultate binandi gaudent, redditibus Primissariarum pro fundatoribus binando applicantes in pace fruantur. »

Haec Episcopus. Quid autem sint eiusmodi fundationes, quae *Primissariae* dicuntur, deprehenditur ex aliis precibus, quas praedecessor Episcopus exposuerat, quasque preces exposui *in vol.* I. *pag.* 13; sunt Beneficia et simplicia et curata, quibus provisum est, ut Dominicis diebus et festis, praeter quasdam Ferias Sacrum celebretur matutinum.

Quum itaque ex relato Rescripto S. Congregationis diei 23 maii 1861 remittebatur quidem prudenti arbitrio Episcopi aliqua remuneratio celebrantibus secundam Missam intuitu laboris et incommodi, qui labor et incommodum describebatur in dictis precibus expositis anno 1861, ut videre est citato loco; excludebatur autem quaelibet eleemosyna pro applicatione Missae, inde Presbyteri secundam Missam celebrantes non tenebantur eam applicare pro fundatoribus *Primissariarum* ex quibus quidquid percipiebant, prudenti arbitrio Episcopi, percipiebant intuitu dumtaxat extrinseci laboris et incommodi: hac

itaque ratione eveniebat, ut applicatio pro fundatoribus facienda esset altera die: voluntas enim fundatorum ex parte tantum erat executioni mandata, scilicet per celebrationem Missae factam diebus Dominicis, sed cum Presbyteri non tenerentur eam applicare, onus applicationis manebat adhuc.

Hisce itaque positis, quae ex praesentibus precibus Episcopi N collatis cum iis quas exposuerat eius praedecessor *loc. cit.* eruuntur, clare apparet in quo consisteret difficultas indulgendi, ut qui celebrarent secundam Missam retinerent sibi fructus omnes *Primissariarum* Missam secundam pro fundatoribus applicantes.

Obstabat videlicet declaratio pluries facta a S. Congregatione Concilii qua cautum est, non licere celebranti secundam Missam recipere eleemosynam pro secunda simplici celebratione.

Posito itaque Rescripto: *posse permitti prudenti arbitrio Episcopi aliquam remunerationem intuitu laboris et incommodi exclusa qualibet eleemosyna pro applicatione Missae,* eoque Rescripto applicato ad fundationes *Primissarias* dictas, tres fieri posse hypotheses ex officio est animadversum, idest: detracta summa pro remuneratione ab Episcopo adsignata, vel supererit adhuc tantum quantum manualis eleemosynae taxam exaequat: vel nonnihil supererit quod tamen manualem eleemosynam non attingat: vel totum plane a dicta remuneratione absorbeatur.

In prima hypothesi necessarium esse transferre applicationem ad aliam diem, cui translationi cum obstaret voluntas fundatoris, opus esset Apostolica Auctoritate.

In secunda hypothesi ad reductionem Missarum et translationem esse Auctoritate Apostolica deveniendum.

In tertia hypothesi videndum, quid expediret, an supprimere applicationem Missarum, quod tamen, aliis mediis existentibus, concedi non soleret; an alia onera reducere.

Animadversum denique est, in facultatibus consuetis S. Congregationi Concilii a Romano Pontifice collatis, eam etiam esse qua possit et Missas reducere et ad alias dioeceses ecclesias et altaria transferre: immo esse eidem concessum, ut hanc facultatem ad triennium sacrorum Antistitibus delegare possit. Quibus facultatibus si forte Episcopus N esset instructus videndum esset, num in themate eadem facultate uti posset.

Ceterum Episcopum N quaerere, ut, habita ratione tenuitatis reddituum paroecialium et egestatis paroecianorum, Presbyteri Missam iterantes redditibus Primissariarum, in pace frui relinquerentur.

Rescriptum. S. Congregatio Concilii, perpensis Episcopi precibus in comitiis habitis die 29 Aprilis 1871 rescribendum censuit: *Prout exponitur negative, et in casibus particularibus recurrat pro translatione et reductione Missarum quatenus opus fuerit.*

Ex quibus colliges:

I Prohibitam esse receptionem eleemosynae pro secunda Missa, iis, qui Missam iterare debeant.

II Ob extrinsecum a Missae celebratione laborem et incommodum interdum permitti, ut aliquam remunerationem prudenti Ordinarii arbitrio percipere possint.

III Si eiusmodi remuneratio percipiatur ex fructibus alicuius capellaniae, non intelligi perceptam propter simplicem celebrationem aut Missae applicationem.

IV Ideoque, qui fructus ex capellania percipiat ob extrinsecum laborem et incommodum, quae celebrationem secundae Missae comitentur, posse libere hanc secundam Missam, nulla recepta eleemosyna, pro quibus velit applicare.

V Proindeque, Missa non applicata fructibusque perceptis ex capellania, onus, ad quos pertinet, manere providendi Missarum applicationi quam capellania exigat.

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

ROMANA

DE PRIVILEGIO CONCESSO BASILICAE INCLYTAE VIRGINIS ET MARTYRIS AGNETIS EXTRA URBIS MOENIA POSITAE

« Quum Fidelium devotio erga Sanctam Agnetem Virginem et Martyrem non parum aucta sit postquam Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX pridie Idus Aprilis anni 1855 praesentissima Deiparae Virginis et praefatae S. Agnetis ope a gravissimo periculo liberatus fuit, quumque post tantum prodigium frequentius ad Basilicam eidem Virgini et Martyri sacram extra moenia Urbis sese conferant Sacerdotes tum Saeculares tum Regulares ad celebrandam Missam in Altari, in quo eius corpus requiescit; Rev. Pater D. Alphonsus Lalli Canonicus Regularis Lateranensis et in memorata Basilica Parochi munere fungens praedictorum Sacerdotum votis obsecundans ab eodem Sanctissimo Domino Nostro humillime postulavit, ut amodo in enunciato Altari Missa Sanctae Agnetis propria celebrari valeat etiam quando ritus duplex occurrat. Sanctitas porro Sua, referente subscripto Sacrorum Rituum Congregationis Secretario, attentis expositis de speciali gratia in exemplum non afferenda indulsit, ut Sacerdotes tum Saeculares tum Regulares in dicto Altari, si voluerint, celebrare valeant Missam propriam uti in Missali Romano duodecimo Kalendas Februarii, diebus quidem infra Octavam Natalis Sanctae Agnetis sub ritu duplici minori, aliis vero anni diebus more votivo: semper tamen exceptis Duplicibus primae et secundae classis, Dominicis et Festis de praecepto servandis, Feriis, Vigiliis, Octavisque privilegiatis. Contrariis non obstantibus quibuscumque. »

Die 1. Februarii 1872.

Loco ✠ Signi

C. Episcopus Ostien. et Velitern. Card. PATRIZI S. R. C. Praef.

D. Bartolini S. R. C. Secretarius

De singulari privilegio agitur concesso Basilicae vetustissimae, quae custodit cineres eius nobilis Romanae puellae, quae quum suam virginitatem insigni martyrio coronasset, in universo catholico orbe, omni ritu a primis Ecclesiae saeculis fuit praeclarissime celebrata, quaeque aetate nostra, tum Romae tum in Ecclesia universa, suam memoriam famoso prodigio validissime renovavit.

Parochus eiusdem Basilicae, qui expositum Decretum obtinuit, sui muneris esse duxit eidem Decreto MONITUM *adiicere ad normam ss. Rituum, quod utile erit heic referre pro iis qui ad Basilicam accedentes eo privilegio uti velint. Sic autem se habet:*

MONITUM

In nostra Basilica S. Agnetis V. M. extra Moenia Urbis, ex Indulto S. R. C. diei 1. Februarii 1872., quilibet Sacerdos tum Saecularis tum Regularis in Altari praefatae S. Agnetis Missam propriam de eadem Sancta Virgine celebrare potest, infra eius Octavam sub ritu duplici, in aliis vero anni diebus more votivo in duplici tamen minori vel maiori, non vero in Duplicibus primae vel secundae classis, Dominicis, Festis de praecepto servandis, Vigiliis Nativitatis et Epiphaniae Domini ac Pentecostes, Feria IV. Cinerum, tota majori hebdomada et infra Octavas Nativitatis et Epiphaniae Domini, Paschatis, Pentecostes et SS. Corporis Christi.

Haec Missa est de eius Festo, die XXI Ianuarii, et cum paramentis sacris rubri coloris.

Infra Octavam ipsius Natalis cum Gloria, Credo, secunda Oratione de Officio illius diei, et etiam tertia Oratione, si forte aliqua Commemoratio occurrit.

Aliis vero anni diebus in prima Oratione Missae loco *solemnia colimus,* dicitur, *commemorationem colimus* sine Gloria et sine Credo, cum secunda et tertia Oratione, videlicet: secunda de Officio illius diei, et tertia est ipsa Commemoratio occurrens; et si in Officio fiunt duae vel tres Commemorationes, eae quoque et eodem ordine tertio, quarto et quinto loco faciendae sunt. Si vero nulla Commemoratio occurrit, tertia Oratio ea est, quae in Semiduplicibus ratione temporis secundo loco dicenda

est. Verumtamen si tertia Oratio est *A cunctis,* vel in ea nomen S. Agnetis reticendum, vel in eius locum Collecta prima in ordine *Concede quaesumus omnipotens Deus* substituenda est (1).

Collectae semper dicuntur.

Tempore paschali in fine Introitus ante Psalmum adduntur duo *Alleluia* et in fine Offertorii et Communionis unum *Alleluia* et post Epistolam loco Gradualis dicuntur duo Versus cum quatuor *Alleluia* ex Missa *Loquebar* de Communi Virginum.

Praefatio est de Tempore, vel de Octava occurrente, alioquin communis, etsi in Missa illius diei ipsa sit propria.

Infra Octavam Ascensionis Domini dicitur quoque *Communicantes* dictae Solemnitatis.

Benedicamus Domino in fine Missae votivae.

Evangelium S. Ioannis dicitur semper in fine Missae.

Missa conventualis est de Officio illius diei.

Romana seu Ianuen. Canonizationis Beati Ioannis Baptistae De Rubeis Confessoris Canonici Basilicae Collegiatae S. Mariae in Cosmedin.

Decretum « Quum agi deberet in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria de validitate Processus Auctoritate Apostolica constructi super novis Miraculis quae a Deo Optimo Maximo patrata perhibentur Beato Ioanne Baptista de Rubeis praedicto intercessore adhibito, subscriptus Cardinalis eidem Sacrae Congregationi Praefectus ac huius Causae Ponens, instante Rmo D. Cañco Iacobo Arrighi Postulatore Causae ipsius, sequens Dubium proposuit in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis hodierna die ad Vatica-

(1) Si Commemoratio non occurrit, in Missa votiva tertia Oratio est: in Adventu *Deus qui B. M. V. utero*: a Circumcisione Domini usque ad Purificationem B. M. V. *Deus qui salutis*: a Purificatione B. M. V. usque ad Dominicam Passionis, *A cunctis* omisso nomine S. Agnetis vel *Concede quaesumus omnipotens Deus*: a Dominica Passionis usque ad Dominicam Palmarum *Ecclesiae tuae* vel *Deus omnium fidelium:* ab Octava Paschatis usque ad Pentecosten *Concede nos famulos*: ab Octava Pentecostes usque ad Adventum *A cunctis* omisso nomine S. Agnetis vel *Concede quaesumus omnipotens Deus*. Cum in nostra Basilica infra Octavas non exceptas Officium semper est de aliquo Sancto, in Missa votiva secunda Oratio est de Officio illius diei et tertia de Octava.

num habitis – *An constet de validitate Processus Apostolica Auctoritate Romae constructi super novis Miraculis praedicti Beati; Testes sint rite ac recte examinati in casu, et ad effectum de quo agitur?* – Em̃i porro ac Rm̃i Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus accurate perpensis, auditoque R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore rescribere rati sunt: *Affirmative*. Die 2 Martii 1872.

» Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per infrascriptum Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit. Die 7 iisdem mense et anno. »

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

Papien. seu Feltren. canonizationis Beati Bernardini a Feltria Ordinis minorum Sancti Francisci de Observantia.

Decretum « Praevia Apostolica dispensatione concessa die 7 Aprilis Anni 1870 discutiendi Dubium de Virtutibus Beati Bernardini a Feltria Sacerdotis Professi Ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia, antequam ex Decretis ad alia procedi valeat in Sacrorum Rituum Congregatione Ordinaria, attamen cum interventu et voto Consultorum, ab Em̃o et Rm̃o D. Cardinali Hannibale Capalti eiusdem Causae Relatore, ad humillimas preces R. Patris Fr. Vincentii a Jennis Sacerdotis Professi Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum et Causae Postulatoris, in Ordinariis eiusdem Sacrae Congregationis Comitiis subsignata die ad Vaticanum habitis propositum fuit sequens Dubium nimirum — *An ita constet de Virtutibus Theologalibus Fide, Spe, et Charitate in Deum ac Proximum, nec non de Cardinalibus Prudentia, Iustitia, Fortitudine et Temperantia earumque adnexis in gradu heroico in casu ut procedi possit ad discussionem quatuor Miraculorum?* — Cunctis porro expensis et consideratis quae in

eadem Causa deducta fuere, tum Consultores tum Emi et Rmi Patres Cardinales Sacris tuendis Ritibus Praepositi, proposito Dubio rescripserunt: *Affirmative.* Die 30 Ianuarii 1872.

» Et facta deinde per me infrascriptum Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX fideli relatione, Sanctitas Sua benigne annuit, et sententiam Sacrae Congregationis ratam habere ac confirmare dignata est Die 1 Februarii anno eodem. »

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Signi

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

Ruthenen. Beatificationis et Canonizationis Ven. Servae Dei Sor. Mariae Guillelmae Aemiliae De Rodat institutricis Sororum a Sacra Familia nuncupatarum.

Decretum. « Undecimo Kalendas Decembris anni 1867, quum Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX benigne annuit ut de Dubio Signaturae Commissionis Introductionis Causae Servae Dei Mariae Guillelmae Aemiliae de Rodat praefatae ageretur in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria absque interventu et voto Consultorum, licet non elapso decennio a die praesentationis Processus Ordinarii in Actis Sacrorum Rituum Congregationis, Emus et Rmus D. Cardinalis Carolus Sacconi huius causae Ponens, ad instantiam Rmi Domini Canonici Gustavi Gallot, Cubicularii Honorarii Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX et huius Causae Postulatoris, attentis Litteris Postulatoriis plurium virorum Ecclesiastica praesertim Dignitate illustrium, in Ordinariis Sacrorum Rituum Comitiis ad Vaticanum hodierna die coadunatis sequens Dubium discutiendum proposuit, nimirum: *An sit signanda Commissio Introductionis huius Causae in casu et ad effectum de quo agitur?*

» Et Sacra eadem Congregatio, omnibus maturo examine perpensis, auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore, rescribendum censuit: *Affirmative, sive Signandam esse Commissionem, si Sanctissimo placuerit.* Die 2 Martii 1872.

» Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per infrascriptum Sacrorum Rituum Congregationis Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit, propriaque manu signavit Commissionem Introductionis Causae Ven. Servae Dei Mariae Guillelmae Aemiliae de Rodat praefatae. Die 7 iisdem mense et anno. »

C. Ep. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli

D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

Vapincen. Beatificationis et Canonizationis Ven. Servae Dei Benedictae Rencurel e Tertio Ordine S. Dominici.

Decretum. « Instante Rmo Patre Fr. Alexandro Vincentio Iandel Magistro Generali Ordinis Praedicatorum et huius Causae Postulatore Emus et Rmus D. Cardinalis Lucianus Bonaparte ipsius Causae Ponens sequens proposuit Dubium in Ordinariis Comitiis Sacrorum Rituum hodierna die ad Vaticanum habitis « *An sententia Episcopi Vapincensis super Cultu praefatae Ven. Servae Dei nullatenus exhibito, seu super obedientia Decretis sa. me. Urbani Papae VIII sit confirmanda in casu et ad effectum de quo agitur?* Emi porro ac Rmi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi omnibus accurate perpensis auditoque voce et scripto R. P. D. Petro Minetti Sanctae Fidei Promotore rescribere censuerunt — *Affirmative* seu *sententiam esse confirmandam.* Die 2 Martii 1872.

» Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per infrascriptum Sacrorum Rituum Congregationis Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae Congregationis in omnibus ratum habere ac confirmare dignata est. Die 7 iisdem Mense et Anno. »

C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. Patrizi S. R. C. Praef.

Loco ✠ Sigilli.

Dominicus Bartolini S. R. C. Secretarius.

APPENDIX XI.

DE CONCORDATORUM NATURA.

Gallicum opusculum, cui titulus *Deux questions sur le concordat de 1801,* quod nobilis vir Mauritius de Bonald, munere civilis iudicis fungens in Galliis scripsit et elapso anno 1871 evulgavit omnes propemodum catholicae ephemerides laudarunt atque epistolam SSmi Patris gratulatoriam eius auctor promeritus est quae tenoris est qui sequitur.

NOBILI VIRO DILECTO FILIO
MAURITIO DE BONALD

PIUS PP. IX

Dilecte fili nobilis vir salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Lucubrationem tuam, dilecte » fili nobilis vir, cui titulus *Deux* » *questions sur le Concordat de 1801* » perlibenter excepimus, cum et » religionem peritiamque tuam com- » mendet et oculis subiiciat nati- » vam et peculiarem huiusmodi pa- » ctorum seu indultorum indolem, » unde facile solvi queant proposi- » tae quaestiones. Gratulamur ita- » que tibi tuoque scripto ominamur » ut, qui blasphemant quod igno- » rant, inde tandem discant, Eccle- » siam per haec conventa de rebus » ad se spectantibus, non aliena ap- » petere iura (1), sed propria largi- » ri. Omnia interim tibi fausta ad- » precantes, divini favoris auspicem » et paternae nostrae benevolentiae » pignus Apostolicam Benedictionem » tibi peramanter impertimus.

» Datum Romae apud S. Pe- » trum, 19 Iunii anno 1871.

» Pontificatus Nostri anno vice- » simo sexto. »

(1) Anima illa candida, quae informabat Van-Espen, virum tandem in haeresi demortuum, qui in suo opere *Ius ecclesiastic. univers.* saepe luget detrimentum ecclesiasticae disciplinae, cupiens atque enixe exhortans universos Episcopos, ut callapsam veterem disciplinam fortiter et suaviter instaurent, quum Ecclesia toleret quidem, sed non approbet collapsam disciplinam (ubi nescis quid nomine Ecclesiae intellexerit, cum haec ad universos dirigat Episcopos in *Proleg.* § *3);* de Concordatis agens totus in eo est, ut nonnullis documentis in medium quomodocumque deductis nullimode rite expensis pulverem in oculos imperitorum iniiciat. Satis enim sibi fuit, ut inter fluctuantes propositiones insinuare more suo valuerit, nativum ius Principum saecularium esse electionem et confirmationem Episcoporum ad vacantes sedes, ita ut Romani Pontifices hoc ius Principum proprium per Concordata iniuria abstulerint, illud in indultum convertentes. Sic inter cetera scripsit atque conclusit *part. 1 tit. 13 c. 3 n. 8:* « Sive autem electioni (*Episcopo-* » *rum*) faciendae consensum Principis expectare deberent Capitula; sive electio- » nis factae adprobationem, semper tamen natum erat contingere, ut non alius eli-

Episcopi quoque et Archiepiscopi opusculum illud plausu exceperunt ut patet ex gratulatoriis epistolis ad eundem auctorem missis quarum unam vel alteram refero.

Episcopus Carcassonensis die 2 Iunii 1871 ita rescripsit.

Monsieur,

« Permettez-moi de vous remercier de l'excellent opuscule que vous avez bien voulu m'adresser.

» Les plus graves questions religieuses et politiques préoccupent aujourd'hui les esprits; et on aime à les voir traitées par ceux qui, comme vous, Monsieur, joignent à l'autorité d'un grand nom, l'amour des vrais principes et des saines doctrines. *Je partage votre manière de voir sur un acte pontifical dont on a trop longtemps abusé; et je fais des vœux ardents pour que l'Eglise reconquière sur ce point comme sur tous les autres la plénitude de sa liberté.*»

Item, Archiepiscopus Tolosanus eodem die rescripsit: « *Vos raisonnements, vos conclusions sont des mieux établis, mais quelle peine pour les faire accepter par les gallicans!* (1).»

» geretur aut admitteretur, nisi quem Princeps cupiebat. Non mirum proinde quod » Principes Capitulis sibi subiectis annuerent canonicam electionem, quam vel ipsi » pro suo arbitrio fieri permittebant aut probabant vel improbabant. Quin et fa» cile eis erat sua auctoritate aut precibus interpositis a Capitulis impetrare, ut » illum in Episcopum eligerent, quem Principes desiderabant.

» Porro cum viderent per reservationes Pontificias nominationes ad Curiam Ro» manam devolutas, non proinde amplius a suo dependere arbitrio ecclesiarum ca» thedralium provisiones, imo frequenter personas extraneas sibi haud gratas, » quin et *nonnunquam suspectas!* ad Praelaturas suorum Regnorum nominari, omni » conatu studioque illis reservationibus sese opposuerunt, atque canonicas electio» nes restitui voluerunt, suamque, quam in iis iampridem habuerunt, auctorita» tem reduci.

» E contra Pontifices *(en usurpatores ambitiosi)* attendentes, quod restitutis ca» nonicis electionibus reipsa quodammodo ad Reges et Principes devolveretur Praela» torum nominatio; ipsi vero Pontifices in totum ab eis excluderentur, in tantum, ut » nec Praelatorum confirmatio, quae de iure communi Metropolitano competit, ad ipsos » in posterum spectaret, convenientius crediderunt *(vide hominis simplicitatem!)*, si » Regibus concederent privilegium seu indultum nominandi sive praesentandi ipsi Pon» tifici personas ad Episcopatus promovendas, et ita Reges ius nominandi Episco» pos ex privilegio aut indulto Sedis Apostolicae habere viderentur, ac unâ Sedi » Apostolicae Episcoporum promotio et confirmatio reservaretur. » En quomodo Reges fuerunt victimae usurpationis! Ad hanc enim expressionem reducitur tota mollis et delicata ratio dicendi huius candidi viri. Hoc selegi exemplum, quia passim vidi, praesertim in causis, quae ex superiori Italia Romam deveniunt, eiusmodi pessimum auctorem citari. Neque intelligo unde eveniat, quod auctores omnino catholici, immo amplissimi nominis in suis scriptis eius auctoritatem interdum afferant qui continuo hac scribendi ratione utitur, quique ingenuitate summa adulterata documenta passim affert, semper intentus ad exaltandam Principum auctoritatem Apostolica depressa et ad nihilum propemodum redacta.

(1) Carissima est filialis responsio, quam huic epistolae adiecit nobilis vir de Bonald his verbis: « Deus providebit... *Gen. 22, 8.* Neque qui plantat est aliquid

In haec sensa pariter rescripserunt Episcopus Hebronensis in par. inf. auxiliarius Episcopi Genevensis; Episcopus Petrocoricensis; Archiepiscopus Turonensis; Episcopus Atrebatensis; Episcopus Anneciensis; Episcopus S. Claudii.

In eo opusculo vir illustris duas quaestiones de Gallico Concordato anno 1871 celebrato dirimendas suscepit, quae ei fuerant sic propositae: « 1° praesens Gubernium *(nationalis Defensionis appellatum)* successitne privilegio Concordati praesentandi Episcopos sedibus vacantibus?

» 2° Facta hypothesi Gubernium hoc successisse, S. Sedes habetne ius revocandi privilegium illud, habita ratione abusus qui de eo factus est per Gallica Gubernia spatio septuaginta annorum? »

Considerans autem nobilis vir De Bonald Concordatum illud tum in se quoad suam naturam quae aliis Concordatis est conformis, tum quoad abusus, ad has duas conclusiones devenit: 1° Concordatum esse meram concessionem per Romanum Pontificem factam Gallico Gubernio, cuius Concordati Romanus Pontifex est semper solus dominus et iudex: 2° actum illum, anno 1801 celebratum, considerari non posse ut contractum ob ipsam rei naturam, tum quia intercedit inter potestatem spiritualem et temporalem, quae potestates sunt diversae naturae, quarum secunda illi subest sicut corpus animae subest; tum quia de obiecto agitur quod esse non potest obligationis materia ex parte spiritualis potestatis.

Quisque facile videt, quamvis de Concordato agatur inter S. Sedem et Gallicum Gubernium anno 1801 celebrato, quaestionem non hoc unicum factum respicere, sed ad ea omnia similia facta, quae Concordati nomine veniunt, sese referre: tangit enim Concordati naturam.

Mittens De Bonald suum opusculum Romam ad Professorem P. Camillum Tarquini, virum tum publici tum privati canonici iuris consultissimum, habuit ad rei confirmationem epistolam ab ephemeridibus catholicis valde celebratam quam mox trado latine accurate conversam.

Meo quidem iudicio haec epistola perutilis est cum aliis de causis tum ex ea maxime, quod penes Canonistas sanae doctrinae Concordatorum indoles et natura non intime explorata reperitur; et non raro nostri Canonistae sese implicant in externa Concordatorum forma, quae speciem quandam contractus quasi alienationis identidem praeseferre videtur; quae quidem extrinseca forma non alia de causa est inducta, quia

neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus, *epist. 1. Corinth. 3, 7.* Espérons avec Mgr l'évêque de Périgueux et de Sarlat, . . . que la vérité trouvera un point d'appui et une cause d'expansion dans les événements si lamentables dont nous sommes le témoins.»

in eiusmodi conventionibus saepe agi solet inter lupum et agnum.

E converso Canonistae aulici Concordata sine ulla haesitatione considerant tamquam alienationes potestatis ecclesiasticae; immo Concordata habent tamquam aliquid gratiosum ex parte civilis potestatis concessum Ecclesiae, quum absurde teneant, in potestate laicae potestatis natura sua ea iam et ampliora contineri, quae per Concordata sunt Guberniis a S. Sede concessa.

Dicta autem epistola clarissimi iurisconsulti ita se habet:

« Gratias tibi ago maximas ob egregium munus libelli tui de Concordatis, non modo quia tuae in me opinionis indicium fuit, verum etiam quia non mediocris mihi extitit causa voluptatis. Recreat enim, magnoque solatio est, laicum videre de rebus religiosis scite recteque disputantem constantique animo Ecclesiae iura asserentem, dum alios, quos magis decuit, timor humanarum rerum detinet, vel etiam in transversum rapit.

» Equidem intelligere nunquam valui quo pacto duo haec simul coniungi possint, et catholicam fidem profiteri, et Primatui Romani Pontificis detrahere, ita ut asseratur, Eum de libero Ecclesiae regimine ex ea parte decidisse, de qua in Concordatis dispositum est. Si quis enim ius illud, quod circa res spirituales, vel spiritualibus adnexas in aliquo Concordato constitutum est, variari, tum cum Ecclesiae bonum id exigit, ab Eo amplius per se non posse, qui toti Ecclesiae praepositus a Christo est, pro certo habet, simulque catholicam de Primatu doctrinam salvam esse arbitratur, is porro vehementer mirificeque se decipit. Nemo quippe est e Catholicis, qui Primatum existimet gratiosum ius esse, merumque donum in favorem ac beneficium Successorum S. Petri collatum: imo de fide omnes tenent, instar oneris et obligationis iisdem esse impositum. At quidquid hoc nomine delatum est, id profecto ab humeris excutere sive ex toto, sive ex parte non licet; eiusque fides, cui tale munus datum est, Ei semper, qui dedit, obstricta manet. Quid porro censes, futurum esse, si quis e Romanis Pontificibus ante Christi tribunal constituatur, et de parte aliqua gregis, sive mactata sive vexata, in quaestionem vocetur, isque respondeat, se non potuisse huic malo mederi, quia in eo res versabatur, quod e sua potestate effugerat, causa videlicet Concordati, quod vel a se, vel ab aliquo e suis decessoribus initum fuerat? Quid tandem hoc est? inquiet Christus: Etiamne venum oves meas dedisti? At non aperte tibi iam edixeram, tum cum illas fidei tuae pascendas tradidi, eas non *tuas*, sed *meas* oves esse? *Pasce agnos* MEOS. Nonne aperte te monui, industriae curaeque tuae personali Me eas commisisse, quem propterea de amore in me tui ter Ego scisitatus sum? AMAS ME? *Pasce oves meas*. Meridianae porro lucis est, neque ex toto,

neque ex parte Romanum Pontificem gregis sibi a Christo commissi abdicare a se curam posse. At si *pactum synallagmaticum* Concordatum censeri debet, ita ut non liceat Iesu Christi Vicario in ea re spirituali, vel spirituali adnexa, quae in Concordatum incidit, administrationem ac regimen in se recipere, nisi de eius consensu, cum quo Concordatum initum est, an non est manifestum, in ea re veram alienationem factam fuisse, adeoque violatum Christi imperium esse, Ecclesiaeque constitutionem fractam?

» Portenti mihi semper instar fuit, non uno oculorum obtutu deprehensa esse continuo corollaria catholicae fidei repugnantia, quae ex huiusmodi doctrina emanant. Ea quippe semel admissa, haec simul admittere necesse erit, Pontificem quemque Romanum Successorum suorum potestatem coarctare posse: Successorum potestatem non eandem omnino, neque parem esse, quam quae a Christo S. Petro collata fuit: Eum, qui in Petri cathedra succedit, non immediate a Christo in S. Petri persona, sed a decessore suo auctoritatem accipere: Cum ducenti circiter ac sexaginta Pontifices a Petro ad Pium IX extiterint, si novum quisque Concordatum iniisset, iam fere ad nihilum futurum fuisse ut Primatus potestas redigeretur: Cumque certissimum sit, quidquid alienari potest, praescriptioni quoque esse obnoxium, Primatus quoque auctoritatem in praescriptionem abire posse etc. etc. Atqui exhorrent ista aures catholicae, eaque penitus recta fides aversatur.

» Pervelim sane scire, qua ratione eiusmodi doctrinae assertores quaestionem practice dirimerent, cum, mutatis circumstantiis, quod antea tolerari Concordatum poterat, deinde Ecclesiae salutique animarum perniciosum ac pestilens factum esset. De istorum sententia, qui Christi tenet potestatem, consensum eius, cum quo Concordatum initum est, expectare teneretur. At neminem fugit, quanta in praerogativis suis retinendis Principum sit tenacitas: ex quo apertum vel modice prudenti est, eiusmodi consensum nullatenus concessum iri. Quaenam igitur, flagito, dirimendae quaestionis ratio erit? Audivi a catholico doctore (!), in eiusmodi eventu ad omnium populorum sensum appellandum esse. Absurditatem eiusmodi consilii praetermitto, quaque ratione populorum omnium sensus colligi, conciliari, cognoscique possit. Hoc tantum dico, eiusmodi propositionem in aperta haeresi esse, quippe quae in Ecclesia Christi supremum iudicium in plebe constituit. Famosus ille Richerismus, quem toties Romani Pontifices, aliique Catholicae Ecclesiae Episcopi sententiis suis confixerunt, multo est eiusmodi propositione innocentior. Quo igitur utendum remedio erit? Incredibilem tibi rem dicere videbor; at hoc quoque nonnemo proponere mihi ausus est: idem remedium usurpandum

esse, quo duae sui iuris nationes paribus in circumstantiis uti solent: *Bellum!* Itane? Bellum? Relinquo auctoribus suis eiusmodi doctrinam; meque iterum ad praxim recipio. Quaero ab iis, an praeter damnum etiam ludibrium Ecclesiae velint. Quibus armis cum potente Principe, quibus exercitibus Romanus Pontifex dimicabit? Illuditisne etiam Ecclesiae, eamque non modo oppressam, verum etiam derisam cupitis? Gladione, vique brutae iura omnia subiicitis? Age vero, ait alter, alia remedia minime desunt, quibus Ecclesia adversus Principes iura sua tueatur. Quae? Equidem aliud ego non video praeter excommunicationem. At si cum heterodoxo res erit, si cum eo, qui religionem despicit et contemnit, quid, quaeso, excommunicatio adversus eiusmodi homines valeat? Deinde quinam erunt excommunicationis effectus? Privationemne inferet eius praerogativae in Concordato concessae, quam revocari Ecclesiae bonum exigit, an non? Negant? Ergo nullum afferet remedium. Affirmant? Ergo concedunt, Pontificem Romanum, saltem excommunicando, Concordata abrogare posse. At si excommunicando potest, cur absque excommunicatione clementiore ac mitiore modo non poterit?

» Scite ipse animadvertis, in Ecclesiae regimine Summum Pontificem legislatorem esse, ceteros vero subiectos. Id scilicet dixisti, quod Petrum alloquens Christus dixit: PASCE: nimirum Pastoris habe munus: AGNOS MEOS, OVES MEAS: ceteri de grege sunt. Id etiam dixisti, quod illustris quidam Galliarum Rex (Ludovicus VII) potenti cuidam Imperatori (Friderico I) renuntiari mandavit: *An ignorat praedictus imperator, quod Dominus noster Iesus Christus, cum esset in terris, B. Petro, et per eum universis successoribus eius oves suas pascendas commisit? Nonne audivit in Evangelio ab eodem Dei Filio eidem Principi Apostolorum esse dictum:* Simon diligis me? Pasce oves meas. *Numquid sunt hic Francorum Reges, vel aliqui Praelati excepti?* Huic porro doctrinae catholicae mirum in modum obnituntur, qui circa res spirituales, vel spiritualibus adnexas, cuiusmodi ea sunt, de quibus in Concordatis agitur, in pari gradu constituunt, interque se aequi iuris faciunt Romanum Pontificem, et Principes. Rebus quidem in temporalibus, iisque ad temporalem finem recte obtinendum ordinatis, iuris sui Principes esse, et nos fatemur, et Ecclesia Romana docet: at in spiritualibus, vel spiritualibus adnexis eos esse subiectos, dogma fidei est. Hinc merito elementa ipsa iuris publici repetens animadvertis, absurdum id esse, secumque pugnare, quod legislator atque subiecti in auctoritate pari statuantur; quod negetur legislatori, eiusque dignitatis legislatori, qui non a populo, sed a Deo directe potestatem recepit, ius mutandi leges, cum reipublicae id expedire intellexerit; quod

in iis mutationibus perficiendis eorum, qui sibi subiecti sunt, consensui subiiciatur, eumque petere et expectare cogatur. Sane ego non video, quî possit huius rei evidentia non in omnium oculos incurrere.

» Celsiore profecto nos in gradu versamur, ac quaevis alia humana potestas, licet supremi absolutique Principis: est enim Ecclesia Regnum Christi, Romanique Pontificis auctoritas non ipsius, sed Christi est, cuius ipse vices et potestatem gerit. Nihilominus libenter patiar, ut suae quisque reipublicae historiam retexat, huiusque generis exempla exquirat. Quid sane reperiet? Reperiet feuda Reipublicae corpori adiecta, quibus iurisdictio legesque propriae erant non iure tantum gratuito (en ipsa habes Concordata) sed iure plane oneroso, quod sane Concordatis multo est gravius: reperiet provincias, quae legibus propriis utebantur, quasque deinceps fideliter servatum iri Respublica promiserat (quid Concordatis similius?): at provincias etiam reperiet, quae cum liberae, suique iuris essent, Reipublicae sese eo pacto, conditioneque, ut aiunt, *sine qua non,* adiecta dediderunt, ut leges omnes ac privilegia propria rata, sancta et inviolata manerent; quod profecto vim omnem Concordati longe superat. Hoc ergo iam peto, hoc instantius quaero, quid de hisce rebus omnibus actum sit? Uno die, unoque decreto antiquata, abrogata, deleta omnia sunt; omnesque, publicae utilitatis nomine, ad eiusdem iuris earundemque legum amussim exaequati fuere: neque vero eiusmodi factum in dubium, aut in examen iterum vocare cuipiam licet. At ita mens atque ratio cuique constet, quid, obsecro, hoc rei est? Quod sibi tribuunt atque vindicant, id suo omniumque hominum Domino, id caeli terraeque creatori Christo Iesu negant? quandoquidem, ut antea dixi, Christi vice atque nomine potestatem suam Romanus Pontifex exercet, eiusque potestas ipsius Christi potestas est.

» Nonnihil aliud tangere etiam velim. Si vendere pretioque emere spiritualia nefas est, hoc cupio mihi dicant, utrum in verum proprieque dictum contractum vocare etiam sine pretio liceat. Si Simon ille Magus, pecunia nulla interposita, acquirere sibi stipulando voluisset potestatem dispensandi Spiritum S., utrum existimamus, mitius cum eo acturum Petrum fuisse? Ne dicant mihi, quaeso, in Concordatis res ipsas spirituales non alienari, sed vel delegationem quandam circa eam fieri, vel quidpiam simile: id enim, respondeo, facile admitti poterit, si ius delegationem illam, vel quodcumque illud simile revocandi salvum sit: at cum *ius ipsum* ceditur, alterique obligatur, tum profecto res ipsa obligatur spiritualis, quia ius ad spiritualia spirituale est proprio veroque sensu.

» Argumentum, in quo hi triumphare se existimant, formulae quaedam sunt verborum Romanorum

Pontificum nomine adhibitae, quibus indoles pactionis synallagmaticae Concordatis asseritur. Haec tamen cum obiiciunt, scientiae principiis nuncium mittunt, eiusque fundamenta convellunt. Distinguere scilicet inter argumenta aut nesciunt, aut nolunt, quaenam illa sint, quae vim dignitatemque probationis mereantur, quaeve inter meras obiectiones recenseri debeant. Vera proprieque dicta probatio nonnisi a certis, immutabilibus atque omnium consensu admissis principiis hauriri petique potest. Si qua hisce adversa ac repugnans auctoritas proferatur, quae consistere cum iis nullo pacto possit, nihilo maioris aestimanda erit, quam quaedam obiectio, quae dissolvi et enodari debet, *impropriatis* etiam, ut aiunt, si necesse fuerit vocibus, iuxta notissimas ac traditas in iure regulas. Quid igitur Romani Pontifices voluere, tum cum indolem pacti synallagmatici Concordatis tribuisse visi sunt? Nihil profecto aliud, nisi ut quaslibet suspicionum umbras dissiparent certum sibi esse profitentes, ita firmiter, quamdiu per se licuisset, ea quae in Concordatis statuta fuerant, se servaturos, ac si pacta essent synallagmatica, neque ratione dissimili, ac in eiusmodi pactis fieri consuevit. Haec vero, quae polliciti sunt, immota sanctaque fide adeo semper servarunt ut extremos quoque officii sui limites aliquando attigerint: quod porro eorum intemperantiam satis superque revincit, qui de potestate Pontificis suspiciosos ac pavidos se perpetuo exhibent. At si ea, quae constituta sunt, retinere, in potestate Pontificis amplius non sit, si Ecclesiae incolumitas, si salus animarum, si conscientiae proinde iudicium, ac divina vox Christi curam gregis sui haberi imperantis, immutari illa, aut penitus aboleri iubeat, quis adeo excors ac caecus esse potest, qui hoc sibi persuadeat, in hisce etiam circumstantiis sua se potestate suoque se munere Romanos Pontifices exuere voluisse, denique ea se obligatione illigasse, quae, natura ipsa sua, illicita fuisset atque irrita? An hoc nobis dicent, in iis rerum adiunctis Romanum Pontificem iudicio Principis, cum quo Concordatum initum est, an ea revera necessitas urgeat, subiicere se debere? Perinde nimirum hoc esset, ac si dicas, Romanum Pontificem in iis rerum adiunctis divinam Ecclesiae constitutionem immutare debere: cumque Christus Ecclesiae regimen industriae curaeque eius personali *(Amas me?)* commiserit, laicos ab eódem removerit, in eos ipsos illud debere, ab humeris propriis excussum, transferre. Perinde etiam hoc esset, ac iuris publici principia convellere, ea regula constituta, ut legislator, isque legislator, qui non a populo, sed a Christo ipso potestatem habet, in legibus immutandis ab eorum assensu, qui sibi subiecti sunt, pendere debeat. Perinde denique hoc esset, ac normam praescriptionesque rationis pervertere, id nimirum exigendo, ut

in rebus spiritualibus administrandis, quarum cognitio Romanis Pontificibus data est, minime vero Principibus, atque in immensi huiusce corporis Ecclesiae ad perfectam unitatem compacti regimine, cuius nexus inter singula membra, atque omnia circumstantiarum adiuncta, quibus afficitur et implicatur, uni tantum Iesu Christi Vicario nota sunt, Principibus autem ignota, iusti ordinis rectaeque dispositionis cura Principibus ipsis demandetur, a Romano Pontifice detrahatur.

» Natura Pontificii primatus, qui alienationis est incapax, eaque proportio, quam circa res spirituales, vel spiritualibus adnexas, inter Romanum Pontificem ac Principes, qualis est inter legislatorem ac subiectos, rectissime instituisti, duo sunt scopuli, in quos semper illidet quicumque voluerit indolem pacti synallagmatici Concordatis tribuere. Cum ad hunc locum Controversiam, veluti errantem, revocabas, ad intimam eius indolem pervenisti: neque enim aliter definiri Concordatum potest, nisi *Lex particularis ecclesiastica pro aliqua Ecclesiae parte auctoritate Summi Pontificis edita ad Principis eius loci instantiam, speciali eiusdem Principis obligatione confirmata, se eam perpetuo servaturum.* Ex quo fit manifestum, partes Romani Pontificis in Concordatis eas esse, quae legislatori competunt, Principum vero, quae subiectorum sunt propriae, ita tamen, ut hoc insuper accesserit, quod praeter naturale vinculum, quo subiecti erga leges tenentur, quoque ab iis recedere prohibentur, aliud quoque particulare Principes adiecerint, quo se, speciali obligatione suscepta, ad ea perpetuo servanda se obstrinxerunt.

» Video iustos epistolae fines esse me praetergressum, sed abripi facile idcirco passus sum, non quidem ut fonti aquas praeberem, sed ut tibi sit manifestum, et quantum voluptatis e tuo libello perceperim, et quanto consensu ea quae sentis, amplectar.

» Eximiae erga te meae opinionis significationem rogo, ut benignus accipias.»

CAMILLUS TARQUINI *e Societate Iesu Iuris Pontificii in Gregoriana Collegii Romani Universitate Doctor decurialis.*

EX S. CONGREGATIONE DE PROPAGANDA FIDE

DE FACULTATE ITERANDI MISSAM

MISSIONUM ORDINARIIS CONCESSA.

Inter facultates, quas Missionum Ordinariis tribuit S. Congregatio fidei propagandae praeposita, ea continetur, quae his verbis est concepta: « Celebrandi bis in die, si necessitas urgeat » (ita tamen ut in prima Missa non sumpserit ablutionem) » per unam horam ante auroram et aliam post meridiem sine » ministro et sub dio et sub terra, in loco tamen decenti, etiamsi » altare sit fractum vel sine reliquiis Sanctorum et praesentibus » haereticis, schismaticis, infidelibus et excommunicatis si aliter celebrari non possit. Caveat vero, ne praedicta facultate » seu dispensatione celebrandi bis in die aliter quam ex gravissimis causis et rarissime utatur, in quo graviter ipsius conscientia oneratur. Quod si hanc eandem facultatem alteri Sacerdoti... communicare aut causas ea utendi alicui, qui a Sancta Sede hanc facultatem obtinuerit, approbare visum fuerit, » serio ipsius conscientiae iniungitur, ut paucis dumtaxat, iisque » maturioris prudentiae ac zeli, et qui absolute necessarii sint, » nec pro quolibet loco, sed ubi gravis necessitas tulerit et ad » breve tempus eandem communicet aut respective causas adprobet. »

Instructio quae sequitur respicit hunc facultatum articulum, eaque est tenoris huiusmodi:

INSTRUCTIO

S. CONGREGATIONIS FIDEI PROPAGANDAE PRAEPOSITAE

SUPER MISSAE ITERATIONE.

Documentum. « 1. La facoltà di binare la Messa, di cui la S. Sede suol munire gli Ordinarii delle Missioni con che possano comunicarla ai loro Missionarii, ha suscitato non pochi dubbi, proposti dai medesimi a questa S. Congregazione. La ragione di tali dubbi si desume dal rigore stesso delle clausole, che per ordine di Alessandro VII furono apposte al relativo articolo delle Formole. Il perchè è sembrato opportuno di raccogliere nella presente istruzione le massime e le regole più comuni, che deggiono aversi in vista nell'uso della menzionata facoltà.

» 2. Ognuno sa, che per regola generale secondo l'odierna disciplina della Chiesa, è lecito ai Sacerdoti di offrire il S. Sagrificio una sola volta il giorno. Così dispone Innoc. III (1): « Respondemus quod excepto die Nativitatis Dominicae, *nisi causa* » *necessitatis suadeat*, sufficit Sacerdoti semel in die unam Mis» sam solummodo celebrare. »

» 3. Nel caso adunque di necessità si permette ai Sacerdoti

Versio 1. *Facultas iterandi Missam, quam tribuere solet S. Sedes Ordinariis Missionum, quam facultatem communicare possunt suis Missionariis, non pauca excitavit dubia ab iisdem huic S. Congregationi proposita. Horum dubiorum ratio petitur ex ipso clausularum rigore quae iussu Alexandri VII adiectae fuerunt articulo Formularum qui de hac facultate agit. Quare opportunum visum est colligere per praesentem Instructionem principia et regulas communiores, quae in huius facultatis usu prae oculis sunt habendae.*

2. *Quisque noscit, Regulam generalem esse, iuxta vigentem Ecclesiae disciplinam, fas esse Sacerdoti S. Sacrificium offerre semel in die. Sic Innocentius III* (1): « *Respondemus, quod excepto die Na*» *tivitatis Dominicae,* nisi causa necessitatis suadeat, *sufficit Sa*» *cerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.* »

3. *In casu ergo necessitatis permittitur Sacerdoti Missae iteratio*

(1) Cap. *Consuluisti* de Celebratione Missarum.

d'iterare la Messa in un medesimo giorno. Ciò per altro deve intendersi, come risulta chiaramente dai termini stessi delle Formole, del permesso di celebrare due Messe soltanto, malgrado la gravità delle cause per celebrarne un numero maggiore. Domandava il Prefetto della Missione de' Cappuccini di Tunisi, se essendo tutti i suoi Missionarii carcerati, avrebbe potuto in un medesimo giorno, *si necessitas urgeat*, celebrarne più di due. E la Congregazione Generale di Propaganda dei 7. Agosto 1684 risolveva « *non posse vigore facultatum celebrare ultra duas Missas.* » Il che erasi già risposto nella Congregazione Generale tenuta *coram Ssmo* ai 17 Febbraro 1648; poichè esposto l'abuso che erasi introdotto presso i Sacerdoti schiavi in Algeri di celebrare tre Messe « *Ssmus... iussit per dictum Praefectum* (Algeriae) *praecipi nomine Sanctitatis suae Sacerdotibus... quod cum Sedes Apostolica in facultatibus Missionariorum potestatem seu licentiam concesserit celebrandi bis in die, ubi necessitas id exegerit, ne deinceps ultra duas Missas celebrent.* » Lo stesso si ripeteva negli anni 1818 e 1820 al Prefetto Apostolico di Tunisi.

---

eodem die. Id tamen debet intelligi, ut ex ipsis formulae verbis dignoscitur, de venia celebrandi duas tantum Missas, quamvis graves concurrerent causae quae maiorem numerum celebrare suaderent. Postulavit olim Praefectus Missionis Capuccinorum Tuneti, an uno eodemque die, si necessitas urgeret, plures quam duas Missas celebrare posset, propterea quod omnes eius Missionarii in carceres coniecti erant? Atque S. Congregatio generalis fidei propagandae praeposita die 7 Augusti 1684 respondit: non posse vigore facultatum celebrare ultra duas Missas. *Quod iampridem responsum fuerat in generali Congregatione habita coram Summo Pontifice die 17 Februarii 1648: namque exposito abusu qui invaluerat inter Sacerdotes captivitate detentos in Algeria celebrandi tres Missas,* « SSmus... iussit per dictum Praefectum *(Algeriae)* praecipi nomine Sanctitatis Suae Sacerdotibus... quod cum Sedes Apostolica in facultatibus Missionariorum potestatem seu licentiam concesserit celebrandi bis in die, ubi necessitas id exegerit, ne deinceps ultra duas Missas celebrent. » *Idem fuit repetitum anno 1818 et 1820 Praefecto Tuneti.*

» 4. La necessità adunque è l'unico titolo per cui si autorizzano i Sacerdoti a binare la Messa. Convien però osservare anzi tratto col Verricelli (1) che « haec necessitas non est de» sumenda ex parte inopiae Sacerdotum, sed ex parte necessi» tatis spiritualis populi, et raritate Sacerdotum. » Posto il quale principio è agevole ricavare varie regole negative sull'uso della facoltà, di cui si tratta.

» 5. In 1° luogo è chiaro che mal si apporrebbe chi dicesse potersi binare nelle feste soppresse, in cui il popolo va esente dall'obbligo di ascoltare la Messa, come avvertivasi dalla S. Congregazione nel 1837: « *Re mature perpensa, ex ipsius formulae verbis satis clare patuit, non posse facultates ad abrogatas festivitates extendi. Cum enim in memorata formula declaretur facultatem valere si necessitas urgeat, sequitur ex eo unice titulo, quod dies illi festi olim fuerint, non posse Missam bis ab eodem Sacerdote celebrari.* »

» 6. 2° Parimenti è vietato il binare per comodo di quelli, che amassero di soddisfare al precetto della Messa nelle private

---

4. *Necessitas ergo est unicus titulus ex quo facultas Sacerdotibus fit duas dicendi Missas. Expedit cum Verricelli* (1) *animadvertere, quod « haec necessitas non est desumenda ex parte inopiae Sacerdotum, sed ex parte necessitatis spiritualis populi et raritate Sacerdotum.» Hoc principio posito, facile est quasdam negativas regulas eruere de usu facultatum de quibus agitur.*

5. 1°. *Non potest iterari Missa diebus festis suppressis, quibus populus Missam audire non tenetur, quemadmodum monuit S. Congregatio anno* 1837 *his verbis:*« Re mature perpensa,ex ipsius formulae verbis satis clare patuit, non posse facultates ad abrogatas festivitates extendi. Cum enim in memorata formula declaretur, facultatem valere si necessitas urgeat, sequitur ex eo unice titulo, quod dies illi festi olim fuerint, non posse Missam bis ab eodem Sacerdote celebrari.»

6. 2°. *Pariter interdicta est Missae iteratio in eorum commodum, qui vellent praecepto audiendi Missam satisfacere in suis*

(1) De Apost. Mission. Tit. IV. quaest. 98 Dub. 18 n. 201.

loro Cappelle. Avea rappresentato nel 1842 il Vicario Apostolico di Limburgo la consuetudine invalsa colà di permettere la binazione negli Oratorii privati *in castris magnatorum,* nè credendo in tali occasioni avverarsi la necessità voluta dalle Formole, chiese tanto in vista della consuetudine che della utilità morale che ne derivàva, d'essere autorizzato a permetterlo. Ma il S. Offizio giudicò. *iuxta exposita non expedire.* E avendo replicato il Vicario Apostolico, che alcuni Sacerdoti per la facoltà avutane anteriormente dal suo predecessore proseguivano a binare, la Suprema decretò « *facultatem esse revocandam, quatenus Vicarius Apostolicus Limburgen. prudenter id fieri posse existimet.* »

» 7. 3° Da queste stesse risoluzioni si deduce che la consuetudine non è un titolo sufficiente perchè uno stesso Sacerdote possa offrire in un giorno due volte il s. Sagrificio. E ciò é conforme a quanto insegna Bened. XIV. nella cost. *Declarasti nobis,* diretta ai 16 Marzo 1746 al Vescovo di Huesca in Aragona: « *Solum inquirimus,* così il Pontefice, *utrum ea consuetudo rationem praescriptionis sibi aut praesumptionis comparavit, et utrumque falsum et alie-*

---

privatis capellis. Enarraverat anno 1842 *Vicarius Apostolicus Limburgensis consuetudinem in suo Vicariatu inolitam permittendi Missae iterationem* in castris magnatorum; *quum autem non putaret his in adiunctis eam necessitatem esse, quae a formulis exigitur, petiit, tum ratione consuetudinis, tum moralis utilitatis quae inde proveniebat, ut sibi auctoritas fieret id permittendi. At S. Congregatio Inquisitionis iudicavit:* iuxta exposita non expedire. *Quum autem subiunxisset Vicarius Apostolicus, aliquos Sacerdotes ex praehabita facultate ab eius Praedecessore iterationem Missae prosequi, eadem S. Congregatio decrevit:* facultatem esse revocandam, quatenus Vicarius Apostolicus Limburgensis prudenter id fieri posse existimet.

7. 3°. *Ex huiusmodi Resolutionibus infertur, consuetudinem non esse titulum sufficientem, ut idem Sacerdos offerre bis possit uno eodemque die S. Sacrificium. Quod etiam consonat cum eo quod docuit Benedictus XIV in Const.* Declarasti nobis, *data die* 16 *Martii* 1746 *ad Episcopum Oscensem his verbis:* « Solum inquirimus, utrum ea consuetudo rationem praescriptionis sibi aut praesum-

num iudicamus. » Ed in quanto alla prescrizione dice: « *Si etenim iuxta civiles leges sanctae res praescribi non possunt, absonum undique est asserere, fuisse per praescriptionem aliquid obtentum vel acquisitum, quod adversetur sanctionibus universalibus Ecclesiae, quarum observantiam S. Concilium Trid. in Missarum celebratione Sacerdotibus omnibus praecipit.* » Sulla presunzione poi soggiunge: « *Sed, ceteris praetermissis, subdimus, haec intelligi posse de illis privilegiis, quae impetrari potuissent a Sede Apostolica, si quis ea postulasset, non vero de iis, quae cum postulantur, negari omnino consueverunt, ne praesumptio plus habeat roboris et momenti quam veritas.* » Ond'è che quando la S. Congregazione ha conosciuto che in qualche luogo fosse invalsa la consuetudine di binare la Messa senza necessità, non ha mancato di riprovare consuetudini di tal fatta siccome un abuso, eccitando lo zelo dei Vescovi ad eliminarla.

» 8. 4° Anche la povertà dei Preti è ben lungi dal giustificare la binazione della Messa, come già si accennò dal Verricelli (1).

---

ptionis comparavit, et utrumque falsum et alienum iudicamus.» *Et ad praescriptionem quod attinet, scripsit:* « Si etenim iuxta civiles leges sanctae res praescribi non possunt, absonum undique est asserere, fuisse per praescriptionem aliquid obtentum vel acquisitum, quod adversetur sanctionibus universalibus Ecclesiae, quarum observantiam S. Concilium Trid. in Missarum celebratione Sacerdotibus omnibus praecipit. » *Ad praesumptionem autem quod attinet subiunxit:* « Sed ceteris praetermissis subdimus haec intelligi posse de illis privilegiis, quae impetrari potuissent a Sede Apostolica, si quis ea postulasset, non vero de iis, quae cum postulantur, negari omnino consueverunt, ne praesumptio plus habeat roboris et momenti quam veritas. » *Inde est, quod S. Congregatio, quum cognoverit aliquo in loco inolitam esse consuetudinem iterandi Missam sine necessitate, non omisit eiusmodi reprobare consuetudinem tamquam abusum, zelum Episcoporum excitans ad eam eliminandam.*

8. 4°. *Etiam Presbyterorum paupertas non iustificat Missae iterationem ut cum Verricelli* (1) *indicatum est. Quidam Hiberniae*

(1 L. cit.

Un Arcivescovo d'Irlanda dimandò nel 1688 « se per la sola » causa della povertà possono li Regolari celebrare due Messe » nei giorni festivi, facendole nelle case private non ostante che » tutte le parrocchie e li conventi abbiano le loro chiese e cap- » pelle. » La risposta della S. Congregazione fu negativa; ed essendosi riferito nelle due particolari Congregazioni di Propaganda dei 7 Marzo 1743, e 28 Luglio 1750 che tuttora vigeva in Irlanda il divisato abuso, perchè molti Sacerdoti si servivano della « fa- » coltà di binare non per altro fine che di aver limosine più » abbondanti, e quindi potersi più comodamente sostentare, » gli EE. PP. ordinarono: *Graviter moneantur Sacerdotes, ne facultate celebrandi bis in die abutantur, ut stipendium largius et pinguius habeant.* E da Bened. XIV (1) chiamasi *abusus intolerabilis* quello di dare ad un Sacerdote la facoltà di binare *eum in finem, ut duplici eleemosyna decentius se sustentaret.* Solo ad usare un riguardo ai Religiosi poveri di quel regno, i quali eransi lamentati di un'analoga proibizione fatta nel 1817 dal Sinodo

---

Archiepiscopus anno 1688 petiit: « *An ex sola paupertatis causa possent Regulares duas Missas diebus festis celebrare id facientes in privatis domibus, quamquam omnes paroeciae et Conventus proprias ecclesias et capellas haberent.* » *S. Congregationis Responsum negativum fuit: quum autem relatum esset particulari Congregationi Fidei Propagandae habitae tum die 7 Martii 1743 tum die 28 Julii 1750, eiusmodi abusum in Hibernia adhuc vigere, quod multi Sacerdotes utebantur facultate iterandi Missam non alia de causa quam ut pinguiores eleemosynas perciperent, atque inde commodius se sustentarent, Emi Patres decreverunt:* « Graviter moneantur Sacerdotes, ne facultate celebrandi bis in die abutantur, ut stipendium largius et pinguius habeant. » *Et a Benedicto XIV* (1) *appellatur* abusus intolerabilis *concessio alicui Sacerdoti facta iterandi Missam* eum in finem, ut duplici eleemosyna decentius se sustentaret. *Solum ut aliquem morem gereret pauperibus Religiosis eius Regni, qui conquesti fuerant de simili prohibitione facta in Synodo provinciali Tuamensi ob damnum inde proveniens sublata sibi elee-*

(1) Const. *Apostolicum Ministerium* 30 Mail 1753 §. 11.

Provinciale di Tuam pel danno, che loro recava, togliendo ad essi l' elemosina che all'occasione della Messa solevano percepire alla porta della Chiesa, mentre essi vivevano delle contribuzioni de' fedeli, volle la S. Congregazione che si avvertissero i Vescovi, che « *in impertienda de auctoritate Apostolica Sacerdotibus licentia celebrandi diebus festis de praecepto duas Missas ob causas necessitatis ab Apostolicis Constitutionibus approbatas rationem habeant Sacerdotum regularium ac praesertim illorum qui in pauperibus coenobiis moram trahunt.* » Del resto avendo dichiarato la S. Congregazione del Concilio « *ex praxi generali Presbyteris non concedi eleemosynam recipere pro secunda Missa, etiamsi de illis agatur qui parochiali munere instructi ideo stipendium pro prima Missa nequeunt obtinere, quod eam* pro populo *applicare teneantur,* » come si notificò con apposita Circolare della Propaganda del 15 Ottob. 1863 agli Ordinarii delle Missioni, si è tolto oggimai ogni pretesto all' abuso di binare la Messa ad intuito dello stipendio. In vista però delle particolari circostanze di alcune Missioni il S. Padre si è degnato autorizzare, come

---

mosyna quam Missae occasione percipere solebant ad ecclesiae ianuas, cum ipsi viverent ex fidelium oblationibus, S. Congregatio voluit, ut monerentur Episcopi, ut, « in impertienda de auctoritate Apostolica Sacerdotibus licentia celebrandi diebus festis de praecepto duas Missas ob causas necessitatis ab Apostolicis Constitutionibus approbatas rationem habeant Sacerdotum Regularium ac praesertim illorum qui in pauperibus coenobiis moram trahunt.» *Ceterum cum declaraverit S. Congregatio Concilii:* « ex praxi generali Presbyteris non concedi eleemosynam recipere pro secunda Missa, etiamsi de illis agatur, qui parochiali munere instructi ideo stipendium pro prima Missa nequeunt obtinere, quod eam *pro populo* applicare teneantur,» *ut notificatum est per literas circulares S. Congregationis Fidei Propagandae praepositae die* 15 *Octobris* 1863 *Ordinariis Missionum, dubium omne ac quilibet obtentus iterandi Missam intuitu stipendii sublatus est. Habita tamen ratione circumstantiarum quarumdam Missionum, SS̃mus Pater dignatus est auctoritatem facere, ut constat ex dictis Litteris circularibus, earum Ordinariis ad permittendum,* « ut iusta et gravi

consta dalla Circolare medesima, i predetti Ordinarii a permettere « *ut iusta et gravi causa intercedente Sacerdotes sibi subditi etiam pro secunda Missa in eadem die celebranda stipendium percipere possint ac valeant.* »

» 9. 5° Non occorre da ultimo notare, che è vietato al Sacerdote di celebrare due volte la Messa, qualora possa aversi altro Sacerdote, pel cui mezzo possa soddisfarsi alla necessità del popolo, come insegna espressamente Bened. XIV nella precitata Costit. *Declarasti Nobis*. Ed è perciò, che prima di farsi luogo alla binazione, conviene esaminare se vi sia alcuno de' rimedi stabiliti dal diritto per provvedere allo spirituale bisogno del popolo; e dapprima è tenuto il Parroco stesso a somministrare ad un altro Sacerdote lo stipendio; posta l' impotenza di esso, vi è tenuto il popolo; e finalmente, se neppure il popolo per la sua povertà vi si potesse costringere, vi dovrebbe supplire l'Ordinario (1).

» 10. Fin qui dei casi, in cui è proibito iterare la Messa. Venendo ora ai casi in cui concorre la necessità richiesta a tale

---

causa intercedente Sacerdotes sibi subditi etiam pro secunda Missa in eadem die celebranda stipendium percipere possint ac valeant.»

9. 5°. *Denique interdicta est Sacerdoti Missae iteratio si alter haberi possit Sacerdos, quo satisfiat populi necessitati, ceu expresse docet Benedictus XIV in citata Constit.* Declarasti nobis. *Atque inde est, ut, priusquam admittatur Missae iteratio, videndum sit, an aliquod medium iure constitutum suppetat ad prospiciendum spirituali populi necessitati: atque in primis tenetur ipse Parochus ad dandum stipendium alteri Sacerdoti; posita autem eius impotentia, tenetur populus; et denique, si neque populus ob suam paupertatem cogi posset, Ordinarius supplere teneretur* (1).

10. *Hactenus de casibus, in quibus prohibita est Missae iteratio. Ad casus quod attinet in quibus ad iterandam Missam necessitas concurrit, hi sunt expositi in Constit.* Declarasti nobis. *Hac in*

(1) Ben. XIV. l. c. Votum Card. Zelada *Thesaur. Resolutionum*, t. 37 in causa Derthusen. 26 Aug. 1768.

effetto, trovansi i medesimi svolti nella Cost. *Declarasti Nobis.* In essa si osserva primieramente, che secondo l'unanime consenso de' Teologi si permette di binare la Messa al Sacerdote « *qui duas Parochias obtineat, vel duos populos adeo seiunctos, ut alter ipsorum Parocho celebranti per dies festos adesse nullo modo possit ob locorum maximam distantiam.* » Ed è questo il primo caso, e più comune, l'altro che ivi si enumera, è « *quando una tantum sit Ecclesia, in qua Missa celebratur, et ad quam insimul universus populus convenire non potest.* »

» 11. Nei casi suenunciati può iterarsi la Messa anche da chi non trovasi munito delle facoltà delle Formole che sogliono concedersi dalla Propaganda, consentendolo lo stesso diritto comune, sempre però dipendentemente dall'Ordinario, cui s'appartiene il giudicare sia della vera necessità, come ancora della possibilità di applicare i rimedi canonici (§ 9). Difatti dopo averli indicati Bened. XIV. soggiunge: « *Quae huc usque dicta sunt, canonicis etiam generalibus sanctionibus innituntur.* » Che anzi è concorde opinione de' Teologi, come avverte Bened. XIV. nel

---

Constitutione consideratur in primis, iuxta unanimem Theologorum consensum permitti iterationem Missae Sacerdoti, « qui duas parochias obtineat, vel duos populos adeo seiunctos, ut alter ipsorum Parocho celebranti per dies festos adesse nullo modo possit ob locorum maximam distantiam. » *Atque hic est primus et communior casus: alter, qui ibidem recensetur, est,* « quando una tantum sit ecclesia in qua Missa celebratur, et ad quam insimul universus populus convenire non potest.

11. *In his casibus iterari Missa potest etiam ab iis, qui facultate non sunt donati per formulas, quae concedi solent per S. Congregationem fidei propagandae praepositae, cum id concedat ipsum commune ius, semper tamen dependenter ab Ordinario, cui pertinet de vera necessitate iudicium deque possibilitate applicandi canonica remedia* (§. 9). *Revera eiusmodi mediis indicatis Benedictus XIV subiungit:* « Quae huc usque dicta sunt, canonicis etiam generalibus sanctionibus innituntur. » *Quin imo concors est Theologorum opinio, quemadmodum et ipse Benedictus XIV animadvertit, in casu unius Parochi cum duabus paroeciis,* « Parochum nedum

caso di un sol Parroco con due parrocchie « *parochum nedum posse, sed plane teneri bis eodem die Missam celebrare* (1). » Di che facilmente ne conseguita che l'analogo articolo delle Formole, essendo facoltativo, si estende anche ad altri casi di necessità non contemplati nel diritto comune, altrimenti renderebbesi inutile, almeno pe' luoghi ove le parrocchie sono canonicamente istituite disponendo per queste lo stesso dritto comune. Ciò è conforme a quanto il lodato Pontefice dice nell'opera *de Sacros. Missae Sacrificio* (2), ove dopo aver asserito « *casum qui revera contingit, eum esse cum Parochus duas habet parochias etc.*» prosiegue ne' seguenti termini: « *neque tamen quidquam praeiudicatum volumus de aliis casibus, qui accidunt in Missionibus, quibus consultum est concedendo Missionariis facultatem plures celebrandi Missas eodem die; itemque de aliis casibus, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem Sacerdotum, aut haereticorum aut infidelium persecutionem, ne fideles Missa careant, opus est a Sacerdotibus duas Missas celebrari.* » E di queste

---

posse,sed plane teneri bis eodem die Missam celebrare(1).»*Ex quibus facile consequitur, articulum Formularum, cum sit facultativus, protendi ad alios quoque casus necessitatis in communi iure non consideratos; secus enim inutilis ille articulus evaderet, saltem pro iis locis in quibus paroeciae sunt canonice erectae, ipso iure communi pro his paroeciis disponente. Quod consonat cum eo quod docet Benedictus XIV in opere* De Sacros.Missae Sacrificio (2), *in quo facta mentione:* casum, qui revera contingit, eum esse, cum Parochus duas habet parochias *etc., his verbis prosequitur:* « Neque tamen quidquam praeiudicatum volumus de aliis casibus, qui accidunt in Missionibus, quibus consultum est concedendo Missionariis facultatem plures celebrandi Missas eodem die; itemque de aliis casibus, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem Sacerdotum, aut haereticorum aut infidelium persecutionem, ne fideles Missa careant, opus est a Sacerdotibus duas Missas celebrari. *Et de huiusmodi quidem causis quae locum in Missionibus habent, pro quibus Missionum Superioribus datur facultas, agebatur*

(1) De Syn. Dioec. L.VI. c.VIII. n. 2.
(2) Lib. III. c. V. n. 4.

cause appunto che hanno luogo nelle Missioni e per le quali si dà ai Superiori delle medesime la facoltà, si parlava nel 1832 dalla Propaganda nello scrivere ad un Missionario di Filippopoli, il quale non celebrava più Messe, quantunque assistesse più popolazioni. Impostoglisi cioè di binare anche per ordine della Congregazione generale, gli si soggiungeva: « *Se poi ella domanda perchè alla facoltà di binare la Messa nella formola dell' indulto sieno unite quelle clausole di rigore, ella troverà nella formola stessa la risposta, osservando, che l' indulto non si restringe ai bisogni del popolo ne' giorni festivi, ma essendo in termini generali comprende ancora gli altri casi in questione, come sarebbe il bisogno di amministrare il viatico agli infermi in ambedue le parrocchie, ed in questi altri casi è dove debbono aver luogo le cautele prescritte.* »

» 12. Ora appunto per questi casi meno ovvii si sono trovati non di rado imbarazzati i Vescovi ed i Missionarii nell' uso della facoltà, dubitando principalmente della sufficienza delle cause che si richiedessero a seconda delle clausole che l' accompagnano. D' altro lato tanti sono e sì differenti i casi che possono avvenire su questa materia nelle Missioni, da non potersi facilmente

---

anno 1832, *cum ad quendam Missionarium Philippopolitanum, qui non iterabat Missas, quamvis variis populis praesideret, scriptum fuit: iniuncta scilicet Missae iteratione, etiam ex mandato generalis S. Congregationis, adiungebatur:* « Si autem quaeras, cur facultati iterandi Missam in formula Indulti adiiciantur illae rigoris clausulae, invenies in ipsa formula responsum: observabis enim Indultum non coerceri ad populi indigentias diebus tantum festivis; sed, quum generalibus terminis contineatur, comprehendere quoque alios casus de quibus agitur, quemadmodum esset necessitas administrandi infirmis Viaticum in utraque paroecia, et in huiusmodi aliis casibus locum habere debere praescriptas cautelas.»

12. *Atque in huiusmodi singillatim casibus minus frequentibus in usu eius facultatis identidem implexi reperti sunt Episcopi et Missionarii; de causarum praesertim sufficientia dubitantes, quae requirerentur iuxta clausulas facultati adiectas. At vero tot tamque varii sunt casus, qui de hac materia in Missionibus possunt con-*

prevedere e molto meno ridurre a determinate regole, potendo variare il giudizio sui medesimi secondo le varie circostanze dei luoghi, dei tempi e delle persone, che in essi concorrano. Ecco perchè la soluzione dei particolari dubbi che in proposito si sono avanzati, si è per lo più rimessa al savio discernimento del Superiore della Missione.

» 13. E dapprima si è più volte chiesta una regola sul numero bastevole dei fedeli, perchè si possa iterare la Messa. Nella Cost. *Apostolicum Ministerium*, per l' Inghilterra si dice potersi far uso della facoltà « *cum eorum numerus qui diebus festivis tenentur sacris assistere, talem exhibeat necessitatem, ut nisi alicui Sacerdoti duas Missas eodem die celebrandi potestas concedatur, Ecclesiae mandato* plures *non satisfacerent.* » Questo criterio generale però non toglie ogni dubbio sul numero che sia necessario alla binazione. Lo stesso può dirsi di una risposta negativa del S. Ufizio nel 1688 ad alcuni Missionarii Cappuccini della Grecia. Aveano essi dimandato: « utrum Missionarius Sacerdos solus in » loco degens duas Missas diebus Dominicis et festivis pro quin-

---

tingere, qui praevideri facile haud possunt, multoque minus reduci ad determinatas regulas; de iisdem enim iudicium variari potest iuxta dispares locorum, temporum personarumque concurrentes circumstantias. Haec est ratio cur dubiorum particularium resolutio, quae hac de re sunt proposita, plerumque remissa est prudenti Superioris Missionum arbitrio.

13. *Pluries regula postulata est de numero fidelium, qui esset satis, ut Missa iterari posset. In Constit.* Apostolicum Ministerium, *edita pro Anglia dicitur, eiusmodi facultate posse uti* « cum eorum numerus, qui diebus festivis tenentur sacris assistere, talem exhibeat necessitatem, ut nisi alicui Sacerdoti duas Missas eodem die celebrandi potestas concedatur, Ecclesiae mandato *plures* non satisfacerent. » *Eiusmodi tamen generalis norma dubium non aufert de numero iterationi necessario. Idem repeti potest de quodam negativo responso S. Inquisitionis anno* 1688 *dato quibusdam Missionariis Capuccinis in Graecia. Hi quaesiverant: « Utrum Missiona-* » *rius Sacerdos solus in loco degens duas Missas diebus Dominicis* » *et festivis pro quindecim seu viginti personis, quae legitime im-*

» decim seu viginti personis, quae legitime impeditae primae » Missae adesse non valuerunt, celebrare possit; » e la Suprema ai 28 Genn. dello stesso anno decretò *non licere*. Se peraltro il numero di venti è insufficiente all' effetto, può ulteriormente dimandarsi, quale sia il numero minimo, che basti.

» 14. Ma intorno a questo dubbio, come a quelli concernenti la distanza, la S. Congregazione ha tenuto la massima di lasciarli decidere dalla prudenza degli Ordinarii delle Missioni, da cui dipende la facoltà, potendo essi soli sulla faccia dei luoghi dare il giusto peso a tutte le circostanze concorrenti nelle singole contingenze. Ed invero fin dal 1688 il Prefetto della Missione di Tunisi in Barbaria chiedeva in generale, che si dichiarasse, quale dovesse essere il numero de' fedeli privi d' altronde di Messa, a riguardo di cui si potesse binare; e la Congregazione Generale di Propaganda dei 16 Novembre rispondeva: *Relinquatur caritati et conscientiae P. Praefecti*. Similmente il vescovo di S. Louis negli Stati Uniti d' America nel 1828, dopo aver esposto come il proprio, così il timore di altri Vescovi di gra-

---

» *peditae primae Missae adesse non valuerunt, celebrare possit:* » *et Suprema S. Inquisitio die* 28 *Ianuarii eiusdem anni decrevit:* non licere. *Si itaque numerus viginti fidelium haud satis existimatur ut Missa iteretur, ulterius quaeri potest, quinam sit minimus numerus, qui sufficiat.*

14. *Sed circa eiusmodi dubium, quemadmodum circa ea quae distantiam respiciunt, S. Congregatio in more habuit, resolvenda haec esse prudenti Ordinariorum Missionum arbitrio, a quibus facultas pendet; ipsi enim in locis in quibus sunt recte aestimare possunt concurrentes circumstantias in singulis casibus. Et sane usque ab anno* 1688 *Praefectus Missionis Tuneti in Mauritiana generatim postulabat, ut declararetur, qualis esse numerus fidelium deberet qui Missa privarentur, ut Missa iterari posset; et S. Congreg. Generalis Fidei Propagandae die* 16 *Novembris respondit:* Relinquatur caritati et conscientiae P. Praefecti. *Similiter Episcopus S. Ludovici in Statibus Americae foedere iunctis anno* 1828, *exposito suo aliorumque Episcoporum timore propriam conscientiam gravandi ob formularum clausulas, postulavit:* « *utrum quoties triginta aut quin-*

varsi la coscienza per le clausole delle formole, dimandava, « utrum quoties triginta aut quinquaginta fideles periculo expo- » nuntur Missam de praecepto non audire, bis celebrare valeant.» Con lettera dei 13 Marzo per ordine di Leone XII gli si re- scrisse: « *omnem te anxietatem animi deponere debere, et quin commovearis verborum rigore, Se conscientiae ac prudentiae tuae committere, ut iudices quibus in casibus ratione habita adiunctorum dioecesis tuae graves adesse causae censendae sint, facultatem, de qua sermo est, Sacerdotibus impertiendi. Ubi vero has causas graves secundum conscientiam prudentiamque tuam arbitratus fueris, Sanctitas Sua posse te absque ulla dubitatione ea facultate uti benigne declaravit.* »

» 15. Una consimile risposta fu anche data nel 1851 al Vicario Apostolico di Limburgo, il quale avea proposto un dubbio sulla distanza. « In hac regione (così egli) ex antiqua con- » suetudine binandi licentia aliquando conceditur ob necessita- » tem moralem, licet parochia vicinior non distet ultra spatium » mediae leucae; quaeritur num recte? » La Propaganda con let-

---

» *quaginta fideles periculo exponuntur Missam de praecepto non* » *audire, bis celebrare valeant:* » *iussu Leonis XII litteris datis die* 13 *Martii rescriptum est:* « omnem te anxietatem animi deponere debere, et quin commovearis verborum rigore, Se *(Sanctitatem Suam)* conscientiae ac prudentiae tuae committere, ut iudices, quibus in casibus ratione habita adiunctorum dioecesis tuae graves adesse causae censendae sint, facultatem, de qua sermo est, Sacerdotibus impertiendi. Ubi vero has causas graves secundum conscientiam prudentiamque tuam arbitratus fueris, Sanctitas Sua posse te absque ulla dubitatione ea facultate uti benigne declaravit. »

15. *Similis quoque responsio data est anno* 1851 *Vicario Apostolico Limburgensi, qui dubium super distantia sic proposuerat:* « In hac regione ex antiqua consuetudine binandi licentia aliquando conceditur ob necessitatem moralem, licet parochia vicinior non distet ultra spatium mediae leucae; quaeritur num recte?» *S. Congregatio suis literis die* 31 *Iulii respondit:* « Praemisso Episcoporum esse muneris pro viribus curare, ut hac uti facultate

tera dei 31 Luglio gli rispose « *Praemisso Episcoporum esse muneris pro viribus curare, ut hac uti facultate non sit opus ad succurrendum fidelium necessitatibus, praxis generalis servanda in singulis casibus assignari non potest. Quapropter in casibus ut supra particularibus, deficiente Presbyterorum copia, aliisque omnibus circumstantiis mature perpensis, prudenti iudicio Superioris definiendum, utrum eo in casu concurrant gravia rerum adiuncta, quae tradunt Doctores necessitatis casum efficere (uti propositus videtur), in quo dispensationi a praecepto universali de non iterando Sacrificio ab eodem Presbytero eademque die locus fiat, et binandi facultati tribuendae, qua parce omnino illum uti debere ex Apostolici ipsius indulti verbis apprime perspicitur.* » E questa istruzione ne' termini stessi fu inviata al Vescovo di Treviri nel 1853, da parte del quale erano stati proposti svariati dubbi sul binare la Messa, essendoglisi scritto ai 28 Settembre, che considerati i suoi quesiti « *censuit S. Congregatio dandam esse instructionem, quam... Vicarius Apostolicus Limburgen. obtinuit sub die* 31 *Iulii an.* 1851. »

» 16. Per altro tra le varie risposte, che affidano il giudizio

---

non sit opus ad succurrendum fidelium necessitatibus, praxis generalis servanda in singulis casibus assignari non potest. Quapropter in casibus ut supra particularibus, deficiente Presbyterorum copia, aliisque omnibus circumstantiis mature perpensis, prudenti iudicio Superioris definiendum, utrum eo in casu concurrant gravia rerum adiuncta, quae tradunt Doctores necessitatis casum efficere (uti propositus videtur), in quo dispensationi a praecepto universali de non iterando Sacrificio ab eodem Presbytero eademque die locus fiat, et binandi facultati tribuendae qua parce omnino illum uti debere ex Apostolici ipsius Indulti verbis apprime perspicitur.» *Atque haec Instructio iisdem verbis data fuit Episcopo Trevirensi anno* 1853, *cuius nomine varia dubia de Missae iteratione proposita fuerant; rescriptum enim ei fuit die* 28 *Septembris, quod eius quaesitis consideratis,* «censuit S. Congregatio dandam esse instructionem, quam... Vicarius Apostolicus Limburgensis obtinuit sub die 31 Iulii anno 1851.»

16. *Ceterum inter varia responsa, quae iudicio Superioris re-*

sulla gravità delle cause al Superiore, alcune meritano peculiar menzione, come quelle che senza dilungarsi dalla regola ordinaria di chiamar il Superiore stesso a giudicar delle cause, indicano insieme in qualche guisa la qualità, o il grado della necessità richiesta per la binazione, e talora temperano alquanto l' impressione, e calmano la soverchia anzietà che avean prodotto ne' Vescovi e Missionarii le clausole, ond'è vincolata nelle Formole questa facoltà. Una di tali risposte fu data nel 1848 ad un Vescovo degli Stati Uniti d' America: « *Venio ad postulatum tuum* (così in una lettera dei 9 Maggio) *circa modum interpretandi necessitatem, quae requiritur ad licitum usum facultatis bis in die Missam celebrandi... Noverit ergo Amplitudo Tua necessitatem huiusmodi, de qua sermo est, veram quidem, sed moralem intelligi; non autem absolutam, de qua proinde diiudicare in singulis casibus pendet a prudenti iudicio, inspectis circumstantiis. Caveas ergo oportet hac in re ab anxietate nimia in diiudicando, ne frustra concessa aut pene in nullo casu ad actum reducenda facultas praedicta videatur.* » Più notevole è la dichiarazione, che si porse

---

mittunt causarum gravitatem nonnullae peculiarem mentionem merentur; eiusmodi sunt illae quae, dum sequuntur consuetam regulam remittendi Superioris iudicio causarum aestimationem, indicant simul aliquo modo genus seu necessitatis gradum quem iteratio Missae postulat, atque identidem aliquatenus temperant impressionem atque leniunt nimiam animi anxietatem quam Episcopis et Missionariis illae clausulae creaverant quibus haec facultas coercetur. Unum ex eiusmodi responsis datum est anno 1848 *ad Episcopum in Statibus Americae foedere iunctis; datis enim litteris die* 9 *Maii sic est rescriptum:* « Venio ad postulatum tuum circa modum interpretandi necessitatem, quae requiritur ad licitum usum facultatis bis in die Missam celebrandi.... Noverit ergo Amplitudo Tua necessitatem huiusmodi, de qua sermo est, veram quidem, sed moralem intelligi; non autem absolutam, de qua proinde diiudicare in singulis casibus pendet a prudenti iudicio, inspectis circumstantiis. Caveas ergo oportet hac in re ab anxietate nimia in diiudicando, ne frustra concessa aut pene in nullo casu ad actum reducenda facultas praedicta videatur. » *Notatu di-*

nel 1828 ad un Prefetto Apostolico nelle Antille di America. Diffidando quel Prefetto di poter far uso tranquillamente della facoltà in discorso per le gravi condizioni, che la circondano, avea implorato « ampliorem facultatem a Sede Apostolica copiam » faciendi Presbyteris... ut diebus dominicis et festis de praece- » pto Missam bis celebrare possint, cum id postulet necessitas » aut spiritualis fidelium utilitas. » Fattane relazione al Papa nell' udienza dei 13 Aprile gli si rispose nel modo seguente: « *Talis existimatio est virtutis et prudentiae tuae, ut SSmus D. N. iusserit, omnem deponere te debere anxietatem animi, et si existimaveris necessarium esse, vel fidelibus vehementer utile, ut Sacerdotes bis Missam eodem festo die celebrent, verborum quibus rescriptum contineri videtur, rigore commoveri te non debere. Prudentiae itaque et conscientiae D. T. committit de necessitate ista, et causarum gravitate iudicare atque in iis rerum adiunctis facultatem per memoratum rescriptum copiam faciendi Sacerdotibus, ut Missam bis celebrent, te habere Sanctitas Sua benigne declaravit.* »

---

gnior est declaratio quae facta est anno 1828 *ad quendam Praefectum Apostolicum in Antillis Americae. Cum enim ille haud fideret tranquille uti facultate de qua agitur ob graves conditiones quibus constringitur, imploravit* « ampliorem facultatem a Sede Apostolica copiam faciendi Presbyteris.... ut diebus dominicis et festis de praecepto Missam bis celebrare possint, cum id postulet necessitas aut spiritualis fidelium utilitas. » *Facta huius rei relatione R. Pontifici die* 13 *Aprilis, responsum est eo modo qui sequitur:* « Talis existimatio est virtutis et prudentiae tuae, ut SSmus D. N. iusserit, omnem deponere te debere anxietatem animi, et si existimaveris necessarium esse, vel fidelibus vehementer utile, ut Sacerdotes bis Missam eodem festo die celebrent, verborum quibus rescriptum contineri videtur, rigore commoveri te non debere. Prudentiae itaque et conscientiae D. T. committit de necessitate ista, et causarum gravitate iudicare atque in iis rerum adiunctis facultatem per memoratum Rescriptum copiam faciendi Sacerdotibus, ut Missam bis celebrent, te habere Sanctitas Sua benigne declaravit. »

» 17. La medesima regola di commettere all' arbitrio o alla carità de' superiori delle Missioni l'applicazione de' principii generali ai casi pratici, si è osservata anche quando in essi, come eransi esposti, non si scorgesse quella grave urgenza di cause, considerandole almeno in sè stesse e in astratto, quale esigono le clausole di questa facoltà; il che appunto conferma doversi dare gran parte nel calcolo delle ragioni, che ne giustificano l' uso, alle condizioni tutte e allo stato de' fedeli. Di ciò fa testimonianza la risposta data da questa S. Congregazione nel 1688 al Vice-Prefetto della Missione di Tripoli. Il quale incerto per le più volte accennate clausole avea richiesto, « a quanto nu- » mero di schiavi o liberi possa celebrare precisamente la se- » conda Messa, dandosi talvolta il caso, che nel bagno fuori di » Tripoli non si ritrovino presenti al sacrificio dieci o quindici » persone schiave... e se in mancanza di Sacerdoti per questi » soli possa celebrare la seconda volta le feste? » Ora malgrado la sfavorevole decisione emanata in quell' anno stesso dal S. Offizio per un caso simile come si è detto al §. 13, il S. Con-

---

17. *Eadem regula committendi arbitrio aut charitati Superioris Missionum applicationem generalium principiorum practicis casibus servata quoque est, quando in ipsis, prout exponebantur, non appareret ea causarum vis et gravitas (saltem si hae causae considerarentur in se et in abstracto) quam huius facultatis clausulae exigant; quod quidem confirmat, in causis considerandis, quae usum facultatis suadeant, magnam rationem habendam esse omnium conditionum statusque fidelium. Huius rei argumento est responsio a S.C. data anno* 1688 *Vice-Praefecto Missionis Tripolitanae. Hic ob clausulas incertus quaesierat: « cuinam numero servorum aut liberorum » posset praecise celebrare Missam secundam, quum interdum da- » retur casus, ut in balneo extra Tripolim praesentes Sacrificio non » adessent plures quam decem aut duodecim servi... et an in Pre- » sbyterorum carentia pro illis solis posset celebrari secunda Missa » diebus festis? » At quin obstaret Resolutio eodem anno data a S. Congregatione Inquisitionis, ut notatum est superius §.* 13, *S. Congregatio Fidei Propagandae praeposita die* 5 *Octobris respondit:* « Relinquatur charitati et conscientiae P. V. Praefecti. » *Neque mi-*

*

sesso di Propaganda dei 5 Ottobre ordinò: *Relinquatur charitati et conscientiae P. V. Praefecti.* Nè è a meravigliare, se la Propaganda credè potersi far luogo a più benigna interpretazione, trattandosi di schiavi, i quali per la loro condizione meritavano una particolare indulgenza, essendo forse l'unico loro conforto l'assistere al S. Sagrificio. Un'altra prova di propensione ad una più mite interpretazione o connivenza in vista delle circostanze ne somministrò la Suprema nel 1860; imperocchè sebbene ai 20 Giugno rispondesse al Vicario Apostolico d'un regno aggiacente alla Cina, « desiderium Neophytorum bis aut ter in anno SSm̃am » Eucharistiam sumere volentium *per se* non esse urgentissimam » causam, in casu de quo agitur » cioè per iterar la Messa secondo la facoltà, tuttavia soggiungeva: « sed pensatis omnibus lo- » corum et personarum circumstantiis relinquendum arbitrio » R. P. D. Vicarii Apostolici. » Donde risulta che quelle cause, le quali di per sè stesse e quindi per molti luoghi non sono gravi, lo possono addivenire in alcuni altri per le circostanze, che vi si associno.

» 18. Sono queste le massime, che si sono avute in mira riguardo alla facoltà di binare, e che verrano certamente a tran-

---

rum esse debet si haec S. Congregatio benigniori interpretationi indulsit; agebatur enim de servis, qui ob hanc suam conditionem peculiarem indulgentiam merebantur, quum unicum fortasse solatium eis esset S. Sacrificium. Aliud eiusmodi argumentum, ratione circumstantiarum habita, anno 1860 *suppeditavit S. Inquisitio; namque licet die* 20 *Iunii responderet Vicario Apostolico cuiusdam Regni Sinis adiacentis* « desiderium Neophytorum bis aut ter in anno SSm̃am Eucharistiam sumere volentium *per se* non esse urgentissimam causam, in casu de quo agitur » *idest iterandi Missam iuxta facultatem, attamen subiunxit:* « sed pensatis omnibus locorum et personarum circumstantiis relinquendum arbitrio R. P. D. Vicarii Apostolici. » *Ex quibus eruitur, eas causas, quae per se atque proinde multis in locis graves non sint, graves evadere posse in aliis locis ob circumstantias quae casum concomitentur.*

18. *Haec sunt principia, quae prae oculis sunt habita quoad*

quillizzare gli Ordinarii delle Missioni nell'esercizio della medesima. Se è vero che suol deferirsi in ciò al savio discernimento degli Ordinarii delle Missioni, si rende chiaro però dalle cose discorse, quanto mai debbano essi cautelarsi rimanendo sempre gravata la loro coscienza sul legittimo esercizio di siffatta straordinaria facoltà. Nondimeno le clausole usate nelle formole « non debbonsi interpretare (giova conchiudere con quest'avvertenza data dalla S. C. nel 1832 al Vescovo di Nicopoli in Bulgaria) nell'*estremo* rigore, avendo sempre in vista che la *Sede Apostolica concede la detta facoltà a spirituale vantaggio dei fedeli, bramando che tutti abbiano il comodo di adempiere il precetto ecclesiastico.* »

» 19. Resta ora a dire del rito, ossia del modo da tenersi nel binare la Messa. Su di che non è necessario osservare, essersi sempre prescritto ai Missionarii dalla S. Congregazione e dallo stesso Bened. XIV, che chi bina, non dee prendere le solite abluzioni del calice a cagion del digiuno, cosicchè « si in pri- » ma Missa, post receptionem Corporis et Sanguinis, profusionem » acceperit, non debet secundam Missam in praedictis casibus

---

facultatem Missam iterandi, quaeque profecto in eiusdem facultatis exercitio Missionum Ordinarios tranquillabunt. Quamvis autem prudenti Ordinariorum Missionum arbitrio deferri soleat, attamen ex hactenus dictis apparet, quanta cautela ipsi uti debeant; quum semper eorum conscientia onerata maneat in exercitio huiusmodi extraordinariae facultatis. Nihilominus repetere hic iuvabit, quod S. Congregatio anno 1832 *ad Episcopum Nicopolitanum in Bulgaria rescripsit, clausulas in Formulis adhibitas* « intelligendas haud esse in extremo rigore, habito prae oculis principio, Sedem Apostolicam dictam facultatem concedere in bonum spirituale fidelium, cupientem, ut omnes praeceptum ecclesiasticum adimplere facile possint. »

19. *Superest nunc de ritu dicere seu de modo quo iterari Missa possit. Semper a S. Congregatione Missionariis fuit praescriptum atque a Benedicto XIV, eum qui Missam iterat, consuetas Calicis ablutiones sumere non debere ob ieiunium, ita ut « si » in prima Missa post receptionem Corporis et Sanguinis, profu-*

» celebrare (1) » anche cioè in que' casi, in cui la popolazione altrimenti rimarrebbe priva della Messa in giorno festivo. Sebbene poi con decreto della S. Congregazione de' Riti *in Elusitana* die 16 Septembris 1815 erasi prescritto, che uno solo fosse il calice da adoperarsi da chi celebra due Messe, siccome l'osservanza di un tale decreto involveva non lievi difficoltà, quando si dovesse celebrare in due Chiese remote l'una dall'altra; la encomiata S. Congregazione nei generali comizi dei 12 Settembre 1857 moderando il precedente decreto decise *usum duorum calicum in casu posse permitti* (2). La qui unita istruzione, che fu compilata per ordine della medesima S. C., riguarda il modo di purificare il calice servito per la prima messa. »

Dalla Propaganda li 24 Maggio 1870.

» *sionem acceperit, non debeat secundam Missam in praedictis ca-* » *sibus celebrare* » (1): *id est etiam in iis casibus, in quibus populus Sacrificio privaretur diebus festis. Quamvis autem in Decreto Sacrae Congregationis SS. Rituum in* Elusitana *die* 16 *Septembris* 1815 *praescriptum esset, ut unus tantum esset calix quo uti debeat, qui duas celebret Missas; quum tamen eiusmodi Decreti executio haud levibus difficultatibus esset obnoxia, quando celebrari deberet in duabus ecclesiis ab invicem remotis, eadem S. Congregatio in comitiis habitis die* 12 *Septembris* 1857 *pro moderamine dicti Decreti rescripsit:* usum duorum calicum in casu posse permitti (2). *Instructio quae heic adiicitur, iussu eiusdem S. Congregationis SS. Rituum concinnata, modum respicit purificandi calicem qui pro prima Missa inservierit.*

Ex Secretaria S. Congregationis fidei propagandae praepositae die 24 *Maii* 1870.

Ex quibus colliges:

I. Pluribus abhinc saeculis paullatim invalescente ecclesiastica disciplina, quae nunc viget, de Missa non iteranda ab eo-

(1) Conc. di Nimes tenuto nel 1284 presso Bened. XIV De Sacr. Missae Sacrif. L. III cap. V n. 4.

(2) Hoc Decretum expositum habes in vol. III p. 603 et seqq. harum ephemeridum.

dem Sacerdote uno eodemque die, non posse Missam iterari, nisi causis canonicis existentibus, quae eiusmodi iterationem legitimam reddant.

II. Eiusmodi causas canonicas hoc generali principio contineri: Missam iterari posse ac debere, si alia ratione consuli non possit populo ius et officium habenti audiendi Missam diebus festis.

III. Iudicium de harum causarum existentia non ad Parochos vel Presbyteros pertinere, sed ad Episcopum seu Ordinarium, a quo venia iterandi Missam obtinenda est ne abusus oriatur.

IV. Haec quae ex communi iure derivant communia quoque esse Ordinariis Missionum independenter a facultate, quam habent per S. Congregationem fidei propagandae praepositam.

V. Quare, quum Ordinarii Missionum habeant facultatem a S. Sede delegatam iterandi vel iterari faciendi Missam suis Missionariis, per eiusmodi facultatem intelligi non posse coercitum id quod ipsis iure communi iam sit concessum: sed per eam, id quod iure communi sit omnibus Ordinariis concessum, ad alios quoque casus protendi (1).

VI. Unde gravissimas clausulas facultati adiectas non alia de causa intelligendas esse appositas, quam ut evitarentur facultatis abusus.

(1) Inter casus, qui in praeposita Instructione memorantur, ad quos facultas sese extendit, videtur quoque recensendus casus qui propositus fuit per *Summaria precum* S. Congregationi Concilii die 17 Septembris 1859, qui est huiusmodi. Plures dies festi in Galliis anno 1802 per Card. Caprara fuerunt suppressi, ita ut fideles his diebus non teneantur audire Missam. Inter eiusmodi festos dies suppressos recensetur festum Circumcisionis Domini, quod congruit cum civili festo. Episcopus Argentinensis videns eiusmodi civile festum aequiparari ecclesiae festo, ita ut grave scandalum oriretur si populus ea die Missam audire non posset, S. Congregationi hoc dubium proposuit: « Utrum Rectores animarum et ceteri Sacerdotes, quibus » Episcopus Argentinensis concessit facultatem diebus dominicis et festivis de » praecepto duas Missas celebrandi in » dissitis locis, hac facultate *(ordinaria)* » uti possent in festo Circumcisionis? Et » quatenus negativum edatur responsum, supplicat ex gratia speciali, ut » praedicto festo hoc idem facere possint quod diebus dominicis et festis » de praecepto faciunt. » S. Congregatio, precibus discussis, respondit: *Pro gratia ad quinquennium, facto verbo cum SSmo.* Sane quamvis causa sufficiens non sit ad Missam iterandam sola ratio festi suppressi, ut in Instructione animadvertitur, potest tamen esse causa, si populus festum, licet ex Decreto suppressum, consideraret tamquam Ecclesiae festum, ita ut scandalum grave oriretur si ea die se Missa destitutum videret. Esset enim festum iure suppressum, facto autem quodammodo non suppressum.

VII. Abusus autem deesse, quoties ille qui facultatem habet, arbitrio boni viri, rebus pensatis, iudicet Missam iterari necessarium esse seu valde utile.

VIII. Eiusmodi necessitatem moralem ex variis titulis oriri posse, idest ex iustitia (saltem in locis in quibus paroeciae canonice sunt erectae), ne populus Missa diebus festis defraudetur; ex caritate, ne populus cogatur summis incommodis ad audiendam Missam; ne praecipuo solatio privetur ad christianam pietatem fovendam; ne scandalum oriatur et similia.

IX. Ea necessitas, quae ex iustitia oriatur, adeo vincere videtur prohibitionem iterandi Missam, ut non tantum bis dici Missa possit ac debeat eodem die, sed etiam ter vel quater (1), si alia ratione consuli non possit populi necessitati.

X. Prohibitam nihilominus esse Missae iterationem si Praesbyter ieiunus esse cessaverit.

(1) Vi facultatis, de qua Instructio agit, existente morali necessitate, dici ab uno Sacerdote eodem die non possunt Missae numero plures quam duae: facultas enim refertur ad casus praeter ordinarios. Ordinarii autem casus, in quibus opus non est facultate Apostolica, duo solent esse, 1° quando unus Presbyter praesideat pluribus populis, quo in casu toties repeti Missa debet quot sunt populi: unde si sint tres vel quatuor, ter vel quater idem Presbyter iterare Missam debet: 2° Idem dicendum, si templum adeo sit angustum, ut omnem populum nonnisi repetita vice continere possit. De qua re praeclarissima est epistola S. Leonis Magni ad Dioscorum Episcopum Alexandrinum de disciplinae conformitate servanda inter Romanam et Alexandrinam Ecclesiam; in ea epistola haec inter cetera Pontifex praecepit: « *Ut autem in omnibus observantia nostra concordet, illud quoque volumus custodiri, ut cum solemnior quaeque festivitas conventum populi numerosioris indixerit et ea fidelium multitudo convenerit, quam recipere Basilica simul una non possit, Sacrificii oblatio indubitanter iteretur, ne his tantum admissis ad hanc devotionem, qui primi advenerint, videantur hi, qui postmodum confluxerint, non recepti: cum plenum pietatis ac rationis sit, ut quoties Basilicam, in qua agitur, praesentia novae plebis impleverit, toties Sacrificium subsequens offeratur. Necesse est autem ut quaedam pars populi sua devotione privetur si unius tantum Missae more servato, Sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte convenerint. Studiose ergo Dilectionem tuam et familiariter admonemus, ut quod nostrae consuetudini ex forma paternae traditionis insedit, tua quoque cura non negligat* etc. »

In hac epistola S. Leo est tantum sollicitus de Missae iteratione in expositis rerum adiunctis, nulla facta distinctione, sive per unum sive per plures Presbyteros successive facienda sit; atque eà praesertim de causa, quod *plenum sit pietatis et rationis*. Quibus verbis titulus iustitiae indicatur. Sed de his rebus copiosius loquar in sequenti Volumine VII.

XI. Neque posse recipi eleemosynam pro Missis iteratis, nisi id auctoritate apostolica sit indultum.

XII. Eiusmodi indultum ob peculiares necessitates in locis tantum Missionum concedi solere (1).

INSTRUCTIO DE CALICIS PURIFICATIONE

Data a S. R. C. die 11 *Martii* 1858
pro iis, qui in dissitis locis Missam iterare debent (2).

« Quando Sacerdos eadem die duas Missas dissitis in locis celebrare debet, in prima dum divinum Sanguinem sumit, eum diligentissime sorbeat. Exinde super corporale ponat Calicem et palla tegat, ac iunctis manibus in medio Altari dicat: *Quod ore sumpsimus etc.* et subinde admoto aquae vasculo digitos lavet dicens: *Corpus tuum* et abstergat. Hisce peractis Calicem super Corporale manentem adhuc, deducta palla cooperiat ceu mos est, scilicet primum purificatorio linteo, deinde patena ac palla, et demum velo. Post haec Missam prosequatur, et completo ultimo Evangelio, rursus stet in medio Altaris, et detecto Calice, inspiciat an aliquid divini Sanguinis nec ne ad imum se receperit, quod plerumque contingit. Quamvis enim sacrae species primum sedulo sorptae sint, tamen dum sumuntur, cum particulae, quae circum sunt, undequaque sursum deserantur, non nisi deposito Calice ad imum redeunt. Si itaque divini Sanguinis gutta quaedam supersit adhuc, ea rursus ac diligenter sorbeatur, et quidem ex eadem parte qua ille primum sumptus est. Quod nullimode omittendum est, quia Sacrificium moraliter durat, et superextantibus adhuc vini speciebus ex divino praecepto compleri debet.

» Postmodum Sacerdos in ipsum Calicem tantum saltem aquae fundat, quantum prius vini posuerat, eamque circumactam ex eadem parte, qua S. Sanguinem biberat in paratum vas demittat. Calicem subinde ipsum Purificatorio linteo abstergat, ac demum cooperiat, uti alias fit atque ab altari discedat. Depositis vestibus sacris, et gratiarum actione completa, aqua e Calice

(1) Confer causam *Circa applicationem secundae Missae*, quam retuli *p. 526*.
(2) Hanc Instructionem habes in *vol. III pag.* 604 harum ephemeridum.

demissa pro rerum adiunctis vel ad diem crastinum servetur (si nempe eo rursus Sacerdos redeat Missam habiturus) et in servanda purificatione in Calicem demittatur, vel gossipio aut stupa absorpta comburatur, vel in Sacrario, si sit exsiccanda, relinquatur, vel demittatur in piscinam.

» Cum autem Calix, quo Sacerdos primum est usus, purificatus iam sit, si illo ipso pro Missa altera indigeat, eum secum deferat: secus vero in altera Missa diverso Calice uti poterit. »

Cum superior S. R. C. Instructio nonnisi casum respiciat, quo Sacerdos duas Missas dissitis in locis eadem die sit celebraturus; operae pretium visum est ex Commentariis Bartholomaei Gavanti et Caietani Mariae Merati hic ritum adiungere a Sacerdote servandum cum utramque Missam in eadem Ecclesia offerre debet.

« Hoc itaque in casu Sacerdos post haustum in prima Missa diligenter Sanguinem Domini, omissa consueta purificatione, patena calicem et palla patenam tegens ac super corporale relinquens, dicet iunctis manibus: *Quod ore sumpsimus Domine etc.* Deinde digitos, quibus SS. Sacramentum tetigit, in aliquo vase mundo ad hoc in Altare praeparato abluet, interim dicens *Corpus tuum Domine etc.*, abstersisque purificatorio digitis calicem velo cooperiet; velatumque ponet super corporale extensum. Absoluta Missa si nulla in Ecclesia sit sacristia, calicem eodem modo super Altare relinquet; secus vero in Sacristiam deferet, ibique super Corporale vel pallam in aliquo loco decenti et clauso collocabit usque ad secundam Missam; in qua, cum eodem calice uti debeat, illum rursus secum deferet ad Altare, ac super corporale extensum reponet. Cum autem in secunda Missa Sacerdos ad Offertorium devenerit, ablato velo de Calice hunc parumper versus cornu Epistolae collocabit sed non extra corporale, factaque hostiae oblatione cavebit ne purificatorio extergat calicem, sed eum intra corporale relinquens leviter elevabit, vinumque et aquam eidem caute imponet, ne guttae aliquae ad labia ipsius Calicis resiliant, quem deinde nullatenus ab intus abstersum more solito offeret. »

EX S. CONGREGATIONE CONCILII TRIDENTINI

PARTICULARITER A SSMO D. N. DEPUTATA

IURISDICTIONIS

Die 12 Augusti 1871.

Compendium facti. SSmus D. N. anno 1867 dioecesim Archiepiscopi N in America in duas dioeceses ob eius nimiam amplitudinem divisit. Archidioecesis retinuit suum primaevum titulum N; altera autem appellata est dioecesis G.

In Bulla dismembrationis dictum non est explicite, uti assolet, de Presbyteris, qui novi Episcopi iurisdictioni subiacerent. Quare quaestio quae sequitur exorta est.

Alexius iampridem Presbyter Archidioecesis N, ac professor in Seminario eiusdem Archidioecesis, natus fuerat in ea territorii parte, quae per divisionem evasit dioecesis G. Novus Episcopus G, carentia Presbyterorum pressus, exoptabat sibi vindicare Alexium tamquam Presbyterum proprium, quum et in nova erecta dioecesi natus esset nec in alia obtineret perpetuum aliquod ecclesiasticum ministerium seu Beneficium. Archiepiscopus N non obstabat votis Episcopi G; immo pluries Alexium hortatus est, ut Episcopo G morem gereret.

Verum Alexius id non esse in iure novi Episcopi contendit; propterea quod ipse eo animo ss. ordinibus esset initiatus, ut Archiepiscopo N subditus maneret; atque ibi domicilium elegerat et acquisiverat ubi in praesentia Professoris munere fungebatur. Adiungebat tamen se in vota Episcopi G concessurum, si declaratio alicuius Romanae Congregationis supervenisset.

Novus Episcopus G considerans officium Alexii ecclesiae suae maxime profuturum, atque alios indigenas Clericos in Seminariis Archidioecesis N studiorum causa interea degentes suam iurisdictionem pari modo fortasse esse postea evasuros, haec quae sequuntur dubia dirimenda proposuit.

1°. In quas personas iurisdictio Episcopi novae dioecesis, divisionis tempore, porrigatur.

2°. An Episcopus novae dioecesis ius habeat ad eam revocandi illos omnes Ecclesiasticos, qui intra eiusdem fines nati, tempore divisionis exercebant quidem aliquod officium in ea parte quae veteri dioecesi attributa est, nullo tamen ibidem Beneficio vel ministerio in cura animarum potiebantur.

Eiusmodi causa S. Congregationi Concilii iudicanda remissa est.

Disceptatio synoptica.

Votum Canonistae. Antequam causa disceptanda S. Congregationi proponeretur quaesitum est Canonistae votum, quod breviter sic complectar.

Formula, qua S. Congregatio Consistorialis uti solet, quando agitur de dioecesibus dividendis, plerumque est huiusmodi: « Constituatur et adiudicetur eidem novo Episcopatui N universum » territorium, quo nunc constat praesignatus districtus N; proindeque praelaudata civitas N caeteraeque cunctae vel civitates vel oppida vel paroeciae, quae intra territoriales eiusdem » districtus N terminos nunc comperiuntur, insimulque omnes eis » in locis extantes ecclesiae sive parochiales succursales, sive » simplices, oratoria, coenobia, monasteria, pia instituta et tam » saecularia quam regularia, quae extant, Beneficia, itemque » utriusque sexus personae sive saeculares sive regulares (non » tamen exempti), tam Clerici quam Presbyteri, omnes demum » incolae cuiuscumque status, gradus et conditionis simili modo » subiiciantur ordinariae iurisdictioni, regimini, potestati ac superioritati Episcopi N pro tempore existentis eique respective » pro civitate, dioecesi, clero et populo assignentur atque adtribuantur. »

Ex quibus verbis apparet novi Episcopi iurisdictionem extendi 1° super universum districtum seu territorium, quo nova dioecesis finita est: 2° super omnes personas eiusdem territorii incolas; ac proinde dici potest, personas in totum novo Episcopo subiici, in quantum territorium incolunt: « iurisdictio enim inest toti territorio, sicut nebula in tota palude » ceu ait Barbosa in cap. *Cum olim* 19 *de Censibus ver. In tua sunt.*

Verum quando dicimus, omnes territorii incolas novo Epi-

scopo subiici, intelligi volumus eos, non qui *materialiter*, sed qui *iuridice* territorium incolunt. Ii vero locum aliquem *iuridice* incolere dicuntur, qui ibi domicilium fixerint; qui enim aut negotii aut officii causa in aliquo loco reperiuntur, ii iuridice non incolae, sed peregrini et advenae nuncupantur. *Non enim ambigitur* (ita in l. 7 C. de incolis) *singulos habere domicilium ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet: unde cum profectus est, peregrinari videtur: quod si rediit peregrinari iam destitit.*

Ex his itaque concludere in genere possumus, eos omnes, qui territorium novae dioecesis, divisionis et erectionis tempore ita incolebant, ut in eo domicilium iuxta iuris requisita contraxerint, novi Episcopi iurisdictioni obnoxios esse. Haec quidem ad primam genericam quaestionem scripsit Canonista.

Quoad alteram quaestionem, idest, quinam Ecclesiastici viri in specie novae dioecesis iurisdictioni subiacerent, idem Canonista statuebat tamquam principium: quibus quisque titulis obnoxius Episcopo fit ratione s. ordinationis, iisdem obnoxius fit ratione iurisdictionis.

Hodie autem, subiungebat, quatuor esse s. ordinationis titulos, idest, originem, domicilium, Beneficium et triennalem familiaritatem; Innocentius XII, *Speculatores*, die 4 Novembris 1694. Iurisdictionem autem semel acquisitam perpetuo perdurare nisi supervenerit factum aliquod iuridicum, quod personam ecclesiasticam ab hac iurisdictione solverit; quod factum esse solet Beneficii vel domicilii acquisitio in aliena dioecesi de consensu proprii Episcopi facta.

Quare in genere Canonista opinabatur responderi posse ad secundam propositam quaestionem: eos omnes ecclesiasticos viros divisionis tempore novae dioecesi subiectos esse, qui vel originem ex ea ducerent, vel Beneficio in ea potirentur, vel domicilium in ea iure contraxissent: eos autem, qui ex illa oriundi quidem essent, sed alibi de licentia Episcopi domicilium fixissent, vel Beneficium *residentiale* adepti fuissent, non subiici iurisdictioni novi Episcopatus. Dixit autem *residentiale*, quia Beneficium simplex, licet possit esse titulus, quo aliquis alicui Episcopo obnoxius fiat ratione s. ordinationis, attamen post ordinationem et post acquisitam iurisdictionem non eximit Clericum a subiectione

proprii Episcopi originis. Omittebat praeterea titulum familiaritatis qui locum habere non poterat in themate.

Sed, quum soleat esse praxis SS. Congregationum respondendi non per generalia principia, sed tantum applicandi generalia principia ad facta seu casus particulares, totam quaestionem Canonista coercebat ad casum Presbyteri Alexii, videlicet, an Alexius in adiunctis in quibus reperiebatur, teneretur parere Episcopo G eum revocanti in novam dioecesim.

Existimabat autem non posse Alexium declinare iussum novi Episcopi.

Id ostendebat ex modo expositis principiis: idest Alexium ss. ordinibus ideo fuisse ab Archiepiscopo N initiatum, quia ad eam partem archidioeceseos pertinebat, quae per divisionem avulsa est: novo autem superveniente Episcopo in eam partem sic divulsam, omnia ei subiecta esse, eodem iure quo antea Archiepiscopo N subiiciebantur: ideoque et Alexium, si factum aliquod iuridicum non obstaret, subiectum manere novo Episcopo.

Videndum ideoque supererat, an aliquod iuridicum factum a territorio novae dioecesis Alexium exemerit. Hoc iuridicum factum esse posse, prosequebatur Canonista, acquisitionem Beneficii residentialis vel domicilii: sed neutrum in facto existere. Et ad domicilium excludendum inquiebat, domicilium in aliquo loco ubi aliquis degat ratione alicuius officii, non acquiri etiamsi pluribus annis officium illud ibidem exerceatur: quod est principium universim admissum et passim indicatur in Foliis S. Congregationis, ut in *Fanen.* 20 Aprilis 1771 §. *Civitas;* in *Terracinen. Privernen. et Albanen. Ordinationis* 26 *Ianuarii* 1833 §. *Non ea.* Officium enim quod ad nutum conferentis est amovibile non importat animum perpetuo in aliquo loco commorandi.

Quum itaque ita res se haberent priusquam nova dioecesis erigeretur; erecta nova dioecesi, novoque Episcopo constituto, illico, ipso iure, in huius potestatem transiisse Alexium: nec deinde integrum Alexio fuisse in dioecesim, in qua degebat, lares transferre aut Beneficium acquirere sine venia novi Episcopi, argumento ex *cap.* 16 *Concilii Trid. sess.* 23 *de Ref.*

Post haec respondebat Canonista ad ea quae obiecerat Alexius, quod scilicet ipse in Seminario Archidioecesis N esset educatus et ab Archiepiscopo N ad ss. ordines assumptus, et ea mente,

ut eidem Archiepiscopo perpetuo subiaceret, cui obedientiam promiserat.

Et ad primum respondit, moram in Seminario nihil proficere ad domicilium acquirendum; atque ita, ut qui in alieno seminario degant studiorum causa non possint sine literis dimissoriis proprii Episcopi originis seu domicilii ordinari, ut iudicatum est in *Spoletana et Reatina Ordinationis* 11 Iunii 1840, quod consonat cum citata Constitutione *Speculatores*. Per huiusmodi ergo moram in alieno seminario, etiamsi gratuitum locum obtineant, alumnos non evadere subditos alieni Episcopi, in cuius seminario educentur.

Ad secundum respondit, Alexium per s. ordinationem fuisse quidem devinctum non personae sed Archiepiscopo, et Archiepiscopo quidem quatenus iurisdictionem exercebat in ea territorii parte ex qua Alexius erat oriundus et non ex alio titulo quam originis et domicilii: ob quem titulum nunc eum subesse debere Episcopo G.

Ad tertium respondit, non sufficere mentem ad contrahendum aliquo in loco domicilium atque ad subditum alicuius evadendum. Si mente enim tantum haec consequi possemus, nemo cuiquam domino, qui optimus non esset, subditum se esse vellet.

Ad quartum respondit, obedientiam promissam Archiepiscopo in actu s. ordinationis erga eos omnes Antistites protendi, quibus legitimo iure parere ubilibet debeat Sacerdos: quod et notatum fuit in quodam Folio causae *Reatinae, Residentiae,* 26 Ianuarii 1833, §. *Quod vero,* his verbis: « Quod vero Britius non » Reatino Episcopo, sed Emo Card. Urbis Vicario dumtaxat obe» dientiam se spopondisse animadvertit, notat Episcopus (Reati» nus), *promissionem illam erga eos omnes Antistites protendi,* » *quibus legitimo iure parere ubilibet is debeat Sacerdos:* neque » pro nuda inanique formula habendam esse monet Benedictus XIV » solemnem illam obedientiae et reverentiae sponsionem, quam » Presbyter facit in manibus Episcopi ordinantis iuxta vetustis» simum Ecclesiae morem (Catalanus ad Pont. Rom. t. 1). Quin » imo addit, Presbyterum huiusmodi promissionis vigore ea lege » inter alios adstrictum teneri, ut a servitio Ecclesiae, cui in » ordinatione addictus fuerit, discedere nequeat sine licentia Epi» scopi; Haller *de Sacris elect. et ord. p.* 1. §. 14. »

Quum itaque obedientia promissa Archiepiscopo N, eiusque successoribus ad eos omnes Antistites se porrigat, quibus Ordinatus legitimo titulo est subiectus, Alexium obedientiam hodie debere Episcopo G cui et ratione originis subest, quique Episcopus G successit in ius, quod antea Archiepiscopus N obtinebat.

Sed quamvis Alexius per dioecesis divisionem non amplius haberet Archiepiscopum N tamquam Ordinarium proprium, et e converso subesset Episcopo N ut proprio Ordinario, inquirendum supererat, utrum Alexius, in adiunctis in quibus versabatur, absolute obedire teneretur Episcopo G, eum revocanti in novam dioecesim, sub nulla conditione.

Hanc quaestionem secundariam ita pertractabat Canonista, cuius verba refero et sunt quae sequuntur.

Quamvis nonnulli Auctores asserant, clericos qui non habent Beneficium in titulum, praecisam et personalem residentiam requirens, discedere posse, et ire quo velint, neque ab Episcopis dimissorias eisdem posse denegari, atque in hanc sententiam nonnullas veteres S. C. C. Resolutiones afferant; Fagnanus tamen *cavendum* monet *ab id genus collectoribus,* ipsorumque sententiam citato Conc. Trid. decreto prorsus adversari affirmat in *cap. Admonet num.* 15 *de Renunciat.* Antonellus *de Iure et oneribus Cleric. lib.* 2 *part.* 6 *cap.* 8, et in folio causae *Reatinae Residentiae* 26 *Ianuarii* 1833 §. *Imo.*

Antiquiores porro huius S. Congregationis Resolutiones, quibus edicitur, *clericum qui certo loco non est adscriptus ab Episcopo suo invitum non posse retineri, ne a sua dioecesi recedat, et alibi parochialem accipiat, ut in Ariminen.* 5 *Decembris* 1574, eo sensu videntur accipiendae, quod Episcopus non possit Clericos invitos retinere sine iusta causa, et nisi eisdem de congrua sustentatione provideat. Nicol. *Lucubrat. Can. lib.* 1 *art.* 22 *n.* 3, Card. De Luca *disc.* 2 *Adnot. ad Conc. Trid. num.* 4, et in folio causae in *Nucerina Residen. et suspens.* 5 Septembris 1818, §. *Ulterius,* quae conditio in posterioribus resolutionibus semper invenitur apposita, ut videre est in *Amerina* 8 Maii 1756, *in cit. Nucerina, in Reatina* 26 Ianuarii 1833 et alibi.

Omnis igitur Alexio effugium praeclusum videtur ut se ab iurisdictione Episcopi G eximat, eiusque, ad propriam dioecesim illum revocantis, iussa declinet. Hic tamen pro coronide duas

addam facti species apud S. Congregationem disputatas, quae nonnihil lucis praesenti controversiae dirimendae affundere possunt.

Prima sit causa *Reatina Residentiae,* quae die 26 Ianuarii 1833 dirempta fuit. Agebatur in ea de Gaspare Britio, e dioecesi Reatina oriundo, ab eius Episcopo ad primam Tonsuram initiato, tum inter alumnos S. Vincentii a Paulo Romae cooptato, atque ab Eminentissimo Urbis Vicario ad minores et sacros Ordines promoto, adsignato eidem a parente patrimonio in agro Reatino. Post aliquot annos sacram illam familiam deseruit, et in patriam reversus, munus docendi pueros suscepit. Quinto post anno, ad parochiale Beneficium Archipresbyteratus in oppido Montis Boni Sabinensis dioecesis, facto feliciter periculo, ab Eminentissimo Sabinensi Episcopo assumptus est, atque in possessionem, expeditis Apostolicis literis, immissus, et Vicarii etiam Foranei munere deinde cumulatus. Verum renuente Episcopo Reatino facultatem discedendi eidem concedere, imo eumdem revocante, Sacra Congregatio eum, ut rediret, cogi posse respondit, *dummodo de congrua eidem ab Episcopo provideretur;* idque quamvis allegaret, se fuisse ab Eminentissimo Urbis Vicario ad Sacros Ordines promotum, et per literas Apostolicas paroeciae possessionem nactum, nulloque in dioecesi Reatina Beneficio auctum, nec ulli Ecclesiae adscriptum, obedientiam vero a se Eminentissimo Urbis Vicario promissam. Eminentissimi enim Patres qualitatem originis in Britio considerantes, qua subditus efficiebatur Episcopo Reatino, huius autem iurisdictionem per ingressum Britii in religionem suspensam quidem, sed eo regrediente reviviscentem, eumdem Britium redire ad dioecesim Reatinam coegerunt.

Altera habetur in *Nucerina Residentiae et Suspensionis* 29 Septembris 1818. In ea agebatur de Gervasio Aleandri oriundo e dioecesi Nucerina, qui in dioecesim Tudertinam sese contulerat, ibique Rhetoris et Rectoris munere in Seminario fungebatur. Hic contendebat se non potuisse a proprio Episcopo in dioecesi retineri, eo quod nulli Ecclesiae in ordinatione esset adscriptus. Nihilominus S. C. definivit sustineri suspensionem in eum latam ab Episcopo Nucerino, et praeceptum quo illum ad suam dioecesim revocabat, *dummodo Episcopus provideat Aleandrum congrua pro dioecesi sustentatione.*

Quae cum ita sint, ad dubium: an Sacerdos Alexius N. teneatur parere Episcopo G, cum ad propriam dioecesim revocanti; respondendum censerem: Affirmative, dummodo eidem ab Episcopo de congrua sustentatione provideatur.

Sed praeter Canonistae votum nonnullae aliae animadversiones ex officio sunt adiectae. Repetito videlicet generali principio, Episcopum novae dioecesis supra omnes Christifideles tam Presbyteros quam Clericos iurisdictionem habere tempore erectionis novae dioecesis, qui vel ratione *originis* vel ratione *domicilii* inibi sunt, animadversum est in themate non posse ab hac iurisdictione sese eximere Clericos illos, qui in seminariis Archiepiscopi N. studiorum causa degant.

Explorati enim iuris esse unica studiorum causa domicilium ibi acquirere haud posse, *l.* 2. *C. de Incolis*, in qua hoc ius sic declaratur: « *Nec ipsi, qui studiorum causa aliquo loco morantur, domicilium habere creduntur, nisi decem annis transactis eo loco sedes sibi constituerint secundum epistolam divi Hadriani.* »

Neque ratione collationis ss. Ordinum sese posse eximere ab eadem iurisdictione: etsi enim antiquitus id iuris obtinuit, ut Clericus Episcopo a quo Ordinibus esset initiatus per omnia subesset, Thomassin. *de vet. et nov. discipl. eccl. p.* 2 *l.* 1 *n.* 3 *et* 4, lapsu tamen temporis eiusmodi disciplinam declinasse, arg. *ex cap.* 1, 2, 3 *de tempor. ordin. in* 6°.

Haec quoad Clericos novae dioecesis G, qui degebant in seminariis Archiepiscopi N.

Ea quae sunt animadversa favore Alexii. Ad convalidanda vero iura Alexii est praeterea animadversum, nemini esse interdictum, ubi velit domicilium eligere *l.* 31 *ff. ad Municipal.* ibi enim legitur: « *Nihil est impedimento quominus quis ubi velit habeat domicilium quod ei interdictum non sit.* » Idque ne filiis quidem familias esse interdictum ex *l. placet* 3, *et l.* 4 *ff. ad Municip.* « *Placet,* inquit Ulpianus, *etiam filiosfamilias domicilium habere posse non utique ibi, ubi pater habuit, sed ubicumque ipse domicilium constituerit* » idest, ut explicat ibidem Glossa: *non* tantum *ubi pater habet, sed ubicumque filius constituit sibi domicilium.* Quod et probasse videtur S. Congregatio in *Bononien. seu Ferrarien. Ordinationis* die 14 Novembris 1733.

Huius causae haec erat facti species. Franciscus anno 1702

natus est in oppido *Cento* dioecesis Bononiensis, ubi pater domicilium habebat. Anno 1703 pater inde discessit cum familia et domestica supellectili, seque contulit Ferrariam ob hereditatem sibi delatam ibique existentem.

Franciscus Ferrariae penes patrem educatus literarum studio operam dedit, doctoris gradum aliaque officia publica, tamquam civis Ferrariensis a Magistratu obtinuit. Sed, quum postea Francisco obvenisset alia hereditas, rediit in oppidum *Cento* animo (ut iureiurando contestari paratus erat) perpetuo ibidem vivendi seorsum a patre, qui Ferrariae perstitit.

Cupiente tribus post annis Francisco ecclesiasticae militiae nomen dare, dubium ortum est, utrum ad Archiepiscopum Bononiensem, an vero ad Episcopum Ferrariensem spectaret clericali tonsura eum initiare.

Causa delata ad S. Congregationem Concilii, propositaque dubitandi formula: « An ad Emum Archiepiscopum Bononiae vel » potius ad Emum Episcopum Ferrariae spectet ordinatio Franci- » sci in casu: » S. Congregatio respondit: *spectare ad Emum Archiepiscopum Bononiae cum litteris testimonialibus Emi Episcopi Ferrariae* (1).

(1) In folio causae, S. Congregationi proposito, haec fuerant adnotata. « Satis quidem constat Franciscum inspecta origine subditum esse Archiepiscopo Bononiae, in cuius Dioecesi ortum habuit. Sed tamen aeque certum est domicilium deinde fuisse translatum ad Civitatem Ferrariensem, et hac ratione eum evasisse subiectum Episcopo. Cum autem subiectio ab origine profecta non cesset per subiectionem ex domicilio comparatam, iuxta *Text. in l. Cum te, et in l. Si quis Cod. de municip. et orig. lib. 10, et in l. Privilegio Cod. de Incol. eodem lib. 10,* sequeretur Franciscum geminam habere subiectionem idoneam ad rite suscipiendos Ordines ab alterutro, quem maluerit, Ordinario, ut ex *cap. Cum nullus de temp. Ord. in 6* notat *Fagnan. in Cap. Significavit num. 12 de Paroch.*

» Ad hunc enim casum non pertinet sanctio Bullae Innocentianae, quae incipit *Speculatores in* §. *At si Pater.* Ibi enim statuit Pontifex tunc habendam esse rationem domicilii potius, quam originis, ubi filius natus fuerit in eo loco, in quo Pater fortuito, et ex accidenti moram trahebat. Id quod secus est in casu, de quo agitur, nam vere patrium solum erat Oppidum Dioecesis Bononiensis, in quo ortus est Franciscus.

» Sed peculiari consideratione digna est circumstantia illa, quod Filius iam ad locum originis rediit, ibique instructis aedibus consedit, bona hereditatis sibi delatae possidens. Videndum quippe est, an praesens domicilium cum prisca origine coniunctum praeferri debeat domicilio antea quidem contracto Ferrariae, sed quod filius iam dereliquit et abdicasse videtur; adeoque perpendendum, utrum Franciscus hodie retineat sub-

*

Porro si cuique licet figere domicilium ubi velit, videri Alexium domicilium contraxisse in loco ubi munere professoris fungeretur longe a suis, dioecesi adhuc post divisionem subiecta Archiepiscopo N. Ex diutina enim habitatione factum et animum ibi domicilium constituendi habuisse affirmari posse, quod satis est ad contrahendum domicilium ex *l.* 20 *ff. ad Municipal.* ibi: « *Domicilium re et facto transfertur, non nuda contestatione.* » Eo

iectionem, quam pristinum domicilium ei tribuerat erga Episcopum Ferrariae, an vero ea sublata per domicilii mutationem, nunc ille soli Archiepiscopo Bononiae subditus sit, et ab eo solum promoveri ad Ordines legitime valeat. Qua tamen in re animadverti oportet, quid habeat momenti, Franciscum Filiumfamilias esse, patriaque potestate illigatum, ac praeterea usumfructum hereditatis, quam in Oppido *Cento* ipse Franciscus est assecutus, ad Patrem Ferrariae commorantem ex iuris civilis praescripto pertinere.

» Caeterum posse Filiumfamilias post pubertatem domicilium sibi constituere, et domicilii iura nancisci ubicumque voluerit, etiam seorsum a Patre, aperte habetur in *L. Placet et l. Non utique ff. ad municipal.* Potest quis tamen plura habere domicilia, iuxta *Text. in leg. Eius qui* §. *1 et in l. Labeo ff. ad Municip.* ideoque possent fortasse in Francisco duo considerari domicilia, aliud scilicet proprium, paternum alterum, quippe quod Filio communicatur per Patrem, ad *Text. in l. Assumptio* §. *Si filius ff. ad municipal. l. Filios Cod. de municip. lib. 10.* Habenti autem duo domicilia licet Ordines ab utriusque loci Episcopo suscipere, quemadmodum et obtinenti duo Beneficia in diversis Dioecesibus, ut probat Antonell. *de regimin. Eccles. lib. 2 cap. 1 n. 14 et de loc. leg. lib. 1 cap. 4 num. 30.* Pax Iordan. *Lucubr. lib. 3 tit. 6 nu. 65 Riec. in prax. Eccles. par. 1 resol. 275.* Passerin. *in cap. cum nullus de temp. Ord. in 6 qu. 1 art. 2 n. 35 cum duob. seq.* Barbos. *de Episc. par. 2 alleg. 4. num. 37 et seqq.* Id quod tamen intelligitur, si par, et aequa sit conditio utriusque domicilii, veluti si quis duobus in locis habitet pari anni parte; nam alioquin, si unum domicilium sit praestantius, et praecipuum, hoc debet attendi, ut explicant ipsi Doctores mox citati. Sic pariter ubi quis in una Dioecesi habeat Beneficium simplex, et in altera Beneficium residentiae legem imponens; praeferendus est in Ordinatione Episcopus huius loci, quia ad rationem Beneficii accedit ratio domicilii, ut censet Antonell. *de regim. Eccl. d. lib. 2 cap. 1 n. 22.*

» Verum in peculiari hac hypothesi difficultatem facit, quod si Franciscus discessisset Ferraria animo illuc revertendi, tunc sane dici posset illum retinuisse paternum domicilium, quamvis per aliquot annos inde abfuerit, ac per consequens eum posse ad Ordines promoveri ad Ordinario eiusdem paterni domicilii, ut in his terminis loquitur Navarr. *conf. 3 de tempore Ordin. lib. 1.* At contra valde urget, quod Franciscus ea mente se contulit ad Oppidum *Centum,* ut ibi deinceps vitam traducat, perpetuoque consideat. Itaque omnino dimisisse videtur paternum domicilium, sibique novum alibi constituisse. Filium vero non ab Episcopo paterni domicilii, sed ab Episcopo domicilii proprii, esse Ordinibus initiandum probat Pignatell. *consul. 180 num. 64 tom. 9.* »

magis, quod Alexius, ipso fatente, « ordinatus fuerat ea inten- » tione, ut maneret subiectus Archiepiscopo et tempore erectionis » dioecesis Professor erat, quod semper fuit et etiam nunc est » sub potestate praedicti Archiepiscopi. » Quare et factum et animum contrahendi ibidem domicilium non defuisse.

Denique facta etiam hypothesi, Alexium non contraxisse domicilium in loco ubi hactenus degit, animadversum est integrum sibi esse ibidem manere neque cogi posse a novo Episcopo G, ut ab eo loco recedat: ratio quae adducebatur haec est: quod Clerici, qui nulli certo loco sunt adscripti vel nullo Beneficio ecclesiastico donati, possint e dioecesi discedere, Episcopo quoque invito, iuxta Resolutionem S. Congregationis Concilii in *Ariminen.* die 5 Decembris 1574, qua edictum fuit: « *Clericum, qui certo loco non est adscriptus, ab Episcopo suo invitum non posse retineri, ne a sua dioecesi recedat et alibi parochialem accipiat.* »

Quod quidem maiori ratione locum habere in themate, in quo agitur de dioecesi in duas partes nunc divisa, in qua divisione unicuique liberum esse debere eo loci permanere, ubi tempore divisionis degat, prout contingere solet in regimine politico, cum aliqua regio ab unius ad alterius Principis iurisdictionem transit.

Ea quae contra Alexium sunt adnotata. Sed iterum adversus haec, quae Alexio suffragabantur, est in contrarium animadversum: licet vera sint quae de domicilio superius sunt adnotata, verum tamen quoque esse, neminem posse voluntate sua ab origine propria eximi, iuxta *l.* 4. *C. de Munic. et orig.* ubi singillatim legitur: « *Origine propria neminem posse voluntate sua eximi, manifestum est.* » S. Tribunal Romanae Rotae huic iuris principio inhaerens firmiter tenuisse originis domicilium non amitti ex habitatione in alio loco, praesertim si in loco originis et domum et bona quis retineat, *Recent. decis.* 364 *n.* 7 *par.* 13; *et decis.* 364 *n.* 5 *par.* 6 *t.* 1: immo edixisse quoque, nunquam praesumi renunciatum originis domicilium nisi per expressam declarationem momento migrationis factam, aut per longi temporis cursum, qui debeat excedere decem annos, *Recent. decis.* 589 *n.* 19 *par.* 5 *t.* 2. Fagnanus in cap. *Significavit, de Parochiis n.* 9, 10, 11, distinguens domicilium mansionis a domicilio originis haec ad rem tradit: « Nota ex hac Decretali duos praecipuos effectus transla- » tionis domicilii. Primus est, quia per huiusmodi translationem

» quis subtrahitur iurisdictioni prioris Episcopi *cap. Proposuisti...* » atque ita iurisdictio, quam quis habet in incolas et advenas » ratione domicilii, expirat eo ipso quod incola inde discedat, » adeo ut in talem recedentem non possit postea iurisdictionem » exercere.

» Secundus effectus est, quia iurisdictio Episcopalis transfun- » ditur in Episcopum loci, ubi constitutum est domicilium, ita ut » sicut dominus temporalis acquirit iurisdictionem in incolam.... » ita et dominus spiritualis... »

» Adverte tamen, quia primus effectus abdicationis iurisdi- » ctionis a primo Episcopo vindicat sibi locum, *si is, qui domi-* » *cilium transtulit, non erat ibi alias oriundus,* ut in casu huius » decretalis. Nam isti non erant oriundi e regno Hierosolymitano, » sed elegerant ibi mansionem. Unde cum non essent subiecti » illis Praelatis nisi ratione domicilii, ipso translato, in nihilo » remanserunt subiecti, cum prorsus cessaverit causa subiectio- » nis.... *At secus est in subiecto ratione originis; quia etsi alio* » *domicilium transferat, non tamen propterea eximitur a iurisdi-* » *ctione naturalis domini, nec quoad spiritualia, nec quoad tem-* » *poralia.* De spiritualibus est textus in cap. *Cum nullus, de temp.* » *ordin.*, ubi patet, Episcopum posse Ordines conferre oriundo » ex sua dioecesi, licet alibi domicilium habeat. Quod si ordinare » potest, ergo et iudicare, cap. *Nullus*, et ibi Glossa *fin. supra* » *eodem.* Similiter hic poterit conveniri in loco originis... Nam » civilitatem ratione originis non potest quis sola voluntate a se » abdicare, cum naturalia sint immutabilia.... *Itidem remanet* » *hic subiectus quoad onera personalia. Ideoque si extrahatur ad* » *aliquod munus in loco originis, tenebitur illud subire, licet ha-* » *beat alibi domicilium; quoniam incola est adstrictus muneribus* » *et oneribus tum loci tum domicilii tum loci originis* ut in dicta » *l. Incola* etc. »

Si itaque domicilium originis nunquam amittatur quoad non- nulla spiritualia, inter quae subiectio quoad potestatem ordinandi; et neque renunciatum eiusmodi domicilium quoad cetera omnia praesumatur, nisi aperte constet; Alexium subiectum adhuc plene manere dicendum esse Episcopo G suae originis, quum nullimode constaret, originis domicilio renunciasse. Immo contrarium con- stare dicebatur, quum deesset diutina commoratio cum laribus

rerum ac fortunarum suarum summa; quandoquidem et domum et bona in loco suae originis possideret ubi eius parentes degebant.

Post haec nullius momenti esse dicebantur, quae ab Alexio de sua intentione deque optione in divisione dioecesis facienda asserta sunt: simplices enim erant assertiones, quarum prima etsi vera, destituebatur, facto realis domicilii; quarum altera in Clerico, auctoritati ecclesiasticae legitimo titulo colligato, erronea erat. Non enim quae iure civili in bonum communis ordinis permittuntur, repeti possunt de ecclesiarum ministris, qui multo strictioribus vinculis suis ecclesiis seu dioecesibus colligantur.

Ad ea vero, quae ex adverso sunt adnotata de Clerico nulli ecclesiae dioecesanae seu pio loco adscripto, qui invito etiam Episcopo proprio parochiam extra dioecesim recipere potest, non erat necessaria in themate responsio. Namque in praesentia agitur de subiectionis fundamento, quod, ut ita dicam, est radix iurisdictionis in certos Clericos certosque fideles. Non enim ad primariam sed ad secundariam quaestionem pertinet inquisitio, an Episcopus cogere possit Clericum proprium ad manendum in dioecesi, vel, si extra dioecesim degat, an cogere eundem possit ad redeundum, si alicui dioecesanae ecclesiae ex qua saltem alimenta recipiat, non sit adscriptus; quum nemo suis stipendiis militare cogi possit.

Ad rei tamen declarationem est animadversum, Concilium Tridentinum *Sess.* 23 *de Ref. c.* 16, vestigiis inhaerens Concilii Chalcedonensis statuisse: «*Cum nullus debeat ordinari, qui iudicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius suis ecclesiis, Sancta Synodus, vestigiis sexti canonis Concilii Chalcedonensis inhaerendo* (1), *statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi ecclesiae aut pio loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit ei sacrorum exercitium interdicatur.*»

Eandem Constitutionem Tridentinam fuisse confirmatam et uberius declaratam pro Hispaniarum regnis ab Innocentio XIII Const. *Apostolici ministerii* die 13 Maii 1773 atque iterum a Be-

(1) Textus Concilii Chalcedonensis et reliqua opportuna reperies in *vol. V p. 478 in notis.* Recoli quoque possunt quae scripsi in *vol. III p. 507 et segg.*

nedicto XIII Const. *In Supremo,* die 23 Septembris 1724 (1). Atque repetitam in Concilio Romano sub Benedicto XIII *Tit.* 6. *cap.* 2 his verbis: « Clericali insuper Tonsura nullus initietur, ni- » si eodem tempore ecclesiae illi adscribatur, pro cuius servitio » debet ordinari. Si qui vero sint, etiam minoribus aut sacris » Ordinibus insigniti, qui nulli certae ecclesiae fuerint adscri- » pti, Episcopi adscriptionem huiusmodi, etiam a suis praede- » cessoribus omissam, suppleant et pro arbitrio servitium toties, » quoties opus fuerit praestandum designent: quam adscriptio- » nem, quando eos, qui iam promoti extra dioecesim, vel stu- » diorum causa vel alia ab Episcopis probata, commorantur, ad » tempus ipsismet Episcopis benevisum, differri posse indulgemus. » Ita autem adscripti etsi Clerici sint, etiam coniugati aut Be- » neficia vel officia ecclesiastica non obtineant, ab ecclesiae ser- » vitio cui fuerint deputati, festis diebus singulis, praesertim so- » lemnioribus, ne absint, propria ibi munia obituri; alias ad al- » tiores gradus promovendi non promoveantur et iam promoti

(1) Benedictus XIII in citata Constitutione ex integro refert et confirmat Constitutionem Innocentii, in qua haec inter cetera pro Hispaniis declarata sunt: « Volumus, ut pro tutiori ipsius conci- » liaris sanctionis executione ab omni- » bus Regnorum Hispaniarum huiusmodi » Archiepiscopis et Episcopis non alii » ad primam Tonsuram in posterum ad- » mittantur, quam quibus ecclesiasticum » aliquod Beneficium statim conferen- » dum sit; aut quos constiterit litera- » rum studio operam sic dare, ut qua- » si in via ad Ordines tum minores tum » etiam deinde maiores suscipiendos ver- » sari videantur; vel demum quos vi- » derint expedire alicuius ecclesiae ser- » vitio vel ministerio deputari.

» Et tam in his, qui ad primam Ton- » suram, quam in aliis, qui promoveri ad » Ordines etiam minores optaverint, omni- » no servetur pariter regula ab eodem » Concilio Tridentino tradita; nimirum, ut » nullus ordinetur qui iudicio sui Epi- » scopi non sit utilis aut necessarius suis » ecclesiis, quique illi ecclesiae aut pio » loco pro cuius utilitate aut necessi- » tate assumitur non adscribatur, ubi » reipsa functiones muneri suo consen- » taneas exerceat. *Quod si modo repe-* » *riantur vel clericali Tonsura iam ini-* » *tiati vel ad Ordines sive minores sive* » *maiores iam promoti, qui nulli certae* » *ecclesiae vel loco pio adscripti fue-* » *rint, Episcopi adscriptionem huiusmo-* » *di vel a seipsis vel a Praedecessori-* » *bus suis omissam, statim suppleant,* » *non minus quoad omnes in maioribus* » *Ordinibus, etiam Presbyteratus, consti-* » *tutos, quam quoad eos, qui sola pri-* » *ma Tonsura vel minoribus Ordinibus* » *initiati Beneficium tamen ecclesiasti-* » *cum possident. Ex reliquis autem, ut* » *praefertur, vel sola prima Tonsura in-* » *signitis vel in minoribus Ordinibus con-* » *stitutis, sed Beneficio carentibus, non-* » *nisi eos adscribant, quos ecclesiis suis* » *utiles vel necessarios esse iudicave-* » *rint.* »

» Episcoporum arbitrio pro inobedientiae gravitate multentur. » Crescente vero contumacia, Episcopi ultra poenas a Tridentino » Concilio indictas, post trinam Canonicam monitionem contra » inobedientes et contumaces procedant ad omnium usque pri- » vilegiorum clericalium privationem: servata in reliquis nupera » super hoc Constitutione nostra.»

Indicabantur praeterea nonnullae veteres SS. Congregationum Resolutiones a Pignatelli citatae de iis, qui alicui ecclesiae essent adscripti, qui iuxta Tridentinam dispositionem, sine expressa Episcopi venia discedere non possunt, et si locum, inconsulto Episcopo deseruerint, sacrorum exercitio possunt interdici. De hac re sic scripsit Pignatelli varias Resolutiones ac opiniones referens *tom.* 3. *consul.* 56 *num.* 2. 3 *et* 4. «Si Clericus ra- » tione Beneficii simplicis non potest cogi ad residendum pro- » pter generalem totius orbis consuetudinem, de qua Glossa.... » *(citat Auctorum catervam)* aliique communiter ex Garzia » *p.* 3. *c.* 2. *n.* 4 *et seqq.* ubi ait sic fuisse decisum a S. Congre- » gatione.... ergo multo minus quando non obtinent Beneficium. » Item quia in ecclesiis non curatis Clerici non possunt prohi- » beri ne quo velint pergant...

» Atque ita censuit S. Congregatio Concilii die 21 Ianuarii » 1574 ad *sess.* 6 *c.* 8 *de Ref.* cum hac tamen limitatione, nisi » talis Clericus sit adscriptus alicui ecclesiae, in qua se exerceat, » vel habeat Beneficium requirens personale servitium, ex *sess.* 23 » *c.* 6, aut aliter statuto loci ab immemorabili tempore pro- » hibeatur. Idem censuit S. Congregatio Episcoporum in *Senogal-* » *lien.* 13 Augusti 1579; in *Civitate Ducali* 6 Septembris 1593; » in *Ostun.* 20 Ianuarii 1616, et eadem S. Congregatio Concilii » in *Terracinen.* 19 Februarii 1628 et in *Ariminen.* cuius verba » sunt ista: *Clericus, qui certo loco non est adscriptus ab Episcopo* » *suo invitus retineri non potest ne a sua dioecesi recedat et alibi* » *parochialem accipiat; adscriptus vero retineri potest invitus,* die » 5 Decembris 1574. Itaque si sint adscripti servitio alicuius ec- » clesiae non poterunt discedere absque licentia sui Episcopi » iuxta Concilium Trid. dicta *Sess.* 23 *c.* 16, ubi decernitur, quod » tales non debent locum deserere, inconsulto Episcopo, idest » sine consensu Episcopi, prout haec verba exponuntur in cap. » *Admonet, de Renunc.* et in cap. *Cum et plantare* §. *in Ecclesiis,*

» *de Privileg.* Quod si deseruerint, sacrorum exercitium est eis » interdicendum ad praescriptum sexti Canonis Concilii Chalce- » donensis, qui refertur in can. *Neminem* 70. et a Trid. Synodo » innovatur in dicto cap. 16. Unde admonet Fagnanus in dicto » capite *Admonet, de Renunc. n.* 15 – *cavendum esse a modernis* » *collectoribus* (de Barbosa intelligit), *dum aliis relatis dixerunt,* » *Presbyteris et Clericis non habentibus Beneficium in titulum* » *personalem residentiam requirens licitum esse ire quo velint et* » *Ordinarium teneri eis literas commendatitias concedere. Quod* » *est contra praecitatum Concilii Decretum.* – Si autem nulli eccle- » siae inserviant, poterunt ad libitum absque alia licentia disce- » dere, cum sint sui iuris, nec alicuius servitio obligati sint, cum » nullum obtineant Beneficium, quod aliquo egeat servitio. Et » in hanc sententiam olim propendisse S. Congregationem Con- » cilii, testatur idem Fagnanus » (1).

(1) Barbosa, *de Offic. et potest. Episcopi, alleg. 21* agens de litteris commendatitiis, quas Clericus peregrinus exhibere debet, ut admittatur ad Missam celebrandam in dioecesibus per quas peregrinatur, haec inter cetera scripsit *n.* 4. « Hae commendatitiae li- » terae sunt obtinendae ab eo qui pe- » tentis Clerici Ordinarius fuerit... Nec » sunt denegandae ab Episcopo Sacer- » dotibus et Clericis, qui non habent » Beneficia in titulum residentiam re- » quirentia, prout etiam decisum refert » Armendar... et iterum in S. Congrega- » tione Cardinalium negotiis Episcop. et » Regul. praeposita decretum fuit, illos » non posse revocare subditos ecclesia- » sticos alibi degentes, nec eos cogere, » sed teneri literas eis dare extra vo- » lentibus morari, si ratione Beneficii » non adstringerentur in sua dioecesi » residere, dicit ita in causa propria ob- » tinuisse Campanil. *in divers. iuris ca-* » *non. rub. 9 c. 6 n.* 4. Sic etiam in facti » contingentia respondisse asserit Aloi- » sius Ricci *in praxi fori ecclesiastici de-* » *cis. 598 in 1 edit. et resol. 524,* ubi » ampliat ad Clericum obtinentem sim- » plex Beneficium, qui etiam non pote- » rit cogi residere in dioecesi, ubi illud » habet, sed poterit ire quo velit, et » ita dicit in Rota decisum in *una nul-* » *lius Beneficii* 28 Maii 1604 coram Lu- » dovisio nunc S. D. N. Gregorio XV in- » ter eius impressas decis. 175. »

Haec refert Barbosa, neque video in quo sit reprehendendus: quae enim hic collegit conformia sunt cum iis quae superius ex Pignatellio excripsi: et ipse Fagnanus, qui loc. cit. ad Barbosam allusionem faciens, dixit, cavendum esse a modernis collectoribus etc. in fine eiusdem capitis *n.* 37 confirmat satis superque quae Barbosa scripsit: ibi enim Fagnanus excipit eos, qui in sua ordinatione permiserunt se adscribi et mancipari servitio alicuius ecclesiae pro cuius utilitate sint ordinati, atque his verbis prosequitur: « Unde non mirum si eo » casu locum deserere non potest incon- » sulto Episcopo secundum canonem » sextum Concilii Chalcedonensis ibi in- » novatum. Nos autem agimus de illis » Beneficiis, quae nullo egent servitio.

Hisce itaque ad eruditionem potius quam ad necessitatem adductis proposita sunt resolvenda

Dubia

I. « An et ad quas personas Episcopi iurisdictio porrigatur » in casu. »

II. » An Episcopus ius habeat revocandi ad suam dioecesim » Sacerdotem *(Alexium)* in casu. »

Resolutio. S. Congregatio Concilii die 12 Augusti 1871 causa cognita respondere censuit:

Ad I. *Providebitur in casibus particularibus.*

Ad II. *Affirmative, dummodo Episcopus eidem provideat de congruo officio et Beneficio.*

Ex quibus colliges:

I. Fundamentum legitimi exercitii episcopalis auctoritatis in certum populum certumque Clerum esse ipsum territorium dioecesanum, cui Episcopus canonice praesideat.

II. Quare omnes, qui cum territorio sint aliqua stabili ratione colligati, sive ratione originis et domicilii, sive ratione tantum domicilii, obnoxios regulariter esse eidem episcopali auctoritati.

III. Accedente sacra Ordinatione aliud vinculum cum episcopali auctoritate obstringi, ita ut non solum ratione territorii sint clerici eidem subiecti, sed etiam ratione s. Ordinationis, qua membra evadunt dioecesanae hierarchiae.

IV. Fortius eiusmodi secundum vinculum esse, si Clericus cum peculiari ecclesiastico officio seu Beneficio, in bonum dioecesis erecto, colligetur.

V. Quare, ut Clerici a vinculo auctoritatis episcopalis dioecesanae plene solvantur, necessarium esse, ut ostendant, se et a vinculo territorii solutos et a vinculo hierarchiae dioecesanae per sacram Ordinationem inducto.

» Unde nulla subest ratio, cur provisi » in eis inviti detineantur. Et in hanc » sententiam olim propendit S. Congre- » gatio Concilii, quamvis dixerit, huius » dubitationis solutionem proprie ad se » non pertinere, sed petendam esse a » iure communi. » Mihi videtur Fagnanus melius non posse confirmare, quae scripserat Barbosa, qui de iis adamussim scripsisse videtur, qui de Beneficio non residentiali provisi, nulla ratio subest cur inviti detineantur.

VI. Primum vinculum solvi per aliud domicilium in aliena dioecesi constitutum, primo relicto; alterum vero solvi per Ordinarii licentiam derelinquendi dioecesim, sive ea sit expressa sive saltem tacita seu praesumpta (1).

VII. Eiusmodi licentiam, quae est quaedam excardinationis species, non posse ab Ordinario negari, quando Clericus non sit alicui Ecclesiae adscriptus iuxta Tridentinam dispositionem (2), vel non sit aliquo Beneficio donatus in bonum dioecesis constituto, cuiusmodi ea Beneficia solent esse quae residentiam exigunt.

VIII. Manente uno alterove vinculo, Clericum posse a proprio Episcopo revocari in suae dioecesis servitium, ita tamen, aequitate canonica suadente, ut Episcopus Clerico congrue prospiciat.

IX. Haec omnia regulariter valere etiam in dioeceseos divisione: novus enim Episcopus, in parte territorii eidem adsignata, in ea omnia iura subintrat, quibus antea totius territorii Episcopus pollebat.

X. In themate Alexium neque solutum fuisse ab originis loco, quum saltem non constaret de translato domicilio; neque solutum fuisse per licentiam novi Episcopi (qui per divisionem proprius eius Episcopus evasit) quum novus Episcopus expresse Alexium sibi vindicaret.

XI. Manente itaque utroque vinculo cogi posse, ut in eam partem territorii Alexius rediret ex qua originem sumpserat, ita tamen, ut per congruum officium et Beneficium ei consuleretur.

(1) Quando nulla ratio subest, cur Clerici inviti detineantur, haec licentia facile praesumitur, quum denegari ab Ordinario non possit si petatur: sic ex. gr. si Clericus alio se transferat et domicilium in aliena dioecesi figat, Ordinario non reclamante, haec licentia praesumitur concessa.

(2) Haec Tridentina dispositio, desumpta ex veteri iure, non videtur fixisse radices, et temporis lapsu evasit, in pluribus saltem locis, observatu fere impossibilis: quaenam sint causae cur haec dispositio talis evaserit indicare curavi in cit. *Vol. V. pag. 478.*

EX S. CONGREGATIONE SS. RITUUM.

CIRCA CALICES EX ALLUMINIO CONFECTOS

Die 6 Decembris 1866.

Decretum exscribimus, quod hactenus referre non potuimus, quod connexum est cum causa exposita in vol. II. pag. 232 et seqq. *circa calices ex alluminio confectos. Quae itaque causae illi subsecuta fuerunt, haec sunt.*

MOLINEN.

Decretum « Rm̃us D. Petrus Maria ex Marchionibus Dreux Brezé, » Episcopus Molinen. sui muneris esse duxit a S. R. C. postulare » an calices ex alluminio sive puro sive aliis metallis commixto, » attenta ipsorum pulchritudine ac soliditate nec non paupertate » ecclesiarum ruralium, praesertim in Gallia, adhiberi possint in » sacrosancto Missae sacrificio. » Exposito super hoc dubio voto Rev. D. Francisci Regnani Cubicularii Honorarii SSm̃i Domini Nostri Pii Papae IX et Physico-Chymicae Professoris, eoque typis excuso, praefatum dubium per Em̃um et Rm̃um D. Cardinalem Nicolaum Clarelli Paracciani Ponentem propositum fuit in Ordinariis comitiis eiusdem S. Congregationis ad Vaticanum habitis die 1 Septembris vertentis anni, quae, omnibus accurate perpensis, rescribendum censuit: *Nihil esse innovandum.*

» Acquievit huic decisioni eques Paulus Morin praedicti metalli fabricator. Reputans vero calices a se confectos fuisse exclusos quia non satis consultum erat dignitati tanto Sacramento debitae, de memorati Episcopi Molinensis consensu supplicem porrexit libellum SSm̃o Domino Nostro, ut calices ac patenas ex alluminio aliis metallis commixto, vulgo *Bronzo di alluminio* (latine *aes alluminii*) admittere dignaretur in celebratione sacrosancti Missae sacrificii si cuppae calicum et patenae in tota superficie argento prius et deinde auro in partibus a Rubrica requisitis obducantur. Sanctitas porro sua rem sibi definiendam reservans, voluit ut super hac nova propositione votum a memorato Professore Regnani conficeretur. Qui cum illud affirma-

tivum protulisset, nonnullis tamen sub conditionibus in voto ipso indigitatis, eadem Sanctitas Sua permisit calices et patenas sic confectas adhiberi, verum sub forma et conditionibus in adnexa Instructione praescriptis. Contrariis quibuscumque non obstantibus. Die 6 Decembris 1866.»

ISTRUZIONE (1).

Ad uso dei fabbricanti de' vasi sacri in bronzo di alluminio inargentato.

« I fabbricanti di calici ed altri vasi sacri di bronzo d'alluminio, affinchè questi vasi siano atti a contenere la Santa Eucaristia, dovranno soddisfare alle seguenti condizioni:

» 1. Dovranno i detti vasi essere di bronzo di alluminio, cioè di una lega formata di alluminio e rame il più puro nella proporzione in peso del 10 per 100, ed in volume del 35 per 100, ossia in formola chimica il binario $AlC^{1}u^{4}$. È tale quello, che attualmente viene somministrato dalla fabbrica del Sig. Cav. Paolo Morin.

» 2. Debbono essere inargentati *stabilmente e riccamente* su tutta la superficie. Si considera come argentatura stabile e ricca quella, per la quale vengono galvanicamente precipitati almeno tre grammi d'argento su ciascun decimetro quadrato di superficie. La quale argentatura è appunto quella, che sogliono avere le posate dell'orificeria Christofle. Ora in questa proporzione la crosta d'argento raggiungerà all'incirca la spessezza di millimetri 0, 0285; e si può calcolare che ogni coppa di calice di misura giusta dovrà contenere un 10 grammi circa d'argento.

» 3. Tale argentatura deve essere garantita nel miglior modo possibile. Affinchè ciò ottengasi, il fabbricante scolpirà su ciascun pezzo, oltre il marchio di fabbrica, anche un numero rappresentante i grammi di argento distesi su tutto il pezzo, appunto come costumasi dall'orificeria Christofle.

» 4. La doratura finalmente deve raggiungere nella totalità almeno la proporzione minima di grammi 0,25 per ogni decimetro quadrato di superficie. È detto nella totalità: giacchè sa-

(1) Eiusmodi instructionem latine non reddimus, quod praecipue refertur ad aes alluminii fabricatores, qui si italicam linguam nesciant, multo minus noscunt latinam: ipsi autem versionem in vernaculum idioma sibi curabunt.

rebbe desiderabile che tale doratura fosse più spessa nelle parti più esposte a logorarsi, come sarebbe l'orlo della coppa. Il che o si ottiene naturalmente, perchè la configurazione stessa del pezzo richiama su certe parti (per esempio le più acute) la corrente elettrica, o artificialmente, perchè la stessa corrente viene diretta coll'elettrodo sopra una determinata superficie.»

Roma 9 Decembre 1866.

FRANCESCO REGNANI
D. Bartolini *S. R. C. Secretarius.*

EX ACTIS CONSISTORIALIBUS (1)

DECRETUM

DE CULTU S. IOSEPHI, CATHOLICAE ECCLESIAE PATRONI, AB APOSTOLICA SEDE PERAGENDO.

Sanctissimi Domini Nostri Pii PP. IX *Decretum consistoriale quo Capellae pontificiae celebratio die sacro S. Ioseph B. Mariae Virginis Sponso Ecclesiae catholicae Patrono decernitur in Consistorio secreto habito die* 6 *maii an.* 1872.

VENERABILES FRATRES

« Novum caeleste praesidium contra teterrima huius saeculi mala et calamitates Nobis et Ecclesiae parare cupientes, ac vestris postulationibus, aliorumque plurimorum Venerabilium Fratrum Nostrorum Episcoporum et totius catholici orbis votis adducti, quae crebra ad Nos, praesertim in Vaticani Concilii celebratione, pervenerunt, Nos, ut scitis, sanctissimum Immaculatae Virginis virum inclytum Patriarcham Iosephum Catholicae Ecclesiae Patronum declarandum decrevimus, idque, Deo adiuvante, praestitimus die octava Decembris anno millesimo octingentesimo septuagesimo, Decreto edito per Congregationem Nostram sacris Ritibus praepositam, quod deinde Apostolicis Litteris datis die septima Iulii anno superiori confirmavimus. Ubi hoc egimus,

(1) In conditionibus, quibus Romanus Pontifex et Romana Sedes versatur, Consistoria non aguntur; hoc tamen Decretum ideo consistoriale appellatur, quod post Ecclesiarum provisiones SSmus D. N. publicavit. Provisiones autem ecclesiarum Romanus Pontifex privata veluti ratione Emis Cardinalibus accersitis communicat.

Nostri quoque muneris esse putavimus providere, ut recens adsciti Ecclesiae Patroni honores etiam debito externi cultus splendore augeantur, atque dies eius memoriae sacer, qui nunc sanctior et solemnior in tota Ecclesia habetur, praecipuarum aliarum solemnitatum more ab hac Apostolica Sede celebretur. Nos itaque annuo festo recurrente Sancti Iosephi universae Ecclesiae Patroni caelestis, Capellam Pontificiam in Palatio Nostro Apostolico in honorem Eius haberi volumus; quod quidem singulis quibusque annis fieri mandamus ac praecipimus, ita ut haec Capella Pontificia in honorem sancti Iosephi quotannis celebranda, ceteris adnumeretur, quo nimirum ipse sanctissimus Deiparae Sponsus suo patrocinio in tanta hostium oppugnatione non minus catholicam Religionem, quam hanc Apostolicam Sedem tegere velit ac tueri, ac benigne respondere precibus, quae ad Eum ab universo populo fideli effunduntur, pariterque spei et fiduciae, quam in Ipso merito collocavimus. Hoc vobis significandum esse censuimus. »

APPENDIX XII

DE APOSTOLICO SEMINARIO

Iam a volumine II ad calcem, ut memoria in his ephemeridibus maneret, aliquam dedimus notitiam quae modum respicit, quo susceptum Seminarii Apostolici opus in Programmate delineatum procederet: quod et in hoc volumine eo libentius facimus, propterea quod, opus illud gradatim exsecutioni mandandum, primum gradum modo excessit in secundum ingrediens.

Cumulatis enim praeteritis oblationibus, novisque Promotorum Oblatorumque zelo et charitate supervenientibus, tempus advenit, ut iuxta Programma pag. 15 n. 6 (1) privata ratione Seminarium Apostolicum ali quod initium sumeret.

Quare ex Promotione Taurinensi quatuor iuvenes optimae indolis optimaeque spei hac de causa Romam missi sunt: hi enim ab Illmo et Rmo D. Archiepiscopo Taurinensi benedicti Romam pervenerunt die 23 Decembris 1871, qui privata in domo interim vivunt more clericorum studentium in philosophiam et studium linguae graecae incumbentes.

SSmus Pater, qui in eiusmodi operibus promovendis nemini profecto est secundus, habita huius rei notitia, illico prospicere dignatus est

(1) Ibi legitur: « Statim ac sufficientes habebuntur oblationes ad paucos iuve» nes alendos, pretio conducta domo,... iuvenes instituendi recipientur, alentur et » ad publicum aliquod gymnasium mittentur, ut studiis operam navent etc. »

Privatae Capellae, quam die 21 Ianuarii 1872 pulcherrima pictura, Virginem repraesentante, omnibusque supellectilibus in usum altaris communivit.

Denique ad augustissimam suam praesentiam die 7 Febr. eosdem iuvenes admittere est dignatus, eos pusillum gregem appellans, atque vicissim iuvenes haec vota in scriptis reliquerunt ex animo expressa, quae latine sic sonant.

BEATISSIME PATER

« Quum iampridem pertineremus ad *Parvam Domum Divinae Providentiae,* quam Taurini fundavit Venerabilis Cottolengo, transivimus in Scholas Apostolicas recens Taurini erectas zelo Canonici Iosephi Ortalda, quae quidem benedictione et favore Sanctitatis Vestrae florent. In huiusmodi Scholis eo animo degebamus, ut idonei redderemur Ecclesiae viri atque inde Christi Domini fidem apud exteras regiones propagaremus.

» Quum ita res se haberent, significatum est nobis, Romae, sub faustissimis Sanctitatis Vestrae auspiciis, Seminarium Apostolicum eâdem de causa propagandi fidem aliqua ratione coeptum iri. Feliciter electi fuimus ad primam quandam manum constituendam, atque, ab Archiepiscopo Episcopisque nostris benedicti, primi sumus huius Instituti, quod firmiter confidimus novum esse lapillum, qui tantae Vestri Pontificatus gloriae futurus accedat.

» Neque nos terrent tristissima tempora, quibus pulsat Satanae hora, neque universi militaris delectus laquei, qui nos iuvenes iam iam insidiantur. Exemplum enim habemus, quod ex Sanctitate Vestra omnibus fulget: in Eum videlicet confidimus Dominum, qui agitatissimas maris undas simplici nutu suo tranquillat, halituque oris sui impiorum omnium machinationes ad nihilum extemplo redigit.

» Parati hinc sumus, pro gratia, quam bonorum omnium distributor Deus dare nobis dignabitur, in christianae pietatis scientiarumque vias proficere, ut idonei reddamur ad eam divinam fidem atque catholicam propagandam doctrinam, quam praesentes civilis societatis Rectores, iam a Deo apostatae, aut universim extinctam cuperent, aut inter cryptarum anfractus, ut olim, profugam vellent.

» In cohortes excrescere cupimus atque ad nutum Sanctitatis Vestrae eo proficisci, ubi rerum necessitas magis postulet. Parati enim sumus, propitiante Deo, in novos indigenas Cleros educandos, instituendos nostras intendere vires, sive id fieri contingat in orientalis sive in occidentalis orbis plagis (1).

(1) Habentur iam instantes petitiones, ut primi seminarii Apostolici Alumni, statim ac edocti ac parati fuerint, mittantur Cairum ubi Seminarium erigetur pro educandis nigris in profectum Missionum Africae centralis.

» Haec autem peragendo nunquam fiat, ut oculi auresque nostrae ab hac infallibili veritatis et unitatis cathedra avertantur, quam Deus adeo inexpugnabilem fecit, ut, quo vehementius mundani fluctus impeterent, eo velocius disiicerentur.

» Quam maximas praeterea Sanctitati Vestrae agimus gratias, quae multis nobilibusque donis in usum Capellae, nos haud expectato maximoque honore prosequi est dignata: atque humillime Apostolicam Benedictionem imploramus in haec nova Instituta in eosque omnes sive Ecclesiae viros sive laicos, qui zelo, oblationibus, precibus in eadem Instituta concurrunt, nec non in Episcopos nostros, dioeceses, nostrasque familias. »

Subsequuntur nominum subscriptiones.

Postquam consueta SSmi Patris benignitate essent excepti, Apostolica Benedictione in omnes, quos cuperent, obtenta, gaudio pleni iuvenes discesserunt.

Deinde Sanctissimus Pater, quamquam sub hostili dominatione constitutus, et fidelium oblationibus vivens, quum huius novi Instituti utilitatem iudicasset, Divinae Providentiae de more fidens, mense Martio 1872 domum suis sumptibus erigi iussit in usum incipientis Apostolici Seminarii: huius quidem domus, dum haec scribimus, fundamenta sunt iacta.

Denique hoc mense Iunio inter alia, plurimos atque opportunissimos libros pro incipienda Seminarii Apostolici Bibliotheca donare est dignatus, atque iterum pro gratiarum actione reddenda iuvenes ad pedes deosculandos benigne admisit die 19 Iunii novaque Apostolica benedictione eos communivit coram pluribus, adstante quoque Pro-Vicario Apostolico novae Missionis Africae centralis, dicens: *eiusmodi pusillus grex crescere cupit, ideoque Benedictione Apostolica indiget*, quam eis ex corde peculiariter impertivit (1).

Heic coronidis gratia omittere nolumus quendam articulum, quem legimus in aurea Romana ephemeride, cui titulus *Il Divin Salvatore*, qui quidem articulus prima fronte videri posset paradoxon, quem tamen longe a veritate abesse non putamus.

Notum satis est, usurpatoris Gubernii Ministrum, cui nomen Quintinus Sella, Romae in praesentia fundamenta iacere amplissimae domus in ea adamussim via per quam usurpatores Romam sunt ingressi: de hac itaque domo dictus Romanae ephemeridis articulus (mense Maio 1872 anno VIII n. 63) loquitur, atque ita latine sonat.

(1) In praesentia octo alii essent iuvenes, qui instanter petunt ut in Seminarium Apostolicum admittantur; sed redditus, qui satis sint, pro iis recipiendis adhuc non suppetunt.

SEMINARIUM INTERNATIONALE CATHOLICUM AEDIFICATUM A MINISTRO SELLA.

« Historiae narrant, Recimerum Gothorum ducem aut Svevum, ut alii tradunt, Anthemio Occidentis imperatore e throno depulso, atque Roma obsidione capta per consueta, ut aiunt, *moralia media,* quae sunt barbarorum omnium temporum propria, in Urbe aeterna suos Gothos constabilisse. Quum autem hi essent Ariani haeretici, eis erigere statuit templum, quod ob divitias et potentiam dignum esset eis *veteribus,* qui *novi* Romam convenerant. Hinc est, quod e fundamentis denuo aedificatum circa annum 472 atque splendide ornatum Constantinianum Templum S. Agathae *a Suburra* dictum, usui tradidit Arianae haeresis, quod ideo appellatum fuit templum S. Agathae Gothorum; nomen quod etiam retinuit postquam S. Gregorius Magnus anno 593 illud cultui catholico restituit, quando Roma nullum aliud Gothicae invasionis vestigium praeter infaustam memoriam servaret.

» Haec vetera animo nostro revolvebamus deambulantes per viam, cui nomen est *Porta Pia* (quod nomen in tristem titulum nunc est conversum, *via viginti septembris*), quando vidimus immensas terrae excavationes, quae per magnam hominum vim et carrorum die noctuque fiunt, quin parcatur (quod iam intelligitur) festis diebus ad erigendum immensae molis aedificium, quod Ministro inserviat, qui praesit publico aerario neonati Italici Regni.

» Quum itaque eas peramplas lineas admiratione consideraremus, atque praesentientes fore, ut eiusmodi moles nunquam posset praestituto fini inservire, propterea quod vacillans Ministri Sellae aerarium longe ante deficiet, priusquam portentosum aedificium compleatur, nobis ipsis dicebamus: possibile ne est, Quintinum Sellam, tamquam novum Recimerum, et ipsum Catholicae Ecclesiae aedificium structurum?

» Hac mente comprehensi ac magni aestimantes aedificii amplitudinem, proponere cogitavimus, ut suo tempore illud destinaretur ad magnum Seminarium internationale catholicum, in quo educarentur Alumni ex omni Orbis parte, qui se dicarent socialis Christi Domini Regni instaurationi, quod in praesentia a Sectariis fautoribusque italicae rebellionis acerrime impetitur. Erit profecto valida reparatio Christi Servatoris, adeo spreti, honori!

» Quintinus Sella aedificium erigit pecuniis ab italica Rebellione extortis; Orbis universus catholicus fundos opportunos praeparet huius novae mundialis Propagationis spontaneis caritatis christianae oblationibus. Et quemadmodum templum S. Agathae Gothorum memoriae tradidit Recimerum; ita quoque novum Seminarium posterorum memoriae relinquet nomen Quintini Sellae!...»

Hactenus laudatae ephemeridis articulus.

Dixi eundem articulum prima fronte paradoxon videri posse: non autem ita videbitur, si res sub universali Divinae Providentiae consilio, quod aetate nostra per multa opera manifestatur, consideretur.

Profani atheique homines ingentia opera quotidie suscipiunt atque perficiunt, quae integras nationes atque universam humanam familiam respiciunt: si autem minima quaeque subsunt Divinae Providentiae consilio, multo magis ea subesse dicenda sunt quae ad universam humanam societatem referuntur. Eiusmodi materialia opera per se eo tendunt, ut, sublatis temporis locorumque distantiis, humana familia, quoad fieri possit, uniatur. At vero, dum ob haec opera societas unitur, per perniciosa principia eadem societas dissolvitur: sed etiam eiusmodi moralis et societatis et familiarum dissolutio subest Divinae Providentiae consilio.

Corroboravit iam Deus centrum illud unitatis et fidei quod est Romanus Pontifex, et dum socialia vincula solvuntur, unitas catholicae Ecclesiae constringitur: nihil autem superest, quam ut perniciosis principiis nutu Divino submotis, omnia socialia vincula soluta in Regnum Christi Domini augendum consurgant, ad quod et conferunt quammaxime ingentia materialia opera, quae per se ad colligandam humanam familiam tendunt. Omnis autem huius ingentis unitatis centrum alio in loco esse non potest, quam Romae cum qua omnes Ecclesiae ex dispositione Divina conveniant oportet.

Ad rem faciunt, quae SSmus Pater in Allocutione Consistoriali edixit die 30 Septembris 1861. « *Certi sumus, divinis suis promissis non defuturum Eum, qui faciens mirabilia ostendet aliquando tantam tempestatem non ad Ecclesiae navem demergendam, sed ad eam altius attollendam fuisse excitatam.* » Item alia quae in Allocutione Consistoriali edixit die 20 Iunii 1859: « *Singulari Divinae Providentiae consilio factum esse, ut . . . Romana Ecclesia temporalem dominationem nemini prorsus obnoxiam haberet, quo Romanus Pontifex, summus totius Ecclesiae Pastor, nulli unquam Principi subiectus, supremam universi Dominici gregis pascendi regendique potestatem ab ipso Christo Domino acceptam per universum, qua late patet, orbem, plenissima libertate exercere, ac simul facilius divinam religionem magis in dies propagare, variis fidelium indigentiis occurrere et opportuna flagitantibus auxilia ferre posset* » etc.

Si itaque, ut firmissime tenemus, hic est praesentium vicissitudinum exitus, et Urbis Romae destinatio, quis est qui non videat, impios homines, ex Divinae Providentiae consilio, materiales res ita parare, ut Roma iis omnibus opportunissimis mediis ditetur, quae fidei doctrinaeque catholicae propagandae sint expeditissime profutura?

SUMMA ACTORUM

QUAE IN HOC SEXTO VOLUMINE CONTINENTUR.

ACTA SOLEMNIORA ROM. PONTIFICIS PUBLICI IURIS FACTA

Constitutio dogmatica prima de Ecclesia Christi, *Pastor aeternus*, in Concilio Vaticano confirmata. pag. 40 et 51

Litterae protestationis die ipsa invasionis Urbis 20 Septembris anno 1870 ad diplomaticum Guberniorum coetum litteris patentibus apud S. Sedem instructum ex mandato SSmi Patris factae. . . . . » 56

Litterae ad Emos Cardinales datas die 29 Septembris 1870 de sacrilega Urbis invasione. . . . . » 61

Epistola (prout fuit relata in publicis ephemeridibus), quam, reiectis petitionibus de Urbe danda reiectisque promissionibus nomine regis Victorii Emmanuelis factis per legatum Romam missum, eidem Regi Pontifex scripserat. . . . . » 64

Litterae Apostolicae in forma Brevium quibus ad aliud opportunius et commodius tempus Concilium Vaticanum suspenditur. . . . . » 65

Epistola encyclica *Respicientes*, qua rerum enarratione praemissa, de iis quae violentam captionem Urbis praecesserunt et subsecuta sunt, censurae iam latae confirmantur. . . . . » 136

Documenta in ea epistola encyclica allegata et iterum confirmata.

Allocutio Consistorialis habita in Consistorio secreto die 1 Nov. 1851. 146.

Allocutio, *Probe memineritis*, habita in Consistorio secreto die 22 Ianuarii 1855, cui adiecta fuit Expositio ad comprobandas Pontificis curas pro tuenda Ecclesiae causa in Subalpino Regno; in ea Allocutione admonitio facta est Subalpino Gubernio de censuris, *pag.* 152

Allocutio, *Cum saepe*, habita in Consistorio secreto die 26 Iunii 1855, qua prima vice idem Gubernium in excommunicationem incidisse declaratur. . . . . » 154

Epistola encyclica, *Qui nuper*, data die 18 Iunii 1859, qua Pontifex universae Ecclesiae edicit necessarium esse Sedi Apostolicae civilem Principatum. » 157

Allocutio, *Ad gravissimum*, habita in Consistorio secreto die 20 Iunii 1859, qua Pontifex damnans invasorum Bononiae etc. actus, eosdem invasores excommunicatos declarat . . » 158

Epistola encyclica, *Nullius certe*, data die 19 Ianuarii 1860 qua Pontifex palam repulit invitationem Imperatoris Galliarum ad cedendas pontificias nonnullas ditiones usurpatas . . » 161

Litterae Apostolicae, *Cum catholica*, solemniter promulgatae die 26 Martii 1860, quibus usurpatores Pontificiae ditionis excommunicati expressius declarantur, et quatenus opus esset denuo excommunicantur . . . » 166

Allocutio, *Novas et ante*, habita in Consistorio secreto die 28 Septemb. 1860, qua Pontifex novas aggressiones civilis ditionis damnat, militesque Pontificios undique accurrentes laudat, Principesque silentes excitat. . . . » 170

Allocutio, *Iamdudum*, habita in Consistorio secreto die 18 Martii 1861, qua Pontifex reprobans praesentis socie-

tatis principia, declarat, nunquam posse ea principia cohaerere cum Religione unice vera, quae appellatur catholica apostolica romana. . . . *pag.* 175

Allocutio, *Meminit*, habita die 30 Septemb. 1861 qua vehementer deplorat irruentia flagitia et Ecclesiae damna in Neapolitano Regno, et in Mexicano Imperio nec non in ditione Neogranatensi. . . . . » 181

Subsequuntur duo documenta iam per nostras ephemerides deducta. » 185

Litterae in forma Brevium datae die 14 Novembris 1867, quibus superata nova aggressione studiose facta per facinorosos hominum greges, milites peculiari numismate donat. . . » 186

Epistola encyclica data die 15 Maii 1871: in ea Pontifex, descripta universi Orbis sollicitudine supplicandi unanimiter Deo in miserrima rerum conditione, in qua Apostolica Sedes Subalpini Gubernii causa versatur, reiicit hypocritas cautiones quas loco civilis Status ipsum Gubernium subrogare studuit, atque iura Apostolicae Sedis iterum iterumque confirmat. . » 257

Epistola SS̃mi Patris ad Em̃um Card. Urbis Vicarium data die 2 Martii 1871 in qua primum de cautionibus propositis dederat iudicium, quaeque commemoratur in superiori epistola encyclica . . . . . » 264

Alia epistola encyclica de faustissimo eventu quem post Beatissimum Petrum Apostolorum Principem nemo successorum vidit. . . . . » 269

Epistola ad Armenios Sacrorum Antistites data, in qua nonnullis de schismate Armenio enarratis, declarantur irriti novi schismatici actus; nominatim vero electio novi Patriarchae. . . » 273

Litterae Apostolicae in forma Brevium, de S. Alphonso Maria de Ligorio titulo Ecclesiae Doctoris aucto. » 320

Litterae Apostolicae in forma Brevium, quibus uberius consulitur Ritui, quo S. Ioseph, catholicae Ecclesiae Patronus, sit celebrandus. . . *pag.* 324

Epistola Encyclica, qua SS̃mus Pater commemorans beneficium a Deo acceptum, quo ad annos Petri pervenit, preces in universo orbe Deo effusas, excitatum gaudium, innumeras protestationes emissas, obsequia delata, ea omnia Deo offert atque sacrorum Antistites rogat, ut Eius grati animi sensus clero populoque significent, eos simul hortans, ut fidenti animo in oratione cum fideli populo perseverent. » 337

Epistola SS̃mi Patris ad Em̃um Card. Urbis Vicarium, ut prohibitam declaret lectionem ephemeridum quae ab impiis atheisque hominibus Romae evulgantur. . . . . » 340

Epistola circularis ad Parochos Em̃i Card. Urbis Vicarii de eadem re. » 343

Allocutio SS̃mi D. N. qua, in luctuosissima conditione pressus, nomine Christi Domini prospicit, necessitate urgente, plurimis iamdiu viduatis episcopalibus in Italia sedibus, et confirmans praeteritas Allocutiones vel encyclicas Apostolicas Litteras, iterum respuit Gubernii usurpatoris cautiones. Denique laudat Archiepiscopi Monacensis aliorumque Episcoporum eius regionis zelum et fortitudinem contra haereticos homines sacrilegosque conventus ibidem habitos. . . . . » 369

Litterae Apostolicae in forma Brevium, quibus SS̃mus Pater in tanta rerum publicarum calamitate exortas fidelium Societates, praeliantes praelia Domini, laudat, erigit, inflammat, ut omnes simul, foedere inito, caritatis vinculis efficacius iungantur . . . . » 481

Decretum, quo Capellae Pontificiae celebratio die sacra S. Iosepho, catholicae Ecclesiae Patrono, decernitur. » 591

EX SECRETARIA BREVIUM.

Praeter alias Apostolicas litteras in forma Brevium modo indicatas, hae quae sequuntur continentur.

Litterae Apostolicae, quibus indulgentiis augentur quaedam preces praesenti rerum statu durante. . . *pag.* 129
Preces pro Romano Pontifice in familiis recitandae, quibus adiicitur alia devota precatio indulgentiis ditata. 132 et 135
Litterae Apostolicae, quibus confirmatur Missale et Breviarium ad Cistercienses Monachos pertinentia. . . . » 280

DOCUMENTA DIPLOMATICA

PUBLICI IURIS FACTA.

Litterae protestationis datae die 20 Septembris 1870. . . . . » 56
Deteguntur fraudes, quibus Italicum Gubernium insinuare studuit inceptas iampridem esse amicas tractationes de cessatione Status civilis Apostolicae Sedis. . . . . » 203
Responsio ad Notam Italici Ministri de Romano plebiscito. . . . . » 214
Protestatio adversus violentam possessionem Apostolicae Quirinalis domus. . . . . » 226
De ephemeridibus sequestro fiscali coercitis, quae primae evulgarunt encyclicam Epistolam SS̃mi Patris datam die 1 Novembris 1870. . . . . » 229
De contumeliis permissis sceleribusque a factiosorum manu patratis die 8 Decembris 1870 et sequentibus diebus tum apud Vaticanum tum in aliis Urbis locis civili auctoritate penitus silente . . . . . » 233
De adventu celerique discessu regis Victorii Emmanuelis. . . . . » 239
De adventu Principis Umberti, Victorii filii, cum sua uxore eorundemque ascensu in Apostolicam Quirinalem domum. . . . . » 242

EX ACTIS OECUMENICI VATIC. CONC.

Ea quae a tertia sessione praecesserunt sessioni quartae: seu accurate refertur procedendi ordo quo in Congregationibus generalibus praeparatoriis deventum est ad IV publicam sessionem: referuntur nomina Patrum qui sunt locuti et qui abscedere petierunt. Praecipua heic indicamus.
Monitum quo aperitur tractatio conciliaris de infallibilitate Romani Pontificis . . . . . *pag.* 5
Suffragia lata pro schemate reformato de parvo catechismo. . . . » 8
Monitum, quo finis imponitur discussioni de schemate de Infallibilitate generatim spectata. . . . . » 16
Monitum, ne Patres de specialibus capitibus loquentes ad generalia redirent neque ceteri adprobationis vel improbationis signa ederent . . . » 23
Post diem natalem Principum Apostolorum plures Patres, qui veniam loquendi obtinuerant, sponte sua a sermonibus abstinere coeperunt. . » 25
Suffragia a Patribus lata de integro reformato schemate. . . . . » 31
Absolvitur schematis reformatio. » 33
Protestatio a Praesidibus facta, quam Patres adprobant, adversus contumelias in Synodum illatas pravosque libellos. . . . . » 34
Annuntiatur publica sessio . . » 37
Intimatio sessionis ac describitur extrinsecus apparatus . . . . . » 38
Constitutio Dogmatica prima de Ecclesia Christi . . . . . » 40
Patres qui huic sessioni interfuerunt et qui appellati aberant indicantur » 48
Confirmatio Constitutionis et exitus sessionis adnotatione dignus . . » 51

EX S. CONGREG. S. R. U. INQUISIT.

Declaratio, qua Decreta nonnulla S. Congregationis Indicis et Inquisitionis iampridem edita de vi nativa humanae rationis declarantur confirmata per Constitutionem Vaticani Concilii, quae incipit: *Dei Filius* . . . . . » 201
Errata corrige. . . . . » 288
Dubium et Decretum pro Confessariis Saecularibus et Regularibus qui in no-

socomiis Romanis spiritualia auxilia infirmis conferunt. . . . *pag.* 283
Libellus, in quo facultates describuntur, quibus praedicti Confessarii in nosocomiis gaudent. . . . . » 284
Decretum diei 15 Martii 1871 quo nonnulli prohibentur libri . . . » 336
Instructio super Constit. *Apostolicae Sedis,* qua censurae latae sententiae limitantur. . . . . » 433
Instructio ad probandum obitum alicuius coniugis . . . . . » 436

EX S. CONGREGATIONE INDICIS.

Decretum editum die 6 Septembris 1870, quo nonnulli prohibentur libri. » 199
Decretum aliud ex S. Officio die 15 Martii 1871 . . . . . » 336

EX S. CONGREG. CONCILII TRID. INTERPRETUM

Ordinis Subdiaconatus et Dispensationis, in qua causa disputatur de nullitate Subdiaconatus per vim metumve suscepti vel de onerum quae Subdiaconatui sunt adnexa ex eadem ratione nullitatis . . . . . » 85
Sponsalium, in qua causa de sponsalium existentia disputatur, eiusque occasione nonnulla adnotantur de iis, qui, posthabita sponsalium fide, civile matrimonium cum alia ineunt. . » 95
Matrimonii, quod nullum declaratum est ob detectum dirimens impedimentum; eiusque causae occasione, nonnulla adnotantur de impedimento criminis » 101
Decretorum, in qua causa agitur de quibusdam Ordinarii Decretis in S. Visitatione editis, quae administratione privabant quendam Capellanum qui suo officio satis non facere insimulabatur . . . . . » 405
Declarationis Rescripti, in qua agitur de interpretatione Indulti lubilationis» 414
Commutationis voluntatis . . . » 419
Matrimonii super dispensatione, in ea agitur de viro, qui, matrimonio vix contracto, discedens, patratoque crimine, in perpetum carcerem est conjectus. . . . . *pag.* 461
Iuris tumulandi, in qua disputatur de facto electae sepulturae deque restitutione cadaveris in sepulturam electam . . . . . » 469
Alienationis et reductionis Missarum, in qua agitur de petita alienatione fundi capellaniae laicalis, ob patronorum paupertatem substituta obligatione Missas celebrandi . . . . . » 474
Super iure concedendi Litteras, in qua causa agitur de litteris dimissoriis, testimonialibus causa s. Ordinationis, excardinatoriis et discessualibus. » 484
Matrimonii in qua per summa capita refertur totius causae procedendi methodus ad declarandum nullum Matrimonium ob absolutam impotentiam » 511
Sponsalium in qua disceptatur de existentia sponsalium ad impediendum resilientem sponsum ne cum alia sponsa matrimonium contrahat. . . » 519
Circa applicationem secundae Missae in qua confirmatur prohibitio recipiendi eleemosynam pro simplici secundae Missae celebratione seu applicatione, quamquam gravis ratio concurrat indulgendi eiusmodi eleemosynae receptionem . . . . . » 526
Iurisdictionis, in qua causa disceptatur de iure novi Episcopi, post dismembrationem dioecesis, vindicandi sibi Clericos, qui ratione originis et domicilii pertineant ad eam territorii partem quae fuit a priori dioecesi avulsa . . . . . » 571

EX S. CONGR. EPISCOP. ET REGUL.

Iurium Parochialium in qua causa disputatur de iurisdictione paroeciali in quandam sodalitatem intra limites paroeciae existentem, quam iurisdictionem ex consuetudine Parochus sibi pertinere contendebat . . . » 109

Legati Pii, quod in templo Regularium testatrix reliquerat, in quo post eius mortem neque potuit sepeliri, neque Regulares capaces erant acceptandi rite legatum. . . . . *pag.* 113
Concordiae in qua causa agitur de valore legum civilium, quae contra Ecclesiae libertatem latae sunt. » 394
Nullitatis Testamenti, in qua causa agitur de testamento a Regulari legitime saecularizato facto de bonis patrimonialibus . . . . . » 395

EX S. CONGREG. SS. RITUUM.

Bergomen. De controversia excitata de Sanctis Martyribus Bergomatibus Domno, Domnione et Eusebia. . » 67
Rationes utrimque allatae in eadem causa synoptice exponuntur . . » 68
Decretum quo admonentur omnes Cultores ecclesiasticae historiae et sacrae archeologiae, ut quandocumque agitur de Sanctis vel Beatis qui approbante S. Sede sunt in possessione publici cultus ecclesiastici caute se gerant» 83
Decretum Urbis et Orbis publicatum die 8 Decembris 1870 in Patriarchalibus Urbis Basilicis inter Missarum solemnia, quo Sanctus Iosephus Catholicae Ecclesiae Patronus declaratur. » 193
Epistola circularis ad Sacrorum Antistites eadem die data, qua publico cultui prospicitur, qui congrue respondeat novo titulo eidem Patriarchae tributo. Ibidem recolitur Constitutio Urbani VIII de diebus festis ex praecepto colendis nec non decretum Generale C. SS. RR. de peculiaribus caelestibus Patronis eligendis. . . . . » 194
Urbis et Orbis concessionis tituli Doctoris Ecclesiae S. Alphonso Mariae de Ligorio. Integra causa in compendium redigitur adductis praecipuis animadversionibus in contrarium factis a Fidei Promotore. . . . . » 289
Decretum Urbis et Orbis, quod ad eandem causam refertur. . . . » 318
Decretum Generale de processu sive ordinaria sive apostolica auctoritate rite conficiendo in causis Servorum Dei. . . . . *pag.* 348
Tornacen. seu dubia et responsa de ordine, quo in Missa recitanda erit oratio de Spiritu Sancto, quae fuerat praescripta durante Vaticano Concilio» 350
Cameracen. seu dubium et responsum de quadam translatione Festi . . » 351
Societatis Presbyt. SSmi Sacramenti, dubia, et responsa de concursu vesperarum, de librorum liturg. editione, de templorum dedicatione . . . » 352
Insulae Sardiniae, seu Decretum concessionis et adprobationis Officii et Missae propriae in honorem B. V. Mariae a Bono Aere nuncupatae ibique exponitur brevis causae informatio . 353
Vivarien. seu Decretum super validitate processuum pro causa Venerabilis Servae Dei Sor. Mariae Rivier Fundatricis Congregationis a Praesentatione Beatae Mariae Virginis . . . . » 356
Vindobonen. seu Decretum super validitate processuum pro causa Ven. Servi Dei Clementis Mariae Hofbauer e Congregatione SSmi Redemptoris. » 358
Neapolitana seu Decretum super validitate processuum pro causa Ven. Servae Dei Sor. M. Crucifixae tertiariae Ord. S. Francisci observ. Alcant.» 359
Romana seu Lucana seu Decretum super validitate et relevantia processus de fama Sanctitatis, virtutum et miraculorum in genere Ven. Servi Dei Ioannis Baptistae Cioni e Congregatione a Matre Dei, socii B. Leonardi . » 360
Neapolitana, seu Decretum super introductione causae Servi Dei Aloisii a SSmo Crucifixo Ordinis S. Francisci de observantia S. Petri de Alcantara » 361
Neapolitana seu Romana de cultu antea non exhibito V. S. D. Ioanni Baptistae a Burgundia Ordinis S. Francisci s. recessus S. Bonaventurae . » 362
Romana seu Taurinen. seu Decretum super causae introductione Servi Dei

Bartholom. Menochii ex Ord. Eremit. S. Augustini Epis. Porphirien. *pag.* 363
Rheginen. super introductione causae S. Dei Ord. Iesualdi Capuccinorum » 364
Turonen. super confirmatione cultus praestiti Servae Dei Ioan. Maillé » 365
Maioricen. seu Decretum super validitate processus apostolici super miraculo Beati Alphonsi Rodriguez coadiutoris temporalis e Societate Iesu . » ib.
Dianen. super cultu praestito S. D. Cono ex ordine S. Benedicti . . . » 366
Neapolitan. seu Pinnen. super scriptis V. S. Dei Nuntii Sulpritii adolescentis» ib.
Lucionen. seu Decretum super introductione causae S. Dei Aloisii M. Baudin Institutoris Congreg. Filiarum M. Immaculatae et soc. Ursulinarum » 368
Urbis et Orbis, Elogium in honorem S. Leonis Episcopi et Martyris Martyrologio Romano inserendum » 372
Votum ex officio exaratum super eadem causa . . . . . » 373
Vapicen. seu Decretum, quo signatur commissio introductionis causae servae Dei Benedictae Rencurel e tertio Ordine S. Dominici . . . . » 387
Divionen. seu Decretum, quo examine facto de scriptis Servae Dei Sororis Margaritae a SSmo Sacramento monialis Ordinis Carmel. declaratur, nihil obstare quominus procedi possit ad ulteriora . . . . . » 478
Turonen. seu Decretum per quod concessa est Revmo Archiepiscopo Turonensi celebratio Missae et Officii cum oratione et lectionibus propriis pro suo Clero de Beata Ioanna Maillé cuius cultum immemorabilem S. Congregatio cognoverat et confirmaverat. » 479
Turonen. seu Decretum quo benigne conceditur ut in Appendice ad Martyrologium Romanum in usum Archid. Turonensis inseratur elogium B. Ioannae de Malliaco . . . . . » 480
Romana de privilegio concesso Basilicae inclytae virginis et martyris Agnetis extra urbis moenia positae . » 530
Monitum quo privilegium dictum executioni mandatur. . . . . *pag.* 531
Romana seu Ianuen. seu Decretum Canoniz. B. Io. Bap. de Rubeis super validitate processus de novis miraculis » 532
Papien. seu Feltren. seu Decretum Canoniz. B. Bernardi a Feltria ord. min. S. Francisci de heroicis virtutibus » 533
Ruthenen. seu Decretum Beatae Servae Dei Mariae Guillelmae Aemiliae de Rodat super causae introductione » 534
Vapicen. seu Decretum Beatif. Servae Dei Benedictae Rencurel super cultu hactenus non exhibito . . . . » 535
Instructio de Calicis purificatione data die 11 Martii 1858 pro iis, qui in dissitis locis Missam iterare debeant» 569
Decretum circa calices ex Alluminio confectos . . . . . » 589

EX S. CONGR. DE PROP. FIDE.

Instructio edita anno 1821 de Coniugiis in imperio Sinarum . . . . » 446
De facultate iterandi Missam Missionum Ordinariis concessa . . . . » 545
Instructio super Missae iteratione, in qua referuntur normae, quibus S. Congregatio de Propaganda Fide hac in re dirigitur . . . . . » 546
Adiicitur instructio de Calicis purificatione data a S. R. C. pro iis, qui in dissitis locis Missam iterare debent.» 569
Praxis liturgica ex Commentariis Bartholomaei Gavanti pro iis, qui Missam in eadem ecclesia iterare debeant.» 570

EX SECRETARIA STATUS.

Instructio de dispensationibus super impedimento mixtae religionis quoad promiscua coniugia . . . . » 456

EX S. CONGREG. INDULGENT.

Decretum Urbis et Orbis quo uberius declaratur, tum Confessionem tum Communionem peragendam causa Indul-

gentiae consequendae peragi posse in pervigilio cuiusvis festivitatis, in qua Indulgentia lucrifieri possit. Ibique recolitur privilegium iis omnibus concessum qui semel saltem in hebdomada peccata confiteri soleant. *pag.* 197

Urbis et Orbis seu Decretum de pio Viae Crucis exercitio, quod limitatione locorum subtracta, in quovis templo pioque loco, servatis servandis, constitui potest . . . . . » 327

Decretum de piis scapularibus conditionibusque servandis ad indulgentias lucrandas. . . . . » 330

Declaratio formulae, *Corde contrito,* quae indulgentiarum partialium concessionibus apponi solet . . . . » 388

Opiniones Consultorum . . . . » 389

APPENDICES.

Appendix I. De norma, quam prae oculis habere debent Cultores studiorum historiae ecclesiasticae et sacrae archeologiae, quando agitur de Sanctis vel Beatis qui approbante Sancta Sede, sunt in possessione cultus ecclesiastici. . . . . » 118

Appendix II. Exemplum super modo construendi processuales tabulas iuxta canonicam praxim in ecclesiasticis curiis, quae vicissitudine temporum non amiserunt veterem methodum eas rite construendi . . . . . » 121

Appendix III. Officium et Missa Beati Urbani V et Decretum S. Congregationis SS. RR. quo indulgetur celebratio eius diei festi Clero Romano et iis omnibus qui Kalendarium Romanum sequuntur . . . . . *pag.* 126

Appendix IV. Documenta allegata in encyclicis Apostolicis litteris, *Respicientes,* die 1 Novembris 1870 datis, quibus ostenditur qua ratione Subalpinum Gubernium in Ecclesiam et S. Sedem pluribus abhinc annis se gessit et vicissim. . . . . » 146

Appendix V. De aspirationibus populorum in facto et in iure consideratis» 247

Appendix VI. De die 16 Iunii 1871 augustissimo Cordi Iesu hoc anno sacra, qua Romanus Pontifex in Romano Pontificatu annos Petri vidit . » 277

Appendix VII. Documenta vetustissima coram S. C. SS. RR. deducta ab Emo causae Relatore de elogio S. Leonis Episcopi et martyris Martyrologio Romano restituendo. . . . . » 382

Appendix VIII. De iubilatione . » 221

Appendix IX. Instructio iussu Clementis X Ordinariis locorum aliisque praescripta, qua utantur ad legitime cognoscendum et admittendum statum liberum eorum, qui matrimonium contrahere velint . . . . . » 442

Appendix X. De indole litterarum dimissoriarum et praesertim testimonialium causa s. Ordinationis, quae obtinenda sunt ab Ordinario domicilii et originis, ut aliquis rite ab alieno Episcopo ss. Ordinibus initietur . » 498

Appendix XI. De Concordatorum natura. . . . . » 536

Appendix XII. De Apostolico Seminario. . . . . » 592

INDEX GENERALIS

CONCLUSIONUM, QUAE IN PLERISQUE ACTIS IN HOC VOLUMINE CONTENTIS, ADNOTATAE SUNT, QUARUM MATERIA IN SINGULIS ACTIS AMPLE EXPOSITA VEL DECLARATA REPERITUR.

Eae autem conclusiones sub sequentibus verbis comprehenduntur.

Appellatio.
Beneficiarius quoad administrationem.
Capellaniae laicales quoad bona.
Capellaniae quoad collationem et onera.
Causae matrimoniales.
Consuetudo.
Divisio dioeceseos.
Doctor Ecclesiae.
Episcopus quoad iurisdictionem in Clericos.
Exemptionis privilegia.
Indulgentiae.
Iubilationis indultum.
Legata quoad Franciscales
Legata quoad mutationem.
Legata quoad sepulturam.
Lex civilis.
Libri parochiales.
Literae dimissoriae et testimoniales.
Martyrologium Romanum.
Matrimonia quoad impedimenta.
Matrimonia mixta.
Matrimonium quoad Decretum Tridentinum.
Matrimonium quoad ius vetus.
Matrimonium quoad praesumptam coniugis mortem.
Matrimonium quoad solutionem.
Missa iterata quoad eleemosynam.
Missa quoad iterationem.
Ordinatio sacra.
Ordo sacer quoad nullitatem.
Parochus quoad sodalitates.
Probatio factorum.
Propositiones iuris publici ecclesiastici reprobatae atque damnatae.
Propositiones tenendae de Ecclesia et de civili R. Pontificis principatu.
Propositiones historicae de eiusdem principatu.
Propositiones de officio R. Pontificis ad civilem principatum sartum tectumque servandum.
Propositiones catholicae spei.
Rebellio.
Regularis quoad bonorum renunciationem.
Regularis quoad saecularizationem.
Scapularia quoad facultatem benedicendi et adscribendi.
Sepultura quoad electionem.
Sponsalia.
Traditio historica quoad cultum.

Appellatio.

Iuxta ss. canonum procedendi rationem, tempus ad appellandum utile cessat post lapsum decem dierum a lata sententia eoque tempore elapso appellatio dicitur peremptа, pag. 526.

Beneficiarius quoad administrationem.

Beneficiario, Capellano vel Legatario, qui dolose aut negligenter bona administret, vel reddere administrationis rationem Ordinario detrectet, potest auferri administratio pag. 413.

Administratione tamen sublata, eidem pertinent tum redditus pro personalibus oneribus satisfaciendis, tum reliqui qui superfuerint, satisfactis oneribus realibus atque administrationis expensis: per subtractionem enim administrationis non auferetur titulus sive legati sive Beneficii, ibid.

Capellaniae laicales quoad bona.

Bona capellaniarum laicalium ecclesiastica dici non possunt, eo videlicet sensu, quo ecclesiastica dicuntur bona Beneficiorum, Episcopatuum, ecclesiarum, monasteriorum et quae eisdem accedant et incorporentur. pag. 477.

In Capellaniis enim laicalibus non intervenit formalis Episcopi vel S. Sedis auctoritas qua erigantur, puta per haec vel similia verba, *auctoritate nostra erigimus, constituimus hanc capellaniam eique haec et illa bona perpetuo adsignamus*, quo auctoritatis decreto bona evaderent ecclesiastica: quamquam intervenire solet episcopalis auctoritas tamquam ratum habens quod pius fundator constituit, ibid.

Ex carentia formalis episcopalis Decreti, non potest deduci eadem bona pro libito posse alienari, ibid.

Namque alter subintrat universalis canon: piae fundatorum vel morientium voluntates, tamquam supremae leges sunt sancte servandae, ex quo alter derivat: Episcopus est exsecutor natus omnium piarum voluntatum, ibid.

Sunt ergo bona inalienabilia non quia ecclesiastica in exposito sensu: sed quia inalienabilia fundator fecit per piam perpetuam causam, cum qua sua determinata bona coniunxit, ibid.

Quare etsi eiusmodi bona non subsunt solemnitatibus extravagantis, *Ambitiosae*, non possunt tamen alienari sine Apostolico Beneplacito ob resistentem voluntatem pii fundatoris, ibid.

Capellaniae quoad collationem et onera.

In capellaniis conferendis vel piis legatis vel quovis alio iure in fundis aut redditibus consistente, quod relictum fuerit sive cum onere Missarum sive alio pio vel ecclesiastico opere, quando canonice prout de iure conferantur, Capellanus vel legatarius, cui canonice titulus vel officium collatum est, ius habet ad omnia bona vel redditus, qui causa praescripti oneris relicti sunt, pag. 412.

Vulgati enim iuris est universale principium, ut ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur, ibidem.

Non est confundenda collatio canonica, prout de iure facta cuiusvis pii legati, capellaniae vel Beneficii, cum traditione eorumdem in administrationem: ea enim quae, non constituto Capellano vel Beneficiario seu usufructuario in administrationem ex aliqua urgente vel extraordinaria causa alicui oeconomo vel administratori dantur, vacare censentur, quamquam Oeconomus vel administrator consulat onerum satisfactioni, ibid.

Onera autem legatorum, Capellaniarum vel Beneficiorum, alia sunt principalia, quae directe incumbunt in Capellanum vel Beneficiarium, quorum onerum causa legata vel Beneficia conferuntur, quae personalia, ut S. Congregatio ea dixit, appellari possunt; alia sunt communia, quae indirecte in Capellanum vel Beneficiarium incumbunt cum legato, capellania vel Beneficio cohaerentia, quaeque idcirco onera realia possunt appellari, ibidem.

Onera realia consistere solent in fundorum manutentione, in titulorum reddituum conservatione, supellectilium decore, altarium ecclesiarumque refectione ad normam iuris, ibidem.

Causae matrimoniales.

In necessario causarum matrimonialium processu construendo in episcopalibus Curiis apprime servanda est Benedictina Constitutio *Dei miseratione*, pro ea parte, quae causae conveniat, 468.

Causis eiusmodi semper convenire solet, praeter deputationem defensoris vinculi matrimonialis, testimonium septimae manus tum ex parte uxoris tum ex parte viri. Cum propinquis enim vel amicis vel vicinis matrimonialia negotia, tempore non suspecto, coniuges significare solent, vel per eos multa dignosci possunt, sive ex scientia propria, sive ex auditu, quae frustra apud alios quaererentur, ibidem.

Contumaciae viri impotentis, qui iudicium fugiat, iam est ex iure consultum per Defensorem matrimonii, qui pro suo officio sustinens matrimonii validitatem, viri personam suam impotentiam denegantis eo ipso sustinet, 518.

Neque opus est ad impotentiam demonstrandam triennale experimentum, quod in usu erat in veteri iure (quodque in eiusmodi causis in desuetudinem abiisse videtur), quando saltem suppetant tutiora media ad eiusmodi iudicia ferenda, ibid.

Eiusmodi tutiora media sunt depositiones coniugis impotentiam alterius affirmantis testimoniis opportunis confirmatae, et Per torum et obstetricum iudicium post physicum examen rite peractum, ibidem.

Emisso iudicio de impotentia, S. Congregatio vetare solet parti impotenti alias nuptias non obtenta ab eadem S. Congregatione licentia, ibidem.

Consuetudo.

Iuridica consuetudo, quamquam saepissime a contendentibus invocetur, difficilis tamen est probationis. 113.

Divisio Dioeceseos.

In divisione dioeceseos ea omnia regulariter principia valent ad vindicandos dioecesis clericos, quae militant pro Episcopo, dioecesi non divisa. 588.

Novus enim Episcopus in parte dioecesis a veteri dioecesi avulsa subintrat in omnia iura, quibus in eam avulsam partem pollebat primus Episcopus. ibid.

Doctor Ecclesiae.

Doctoris ecclesiae titulus illis luminaribus, ex universali veluti Ecclesiae consensu ab antiquis temporibus fuit tributus, qui sanctimonia vitae refulgentes, suis scriptis Ecclesiam universam aliquo modo illustrarunt, pag. 317.

Non enim propter seipsos Doctores sunt appellati, sed propter Ecclesiam qui praeclare inservierunt, sive in confutandis invalescentibus erroribus, sive in illustrandis sacris Litteris, sive in explanando Revelationis deposito, sive in dirigendis moribus, ibid.

Eminentia ideoque doctrinae (quae in nonnullis Ecclesiae Doctoribus fuit prorsus angelica) non fuit absolute considerata ut Doctores appellarentur, sed relative ad magnum aliquem effectum, quem pro varia Ecclesiae conditione praeclaro ingenio, sanctimonia et doctrina sunt consecuti, ibid.

Quare inter Ecclesiae Doctores, si doctrina absolute considerata inter ipsos comparetur, gradus ita distinguuntur quemadmodum in firmamento astra maiora et minora; qui tamen omnes pro rerum conditione universam illuminarunt Ecclesiam, ibid.

Hoc bonum proinde, in Ecclesiam collatum, est praecipuum argumentum ad Sanctum Virum titulo Doctoris Ecclesiae decorandum, quod per se aperte significat eam doctrinae eminentiam quam hac de causa quaerit Ecclesia. 318.

Frustra eiusmodi causae penes S. Sedem promoventur ad obtinendam formalem Doctoris declarationem, si iam non praecesserit aliquod Ecclesiae suffragium, quod eiusmodi reale bonum significaverit, ibid.

Episcopus quoad iurisdictionem in Clericos.

Fundamentum legitimi exercitii episcopalis auctoritatis in certum populum certumque Clerum est ipsum territorium dioecesanum cui Episcopus canonice praesideat, 587.

Quare omnes, qui cum territorio sint aliqua stabili ratione colligati sive ratione originis et domicilii sive ratione tantum domicilii, obnoxii regulariter sunt eidem episcopali auctoritati, ibid.

Accedente sacra ordinatione aliud vinculum cum episcopali auctoritate obstringitur, ita ut non solum ratione territorii sint Clerici eidem subiecti, sed etiam ratione s. Ordinationis, qua membra evadunt dioecesanae hierarchiae, ibid.

Fortius eiusmodi secundum vinculum est si Clericus cum peculiari ecclesiastico officio seu Beneficio, in bonum dioecesis erecto, colligetur, ibid.

Quare, ut Clerici a vinculo auctoritatis episcopalis dioecesanae plene solvantur, necessarium est, ut ostendant, se et a vinculo territorii solutos, et a vinculo hierarchiae dioecesanae per s. Ordinationem inducto, ibid.

Primum vinculum solvitur per aliud domicilium in aliena dioecesi constitutum, primo relicto; alterum vero solvitur per Ordinarii licentiam derelinquendi dioecesim, sive ea sit expressa, sive saltem tacita seu praesumpta, 588.

Eiusmodi licentia, quae est quaedam excardinationis species, non potest ab Ordinario negari, quando Clericus non sit alicui ecclesiae adscriptus iuxta Tridentinam dispositionem, vel non sit aliquo Beneficio donatus in bonum dioecesis constituto, cuiusmodi ea Beneficia solent esse, quae residentiam exigunt, ibid.

Manente uno alterove vinculo, Clericus potest a proprio Episcopo revocari in suae dioecesis servitium, ita tamen, aequitate canonica suadente, ut Episcopus Clerico congrue prospiciat, ibid.

Exemptionis privilegia.

Exemptionis privilegia concessa inferioribus Praelatis tantum valent quantum concessum demonstrent, 495.

Immo post Concilium Tridentinum tantum valent quantum eis derogatum non sit in eo quod fuerit expresse concessum aut legitime praescriptum, ibidem.

Quare ex titulo Ordinarii argui non potest omnis ordinaria iurisdictio, sed tantum ea, quae fuerit per privilegium expressa et non derogata, ibidem.

Eo magis si de rebus agatur quae inter graviores causas connumerentur, cuiusmodi est causa s. Ordinationis, ibid.

Quare nisi exemptionis privilegium explicite de s. ordinatione loquatur, ad huiusmodi causam nullimode extenditur: immo si ante Tridentinam synodum vel ex privilegio vel ex legitima praescriptione Praelatis inferioribus ius ordinari faciendi ad tramites ss. canonum competeret, post Tridentinam synodum novo privilegio indigent, ibidem.

Indulgentiae.

In iis quae requiruntur ad Indulgentias lucrandas, aliud sunt dispositiones, aliud sunt opera iniuncta, quibus operibus Indulgentia adnectitur, 392.

Inter dispositiones primum locum habet status gratiae: non enim Indulgentiae remittunt aeternam poenam, sed tantum temporalem poenam peccatis debitam in hac vel altera vita luendam; ideoque supponunt graves culpas, si quae fuerint, remissas, atque proinde gratiae statum. 393.

In Indulgentiis plenariis concedendis solet tamquam iniunctum opus praescribi ipsa sacramentalis Confessio, qua omissa, non lucraretur Indulgentiam, qui in statu gratiae reperiretur, etsi ceteris operibus iniunctis faceret satis, ibid.

In Indulgentiis partialibus concedendis, sacramentalis Confessio non solet praescribi: sed e converso passim indicatur contritio cordis, ibidem.

Eiusmodi indicatio vel iussio, non opus iniunctum, cui colligatum quoque sit Indulgentiae lucrum, significat; sed medium innuit subsidiarium loco sacramentalis Confessionis, quae peragi actu non possit, ad statum gratiae obtinendum, ibid.

Ideoque formula, *corde saltem contrito*, necessitatem indicat prospiciendi, eo modo quo possit, gratiae statui, sine quo Indulgentiae lucrifieri non possunt, ibidem.

Quare ea formula non conditionem, cui, tamquam iniuncto operi, colligetur indulgentia, significat; sed suggerit tantum opportunius medium ad eam consequendam dispositionem, quae semper praerequiritur pro Indulgentiarum lucro, ibidem.

Illis ergo, qui iam in statu gratiae reperiantur, opus non est, ut actum contritionis emittant, ad indulgentias lucrandas, ibidem.

Iubilationis indultum.

Iubilationis Indulta rationem habent praemii et remunerationis retribuendae illi Beneficiario, qui iugiter et laudabiliter cuivis peculiari ecclesiae per quadragenarium chorale servitium inservierit, 418.

Ideoque praesumptio militat favore iubilati percipiendi omnes fructus omnesque distributiones, omniaque emolumenta, quae percipiunt reliqui chorales per suam praesentiam in quibusvis functionibus, ibidem.

Eiusmodi iuris praesumptio limitationes accipit in anniversariis fixis si resistat disponentium voluntas vel ex functionibus omnino adventitiis, in quibus emolumenta indole sua conferenda sunt tantum actu praesentibus, 419.

In eiusmodi adventitiis functionibus maxime valent statuta capitularia vel consuetudo, ibid.

Canonicus iubilatus, qui sit Capituli Dignitas vel Personatus, per iubilationem non censetur exemptus ab iis peragendis peculiaribus functionibus, quae taxative inhaereant Dignitati vel Personatui sive ex statutis sive ex consuetudine: sunt enim peculiaria onera, quae gravant tantum Dignitatem, ibidem.

Legata quoad Franciscales.

Regulares Seraphici Ordinis ius non habent ad perpetua Missarum legata recipienda ob incapacitatem iuris possidendi, eadem tamen recipere possunt per modum eleemosynae 117.

Non tamen cessat in herede obligatio faciendi satis legato relicto; quum haec obligatio non oriatur ex iure legatarii, sed ex voluntate testatoris, 118.

Nec potest heres obiicere incapacitatem legatarii, quum legatarius, si incapax est iuris, non incapax sit eleemosynae, qua in facto voluntas testatoris pari modo adimpletur, ibid.

Quare si facere satis legato heres detrectet, per officium iudicis est cogendus ad legatum implendum, ibid.

Idem iudicis officium potest invocare etiam Syndicus Conventus, non tamquam Regularis, nomine Conventus, sed tamquam communis fidelis, vel nomine Apostolicae Sedis; non ut legatum sibi praestetur, sed ut heres suae obligationi faciat satis, ne voluntates morientium frustrentur, ibid.

Haec quoque extenditur ad Missarum legatum, cuius proprietas Regularibus relinquatur, ita tamen ut Syndicus eleemosynae titulo legatum recipiat, et nomine Sanctae Sedis illud administret, et tenues fructus, qui forte supersint in Sacristiam vel ecclesiae Fabricam eroget, ibid.

Legata quoad mutationem.

Voluntates pie disponentium ad unguem sunt servandae, eisque, Auctoritate Apostolica, non amplius derogatur quam iusta causa exigat, 420.

Modalis legati transformatio, ob urgentia rerum adiuncta facta, appellari non potest voluntatis commutatio sensu iuridico accepta: sed potius voluntatis exsecutio prout iniqua rerum adiuncta patiantur, 397.

Legata quoad sepulturam.

Legata Missarum quae in templo relinquuntur, in quo testator iubeat sepeliri, sepultura impedita ex lege publici coemeterii, eadem legata eidem templo utilia manent, pag. 117.

Ex iuris enim fictione consideratur testator tamquam in eo templo sepultus, in quo sepeliri iusserat et legata missarum reliquerat, ibidem.

Lex civilis.

Leges civiles contra ecclesiam latae omni vi carent et efficacia, pag. 396.

Civili enim potestati nulla inest auctoritas leges ferendi in iura et res Ecclesiae; quare sive hae leges sint Ecclesiae favorabiles, sive sint adversae, ex se omni vi erunt destitutae, ibidem.

Libri parochiales.

Libri parochiales ex praescripto Tridentini Concilii a Parocho scribendi, in iudicio plenam faciunt fidem de Baptismo et matrimoniis, si nihil in contrarium obstet pag. 108.

Litterae dimissoriae et testimoniales.

Facultatem dandi literas dimissoriales aut testimoniales causa s. Ordinationis, vel etiam remissoriales litteras, quae secumferunt s. Ordinationis causam Praelatus inferior, saltem qui territorio non gaudeat a dioecesi separato, non habet pag. 497.

Literae testimoniales adamussim testari debent iuxta praescriptum ss. canonum Tridentini Concilii et Constitutionis Innocentianae ad effectum cuiusque sacri Ordinis suscipiendi, pag. 510.

Literae testimoniales ad Ordines a literis dimissoriis ex eo essentialiter differunt, quod literae dimissoriae tribuunt ac exprimunt traditam facultatem ad suscipiendos Ordines, quod non faciunt literae testimoniales, ibidem.

Martyrologium Romanum.

Ad normam vigentis iuris, in causis Servorum Dei, alia est nova insertio Sanctorum in tabulas Martyrologii Romani ex causis legitimae Canonizationis facienda; alia est vindicatio Sanctorum, qui in eisdem tabulis fuerunt omissi, pag. 380.

Nova insertio locum non habet, nisi post definitam solemnem Canonizationem ad normam vigentis disciplinae vel, si de Sanctis agatur in Decretis Urbani VIII exceptis, post recognitum Ecclesiae consensum quo universim aliquis Servus Dei uti Sanctus in Ecclesia habeatur, quod contingere potest per amplissimam cultus diffusionem, pag. 381.

E converso vindicatio locum habet, si aliquis Servus Dei apud antiquitatem uti Sanctus habitus universim fuerit, quamvis

eius memoria ex humanis causis postea interciderit atque ex eisdem causis in emendatis Romani Martyrologii tabulis eius elogium praetermissum, ibid.

Ut demonstretur, apud antiquitatem Servum aliquem Dei fuisse universim habitum uti Sanctum, satis est, ut in Romana ecclesia uti Sanctus fuerit habitus, ibidem.

Huius iudicii gravissima argumenta sunt inscriptio in vetustissimis Romanae Ecclesiae Martyrologii tabulis, designata die obitus ad eius celebrandam memoriam, erectio sepulcri in titulum seu Oratorium, in quo conventus fidelium haberentur ad eandem memoriam celebrandam: et reliqua cultus signa, quae suppetant, ad ostendendum, Romanam Ecclesiam sine ullo discrimine in uno eodemque Sanctorum Martyrumque censu Servum aliquem Dei habuisse, ibidem.

Hisce enim positis, eodem prorsus iure, quo reliqui Sancti in Martyrologii tabulas relati sunt, qui fuerit praetermissus, reintegrari debet, ibid.

Matrimonia quoad impedimenta.

Matrimonialis contractus substantia in libero contrahentium consensu consistit p. 107.

Quare gravi interveniente vi et metu vel coactione reverentiali, quae reluctantes ad actum contractus omnimode cogat, matrimonium invalide celebratur, ibid.

Contrahentes in quarto consanguinitatis gradu constituti, qui per Apostolicam dispensationem a lege irritante non fuerint exempti, nullum matrimonium contrahunt, ibid.

Nec tale matrimonium convalescit per temporis spatium, neque causa ignorati impedimenti validum censetur: leges enim irritantes actum, ex quibus impedimenta, quae dirimentia appellantur, derivant, in eo statu contrahentes constituunt, in quo inhabiles sunt ad matrimonium inter se contrahendum, ibid.

Matrimonium ab eo contractum, qui ex natura sit absolute impotens ad consummandum matrimonium, est ipso iure nullum pag. 517.

Ideoque, evidenter demonstrata in foro externo eiusmodi impotentia, non opus est, ut Pontificia dispensatio interveniat, qua dissolvatur matrimonium ratum et non consummatum: nunquam enim fuit ratum quod ab initio nullum fuit, ibid.

Ut tamen de eiusmodi naturali impotentia constet, quae impediat matrimonium, ostendi debet eam iam matrimonio praecessisse, non supervenisse, eamque esse absolutam quae humano remedio vinci non possit, ibidem.

Matrimonia mixta.

Matrimonia mixta iure ecclesiastico universim prohibita iureque naturali improbata ob periculum perversionis a S. Sede, rebus in variis locis id postulantibus, benigne permittuntur sub quibusdam conditionibus, et cautionibus pag. 460.

Cautiones, tamquam conditiones exigendae, sunt, ut coniux catholicus, qui cura e tenetur haeretici coniugis conversionem, perverti non possit ab acatholico, atque ut universa proles omnino catholice educetur, ibid.

Per eiusmodi enim cautiones removetur, quoad possit, perversionis periculum, cuius causa, naturae iure matrimonia mixta improbata existunt, ibidem.

Ne iure ecclesiastico eiusmodi nuptiae probatae videantur neque videatur Ecclesia in divinis cum haereticis communicare, prohibetur earumdem celebratio intra ecclesiam et cum Parochi benedictione, ibidem.

Urgentibus tamen rerum adiunctis iudicio sacrorum Antistitum est caute remissa tolerantia adhibendi aliquam partem catholici ritus in eiusmodi nuptiis celebrandis, exclusa tamen semper Missae celebratione, ne forte haereticus coniux ad tanti sacrificii fructus videatur admissus, ibid.

Matrimonium quoad Decretum Tridentinum.

Publicatione Tridentini Decreti in singulis paroeciis facta, licet ex defectu Parochorum vel Presbyterorum, qui deputandi sint, Decretum non possit servari, statum tamen rerum ita immutat, ut vetus ius cesset et subingrediatur ius Tridentinum quo sponsalia de futuro non transeunt per subsequutam copulam in matrimonium de praesenti; sed matrimonium coram duobus saltem testibus celebrari debet, ita ut forma Tridentina quoad possit servari debeat, pag. 456.

Matrimonia quoad vetus ius.

In locis, in quibus publicatum non est Tridentinum Decretum *Tametsi*, vel in facto non servatur ut Tridentini Decretum, matrimonia inter fideles gubernantur iuxta vetus Ecclesiae ius, pag. 455.

Inter veteris iuris placita illud eminet, ut si sponsalibus contractis subsequatur carnalis copula, matrimonium censeatur facto ipso contractum et consummatum, ibidem.

Eiusmodi iuris placitum tantam habet vim, ut in foro externo quoties constaret de initis sponsalibus et de copula subsequuta, non audiretur in iudicio coniux dicens, se non animo contrahendi vel consummandi matrimonium id fecisse, ibidem.

Praesumptio enim iuris militabat ex ipso facto, quo posito, iure meritoque praesumendum erat copulam fuisse habitam animo adimplendi sponsalia: quae praesumptio, ex facto sua sponte oriens, quum a iure communi probaretur, dicta videtur praesumptio iuris et de iure, ibidem.

Eiusmodi tamen validissima pro foro externo praesumptio, quum limites tandem praesumptionis non egrediatur, elidi facile potest in foro interno per confessionem coniugis dicentis, se animo tantum fornicario, non autem maritali id patrasse, ibidem.

Quo casu, cum nullum intercessisset matrimonium ob defectum consensus, forum internum foro externo opponitur: atque proinde praesumptus coniux, qui alterum matrimonium forte contraxerit, in foro externo nullum reputatum ob validissimam praesumptionem primi, sustinere debet quamcumque poenam, potius quam cum primo praesumpto coniuge copuletur, pag. 456.

Matrimonium quoad praesumptam coniugis mortem.

Quum nulli ex coniugibus, vivente altero coniuge, facultas sit contrahendi aliud matrimonium; de morte coniugis absentis constare debet, ut alter matrimonium contrahere possit, pag. 441.

De morte coniugis absentis constare debet legitimis consuetisque probationibus per documenta scilicet vel per testes fide dignos, ibid.

Si plena legitima probatio haberi non possit ex carentia documentorum vel testium, permittitur locorum Ordinariis procedere per indicia, coniecturas et praesumptiones, quae prudentem iudicem movere valeant ad praesumendam mortem coniugis absentis eamdemque iuridice declarandam, ut alter coniux licite legitimeque contrahere aliud matrimonium possit, ibid.

Matrimonium quoad solutionem.

In solvendo matrimonio rato duo ostendi apprime debent, et matrimonium manere tantum ratum et legitimas causas dispensationis suppetere, ibidem.

Missa iterata quoad eleemosynam.

Prohibita est receptio eleemosynae pro secunda Missa, iis, qui Missam iterare debeant, pag. 529.

Hinc non potest recipi eleemosyna pro Missis iteratis, nisi id auctoritate Apostolica sit indultum, pag. 569.

Eiusmodi indultum ob peculiares necessitates in locis tantum missionum concedi solet, pag. 569.

Ob extrinsecum a Missae celebratione laborem et incommodum interdum permittitur, ut aliqua remuneratio prudenti Ordinarii arbitrio percipi possit, pag. 529.

Si eiusmodi remuneratio percipiatur ex fructibus alicuius capellaniae, non intelligitur percepta propter simplicem celebrationem aut Missae applicationem, pag. 529.

Ideoque qui fructus ex capellania percipiat ob extrinsecum laborem et incommodum, quae celebrationem secundae Missae comitentur, potest libere hanc secundam Missam, nulla recepta eleemosyna, pro quibus velit applicare, pag. 529.

Proindeque, Missa non applicata fructibusque perceptis ex capellania, onus ad quos pertinet, manet providendi Missarum applicationi quam capellania exigat, pag. 529.

Missa quoad iterationem.

Pluribus abhinc saeculis paullatim invalescente ecclesiastica disciplina, quae nunc viget, de Missa non iteranda ab eodem Sacerdote uno eodemque die, non potest Missa iterari, nisi, causis canonicis existentibus, quae eiusmodi iterationem legitimam reddant, pag. 566.

Eiusmodi causae canonicae hoc generali principio continentur, Missam iterari posse ac debere, si alia ratione consuli non possit populo ius et officium habenti audiendi Missam diebus festis, pag. 567.

Iudicium de harum causarum existentia non ad Parochos vel Presbyteros pertinet, sed ad Episcopum seu Ordinarium, a quo venia iterandi Missam obtinenda est ne abusus oriatur, pag. 567.

Haec quae ex communi iure derivant communia quoque sunt Ordinariis Missionum independenter a facultate, quam habent, per S. Congregationem fidei propagandae praepositam, ibid.

Quare cum Ordinarii Missionum habeant facultatem a S. Sede delegatam iterandi vel iterari faciendi Missam suis Missionariis, per eiusmodi facultatem intelligi non potest coercitum id quod ipsis iure communi iam sit concessum: sed per eam, id quod iure communi sit omnibus Ordinariis concessum, ad alios quoque casus protenditur, ibid.

Unde gravissimae clausulae facultati adiectae non alia de causa intelligendae sunt appositae, quam ut evitaretur facultatis abusus, ibid.

Abusus autem deest, quoties ille, qui facultatem habet, arbitrio boni viri, rebus pensatis, iudicet Missam iterari necessarium esse seu valde utile, pag. 568.

Eiusmodi necessitas moralis ex variis titulis oriri potest, idest ex iustitia (saltem in locis in quibus paroeciae canonice sunt erectae) ne populus Missa diebus festis defraudetur; ex caritate, ne populus cogatur summis incommodis ad audiendam Missam, ne praecipuo solatio privetur ad christianam pietatem fovendam, ne scandalum oriatur et similia, pag. 568.

Ea necessitas, quae ex iustitia oriatur, adeo vincere videtur prohibitionem iterandi Missam, ut non tantum bis dici Missa possit ac debeat eodem die, sed etiam ter vel quater si alia ratione consuli non possit populi necessitati, ibid.

Prohibita nihilominus est Missae iteratio si Presbyter ieiunus esse cessaverit, pag. 568.

Ordinatio sacra.

Quamvis adsint Beneficia ecclesiastica quae ob peculiarem suam indolem non existimantur idonea ad rite constituendum titulum s. Ordinationis; non exinde tamen semper concludi potest ea idonea non esse, ut Clericus, qui aliquod ex huiusmodi Beneficiis pacifice possideat, non evadat subditus ratione s. Ordinationis Episcopo in cuius dioecesi tale Beneficium possideat. p. 510.

Non iisdem enim legibus utraque res regitur; quum Beneficium, quo aliquis fit subditus alieno Episcopo, sequatur leges in Constitutione Innocentii XII constitutas, et Beneficium ad titulum s. Ordinationis alias canonicas normas sequatur, ibidem.

Clericus, qui Beneficium sufficiens in aliena dioecesi obtineat atque pacifice possideat, eo ipso evadit subditus causa s. Ordinationis, huius quoque Episcopi, ita ut possit ab huius dioecesis Episcopo ordinari sine litteris dimissoriis Episcopi proprii domicilii, ibid.

Non potest tamen ab hoc Episcopo ordinari sine litteris testimonialibus Episcopi tam originis quam domicilii, 510.

Ordo sacer quoad nullitatem.

Causae, quae moventur de nullitate sacrorum Ordinum susceptorum ob vim et metum, considerari possunt et solent sub duplici respectu: *a*) sub respectu validitatis Ordinis in se considerati: *b*) sub respectu onerum, quae ex ecclesiastica lege sunt cuique Ordini adnexa, pag. 94.

Multo difficilius probari potest in foro externo nullitas Ordinis in se considerati, quum ostendi debeat voluntas positive contradicens in actu sacrae Ordinationis, ibidem.

Facilius potest demonstrari nullitas onerum, quae ex ecclesiastica lege Ordini sint adnexa, ibidem.

Eiusmodi tamen demonstratio eiusdem generis est, ac illa, quae exigitur in causis matrimonialibus vel professionis religiosae vi metuque emissae, ibidem.

Probata coactione, quae in constantem virum vel in constantem iuvenem cadere possit, quaeque directe fuerit illata ad Ordinem suscipiendum, onera sacro Ordini adnexa ipso iure censentur nulla absque dispensationis ope, ibid.

Parochus quoad sodalitates.

Decretum S. Congregationis SS. Rituum, editum anno 1703 ad obtruncandas et eli-

minandas controversias inter Parochos et Sodalitates, non vincitur per contrariam consuetudinem, nisi rite probetur consuetudo immemorabilis vel saltem centenaria, 112.

Probatio factorum.

Facta duplici ratione ostendi possunt, vel per testes aut documenta fide digna, quae facta directe et immediate demonstrent, quae probatio legitima dicitur; vel per cumulum, maiorem vel minorem, indiciorum, coniecturarum et praesumptionum qui cumulus explicari prudenter non possit si non supponatur factum de quo quaeritur: haec secunda factorum probatio, quamquam non stricto sensu legitima, sed aequipollens appelletur, deficiente prima legitimaque probatione, in iudiciis cum quodam prudenti iudicis arbitrio admitti solet, 442.

Propositiones iuris publici ecclesiastici reprobatae atque damnatae.

Clericorum et Ecclesiarum immunitas abolenda est, pag. 147 et seqq.

Laica auctoritas potest ex se sola rescindere conventiones initas cum Apostolica Sede, pag. 148 et seqq.

Laica auctoritas iudicare potest de munere episcopali, quod decernat, qua relatione pro sua conscientia se gerere debent fideles coram civili lege, quae ss. canonibus adversetur, pag. 148 et seqq.

Episcopus non potest declarare in censuras incidere, qui ex mandato Gubernii audeant per vim aedes episcopales invadere, ibidem.

Regimen publicae privataeque instructionis ad laicam auctoritatem exclusive pertinet, pag. 149 et seqq.

Directores quoque spiritus in publicis gymnasiis a laica auctoritate sine ullo interventu ecclesiasticae auctoritatis deligi adprobarique possunt, ibid.

Laica auctoritas potest abolere Monasticas Religiosasque utriusque sexus familias, Collegiatas ecclesias, Beneficia simplicia etiam iurispatronatus et eorum bona et reditus civilis potestatis administrationi et arbitrio subiicere pag. 152.

Laica auctoritas potest praescribere conditiones, quibus Religiosae familiae subiacere debeant, nisi velint abrogari pag. 152

Propositiones tenendae de Ecclesia deque civili R. Pontificis principatu.

« Una est vera ac sancta super terram religio ab ipso Christo Domino fundata et instituta, quae virtutum omnium fecunda parens et altrix ac vitiorum expultrix et animorum liberatrix veraeque felicitatis index appellatur Catholica, Apostolica, Romana » pag. 176.

Neque se potest componere cum principiis et factis hodiernae societatis, pag. 177 et seqq.

« Ecclesia catholica perfectae societatis formam vi divinae suae institutionis obtinuit, ac proinde libertate pollere debet, ut in sacro suo ministerio obeundo nulli civili potestati subiaceat » pag. 166.

« Necessarium esse palam edicimus Sanctae huic Sedi civilem Principatum, ut in bonum religionis sacram potestatem sine ullo impedimento exercere possit » pag. 157 et 166.

« Singulari Divinae Providentiae consilio factum est, ut in tanta temporalium Principum multitudine et varietate, Romana quoque Ecclesia temporalem dominationem nemini prorsus obnoxiam haberet, quo Romanus Pontifex, summus totius Ecclesiae Pastor, nulli umquam Principi subiectus, supremam universi Dominici gregis pascendi regendique potestatem auctoritatemque ab ipso Christo Domino acceptam per universum, qua late patet, orbem plenissima libertate exercere, ac simul facilius divinam religionem magis in dies propagare, variis fidelium indigentiis occurrere, et opportuna flagitantibus auxilia ferre, et alia omnia bona peragere posset, quae pro re ac tempore ad maiorem totius christianae reipublicae utilitatem pertinere ipse cognosceret » pag. 159, item 162 et 166.

Plane decet ut Romanus Pontifex habeat civilem Principatum, ne catholico orbi ulla oriatur occasio dubitandi, impulsa fortasse civilium potestatum vel partium studio duci quandoque posse in universali procuratione gerenda Sanctam Sedem, ad quam *propter*

potiorem principalitatem necesse est omnem ecclesiam convenire, pag. 166.

Civilis Principatus Romanae ecclesiae licet suapte natura temporalem rem sapiat, spiritualem tamen induit indolem vi sacrae quam habet destinationis et arctissimi illius vinculi quo cum maximis rei christianae rationibus coniungitur, pag. 166.

Per usurpationem ditionis Pontificiae grave quoque admittitur sacrilegium, pag. 168.

Ditiones S. Sedis non ad alicuius regalis familiae successionem sed ad omnes catholicos pertinent, pag. 163 et 164, et earumdem tutela pariter ad omnes pertinet catholicos, pag. 165, et Ecclesiae filii suam impendere debent auctoritatem, pag. 167, ceterique Principes, pag. 175.

Cuiusque Europae Principum vel maxime interest, Romanum Pontificem plenissima frui libertate, qua Catholicorum conscientiae in eorumdem Principum ditionibus commorantium tranquillitati rite consultum sit, p. 161.

Nulli civili Gubernio denegari potest ius cooptandi in suas copias exteros homines: maxime vero Pontificio Gubernio ad Ecclesiae defensionem, quum Pontifex sit fidelium omnium Pater, pag. 171.

Propositiones historicae de eiusdem Principatu.

Civilis Principatus Romanae Ecclesiae Romanique Pontificis caelesti quadam rerum dispensatione et vetusta per tot iam continentia saecula possessione ac iustissimo quovis alio optimoque iure comparatus est, et communi omnium populorum et Principum vel acatholicorum consensione uti sacrum inviolatumque Beati Petri patrimonium semper est habitus ac defensus, pag. 159.

Historia luculentissime testatur, civile regimen per Romanos Pontifices gestum nihil impedire, quominus ea omnia perfici queant, quae ad temporalem quoque populorum felicitatem conducunt, pag. 166.

Consilia, molitiones et fraudes eorum, qui temporalem Romanae Ecclesiae dominationem convellere exoptant, eo tendunt ut, Romana Ecclesia suo spoliata patrimonio, Apostolicae Sedis, Romanique Pontificis dignitatem maiestatemque deprimant, pessundent, et liberius sanctissimae Religioni maxima quaeque damna ac terrimum bellum inferant ipsamque, si fieri umquam possit, funditus everlant, pag. 160.

Conatus multiplicis generis ad convellendum civilem Principatum, Deo Ecclesiam suam adiuvante, in irritum serius ocius semper ceciderunt, pag. 166.

Propositiones de officio R. Pontificis ad civilem Principatum sartum tectumque servandum.

Officium Apostolici muneris est, solemnique etiam iuramento urgente, prospicere summa vigilantia incolumitati Religionis, ac iura et possessiones Romanae Ecclesiae omnino integras inviolatasque tueri, et Sanctae Sedis libertatem, quae cum universae Ecclesiae utilitate est plane coniuncta, asserere et vindicare, ac proinde ipsius principatum defendere, quo ad liberam rei sacrae in toto terrarum orbe procurationem exercendam Divina Providentia Romanis Pontifices donavit illumque integrum et inviolatum Pontificibus successoribus transmittere, pag. 160.

Romanus Pontifex non potest aliis cedere Pontificias ditiones, quin aliena cedat, quin iuramentum violet, et in praesenti rerum conditione, quin infirmet aliorum Principum iura et quin perniciosissima quaedam principia admittat, pag. 163.

SSmus D. N. declaravit: Eius mentem, propositum, voluntatem esse omnia S. Sedis dominia eiusdemque iura integra, intacta, inviolata retinere atque ad Eius Successores transmittere, pag. 143.

Item quamcumque eorum usurpationem tam modo quam antea factam, iniustam, violentam, nullam irritamque esse declaravit, omniaque perduellium et invasorum acta, sive quae hactenus gesta sunt, sive quae forsitan in posterum gerentur ad praedictam usurpationem quoquomodo confirmandam ab eo nunc pro tunc damnantur, cassantur, et abrogantur, pag. 143, 160.

Item declaravit, usurpatores et invasores quarumcumque S. Sedis Provinciarum, et quoscumque cooperatores in maiorem excommunicationem incidisse aliasque canonicas poenas, pag. 143, 160, et expressius, pag. 169.

Item declaravit ac protestatus est coram Deo et universo Orbe catholico, se in eius-

modi captivitate versari, ut supremam pastoralem auctoritatem, tuto, expedite ac libere minime exercere possit, pag. 143.

Item declaravit, se paratum esse aspera quaeque et acerba perpeti, ac vel ipsam animam ponere, antequam Dei, Ecclesiae ac iustitiae causam ullo modo deserat, p. 164, 157.

Iterum palam aperteque edixit ac declaravit: « Nos memores officii Nostri et solemnis iurisiurandi quo tenemur, nulli umquam conciliationi assentiri vel assensum praestituros, quae ullo modo iura nostra atque adeo Dei et Sanctae Sedis destruat vel imminuat: itidemque profitemur: Nos paratos quidem divinae gratiae auxilio, gravi Nostra aetate, usque ad faecem pro Christi Ecclesia calicem bibere, quem Ipse prior bibere pro eadem dignatus est, numquam commissuros, ut iniquis postulationibus, quae Nobis offeruntur, adhaereamus atque obsecundemus.» pag. 143 et 145.

Propositiones catholicae spei.

« Certi sumus, divinis suis promissis non defuturum Eum, qui, faciens mirabilia, ostendet aliquando, tantam tempestatem non ad Ecclesiae navem demergendam, sed ad eam altius attollendam fuisse excitatam, p. 185.

« Ipse *(Deus)* est, qui charitatis vinculo inter se, et cum hoc catholicae veritatis et unitatis centro coniungit sacrorum christiani orbis Antistites. Ipse super omnes catholicas gentes effundit spiritum precum, et acatholicis aequitatis sensum inspirat, ut rectum de hodiernis eventibus ferant iudicium. Haec autem tam mira in universo catholico orbe precum consensio, tamque unanimes erga Nos amoris significationes, tot sane variisque modis expressae (quod in anteactis aetatibus haud facile queat inveniri) manifestissime ostendunt, quemadmodum hominibus recte animatis opus omnino sit tendere ad hanc Beatissimi Principis Apostolorum cathedram, lucem terrarum orbis, » pag. 180.

Rebellio.

Falsa aeque ac perniciosa sunt principia quibus populo suadetur rebellio contra legitimos principes, pag. 147, 167, quaeque totius humanae societatis fundamentn evertunt, pag. 168.

Principium de non interventu funestum ac perniciosum, pag. 174.

Regularis quoad bonorum renunciationem.

Generatim renunciatio bonorum sive in genere sive in specie ante professionem solemnem facta non praesumitur, sed probari luculenter debet, pag. 404.

Renunciatione autem bonorum non facta, bona Religiosi professi ipso iure monasterio cedunt, si monasterium ius possidendi habeat, ibid.

Idem verum est, sive agatur de bonis actu ad Professum pertinentibus, sive de bonis adventitiis vel in spe positis, ibid.

Regularis quoad saecularizationem.

Professus e religione exiens per saecularizationis Indultum atque proinde a potestate superiorum Regularium solutus, iure fere postliminii, suam iuridicam personalitatem recuperat ad vindicanda coram civili lege ea iura sanguinis et successionis, quae aliis non fuerint antea quaesita, pag. 404.

Usum tamen et proprietatem bonorum habere non potest ob votum quod ei obstat paupertatis; quum illud firmum maneat etiam post saecularizationis Indultum, ibid.

Quare ad usum habendum bonorum, quae honestam sustentationem excedant, nec non ad facultatem de bonis disponendi, praesertim per testamentum, necessaria Regulari saecularizato sunt alia Pontificia Indulta; quae esse videntur quaedam partiales dispensationes super voto paupertatis, quaeque strictae sunt interpretationis, ibid.

Scapularia quoad facultatem benedicendi et adscribendi.

In facultatibus concessis ab Apostolica Sede benedicendi piis Scapularibus, comprehensa intelligitur facultas quoque ea imponendi et sodalitiis adscribendi, pag. 334.

Facultas enim Scapularibus benedicendi, tum ex mente eam postulantis, tum ex mente concedentis, ea intentione quaeritur et conceditur, ut plenus actus in piam sodalitatem cooptandi Confratres expleri possit, ibid.

Quare licet facultatis Rescripta, in quibus fiat tantum mentio Scapularibus benedicendi, imperfecta prima fronte videantur, implicite tamen omnem facultatem continent ad finem ob quem eadem facultas tribuitur, ibid.

Illi qui facultatem Apostolicam forte obtinuerint benedicendi universim Scapularibus, proindeque cooptandi fideles in pias sodalitates ad Indulgentias lucrandas, servare debent eas conditiones praesuppositas, quae respiciant loca in quibus possint fideles cooptari, et canonicam erectionem, ibid.

Aliae enim piae Sodalitates sic sunt canonice erectae in una dioecesi, ut in eas ex omnibus Catholici Orbis partibus possint cooptari; aliae autem in una Dioecesi sic sunt erectae et circumscriptae, ut in eas cooptari non possint nisi Dioecesani, p. 335.

Ideoque frustra ascriberentur fideles extranei in pias has sodalitates, quae loco circumscribuntur, quaeque exigunt canonicam erectionem in unoquoque loco vel dioecesi, pag. 335.

Eiusmodi canonica erectio fieri quoque potest in determinato loco vel dioecesi per Presbyterum, qui facultatem ab Apostolica Sede habeat eam erigendi, servatis clausulis si quae adiiciantur, de consensu vel licentia Ordinarii et similibus, ibid.

Sepultura quoad electionem.

In facultate fidelium est plenissime posita sepulturae electio in sacris locis, in quibus ius sepeliendi exerceatur, pag. 573.

Eiusmodi electio absque ulla iuris requisita solemnitate per duos testes potest probari; vel etiam per unum Confessarium, dummodo in suum commodum non testetur, ibid.

Illi, qui praesumant violare electam sepulturam, alio in loco cadaver sepelientes, damnari debent propriis sumptibus, debita pompa ad cadaveris restitutionem in sepulturam electam et omnium emolumentorum, ibidem.

Sponsalia.

Contractus sponsalium, qui in mutua ac deliberata promissione futuri matrimonii consistit, concludenter (seu validis argumentis quae dubitationem excludant) est probandus, pag. 99.

Repromissio ex parte mulieris potest identidem praesumi, si constiterit de deliberata promissione ex parte viri, quando mulier, ceteroquin honesta, in tantum sui dedecus devenerit, ut stuprum post dictam viri promissionem passa fuerit, ibid.

Eiusmodi praesumptionem stuprum ex se non inducit si de deliberata promissione ex parte viri vel non constiterit, vel stuprum promissio non praecesserit, ibid.

Vaga viri promissio ad quam mulier, spe allecta matrimonii ineundi, copiam sui corporis fecerit, causa est, si mulier fuerit ceteroquin honesta, ad virum seducentem cogendum ad damna reparanda sive per matrimonium sive alia congrua ratione, ibid.

Obligationes ex contractu sponsalium et obligationes ex seductione ortae in se differunt, quum primae oriantur ex data fide a qua sponsus altero invito resilire non potest; secundae vero ex generali obligatione reparandi damna illata, quae variis modis reparari possunt, pag. 99, 100.

Sponsalium contractus, qui praeambulum matrimonii est, quique consistit in promissione futuri matrimonii serio deliberateque facta ostendi potest non solum ex explicitis verbis, se etiam factis, quae explicari non possint si promissio et repromissio futuri matrimonii non supponatur, 525.

Inter eiusmodi facta, quae sunt in singulis casibus variabilia, unum habetur quod iuridicum quoque valorem obtinuit, idest stuprum quod honesta ceteroquin puella in gravis sui honoris iacturam passa fuerit, ibid.

Ostensa sponsalium existentia non est in facultate stupratoris dotandi virginem stupratam et proli progenitae consulendi, aut eam uxorem ducendi; sed tenetur ad hanc secundam obligationem implendam, pag. 526.

Traditio historica quoad cultum.

Historicae ecclesiarum traditiones cultum Sanctorum respicientes, maxime si aliqua recognitione S. Sedis admissae fuerint, frustra impugnantur aut in dubitationem adducuntur per genericas coniecturas ex archeologicis disquisitionibus deductas, pag. 81.

Praesumptio enim genuitatis veteris tra-

ditionis tam valida iure meritoque existimari debet, ut destructa non censeatur, nisi argumenta afferantur quorum vis declinari non possit, ibid.

Immo legibus logices praelucentibus, neque peremptoria contraria argumenta destruere possent omnem impugnatae traditionis extensionem et amplitudinem; sed tantum destruerent, quantum falsum aut corrigendum esse ostenderent, ibid.

In huiusmodi enim criticis disquisitionibus eaedem sapientes leges valere dicendae sunt, quas, in iudiciis disquisitionibus de bonorum iuriumque possessione, Romanae leges tradiderunt, ex quibus principium derivavit: melior est conditio possidentis, p.81,82.

IMPRIMATUR
Fr. Marianus Spada Ord. Praed. S. P. A. Magister.

BX
850
A3
v.6
1870

9826

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

GTU Library
3 2400 00374 9524